

R-4940y

HEINECCIO, Johann Gottlieb - 4941
(1681 - 1741)

Elementa juris germanici tum
veteris tum hodierni.

/... adornant Jo. Gottlieb
Heineccius ... — Editio veneta prio-
ribus emendatio. — * Venetiis:
ex typographia Ballesoniana,

1751. — 2v.

Ann. n. 1

406. 3-

ELEMENTA
JURIS GERMANICI
TUM VETERIS,
tum Hodierni.

TOMUS PRIMUS.

Ex Genuinis Principiis eruit & commoda
Auditoribus Methodo adornavit

JO. GOTTLIEB.
HEINECCIUS, JC.

POTENTISS. PRUSS. REG.
à Consil. Sanctior. & Jur. ac
Philos. Prof. P. Ord.

Editio Veneta, prioribus emendatior.

VENETIIS, MDCCLI.

Ex Typographia Balleoniana.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

VIRO ILLVSTRISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO
D O M I N O
S A M V E L I L I B. B A R.
D E C O C C E I I

POTENTISSIMI PRUSSORVM REGIS In
Sanctiore consilio administro supremorum
Tribunalium et consistorii praesidi rerum ec-
clesiasticarum et Feudalium directori atque
Academiarum curatori

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIUS.

Agnopere peccare mi-
hi viderer in humani-
tatem TVAM, VIR
ILLVSTRISSIME, si
TE aegre laturum sus-
picarer, quod iterum iterumque idem
TIBI praestare officium, et illustri-
simum nomen TVVM, vti alii, ita
huic etiam, quem nuper adorna-
ui, libello praefigere non dubitem.

*

2

Quum

iv *DEDICATIO:*

Quum enim beneficiis TVIS TIBI me iampridem totum obstrinxeris, et etiamnum nihil, quod ad me ornandum tuendumque aduersus maleuolorum insultus pertinere videatur, praetermittas: mei autem ordinis hominibus, praeter chartacea huius generis munuscula, nihil prae manibus sit, quo gratum animum patronis testentur: malo ego et hoc quaecumque meae erga TE venerationis gratique animi existare monumentum, quam immemoris beneficiorum animi suspicionem turpissimam apud ipsos posteros incurere. Et munusculi quidem leuitatem facile pensabit insignis animi TVI magnitudo, quae non aliud sibi virtutis praemium, quam ipsam bene actorum conscientiam, magnopere deposcit, et hanc solam omnibus encomiis laudibusque, quae tamen virtuti numquam deesse possunt, longe putat anteponendam. Id vnum autem vereri poteram, VIR ILLVSTRISIME, ne ipsum hoc meum iuris patrii reliquias colligendi consilium, TIBI parum gratum sit

fit futurum, adeoque nec libellum accepturus a me sis fronte serena, qui totus in isto inutili, vti videri poterat, argumento versatur. Neque enim ignoro, TE magnopere abhorere ab eorum sententia, qui explosa iurisprudencia Romana, veterem illam Germanicam in vsum reuocandam, id est, pro frugibus repertis glandibus iterum vescendum esse, arbitrantur. Enimuero a consilio isto, quo nullum capi posset stolidius, si quisquam alius, et ego profecto vel maxime abhorreo, satis quippe gnarus, iura, a maioribus nostris constituta, nec legum aequitate, nec auctoritatis pondere, nec utilitatis vberitate cum Romanis esse vlla ex parte comparanda. Et si quis forte maleuolus, cui ne perspecta quidem fuit instituti mei ratio, tam male ominatus fuerit de consilio meo: nae eum et ipse libellus, et satis verbosa, quam illi praemisi, praefatio erroris facile conuincet. Regnat omnino in foris nostris Themis Romana, et regnabit, nisi nos fallit augurium, quoad res Germanica steterit. At praeter illa,

quae legibus Romanis definiuntur, in
 foris Germaniae supersunt quaedam
 iuris patrii reliquiae, quae tantum ab-
 est, vt ex iuris Romani principiis pos-
 sint explicari, vt Romani ne simile
 quidem quidquam in republica sua
 habuisse videantur. Et hae vero sunt,
 quas hoc libello potissimum sum
 confectatus, quasque ex fontibus suis
 deriuare pro virili mea parte studui.
 Quod quum et alii viri docti ante me
 facere conati sint, et in primis olim
 in hac academia vir celeberrimus SA-
 MVEL STRYKIVS, quem ego praece-
 ptorem veneror, praestare voluerit
 in vsu digestorum, ceteroquin ad de-
 monstrandam legum Romanarum v-
 rilitatem vnice comparato: nec mihi
 sane vitio quisquam vertet, quod,
 paullo maiore instructus adparatu,
 rem eandem adgressus sim, operam-
 que hanc reipublicae litterariae naua-
 rim, nec vlli noxiam, et multis haud
 iniucundam fortassis futuram. Ve-
 rum ea excusatione mihi apud Te
 non opus est, VIR ILLVSTRISSI-
 ME, qui non soles in his rebus alie-
 nis oculis vti, nec ad aliorum sen-
 ten-

DEDICATIO. vii

tentiam iudicium TVVM attemperare, sed ipse, quid distent aera lupinis, mira ingenii sagacitate, disquirere consueuisti. Itaque et hoc vel maxime me impulit, vt librum hunc TIBI consecrare decernerem, quoniam alterius nullius memineram, qui de eo et accuratius posset, et aequius vellet iudicare. Suscipe ergo tenue manusculum, VIR ILLVSTRIS-SIME, ea humanitate, qua alia, quae a me profecta sunt, olim solebas, TIBIque persuade, me vota pro salute TVA quotidie concipere, Deumque O. M. precari, vt diutissime TE seruet incolumem, iurisprudentiae decus, iustitiae statorem, ciuium TVORVM oraculum, et tutissimum bonorum omnium, in quibus aliqua non alieni a litteris animi significatio est, praesidium. Ita vale, VIR ILLVSTRIS-SIME, et nec in posterum me gratia TVA indignum iudica. Halae Magdeburgicae V. Idus Septembres
C I D I D C C X X V.

viii
LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

IO. GOTTL. HEINECCIUS.

Ars haec sapientiae haud postrema est, rectas de rebus quibuslibet ferre sententias, causas amoris atque odii omnes procul habere, denique iustum cuique rei statuere pretium, et nec laudandam oratione lacerare ac deprimere, nec dignissimam vituperatione laudibus in coelum euehere, id est, ut ipse olim Servator optimus praecepit, a) μή κείνην κατ' ἑψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κείνην κείνην. Idem vero si in iurisprudencia potissimum necessarium esse dixerō : spero me omnes, qui rei sunt paullo intelligentiores, mihi consentientes habiturum, eosdemque mecum passuros, illud praeceptum maxime hac nostra aetate esse necessarium, quando et ii, qui nondum aere lauantur, de omni iure legibusque, sapientissime scriptis, praecipiti ac paene temerario iudicio ferunt sententiam, nihilque in iis vitio ac naeuo aliquo carere, aut venerando illo legis vel iuris nomine dignum esse, profitentur. Antiquissimis temporibus, quum honesta suoapte ingenio peterent mortales, nihil contra ciuitatis suae morem cuperent, nihil in leges licere bono ciui, sed

a) Ioann.
VII. 24.

sed huic in obsequio relictam esse gloriam, existimarent: non maior vlla in quemquam cadere videbatur temeritas, nec sacrilegium magis abominandum, quam si quis sibi censuram adrogaret in leges, easque suo arbitrio vel ageret in exilium, vel iam pridem exules reuocaret, et, veluti inuidia maiorum oppres-
sas, ciuitate donaret. Pausaniam, Plistonactis filium, interrogatum a nescio quo, cur de antiquo iure nihil Lacedaemone liceret conuellere? respondisse perhibet Plutarchus: b) ὅτι τὰς νόμους ἢ ἀνδρῶν, ἢ τὰς ἀνδρῶν ἢ νόμων κυρίου εἶναι. Quia legum in viros, non virorum in leges, debeat esse auctoritas. Et Aristotelis, philosophi rerum ciuiliū, quidquid aliis videatur, peritissimi, praeclara ac prope diuina haec sententia est: c) ὅτι τὸ ἢ νόμων σοφώτερον (ἢ εἶναι), τὸ εἶναι, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινετάτοις νόμοις ἀπαγορεύεται. Se legibus sapientiore esse studere, esse id ipsum, quod in laudatissimis legibus vel maxime prohibeatur. Quae de re et alter philosophorum coryphaeus, Plato, d) praeclare disseruit, adolescentibusque potissimum, veluti ad peruersa huiusmodi iudicia ipsa natura procliui-
bus, legem hanc, exemplo Minois Creten-
sis, seuerissimam dixit, ne disquire-
rent vniquam, rectene an perperam la-
tae sint leges, sed recte latae esse omnes,
vno ore censerent. Hoc nimirum ani-

b) Lacon^o
Apophthe^o
gm. pag.
230.

c) Rhetoric^o
Lib. I. Cap.
XV.

d) de Legi-
bu^o Lib. I.

mo erant vetustissimi homines, quum adhuc sancta esset iuris patrii auctoritas, omnesque legem, ὡς εὐρημα καὶ δῶρον Θεῶ, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, tamquam inuentum et munus Dei, decretumque prudentium virorum, quin immo ὡς πάντων βασιλέα δειόν τε καὶ ἀνθρώπινων πραγμάτων, καὶ προσάτιν ἢ καλῶν καὶ ἢ ἀειχρῶν, καὶ ἀρχοντα, καὶ ἡγεμόνα, καὶ κατὰ τὸ κατὰ κανόνα δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ ἢ φύσει πολιτικῶν ζώων, tamquam omnium diuinarum humanarumque rerum reginam, bonorum malorumque praesidem, principem, ducem, ac proinde regulam iustorum iniustorumque, immo animalium omnium natura sociabilium, e) cum Demosthene et Chrysippo, summae stoicae sapientiae philosopho, venerarentur. At nostra hac aetate adeo euiluit legum fere omnium religio, ut adolescentes, qui in academiis vix per semestrispatium primis iurisprudenciae praeceptis imbuti sunt, sese ultra dupondios non existiment sapere, nisi de legibus ipsis censuram acerbissimam agant, earumque nullam fere sine tristiore aliqua nota dimittant. Quin adeo haec iudicandi peruersitas in mores abiit, ut quemadmodum olim Tacitus f) corrumpere et corrumpi saeculum vocabat, ita hodie de legibus figendis refingendisque ambitiosa decreta facere saeculum dicere iure meritoque possis. Ceterum quum in Germania foris duorum generum leges ac consue-

e) Marcianus l. 2. D. de legibus.

f) de moribus Germ. cap. XIX.

suetudines vigeant, quarum aliae Romanae originis sunt, et iam inde a pluribus saeculis veluti iure ciuitatis donatae; aliae, ex iure patrio, tamquam nantes in gurgite vasto tabulae, superstites, ex communi illo naufragio euaserunt: tam diuersa sunt hominum de utroque illo iure iudicia, vt alii tenues istas iuris patrii reliquias ferre non possint, iisque quam primum exsilium sciscendum censeant; alii ius Romanum eiiciendum ex foro, et in posterum omni aditu prohibendum esse, arbitrentur. Illi ergo omnes ingenii vires atque eloquentiae opes consumunt in laudando iure Romano, quod solum iustum, sanctum, et iuris vocabulo dignum iudicant, et prae quo omne ius Germanicum magnopere fordere contendunt. Hi tantumdem ac multo plus diligentiae ad exagitandas Romanorum leges, patriamque iurisprudentiam collaudandam, conferunt, quasi iuris Romani laudem cum Germanici vituperatione coniunctam esse oporteat, nec huic aliter pretium suum constare possit, nisi Romanum omni reprehensione ipsaque praescriptione dignum iudicetur. Quemadmodum olim Roma, iam terrarum orbe superato, *securam se*, teste Velleio Paterculo, g) *haud fore sperabat, si nomen usquam stantis maneret Carthaginiis*, et Hannibal contra, Carthaginiensis, patriam nunquam saluam futuram existimabat,

g) Lib. I.
Cap. XII.

h) Liu.
XXI, 9.

bat, h) *nisi deleffet Romanum nomen*: ita iureconfulti hi, prout alterutri factioni accesserunt, vel Romanae, vel Germanicae iurisprudentiae bellum perpetuum indicunt, et, alterutri alterius exitio parentandum esse, arbitrantur. Ab horum vero omnium sententiis me iam a multis annis magnopere coepisse abhorrere, fateor, tamen inuenis summorum virorum, qui tum in celebritate versabantur, auctoritate impulsus, paene in eorum partes, qui ius Romanum non adeo magni faciunt, secessissem. Expenfis enim, quae huc facere videbantur, omnibus, rationibusque paullo accuratius subductis, facile animaduerti, verissimum esse, quod ex instituto et non sine adparatu demonstrarunt viri doctissimi, regnare in foris nostris Romanam iurisprudentiam, sed ita regnare, vt nondum violarit hospitii iura, vel plane in exilium egerit ius patrium, sed vtrumque ius locum suum, et Germanicum quidem tanquam patrium; Romanum tanquam in subsidium receptum, in iudiciis tueatur. Nec minus obseruasse mihi visus sum, vtrosque falli, et qui ius Romanum, tanquam iniquum, insulsum, et Germaniae perniciosum traducunt, et qui praeter illud cum omne ius ciuile, tum et Germanicum, inconditum ac paene ridiculum esse clamitant. Recte profecto ineunt rationes, qui Romanos tanta sapientia fuisse censent in
iure

iure constituendo, quanta fuerint in tantis opibus imperii comparandis: sed qui ideo fungos fuisse putant maiores nostros, eosque quidquam, quod praeclarum et reipublicae salutare sit, reperire aut constituere potuisse, negant: nae illi indigni mihi videntur Germano nomine: quemadmodum et ineptire illos existimo patriae amore, qui laudibus ad coelum tollentes ius Germanicum, in Romanorum instituta stilum atrocissimum expediunt, et illud ubique tyrannicas patriciorum artes, et iureconsultorum subtilitatem potius, quam prudentiam, quin et scelestam Triboniani manum redolere, contendunt. Et horum quidem argumenta iam alibi satis nobis videmur profligasse, vel, si quid deesse illi defensionis quisquam putauerit, ei facile, uti spero, satisfiet a Corn. Van Bynkershoek, Io. Petro a Ludevvig, utroque Hubero, Ev. Ottone, Io. VVybone, aliisque viris doctissimis, qui iam ante nos causam hanc paene perorarunt. Dum vero iam nos aliquid praefari oportet elementis iuris Germanici, quorum nunc pars prior in lucem prodit: agere nihil videbimur, quod sit ab instituto nostro alienum, si, quae aduersus ius Germanicum dici solent, quam fieri potest accuratissime expendemus, simulque explicabimus, quodnam hac in inscriptione fuerit consilium nostrum, et quibus praesidiis vsi, id propositum peregerimus, iustumque

syste-

systema composuerimus iuris Germanici.

Et ii quidem, qui nihili faciunt ius Germanicum, illudque studium non modo leue atque inutile, verum etiam indignum esse iureconsultorum personis existimant, tria potissimum sibi demonstranda sumunt: primum, ipsum ius Germanicum prae Romano esse tam frigidum atque inficetum, vt, qui olim, quod insulsum dicere vel-
 lent, id i) *ψυχρότερον πλάτωνος νόμων*,
 i) *ipsis Platonis legibus frigidius* esse dice-
 bant, ii, si reuiuiscerent, Platonis leges
 prae Germanicis illis pro oraculis essent
 habituri: deinde, nullum esse iuris Ger-
 manici usum, ac proinde eos omnes, qui
 in illo illustrando elaborant, non minus
 male bonas horas perdere, quam illos, qui
 Ammiani Marcellini aetate, k) *vt altius*
viderentur iura callere, Auruncanorum Si-
canorumque leges, iam diu ignotas, et cum
Euandri matre abhinc saeculis obrutas mul-
tis, loquebantur: denique, si vel maxime,
 quasdam superesse iuris patrii reliquias, fa-
 tendum sit: nullum tamen certum ac stabi-
 le esse iuris illius fundamentum, quum in-
 ter omnes constet, priscas illas VVisigotho-
 rum, Francorum, Boiorum, Alamanno-
 rum, Saxonum, Frisiorum, Langobardo-
 rum leges et iam pridem exoleuisse, et ple-
 rasque numquam in Germania magna au-
 ctoritatem aliquam esse consequutas. Quam
 absurdae, et frigidae, ac paene ridiculae
 sunt leges, quibus maiores nostri vixerint,
 vel

i) Athen.
 Lib. XI. Di-
 gnos. cap.
 vii.

k) Lib. XX.
 Cap. IV.

vel ex eo satis intelligi posse putant, quod ab hominibus barbaris, et ab omni humanitate vitaeque elegantia alienis, profectae sint. Quid enim, inquiunt, praeclarum et reipublicae salutare expectes ab hominibus quibus ius in manu ac viribus erat positum? qui ut ait Ennius, l)

l) Cic. pro
Muraena
Cap. XIII.

Non ex iure manu confertū, sed mage ferro Rem repetebant? qui denique, quum primum Romanos fasces, et accuratiorem ius dicendi rationem viderent, *solita armis discerni, iure terminari,* m) mirabantur? Et

m) Vellei.
Lib. II. Cap.
CXVIII.

ne vetera tantum illa confectenur, quam absurda sunt pleraque, quae nobis Heroldus, Lindenbrogius, Baluzius, tamquam insignes iuris patrii thesauros, obtruserunt? Nullam sane aequitatis rationem haberi dixeris in iis legibus, quae caballi furtum capitali poena; nobilissimi viri caedem pecunia iubent expiari.

Quod quum in Lege Saxonica observasset Leibnitiuss: n) *Eant nunc,* inquit, *et veteres Germanorum leges revocent in usum viri docti, explosis Romanis, hoc est, a fruge ad glandes revertantur.*

n) Script.
rer. Brunsv.
Tom. I.
Pag. 79.

Praeterea eae leges omnes pleraque, quae iure terminari oportebat, vel ad singulare certamen, vel ad aliud superstitionis purgationis genus, veluti aquam frigidam ferrumue candens, remittunt, vel, si quando causam iureiurando decidi posse statuunt, ne sic quidem rem satis certam putant, nisi tres, quinque, septem, pluresve homines societate periurii coniungantur. Quid dica-

mus.

mus de poenis, quae in crimina statunt, vel absurdis, vel iusto truculentioribus, vel tam lenibus, ut vix quaedam inter eas et delictum aequalitatis ratio possit reperiri? Quid absurdius est supplicio, quo sacrilegos maectandos existimarunt Frisii, o) puta, ut ducerentur ad mare, et in sabulo, quod accessus maris operire soleat, eorum aures funderentur, et castrati immolarentur diis, quorum templa violarint? Quid turpius poena illa, quam adultero irrogat Lex Baivvariorum, puta, ut componeret hoc marito eius, cum suo vveregeldo, id est CLX. solidis? Ita sane luere non aliter potuit adulter flagitium suum, quam ut maritus, hanc passus iniuriam, in novum probrum, lenocinium puta, incideret. Quam dirum porro fuerit supplicium, quo maiores nostri in fures animaduerterunt, vel ex eo intelligitur, quod memoriae prodidit Alfridus episc. Monast. p) furem ob furtum equorum VVitichindi, Ducis Saxonum, in campo ad stipitem ligatum, iactatis in eum sudibus acutis et lapidibus necatum esse. Et iidem tamen veteres Germani ipsum parricidium hereditatis iactura; fratris caedem multa expiari iubent, q) ut vere in eorum legislationem cadere videatur, quod dixit poeta:

Dat veniā coruis, vexat censura columbas.

Iam quam parum solliciti fuerint Germani de iis, quae ad negotia quotidie obuenientia pertinent, vel inde patet, quod nec contractus et conventiones, nec actiones fo-

ren-

o) Lex Frif.
addit. Tit.
XII. §. L.

p) acta B.
Ludgeri
Lib. III. §.
22. apud
Leibn.
Tom. I.
script. rer.
Brunsv. p.
97.

q) Lex
Fris. tit.
XIX.

renses, eadem cura, ac Romani, distinxerint, et paucissimas leges de illis tulerint, ac ne in his quidem semper aequitatis naturalis habuerint rationem. Sic sane eos vix accurate distinguere animaduertes mutuum et commodatum, depositum et mandatum. Duo enim priora fere eodem *commodati* vocabulo, posteriora itidem communi *commendationis* nomine comprehendunt. Et quod ad actionem attinet, commodanti vel deponenti non dant actionem in rem aduersus tertium possessorem, sed aduersus commodatarium tantum vel depositarium, quibuscum illis negotium fuit. Quod quam a natura domini, ipsaque aequitate, alienum sit, nemo non intelligit. Et quid aequum, quaeso, aut reipublicae salutare, speres ab hominibus, qui non virorum prudentum suffragiis, vel adhibita in consilium ratione, ferebant leges, sed rem tanti momenti, et in qua totius reip. salus posita erat, arenae gladiatoriae fortunae committebant? Id quod Ottonem M. principem alioquin prudentissimum, fecisse, tradunt VVitichindus Saxo r) et Sigeb. Gemblacensis. s) Accedunt insignis sermonis barbaries et stribiligo, quae omnia elegantiora ingenia a se auertit, vocabula peregrina et obsoleta, quibus enodandis ne doctissimorum quidem virorum industria adhuc suffecit, tantae denique tenebrae, ut nescias aliquando, Platonis numeros, an leges, vniuerso populo latas, legas. Et quid de ordine

r) Lib. II.
pag. 644.

s) ad ann.
DECCCX.
LII.

r) Aristor.
Phys. Lib.
I. Cap. IV.

ne dicamus, qui in vniuerso illo veterum legum Germanicarum corpore plane nullus est? Iam enim de damnis differitur, iam aliquid additur de coniugio et dote, hinc ad furta progrediuntur legislatores, iisque et aliquid de hereditatibus et successioneibus admiscunt, vt, quod olim de rerum natura adfirmabat Anaxagoras, t) quidlibet in quolibet inesse, quodque hemistichio hoc expresserat nescio quis, *παν ἢ πάντι μέμικται*, id de illa legum congerie verissime dici posse videatur, in qua quippe omnia vbiuis, et aequae facile in alienissimo, ac in suo loco, reperias. Ita comparatum esse aiunt ius Germanicum, qui illud tamquam frigidum et iniquum explodunt. Quin et id addunt, eos omnes naeuos, quos sibi in vetustis illis legibus deprehendisse videntur, multo magis specula ista, Saxonicum et Alamannicum, quibus a saeculo XII. Germani magnopere delectati sint, aliasque eius aevi leges, infecisse, quin haec iurata tanto esse illis frigidiora, quanto magis eorum auctores nescio quam *πολυμάθειαν* adfectent. Hinc praeter illa vitia, quae communia habent cum priscis illis legibus, in vtroque speculo innumeras occurrere aiunt naenias, et fabulas plus quam aniles, quibus aegrotus vix quidquam somniare posset stolidius. Et si, inquiunt, leges alias eorum temporum euolueris: bone Deus, quae monstra historiarum, quae sententiarum portenta, maxime de moribus et repu-

bli-

blica, in iis vbique reperies! Dixerat olim Seneca u) contra Platonem, *legem breuem esse oportere, quo facilius ab imperitis teneatur; eamque velut emissam diuinitus vocem, iubere, non disputare debere, nihil sibi videri frigidius, nihil ineptius, quam legem cum prologo.* Et tamen nihil est, ex Mureti x) sententia, his Platonis prologis, si verborum pondera, rerumque, quas continent, vbertatem consideres, admirabilius, nihil salubrius, quam diuinus ille philosophus homines primum argumentis grauissimis, tamquam igniculis quibusdam, ad honestatis studium inflammare conetur, et tum demum eos, qui rationi non obtemperant, poenis coerceat, atque ita efficiat, quoad eius fieri potest,

u) Epist. XCIV.

x) In not. ad Sen. Epist. XCIV.

Ne vaga profiliat fraenis natura remotis.

At quam frigida sunt, cum his Platonis comparata, ea omnia, quae boni illi speculatores vel disputant, vel legibus suis tamquam prologos quosdam praemittunt? Quis risum teneat, in iure provinciali Saxonico legens, Constantinum M. Saxonibus leges tulisse: y) Deum binos gladios reliquisse in terris, eorumque altero Papam, altero Imperatorem ferire immorigeros, sed hunc illo in gratiam pontificis aduersus istos tantum vti, qui Pontifici Max. dicto minus sint audientes: z) ex Origenis oraculo sex mundos futuros, et vnumquemque perstiturum annos mille, et cum sex illis mundis comparandos esse clypeos militares, et gradus co-

y) Praefatio quae incipit: Gott. der da ist ein Anfang.

z) Lib. I. Art. I.

gna-

a) Lib. I.
Art. III.

gnationis : a) Saxones iura quaedam sibi retinuisse inuito Carolo M. et maxime in odium Sueuorum , qui vxores eorum constuprassent : b) et quae sunt huius generis alia :

b) Lib. I.
Art. XVIII.

Longa enim est illa fabula , ad quam perpoliendam vix iustum volumen sufficeret . Similia et in speculo Alamannico et in aliis plerisque veterum Germanorum legibus plena manu feruntur . Sic in iure municipalis su-

e) Gemei-
ne Geri-
chts-Ord-
nung Tit. I.

fatico, c) tamquam aliquid hiatu illo dignissimum , praecipitur : *der richter solle sitzen auf dem richter-stuhl , als ein griesgrimmender Louue , vnd solle den rechten Fass schlagen uber den lincken* : Et in adpendice *der vrtheile ins freyen Stohls Gerichte* gehorig in eum , qui quidquam , quod in iudicio isto gestum est , enunciarit , haec poena statuitur , *es sollen ihn der Frey-greue vnd die scheffen angreifen , vnd verfolgen ; vnd binden ihm seine hande zusammen , vnd ihn auf seinen buck vverpen , vnd vwinden ihm seine tungen zum nacken hinauss , vnd stecken dar einen pinn vor , vnd doin ihm dann einen strick an den hals , vnd hangen ihn an einen baum , als mann sunst einen armen sunder pfllegt zu hengen* . Qua non poena , sed carnificina , an dignum sit istud delictum , alii viderint , quibus summam grauitatem aequitatemque vbique redolere videtur ius Germanicum . Sed aliquando ne quidem honestati satis conueniens est poena , quam in certa delicta statuunt : talemque dixeris illam , quam adulteris minatur codex MSC. membrana-

ceus legis vetustissimae Lubecensis, in bibliotheca Christ. Godofr. Hoffmanni, quem dum haec scribimus, ex hac rerum humanarum caligine ad meliora emigrasse, non sine incredibili dolore intelligo, superstes. In illo enim adulter ea parte corporis, qua peccauit, trahi retrahique iubetur per plateam, *strate op, strate dal*. Quid, quaeso, in huiusmodi legibus reperias, quod non dicam admiratione, sed excusatione dignum videatur? et quis ob illas repudium dandum putet iuri Romano, quo nullum aliud vel sanctius, vel prudentius unquam scriptum est? Et talis quidem est eorum oratio, quibus ius patrium adeo sordet, ut aliud quodcumque, quam illud, ferendum existiment.

His vero priusquam respondeamus, monendus fuerit lector, neminem fortassis unquam tanto iuris patrii amore flagrasse, ut omnia sine discrimine laudanda, et in usum reuocanda existimarit, ac proinde hanc ferre andabatarum pugnam esse, quae, si maius veritatis, quam partium, studium esset, facile et sine pulueris iactu componi posse videretur. Fatebuntur ergo aduersarii, multa esse in iure Germanico, quae censuram aliquam mereantur; sed idem et de omni alio iure humano, quamuis a viris sapientissimis maxima cura constituto, quin et de illo Romano, quod ipsi vnice exosculantur, peraeque dici posse, neque inde statim consequi, ut ius totum reiici oporteat, cuius pars vna vel altera minus ad amissim facta sit. Et ne-

scio.

scio sane, an non, si quis Solonis, Lycurgi, Charondae, Zaleuci aliorumque sapientissimorum hominum leges eadem seueritate expendere vellet, is multo plura reperiturus sit, quae animaduersione digna videantur, quam in illis maiorum decretis. Iam enim Polybius d) et Aristoteles e) cum in aliorum, tum in Lycurgi maxime legibus, plura omnino desiderarunt. Et tamen inter omnes constat, leges illas prudentissime scriptas esse, et stetit civitates eorum, quoad his legibus patriis vixerint, easdemque, simul ac ab institutis istis patriis, desciverint, misere periisse. Sic sane Velleius Paternus f) obseruat, *Spartam, quam diu disciplinae Lycurgi continentissimae diligens fuerit, excelsissime floruisse*. Et Cicero g) *fortem eam gentem fuisse, ait, dum Lycurgi leges vigerint*. Denique Plutarchus, h) ex instituto describens Laconum disciplinam, hanc facit cogitationum suarum summam, Lacedaemonios, quamquam et muris carentem urbem incoluerint, et continentibus bellis ad paruum redacti fuerint numerum, multoque imbecilliores oppressaque faciliores redditi, tamen paucas admodum latarum a Lycurgo legum seruantes reliquias, neque Macedonum potentiae succubuisse, neque tributum pependisse, *ἕως ἔτι πάντα πᾶσιν ὑπερδόντες τῆς Λυκέργῃ νομοθεσίᾳ, ὑπὸ τῆς ἑδίων πολιτῶν ἐτυραννίδος, μηδὲν ἔτι σῶζοντες τῆς πατρὸς ἀγωγῆς, καὶ παραπλήσιοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι τῶν πρόθεν εὐκλείαν καὶ παρρησίαν ἀπέ-*

d) Lib. VI.

e) Lib. II.
Polit. Cap.
VII.f) Lib. I.
Cap. VI.g) Tuscul.
Quaest. I.
Cap. XXII.h) Lacon.
Instit. p.
240. Tom.
II. Op.

ἀπέδεντο, καὶ εἰς δουλείαν καὶ νόμῳ τῶν Ῥωμαίων, καὶ δάπρῳ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐξήγοντο, donec, prorsum posthabitis Lycurgi legibus, tyrannidum suorum civium subiecti, nihilque pristinorum institutorum servantes, pristina gloria et libertate amissis, reliquorum similes sint facti, inque servitutem redacti, et Romanis, sicut et ceteri Graeci, obtemperarint. Idem et de reliquis rebus publicis observant alii. Nam legum Zaleuci neglectu, periisse Sybaritas, refert Scymnus Chius, i) et ipsi Athenienses, k) tamen demum male se habuisse fatentur rem publicam, quum porticus litteris implerentur, id est, quum ciues, relictis post tergum Solonis institutis, novas quotidie leges ferrent. Itaque cae quoque leges bonae ac reipublicae salutare esse possunt, in quibus quaedam sunt, quae vel duriora iusto, vel ab aliorum gentium institutis alieniora videntur. Sed ut ad rem ipsam veniamus; non est profecto, cur solum barbarorum vocabulum, quo maiores nostri a Graecis Romanisque notabantur, eorum legibus fraudi sit. Quo magis ab illa vitae elegantia, qua sibi mirifice placebant Graeci, aberant gentes barbarae, eo virtutis erant studiosiores, sapientiaeque suae praecepta, pauca illa quidem, sed solida, magis viuendo exprimere, quam verbis iactare, studebant, ut vere de iis dici possit, quod de Scythis olim praedicavit Iustinus: l) *Contententia morum illis quoque iustitiam edidit, nihil alieni concupiscentibus. Quippe ibidem divitiarum cupido est, ubi et usus.* Atque uti-

i) v. 346 sequ.

k) Isocrag Aescopagira pag. 29².

l) Lib. II. Cap. II.

nam

nam et reliquis mortalibus similis moderatio et abstinencia alieni foret! profecto non tantum bellorum per omnia saecula terris omnibus continuaretur, neque plus hominum ferum et arma, quam naturalis factorum conditio, raperet. Prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Graeci longa sapientium doctrina praeceptisque philosophorum consequi nequeunt, cultosque mores incultae barbariae collatione superari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis. Et sane, si alia sapientiae, qua Germani licet barbari excellebant, argumenta deessent: vel illud esset omni exceptione maius, quod per tot saecula infestis Romanorum armis paene oppressi, non modo libertatem suam feliciter tuerentur, sed et lacertos mouerent, et imperii Romani opes, quibus par nulla potentia videbatur primi concuterent, quin opulentissimas iis eriperent prouincias, in iisque regna potentissima constituerent. An enim id sine bonis legibus disciplinaque accurata fieri potuisse, credibile est? Et quis ignorat, gentes illas originis Germanicae paulatim adeo cultioribus moribus adsueuisse, ut hac laude prae ipsis Romanis enitescerent, et hos prae se merito despicerent? Quemadmodum enim Anacharsidem, Scytham, barbariem sibi exprobrantibus respondisse ferunt: m) *Εμοί δὲ πάντες Ἕλληνας σκυθίζουσι.* *Mihi vero omnes Graeci Scythae sunt:* ita illustrandus n) auctor est, *Ottonis Augusti aetate Fran-*

m) Clem. Alex. Strom. Lib. I. p. 182.
n) Luitprand. Legat. Constantinop. apud Ca. sic.

cos, Burgundiones, Suenos, Langobardos, Saxones, Lotharienses et Boioarios ita Romanos dedignatos fuisse, ut inimicum suum non aliter, quam Romanum, contumeliae causa, irati adpellarint, et quidquid ignobilitatis, quidquid auaritiae, quidquid libidinis, quidquid mendacii, quidquid denique vitiorum est, hoc vno nomine se complecti arbitrati sint. Tantum ergo abest, ut barbariei nomen tum meruerint Germani, quum ad leges scribendas animum primum adpellerent, ut ipsi Romani ab iis barbaris petere coeperint honestae cultiorisque vitae exemplum. Desinant ergo demum viri docti eo nomine despiciere leges Germanorum, quod ab hominibus barbaris profectae sint, ne eodem argumento et ipsa Hebraeorum instituta, quae profecto nec ipsa Graeca sunt, despiciere videantur. Sicuti enim bona mens et ingenium rectum vbique, et aliquando crasso sub aere, nascitur: ita et barbaricum solum, et in primis Germania, semper tulit viros prudentes, rerumque ciuiliu peritissimos.

Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,

Planius ac melius Chrysippo et Crantore
et perspexerunt ipsi, et ciuibus suis dixerunt.

o) At ipsae, inquit, leges gentis stuporem produnt. Quis enim ferat, furtum equi morte; homicidium multa expiari? Quidni vero id ferendum esset in Germanis, quod aequo animo in aliis gentibus, etiam non barbaris, ferimus? Apud ipsos Graecos olim

o) Horat.
Lib. I. Ep.
II. v. 3.

*El. Iur. Germ. T. I. * * homi-*

p) l. 16. §. 8.
D. de poen.
q) Antiqu.
Homer. lib.
II. Cap.
VIII.

homicidia fortuita exsilio tantum voluntario expiata esse, ipse obseruat Claudius Sturninus iureconsultus. p) At vir doctissimus Ever. Feithius q) luculenter ostendit, etiam voluntaria homicidia exsilio punita esse, idque exsilium redimi potuisse certa pecuniae summa, propinquis exsoluta, quam ὑποφόνιον vocabant. Eustachius ad Homeri *Iliad. Lib. XVIII.* Ἡ δὲ παλαιὸν ἐδοῦτο, καὶ ποινὴν ἐδ' ἔτε δίδωτο ὑπὸ φόνου καὶ μὴ ἀνάγκῃ φάγειν ἔθ' αἰοὶ τ' πατρῖδα τ' πεφονδύκτα. Mos erat vetustissimus, poenam quamdam dari pro homicidio, ne necessitas imponeretur homicidae, patriam in perpetuum fugiendi. Et Suidas: r) τὰ ἐπὶ τῷ φόνῳ δίδόμενα χεῖματα τοῖς οἰκείοις αὐτῶν ἀναρεθύντος, ὑπο τὴν αἰτίαν ἔχοντος, ὅτι τὴν ἑρῆκον, ἵνα μὴ ἐπεξίωσιν, ὅτι τῷ μὴ ἐπεκέρχεσθαι μήτε ἡμέσθαι τ' τῷ φόνου δίκῃ ὑποφόνια ξαλεῖται. Pecunia, quae caedis causa dabatur propinquis defuncti ab eo, qui caedis reus erat, ne eum persequerentur, neu caedis illius iudicium fieret, ὑποφόνια adpellabatur. Et iidem tamen delicta paullo leuiora multo seuerius coercebant, et adulteros quidem λαῖνον χιτῶνι, vti vocat Homerus *Iliad. III. v. 57.* seu lapideatunica induendos, id est, lapidibus obruendos, putabant. Ipsa quoque lex Cornelia non ultore gladio saeuiebat in sicarios, sed iisdem aqua et igni interdicebat. s) Et quamuis postea mediae cōditionis homines capitis damnarētur, infimae in crucem irent, vel bestiis obiicerentur: t) mansit tamen in honestioribus poena deportationis, neque

ideo

r) voce
ὑποφόνια.
pag. 564.
Tom. III.
edit. Kuste-
ri.

s) Pauli.
Rec. Sent.
Lib. V. tit.
XXIII.
t) l. 1. §. 5.
D. ad Leg.
Corn. de sic-
car.

Ideo quisquam barbaros vocauit Romanos, quamuis iidem in abigeos gladio animadu- uertere non dubitarent. u) Eat nunc aliquis, et ideo explodendas putet leges Germanorū, quod caedem hominis certa pecunia; furtum equi morte expiari voluerint, quum Graeci, et ipsi, quorum iura omnibus aliis anteferenda existimant, Romani simillimo omnino iure vsi sint. Nimirum, vti recte obseruauit Sam. Pufendorffius, x) *non est necessarium, ut eadem semper inter poenas sit proportio, quae est inter obiecta per delictum violata, sed singulis delictis sua velut seorsū poena potest imponi, prout est ex vsu reipublicae, non cōsiderato, an par, an vero minor poena sit imposita a lii delicto, quod in se minus aut maius isto videtur.* Et vti quibusdā interiectis pergit: *Saepe numero delicto, quod in se leuius videtur, in foro humano grauior est poena constituta, et vice versa, prout vsus reipublicae et arbitrium legislatoris tulerit. Super qua inaequalitate reus post necquidquam queritur, quippe quam utique praesciuit.* Quod deinde ad singularia certamina attinet, quibus ea, quae alioquin iure terminari solebant, finiebantur, mirum quot siue ridicula, siue mōstruosa barbara illa saecula protulere. Quāuis autē ipsa Ecclesia diu consuetudines illas duxerit tolerandas, sed cum temerarii hi gladiatores ieiuniis, confessione peccatorum, et sacrosanta Eucharistia praepararentur, ut eo auspicius inauspicatissimum illud certamen inirent; atque Francorum, aliarumque Gentium Ger-

u) l. 1. pt.
et §. 3. D.
de ab. g.

x) Lib.
VIII. de iu-
re nat. et
gent. Cap.
III. §.
XXIII.

y) Deuter.
VI, 16.
Matth. IV.
7.

manicarum Reges singularia illa certamina, et purgationes vulgares legibus stabiliuerint, postea tamē veluti superstitiosa, et contra illud praeceptum, *Deum non esse tentandum*, y) nec ea quae supra naturam sunt, ab eo expectanda, nisi quae ipse se facturum discrete promiserit; publica et Ecclesiastica auctoritate damnata fuere. Enimvero hanc barbari moris rubiginem iam pridem, et multo ante, quam ius Romanum cis Alpes innotescere coeperat, deterfit insequens aetas, ut non sit verendum, ne Germani nostri ius suum sine illa arte gladiatoria aut purgationibus vulgaribus non sint agnitori. Consacramentalium vsus non tam absurdus fuit, uti plerisque videtur, neque ad periurii societatem vocabantur tot homines, sed ad veritatem tanto certius eruendam adhibebantur. Plus fidei facere plures existimabant, quam vnum, neque credibile videbatur, viros honestos, et fidei, prout Germanos decebat, studiosissimos, vna cum alio liquido iuratuos, nisi vel facti, de quo agebatur, conscii essent, vel illis admodum credibile videretur, eum, cui delatum esset iusiurandum, sancte et ex animi sententia iurare: quamquam, si Romanis licuit, ad probandam solutionem debiti instrumento comprehensi quinque testes requirere, z) non video cur nō et Germanis tres, quinque, septem, pluresue, prout causae grauitas exigere videbatur, requirere licuerit. Illud quoque, quod de adulterii et parricidii poena adferunt, (nam Frisiorum de sacrilegorum sup-
plicio

z) l. 18. C.
de fide in-
str.

plicio legem ad tempora, quibus nondum Christo nomen dederant, pertinere, res ipsa docet,) nescio vtrum laudandum potius, quã reprehendendum sit. Poenae acriores, demũ delictis gliscentibus, statui solent, ac proinde non opus visum est Germanis acriore aduſtorum et parricidarum supplicio, quum iis probri ac flagitiis nihil apud se eſſet rariuſ. Ferunt, legiſlatorem nescio quem parricidio poenam plate nullam irrogaffe, quod tantũ ſceluſ in quemquam mortalium cadere, vix arbitraretur. Et iam Germani tam bene de gentiſ ſuae probitate ſperabant, vt nec parricidam vllum, et adulteroſ quam pauciſſimoſ inter ciueſ ſuoſ futuroſ, praefagirent, ac proinde poeniſ atrocioribuſ ea crimina coerceri, minus neceſſarium putarent. Nec tam ſubtileſ erant Germani, vt in lenocinium incidere exiſtimarent poenam pecuniariam, marito, iniuriam paſſo, adplicandam. Leno eſt, qui dolo malo feminas prostituat, et quaestuaria habet corpora. Cui vero pecunia in poenam ſoluitur, iſ non magiſ venalem habere vxorem dici poteſt, quam iſ venaleſ habet alapaſ et pugnoſ, qui ex iuriſ Romani principiis certa pecunia aeſtimat haſ iniurias. Contractuſ et actioneſ multo accuratiuſ diſtingui a Romanis, quam a maioribuſ noſtriſ, facile largimur. Sed hiſ non opuſ eſſe videbatur iſ diſtinctionibuſ, quum omni paſſioni eandem obligandi vim tribuerent, et ex omni conuentione, quae deliberato animo eſſet inita, darent actionem, magiſque

haec omnia ex aequitate et recta ratione, quam ex certis formulis, nominibus, causis, aestimarent. Non possumus porro, quin miremur censorum severitatem, qui et meliorem ordinem, et maiorem verborum elegantiam ab eius aevi hominibus requirunt, quo inter ipsos Romanos omnis elegantia, omnisque ingeniorum cultus iam pridem perierat. Et quis, quaeso, ordo, quae verborum elegantia olim in XII. tabulis, aliisque legibus antiquissimis, fuit? Admirabatur in his Cicero a) *non modo rerum, sed et verborum, elegantiam: et Sex. Caecilius apud Gellium b) elegantem atque absolutam brevitatem verborum: sed hos quidem amore vetustatis insaniuisse, credideris. Quae enim verborum elegantia inesse potuit νόμοις τεταίς, βραχέως κὶ ἀπερὶτῶς συγγραφῶν, legibus breuiter et abrupte scriptis, vti XII. tabulas vocat Diodorus Siculus? c) Et quis insignem orationis cultum in verbis obsoletis, quae dudum usus exploserat, quaesiverit? Suauiter sane hanc populi Romani stultitiam ridet Horatius, d) quippe qui illas antiquitatis scorias miretur:*

Sic fantor veterum, ut tabulas peccare ventantes,

Quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum,

Vel Gabiis, vel cū rigidis aequata Sabinis,

Pontificum libros, annosa volumina vatum,

Dictitet, Albano Musas in mōte loquutas.

Non eadem profecto est leges ferentium, eademque docentium ratio. Horum est, dare

ope-

a) Fragmē-
rum apud
Nonium
Cap. V. n.

34.
b) Lib. XX.
noct. attic.
Cap. I.

c) Lib. XII.
biblioth.
Pag. 87.

d) Lib. II.
Ep. I. v. 23.

operam, ut omnia ordine quam possunt, pulcherrimo, verbisque puris ac propriis proponant: ad illos neutra cura pertinet, quum non doceant, sed praecipiant, cuiumque parum referat, quo ordine, quibusque verbis recte facere iubeantur, modo sciant, quid faciendum omittendumue sit. At ne id quidem, inquit, satis constare potuit ex vetustis illis Germanorum legibus, quum saepe ad illas intelligendas Delio naratore opus esse videatur. Sed quibusnam? Illisne, qui tum vixerunt, ciuibus, an nostrae aetatis hominibus? Prius nemo dixerit: idque sufficit ad leges illas excusandas. Si quid enim nobis hodie non satis peruium est, (quod tamen non adeo multum fuerit,) id vetustati, non legislatoribus, tribuendum est. Quare quod de obscuritate XII. tabularum disserit Sex. Caecilius apud Gellium, e) idem et ad veteres Germanorum leges ab obscuritatis vitio liberandas pertinet: *Obscuritates*, inquit ille, *non ad signemus culpae scribentium, sed inscientiae non obsequentium, quamquam hi quoque ipsi, qui, quae scripta sunt, minus percipiunt, culpa vacant. Nam longa aetas verba atque mores veteres obliterauit, quibus verbis moribusque sententia legum comprehensa est. Denique plus speciei quam soliditatis habent, quae de vtriusque speculatoris aliorumque veterum prologis et philosophematibus adferuntur. Sunt illa specula non vomeris, sed libri, priuata auctoritate conscripti, quibus leges et consuetudines patrias,*

e) Lib. XX.
Cap. I.

iam paullatim paene exolescentes, in memoriam ciuibus reuocare conati sunt. In huiusmodi vero libris quaedam admisceri, vel ad historiam, vel ad ius publicum pertinentia, non sane absurdum est: nec tam reprehensione, quam commiseratione, digni sunt, qui iis vixerunt saeculis, quibus non potuerunt non in his rebus labi ac decipi. Et si in Iustiniani ipsius nouellis constitutionibus ferendi sunt prologi satis verbosi, in quibus aliquando non multo rectius, quam vel Repkouius, vel speculator Alamannus, philosophatur: f) quidni haec feramus in libris istis, maxime quum veluti *ωάπερ γὰρ* sint, et nemo eos libros addiscendae vel historiae, vel iurisprudentiae publicae causa legat, sed ob mores patrios, quorum insignis thesaurus, quidquid aliis videatur, in istis voluminibus reconditus est? Quaedam etiam ridicula hodie videri solent indoctoribus, quae olim communi fere hominum iudicio probabantur. Sic quamuis indignam huius scilicet saeculi castitate putent adulterii poenam, ex antiquo iuris Lubecensis codice descriptam, veteres tamen tantum non omnes ea corporis parte infixisse poenas, qua quis peccasset, erudite demonstrauit elegantissimi ingenii vir, Aegidius Menagius: g) adeoque illos, qui haec rident, eo morbi genere laborare dixeris, quod in expertibus literatarum grauius notauit Cornel. Nepos, h) ut *nihil rectum, nisi quod ipsorum moribus conueniat putent*. Sed et quae ex iure Susatensi

ad-

f) Thomae
delineat. J.
Hist. iur. S.
LXVII. seq.

g) Amoen.
iur.
Cap.
XXXII.
pag. 191.
h) Nep.
praefat.
comm. 3.

adferunt, ea partim seueritatem potius maiorum nostrorum, quam imprudentiam, arguunt, partim ita comparata sunt, vt potius laudanda, quam ridenda videantur. Commendare enim Susatenses iudicibus voluerunt *καρπύριαν*, religionemque, illo officio dignam, ac proinde eos sublimes in tribunali sedere iusserunt vultu totiusque corporis habitu ad grauitatem composito, sed simul iis aurem vellicarunt, vt meminissent *des gestrengen vrtheils, vnd gerichtts, das Gott uber ihn richten vvolle, an dem letzten iungsten dage*. Haec profecto qui absurda ac ridicula existimat, is mihi, quid rideat, videtur omnino ignorare.

Sed veniendum ad alterum criminationis caput, quod illi maxime vrgent, qui iuris Germanici nullum in foris Germaniae vsum esse, arbitrantur, non alia ratione in eam adducti sententiam, quam quod, adoptato a Germanis iure Romano, nullum amplius locum fuisse Germanico, contendunt. Quod sane mirum ob multas causas videtur. Nam primo certissimum est, gentium Germanicarum leges atque instituta, ab eo tempore, quo illi arma victricia per prouincias Romanas circumferre coeperant, adeo sese probasse gentibus tantum non omnibus, vt paene vniuersus terrarum orbis cum occidentalis, tum orientalis, illa adoptaret. Obseruauit id certe Hugo Grotius, i) dum de communibus gentium moribus, quos ipse partem iuris gentium constituere existimat, ita disserit: *Im-*

i) de iure belli et pac. Lib. II. Cap. VIII. §. 10. n. 11.

mo et hoc evenire poterit, ut aliis locis atque temporibus longe alius mos communis, ac proinde ius gentium, proprie dictum, introduceretur. Quod et reuera factum videmus: ex quo Germanicae Nationes Europam ferme omnem invaserunt. Sicut enim olim iura Graeca, ita tunc Germanica Instituta, passim recepta sunt et nunc etiam vigent. An vero credibile est, instituta illa Germanica, quae fere ubique iuris gentium naturam induerunt, in ipsa Germania ita exoleuisse, ut nulla eorum supersint vestigia? Deinde nemo ignorat, maiores nostros tam prisca moris tenaces fuisse, ut nihil fere, nisi quod vere Germanicum esset, (*gut alt teutsch*,) probarent. An ergo probabile est, eos, veluti exhausto Circes poculo, adeo naturam suam exuisse, ut omnia maiorum instituta vno momento repudiarent? Denique repentinam huiusmodi rerum conversionem non aliter factam esse oporteret, quam communi omnium suffragio, id est, lege publica, vel sensione reipublicae communi. Talem vero legem universa ignorat Germania. Quamvis enim existent leges, quae iura Caesarea (*die gemeine rechte*) iudiciis imperii supremis commendant: k) numquam tamen ideo Germani nuncium miserunt legibus ac moribus patriis, sed eos semper et saluos esse oportere, statuunt, et pro norma esse iubent supremis iudiciis *redliche landische ordnungen, statuten und gevonheiten der furstenthumen, herrschafften und gerichtten.* l) Quod, quam

tam

k) Cōring.
de orig.
iur. Germ.
Capit.
XXXIII. p.
212.

l) Thomaf.
not. ad
Cont. Sin.

tam sit manifestum, ut vltiore probatione non indigeat, illis etiam consensum extorsit, qui alioquin parum fauent iuri Germanico. Sic *o) Strykius*, m) cuius optime de me meriti praeceptoris memoriam nulla vnquam apud me delebit obliuio, quamuis ius Romanum maximi pro eo, ac decet, faciat, ingenue tamen fatetur, *ius Iustinianicum in publicis quidem imperii Germanici legibus, consensu omnium statuum latis, pro iure communi haberi, non tamen id ita esse intelligendum, quasi solis legibus Romanis viuendum sit in Germania, et quidquid olim maiorum moribus inductum, penitus sit explosum, (n) quam enim textum in imperii constitutionibus reperiri, in quo non ius commune Caesareum et recepti mores iungantur,) sed, ita pergit vir doctissimus, n) eatenus ius civile in causis decidendis in imperio esse obseruandum, quatenus honesta aut rationabilis consuetudo, aut recentior lex imperii doceri nequeat: his enim deficientibus demum, standum esse iuri Iustiniano. Ex quo demum colligit vir prudentissimus, consuetudines, antiquitus obseruatas, iuri scripto merito praeferrere, ac proinde in subsidium, si in casu proposito nulla legitima consuetudo adsit, ad ius Romanum recurri debere. Idem fatentur omnes, qui rem paulo accuratius expendunt, ac proinde eos omnes vel maxime obiurgandos putant, qui ius, in quo quotidie versantur, ignorant. Adde vnus Casp. Ziegleri o) verba, quibus in eos, qui omnia ad iuris Romani de-*

ceri episto-
lam §.
LXXIV.
sequ.

m) Dist.
praelim.
vsui Pand.
praemissa
§. XXVII.

n) §.
XXVIII.

o) Praefatio
ad
mauer. in
Grotium.

cempedam exigenda putant, inuehitur: Et
 ni fallor, inquit, haec saeculi labe est, quod
 in academiis ad leges Romanas ita ad se fieri
 cogantur iuvenes, ut in omni controuersia, et
 iam ubi inter summos principes lis vertitur,
 non aliunde decisionem petendam credere
 oporteat, quam ex iure Romanorum, et legibus
 isti uni reipublicae accommodatis. Fac mihi
 iam talem publico regimini admoueri, et de
 lege condenda deliberationem institui: subni-
 xo ille animo leges, quas didicit, ad nau se am-
 euomet, et Romanorum instituta, ut reipub-
 licae, obseruabit, nec admittet, legem nouam
 aliter scribi. Sic igitur effectus omnes e.g. pa-
 triae potestatis, moribus Romanis introdu-
 ctae, matri denegabit, quia scilicet matrem
 liberos in potestate habere noluit respublica
 Romana. At uero non amplius inter Romanos
 scribere oportuit legem, sed inter eos populos,
 qui ductum naturae sequuti, utriusque parenti
 eandem deferunt potestatem, idem imperium,
 nisi quod in contentione superiorum primas re-
 linquant patri. Sunt eiusmodi alia plura, no-
 strae reipublicae Germanicae minus conueni-
 entia, quae si quis in argumentum exhibere uelit
 nouae legis, Germaniam in provinciae for-
 mam redigere uelle censetur, victor, si Diis
 placet, scholasticus et umbratilis. Sunt ergo,
 quae in Germaniae foris adhuc obtinent, iu-
 ris Germanici reliquiae, et quamuis alibi
 plures, alibi pauciores, supersint, tamen nus-
 quam fere tribunalia: ita occupauit Themis
 Romana, ut ius patrium loco pepulerit: ac

proinde non male mereri videbuntur de iuris prudentia, qui haec *Lex Saxonica* cum cura colligere, et ad principia sua reuocare student, modo et iuri Romano suum constet pretium, et illud cum hoc ita coniungatur, vt neutri detrahatur quidquam, sed vtrumque amice cohabitare, et nec patrium Romani, nec hoc illius officiat luminibus.

At si vel maxime, inquit, aliquas iuris patrii reliquias in foris Germaniae superesse fateamur: quodnam erit certum ac stabile eius iuris fundamentum? Quid ad nos praescae illae ac obsoletae gentium Germanicarum leges, quarum farraginem Heroldo, Lindenbrogio, Baluzio, aliisque debemus, quarumque maxima pars nullam in Germania auctoritatem vnquam consequuta est? Et quid nobiscum speculis illis Saxonum et Sueuorum, quorum illud in aliqua tantum Germaniae parte aliquamdiu pro lege fuit; hoc an vnquam pro norma receptum fuerit in causis decidendis, a viris doctis p) merito dubitatur? An non absurdum est, ius nescio quod Germanicum iactare velle, cuius certum aliquod fundamentum ostendere non possis? Enimvero, quodnam alii huius iuris fundamentum commendent, mea parum refert. Ego quo genere argumentorum ipse vsus sum, paucis eloquar. Nimirum in Germania quaedam iura hodie quoque vigere, quae principiis iuris prudentiae Romanae minus conueniant, nemo ignorat, idque fatentur et ii, qui alioquin nihili faciunt iuris

p) Harprecht de nouo vsu iur. feud. Alaman.

Germanici studium. Sic vt exemplis paucissimis rem demonstramus, nemo dubitauerit, quin multo alia apud nos sint dominorum in seruos hominesque proprios, parentum in liberos, tutorum in pupillos iura, quam apud Romanos, multaque domini utiliter seruitutumque genera apud nos recepta sint, quae Romani non habuerint: pacta praeterea nuda in Germania non minus obstringant contrahentes, quam contractus, omni adhibita sollemnitate initi. Et quamuis haec similiaque partim in certis tantum prouinciis obseruentur: pleraque tamen vbique adhuc vigent in Germania, et iam ab iis, qui usum iuris Romani ex instituto ostenderunt, ueluti in Belgio a Busio, Zypaeo, Groenevvegio, Gudelino, Sim. Van Leevven, in Germania a Strykio, Hoppio, Philippi, aliisque, diligenter notata sunt. Iam haec omnia contulimus cum priscis Germanorum moribus, quos uel veteris mediique aevi leges, uel historiarum monumenta, uel diplomata, quae diligenter contulimus, nobis describunt. His uero quas conuenire deprehendimus hodiernas consuetudines, uere Germanici iuris reliquias esse, non potuimus non colligere, et tantum non pro certo adfirmare. Quidquid enim nos Germani in iudicando sequimur, id aut ex iure Romano est, aut ex Germanico. Ex utro fere fonte promanet, diiudicari aliter non potest, quam si expenderis, illine, an huic iuri, id magis conueniat. Quamobrem et frustra quaerimus, an ueteres illae

legum sartagine. vniquam pro iure fuerint in Germania nostra. Nam inter illas, quod ad praecipua capita attinet, insignis concordia est, ut dubitari non possit, quin id, in quo vel omnibus, vel plerisque conuenit, consuetudo sit vere Germanica, ac proinde ubique vigerit, vbi etiam ipsae leges istae vel nihil, vel parum consequutae sunt auctoritatis.

Quae quum ita sint, in adornando hoc opere eam mihi ipse legem dixi, ut primum veterum Germanorum iura consuetudinesque ex antiquis et recentioribus eorum legibus cum cura describerem, eaque ex annalibus ac diplomatibus pro virili illustrarem. Deinde ex eo recensu collegi quaedam principia vel axiomata, quae communia fuisse gentibus Germanicae originis omnibus, ex illis legibus monumentisque antiquissimis adparebat. Denique et conclusiones varias, ex istis principiis elicitas, hodie quoque in Germania vel ubique, vel in certis tantum prouinciis, vel ciuitatibus, superstites esse, ostendi. Qua quidem methodo vel scribendi ratione, quum nemo, quod sciam, Ius Germanicum tradiderit: eo minus mihi indignabitur lector beneuolus, si me in quibusdam allucinatum esse, existimauerit; multoque minus aegre feret, si alicubi vel calamus, vel typhotetae manus aberrauerit. Scripsimus haec tot oppressi laboribus, ut saepe somno suffurandum esset tempus, tantum ne ferias sibi imperari quererentur operae, praeter-

terea.

r) Gen.
XXXV. 13.

terea tanta animi aegritudine debilitati ac
paene confecti, vt nunquam difficiliore ve-
luti partu aliquid excluderet ingenium no-
strum, quam hunc ipsum libellum, quem ob
causas quam plurimas veluti Benoni no-
strum r) possumus adpellare. Sed tanto ma-
ioribus laudibus nobis celebrandus est sum-
mus rerum arbiter, Deus, qui et me aduer-
sus innumeras amicorum, (si Diis placet,)
inimicorumque insidias tutum praestitit, et
hunc quoque laborem egregii publici causa
fufcipienti vires clementer suffecit. Ei itaque
et in posterum nos studiaque nostra com-
mendamus, eoque alacrius nos accingimus
alteri huius operis parti perpoliendae, quo
certius nos ipsa docuit experientia, Dei prae-
sidio conscientiaque recte actorum tutum,
nihil habere, quod metuat:

*Sine per Syrtes iter aestuosas,
Sine facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quae loca fabulosus
Lambit Hydaspes.*

Tu Lector vale, simulque viro integerrimo,
publicaeque utilitatis studiosissimo,
Henrico Zopffio, qui bibliopolio orphano-
trophei cum laude praestitit, nullisque sumti-
bus pepercit, vt liber hic quam nitidissime
prodiret, mecum gratias, quas potes, maxi-
mas age. Halae x. Kal. Sept. cld id ccxxxv.

PRAEFATIVN CVLA NOVA.

ERVDITO LECTORI

S. P.

Qvod olim subieceretur vir, do-
ctrina meritique in bonas lit-
teras eximius, Fridricus Lin-
denbrogius, quum anno supe-
rioris saeculi tertio decimo in-
comparabilem illum legum antiquarum co-
dicem in lucem ederet, puta, ne vetera illa,
*quia prostrata non sint, vel argutis contortipli-
cata, futilis aliquis thematicus vel impudens
forensis cerberus obscura nimis, atque inutilia*
clamaret: a) idem et mihi nuper videbatur
metuendum, quum priorem elementorum
iuris Germanici tomum scriniis meis elabi-
paterer. Neque enim adeo bene ominari po-
teram libello, non in trito aliquo aut vulga-
ri argumento, sed in rebus, a vulgi notitia re-
motissimis, occupato, ac proinde vix publici
saporis futuro, qui verissimum esse scirem
illud Terentiani Mauri:

a) Lindenbrogii
br. proems
extt.

Pro capite lectoris habent sua fata libelli.
Quotusquisque enim est, qui talia non dicam
intelligat, sed vel attingere conetur, ac non
potius eos omnes veluti bidetal aliquod mo-
vere existimet, qui ius illud Germanicū, iam
pridem, ex eorum sententia, in exilium a-
ctum, in ipsis Germaniae foris ac tribunali-
bus

bus quaerere non dubitent? Enimuero triste istud ac illaetabile augurium non tam animum meum adfecit, quam illum erexit partim mens conscia recti, partim illud veteris, quem hodie desideramus, auctoris: b)

b) Apud Long. n. de sublim. lect. III. P. 14. edit. Zach. Pe- arce.

Μεγάλως ἀπολιθαίνειν ὄμως δὲ θεὸς ἀμάρτημα.

A magnis tamen excidere generosum est peccatum. Nec adeo aegre mihi laturus videbar, si libellus hic parum esset vendibilis, quum saepenumero et optimorum librorum hoc factum sit, et mihi istud non ἐκ παραλίγῃ accideret, quippe qui iure meum facerem illud

c) Aenid. Lib. VI. v. 105.

Aeneae apud Virgilium: c)

Omnia praecepi, atq; animo mecum ante peregi. At numquam vel mens praefaga futuri me magis fefellit, vel spem magis superauit euentus, quam dum ego, in his timidiusculus, libellum meum ad piper et tus damnatum iri, suspicatus sum. Nam et permultorum doctissimorum hominum litteris ac testimoniis intellexi, consilium meum plerisque non improbari: et libellum hunc emtores reperisse, res ipsa me satis edocuit, quum iam, vix quinto mense a prima editione elapso, iterum praelo subiiciendus fuerit, diuenditis exemplaribus omnibus, nec vlllo in bibliopolii puteis, quod venum prostacket superstite. Equidem si meo res acta esset arbitrio, vel vota haberent, quo caderent: non ingrata mihi accidisset mora aliqua, vt interim, legendo colligendoque ea, quae ad opus hoc illustrandum locupletandumque pertinere viderentur, operae pretium facere licuisset. Ast quum tan-

istemporis angustiis circumscripto, variisque districto occupationibus, integrum mihi haud fuerit, omnes librariae supellectilis forulos secundis curis excutere: id saltem operam dedi, ut prior ille tomus multo melior atque emendatior nunc prodiret. Primum enim ipse vniuersum libellum de nouo recensui ac recognoui, mendaque quamplurima, quae vel calami errore, vel operarum inadvertentia irreperant, sustuli. Deinde passim quaedam, quae orationem paullo obscuriorem reddere videbantur, vocibus quibusdam vel additis, vel detractis, vel mutatis magis perspicua dare conatus sum. Praeterea hinc inde doctrinas meas nouis ac luculentioribus veterum annalium, chartarum, legum, statutorumque testimoniis firmaui, experiundo edoctus, esse hos veros ac genuinos iurisprudentiae Germanicae fontes, ex iisque, quid iustum et bonum visum fuerit maioribus nostris, quidque posse ab illis veluti per manus traditum acceperint, multo, quam aliunde, certius cognosci posse. Adiecimus quaedam, quae se nobis, libellum relegentibus, veluti sua sponte obtulerunt, eoque factum est, ut et paragraphi quidam paullo, quam antea, longiores sint, et plures accesserint observationes nouae, quas textui, tamquam adnotationes quaedam nouas, subiecimus. Religioni enim nobis diximus, numerum ipsum paragraphorum turbare, ac proinde pleraque, quae adiicienda visa sunt, tamquam scholia subiecimus textui.

tui, nisi quod liber II. ob errorem, in numeris antea admissum, iam constat §. §. CCCCLXXXIX, quum antea tantum CCCCLXXXVII numerarentur. Ex quo facile intelliges, cur, quamuis et mihi, et mei amantissimo, Zopffio, litteris paullo minoribus in hac editione vti placuerit, libellus tamen ad eandem fere molem, quam in priore editione animaduertisti, excreuerit. Iam ergo nihil superest, quam vt fidem ego liberem, quam primum fieri poterit, et posteriori quoque tomum, qui iuris Germanici principia de delictis, et omni iudiciorum ordine, complectetur, tecum Lector erudite, communicem. In eo vero adornando iam me totum esse, scito. Quum enim reipublicae litterariae, quae adhuc meas esse aliquid putauit nugas, gratum memoremque tanti fauoris animum non minus, ac me totum, debeam: nihil profecto faciam reliqui, ne eius de me expectationem, quoad vixero, turpiter destituisse videar. Non equidem ignoro, esse hoc in fatis meis, vt quibusdam, quibus minime oportebat, obtrectatoribus, omnia, quae a me proficiscuntur, vel ideo, quia a me proficiscuntur, sudes in oculis sint: se d'hos quidem suo abundare sensu aequissimo animo patior, illisque sollemne istud **ΥΓΙΑΙΝΕΙΝ** sincero animo adclamo; te vero eruditissime Lector, etiam atque etiam valere iubeo. Halae ipsis idibus Febr. MDCCLXXXVI.

xlv

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di revisione, ed approvazione del P. F. Paolo Tommaso Manuelli Inquisitore, nel Libro intitolato: *Elementa Juris Germanici, Auctore Jo: Gottl. Heineccio etc. Tomi duo*, non esservi cosa alcuna contro la santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario nostro niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Data li 10. Aprile 1751.

(Alvise Mocenigo 2:º Rif.
(Zuanne Querini Proc. Rif.
(

Michel Angelo Marino Segr.

Registrato nel Magistrato Eccellentiss. degli Esecutori contro la Bestemmia, li 26. Aprile 1751.

Alvise Legrenzi Segr.

ELEN-

xlvi
E L E N C H V S
C A P I T U M

T O M I H V I V S P R I O R I S .

P R O O E M I V M de natura et constitutione
iuris Germanici. pag. i

L I B. I.

De Iure Personarum.

- TIT. I.** De prima hominum diuisione, et
speciatim de seruilis conditionis homi-
nibus. p. 14
- TIT. II.** de statu libertinorum, seu rustico-
rum non adscriptitiorum. p. 36.
- TIT. III.** de statu ingenuorum, seu eque-
stris nobilitatis in Germania. p. 46
- TIT. IV.** de statu nobilium, seu princi-
pum dominorumque iuribus. p. 66
- TIT. V.** de iure municipum, qui medio
aeco burgenfes. p. 75
- TIT. VI.** de altera hominum diuisione, et
speciatim, de parentum potestate in li-
beros. p. 103
- TIT. VII.** quibus modis ius illud potestatis
adquiritur. p. 115
- Tit. VIII.** quibus modis parentum potestas
iure Germanico soluitur. 131
- TIT. IX.** de sponfalibus. p. 141
- TIT. X.** de ritu nuptiarum. p. 160
- TIT.**

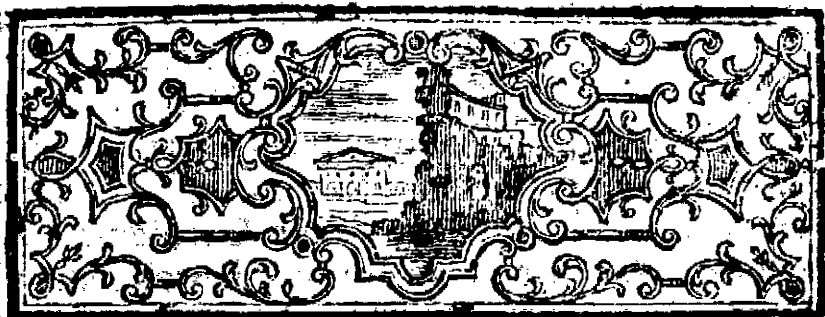
- TIT. XI. de iure dotium, dotalitii, morgengabae, similiaumque lucrorum nuptialium. p. 197
- TIT. XII. de potestate ac tutela maritali. p. 225
- TIT. XIII. de matrimonio ad morganaticam. p. 258
- TIT. XIV. de diuortiis et repudiis. p. 276
- TIT. XV. de personis, quae sub tutela viuunt, et quotuplex Germanis tutela? p. 289
- TIT. XVI. de officio et administratione tutorum, modisque, quibus tutela iure Germanico finitur. p. 325
- TIT. XVII. de tertia hominum diuisione in eos, qui integrae existimationis, et qui infames sunt. p. 342
- TIT. XVIII. de quarta hominum diuisione, et statu peregrinorum. p. 370

L I B E R II.

De Iure Rerum.

- TIT. I. de variis rerum secundum ius Germanicum diuisionibus. p. 384
- TIT. II. de dominio eiusque diuersis generibus. p. 411
- TIT. III. de modis acquirendi dominium naturalibus. p. 428
- TIT. IV. de modis acquirendi iuris ciuilis, speciatim de usucapionibus, vel praescriptionibus, et inuestituris. p. 470
- TIT. V. de seruitutibus. p. 493
- TIT. VI. de iure hereditario, et speciatim

xlvi	<i>Elenchus Capitulum.</i>	
	tim de pactis successoriis.	p. 500
TIT. VII.	de testamentis, et ultimis voluntatibus.	p. 525
TIT. VIII.	de exheredatione, substitutionibus, aliisque testamentorum accessoriis.	p. 547
TIT. IX.	de successione ab intestato, vel legitimis.	p. 557
TIT. X.	de acquirenda vel omittenda hereditate.	p. 613
TIT. XI.	de iure pignoris.	p. 629
TIT. XII.	de obligationibus, et primo quidem, de pactis vel conventionibus generatim.	p. 638
TIT. XIII.	de conventionibus, vel pactis beneficiis.	p. 657
TIT. XIV.	de conventionibus onerosis, certam praestantem continentibus.	p. 686
TIT. XV.	de conventionibus onerosis, aleam continentibus.	p. 705
TIT. XVI.	de conventionibus accessoriis.	p. 724
TIT. XVII.	quibus modis obligationes solvantur.	p. 748

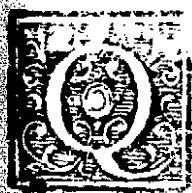
ELEMENTA

JVRIS GERMANICI.

PROOEMIUM.

*De Natura & constitutione Iuris
Germanici.*

§. I.

Vum ius civile dicatur, quod quis-
que sibi populus constituit, et cu-
iusque civitatis est proprium: l. 9.
ff. de iust. & iur. existare etiam

Quid ius
Germani-
cum?

oportet leges ac consuetudines, quas Ger-
mani iam inde a gentis suæ origine sibi
propriam habuere, *) easque recte IURIS
GERMANICI nomine venire, arbitramur.

*) Non ergo hic quaerimus de iuribus in Ger-
mania receptis: (nam ea non omnia sunt
Germanica,) sed de iuribus Germanicis,
quamvis ea hodie vel ob communem gen-
Hein. El. iur. Germ. T. I. A tium

rium originem, vel ob Germanorum migrationes et extra Germaniam vigeant. Ita sane permulta ejus generis jura in Gallia, Hispania, Italia, Anglia supersunt, quae eo intulerunt Franci, Gothi, Langobardi, Saxones et Normanni, quorum leges Germanicis, et maxime Saxonis, simillimas deprehendit vir illustris, IO. PETR. ALVDEVVIG. *Reliq. MSSC. Tom. VII. in praefat.* Adeo verum est, quod observavit STRABO *Geogr. Lib. VII. p. 443. edit. nov. τὰλλατε ὀργανισίς καὶ μορφῆς, καὶ ἔθους, καὶ βίῃς ὄντας, οἷος εἰρήκαμεν τὰς κελτῆς. Cum aliis rebus, sum forma, moribus, et victu, simillimos sibi esse Celtas Germanosque omnes, et quod idem Lib. IV. p. 299. tradidit, Germanos Gallosque καὶ τῆ φύσει, καὶ τοῖς πολιτεῖμασιν ἰμφέρῃς ἢ καὶ συγγράας αἰδηλοῖς, et natura, et moribus vitaeque institutis invicem esse simillimos.*

§. II.

Id vel publicum,
vel privatum.

Quemadmodum vero ius omne, quatenus pro legum complexione accipitur, vel PUBLICUM, vel PRIVATUM est: ita eadem iuris positiones, uti vocat VLPIANUS *l. 1. §. 2. ff. de iust. et iur.* & apud Germanos reperias. Sed iam non solliciti de publico, privati duntaxat notitiam paullo accuratiorrem quaerimus.

§. III.

Privatum vel provinciale, vel feudale, vel municipale.

IUS PRIVATUM medioævo in PROVINCIALE, FEUDALE & MUNICIPALIS, (*Land-Recht, Lehn Recht und Weichbild,*) dividebatur, quorum istud in tota provincia; illud in curiis feudalibus; hoc intra civi-

ciuitates, et quousque ager suburbanus por-
tangebatur, *) obtinebat.

*) Fines agri municipalis signis quibusdam, veluti crucibus, caelicum tutelarium imagi-
nibus, statuis, vel columnis notabantur. Vid.
diploma apud SCHNEIDER *Chron. Lips. Lib.*
III. p. 88. Quidquid ergo intra hos fines fa-
ctum erat, intra vveichbildum factum dice-
batur, diiudicandumque ideo erat ex legibus
municipalibus. IVS LVBEIC. in praefatione:
Das Lubische Recht erstreckt sich in vnser
Stadt, und in den Städten, da Lubisch Recht
gebraucht vvirrd, so fern als vnser und ihr
VVeichbild, Feld-Marck und Land-VVehr
reicher.

§. IV.

Porro vt aliae gentes iure partim SCRIP- Itemque
PTO, partim NON SCRIPTO regebantur: vel scri-
ita jus Germanicum quoque in ἔγραφοι, ptum, vel
seu SCRIPTVM, et ἔγραφοι seu NON scri- ptum.
PTVM dividitur, quorum hoc illo tanto an-
tiquius est, quanto tardius Germanos ali-
quem litterarum vsum habuisse, alibi osten-
dimus. *) *Hist. iur. Lib. II. Cap. I. §. I.*
Annon vero permulta, quae Germani, tam-
quam prisca majorum instituta, religiose
seruarunt, publica auctoritate initio pro-
mulgata sint, non adeo expeditum esse ar-
bitramur.

*) Vulgo id probant testimonio TACITI de
Mor. Germ. Cap. XIX. ubi, apud Germanos
plus valere, ait, bonos mores: quam alibi bo-
nas leges. Quod testimonium HERM. CON-
RINGIO sublegerunt omnes, qui de iure

Germanico aliquid commentati sunt. At *boni* mores TACITO non sunt bonae consuetudines, sed bona natura ac indoles. Et *bonae Leges* illi speciatim sunt leges Iulia de maritandis ordinibus, et Papia Poppaea. Vid. *Commentar. nostr. ad Leg. Iul. et Pap. Lib. I. Cap. II.*

§. V.

Fontes
Iuris non
scripti
Germano-
rum.

Iuris vetustissimi non scripti notitiam debemus TACITO, cuius *de moribus Germanorum* libellus ea tantum, in quibus Germanorum instituta a Romanorum moribus discrepabant, consecretatur, nec non IULIO CAESARI, qui de Germanis ex instituto egit *Libro VI. de Bell. Gall. Cap. XIV. sequ.* POM- PONIO MELAE *Lib. III. de Situ Orb. Cap. III.* denique STRABONI *Lib. VII. p. 443.* quamvis hic, quippe gente Cappadox, maiores nostros non nisi ex fama cognitos habuisse videatur.

§. VI.

De eo
quaedam
axiomata

Quum vero Germani gens essent, *nullis aliarum nationum connubiis infecta, adeoque propria et sincera, et tantum sui similis*: TACIT. *de Mor. Germ. Cap. IV.* nemo sane mirabitur, 1) eos prisca moris patrii fuisse tenacissimos *), et quamvis 2) postea et peregrina quaedam iura adoptarint, non tamen ideo repudium dedisse institutis patriis, sed 3) illa duntaxat, tanquam ius subsidarium quoddam, recepisse. STRYK. *Diss. pralim. in Vfs. Modern. Digest.*

*) Id vel inde etiam a posteriore colligitur, quod

quod mores plerique vetustissimi, quos TACITUS descripsit, multis post saeculis in Germania exterisque provinciis, in quibus Germanicae gentes novas sibi sedes constituerant, superfuerunt, ceu ex instituto ostendimus in *Hist. iur. Civ. Lib. II. Cap. I. §. III. seqq.* Quin eosdem, tot circumactis saeculis, hodie quoque sui vestigia expressissima passim reliquisse, infra suis locis pluribus argumentis ostendemus.

§. VII.

Simul ac tamen aliquem litterarum guttum habere coeperunt Germani, *) nihil prius, nihilque antiquius duxerunt, quam ut consuetudines suas patrias litterarum monumentis consignarent, et, si qua nova instituta exigere videretur necessitas, ea sollemniter promulgarent. Hinc a saeculo saltem quinto vti coeperunt iure scripto, quod NOS IN ANTIQVVM, MEDII Aevi, ET NOVVM merito dispescimus.

Ius scriptum quadruplex?

*) Prius barbariem exuisse animadvertimus eas gentes, quae per orbem Romanum arma victoricia circumtulere, quam quae in patrio solo substiterant. Illae enim et citius Christo nomen dederunt, litterasque ab ecclesiae doctoribus edoctae, et quotidiana Romanorum provincialiumque consuetudine ad civilioris vitae morem paulatim traductae sunt. *CONR. de Orig. Iur. Germ. Cap. II. p. 3.* Hinc antiquiores sunt leges FRANCORVM, VISIGOTHORVM, OSTROGOTHORVM, BVRGYNDIONVM, quam ALAMANNORVM, BOIORVM, SAXONVM, FRISIORVM, qui demum sub Francorum imperio legibus scriptis vivere coeperunt.

§. VIII.

Fontes:
iuris scri-
pti anti-
qui.

Ad ius scriptum ANTIQVVM pertinent col-
lectiones legum antiquarum IO. SICHARDI,
BAS. IOANNIS HEROLDI, & FRIDERICI LINDEN-
BROGII, quæque ad illustrandas istas leges
veteres scripserunt GODOFR. VVENDELINVS,
HIER. BIGNONIUS, FR. PITOEVS, G. G.
LEIBNITIVS, GEORG. ECCARDVS, TED.
SIBR. SICCAMA, & GAERTNERVS. Nec
minus ad illud illustrandum faciunt CAPITV-
LARIA REGVM FRANCORVM vtriusque
stirpis, de quibus post fratres PITHOEOS,
VITVM AMERPACHIYM, IAC. SIRMONDVM
& HIER. BIGNONIYM immortaliter meri-
tus est STEPH. BALVZIVS.

§. IX.

Mediæ
ævi.

MEDIÆ ÆVI iurisprudentia Germanicæ
quaerenda potissimum est in IVRE PROVINCIALI seu SPECVLO, IVRE FEVDALI, et
MUNICIPALI SAXONICO, itemque in IV-
RE PROVINCIALI, et FEVDALI seu SPE-
CVLO SVEVICO, quibuscum iungenda quæ-
dam alia eiusdem fere ætatis statuta, ve-
luti AVSTRIACA, BAVARICA, nec non
ciuitatum quarundam Saxonicarum, et,
quæ primo loco commemoranda erant,
LVBECENSIA, *) maxime qualia ista ex-
hibent codices veteres, et editio IOACH.
KOLLII.

*) Austriaca debemus viro illustri, IO. PETRO
LVDEVVIGIO, qui ea edidit *Reliqu. MSS.*
Tom. IV. p. 1190. Bavarica condita sunt an-
no

no MCCCXLVI, de iisque diximus in *Hist. Iur. Lib. II. §. LXXXIII.* Ciuitatum Saxonicarum antiquiora quaedam statuta edidit LEIBNITIVS *Script. Rer. Brunsv. Tom. III.* Sed plura eiusdem fere aetatis latitant in bibliothecis, quae maiore cura eruenda protrahendaque in lucem essent, si mens non laeua esset Germanis, rerum suarum plerumque nimis incuriosis.

§. X.

Quum vero etiam olim Celtarum parte omnium iidem mores, eadem vivendi instituta fuerint, (§. I. *) et postea in plerisque occidentis prouinciis regna potentissima constituerint gentes Germanicae, veluti Gothi, Franci, Burgundiones, Angli, Langobardi, aliique, et gentes denique boreales eiusdem cum Germanis originis sint: fieri non potuit, quin hae omnes, tamquam praeceptorum morum tenacissimi, (§. VI, 1) permultas seruent iuris Germanici reliquias, eaeque ex CAROLO MOLINAEO, PYRRO ANGLEBERMAEO, NIC. BOERTIO, IO. SAINSONIO, REN. CHOPPINO, BARTH. CHASSANAEO, ARGENTRAEO, aliisque, qui consuetudines Galliae, *) Belgii, Angliae, Daniae, Sueciaeque illustrarunt, scriptoribus, veluti IMBERTO, ZYPAEO, EVRGYNDO, CHRISTINAEO, COVELLO, STIERNHOEKIO, LOCCEMIO, multum lucis capere possint.

Eo etiam pertinent consuetudines vicinarum prouinciarum.

*) Notum est, alias Galliae prouincias *iure scripto*, alias *non scripto* uti solere. In pro-

§. *Elementa iuris Germanici.*

uinciis, quae iure scripto vtuntur, (*dans les provinces de droit escrit,*) ius ciuile Romanum iam ab antiquo in vfu est, talesque sunt Occitania, Vasconia, Aquitania, Provincia, Delphinatus, et tractus Lugdunensis. In reliquis prouinciis (*dans les pays coutumier,*) antiquis moribus viuunt, quos e Germania secum in eas provincias intulerant Franci. Qua de re CLAVDIUS DV PRE *in Originibus Franc. Lib. V. Cap. V. p. 102.* *Les autres pays des Gaules qui n'avoient jamais senty le joug des Romains, mais furent baillement conquistes par les François. lorsqu'en passant le Rhin, avec tous leurs gens, ils leur baillerent le nom de France, ont este tousiours ennemis iure des Romains, et n'ont reconnu autres loix, que celles, qu'ils avoient de tout tems peculieres et usitees.* CONF. ANN. ROBERT. *Rer. Indic. Lib. II. Cap. I.* ANTON. DE DOMINCY *de Praerogat. allod. Cap. VII.* Ex quibus facile est ad intelligendum, quam multas iuris Germanici reliquias hodiernum seruet Gallia, et religiosius, quam ipsa Germania, custodiat.

§. XI.

Et diploma-
mata me-
di aevi.

Praeterea hanc medii aevi iurisprudentiam mirifice illustrant DIPLOMATA, quae subinde iuris cuiusdam faciunt mentionem, quod alibi frustra quaesueris. Quamuis vero vix exstet annalium historiarumque volumen, quod non aliquot saltem veteres chartas vel tabulas exhibeat: praecipue tamen laudandae sunt collectiones diffusissimae DACHERII, AVB. MIRAEI, FRANC. SOPPENS, EDM. MARTENE, CHR. LYNCEII, VVIG. HVNDLI ET GEVVOLDI, VGHBL-

LI, BVTKENII, IO. MABILLONI, STEPH. BALVZII, CAR. LVD. TOELNERI, IO. PETRI ALVDEVVIG, IO. HENR. A FALKENSTEIN, SCHANNATI, KETNERI, et THOMAE RYMERI, quamuis non sit quorumuis, hanc adire Corinthum.

§. XII.

Nouum ius Germanorum partim ex RECESSIBVS IMPERII, partim ex innumeris fere, quae a saeculo XV. ubique gentium prodierunt, STATVTIS, tum provincialibus, tum municipalibus, addiscendum est. Horum insignem adparatum olim possedit, eaque non infeliciter inter se contulit iureconsultus Holsatus, HENR. GISEBERTVS, cuius libri editi sunt sub titulis: *Periculum Harmonicum*, *Iustinianus Harmonicus*, et *Deuteronomium Harmonicum*, omnibus, sane in eo genere essent praefereudi, si auctor et maiore perspicuitate, et methodo paullo concinniore, esset vius. *) MOLLER. *Isagog. ad Hist. Chers. Cimbr. Part. II. p. 637.*

Ius fer-
prum no-
uum.

*) Vti autem potuisset, si dicto fuisset audiens viro celeberrimo GODOFREDO GVIL. LEIBNITIO, qui ipsi insignem ac vtilissimam methodum praescripserat in epistolis, praemissis Deuteronomio harmonico. Sed quum suo indulgere maluerit ingenio: non mirum est, viri ceteroquin docti opera emtorem initio non inuenisse, damnoque adfecisse auctorem, qui ipse in editionem impensas fecerat, de quo ille vehementer conqueritur in epistolis istis ad Leibnitium. Talia nimirum esse solent librorum fata, qui et obscuro horra-

que dictionis genere, et ipsa methodo confusiore, lectores omnes a se quam longissime abigunt.

§. XIII.

De cultura
ra iuris
Germanici
axioma 1

Hi ergo sunt genuini iuris Germanici fontes, quibus ut recte utaris, certa obseruanda erunt axiomata, ex ipso Germanorum ingenio, eorumque reipublicae conditione atque indole eruta. Nimirum, quum Germani prisca moris patrii tenacissimi sint, nec ei, iure peregrino in subsidium adoptato, repudium dederint: (§. VI.) consequens est, ut multi hodie etiam mores ubique occurrant, qui Romanis vel plane fuerunt ignoti, vel apud eos multo aliter sese habuerunt. *) Itaque I.) haec negotia ac iura omnia non ex legibus Romanis, sed Germanicis, sunt explicanda.

*) De huiusmodi iuris Germanici capitibus, quae, quod non adeo iuri Romano adfina sint, in academiis vix doceantur, in foro tamen quotidie vertantur, explicandis, post SCHOTTELIVM, in primis sollicitus fuit GEORGIUS BEYERVS in *Disquisitione de utilitate lectionum academicarum in iuris Germanici capita*, specimini iuris Germanici, quod ex illis praelectionibus natum est, praemissa, ubi et bene longum huiusmodi iurium ac consuetudinum catalogum texit.

§. XIV.

secundum,

Quumque Germani non omnes intra solum patrium subsisterint, sed gentes plurae, illo relicto, in pulcherrimas Romanorum

norum: prouincias sese infuderint, et illis tamen, sub alio quoque sole, prisca moris patrii sanctissima manserit custodia: (§. X.) fieri non potest, II.) quin ea procul dubio sint ex iure Germanico, quae non modo in Germania, sed et extra illam, apud gentes Germanicae originis, et antequam ius Romanum lacertos mouit, et post illa tempora, perpetuo vsu viguerunt.*) GROTIUS de iure belli et pac. Lib. II. Cap. VIII. §. I. n. 11.

*) Haec tamen harmonia non ita amare exigenda est, ut non in vna alteraque *desideri* dissensus obseruetur. Sufficit enim, gentes omnes vel plerasque originis Germanicae, quod ad rei summam attinet, consentire. Sic quamuis diuersa sit hominum propriorum rusticorumque conditio in diuersis Germaniae vicinorumque regnorum provinciis: tamen quod ad rei summam attinet, eadem omnino fere vbique deprehendes.

§. XV.

Quum porro sint gentes vicinae, eiusdem nobiscum originis, apud quas ius Romanum haec tropica non instituit, quae in ipsa Germania obseruamus: ipsa vnumquemque docebit experientia, III.) eorum, quae hodie in media Germania obtinent, iurium origines aliquando in vicinarum gentium legibus moribusque facilius, quam apud ipsos Germanos, reperiri.

Tertium.

§. XVI.

At quum nemo tamen temere negaturus

A 6

sit,

Quartum
& quin-
tum.

fit, Germanos iura peregrina in subsidium adoptasse: (§. VI.) iurisprudentiae Germanicae studio observandum est, IV.) eorum contagione ita saepe infectas esse iuris patrii reliquias, ut maiores, si redierint in vitam, eas vix essent agnitori: *) ac proinde V.) operae facturos esse pretium, qui distinctius ostenderint, quid sincerum, vereque Germanicum sit, quidque ex iure peregrino illi, tamquam rubigo, adhaereat. **)

*) Sic *dotalitium* est originis Germanicae. At omnia Germanica et Francica instituta, ut ait GYNDLING. de coemt. vxor. Cap. II. §. XXII. ad Romani iuris decempedam exigebant peregrinae legis basiatores: in qua quum doli, seu dotalitio Germanico, similis vix invenirent, quam donationem propter nuptias, hinc vsu videtur venisse, ut dotalitium et donationem illam prorsus convenire, aliqui censerent. Quam multa ergo Romana admixta sint iuri illi Germanico, nemo non animadvertit.

**) Et huc pertinet methodus DIFFERENTIARUM iuris Romani et Germanici, cuius specimina praecelara dedit perillustri academiae nostrae cancellarius, IO. PETRVS DE LVDEVVIG, qui utinam pertexeret telam, felicibus auspiciis coeptam!

§. XVII.

Sextum. Quia denique ea regnorum ac principatum fata esse solent, ut in iis multo facilius figantur resiganturque maiorum leges, quam in civitatibus, ubi optimatum potentia, suffragiisque populi omnia agun-

tur:

tar: consequens est, VI.) ut ius Germanicum minus inquinatum supersit in ciuitatibus, vbi aristocraticum vel populare imperium tam frequentes ac praecipites legum mutationes fieri haut patitur, quam in provinciis, quae monarchice reguntur.

§. XVIII.

Haec itaque sequentis principia **RVSS GERMANICVM** eo ordine tradere nobis consilium est, cui iam adfueti sunt, quicumque animum adpulerunt ad iurisprudentiam. Totius enim iurisprudentiae quum tria obiecta recenseantur, **PERSONAE, RES** et **ACTIONES**: quidquid maiores nostri de his tanxerunt, quaeue consuetudine in Germania nostra inoleuerunt, tribus libris secundum ordinem, in Institutionibus Iustinianis obseruatum, explicabimus.

Ordo in his elementis obseruandus.

§. XIX.

Attamen circa pulcherrimum hunc laborem eam nobis ipsi legem diximus, ut non modo singulorum iurium origines ex genuinis fontibus eruamus, verum etiam bona fide ostendamus, quid et hodie in ipsis obtineat rerum argumentis. Absurdum enim esset, ea tantum addiscere velle, quae non sibi in usu habiturus.

Enimvero.

L I B. I.

DE IVRE PERSONARVM.

T I T. I.

De Prima Hominum diuisione, & Speciatim de seruilis conditionis hominibus.

§. XX.

An Germani distinxerint hominem et personam?

Quamuis et Germanis varii essent hominum status: subtilior tamen ac durior est distinctio HOMINIS ET PERSONAE, quae in iure Romano utramque facit paginam, *) quam ut maiores nostri ei locum esse voluerint iniuris prudentia sua. PERSONAE ergo Germanis sunt omnes, quibus mens, ratione praedita, in corpore humano contigit, id est eadem, ac homines.

*) Romanis seruos non fuisse personas, luculenter probauimus alibi. (Inst. §. LXXVII.) Testimoniis, ibi adductis, iam addimus locum insignem PASCHASII, diaconi Romani de Spiritu S. Lib. II. Cap. IV. qui saeculo quarto scripsit: *Apud nos homines filius familias iuxta patrem, vel seruus iuxta dominum PERSONAE propriae locum non habet. Et quibusdam interiectis; Persona res iuris est, substantia res naturae.* In Germanorum monumentis simile nihil reperias, nisi quod in CONSTITUTIONIBVS SICVLIS a LINDENBROGIO inter

De Prima Hominum Divisione. 15
inter leges Germanorum editis, sed iure peregrino passim inquinatis, *Lib. I. Tit. L. §. II.* PERSONAM amittere idem sit, quod libertate excidere ..

§. XXI.

Prima ac praecipua HOMINUM diuisio antiquitus illa fuit, quod quidam essent LIBERI, quidam SERVILIS CONDITIONIS. liberi porro in NOBILES, INGENVOS et LIBERTINOS distinguerentur. TACITVS *de Morib. Germ. Cap. XXV.* LIBERTI non multum supra SERVOS sunt. Rare aliquod momentum in domo, nunquam in ciuitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quae regnantur. Ibi enim et super INGENVOS, et super NOBILES adscendunt ..

Prima hominum diuisio et antiquissima.

§. XXII.

Quatuor illa hominum genera et medio aevo occurrunt. Apud Francos quamuis receptior esset hominum diuisio in SENIORES vel MAIORES, et IUNIORES seu MINORES, HINC: *Epist. XIV.* de qua prolixius egit HERT. *Notit. Regn. Franc. Cap. III. §. XXIX.* tamen ea ad ordines regni pertinuit. Ratione status enim GREG. TVRON. *Vit. Patr. Cap. IX.* INGENVOS distinguit ab illis, qui NOBILITATE sublimes sunt: et apud THEGAN. *in vita Ludouici Pii Cap. XLIV.* LIBER discernitur a NOBILI. Et LITORVM, LIBERTORVMque aequae ac SERVORVM tam saepe fit mentio in eorum legibus ac monumentis, vt dubitare non.

Eadem obtinuit apud Francos.

Non liceat, apud Francos eandem hominum diuisionem obtinuisse.

§. XXIII.

Et apud
Saxones.

Nec minus Saxones prisca istius moris obseruantissimi fuerunt. *VVITICHIND. Annal. Lib. I. p. 634. Saxonica gens usque hodie TRIFORMI genere ac lege, praeter conditionem seruilem, diuiditur. EGINARDVS apud ADAM. BRÉM. Lib. I. Hist. Eccl. Cap. V. Quatuor differentiis gens illa consistit, NOBILIVM, ET LIBERORVM, LIBERTORVM-que atque SERVORVM. A quibus vere non dissentiant HVCBALDVS in vita B. Lebui- ni, et NITHARDVS Lib. IV. p. 478. quam-uis hi tres tantum hominum ordines faciant, quos vocant ETHELINGOS, FRI- LINGOS, ET LAZZOS, NOBILES, INGE- RVOS, SERVILES, *) et hinc eos aucto- res praeter historiatarum fidem seruorum or- dinem omittere existimet HACHENB. Germ. med. Diff. II. §. II. p. 20.*

*) Ita et in *Capitul. de partibus Sax. §. XV.* apud *BALVZIVM Capitular. Tom. I. p. 253.* Saxones in *nobiles, ingenios et litos* distinguuntur. Sed quemadmodum liberti apud Germanos non multum supra seruos erant: *TACIT. de Mor. Germ. Cap. XXV.* ita utrique communi nomine *lassi* et *liti* dicebantur. Sunt sane *lassi* seruilis conditionis, quos *HEN- RICVS, Dux Brunsvicensis, in charta anni MCCCCXXXIII.* apud *SCHOTTEL. singul. iur. Germ. Cap. II.* vocat *eegene Lude, oder La- zen.* Erant etiam *Lassi* libertini, qui in *LEGÈ BALVVAR. Tit. IV. §. 10.* *diarxertimôs* vocantur.

tur *frilaxzi*. GLOSSA Latino-Theotisca apud
EINDENBROG. in *Glossar.* p. 1404. *Libertini*,
frilaza. *Litos* quoque modo seruos esse, mo-
do ab iisdem distingui, adeoque et liberti-
nae conditionis fuisse, multis testimoniis do-
cuit CAR. DV FRESNE in *Glossor. Lat. voce*
Litus. p. 513. inter quae eminent loca bina
EX LEGE RIPVAR. tit. LXII. §. I. et LEGE
ERISION. tit. XV.

§. XXIV.

INGENYORVM quidem MVNICIPVM,
vel civici ordinis, vel, vti postea voca-
bantur, BVRGENSIVM, tum demum audi-
tum est nomen, quum primum vrbes in
Germania magna paullo frequentiores esse
coepissent, quod quando factum sit, lucu-
lenter ostendit HERM. CONRINGIVS in
Dissert. de urbibus Germaniae. Sed quicum-
que se conferebant in vrbes, ii vel *inge-
nui* erant, vel *libertinae*, vel *seruilis con-
ditionis*, *) ac proinde, qui vrbes habita-
bant, non nisi sero quintum, ac diversum
a reliquis, ordinem constituere coeperunt.

An non et
quintum
ordinem
constitue-
runt bur-
genses?

*) Sic sane de Henrico I. Germ. Rege, quem
Aucupem vulgo adpellitant, notum est, eum
ex *militibus agrariis* nonnum quemque in vr-
bes, a secunditas, transtulisse. VVITICHIND.
Annal. Lib. I. p. 639. Plerosque vero vel li-
bertinae, vel seruilis fuisse conditionis, ex
eo satis constat, quod ciuibus Spirensibus
Henricus V. Imp. anno MXXI. gratiam fecit
iuris mortuarii. LEHMANN. *Chron. Spir. Lib.*
IV. Cap. XXII. Idemque beneficium contigit
VVormatiensibus, teste diplomate apud ill.
LVDEVVIG. *Reliqu. MSSC. Tom. II. p. 283.*

Hinc

Hinc facile patet ratio, cur S. Bonifacius apud OTHLONEM in *Vita Bonif. Cap. II.* Erfurum vocarit urbem paganorum-rusticorum; et cur saeculo adhuc XIV. ciues Brunsvicenses quasi manumiserit Otto, Dux Brunsv. in diplomate apud LVNIGIVM in *Reichs-Archiv. Part. Special. Continuat. IV. Part. II. p. 639.* MEIBOM. *Tom. III. Rer. Germ. p. 205.*

§. XXV.

Quinam
nobiles?

Ceterum NOBILES erant, quicumque ex ingenuis ad maiores in republica dignitates aspirauerant, veluti, qui ducebant exercitus, (*Herzoge,*) et principes, qui iura per pagos vicosque reddebant, vti eos describit TACIT. de *Morib. Germ. Cap. XII. XIII.* id est, comites vel grauiones. Vid. SCHILT. *Diss. de Praerogat. S. R. L. Comitum §. XII.* Et quamuis hi initio populi suffragiis deligerentur: insignis tamen nobilitas, aut magna patrum merita, principum dignationem et adolescentibus adsignabant. TACIT. *ibid. Cap. VII.* Tales fuere Clasticus, Ciuilis, Iulius Paullus, Italus, quos ob regium ac nobile genus celebrat IDEM *Histor. IV, 55. IV, 13. et Annal. XI, 6.*

§. XXVI.

Qui inge-
nui?

Proximi ab his INGENUI erant, quicumque libertate sine eiusmodi maiore dignitate fruebantur. Quo nomine olim praecipue veniebant, qui postea milites, vel equestris dignitatis viri audiebant, *der Land-Adel. **)

*) Quod adeo verum est, vt praedia libera,
Rit-

Ritterguter, olim dicta sint ingenuitates, et mansi ingenuales, (Ritterhuffen.) ANNAL. BERTIN. ad ann. DCCCLXVI, et ipse equestris ordo vocatus sit ingenua nobilitas in CHRON. REICHERSP. ad ann. MLXXXIV.

§. XXVII.

LIBERTINI erant, quicumque ex iusta seruitute fuerant manumissi. Quamuis enim et hi ad *ingenuitatem* peruenisse dicantur in monumentis Francorum: CAR. DV. FRESNE. *Glossar. Latin. voce Ingenuitas. p. 66.* ibi tamen veteres loquuntur ex iuris Iustiniani principiis, quod libertinos omnes ingenuitatis iuribus donaverat. *Novell. LXXVIII. Cap. 1.* Ceteroquin enim iure Germanico eorum conditio longe absuit a praerogatiua ingenuorum, semperque mansit in Germania, quod iam notauimus ex TACITO *de Mor. Germ. Cap. XXV. ut liberti non multum supra seruos essent.*

Qui libertini?

§. XXVIII.

Denique serui erant homines, corpore dominis obnoxii, ea lege, ut et censum et operas dominis praestarent, et ex horum praediis. *) cum familiis alerentur.

Qui serui denique?

*) Non enim Germani seruis, Romanorum in morem, descriptis per familiam ministeriis, utebantur: sed suam quisque sedem, suos penates regebat. Frumenti modum dominus, aut pecudis, aut vestis, ut colono, iniungebat. Et haecenus parebant. TACIT. *de Mor. Germ. Cap. XXV.* Attamen quum postea frequentior cum Romanis consuetudo et gliscen-

scientes opes ad paullo splendidiorē viuendi rationem Germanos pellicerent : coeperunt et hi seruos domum recipere , et varia iis iniungere ministeria . Hinc diuisio seruorum in CASATOS , qui et coloni dicebantur , et NON CASATOS , qui et GASINDI , (*LEG. LANGOB. Lib. I. Tit. VIII.*) siue MINISTERIALES , quippe qui variis officiis ac ministeriis fungebantur , de quibus vid. *BALVZ. Capitular. Tom. II. p. 391. 392. 426. 906. CANG. in Glossar. Lat. voce Serui ministeriales p. 836. sequ.* Sic passim occurrunt serui *argentarii , aurifices , carpentarii , fabri , sartores , sutores , coqui , pistores , fullones , hortulani , et singularum artium magistri ,* *LEX. BVRG. Tit. XXI. §. XI. Lex. Sal. Tit. XI. §. V. Chron. Constant. apud PIST. Rev. Germ. Tom. II. p. 655.* Quin et mercatorum seruilis conditionis mentio fit apud *HVND. Metrop. Salisb. Tom. I. p. 227. et Tom. II. p. 372.* Postremis saeculis rariores iterum homines proprii in aedibus herilibus , vt hodie famuli domestici plerique sint mercenarii liberi , homines vero proprii suam quique sedem , suos penates regant .

§. XXIX.

De iis axiomata .

Ex hac vero definitione colligimus , I. seruos Germanorum omnes , quod ad corpus attinet , fuisse dominis obnoxios , ac proinde dictos *eigene Leute , Eigenbehorige , Leibeigene* . II. Eisdem dominis et censam , et operas debere ; ac proinde III. ex praediis et facultatibus eorum alimenta cum coniugibus ac liberis capere , sibi suisque id habituros , quod rem familiarem curando geniumque defraudando comparserint .

§. XXX.

§. XXX.

In eam vero conditionem iure Germanico variis modis pervenitur. Servi enim in Germania quoque et NASCUNTUR, et FIUNT. Nam quum, quod ad corpus atinet, dominis sint obnoxii: (§. XXIX, 1.) non mirum sane est, et, quidquid ex iis nascitur, eorundem esse dominorum. Et quidem partus iure vetere patrem, SPEC. SAX. Lib. III. Cap. LXXIII. recentiore ventrem sequitur. VVEICHB. art. III. Constitut. Friderici I. Imp. ann. MCLVIII. apud GOLDASTVM Tom. III. Constit. p. 331. HERT. de Homin. propr. Cap. III. §. IV. nisi quod hodie quoque quibusdam locis serui et ancillae domini liberos ex iis natos inter se partiuntur. *) AVENTIN. Annal. Boic. Lib. VII.

Servi aut nascuntur.

*) (Idem olim factum apud VVisigothos, ceu patet ex eorum LEGE Lib. X. Tit. I. §. XVII. itemque apud Alamannos, teste charta vetere apud GOLDASTVM Tom. II. Script. Rer. Alam. chart. II. vbi id ius ex lege Alamannica derivatur, quum huiusmodi caput in ea lege Alamannica, quae hodie superest, nusquam occurrat, adeoque vel de consuetudine Alamannorum loquatur chartae istius auctor, vel legem hanc olim pluribus, quam hodie exstant, capitibus constituisse oporteat.

§. XXXI.

Quumque in bello captos omnia sibi licere putarent Germani: non mirum est, eosdem et corpora eorum sibi obnoxia fecisse,

Aut sunt p. r capti- vitatem.

cisse, eosque aliarum gentium exemplo redigisse in servitutem. Eo sane iure maiores nostri vsi sunt, non modo aduersus extraneos, veluti Romanos, SENECA *Epist. XXVII.* TACIT. *Annal. XII, 26.* Gallos, MAMERTIN. *in Panegy. Cap. IV.* Slaus et Venedos, HELMOLD. *Chron. Slau. Lib. I. Cap. LXVI.* sed et ipsos Germanos. Quod, vt alia exempla hic praetermittamus, satis probant fata Saxorum, a Francis oppressorum, in ANNAL. FULD. *ad ann. DCCXCIV.*

§. XXXII.

Quae ca-
ptiuorum
seruitus
hodie sub-
iata.

At paullatim ab vsu recessit haec bello captorum seruitus, et, teste IO. SELDENO *de Mari clauso Lib. I. Cap. XXVI.* Christianae caritatis causa exolescere coepit ante aliquot saecula. Idque voluisse arbitror IO. BODINVM, dum *Lib. I. de Rep. Cap. V.* medio saeculo decimo tertio omnem inter Christianos seruitutem sublatam esse, scripsit. De seruitute enim bello captorum id verissimum est. Sin de seruitute generatim accipias, nihil illa obseruatione erit absurdus. *)

*) Et tamen eam certatim amplexi sunt Icti doctissimi, veluti GVDELIN. *de Iure Norviss. Lib. I. Cap. IV.* STAMM. *de Seru. Person. Lib. I. tit. I. cap. II.* STRYK. *Vs. hodiern. Pandect. tit. de statu hom.*

§. XXXIII.

Permissa
captorum
redemptio-
ne vel per-
mutatio-
ne.

Itaque hodie, exsoluto lytro, redimuntur bello capti, vel permutantur cum aliis, ab altera parte captis. HERT. *de Lytro Sell.*

Secl. II. Turcas tamen aliosque infideles bello captos iure retorsionis detrudi nouimus in seruitutem, sed talem profecto, qualem nescio an permulti homines ingenui sibi essent gratulaturi, si eorum res ageretur arbitrio.

§. XXXIV.

Quamuis porro libertas apud Romanos adeo non esse videretur in commercio, ut et maiori viginti annis, qui se venundari passus esset, liceret ad libertatem proclamare, dum ne id pretii participandi causa fecisset: *l. 1. pr. ff. quib. ad libert. procl. non lic.* aliter tamen philosophati sunt Germani, qui unicuique ius esse putarunt, corpus suum alteri addicere in seruitutem, *) adeo, ut, et, qui in aleae lusu libertatem extremo iactu perdiderant, victori se dederent ultro, neque salua fide ad libertatem possent proclamare. *TACIT. de Mor. Germ. Cap. XXIV.*

Apud Germanos unusquisque se alteri mancipare potest in seruitutem.

*) Quod etiam ex alio loco *TACITI Annal. IV, 72.* probari potest, ubi Frisii, tributis exhausti, consumptis facultatibus, se ipsos Romanis in seruitutem addixisse perhibentur. Mansit hoc principium et sub Francis, non modo apud Frisios, ceu patet ex eorum *LEGE tit. II. §. I.* verum etiam apud Baiuuarios. Vid. *LEX BAIUV. Tit. V. §. VI.* Quin et postea idem iuris Germanici principium inculcat *IVS PROV. SAX. Lib. III. Art. XXXII.*

§. XXXV.

§. XXXV.

Plurimae
sunt servit
ut addic
tionem
expressam.

Quum itaque in servitutem sese alteri man-
cipare unusquisque possit: (§. XXXIV.) et
olim saepe contigit, et hodie contingit
frequenter, 1) ut quis expressa conventio-
ne se alteri obnoxium faciat, et quidem
cum tota familia: *) *Wann ein losgelasse-
ner Vaterhan sich durch gewissen Vertrag
bey einer andern Herrschaft nebst seinen Kin-
dern, so viel er derselben zur Zeit des Ver-
trags unter waterlicher Gewalt hat, und
von ihm durch Hülffung eigen Fezer und Ran-
cks nicht gefordert sind, anderweitzig unter-
thanig und dienstfächlich macht. OLD. RECH.
XXV. Art. III. NEU. von dem Zustand, ab-
tjond. der Bruren. von I. u. 45. folg.*

*) Id modo auro saepe faciebant homines
etiam opulentissimi, qui se una cum fami-
lia sua ex singulis partibus vino offeriebant
vel mancipium exebant. Id vero eo non
fidebat, ut collum involverent laqueo, quo
cumpans utebantur, vel aliam rem cum
brachis, et quatuor denarios, imponerent.
*Exempla habes apud MARILLON. de re Rom.
Lib. VII. cap. XXX. MEY. Lib. II. Titulus. Belg.
Cap. XVII. CAP. DE BRÉSNE Glossar. Latin. de
et Volatris. N. B. WOLFFSBERG. de Servit. et Con-
dit. Serv. Lib. II. Cap. III. §. XVII. sequ.*

§. XXXVI.

Ne non
servituti
vellet per
manipum
qui se se
servituti.

Præterea in hoc colligebant, 2) sicut quo-
que cum eamut se in servitutem adducit
se videtur, qui alterius ancillam sibi mani-
cipio intulerit, vel quae alterius deinde
nupte

nupserit, nisi libertatem redemerit is caue,
 qui quaeue seruitutem adhuc seruiuisset.
 LEX BAIUVAR. Tit. VI. Cap. 1. §. III. MEY.
 ibid. qu. II. n. 160. VADIAN. de monaster.
 apud GOLDAST. Tom. III. Script. rer. Alam.
 p. 141. OTTO von der Leibeigenschaft. Part.
 II. p. 31. 3) Nec minus pro addictione ta-
 cita haberi putabant commorationem in eius-
 modi loco, ubi aer feruos reddere dicitur.
 HERT. de hom. propr. Sect. III. §. III. et Pa-
 roem. Iur. Lib. II. paroem. 12. p. 606.

§. XXXVII.

Quin 4) quum olim aliquando ob deli-
 ctum seruitutem adirent liberi homines, qui
 poenam, vel litis aestimationem fere non
 poterant: MARCVLF. Formul. Lib. II. Cap.
 XXXVI. et LVIII. LEX BAIUVAR. Tit. VI.
 Cap. II. §. II. nec minus 5) obaerati credi-
 toribus in seruitutem addicerentur, si sol-
 uendo non essent: IVS PROV. SAX. Lib. III.
 Art. XXXIX. VVEICHBILD. Art. XXVII. CO-
 LER. de Process. exsequut. Part. I. Cap. III.
 n. 114. et 140. prioris rigoris hodie ex-
 emplum vix reperies: posterior placuit Lu-
 becentibus. Vid. IVS LVREC. Lib. I. Art. II.
 Tit. I. et ibi MEY. et HVSAN. de Hom. propr.
 Cap. IX. n. 30. vbi et sententia eius generis
 condemnatoria occurrit.

Itemque in
 poenam et
 ob aes a-
 lienum.

§. XXXVIII.

Quamuis vero et olim, et hodie, varia
 sint seruorum hominumque propriorum ge-
 nera, *) et eorum quoque non eadem om-
 nium

Seruorum
 in Germa-
 nia condi-
 tio.

nium conditio fit : sunt tamen quaedam , quae tantum non omnibus videntur communia , quae ex ipsa seruitutis Germanicae natura , recensitisque de ea axiomatibus , (§. XXIX.) manifesto fluunt , iamque erunt paullo accuratius explicanda .

*) Sic a gente alii ALBANI vel ALBINI , vnde et *ius albinagii* , *le droit d' aubaine*. HERT. *de hom. propr. Sect. I. §. I.* alii SAXONES , BROVVER *Antiqu. Fuld. Cap. XI.* alii SCLAVI , alii SMVRDI dicebantur. SCHILT. *Exerc. III, §. I. p. 50.* Passim quoque in diplomatibus aliisque monumentis occurrunt ALDIONES , BORDARII , BVBI (*Buben* ,) CASATI , (vnde nostri *coffaten* ,) GASINDI , (vnde nostrum *Gesinde* ,) HOMINES PROPRII , SERVI HVBARVM , (*TRAD. FULD. Lib. II. n. LXXII. p. 576.*) LASSI , LITI , (inde Germanicum *Lied-Sohn* , a quo frustra alii *Litos* dictos existimant. vid. HACHENB. *Germ. Med. Diss. II. §. XV. p. 29.*) MALMANNI MANSIONARII , MASSARII , ORIGINARII , VILLANI , MANVS MORTVAE , CONDITIONARII (IVO CARN. *Epist. CXLVIII. can. 53. Dist. 50.*) ACCOLABI , SERVI GLEBAE , COLONI , SERVITORES , TRIBVTARII , (BROVVER. *ibid.*) de quibus plerisque ordine alphabetico agunt POTGIES. *de statu et condit. Serv. Cap. III.* et HACHENB. *Germ. med. Diss. II. §. XV. sequ.* Sed et hodie notae sunt diuersae denominationes hominum servilis conditionis . Vocantur enim alii generatim *eigenbehorig* , *eigene Leute* , *Vnterhanen* , alii *Coff-Leute* , FELTM. *de iure in re et ad rem Cap. VI. §. XXXII.* alii *Lassen* , alii *Curmeden* vel *curmedige* , alii *Instmannen* , alii *Halbeigene* , HERT. *Sect. II. §. II.* alii *Wildfange* , HACHENB. *Germ. med. Diss.*

Diff. II. §. XVII. Inprimis vero ratione dominorum alii erant serui FISCALINI, qui fisco regis seruebant, medio aeuo dicti *Konigs-Lente*, alii ECCLESIASTICI, qui plerumque ab aliquo caelite vel templo nomina sortiebantur, dicti *S. Petres-Lente*, *S. Martins-Mannen*, *H. Creutz-Lente*: alii PRIVATORVM. HACHENB. *ibid.* §. XVII.

§. XXXIX.

Quum enim dominis, quod ad corpus attinet, sint obnoxii: (§. XXIX, 1.) sequitur, 1) vt sint adscriptitiae conditionis, adeoque, 2) si fuga eos abstulerit, possint a dominis vindicari: MEY. *vom Zust. vnd Abford. der Bauren*, quod olim vocabatur *das Besetzen*, *Besatzungs Recht*, *Saxz-Recht*. DATT. *de pace publ. Lib. 1. Cap. XIV. n. 119.* HERT. *Señt. III. §. X. 3*) Vt nec in collegia opificum admittantur, GAIL. *de Arrest. imp. Cap. VIII. n. 29.* HADR. BEIER. *Tiron. Cap. V. §. 1. nec 4*) in ipsas verbes, *) *Diploma Ioannis Com. Clu. ann. MCCCXLVIII. apud DITEHM. Cod. Dipl. ad Teschennach. n. XXIII. p. 14.* SIGISM. Imp. apud GOLDAST. *Tom. 1. Const. p. 167.* adeoque verissima sit paroemia vetus: *Keine Henne flucht uber die Mauren.* HERT. *Paroem. Iur. Lib. II. paroem. XI. p. 607.* quamuis multae civitates id priuilegium obtinuerint, vt homines proprii, qui vertente anno ibi bona fide in libertate commorati fuerant, se aduersus dominos annali vel decenniali praescriptione tuerentur. **) Vid.

Homines proprii adscriptitiae conditionis sunt.

*Dissertat. nostr. de praescript. annal. iur. Law
bet. §. IX. sequ.*

*) Memorat B. frater, 10. MICH. HEINECCIUS
*in Antiqu. Gosl. Lib. II. p. 221. codicem
eereum, in curia Goslariensi superstitem,
in quo longa series hominum priorum,
a vicinis vindicatorum. Eius principium tale
est: Dat sint, de man var eghene Lude var
dem Rade beklaget heft. Conras von Geynsen,
den heft de Domprouist van Hildens. beklaget.
Direken van Levede, den eschet de Abet
van Buersneide un de van der Leuenborch. etc.*

**) At quum sic diffugerent homines proprii:
non modo de privilegiis contra istam urbium
libertatem solliciti erant domini, DATT. *ibid.*
n. 73. sed et saepe mancipia ista ad urbibus
ferro ac flammis repetebant. HERT. *de hom.
propr. Sect. III. §. X.* Denique mos inua-
luit, ut extraneis plane non pateret aditus
ad iura civitatum, nisi offerrent testimonia
ingenuorum natalium, vulgo *das Mannrecht,
oder den Geburts-Brieff.* HERT. *ibid.* KNIPS-
CHILD *de priuile. ciuit. imper. Lib. II. Cap.
VIII. n. 150.*

§. XL.

A dominis
libere alienantur.

Ex eodem principio consequitur 3) ut
homines proprii et soli, et cum familiis,
et vna cum praediis quin et cum petulio
suo, vel, uti saepe in TRADIT. FULD.
*Lib. 1. apud PISTORIUM legas, cum om-
ni supellectile et sumtu recte alienentur. BO-
HEM. de iur. et statu hom. propr. a servis Germ.
non Rom. deriv. Sect. III. §. XI. MEY. vom
Zustand und Abford. der Bauern, Quaest. II.
n. 9. et Decis. Part. III. Dec. VIII. Quam-*

vis,

uis, si sine praediis alienantur, ipsique iustas refragandi causas adlegant, omnino sint audiendi. *BOEHM. ibid.* Ut iam olim Germani receperint legem Romanorum, quae mancipium Christianum Iudaeo vel pagano tradi prohibet. *L. I. C. de Christian. mancip. haeret. vel Iud. CAPITVL. Lib. VI. §. CCCXXVII. edit. Lindenbr.*

§. XLI.

Ob eandem causam 6) non iniquum Quae de
minis in
e iurisdi-
ctio com-
petat? visum est Germanis, dominis esse ius componendi seruorum controuersias, ipsosque 7) coercendi, si fraena mordeant, 8) quin et 8) animaduertendi in facinorosos. Quamuis, quum saepe contingeret, quod iam obseruatur *TACIT. de Morib. German. Cap. XXV.* ut domini misera eiusmodi mancipia occiderent, non disciplina et seueritate, sed impetu et ira, ut inimicos: id impune fieri non pateretur secta insequentium temporum. Quapropter 9) non modo paulatim causae cognitio iniungi coepit dominis, atque inde 10) nata est *IURISDICTIO PATRIMONIALIS* nobilium: (Vid. *Disser. nostr. de orig. atque indole iurisdic. patrim.*) verum etiam 11) legibus impetii coercita est dominorum saeuitia, modica illis coercitione relicta. *REC. IMP. ANN. MDLV. §. LIV.*

*) Omnia haec iura non ex iurisdictione aliqua esse, sed ex potestate herili, vel inde patet, quod hoc ius coercendi immorigeros aliquando competit etiam in homines pro-

30 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. 1.*
prios, alterius subiectos iurisdictioni, domi-
nisque negantes obsequium: quod vocant *den*
Bauren-Zwang. Vid. HERM. AD. MEINDERS.
de iurisdic. colon. praediar. et inferiore p.
61. sequ.

§. XLII.

Serui vel
homines
proprii do-
m. nis de-
bent cen-
sus.

Quumque praecipua seruorum obligatio
et in censu consistat: (§. XXIX, 2.) eo re-
ferendae sunt 12) variae, praestationes per-
sonales, aequae ac patrimoniales, veluti cen-
sus capitis, *Korn-Pachte*, *Geld-Zinsen*, *Zinss-*
Huner, *Leib-Huner*, *Oster-Eyer*, *Martins-*
Gansse, *Pfingst-Kase*, *Vieh-Fleisch-und Fru-*
cht Zehenden, et similes. *) Et inde vere
praediorum censificorum origo repetenda
est. ZIEGL. *Diss. de praediis censit. rural.*
§. XX. Denique 13) tam amare hi census
exigebantur a rusticis, ut ob motam du-
plicarentur quotidie. IVS. PROVIN. SAX.
Lib. 1. Art. LIV. Inde passim adhuc in vsu
sunt *census promobiles*, vti vocantur a do-
ctoribus, *die Rutscher-Zinsen*, vel *die Mey-*
gassen - vel *Meyborgen-Zinsen*. SCHOTTEL.
de singul. iur. German. Cap. XIX. Thes. VI.
BEYER. *Spec. iur. Germ. Lib. 1. Cap. VI. §.*
VIII. sequ. CARPZ. *Part. II. Const. XXXVIII.*
def. XXV.

*) Iam TACITVS *Cap. XXV. Frumenti modum*
dominus, aut pecudis, aut vestis, ut colono
iniungit. Et sane medio etiam aevo existant
census, in veste consistentis, exempla. In
diplomate enim Ottonis M. Imp. apud SA-
GITAR. *Antiqu. Magdeb. §. XLV.* familiae
quaedam serviles ecclesiae S. Mauritii *singu-*
lis.

lis annis unum caualum, scutumque et lanceam, et duas CRYSINAS dare iubentur, ut sciant, in mundiburdio regis se esse. Vbi CRYSINAS esse pallii seu vestis genus, fortassis eine krausse, observat SAGITTAR. *ibid.* p. 15.

§. XLIII.

Sed et ad operas iidem obstricti sunt iure Germanico. (§. XXIX, 2.) Hinc 14) Et operas.
 praestant angarias et parangarias, *Spann- und Hand-Dienste*, quarum varias species recenset BEYER. *Specim. iur. Germ. Lib. I. Cap. V. §. IV. sequ.* Et hae quidem operae 15)
 regulariter indefinitae sunt, talesque olim erant etiam ratione temporis: *) 16)
 hodie tamen, si nullam aequitatis rationem habeant domini, ex aequo et bono definiuntur. BARTH. *Sent. Camer. P. V. ad ann. MDLXXV.* STRVV. *Exerc. III, 24.* SCHVLZ. *Synops. Instit. pag. 60.* CARPZOV. *Lib. I. Resp. LIV.*

*) Apud eundem enim SAGITTAR. *Antiqu. Magdeb. §. LXXXIX. p. 41.* Otto M. anno DCCCCLXVI. ecclesiae Magdeburgensi donat monasterium Hagenmunster, cum omnibus ad id iure pertinentibus, ecclesiis, territoriis, aedificiis, arvis, possessis et possidendis, servis regis, servis censualibus, **SERVIS COTIDIE SERVIENTIBVS.** cetera.

§. XLIV.

Quum porro ex praediis ac facultatibus dominorum alimenta capiant ipsi et familia eorum: (§. XXIX, 3.) collegerunt indema- Quatenus illis competat ius contractuum et testamenti fa- ctionis?
 B. 4 iores,

iores, 17) homines proprios, quod sibi comparserint ex praediorum cultura, tamquam peculium habere, ac 18) de iis et contrahere, et 19) testari posse, modo id non faciant in domini fraudem, vel de fundo et instrumento disponant. STRYK. *Vf. hod. Lib. I. Tit. V. §. VII. VIII.* Attamen ne id quidem seruis concedi in Pomerania et terris Meklenburgicis, obseruat LAVIERBACH. *Colleg. Theoret. pract. tit. qui test. fac. poss. §. XXV.*

§. XLV.

Domino
debetur
praecipuum
ex hereditate?

At ex eodem consequi videbatur, 20) ut, quia causa, cur ex praedio aliquid sibi acquirere possint, mortuo colono cessat, (siquidem tunc non amplius ferunt onus alendae familiae :) ex peculio illo e re domini adquisito merito praecipuum sibi vindicet dominus, BOEHMER *de statu et cond. hom. propr. Sect. III. §. XVII. pag. 62.* ac proinde 21) illi debeatur *ius mortuarii*, (*das Budtheil, der Todtenfall, das Gelass, Baulebungs-Recht, die todte Hand; **) idque modo in tota hereditate consistat, si liberi non existant, vel elocati sint, vti in Alamania: HARPRECHT. *de iure Mortuar. Cap. IV. §. VI.* modo 22) in parte dimidia, veluti in VVestphalia, vbi diuisio fit hereditatis *bis zur Asche auf dem Herdte, und bis zum Loffel auf dem Korbe.* FRIDER. MINDAN. *de Mandat. Lib. II. Cap. LXVII.* POTGIES. *de stat. et cond. seru. Lib. II. Cap. II. §. XIII.* modo 23) in oriente, veluti in Heluetia.

STYMPF. *Chron. Helu. IV, 27. modo 24.*) in optimo capite, vel optimis exuuiis, (*dem besten Haupt, oder dem Haupt-Fall, dem Gewandt-Fall, VVeydmahl vel VVadmahl,*) HERT. *de Hom. propr. Sect. III. §. IX. VVEHNER. Obs. pract. voce Leibeigen. modo denique 25*) in eo, quod sibi dominus, pro iure optionis, tamquam ἐξάρτητον elegerit, quod ius speciatim vocatur **CVRMEDICVM. III.** a **LVDVVIC. de iuribus feudo vicinis.** HERT. *ibid.*

*) Vocabuli originem vulgo arcessunt a fabula, quasi dominus, si nihil esset in rebus serui, quod sibi vindicare posset, manum vel dextram, vel vtramque, a reliquo caduere absciderit, sibi que seruarit. Primus, uti videtur, hanc fabulam narrauit auctor **CHRONICI MAGNI BELGICI** ad ann. **MCXXIII.** vnde eam hausit **LEHMANN. Chron. Spirens. Lib. IV. Cap. XXII.** et **IO. MOLAN. de Canonici's Lib. III. Cap. XXXV.** Sed ego ideo *manum mortuam* vel *mortuam manum* dictum fuisse hoc ius arbitror, quod vbi ius mortuarii obtinet, ibi eatenus testandi ius ademptum est hominibus propriis. **POTGIESER Lib. II. Cap. II. §. XIX.** Eiusmodi enim seruos glebae, quibus de bonis suis testamento cauere fas non esset, vocatos esse manus mortuas, (*gens de main morte*) observat **CAR. DV FRESNE Glossar. Lat. voce Manus mortuae p. 425.**

§. XLVI.

Denique quum domino seruum eiusque familiam e praedio et rebus suis alendi incumbat necessitas: (§. XXIX, 3.) 26) non

B 5

absur-

Nec ante eius consensu recte a seruo contrahuntur nuptiae.

absurdum olim visum est Germanis, sine domini consensu nuptias adfectare non posse seruum vel hominem proprium, pro eoque consensu 27) tunc soluere certam pecuniae summam, quam Scoti *marchetam* vel *merchetam*; (CAR. DV. FRESNE *Glossar. Lat. p. 449.*) alii *maritagium* vocabant: *) IDEM *ibid. p. 463.* eiusdemque originis 28) esse morem Germaniae, quo rustici redimere tenentur indulgentiam matrimonii, quam vocant *die Bedemuth*, vel *Bauermieze*. SPEC. SAX. *Lib. III. Art. LXXIII.* nec non 29) ius domini, re adhuc integra dirimendi sponsalia, se incio contracta. MEY. *vom Zustand und Abford. der Bauren. Quaest. II. nu. 160.* STEINMEIER. *de iure propriet. p. 25.* BOEHM. *Dissert. cit. Sect. III. §. IX.*

*) Inde ego κατ' ἀναλογίαν iuris Germanici rectius mihi videor arcessere huius marchetae vel maritaggi origines, quam a turpi illa consuetudine, qua domini Scoti sibi vindicasse dicuntur ius primae noctis. BVCHANAN. *Res. Scotic. Lib. IV. Reg. XVI. p. 109.* POLYD. VERGIL. *Res. Anglic. Lib. I. Cap. X.* HACHENB. *German. med. Diss. V. §. XII.* Vix enim credibile est, eodem se probro polluisse maiores nostros, qui septa pudicitia egerunt. Et quid coniecturis opus est, quum satis constet, veteres Germanos eorum omnium consensum exegisse in nuptiis, quibus aliqua erat in sponso potestas? Demonstravit hoc vir illustris, IO. PETR. A LVDEVVIG. *in Diss. de consensu connub. extra parent.*

§. XLVII.

Ex quibus omnibus iam satis patet, 30) absurde plerisque negare, Germanis esse seruos, multoque absurdius 31) homines proprios ab iis seruili conditione eximi. STRYK. *Vf. mod. Lib. 1. Tit. V. §. V. seq.* HOP P. *Comment. ad Instit. p. 46. et p. 141.* immo 32) fieri non posse, quin intelligendo faciant, vt intelligamus nihil, qui statum hominum propriorum vel cum HAHNIO, DONELLO, BONACOSSA, LAUTERBACHIO, ex conditione seruorum Romanorum, vel cum STAMMIO, HVSANO, et ERHARDO, ex statu colonorum adscriptitiorum, vel denique cum SICHARDO, MEVIO, BRVNNEMANNO, ex iuribus et conditione libertinorum explicandum existimant. In quem iura diuersissima miscendi morem, ICTis olim familiarissimum, grauiter inuecti sunt viri docti, in primis BOEHMER. noster *Dissert. de iure et statu hom. propr. Sect. II.* et, qui ipse ab hoc morbo non omnino immunis est, DAV. MEV. *von dem Zustand und Abford. der Bauren. Quaest. 1. num. 2.*

Errores
vulgares
de statu
hominum
proprio-
rum.

T I T. II.

*De Statu Libertinorum, seu rusticorum
non adscriptitiorum.*

§. XLVIII.

Quid libera-
rum?

Proximi feris seu hominibus propriis in Germania sunt **LIBERTINI**, id est, ex iusta seruitute manumissi, (§. XXVII) quorum status hodie conspicitur in rusticis et colonis Germaniae, quotquot eorum non sunt adscriptitiae conditionis, qui in plerisque Germaniae prouinciis *) frequentiores hodie sunt, quam homines proprii.

*) Rigidioris seruitutis vestigia in iis potissimum locis supersunt, quae olim coluerunt vel Sicuti et Venedi, vel aliae gentes, dira victoria perdomitae. Et hinc olim seruis vel maxime adfluebat Alamannia. *VADIAN. de colleg. et monast. Germ. ap. GOLDAST. Rez. Alam. Tom. III. p. 56.* Et hodie plenae propriis hominibus sunt **VVestphalia**, **Pomernia**, **Holsatia**, **ducatus Meklenburgicus**, **Lusatia**, **Silesia**, **Boemia**, **Moravia**. In reliquis Germaniae prouinciis paullo rariores sunt homines adscriptitiae conditionis, adeoque illi fere vbiq; ad libertatem adspirasse per manumissionem videntur.

§. XLIX.

Modi ma-
numitten-
di apud
Germanos.

An temporibus antiquissimis sollempni ma-
numissionis ritu liberi esse iussi sint serui,

nos

nos hodie scimus cum ignarissimis. Id ve-
ro constat, medio aevo Germanos et Ro-
manorum ritus manumittendi praecipuos
suos fecisse, et quosdam praeterea habuisse
ymnias Germanicos, et Romanis ignotos.
Itaque eos recte in COMMUNES, et PROPRIOS
dispersere nobis videmur.

§. L.

Ita communes Germanis cum Romanis
erant manumissiones IN SACROSANCTIS
ECCLESIIS, vel, uti in LEGE LANGO-
BARDICA *Lib. II. Tit. XVIII. §. III* voca-
tur, CERCA ALTARE, quae simul require-
bant tabulas, a quibus hi libertini TABU-
LARIJ dicebantur. Exempla supersunt in
MARCULFI *Adpend. Cap. LVL* formulis
SIRMONDICIS *Cap. XII. GVIL. FORNER.*
Selection. Lib. I. Cap. IV. Communis quo-
que manumissio PER TESTAMENTVM, cu-
ius exempla suppeditabunt supremae tabu-
lae S. Remigii, apud CHIFELET. *de am-
pulla Remens. Cap. III. p. 9.* Euerardi Co-
mitis apud MERAEVVM *Cod. donat. piar. Cap.*
XX. aliaeque plures passim obviae. Com-
munis denique manumissio PER EPISTO-
LAM, *) cuius monumentum apud MAR-
CVLF. *Lib. I. Formul. XXXIX.*

libel com-
munes illas
cum Ro-
manis.

*) Ab hac diversam fuisse manumissionem PER
CHARTAM, existimat POTGIESER, dum de hac
Lib. III. Cap. IX. sequ. de illa Cap. XII. agit.
Sed inter has ego quidem nihil video discrimi-
nis, et manifestum est, has omnes ma-
nussiones esse a Romanis, quamvis ea
quae

quae fiebat in sacrosanctis ecclesiis, *κατ' ἐξουσίαν* manumissio secundum legem Romanam diceretur. Ceterum omnibus fere reliquis manumissionibus chartae accedebant, ceu monumenta vetera testantur.

§. LI.

Vel proprii, veluti per denarium ..

Contra et quaelibet fere gens Germanica proprium ac peculiarem habebat manumittendi ritum. Ex legibus enim Francorum feruus manumittebatur, praesente rege, excusso e manu eius DENARIO. LEX RIPVAR. *tit. LVII. §. I. tit. LVIII. tit. LXII. §. II.* Quae dicebatur MANUMISSIO EX LEGE SALICA, SECUNDUM LEGEM FRANCORVM, PER DENARIUM, (vid. Diploma Zuentepoldi Reg. apud HEDAM. *Episc. Ultrai. p. 70.*) quemadmodum et manumissi HOMINES DENARIALES vocabantur. LEX RIPVAR. *Tit. LXII. §. II.* Chartae super huiusmodi manumissione scriptae, quae et *praecepta DENARIALIA*, existant apud BALVZ. *Capitu!. Tom. II. p. 905.* MELCH. GOLDAST. *Tom. III. Const. Imp. n. I. HEDAM. ibid. p. 70.*

§. LII.

Itemque per portas parentes, quatuor vias, et quartam manum.

Idem Franci aliquando manumittebant per PORTAS PATENTES, ita, vt liberto, portis apertis, facultatem darent, quo vellet, migrandi. LEG. RIPVAR. *tit. LXI. §. I.* GOLDAST. *Chart. VII. Tom. II. Part. 1. Script. rer. Alamann.* Langobardi seruum primum alteri tradebant, qui eundem tertio, et hic, intercedentibus testibus, traderet.

deret quarto, *) illum dimissuro in quatuordecim diebus, verbis: DE QUATUOR VITIIS, VBI VOLVERIS AMBULARE, LIBERAM HABEBAS POTESTATEM. LEX LANGOB. Lib. III. Cap. IV. §. I.

*) Ne Francis quidem ignota erat haec manumissio, quamvis ex LEGE RIPUAR. Tit. LVIII. §. VIII. is ritus adhiberetur, si quis tabularium facere vellet ex servo alieno. Nam tunc manumittendus, si Romanus esset, per septem; si Francus, per quatuordecim noctes de manu in manum ambulare debebat, totiesque vendi, usque dum ad eam manum veniret, quae eum ingenuum dimiserit. CAPITULARI VERO Aquisgranensi anni DCCCXIII. Cap. X. cautum fuerat, ut servus in loco, qui dicitur Sanctum, manu duodecima manumitteretur. Quae manumissio fieri dicebatur PER HANTRADAM. BALYZ. T. I. Capit. p. 511. seq.

§. LIII.

Iisdem Langobardis propria erat manumissio PER IMPANS seu MANVM vel VOTIVM REGIS, qua dominus servum suum regi ea lege cedebat, ut hic eum per manum sacerdotis circa altare manumitteret.

LEX LANGOB. Lib. II. Tit. XXXIV. §. I. Manumissionis PER SAGITTAM, iisdem Langobardis sollemnis, meminit PAVLLVS VVARNEFR. de gestis Langob. Lib. I. Cap. XIII. Sed qualis fuerit iste ritus, non satis constat, quamvis verosimile sit, quod suspicatur POTGIES. de stat. et cond. serv. Lib. III. Cap. VII. §. I. traditionem armorum vel ideo vitam esse libertatis symbolum.

Denique per impans et per sagittam.

lum, quod hominibus duntaxat liberis fas
esset, incedere armatis.

§. LIV.

Horum rituum effectus.

Quemadmodum vero apud Romanos multum referebat, quo quis ritu esset manumissus, quandoquidem sollemniter manumissi per testamentum, vel per vindictam, vel in sacrosanctis ecclesiis, plenae libertatis ipsiusque civitatis Romanae fiebant participes, quum, adhibitis ritibus minus sollemnibus, libertini Latinorum tantum coloniariorum iura consequerentur: *VLP. IAN. Tit. 1. §. X. CAL. Instit. Lib. 1. Tit. 1. §. II.* ita pro diversitate rituum, manumissionis apud Germanos quoque diversos admodum effectus medio aevo fuisse, comperio.

§. LV.

Quibusdam ritibus manumissi plenam; quibusdam minus plenam libertatem consequerentur.

Manumissi IN SACROSANTIS ECCLESIIIS aequè liberi, ac ab omnibus seruitiis immunes erant, ac si ab ingenuis parentibus essent procreati. *Formula apud GVIL. FORNER. Select. t. 4. ADPEND. MARC. LEI Cap. LVI. FORM. SIRMOND. Cap. XII.* Idemque dicendum de manumissis apud Francos PER DENARIUM; *BALUZ. Capitular. Tom. II. p. 905.* apud Langobardos per QUARTAM MANVM, vel PORTAS PATENTES, vel per IMPANS, quippe qui fiebant fulvreal, (volfrey) et a dominis extranei, id est, amond. *) *LEX LANGOB. Lib. II. tit. XXXIV. §. I. et §. III.* Reliquis modis, in primis per CHARTAM vel EPISTOLAM, manumissi non plenam semper libertatem, et ali-

& aliquando vix umbram libertatis, con-
sequebantur.

*) *Tabularii*, vel in sacrosanctis ecclesiis ma-
numissi erant in tuitione ecclesiae; LEX RI-
PVAR. tit. LVIII. §. XIII. quae etiam iis suc-
cedebat, si sine liberis decessissent, *ibid.* §.
IV. et occisorum pretium capiebat. BALVZ.
Capitul. Tom. II. p. 947. Denariales contra
erant in tutela vel defensione Regis, et or-
bi fiscum heredem sortiebantur. LEX RIPVAR.
tit. LVII. §. IV. quod ius et apud Langobar-
dos Rex sibi vindicabat in bonis manumif-
sorum per quartam manum. LEX LANGOB.
Lib. II. tit. XXXIV. §. I.

§. LVI.

Quum vero iam olim, TACITI tempori-
bus, liberti non multum supra seruos es-
sent, (§. XXVII.) et Germani religiosissime
plerumque maiorum mores seruarent. (§. VI.)
illis sane non admodum placere potuit ple-
na illa libertinorum libertas. Eoque factum
est, 1) ut illa paulatim in desuetudinem
abire paterentur, et hinc 2) ex tot manu-
mittendi ritibus vix vllum hodie agnoscant
posterii, praeter illum, quo serui PER EPI-
STOLAM, vel CHARTAM, libertate donantur.
HERT. de hom. propr. Sect. III. §. XI. STRVV.
Exerc. XL. §. LXXV.

Hodie mo-
di illi ma-
numitten-
di, eorum-
que effecta
cessant.

§. LVII.

Nimirum aut *casari* erant, serui, aut *ga-*
sadi vel *ministeriales*. (§. XXVIII.*). Poste-
riores, accepta aestimatione, (*gegen billig-*
massigen Abtrag der Leibeigenschaft) facile
abi-

Axioma de
Libertino-
rum statu.

abire patiuntur domini, quo libet. Priores, si in praediis manere velint, *manumiffi*, non multum supra seruos sunt, adeoque tenendum est axioma: Manumiffione rustici id tantum consequuntur, ut non amplius adscriptitiae sint conditionis: quod ad reliqua attinet, eorum status a seruorum vel hominum propriorum conditione parum differt. *)

*) Ex instituto nuper docuit ill. BOEHMER. in *Diss. de imperfecta libertate rusticorum per German.* §. I. libertatem hanc rusticorum imperfectam esse, quod proxime ad seruitutis iugum accedat, et magis speciem, quam verum libertatis usum, habeat. Quin aliquando manumittuntur ea lege, ut iam migrent, quo velint, iterum seruituri, si redierint. Formulam huiusmodi manumissionis habet STAMM. *Lib. III. Cap. XXXVII. n. XIII.*

§. LVIII.

Rustici etiam liber-
tini prae-
stant ope-
ras et cen-
sum, ali-
quando et
mortuariū.

Ex eo vero patet, 1) cur plerique hodie rustici sint manumiffi *) ea lege, ut non multum supra seruos sint, et hinc 2) aequae, ac homines proprii, debeant operas, angarias ac parangarias, quae in dubio indefinitae praesumuntur; DN. BOEHM. *ibid.* §. XXIV. ita tamen, ut, nisi necessitas urgeat, exigi nequeant noctu, nec diebus feriatis. HVSAN. *de hom. propr. Cap. VI.* §. XCVIII. BALTHAS. *de oper. subd. Cap. III.* MVLIER. *Prax. March. Res. XCIX.* §. 79. itemque 3) censum praestent, quamuis in utroque praestationis genere res ad antiquam consuetudinem, vel pacta cum dominis ini-

re deat: BALVH. de operis subd. Cap. II. im-
mo 4) aliquando etiam mortuarium. POT-
GIES. Lib. III. Cap. XI. §. VI.

*) Dubitari posset, an in totis prouinciis ru-
stici per manumissionem ad libertatem per-
uenerint? Sed aequè difficile est creditu, in
totis prouinciis tacite et sine manumissione,
tot rusticorum millia ad libertatem perveni-
re potuisse. Fuerunt sane medio aeuo, qui
sive pietate, siue aliis rationibus inducti, in
totis pagis et territoriis homines proprios
manumitterent. Exempla enim sunt apud
LEON. OSTIEN. Chron. Cassin. Lib. I. Cap. II.
et XVI. POTGIES. de statu. et cond. seru. Lib.
III. Cap. IX. §. III. et maxime apud CAR. DV
FRESNE Gloss. Med. Lat. voce Manumissio p.
414. Tom. II. Et manumissos in Germania
operas, censum, aliaque seruitia praestare,
non magis mirum est, quam Romae manu-
missos quosdam dedititios fuisse, et a seruis
multo minus, quam rusticos nostros ab ho-
minibus propriis discrepasse.

§. LIX.

Ex eodem patet, 5) manumissionem il-
lam non impedire, quo minus domini ru-
sticos suos coerceant carceribus, numellis,
aliisque poenis, eisdemque 6) iis perin-
de, ac hominibus propriis, ius plerumque
dicere, quamvis 7) herilis illa potestas
iurisdictionis patrimonialis quæ iampridem
induerit, vid. Exercit. nostr. de orig. ac ind.
iurisd. patrim. et 8) rusticis, durius a do-
minis habitis, quam par est, multo faci-
lius subueniatur, quam hominibus propriis.

Domino
competit
ius coer-
cendi, et
iurisdic-
tio.

§. LX.

Praedia raro possident iure optimo maximo.

Nec aliunde est, 9) quod rustici, quantumcunque suam sibi libertatem gratulentur, raro tamen praedia iure optimo maximo possident, sed 10) plerumque vel ea precario tenent, uti *lasse*, BERL. *Part. II. concl. XLVIII.* et qui vocantur *Schillingshauer*, vel ex conductione colonaria, quo pertinent *die Meyer*, *Landsetzler*, *Zinss-Leute*, a quibus fere omnibus praeter census exiguntur *Lehn-VVaaren*, *VVein-Kauff-gelder*, *VWillkommen*, *Auffarts - Gelder*, *Schreib-Schilling*, & similes praestationes. FRANZK. *de laudem Cap. III.* BEYER *Spec. iur. Germ. Lib. 1. Cap. 23.* quamvis 11) negandum non sit, plura eius generis praedia per Ictorum errorem conversa esse in emphyteutica vel feudalia. *) Luculenter de his omnibus egit illustr. A LVDEVVIG in *Iure Clientelari*.

*) Vidit hoc iureconsultus eximius CASP. ZIEGLERVS, eiusque confusionis fontem in *Diff. de praediis censiticis ruralibus* egregie detexit. Melius maiores nostri rem expenderunt, qui seruilis conditionis signum dixere laudemium, nota illa paroemia: *Die Henne tragt das Handlohn auf dem Schwanzze*, HERT. *Tom. III. p. 427.*

§. LXI.

Non tamen sunt adscriptitiae conditionis.

At quum tamen adscriptitiae conditionis esse desierint: (§. LVII.) facile patet, 12) rusticos illos libertinos et in vrbes migra-

re,

re, et, 13) si agris sua constet cultura, nec colonorum inopia sit, quasvis artes ac opificia addiscere, HADR. BEIER. in *Tiron. Opificiar. Cap. V. §. 4.* quin et 14) domicilium mutare posse, modo domino soluant vectigal, quod vocant *den Abzug*, vel *die Nachsteuer* *) BEYER. *Specim. Iur. Germ. Lib. 1. Cap. XX.*

*) Vere hunc censum emigrationis descendere ex priscae servitutis Germanicae iure, recte ex eo demonstrat BEYER. *ibid. §. V.* quod equestris nobilitas ab eo onere semper immunis est habita, quum tamen muncipes, quia et eorum fere servilis erigo est, (§. XXIV.) alicubi non minus ad exsoluendum hoc vectigal obstricti sint, ac rustici. MULLER. *Pract. rer. fer. resol. XVI. 9. sequ.*

§. LXII.

Denique ex eodem principio merito colligitur, 15) multo liberiores his rusticis facultatem competere, et testamentum condendi, et 16) contrahendi, et 17) nuptias faciendi, quam hominibus propriis, quamvis 18) non magis, quam homines proprii, testari possint in dominorum detrimentum, et 19) si de bonis immobilibus contrahant, id dominis insciis fieri nequeat, et 20) ab iis, qui nuptias inire vellent, redimi litteras supra memoratas, *die Bedemuth*, ipse meminero. Adeo et hodie verum est, *libertos in Germania non multum supra servos esse.*

An gaudent iure
connubii,
contractuum,
et testamenti
factionis?

T I T. III.

De Statu Ingenuorum, seu equestris nobilitatis in Germania.

§. LXIII.

Ingenui-
quinam?

Tertius est ordo INGENVORVM, quo nomine veniebant omnes, qui libertate sine dignitate maiore in republica fruebantur. (§. XXV.) Iidem in Gallia dicti EQUITES, teste CAESARE *de Bello Gallic. Lib. VI. Cap. IV. & V.* in medio aevo in Germania LIBERI, vel LIBERI HOMINES, *) veluti apud ADAMVM BREMENS. *Lib. I. Cap. V.* et in LEG. FRIS. *Tit. XI. §. II. IV. XII. XIV.* denique MILITES AGRARIJ, apud VVITICHIND. *Annal. Lib. I. p. 639.* vel DE GENERE MILITARI NATI, apud PETR. DE VINEIS *Lib. VI. Epist. XVII.* BONI VIRI, (*gude Mannen, gude Knechte*) SCHILT. ad KONIGSHOFF. *Elfässische Chron. Obs. VIII. p. 525.* numquam vero NOBILES, a quibus illi semper sollicitè in medii aeui monumentis distinguuntur. *)

*) Non modo in LEGE FRIS. *tit. XI. §. II. et IV.* LEG. ANGL. *Tit. I. §. I.* verum etiam apud veteres scriptores, ADAMI BREMENSIS et NITHARDI testimonia iam supra dedimus. Iis nunc addimus locum insignem CONRADI VRSP. *ad ann. MCCXVIII.* MILITES quippe Teutonicos in dignitatibus Italiae constituit. Nam quemdam LIBERVVM, Bideluphum, Ducem Spoleti effecit. Ex quo patet, quomodo ex hominibus ingenuis facti sint nobiles.

§. LXIV.

S. LXIV.

Ingenuos illos CAESAR ET TACITVS de morib. Germ. describunt accurate, obseruantque, eos, quoties bella non inierint, multum venatibus, *) plus per otium transegisse. TACIT. Cap. XV. quin vitam eorum omnem in venationibus, atque in studiis rei militaris constitisse. CAES. de Bell. Gall. VI, 21. non tamen illotis veluti manibus ad militiam adgressos adolescentes, nec arma sumere ante cuiquam moris fuisse, quam ciuitas sufferenturum probarit. Tum in ipso concilio vel principum aliquem, vel patrem, vel propinquum, scuto frameaque iuuenem ornasse. Hanc apud illos togam, hunc primum iuuentae honorem fuisse. Ante hoc domus partem visos, mox reipublicae. TAC. Cap. XIII.

Tempore Taciti venationum et armorum studiosissimi.

*) Id eo magis mirum visum his scriptoribus, quo minus Romani venationem ingenuo homine dignam putabant, libera adhuc republica. Hinc SALLVST. de bello Catilin. Cap. IV. Neque vero agrum colendo, aut venando, SERVILIBVS officiis, intentum aetatem agere. Quamobrem tum demum venationi aliquid pretii videtur accessisse, quum Imperatores ea corporis exercitatione coepissent delectari. ANT. MATTH. de Nobilit. Lib. I. Cap. II. p. II.

S. LXV.

Non modo autem pro patria proque aris et focis arma corripiebant ingenui, verum etiam, si ciuitas, in qua orti essent, longa pace et otio torperet, plerique nobilium ado-

Et hinc bella etiam extranea sponte sequuti.

lescen-

lescentium petebant ultra eas nationes, quae
tum bellum aliquod gerebant, quia et ingrata
erat genti quies, et facilius inter ancipitia
clarescebant. *) TAC. de Mor. Germ. Cap. XIV.

*) Quamvis enim de nobilibus adolescenti-
bus, id est, de ducum comitumque filiis,
loquatur TACITVS: dum tamen statim addit
rationem, quod magnum comitatum non nisi
vi belloque tueri liceat, satis ostendit, inge-
nuos quoque, qui, uti mox ostendemus, in
comitatu et clientela nobilium esse solebant,
una cum illis fecisse stipendia.

§. LXVI.

Aliis cli-
entelae ne-
xu obstri-
cti.

Quum vero ad militarem laudem, di-
gnitatemque in republica consequendam,
ingenuis vel maxime opus esset nobilium
patrocinio: adgregabantur robustioribus, nec
rubor erat, inter comites adspici. Gradus iste
comitatus habebat, iudicio eius, quem secta-
bantur, magnaque et comitum aemulatio erat,
quibus primus apud principem suum locus es-
set, et principum, cui plurimi et acerrimi co-
mites: haec dignitas, hae vires, magno sem-
per electorum iuuenum globo circumdari, in
pace decus, in bello praesidium. Nec solum
in sua gente cuique, sed apud finitimas quo-
que civitates, id nomen, ea gloria, erat, si
numero ac virtute comitum eminent: expe-
tebantur enim legationibus, et muneribus or-
nabantur, et ipsa plerumque fama bella pro-
fligabant. *) TAC. de Moribus Germ. Cap. XIII.

*) Haec descriptio ita comparata est, ut vi-
deamur nobis videre viros principes Germa-
niae

niae, insigni vasallorum globo stipatos. Inde collegerunt quidam, iam eo tempore feuda non fuisse veteribus Germanis ignota. Et sane si feudum substantiam capit ex patrociniis et fidei promissione et dominio utili, ea lege concessio: SCHILT. *Inst. Iur. Feud. Cap. III. §. 8.* nescio quid obster, quo minus comites isti pro vasallis habeantur. Fidei quam strictum vinculum fuerit, docent illa TACITI *Cap. XIV. Quum ventum in aciem, turpe principi, virtute vinci, turpe comitatus, virtutem principis non adaequare. Iam vero infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriae eius adsignare, praecipuum SACRAMENTUM est. Principes pro victoria pugnant, comites pro principe. Non gratis se principibus deuouisse illos comites, vel illa ostendunt: Magnum comitatum non nisi vi belloque tueare. Exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam frameam, nam epulae, et quamquam incomiti, largi tamen adparatus, pro stipendio cedunt. Non credibile est, haec tantum pro stipendio fuisse, sed quum a pecunia parum valerent Germani, procul dubio agros praecipue datos esse comitibus, quorum curam hi deinde feminis, senibusque, et infirmissimo cuique ex familia, delegabant. TAC. *ibid. Cap. XV.* Accedit vocabulum comes, quod ipsum exprimit Germanicum *Gesell*, vel *vasallus*. Probabiliora sane haec omnia, quam quae vulgo de origine feudorum tradunt.*

§. LXVII.

Ex quo TACITI loco simul discimus, I) comites illos vel clientes plane se deu-

Hein. *El. Jur. Germ. T. I.*

C

uisse

Et ex parte
adscripti-
rae condi-
tionis.

fuisse pro dominis: quod olim et Celtiberos fecisse, nouimus, VAL. MAX. II, 6. II. et apud Gallos Seldurios, CAESAR *de Bell. Gall. I. 1, 22.* 2) Eisdem adeo vere dominis quodammodo fuisse obnoxios, et hinc procul dubio varia iis ministeria praestitisse, perinde, ac medio aeuo ministeriales. HERT. *de hom. propr. Cap. ult.*

§. LXVIII.

Iudiciis
adsidebant.

Nec dubium est, quin ingenui liberi varia in republica munera obierint, et in primis comitibus, ius dicentibus per pagos, in consilio fuerint. *Centeni singulis comitibus ex plebe comites, consilium simul et auctoritas aderant*, teste TACITO *de Moribus Germ. Cap. XIII.* quos ex seruorum vel libertinorum colluue fuisse, nemo dixerit. BRVMMER. *de Scabin. Cap. II. §. XXI.*

§. LXIX.

Medio etiam aeuo ingenui erant venationis studiosi.

Tales erant tempore TACITI ingenui: nec alia eorum medio aeuo fuit conditio. Nam 1) et tunc horum vita omnis domi in venationibus consistebat. Hinc AIMONIVS *Hist. Lib. I. Cap. XXI.* ait, *moris esse Francorum, venatui insistere*, idemque confirmat AVCTOR *de gestis Dagoberti Regis Cap. II.* Et EGINHARDVS *Vita Caroli Cap. XXII.* Carolum M. *adsidue ait exercitatum fuisse equitando ac venando, quod illi gentilitium fuerit, quia vix vlla in terris natio inueniatur, quae in hac arte Francis possit aequiparari.* Geminum huic locum reperias in ANNAL. METENS.

TENS. ad ann. DCCCXIII. Quae itidem de rusticis et hominibus propriis nemo intellexerit. *)

*) Tantum enim abest, ut his ius venandi fuisse videatur, ut ne armatis quidem incedere iis liceret, fortassis, ne armorum obtentu feras venatum irent. CAPITVLARIBVS sane cautum fuerat, ut *serui lanceas non portent: qui inventus fuerit post annum, hasta frangatur in dorso eius. Lib. V. Cap. CCXXVII, et Lib. VI. Cap. CCLXXI.*

§. LXX.

Nec minus 2) militiae medio aevo soli adscribebantur ingenui vel liberi homines, quorum nemo se delectui impune subtrahabat, qui vel quatuor mansos agrorum possideret. CAPITVLAR. *ann. DCCCXII.* Non itaque e seruili colluue confluebat veterum Germanorum militia, sed ex ingenuis deligebatur, qui ideo *κατ' ἐξοχῶν* vocabantur MILITES. Quod et de sua aetate obseruauit GVNTHERVVS in *Ligurino Lib. II. v. 151. sequ.* qui de Langobardis.

Et milit.
tiae.

*Vtque suis omnem depellere finibus hostem
Possit, et armorum patriam virtute tueri,
Quoslibet ex humili vulgo, QVOD GALLIA *)*

FOEDVM

IVDICAT, accingi gladio concedit equestri.

*) Vbi sane non de solis Francis loquitur, sed praecipue Germanorum morem describit. Apud hos quoque *militēs secundi et tertii ordinis* memorat BRVNO in *Hist. bell. Sax. p. 133.* et *militēs primos, militēs gregarios,*

32 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. III.*
 quin ingenuos omnes iungit VVIPPO in vita
Conradi p. 428. Ita et lendes *Austrasorum*
in militiam bannitos, legimus apud FREDEG.
Excerpt. Gregor. Tur. Cap. LXXXIII. Cete-
 rum haec praecipue pertinent ad militiam
 equestrem. Vnde saepe in monumentis vetu-
 stis inuicem opponuntur MILITES et PEDITES.
 Loca plura iam collegit ANT. MATTH. *de no-*
bil. Lib. IV. Cap. X. p. 967.

§. LXXI.

Hinc mili-
 taribus ar-
 mis solem-
 ni ritu cin-
 gebantur.

In eo quoque 3) antiquum obtinebant
 medio aevo Germani, quod intra militum
 numerum esse non paterentur, nisi qui ar-
 mis sollempni ritu essent incincti. Siquidem
 tunc demum MILITES, EQVITES, *Ritter*, vo-
 cabantur, quum antea dicerentur, MINI-
 STERIALES vel FAMVLI, *Knapen*, *Knech-*
te, *edle Knechte*, HERT. *de homin. propr. Sect.*
IV. Cap. 1. ANT. MATTH. *de Nobilit. Lib. IV.*
Cap. VIII. et XVIII. itemque ARMIGERI,
 Diploma anni MCCCXXXVII. apud MART.
 RANGON. *not. ad Orig. Pomeranicas.* ac inde
 supersit formula in creatione equitum sol-
 lemni: *Besser Ritter, als Knecht.* De ritu
 gladio militari accingendi ingenuos, me-
 dio aevo vsitato, fuisse egerunt IO. LEIDENS,
Lib. XXXII. Cap. XXVIII. CAR. DV FRESNE.
Glossar. Lat. voce Miles p. 542. BVRC. GOTTH.
 STRVV. *Observ. Halens. Tomo II. Observ. III.*
 ANT. MATTH. *de Nobilit. Lib. IV. Cap. XVI.*

§. LXXII.

Extraneis
 tunc quo-
 que facie-
 bant sti-
 pendia.

Sed et 4) incredibile illud militiam et-
 iam extra patrium solum sectandi studium
 poste-

posteris mansisse, res ipsa docet. Nullum fere acius gerebatur bellum, in quo non Germanica pubes stipendia faceret. Militarunt sane Germani ipsis Romanis, quoties barbaris inferebant bella, quamvis ita saepe fieret, ut cum suae originis gentibus manus conferere cogerentur. Exemplo esse possunt Ostrogothi, quos Langobardorum potissimum viribus perdomuit Narses. PAVLL. LANGOB. de gest. Langob. Lib. II. Cap. I.

§. LXXIII.

Praeterea 5) media aetate plerosque ingenuos in clientela fuisse nobilium, Ducum, Principum, Comitum ac Dominorum, tam notum est, ut ideo potissimum, quod ille mos omnibus fere Germanis communis esset, inter se disputent eruditi, a Langobardis, an a Francis, aliaue gente Germanica repetenda sit feudorum origo. STRVV. *Histor. Iur. Cap. VIII. §. III. IV. Quare burgenses fenda et iurisdictiones et advocacias possidere posse*, negat Fridricus, Misniae Marchio, apud AVCR. *Addit. ad LAMB. SCHAFFNAB. ad ann. MCCCVIII. Add. IVS FEVD. ALAM. Cap. I. §. II. et SCHILTER. ad rubr. Iur. Feud. Alam. §. XIX.* Immo 6) et his temporibus tam adstrictum fuit istud clientum vinculum, ut quidam ex illis ingenuis veluti adscriptitiae essent conditionis, *) et nec domicilium iis sine dominorum consensu mutare liceret, nec uxorem ducere: quin et eam conditionem in liberos transferrent, et domino relinquere te-

Plerique et hac aetate in clientela domino, multi etiam adscriptitiae conditionis.

nerentur mortuarium, et denique permutari, vindicari, ac manumitti possent. Quam ministerialium conditionem saltem ad saeculum XIV. durasse, obseruant viri docti, veluti VVIG. HVND. *in kurzen Auszug Historischer Observat. voce Ministeriales*. ANT. MATTH. *de Nobilit. Lib. IV. Cap. VIII*, HERT. *de Hom. propr. Sect. IV. §. II. sequ. ad §. XI.*

*) Quemadmodum enim olim cuiuis licebat se alii in spontaneam addicere seruitutem: (§. XXXIV. et XXXV.) ita et viri ingenui saepe se dominis, maxime Episcopis et praelatis, vltro mancipabant, ac ministerialium subibant onus. Exemplum HERTIVS *de hom. propr. Sect. IV. §. III.* attulit ex LINDENBROGII *Privilegiis Hamburg. p. 201.* In ea enim charta Henricus et Otto, Milites, fratres de Bramstede, renunciantes nobilitati et libertati suae, se spontanea voluntate sua factos esse profitentur ministeriales ecclesiae Bremensis, facientes corporaliter iuramentum, sicut Bremensis ecclesiae ministeriales facere consueverint, iurantes, se ecclesiae antedictae, sicut ministeriales perpetuo seruituros, uxores quoque suas, liberosque iam natos, vel adhuc nascituros, idem facturos, quando praedictus dominus Archiepiscopus vel eius nuncius eos duxerit requirendos.

§. LXXIV.

Partes ple-
rasque rei-
pub. capes-
sebant in-
genui.

Iudicia porro, 5) aliaeque reip. partes hoc temporis interuallo non nisi ab ingenuis administrabantur. Sub Francis sane memorantur Poppo Comes, et MAIORES NATT *de comitatu eius*, qui tum Scabinorum officio

ficio fungebantur. TRADIT. FULD. *Lib. II. n. 156.* Atqui maiores natu Francis eosdem fuisse, ac viros ingenuos et nobiles, iam supra obseruauimus, (§. XXII.) quomobrem hoc ipso loco paullo post vocantur VIRI NOBILES. Iudices ergo et scabini constituebantur nobiles, et viles personae constitutae eiiciebantur. LEX LANGOBARD. *Lib. II. Tit. LII. §. XXIV.* Vt iam non dicamus, in iure Saxonico *Schoppenbar-freye Leute* non alios esse, quam viros ingenuos et equestris dignitatis. *) VVEICHB. *Art. XVI.* et IVS PROV. SAX. *Lib. III. art. XIX. XLVI. et LV. BRVMM. de Scabin. Cap. VII. §. V. p. 334.*

*) Hinc *Schoepenbar-freye* in GLOSSA VVEICHB. ad art. XXXIII. sunt, qui ab utroque auo et ambabus auis sunt ingenui, die ihre vier Ahnen berveisen können. SCHILTER. *Comm. ad ius Feud. Alamann. Cap. I. §. XV. p. 32.* Spirensibus tamen anno MCCCXLVII. id priuilegium datum, dass sie lehnbar seyn mogen, vnd Vrtheil sprechen mogen mit den Ritttern allenthalben. LEHMANN. *Chron. Spir. Lib. VII. Cap. XLI.*

§. LXXV.

Quum ergo tot praerogatiuae coniunctae essent cum natalibus ingenuis: non mirum est, equites dedisse operam, ne vel ipsi impari connubio polluerent ingenuum sanguinem, vel filiae gentibus ingenuis enuberent. Si ingenuus ingenuaue apud Francos ancillae seruoue iungeretur: ipse quoque ingenuus vel ingenua libertatem amittebat. (§. XXXVI.) LEX SALIC. *Tit. I. Cap. XIV. §. XI.*

Si abhorrebant ab impari matrimonio.

CAPITVL. *ann. DCCCXIX. de Lege Sal. Cap. III.*
 LEX RIP. *Tit. LVIII. §. XV.* Quin morte ex-
 piandum hoc facinus videbatur Burgundio-
 nibus, et Langobardis, si puella ingenua
 seruo succubuisset, nisi parentes gratiam ei
 delicti fecerint, quo casu a rege in serui-
 tatem vindicabatur. *) LEX BVRG. *Tit. XXXV.*
 §. II. Apud Ripuarios puellae ingenuae, nu-
 denti seruo, a Comite offerebatur *spatha et*
ecncula, id est, gladius et fusus, ea lege,
 vt, priore electo, seruum occideret, po-
 steriore cum eo obiret seruitutem. LEX RI-
 PVAR. *tit. LXVIII. §. XVIII.*

*) Maior Saxonum seueritas: de quibus EGI-
 NARDVS apud ADAMVM BREM. *Hist. eccl. Lib.*
I. Cap. V. Id legibus firmatum, vt nulla
 pars in computandis coniugiis propriae sor-
 tis terminos transferat, sed nobilis nobilem
 ducat uxorem, et liber liberam, libertus con-
 iungatur libertae, et seruus ancillae. Si ve-
 ro quisquam horum sibi non congruentem et
 genere praestantem duxerit uxorem, cum vi-
 tae suae damno componat. Et quamuis ini-
 tius nonnullae gentes animaduenterent in
 puellas ingenuas, seruilibus implicitas nu-
 ptiiis, iisque tempus praefinirent, ante quod
 domo maritorum exire, et seruitutis iugum
 excutere possent: LEX ALAM. *tit. XVII.* in eo
 tamen conueniebat omnibus, quod ordine
 ingenuorum mouerentur, qui quaeque vota
 in crucem misissent, nisi errore id fecissent,
 quamuis et tunc repudium dandum esset im-
 paris fortunae ac sortis coniugibus CAPITV-
 LAR. COMPEND. *ann. DCCLVII. Cap. V. p. 181.*
Tam. I.

§. LXXVI.

Iam ex hac ingenuorum hominum conditione, qualis et TACITI temporibus, et medio aevo fuit, facile intelligitur, I. Ingentuos in Germania se non nisi militiae ac venatui, non alii quaestui, aliisque artibus, natos putasse. II. Eosdem, quamvis liberos, tamen et nobilibus potentioribusque fidem ac ministeria praestare, et III. quaelibet in rep. munera recte obire potuisse, quamvis hodie civici ordinis homines saepe super ipsos ingenuos ascendant. *) IV. In aestimanda ingenuitate nobilitateque non paternae tantum, sed et maternae originis rationem habitam esse.

Quaedam
de inge-
nuorum
statu axio-
mata.

*) Quum enim venatui tantum et militiae vacarent equestris dignitatis viri; (§. LXIV. LXIX. seq.) raro aliquid temporis dabant litteris, nisi se forte ad ecclesiasticam dignitatem praepararent. Simul ac vero ius Romanum in fora Germaniae penetrabat: in iudicia aulica, in quibus antea solis equestris dignitatis viris locus erat, (vid. SECKENDORFF. *Hist. Lutheranismi Lib. I. Sect. XIII. §. LXXV. Addit. 9. p. 117. Tom. I.*) admitti coeperunt iurisconsulti civici ordinis, atque inde nata est distinctio *in die Adeltiche, und die Gelehrte Banck*, quae et hodie in plerisque illustrioribus dicasteriis observatur, quamvis et litteris iam pridem se dare coeperint ingenui.

§. LXXVII.

Ex primo axioma patet, 1) cur, quum

C S

prim-

Ius venandi
nobilibus
vindicatū.

principes sibi venationes in siluis vel forestis, ceu medio aeuo vocabantur, tamquam ius regale vindicarint, HERT. *de Superiorit. territ. §. XLIX. Ill. a LVDEVVIG. Diss. de venatu eiusque Regali Differ. V. p. 30. 37. sequ.* nihilominus tamen ius venandi plerique equestris ordinis viri in praediis suis, etiam allodialibus, sibi retinuerint, *) idque 2) in subditorum quoque seu rusticorum suorum fundis exercent. BOEHMER. *Dissert. de iur. et stat. hom. propr. a seruis Germ. non Rom. repetend. Sect. III. §. XIX.*

*) Qui praedia feudalia possident, tunc demum eo iure frui censentur, si id per inuestituram concessum sit, quod frustra vulgo probant ex *II. Feud. 56. et II. Feud. 27.* Videntur profecto olim omnes ingenui in fundis suis subditorumque venandi ius habuisse, quippe praerogativam ingenuis propriam. At dum quidam hoc ius diserte exprimi perierunt in litteris inuestiturae, id sane fraudi esse non debuisset reliquis, qui eam cautionem non adhibuerunt. Vix itaque dubitandum videtur, quin, tacentibus etiam litteris inuestiturae, pro nobili possessore praedii equestris militare debeat praesumptio, eum ius venandi sibi iure vindicare, nisi constet feudum vasallo de territorio suo dedisse principem, cuius est statuere, quem modum esse velit beneficii sui, *l. 119. ff. de reg. iur.* adeoque et litteris inuestiturae, quid dare voluerit, ostendere. *Ill. a LVDEVVIG. Diss. de venatu eiusque Regali Differ. V. n. 15. et seq.*

§. LXXVIII.

Ex eodem principio reddimus rationem, 2) cur ab urbana vita, licet splendidiore, semper abhorruerint viri ingenui, et licet quidam in nouas vrbes migrarint iussu Henrici I. Regis, alii sibi in iis vltro penates constituerint, ibique opibus ac potentia eminere coeperint, urbanae tamen illae familiae reliquis, ruri in latifundiis suis uiuentibus, plerumque sordere, et veluti ingenuitatis parum sincerae esse visi sint.

BEIER. *Spec. Iur. Germ. Lib. I. Cap. 1. §. XXI. 3)*

Cur, quum pudeat ingenuos, vllam, praeter liberales, artem addiscere, ii tamen saepe artem venatoriam ex instituto addiscant. Vnde noti *adeliche Lager-Purschen, Jagd-Pagen, Jagd-Lunkere*: nec suprema officia aulica temere aliis, quam equestris ordinis viris, demandari animaduertimus.

Cur ingenuiores in vrbus, et eos artem venatoriam addiscere non pudeat?

§. LXXIX.

Quumque alii quaestui, aliisque artibus, vix operam dederint ingenuae originis homines: (§. LXXVI, 1.) fieri non potest, 4) quin conditione sua indignum putent, mercaturam, quantumuis lucrosam, facere. Quod adeo verum est, vt ne patriciatus quidem iura salua sint illis, qui eum quaestum faciunt. *) Vnde non est, quod huius iuris originem repetamus. ex l. 3. C. de *commerc. et merc.*

Cur mercaturam adspernati?

*) Noribergensibus patriciis id priuilegium dedit Henricus VI. Imp. vt salua illis essent

auitae ingenuitatis iura, vva. sie sich der *Ae-*
lichen Tugend vnd Freyheit ihres Standes
 furbass hinhalten vollen, und gemeiner Bur-
 gerschaft der Stadt Nurnberg allein ihren
 Handel vnd Gerwerb frey lassen, vnd sich
 dessen nicht bekummern, vwie sie bissher ge-
 than haben. BEYER. *Spec. Iur. Germ. Lib. I.*
Cap. XII. §. 17. p. 57.

§. LXXX.

Ius tornea-
 mentorum
 et insigniu.

Contra, ob idem principium, omnia,
 quibus prae plebe potissimum eminent in-
 genui, sunt militaria. Eo enim pertinet 5)
 ius certaminum equestrium, *dass sie vor Thur-*
niers Genossen zu achten, und mit andern Thur-
niers Genossen vnd rittermassigen Edelleuten
in alle vnd iagliche Thurniere zu reuten vnd
zu thurnieren befugt seyn. Vid. CHRON.
 MONT. SER. *ad ann. MCLXXV. p. 40. sequ.*
 STRYVII *Dissert. de Torneamentis.* Eodem
 merito referas 6) ius armorum vel insi-
 gnium, vt certis tesseris gentilitiis mili-
 taribus, *Schild vnd Helm,* vtantur, easque
 non modo in sigillis, sed et aliis occa-
 sionibus quibuscumque, ostentent. *) Que-
 madmodum et 7) sollemne est familis e-
 questribus, ferentis in funeribus adfigere ar-
 ma, gladium, calcaria, eaque vna cum ve-
 xillis in templis vel ad sepulcra suspende-
 re. ANT. MATTHAEL *de Nobilitat. Lib. IV. Cap.*
XVII. pag. 1035.

*) Ceterum iam olim FACIT temporibus Ger-
 mani aliquid his tesseris analogum habuere.
 Scuta enim lectis coloribus distinguebant: *de*
Morib. Germ. Cap. VI. vnde DIO. CASS. Lib.

V. p. 307. ea vocat ἑκαστοῦ κικλιῖα ἰδιότη-
 πος, arma insigni proprio variegata: qualia
 scuta insignibus notata Alamannorum memo-
 rat AMMIAN. MARCELL. Lib. XVI. Cap. XII.
 Sic et de Cimbris refert PLVTARCH. in Ma-
 rto p. 420. eorum equites se ostentasse, κέρυ-
 εικασαῖα θυρίων φοβερῶν χόσμασι ἢ ὄπτομαῖς
 ἰδιωμοῖς ἔχοντας, ἃ ἐπαυρόμενοι λόφοις περιστοι-
 χεῖς ὄψεσ, ἐφαίνοντο μέγας, galeas gerentes quae
 repraesentarent saeuarum beluarum rictus,
 inusitatas figuras, quas alatis fastigiantes ori-
 stis, adparuerint eminentiores. At vsus
 eiusmodi insignium, tanquam tesserarum gen-
 tilium, non antiquiorem esse saeculo Chri-
 sti XI, occasione potissimum expeditionum
 sacrarum inualuisse, ostenderunt iam alii.
 Vid. beati fratris IO. MICH. HEINECCIJ Synt-
 de Sigill. Part. II. Cap. IV. §. IV. Agno-
 vit id ipse CLAVD. MENETRIER dans l'abbre-
 ge methodique p. 4. vbi memorat insignia
 gentilia comitum de VVasserburg, Ratispo-
 nae publice posita anno MX. quibus antiquio-
 ra se nec in Gallia, nec in Italia, nec in
 Germania, reperire potuisse, quamuis dili-
 gentissime quaesira, fatetur.

§. LXXI.

Quumque ab omni aevo ingenui sese no-
 bilioribus et potentioribus fide clientelari
 obstringerent: (§. LXXVI, 2.) facile intel-
 lectu est, 8) cur bona ingenuorum plera-
 que sint feudalia, et 9) ii etiam, qui prae-
 dia sua iure optimo, maximo possidebant,
 illa tamen vltro nobilioribus in feuda ob-
 tulerint. Vid. HERT. et THOMAS. de feudis
 ablat. 10.) Cur alicubi soli nobiles atque

Plerique
 ingenui va-
 salli.

inge-

ingenui capaces sint feudorum equestrium, *der Ritter-Gutter:**) *IUS FEVD. SAX. Cap. II. IUS ALAM. Cap. 1. §. 2. PRIVIL. LVSAT. apud BEYER. Specim. Iur. Germ. Lib. 1. Cap. II. §. LIV. alibi II*), quamuis et ciuici ordinis viri huiusmodi feuda acquirere possint, soli tamen ingenui sanguinis admittantur ad comitia prouincialia, et inter Pares curiae adfidendi ius habeant. *BEYER. Specim. Iur. Germ. Lib. 1. Cap. II. §. 52.*

*) A quibus et nomina gentilia plerasque nobilitatis equestris familias adoptasse nouimus. Paucae quidem a ministerio se vocant, *Truchsesse, Schenken, Marschalle, Cammerer*, sed et hae plerumque διακριτικῶς addunt certorum praediorum nomina e. g. *Marschalle von Bieberstein*. Morem hunc saltem ab Ottonis M. temporibus in Germania viguisse, per inductionem ex diplomatibus suo more demonstravit *PFEFFINGER. ad Vitriar. Iur. publ. Lib. I. Tit. XX. §. III. not. d. p. 342. sequ. Tom. II.*

§. LXXII.

Eorum officia et feruitia aulica.

Ex eo feudali nexu porro sequebatur, 12) ut nobiles non modo quaelibet aulica munera ac officia, veluti *dapiferorum, pincernarum, marschallorum, camerariorum*, soli capefferent: (vid. *CONSTIT. DE EXPEDIT. ROM. pag. 261. edit. Gebaueri*) sed et, 13) extra ordinem euocati in aulam, adesse tenerentur, siue consilio eorum aut iudicio in causis feudalibus opus esset, *IUS FEVD. ALAM. Cap. IX. IUS FEVD. SAX. Cap. IV.* siue ut globo eorum stipatus dominus tanto comitator

dior esset. Hinc mos, vasallos sollempnitatum causa arcessendi, die Vasallen zu An-
srichtungen, Beylagern, Empfangung fremder
Herrschaften zu verschreiben. *) De qui-
bus seruitiis, quae vocantur Gerichts- und
Ehren-Dienste. Vid. TITIVS in Teutschen Le-
ben-Recht. Cap. XIV. §. XXII. pag. 266.

*) Qualia olim fuerint ea seruitia, discimus
quodammodo ex praecepto Conradi II. Imp.
apud IO. HENR. DE FALCKENSTEIN. in Cod.
Dipl. Antiqu. Nordgau. p. 24. vbi Ernesti
Ducis vasalli petunt pro filiis ac posteris,
vt dum primum curiam frequentare nitan-
tur, per eum annum, propriis bonis suis de-
seruiant, nihil accipientes, excepto in prima
anni festiuitate pelles cum pellicio: expleto au-
tem eo anno, accipiant iuxta iustitiam suam
beneficium suum, scilicet mansos regales III.
Sin autem, potestatem habeant, vbiuis ter-
rarum degere, nisi iusto beneficio reuocentur.
Quin et filias debuisse seruitia ex eo patet,
quod eorum causa efflagitant eodem diplo-
mate, ne vnumquam cogantur in seruitium pe-
dissequarum, excepta Italica expeditione: tum
quidem profiscantur VVizenburch feria II. ad
resarciendas vestes, seu quaelibet necessaria,
vsque in feriam V.

§. LXXXIII.

Quumque praecipue ingenui capefferent
republicam: (§. LXXVI, 3.) non mirum
est, 14) eos, iam inde ab antiquissimis
temporibus ad praecipuas dignitates non
modo aulicas, militares ac ciuiles, verum
etiam ecclesiasticas, adspirasse, siquidem,
quum mature admodum archiepiscopi, epi-
scopi,

Plerisque
in dignita-
tibus ple-
beis prae-
feruntur
ingenui.

Scopi, et praelati quidam principibus coepissent aequiparari, (vid. LEG. ALAM. *prae-fat.*) eorumque sententiae tum in comitiis, tum in secretiore Regum consilio, omne punctum ferrent, HINCM- *Epist. III. de regno et palat. CAPITVL. CAROLI CALVI Tit. I. HERN. CONRING. de ciuib. de Imperii §. XXXVI. MARILLON. de re diplom. Lib. VI. pag. 474. 475. 479.* indignum visum est imperii maiestate, terrae filios, quorum maiores paullo ante a furno et lacu rediissent, maximas in ecclesia dignitates adfectare. *)

*) Quumque a patriis moribus ea in re deficeret Ludovicus Pius Imp. et servilis originis homines praeficeret ecclesiis: id vel maxime reprehendit THEGANVS *de gest. Ludou. Pii Cap. XX.* Non mirum itaque videtur, in pleraque ecclesiarum cathedralium capitula nemini patere viam, qui non ostentare possit certum imaginum numerum, *acht, sechzehn oder zwvey vnd dreyszig Ahnen*, et paucissimas ecclesias episcopales paruisse canonibus, qui aliquot doctores vna cum nobilibus ac ingenuis canonicorum numero adscribi voluerunt.

§. LXXXIV.

Iura imaginum.

Denique, quum in aestimandis ingenuis natalibus non modo paternae, sed et maternae originis, ratio habeatur: (§. LXXVI, 4.) nullum est dubium 15) quin, quotiescumque requiruntur quatuor, octo, sedecim vel triginta et duae imagines, toties dimidia earum pars in linea paterna, dimidia in materna numeranda sit. NOLDEN. *de Stat. nobilit. Cap. XI. n. XXVIII. HORN. Jurispr. publ. Cap.*

Cap. LXIII. §. III. adeoque 16) ex impare matrimonio haut nascantur liberi, qui isto iure imaginum gaudeant, *) multoque minus 17) ex matrimonio ad morganaticam, BEYER. Specimin. Iur. Germ. Lib. I. Cap. XXIV. §. XV. omnium minime autem 18) nobilitatem et iura imaginum tribuat adoptio. Vid. DNI. D. KNORRII *Dissert. de nobilitate adoptiua.*

*) Id olim stricte obseruatum, adeo, vt si vir ingenuus ad singulare certamen provocaret ingenuum, quatuor imagines ab utroque parente demonstrare cogeretur. IVS PROV. SAX. Lib. III. Art. XXIX. quod vocabant *das Handmabl beverfehen, und seine vier Ahnen benennen.* Eo de iure Lib. III. Art. LXXII. legitur: *Das eheliche und freygebohrne Kind behalt seines Vaters Heerschield, und nimmt auch sein Erbe, und der Mutter also vol, ob es ihr ebenburtig ist. Nimmt ein Schoppenbar-frey Mann eine Bayer-Gultin, die Kinder sind ihm nicht ebenburtig.*

§. LXXXV.

Ob ingenuos huiusmodi natales plura privilegia concessa sunt ingenuis, veluti 19) quod, si immobilia non possident, his oneribus obnoxia, immunes intra moenia sint a muneribus publicis, et maxime metatit. BEYER. *Spec. Iur. Germ. Lib. I. Cap. II. §. X.* 20) quod nec emigrationis, nec detractionis censum soluant, nec 21) iurisdictionem municipii agnoscere teneantur, nec 22) iisdem semper cum plebe adfaciantur poenis, aut 23) sine Principis consensu diris

Varia ingenuorum privilegia.

diris quaestionibus subiiciantur. Quamvis et haec omnia, et, quae vulgo 24) de proedria ingenuorum, eorumque 25) praerogativa in uestitu, titulis, immunitatibusque plurimis adferri solent, non omnium locorum sint, et iis vivamus temporibus, quibus erectiora ingenia saepe doctrinae ac virtuti debent, quod frustra a fumosis maiorum imaginibus expectant ii, qui ruri torpent otio, et nihil agentes, inter equos et canes consenescent.

T I T. IV.

De Statu nobilium, seu principum dominorumque Iuribus.

§. LXXXVI.

Qui olim
nobiles?

Quamvis hodie, qui olim ingenuorum ordini adscribebantur, veluti κατ' ἐξοχλῶν vocentur NOBILES, Edelleute: tamen iam supra observavimus, axioma istud antiquissimis temporibus proprium fuisse illis, qui ex ingenuis ad maiores in republica dignitates adspirabant, eorumque posteris, quibus ipsa patrum merita ac laudes nobilitatem conciliare videbantur. *)
(§. XXV.)

*) Qua in re Romanos quodammodo consentientes habebant Germani, qui latis legibus Caninia, Ogulnia et similibus, omnibus ingenuis ius honores capessendi dabant, eorum vero, qui honores gesserant, posteros tan-

tanto nobiliores habebant, quo plures maiorum consularium, censoriorum, praetorium numerarent imagines. PLIN. *Hist. Nat. Lib. XXXV. Cap. II.* In eo tamen prudentiores Germani, quod iis non negarent nobilitatis decus, qui primi ad honores aspirabant, quum Romani hos, sua tantum imagine claros, tanquam NOVOS HOMINES, despicerent. PLUTARCH. *vit. Caton. Mai. init.* APPIAN. *de bello civil. p. 710.*

§. LXXXVII.

Quum vero TACITI aevo aliae gentes regnarentur, aliae optimatum vel populari vterentur imperio: apud illas nobiles erant honoresque capebant, quorumcumque virtutem ac prudentiam Rex probabat. Et hinc libertos in civitatibus monarchicis et superingenuos, et super nobiles, adscendisse, testatur TACITVS *de Mor. Germ. Cap. XXV.* In reliquis civitatibus ii, qui vel exercitus ducebant, vel iura per pagos, vicosque reddabant, quos promiscue PRINCIPES vocant TACIT. *ibid. Cap. XIII. XIV.* et CAES. *de bello Gall. Lib. VI. Cap. XXIII.* Non nisi ex nobilitate sumebantur.

Et quidem temporibus Taciti.

§. LXXXVIII.

Priores medio aevo dicti DVCES, Hertzogge, iique simul maioribus prouinciis cum imperio praeerant: posteriores, qui per pagum aliquem vel civitatem ius dicebant, appellati COMITES, GRAVIONES, Grauen, VADIAN. *de colleg. et monaster. Germ. apud GOLDBASE. Tom. III. Script. rex. Alam. p. 25.* VLR.

Nec non medio aevo.

OBRECHT. *Prodr. rer. Alsat. Vol. I. Cap. XII. p. 260.* Accessere postea recentiora honorum vocabula, aliique dicti COMITES PALATINI, alii MARCHIONES, vel MARGGRAVI, alii LANDGRAVI, *) BERGRAVI, RYGRAFFI, VVILDGRAFFI, ut iam omittamus ARCHIDUCES, PRINCIPES, COMITES PRINCIPALLS DIGNITATIS, quorum origines in historia; iura in iurisprudencia publica explicantur.

*) Recentioris aevi hanc dignitatem putant plerique, et saeculo XI. vix antiquiorem. Sed attulit celeberrimus PFEFFINGERVS ad VITRIAR. *Lib. I. Tit. XVII. §. 4.* locum ex vita S. Fridolini apud GOLDASTVM *Tom. I. Script. rer. Alam. p. 248.* in quo occurrit *Landgravius, iudicio villae Rankvvile praesidens.* Non ergo primi fuerunt Thuringi, qui principi eius ordinis paruerunt, sed iam multo ante id vocabulum Helueticis satis notum fuisse videtur.

§. LXXXIX.

Hi omnes dicti nobiles et ab ingenuis distincti sunt.

Hi vero omnes, cum antiquissimis temporibus, quibus administratoria tantum eorum erat potestas, tum postea, quum eam iure hereditario obtinerent, NOBILES dicebantur: et hodie non alio epitheto compellantur ex cancellaria pontificis maximi, quum alioquin fere euiluerit hic titulus. *) APUD LAMBECIUM *Rer. Hamb. Lib. II. n. 383.* *Dux Brunsvicensis vocatur nobilis vir;* eodemque elogio *ibidem n. 515.* maectatur *Ioannes, Comes de Delmenhorst.* Alia testimonia collegerunt POYGIESER. *de statu et cond.*

cond. serv. Lib. I. Cap. II. §. XLII. et HERT. de feudo nobili Sect. III. §. VII. Postea ad comites fere hic titulus transit, ac proinde in saeculi XII. diplomatibus, quoties testes recensentur, qui rei gestae interfuerunt, fere semper ordine se excipiunt NOBILES, LIBERI ET MINISTERIALES, et in primo ordine plerumque soli comites enumerantur.

*) Idem contigit Germanicis vocabulis *Edelmann* et *Juncker*, quorum olim ne principes quidem puduit, quum hodie ea vix ferant equestris ordinis viri. Comites sane *Waldenses* comitatum suum in feudum offerentes *Hassiae Landgraviis*, promittunt, *se vvolten ihre getreue Edelmannen darumb seyn.* HERT. de feudis oblat. in Chartis subiunctis n. V. p. 580. Et in chartis, quae e saeculis XIV. et XV. supersunt, passim *Iunckern* vocantur *Duces Brunsvicenses* et *Cliuenses*, *Comites Delmenhorstani*, et de *Sternberg*. Vid. *POTGIES de Stat. et Condit. Serv. Lib. I. Cap. II. §. XLI. p. 61. sequ.* Immo & *Guilielmus*, Comes *Hollandiae*, postea Rex *Germanorum*, vulgo dictus *den Ioneker van Holland.* *BYCHEL. ad Beck. Chron. Vlraii. p. 81.*

§. XC.

Quum vero et *Episcopi* ac *Abbates*, simulac antiquae superstitioni nuncium miserant *Germani*, inter *Duces* et *Comites* de republica conferre consilia coepissent, ac proinde ipsi quoque ad principum dignitatem paullatim eveherentur: (§. LXXXIII.) non mirum est, et hos fuisse inter nobiles.

Inter nobiles etiam
Episcopi et
praelati.

les. Hinc initio CAPITVLARIVM CAROLI N.
 et LVDOVICI PII apud BALVZ. Tom. I. p. 697.
 legimus: *Incipiunt capitula Regum et Episco-*
porum, maximeque nobilium omnium Franco-
rum. Et VENANT. FORVNATVS Lib. I. Carm.
 IV. laudans Leontium, Burdegalensium Epi-
 scopum:

Ecclesiae nunc iura regis, venerande sacer-
dos,

Altera NOBILITAS additur inde tibi.

§. XCI.

Nes non
 domini et
 barones.

Denique et familiae quaedam in Germa-
 nia florebant, nulli Principum nexu clien-
 telari obstrictae, qualis sub Francis Guel-
 phica, de qua HIST. LEIBNIE. Tom. I. *Script.*
rer. Brunsv. p. 798. sequ. sub sequentibus
 familiae pleraeque aliae, quae praeter feu-
 da, cum dignitate maiori, veluti Ducum
 vel Comitum coniuncta, plures possidebant
 terras mere allodiales, de quibus plura v.
 C. B. G. STRVVIVS *de allod. imp. §. IX. sequ.*
 Qui ergo huiusmodi terras allodiales pos-
 sidebant sine maiore dignitate, iidem erant
 nobiles, *) ac plerumque *νατ' ἐξοχλῶ* vo-
 cabantur *Edle, Edle Herren, Herren, Frey-*
herren, Semperfreye, immo et *natura liberi.*
 DOCVM. VVVRREMB. *sub coenobio Denkendorff*
 p. 554.

§. XCII.

Varii no-
 bilitatis
 gradus.

Itaque non mirum est, medio aeuo nobi-
 litatis varios gradus fuisse. vixit sane in
 vita

*vita Conradi p. 428. vbi de fide Conrado Imp. iurata agit: De fidelitate, inquit, facta Regi minus necessarium dicere puto, frequenti usu teste, quod omnes EPISCOPI, DV- CES et reliqui Principes, MILITES PRIMI, MI- LITES GREGARII, quin et INGENVI omnes, si alicuius momenti sint, regibus fidem faciant. Et huc merito referuntur septem clypei militares, *) die sieben Heerschilde, quorum mentio fit apud AVCTOREM VET. de Benefic. §. II. et III. in IVRE PROV. SAX. Lib. I. Art. III. et IVRE FEVD. ALAM. Cap. I.*

**) Primus clypeus, id est, supremus nobilitatis gradus erat REGIS, alter EPISCOPO- RVM et ABBATVM. (Nam ex secundo inquit AVCT. de Benef. §. III. in tertium descende- runt clypeum laicales principes, quum episco- porum fiebant homines,) tertius PRINCIPVM laicorum, quartus COMITVM, quintus LIBE- RORVM, der Herren vnd Freyen, sextus MI- NISTERIALIVM der Dienstmannen, septimus denique eorum, qui quamvis non essent equestris originis, feuda tamen adquisive- rant. Add. IO. SCHILT. ad Ius feud. Alam. Cap. I.*

§. XCIII.

Iam ergo ex his facile intelligitur, I. eadem esse iura nobilium, ac ingenuorum, quamvis his cum illis non omnia sint com- munia. II, Nobiles et tituli splendore, et dignitate, praestare ingenuis, et III. hos plerumque fide clientelari sibi habere ob- noxios.

De iure et statu nobilium axio- mata.

§. XCIV.

§. XCIV.

Jura circa
ludos e-
questres,
venationes,
militiam.

Ex primo axioma intelligitur, 1) nobilibus quoque viam paruisse ad certamina equestria, eosque gladio equestri sollempniter fuisse accinctos: ALB. STAD. *ad anh. MCLXXXIV. CHRON. MAGN. BELG. apud Pi- stor. p. 244. PETR. DE VIN. Lib. III. Ep. XXIX.* ac proinde 2) eos tum in numis, tum in vetustis sigillis, plerumque conspici armatos, et equis cataphractis vectos, et vel hastas, vel vexilla, vel gladios vibrantes. I. N. HEINECC. *de Sigill. Part. I. Cap. X. §. XV. sequ.* 2) Eisdem quoque venationibus in primis splendidioribus se praetulisse ingenuis. Quo quum vel maxime etiam pertineret res accipitraria, non mirum est, principum iuventutis sigilla plerumque referre homines, venatum proficiscentes. TENZEL. *Bibl. curios. MDCCIV. repos. I. plut. 4. p. 326. OLIV. VRED. Sigill. Com. Flandr. p. 48. 94. 99. 101. 104. 107. 108. HEINECC. ibid. p. 127.* 3) Nobilium quoque statum fuisse ad militiam vel maxime comparatum, idque hodiernum ostendere eorum insignia, maxime equos cataphractos, et vexilla, quae in funeribus praeferrri solent.*)

*) Hinc et feuda nobilia olim oblati vexillis dari solebant; singulaque vexilla singula feuda notabant. Exemplum Henrici, Bauariae, mox Austriae Ducis dabit OTTO FRISING. *de gest. Fridrici I. Lib. II. p. 32. Add. GUNDLING. de feudis vexilli.*

§. XCV.

§. XCV.

Ex secundo axioma reddi potest ratio, Ratione ri-
tiorum.
 4) cur, quum ingenui a praediis tantum cognomina arcessant, nobiles integros ducatus, principatus, comitatus et dynastias, quas vel possident, vel sibi iure deberi contendunt, recensere, eundemque titulum 5) et fratribus natu minoribus, licet exfortibus prouinciarum, ad spem futurae successionis seruandam, indulgere soleant.*)
 6) Cur ingenuis maiores sibi titulos adrogantibus, nobiles quoque suos mutarint, dictique sint pro *illustribus* et *nobilibus*, *serenissimi* et *illustrissimi*, pro *Furstliche* vel *Graffiche Gnaden*, *Hochfurstliche* vel *Herzogliche Durchlauchtigkeiten*, *Hochgraflliche Gnaden* vel *Excell.* nec principes iuuentutis amplius *domicelli*, *iunge Herren*, sed principes, *Prinzen*, et principum et comitum filiae non *Furstliche* vel *Graflliche Fraulein*, sed *Prinzessinnen* vel *Comtesses*, vocentur.

*) Id olim aliter se habuit. Tantum enim abest, ut fratres natu minores eorumque filii, prouinciarum exsortes, paternos titulos nomini suo adscripserint, ut ne paris quidem cum patre dignitatis habiti sint, sed saepe principum filii comitum vel dominorum gradu contenti vixerint. CHRONICON QVEDL. apud LEIBNIT. Tom. II. Script. rer. Brunsv. Tom. II. p. 288. *Bernardus Dux (Saxoniae,) inuehitur coelos, quem lamentione dignum octava decima die moriens sequitur est LVDGERVS, COMES, frater suus. LAMB. SCHAFFN. ad ann. MXLVIII. Festum S. Mi-
Hein. El. iur. Germ. T. I. D chae-*

chaelis Imperator iterum Poethae celebravit, ibi postero die DIETMARVS, Comes, frater Ducis Bernardi, quum a milite suo Arnaldo accusatus fuisset, de inuito contra Imperatorem consilio, congressus cum eo, vt obiectum crimen manu propria purgaret, victus et occisus est. Denique BRVNO de Bello Saxon. ap. FREHER. Tom. I. Scr. Rer. Germ. p. 106. Hermannum Comitem vocat Magni Ducis Saxoniae patrum. Adeoque ex sola gente Saxonica Billungorum plures recenseri possent fratres Ducum, natu minores, qui intra comitum ordinem sese continuerunt. Et talia exempla in omnibus fere principum, multoque magis comitum, familiis occurrunt. Iam vt vnum addam, Dietricus, filius Beringeri, comitis Sangerhusani, nepos Ludouici, Landgravii Thur. se ipse vocauit dominum de Berka. Vid. LEVKE. *Antiqu. Ilfeld. Cap. IV. §. III. p. 35.*

§. XCVI.

Ratione
ingenuorū
et matri-
monii cum
illis.

Denique ex tertio axioma, (§. XCIII, 3.) explicari posse videtur, 7) cur hodiernum Principes equites *caros fideles* vocare, et 8) in secunda persona singularis numeri compellare soleant: et cur denique 9) Germaniae moribus impar habeatur matrimonium, quod cum ingenua muliere contrahitur, et hinc 10) filii filiaeque plerumque non principalis dignitatis, sed ingenui et ingenuae tantum putentur, immo 11) nec ad successionem facile admittantur, nisi mater codicillis Caesareis ad principum vel comitum nobilitatem euecta fuerit. THOMAS. *Juristische Handel P. III. Cap. III.*

p. 197. 2 LVDVIG Comment. ad Aur. Bull.
Tom. II. p. 1359.

§. XCVII.

Sed haec et alia pleraque, quae de iure nobilium in Germania dici poterant, ad ius publicum magis, quam priuatum, de quo hic loquimur, pertinent. Itaque iis non immoramur, id tantum obseruantes, II) quum olim ingenui non nisi collatis ducatibus, principatibus, comitatibusue, in nobilium numerum referrentur, ceu exemplum Adolphi de Santerleue, ab anno MXXX. primi Comitis Schaumburgici, docet in CHRON. MIND. apud MEIBON. Script. rer. Germ. T. I. p. 560. hodie saepissime eam dignitatem codicillis sacris conferri iis, qui opibus ac meritis tantum eminent, quamuis nullum principatum comitatumue possidentibus.

Quomodo
quis fiat
nobilis.

T I T. V.

De Iure Municipum, qui medio aeuo
Burgenses.

§. XCVIII.

Quandoquidem quintus hic hominum ordo, ab ingenuis hodie proximus, urbibus demum in Germania conditis, paulatim natus est: (§. XXIV.) in harum origines, et causas, cur condi coeperint, eo maiore diligentia inquirendum erit, quo

Origo municipium
scitu necessaria.

quo minus sine accuratioe earum intelligentia iura municipum videntur explicari posse.

§. XCIX.

Germania
antiquissi-
mo tempo-
re non ha-
bitabant
urbes.

Et TACITVS quidem *de Morib. Germ. Cap. XVI.* nullas Germanorum populis urbes habitari, eosque ne pati quidem inter se iunctas sedes, tradit. Tantum itaque abest, ut urbes incoluerint, ut eas vel maxime sint auersati, ac proinde odio, tanquam hostes, habuerint Urbios, quod in coloniam migrassent, eosque indignos Germanorum nomine et consortio putarint, nisi muros, tanquam monumenta seruitutis, detraherent. TACIT. *Hist. IV, 64.* Durauit iste mos et insequentibus saeculis, *) quibus AMM. MARCELL. *Hist. XVI, 3.* refert, Germanos, etiam cisrhenanos, oppida, ut circumdata retibus lustra, declinasse, et tractus tantum suburbanos circa Argentoratum, Berbotomagum, Nemetes, Moguntiam inhabitasse.

*) Magnum equidem πόλειον, id est, urbium in Germania numerum ineunt geographi Graeci, et maxime CL. PTOLEMAEVS, Aegyptius. Et HERODIANVS *Hist. VII, 2.* memorat πόλεις, quas in Germania ferro ac flammis deleuerint Romani: sed uti priores castella et vicos, quos fama celebrabat, suis decepti moribus, pro splendidis urbibus videntur habuisse: ita, dum posterior, paucis interiectis, κώμας adpellitat, quas paullo ante πόλειον vocabulo dignabatur: satis profecto indicat, se voci isti impropiam plane

notionem subiecisse, quemadmodum eodem sensu Germanis oppida tribuisse videtur CAES. de Bello Gall. IV, 19. et VI. 10. CONRING. de urbib. Germ. §. XXI. XXII.

§. C.

Quin ne vicos quidem, quales hodie in hisce prouinciis et superiore Germania conspicimus frequentissimos, veteres Germani patiebantur, nec eos, ut TACITVS pergit, locabant in Romanorum morem, connexis et cohaerentibus aedificiis. Suam quisque domum spatio circumdabat, siue aduersus casus ignis remedium, siue inscitia aedificandi. Potius, ut idem obseruat, colebant discreti ac diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placebat. *)

Ne vici
quidem
continui in
Germania.

*) Hinc et hodie in VVestphalia atque ac inferiore Saxoniam huiusmodi vicos deprehendimus, vbi singula praedia fere seorsum ad nemora, fontes, riuos, exstructa sunt. Quum vero inde nati sint postea vici frequentiores: facile credimus CLVVERO Germ. antiqu. Lib. I. Cap. XIII. CONRINGIO ib. §. XVII. STRVIO. Syst. Hist. Germ. Diss. III. §. V. inde esse, quod plura pagorum nostrorum nomina desinant in brunn, feld, bach, aue, leben vel laube, hayn. cetera.

§. CI.

Enimuero id tantum intelligendum est de Germania magna, vel, vti Romanis vocata est, transrhenana. In cistrhenana enim et veteres Germani vrbes satis frequentes coluerunt, veluti Treuiri, Nemetes, Vangiones, Mediomatrici, et plures postea ad-

In Germa-
nia cistrhe-
nana et
trans
Danubium
quaedam
oppida.

diderunt Romani, rerum ibi potiti, e. g. Moguntiam, Coloniam Vbiorum, Argentoratum. Quod et de prouinciis trans Danubium, id est, de Raetia, Vindelico et Norico, dicendum, vbi plures vrbes celeberrimae, veluti Augusta, Campodunum, Boiodurum, vel castra Batauorum, Laureacum, Arlapis, aliaeque iam illo tempore celebrantur. SPENER. *Notit. Germ. antiqu. Lib. VI. Cap. II.*

§. CII.

An in Germania magna ante saeculum IX. plene nullae vrbes?

Nec suffragamur nos HERM. CONRINGIO, qui in *Diss. de urbib. Germ. §. XXIV.* non modo ante saeculum quintum, sed et ante nonum nullas in Germania magna vrbes, praeter vnicam fortassis VVurzburgum, repertas existimat. Vt enim iam non dicam de Lupoduno, quam FREHERVS *singulari opusculo de Lupoduno* scripto, ab interitu vindicauit, aliisque quibusdam, quarum dubius adhuc situs est: quis ignorat, vrbem munitam, Schidingam, cuius ipse meminit CONRINGIVS, iam saeculo sexto in media Germania ipsaque Thuringia floruisse? Vid. GREGOR. TVBON. *Hist. Franc. Lib. III. Cap. IV. et VII.*

*) *Lupodunum* enim Frehero est *Ladenburg*, ab aliis non procul ab Argentorato reperiri hodieque *Lupffen* vocari creditur. Diuersas eruditorum sententias de hoc similibusque oppidis habes apud SPENER. in *Notit. Germ. antiqu. Lib. IV. Cap. II. §. VIII. p. 170. seq.*

§. CIII.

§. CIII.

Multo minus itaque dubitandum est, quin sub Francis plures vici magis magisque celebrari, et urbium speciem paulatim induere coeperint, quamvis raro moenibus circumdati fuerint, et LVITPRANDO . *Lib. III. Cap. XII. Germanis domorum congregationem non clausam BYRGVM vocari, obleruet. Frequentiores itaque vici subinde esse coeperunt: idque factum, cum ob commercia, ob quae anno DCCCv. tamquam emporia celebrantur Bardenvvich, Schesla, Magadoburch, Erpesfurt, Foracheim, Bremberg et Raginsburg. CAPITVL. II. anni DCCCV. tit. VII. apud B A L V Z. p. 425. Tom. I. tum ob insignem agri vbertatem, ob quam Erfurtum tam multi rustici confluisse videntur, vt ideo ab OTHLONE vocetur vrbs paganorum rusticorum ** (§. XXIV. *) At vel maxime occasionem condendis amplificandisque urbibus dedisse videntur instituti hinc inde episcopatus, quos per canones non nisi in urbibus celebrioribus esse oportebat. CONCIL. SARDIC. *can. VI. CAPITVL. Aquisgr. ann. DCCLXXXIX. Cap. XIX. SAGITT. Antiqu. gentilismi et Christ. Thur. Lib. III. Cap. XII. §. V. Hinc iam saeculo IX. Hamburgi, urbis et suburbii, mutorumque, quibus cincta erat, meminerunt REMBERT. Vit. Anschar. Cap. XXXIV. et GVALDO Vit. Anschar. Cap. XXXV. quamvis Eichstetensem episcopatum citius, quam institutum*

Sub Francis
iam vrbes
quaedam
celebrantur.

80. *Elem. Iur. Germ. Lib. 1. Tit. V.*
ibi urbem, floruisse, pateat ex FALKENST.
Cod. Dipl. Norweg. n. X. et XI.

*). Quem locum male vertisse videtur SAGITTARIUS *eine alte Heidnische Bauernstadt*. Quis enim credat Bonifacium nouum Episcopatum instituere voluisse in vrbe, a meris paganis habitata? Videntur intelligendi rustici ex pago vel tractu terrae vicino, qui Erfurtum confluxerunt ob situs commoditatem, ubertatemque agri eximiam, quin et ob commercia, quibus fiebat, ut facile res suas cum lucro quodam venderent.

§. CIV.

Quae tamen non singulares resp. habebant, sed comites si praerant.

Nec tamen existimandum est, vrbes tum suas respublicas, collegia decurionum, vel iurisdictionem habuisse. Quemadmodum enim comites per pagos et vicus tum ius dicebant, adhibitis in consilium scabinis vel rachimburgiis: ita idem fiebat in vr-bibus. Comites sane his praefuisse, ex CAPITULARI II. *anni DCCCV. tit. VII.* discimus, in quo *Bardevvici Redi; Scheslae Madagox; Magdeburgi Atto; Erfurti Madalgox; Forchheimii et Bramburgi Odulfus; Ratisponae Odulfus; Lauriaci VVarinarius comites praecidisse, **) dicuntur.

*) PRAEVIDERE autem hic idem est ac praeesse, et hinc praecipue Comites praevidere dicuntur. Passim obuia in capitularibus est loquutio: *comitatum praevidere*. Quod ne a CAROLO quidem DV. FRESNE observatum, ex CAPITUL. CAROLI CALVI *Cap. IX.* praecclare demonstravit SAGITTAR. *Antiqu. Duc. Thur. Lib. IX. Cap. IV. §. VI. p. 221. sequ.*

§. CV.

§. CV.

Exstincta in Germania Carolidarum stirpe, perpetuae Hungarorum irruptiones facile persuaserunt Germanis, ut celebriores vicos moenibus turribusque passim communirent, maxime, quum exemplo praeuntem haberent Henricum I. Regem, qui per Saxoniam, teste *VVITICHINDO Lib. I. Annal. p. 639. urbibus exstruendis die noctuque operam dabat, quatenus in pace discerent, quid contra hostes in necessitate facere debuissent.* Tunc sane conditae ciuitates plurimae, *) veluti Misna, Merseburgum, Quedlinburgum, Goslaria, GOBELIN. *Cosmodr. Aetat. VI. Cap. XLVII. p. 248. quibus Gotham TENZELIVS Suppl. Hist. Goth. II. Selt. I. p. 19. sequi Herfordiam SCHURZELEISCHIVS Strittur. ad Hist. Herf. p. 10. alias alii addunt.*

Vires plures ab Henrici I. Regis temporibus conditae.

*) Vel potius moenibus ac turribus cinctae. Vix enim credibile est, intra tam paucos annos tot vrbes consurgere potuisse, nisi iam antea frequentiores vici ibi fuissent. Atque hinc factum esse arbitramur, ut pleraeque Saxoniae inferioris vrbes non descriptis ad lineam plateis, sed facis contortis vicis et angiportibus exstructae sint.

§. CVI.

Ceterum quod institutum tenuerit rex laudatissimus circa vrbes exstruendas, idem *VVITICHINDVS, ex eoque SIGEBERTVS GEMBLAC. Chron. ad ann. DCCCCXXV. memoriae prodiderunt. Et primum quidem ex*

Regis illius circa vrbes instituta. Ingeni in vrbes adsciti.

*agrariis militibus nonum quemque eligens, in urbibus habitare fecit, ut ceteris confamiliaribus suis octo habitacula exstrueret, frugum omnium tertiam partem exciperet seruaretque: ceteri vero octo seminarent et meterent, frugesque colligerent nono, et suis eas locis reconderent. Hinc multi passim in urbibus ingenui, praesidio pariter ac ornamento nouis coloniis futuri, et ideo aliquot saeculis post in superiore Germania dicti *Constaffler* vel *constabularii*: SCHILT. ad *XOENIGSHOEIVM Chron. Als. Cap. V. §. C. p. 307.* quorum quidam et cognomina ab urbibus adsciuisse videntur, veluti domini *de Gosa*, *de Goslaria*, *de Osterode*, *de Eimbeck*, *de Brunswic*, *de Halberstadt*, *de Ascherlene* et similia.*

§. CVII.

Plerique tamen ciues seruilis vel libertinae conditionis.

Quum vero non totas ciuium vniuersitates ex ingenuis constitisse, credibile sit: reliqui oppidani procul dubio ex rustica plebe eo confluerunt, adeoque partim libertinae, partim seruilis fuere conditionis. Seruis permultis adfluxisse ciuitates, iam supra demonstrauius. (§. XXIV. *) De libertinis eleganter HERM. CONRINGIVS *de Urbib. German. §. LXXXI.* quamquam paululum lapsus circa libertinorum originem: *Auxit vero hoc plebis studium indubie innumera libertorum copia, quae post annum Christi nonagesimum succreuit, omnibus paene seruis per vniuersam Germaniam ex pietatis seruore emancipatis. Quibus quum proprii agri*

agri nihil, adeoque ruri quidem non nisi durissimo seruitio victus posset comparari, quum in urbibus per opificia aliaque ministeria facilius esset vitae tolerandae ratio, quin et ad diuitias pareret aditus: plerique illorum, agris relictis, vrbes incolere coeperunt.

§. CVIII.

Deinde id quoque sanxerat Henricus I. Rex, vt concilia, et omnes conuentus, atque conuiuia, in urbibus celebrarentur. **VVITICHI**ND. *ibid.* Et sane ex eo tempore pleraque comitia, *) synodi, iudicia celebrantur, et nundinae imprimis, in urbibus habebantur. Est, (addit **CONRING.** *ibid.* §. **LXXXIII.**) *ubi hodieque nuptialia conuiuia non nisi in urbibus celebrant agrestes.* In iisdem urbibus aliquando et hastiludia tunc indicebantur. Quae omnia permultos, quibus elegantioris vitae cultus adlubescebat, in vrbes pellexisse videntur.

Concilia et conuentus Henricus I. in urbibus celebrari voluit.

*) Attamen alicubi comitia vel diaetae provinciales adhuc multo post sub dio habebantur. In Misnia saeculo adhuc XIII. comitia provincialia sub dio habita esse Culmizii, tradit **VVECK.** *Descript. Dresd. Part. IV. tit. VI. p. 437.* Idem de Ducatu Brunsvicensi et Landgraviatu Hassiae refert **HERT.** *de consult. Legib. et iudic. in special. Germ. rebusp.* §. IX. ubi et de conuentibus Opstalboemicis Frisiorum adducit egregium locum **VBB. EMM.** *Rer. Fris. Lib. XIII. ad ann. MCCCXXIII.* simulque a Francis esse huius ritus originem, ostendit, quorum *Campi Martii* et *Campi Massi* satis noti sunt: quemadmodum de-

Langobardorum in campis Roncaliis comitiis res notissima est. OTTO FRIS. *de gest. Fridr. Lib. I. Cap. XII.*

§. CIX.

Ius in illis-
rum dice-
bant. aduo-
cati et
sculteti.

Non dubium est, quin, comitibus pagos plerosque iure hereditario sibi paullatim vindicantibus, in reliquis urbibus, in Regum ac Principum potestate constitutis, ius eorum loco dixerint ADVOCATI ET SCULTETI, qui circa haec tempora ubique *scabinorum* praerant collegiis. *DITHM. Cod. Dipl. ad TESCHENM. n. III. p. 2.* Hos omnes vel ex militibus, vel ex ingenuis istis urbanis, illos ex ipsis aliquando nobilibus lectos esse, nulli dubitamus. (§. LXXIV.) Goslariae sane aduocati praesuevere anno MCLII. ANNO, procul dubio de Heymburg, anno MCLXXVII, VOLKMARVS de VVildenstein, anno MCC. HENRICVS, Comes palatinus Rheni, et Dux Saxoniae, anno MCCVI. HERMANNVS, Comes de VVernigerode. Vid. I. M. HEINECC. *Antiqu. Gosl. Lib. II. p. 220. sequ.*

§. CX.

Post ea res-
para mul-
tas urbes
condidere
Principes
& Comites.

Ab hoc tempore feruebat in Germania urbium condendarum studium. Quumque tot Episcoporum, Principum, Comitum, in quorum prouincias distracta est Germania, nullus esset, qui urbem aliquam celebriorem, vel plures, habere vellent: coeperunt et ipsi de condendis urbibus cogitare, (*), simulque, variis propositis priuilegiis.

legis atque immunitatibus, homines ad vitam urbanam inuitare. Hinc alias vrbes REGIAS, alias PRAEFECTORIAS dictas arbitramur in diplomatibus saeculi X. et XI. apud ZYLLES *Defens. Abb. S. Maximini p. 27. seq.*

*) At tunc nondum id facere se posse existimabant sine Imperatorum vel Regum consensu, adeoque ius condendi civitates ab iis videbatur precibus impetrandum. Quod anno MCCCXII. Spirae publica lege sancitum, tradit IS. PONTANVS *Hist. Gelr. Lib. VI. p. 182.* Exemplà eius rei plura ex historia mediae aevi chartisque collegit HERT. *de Superioritat. territ. §. XVIII. p. 228. sequ.* His nos iam addimus bina diplomata multo antiquiora Eichstädiensia, quibus Episcopis potestatem extruendi vrbes, instituendique nundinas, officinam monetariam, et telonium, faciunt anno CMVIII. Ludovicus Infans, et anno CMXLII. Conradus I. Reges Germaniae, apud FALKENST. *Cod. Dipl. Antiqu. Nordgau. num. X. et XI. p. 17. sequ.* Ex quibus simul patet, iam ante Henrici Aucupis tempora de extruendis urbibus non modo Reges, sed et Principes, cogitasse.

§. CXI.

Inter haec privilegia ciuibus oppidanis concessum, I.) vt ciuitatibus singulis liceret habere collegium decurionum, ea, quae ad vtilitatem reip. decusque vrbis pertinerent, curaturum. *) II. Vt negotiationibus potissimum ciues, vel municipes, instarent, iidemque III. iuribus coquendi vendendique cereuisiam, nec non IV. facultate opificia et artes elegantiores exercendi frut-

De iure
municipalibus
axiomata.

fruerentur: et, V. si qui in suburbia habitatum concederent, vel incolae, quam ciues, esse mallent, paullo deterioris essent conditionis, quam ciues, saltem non iure optimo maximo ciues haberentur.

*) Eiusmodi decurionum collegia iam saeculo XI. passim in urbibus fuisse arbitramur. Spirensibus Henricus V. Imp. concessit facultatem eligendi duodecim viros ex suo ordine reipublicae administrandae. LEHM. *Chron. Spir. Lib. IV. Cap. XI.* Augustanos libertate, a Conrado, ultimo Sueviae duce, redempta, ex suis sibi municipibus ingenuis proprium senatum elegerunt, et ciuitatis curatores, diuuirosue, (Magistros tunc civium dictos, *Burgermeister*), et praefectos urbi, adhuc *Stadt-pfleger* adpellari solitos, libere creare solitos esse, tradit CRYS. *Annal. Sueu. Part. III. Lib. II. cap. XVII.* Idem Ulmae a Ludovico Bauari temporibus contigisse refert. Ab anno MCLII. Erfurti senatum praesse coepisse reipublicae, tradit GVDENVUS *Hist. Erfurt. Lib. I. p. 12.* A saeculo XII. et Goslariensium, Bremensium, aliarumque ciuitatum. Consules et Proconsules memorari videmus, quum antea vix vllum eius rei exstet vestigium.

§. CXII.

Respublicae municipales olim aristocraticae, hodie tere populares

Et quidem quod ad publicum istud consilium attinet, olim vbiq; fere aristocraticum vel oligarchicum erat illud municipiorum regimen, nec dubitare licet, quin consules ac decuriones ex ingenuis, qui passim in urbibus sedes ac domicilia constituerant, fuerint cooptari. Ast ineunte saeculo

culo XIV, gliscentibus plebis opibus, & patriciis arrogantius, collegiis opificum licentius omnia agentibus, vbiq; fere per Germaniam ciuiles procellae coortae, necessarium est a tumultibus, donec, deiectis ea praerogatiua ingenuis, plebs sibi viam in curias muniuisset. KONIGSHOFF. *Chron. Alsat. et Arg. Cap. V. §. XCIV. sequ.* & ibi SCHILT. CONRING. *de Vrbib. Germ. §. CXXXI. sequ.* HERT. *de Special. imp. Rom. Germ. rebusp. Cap. II. §. XXII.*

§. CXIII.

Ex quo intelligitur 1) cur hodie vix aliqua, in Germania sit vrbs celebrior, quae pure aristocrate regatur, praeter inclytam Noribergam. 2) Cur multis locis senatus tantum ea, quae ad ordinem et decus ciuitatum pertinent, (*die. Policy-Sachen*) curet, non autem iuri dicundo praesit, sed istam reipublicae partem administrent sculteti, aduocati, *Stadt-Voigte*, cum scabinis, vel in oppidis minoribus ipsi principum praefecti. *) Ex quo consequitur, 3) vt falso vulgo doceant, concessio iure ciuitatis, concessam simul intelligi iurisdictionem, saltim inferiorem. OBRECHT. *de Iurisd. thesi CCXCIX.* SCIP. GENTIL. *de Iurisd. Lib. II. Cap. V. et VI.* Ex eodem intelligimus, 4) quae sit origo statutorum municipalium, plerumque ad ordinem et decus vrbium pertinentium, et cur illa vocentur *Willkuhre*. Qualia condendi facultatem anno MCCXCII. Hamburgensibus factam nouimus.

Ius senatorium, iurisdictione municipalis, ius statuta condendi.

88 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. V.*
mus a Comitibus Holfatiae. LAMBECH.
Orig. Hamb. II. n. 47T.

*) Ast paullatim tamen civitates, extincta scultetorum advocatorumque iurisdictione, quae plerumque feudalis erat, aut ipsae sibi illam redemerunt, aut a Regibus et principibus impetrarunt pro beneficio. Hinc nulli in urbibus quibusdam sculteti sunt, in aliis non a Principe, sed senatu, constituuntur. Quin urbana iurisdictione alicubi non modo intra moenia exercetur, sed longe lateque per tractum suburbanum, qui vocatur *veichbildum*, porrigitur. Intra eundem tractum, antequam pax publicis sanctionibus firmaretur, qui vim apertam adhibuerat, fractae pacis erat reus, id quod vocabant *das Vveichfried-Recht*. SCHOTTEL. *de singul. Germ. iurib. cap. X.* GRYNAND. *de Vveichbild. Sax. Cap. LXXVI.*

§. CXIV.

Scabinatus, statuae
Holandi-
cae.

Ex eadem iurisdictionis urbanae indole 5) facile explicari potest origo scabinatum in celebrioribus Germaniae urbibus, de qua singulari libello erudite disquisiit FRID. BRVMERVS. Nec minus 6) iam reddetur ratio statuarum, quae passim ad curias, et in foris civitatum Saxoniarum, conspiciuntur, quippe non libertatis et *αὐτονομίας* testes, sed iurisdictionis, maxime superioris, quemadmodum et veteres loca, ubi ius sub dio dicebant, signo quodam notata, *mallos* vocare solebant. ECCARD. *ad Leg. Sal. Tit. II. §. I. p. 14.* Quare 7) frustra ius nomen a fabuloso illo Stentore, Rolando,

do, arcessunt. Vid. GRYHLAND. de VVeichb. Sax. Cap. LXXI. n. 9. sequ. LEYBER. Magdeb. Stapel-Vnsug. n. 1257. sequ.

§. CXV.

Denique quum mira saeculo XIV. reipublicae municipalis facta sit conuersio: (§. CXII.) non mirum est, 8) hodie, licet in quibusdam ciuitatibus adhuc emineant ingenui, vel ciues primarii ex doctorum vel mercatorum ordine, iis tamen plerumque adiungi aliquos ex plebe, ac proinde 9) tribus vel corpora opificum iure quodam suo postulare solere, vt quidam ex contribulibus suis vel in senatum cooptentur, *) vel, vbi de republica consultitur in medium, adhibeantur in consilium. Vnde formula Goslariensibus sollemnis: *Conclusum in beyden Rathen, mit Zuziehung der Freunde von Gilden und Gemeinde.*

Plebeis
vbique fere
est ius hono-
rarium.

*) Sic Argentorati anno MCCCXXXII. constitutam esse rempublicam, docet KOENIGSHOFF. in Chron. Alsat. Cap. V. §. XCVI. p. 305. Francofurti iuxta Moenum senatores leguntur partim ex patriciis, quorum collegium coit in aedibus dextrae curiae lateri proximis, im alten Limpurg; partim ex ciuibus primariis, veluti doctis, et mercatoribus, quorum collegium est in aedibus ad latus curiae sinistrum, zum Frauenstein; partim denique ex certis opificum collegiis, quae accuratius recenset ITTERVS apud HERT. de Special. Imp. Romano-Germ. rebusp. Sect. II. §. XXIII. p. 130. sequ.

§. CXVI.

§. CXVI.

Privilegia
mercatorū.

Quumque municipum potissimum sit, instare negotiationibus: (§. CXI, 2.) aequum videbatur, iis varia indulgeri privilegia, ac proinde 10) mercatoribus in illis turbis, quibus quotidiana priuatorum bella inuoluebant Germaniam, pacem sanciri, eaque ac clericis, et religionis causa peregrinantibus, *Cap. 2. X. de immun. cler. IVS PROV. SAX. Lib. II. Art. LXVI. IVS PROV. SVEV. Cap. CCXLVIII. RECESS. IMP. FRANCOF. ann. MCCCXLII. §. VI. Iisdem 11) dari facultatem, proprium instituendi collegium, et olim 12) statuta etiam, ad commerciorum incrementum comparata, condendi, nec non 13) ius illud famosissimum, quod codices mercatorum semiple- ne probare pro scribentibus patitur. **) *HOESN. de Libris mercat.*

*) Id ius in Italia, speciatim Venetiis, natum esse, ex SC. anno MCCCCLXVI. eam in rem factum demonstrauimus in *Dissert. de codicibus mercatorum foro cedentium §. XVIII.* Postea paullatim Alpes transcendit illud mercatorum privilegium, quemadmodum et pleraque aliae mercatorum consuetudines, in primis negotiationes collybisticae. Vnde et vocabula technica, familiaria mercatoribus, pleraque sunt Italica.

§. CXVII.

Ius fori et
nundinarū.

In primis ad negotiationes municipum pertinent 14) nundinae, tum quae singulis hebdomadibus recurrunt, (*VVoehen-Markte,*),

ckte,) in quibus 15) ea plerumque municipum praerogatiua est, vt gaudeant iure quodam *εποτιμύσεως*, et exteri emere non possint frumentum aliumque comestum, quamdiu certum signum ex curia conspicitur, tum 16) annuae, eaeque vel a principibus institutae, (*iahrmarckte*,) quales nundinas in oppido Hueffen anno MCCCXLVIII. instituit, et priuilegio munivit Ioannes, Comes Cliuensis apud DIE-THM. Cod. Diplom. ad Teschenmach. n. XXIII. p. 15. vel confirmatae ab Imperatoribus, (*Messen* *) KOENIGSHOFF. Chron. Cap. V. §. LIV. p. 285. in quibus etiamnum obtinet priuilegium l. vn. C. de nund. AHASV. FRI-TSCH. de regali nund. iure.

*) Ita commune est id vocabulum sacrificio missatico et nundinis celebrioribus. Quum enim olim ad missam sollemnem in enceniis, vel die alicui ex caelitibus facto habendam confluerent peregrini innumeri: eam lucrum faciendi occasionem praetermittendam non putabant mercatores, quorum eo tempore tantus erat concursus, vt paulatim inde nundinae celeberrimae nascerentur. Exempla habes passim, veluti in Chron. Mariemod. apud LEIBNIT. Script. Rer. Brunsv. Tom. II. p. 45. Suspiciatus est hoc primum VADIANVS, cuius obseruationem mirifice confirmat charta Dagoberti apud DOVBLETVM Lib. III. Cap. III. vbi Rex: Cognoscat, inquit, sollicitudo et prudentia vestra, qualiter volumus et constituimus, in honorem domini et gloriosi patroni nostri, Dionysii, MERCATVM constituendo ad MISSA ipsa, quae euenit septimo idus Octobris semel in anno. Inde ergo

ergo est, quod huiusmodi nundinae plerumque incidunt in diem, caelici, urbis patrono, sacrum, ab eoque et ipsae nundinae nomen sortuntur, e.g. *Die Peter-Pavli-Messe zu Naumburg, die Bartholomaei-Messe zu Franckfurt.* ceterae. Quin in Belgio hodie omnes nundinae vocantur *Kerckmissen kermissen*, ut eo minus de hac earum origine dubitare liceat.

§. CXVIII.

Ius stapulae.

Urbibus quoque quibusdam propria sunt quaedam iura eminentiora, mercaturae causa inventa, et vel ad fisci utilitatem, vel ad ipsarum urbium et mercatorum compendium atque emolumentum comparata. Tale est, 17) *IUS STAPULAE* quod vocant, id est, ius urbi cuidam competens, cogendi eos, qui merces transfuehant, ut eas inde dimouere non possint, nisi venales prius exposuerint ciuibus. Idque vel *VNIVERSALE* est, vel *SINGVLARE*, et ad certa mercium genera certaque tempora restrictum. Quod, quum saepe in monopolium euadat, vicinisque urbibus admodum incommodum sit, innumeris litibus praebuit materiam, *LEVBER. Magdeburgisch. Stapel-Vnsueg.* et proinde hodie sine Electorum omnium suffragio concedi non potest *CAPITVL. CAROLI VI. Art. VIII.*

§. CXIX.

Ius geranii.

Tale etiam 18) *IUS GERANII, das Krahn-Recht*, id est, ius habendi machinam tractoriam, cujus ope merces quaelibet, quantumcumque molis, ex nauibus sursum tolli pot.

possunt, vt ne vectigal defraudetur a praeter nauigantibus. De quo plura dixerunt BESOLDVS, VVEHNERVS ET SPEIDELIUS in voce *Krahn-Recht*. Talis machina Argentorati facta anno MCCCLXXXV. KOENIGSH. *Chron. Cap. V. §. LIV. p. 285. not. a.* Tale 19) IUS SVTINAE PVBLICAE, *die Stadt-VVage*, qua omnium mercium inuectarum vel exportandarum pondus exploretur, vt secundum eius, quem vrbs ei rei praefecit, testimonium vectigalia, portoria, similiaque onera praestentur.

§. CXX.

Ad mercatorum priuilegia, non omnibus emporiis communia, sed quibusdam tantum propria, pertinent 20) aditus ad curiam vel ordinem senatorium, 21) locus proximus a litteratis, honore academico ornatis, adeo, vt in sollemnitatibus publicis singuli litterati et mercatores vna procedere soleant. 22) Forum priuilegiatum, *das Kauff- und Handels Gerichte*, in quo a iudicibus quibusdam ICTis et mercatoribus omnes causae mercatorum, leuato velo, deciduntur, quo 23) et iudicium nauticum *das Admiralitats-Gericht*, pertinet, itidem ex ICTis et mercatoribus nauiculariis compositum, ac proinde vti solitum titulo: *zum Admiralitats-Gericht verordnete Herren und Burger.*

Alia mercatorum priuilegia per lancem saturam recensita.

§. CXXI.

Quum etiam ius coquendi vendendique cere-

Ius coquendi cereniam.

cereuisias ad municipum priuilegia vel maxime pertineat: (§. CXI, 3.) intellectu sane haut difficile est, 24) hanc cereuisiae praeparationem venditionemque esse negotiationem municipalem, adeoque 25) ruri viuentes cereuisiam quidem coquere aliquando posse suis vsibus, non tamen eandem venalem habere, nisi specialiter id concessum esse doceatur. *) *CARPZ. Part. II. Const. VI. Def. IV. et V.* Ex eodem principio est, 26) quod in Saxonia municipes iure prohibendi vtuntur intra milliare, id est intra spatium decem millium octingentorum passuum, a fine suburbii ad praedium illud, in quo cereuisia coquitur, per viam regiam metiendum. *IUS PROV. SAX. Lib. III. Art. LXVI. et ibi Glossa. MARSMANN. Miliolog. Cap. VIII. BEYER. Specim. iur. Germ. Lib. 1. Cap. XVI. §. IV. sequ.*

*) Quin si vel maxime concessa sit cereuisiam vendendi facultas: ea tamen artis admodum limitibus plerumque circumscripta est, cautumque, vt cereuisiam non nisi minutatim vendatur, *dass das Bier verschencket, aber nicht verschrotten vverde,*) vt certis tantum anni temporibus venalis habeatur, cetera. *BEYER ibid. §. XVII. sequ.*

§. CXXII.

Leges de re cereuisiaria admodum variae.

Ast quemadmodum ipsae cereuisiae tam sunt sui dissimiles, vt vix binae vrbes eiusdem saporis, coloris, ac salubritatis cereuisias coquant: ita 27) et leges ad rem cereuisiariam pertinentes tam variae sunt, vt certi

certi quidquam hic scribi vix possit. Id tamen plerisque locis obtinet, ut certis tantum vel personis, vel aedibus, ius sit faciendi vendendique cereuisiam, *) iique, quibus hoc ius est, et ipsi, quando eos ordo tangit, illo uti, et aliorum quoque facultatem (*ihre Brau Gerechtigkeit*) conducere, et tunc ea uti possint. Talia ex instituto explicarunt OTTO TABOR *de iure cereuisiario*. Tom. 1. Op. p. 603. sequ. SCHOEPPER *de iure braxandi*, et alii.

*) Aliquando et vrbes gaudent iure certos pagos cogendi, ut non alibi quam ex ea vrbe petant cereuisiam: quemadmodum et cauponae huiusmodi reperiuntur, in quibus soli rustici alicuius tractus perpotare et cereuisiam emere possint. Qualia iura tamen sola praescriptione non adquiruntur, quia cereuisiam alicubi petere est actus merae facultatis: sed si ab actu prohibendi, e. g. pignoratione, tempus lege definitum lapsum sit: tunc demum natum est ius huiusmodi bannarium. Vid. SCHILT. *Exerc. XVIII. 4.* SCHOEPPER. *ibid. Part. IV. Cap. II. n. 41. sequ.*

§. CXXIII.

Quum vero et opificia, tanquam praecipua commerciorum fulcra, ciuibus municipiorum veluti propria esse censeantur: (§. CXI. 4.) non obscurum esse potest, 28) quamobrem illis in Germania tot privilegia concessa sint, veluti 29) ut collegia et corpora sua instituant, vocata in monumentis mediæ aevi *societates, gildae, unio-*
Opificiorum
privilegia.
nes,

res, Einungen, Innungen, Zunffte, Aempter, quales iam saeculo XII. fuisse Magdeburgi patet ex Chron. Magd. apud MEIBOM. *Rer. Germ. Tom. II. p. 329.* LVDEVVIG. *Reliqu. MSS. Tom. II. p. 389. et 30*) hisce fas sit in quibusdam vrbibus rempublicam simul capessere. vid. *Dissert. nostra de Colleg. et corp. opif. Cap. II. §. XI. 31*) Cur opifices non solum iure prohibendi alios, in collegium non receptos, gaudeant, sed 32) etiam ruri quaedam opificia exerceri non patiantur. *) *Illustr. a LVDEVVIG de opifice ex pagis exsule.* Sed de hoc opificiario iure non vno opusculo tam accurate egit HADR. BEIERVS, vt hic actum agere nolimus, maxime quum innumerae sint opificum consuetudines, et in illis etiam quaedam absurdae, ac proinde communibus ordinum imperii suffragiis merito abolitae anno MDCCXXXI. Vid. SCHMAVS. *Corp. iur. public. p. 1551.*

*) Sunt tamen quaedam opificia et rusticis permitta. Dantur enim *Dorff-Schneider, Schuster* cet. qui tamen plerumque ius exercendi opificium a collegio quodam proximae vrbis impetrare tenentur. Quin in citata *dissertatione Cap. II. §. VI.* ostendimus, quaedam opificia olim vix ab aliis, quam servis, exerceri consueuisse, atque inde superesse morem, quosdam boetos vocandi seruos, e. g. *Fleischer-Knechte, Schuh-Knechte Tuch-Knappen Muhl-Knappen*: quum alii audire malint *Gesellen*, alii *Diener* HADR. BEIER in *Boetho Cap. I. n. 30. sequ.*

§. CXXIV.

Tam luculenta vero privilegia facile subigebant contribules, 33) ut non promiscue omnes reciperent in collegium et magistrorum vocabulo dignarentur, sed a candidatis exigent, 34) ut testimonia ingenuorum natalium, *ihren Geburths-Brieff*, exhiberent, 35) ut, tirocinii quoque annos rite et secundum collegii leges exactos esse, demonstrari sibi vellent litteris, quas vocant *den Lehr-Brieff*: 36) ut eos deinde rite in boethorum recipi numerum, et 37) aliquot annos peregrinationibus impendere iuberent: 38) ut denique eos non reciperent in collegium, nisi inter petitores aliquoties professi nomina, confecto artis specimine, collegio coena excepto, solutis denique impensis, magistrorum nomen more maiorum meruissent. Longa ea fabula est, quam cum adparatu perpoliuit HADR. BEYER. tum *in Tirone*, tum *in Boetho et Magistro opificiaris*.

Qui opificium exercere possit in urbibus.

§. CXXV.

Quandoquidem porro, qui in suburbiis haerebant, ad reliquorum municipum iura ac praerogativas non adspirabant: *) (§. CXI, 4.) cum iis et hodie 39) nec ius honorum, nec facile 40) ius coquendi cerevisiam communicari videmus, nisi suburbia singularia municipia constituent, suisque pareant magistratibus municipalibus, qualia passim occurrunt. Quin 41)

Suburbani deterioris conditionis, quam reliqui cives.

saepe suburbani, quamuis civitatis iura redimere teneantur, tamen, perinde ac rustici, certas operas praestant, quin et alicubi, qui ipsis a senatu oppidano praeficiuntur, vocantur *Baurmeister*, veluti Francofurti iuxta Viadrum.

*) Suburbia fini urbium, in Germania conditarum, initio non satis convenire videbantur. Quum enim hae ideo munirentur, ut obex poneretur Hungaris, Normannis, Sлавis per Germaniam longe lateque diuagantibus, omniaque ferro et flammis devastantibus: (§. CV.) ex suburbiis multum detrimenti imminebat municipiis, quippe quibus facile hostes potiri, et pro castris uti poterant. Ipse quidem Henricus I. Rex suburbia tolerabat, sed ea implebat latronibus furibusque, partim ut eos paullatim a turpi vitae genere ad honestatem pelliceret, partim ut iis, tanquam levis armaturae militibus, aduersus hostes vteretur. *VITICHIND. Annal. Lib. II. p. 643. SIGEB. GEMBLAC. ad ann. DCCCCXXII.* Quare mirum videri non potest, vile olim visum esse, quidquid extra moenia in suburbiis penates constitisset.

§. CXXVI.

Qui pf 1.
burgeri?

Quamuis vero suburbia ideo Gallis vocentur *fauxbourg*, idemque vocabulum exprimat Germanicum *PFALBURGER*: tamen 42) non leuiter errant, qui hos non alios, quam suburbanos, fuisse arbitrantur. *STRVV. Synt. Hist. German. Diss. XI. §. XX. not.*.* Pfalburgeri enim dicebantur, qui extra ciuitates habitantes, aliisque subiecti, in domino-

minorum praeiudicium iura ciuitatis in vr-
be aliqua potentiore impetrabant, eiusque
auxilio freti, eo obtentu, ab oneribus ac
tributis sese exemptos putabant. VVENKER
de Pfalburg. et Vsburg. §. VII. sequ. Quum
vero hic mos, ab Henrici IV. temporibus,
vti VVENKERO videtur, repetendus, et ini-
quus, et permolestus esset imperii ordini-
bus: 43) variis imperii legibus ille abo-
litus est a saeculo christiano decimo ter-
tio, *) maxime vero in AVREA BVLLA
Cap. XVI.

*) Antiquissima, quae phalburgeris opposita
fuit, constitutio est HENRICI VII. Regis,
quae anno MCCXXXII. VVormatiae prodijt,
ac in Germanicam linguam translata est a
Sigismundo Imp. Vid. GOLDAST. *Const. Imp.*
T. I. p. 79. Ration. Const. 78. et Reichs-Satz.
Lib. II. p. 16. Enimvero ipse Fridericus II.
Imperator eodem saeculi XIII. anno tricesi-
mo secundo rem ratam habuit, edixitque,
vt ciues, qui phalburgere dicebantur, peni-
tus eicerentur. Quod diploma a SCHILTERO
Tom. II. Iur. publ. p. 117. HEINECCIO de Si-
gill. p. 219. et LVDEVVIG Reliqu. MSC. Tom.
VII. p. 519. editum est. Repetiit eam san-
ctionem idem Fridericus II. anno MCCXXXVI.
in comitiis Moguntinis, GOLDAST. *Const. Imp.*
Tom. I. p. 80. similesque exstant Rudolphi I.
apud LEHMANN. *Lib. V. Chron. Spir. Cap.*
CVIII. Ludouici, Bauari, apud DATT. *de*
Pace publ. Lib. I. Cap. XIV. n. 55. sequ. et
aliorum, de quibus operose VVENKERVS et
LVDEVVIG. ad Aur. Bull. Tit. XVI. §. I.
p. 151.

§. CXXVII.

Nec non
aufburgeri?

Nec 44) cum suburbanis confundendi ciues extranei, *dic* AVSEYRGER vel VSEYRGER, quippe qui et ipsi non intra vveichbildum, sed in Principum et reliquorum imperii ordinum territoriis habitabant, et a phalburgeris in eo duntaxat discrepabant, quod sine detrimento dominorum iura ciuitatis in vrbe aliqua impetrassent. VVENKER. *ibid.* Attamen quum ne id quidem sine omni dominorum incommodo fieret, subditis quippe suis censum inferentibus in vrbium aera: hos quoque promiscue recipi, vetuerunt leges imperii, de quibus fufe suo more clarissimus VVENKERVS.

§. CXXVIII.

Conditio
incolarum.

Quumque par sit incolarum conditio: (§. CXI, 4.) facile patet, 45) cur qui operas mercede locant, *Tagelohner*, *Han-darbeiter*, similesque ex vltima plebe homines, soluta quotannis certa pecunia, quae *Schuz Geld* vocatur, in vrbibus et suburbis tolerentur, quaestum tamen, ciuibus proprium, facere non possint. BEYER. *Specim. Iur. Germ. Lib. I. Cap. XII. §. 35. Sequ.* 46) Cur incolis accensendi sint etiam IYDAEI, quippe nec iuris ciuitatis participes, *) et non nisi certis legibus (ex gr. ne fundos possideant, nec tabernariam mercaturam exercent,) intra moenia recepti: quamuis variae sint Iudaeos recipiendi formulae, iique multis locis, opibus fre-

freti, maiora audeant, et ipsorum paene
 civium luminibus officiant. Vid. BOEHMER.
Diss. de causa Iudaeorum tolerant. Saltim
 47) hodie inane nomen videtur seruitus,
 cui obnoxios Iudaeos esse, ob tributum iis
 in Imperii legibus nomen *H. R. Reichs Cam-*
mer-Knechte, plerique observant. STAMM. *de*
Servit. pers. Lib. I. tit. V. c. I. sequ. SCHILT.
Exerc. XXXVII, 15, sequ. et iure Publ. Tom. I.
Lib. 1. Tit. IV. §. VI.

*) Et tamen VVormatiae Iudaei aequae, ac
 alii, iura civitatis obtinuerunt. Auctor enim
 est SCHANNAT. *Hist. Episc. VVormat. Part.*
II. Cap. II. §. IV. p. 206. Episcopus eos in
 chartis suis vocasse: *Vnsere liebe Burger,*
Iuden vnd Christen, et Fridericum II. in di-
 plomate anno MCCXIII. iunxisse *Burgenses in*
civitate VVormatiensi, siue IUDAEOS. IDEM
 p. 391. observat, Iudaeos saeculo XIV. Vor-
 matiae habuisse XII. iudices, ex Iudaeis le-
 ctos, iisque praefuisse antistitem, quem vul-
 go vocarint *den Iuden-Bischoff*. Quin alicubi
 et hodie iurisdictionem aliquam iis conces-
 sam esse, *dass sie vor ihren Parnossen vnd*
Eltesten belanget vverden konnen, si ipsi in-
 ter se litigent, ex actis didicimus, et hinc
 adoptionem nepotum, ab auctore Iudaeo apud
 Parnossum factam, per tactum sudarii, *durch*
den Mantel-Griff, ab Halensium ac Franco-
 furtanorum iureconsultorum ordine validam
 esse iudicatam, meminimus.

§. CXXIX.

Ex eodem vero intelligitur, 48) ab in-
 colis magnopere differre EXEMPTOS, quales
 E 3 sunt

Et exem-
 torum.

sunt ministri principum, nobiles, professores, aliique academici, quippe forum privilegiatum, saltem quod ad personas attinet, recognoscentes, cetera a muneribus municipalibus immunes, nisi vel fundos in urbium territoriis possideant, vel simul quaestum municipalem faciant, (*vvenn sie burgerliche Nahrung treiben.*) BEYER. *Spec. Iur. Germ. Cap. XII. §. XXXIII. sequ.*

§. CXXX.

Militia vrbana

Ceterum quum militaria ornamenta nobilibus ac ingenuis in Germania semper fuerint propria, (§. LXXVI, 1.) ciues vero municipiorum commerciis, opificiis, et re cauponaria vitam tolerarint: (§. CXI.) consequens videbatur, 49) vt municipes non deceret militiam sequi, multo minus 50) equitum cohortibus adscribi. Quamuis, 51) gliscente urbium potentia, saepe et ciues arma victricia per viciniam circumferrent, *) et 52) quidam eorum equites patriae stipendia facerent, ab hastis, quibus armati erant, dicti *die Clevenburger* vel *Gleuener*, VVENKER *de Pfalzburg. Vsburg. et Cleuenburger*, et 53) hodie, recepta militia mercenaria, milites non modo ex municipibus, sed et ex ipsa plebe rustica, conduci soleant.

*) Quod maxime in interregno et post illud factum videtur. ANNAL. COLMAR. ad ann. MCCLXXXI. *Multi ignobiles facti milites in Argentina. Et ad ann. MCCLXXXVII. Consules Argentinenses ciues suos equos habere.*

bere bis mille praecepere. Quod ius eo magis sibi vindicarunt municipes, quo potentiores postea fierent vrbes, maxime quum Reges a Papis exagitati, infensosque experiri episcopus et principes, urbium opibus niterentur, easque priuilegiis quam plurimis ornarent. Et sane nota sunt bella ab urbibus Helueticis gesta, quibus et libertatem sibi quaesierunt, et plures prouincias sub suam redegerunt potestatem. Alia exempla bellorum ab urbibus gestorum habes apud fratrem *Antiqu. Gosl. Lib. V. p. 381. 382. 404. 405. sequ. 410. 419. sequ.*

T I T. VI.

*De altera Hominum Diuisione, et
speciatim de potestate parentum
in liberos.*

§. CXXXI.

SIC satis haecenus dictum est de prima diuisione hominum: sequitur iam altera, secundum quam homines quidam SVI IVRIS, alii ALTERIVS IVRI SVBIECTI esse dicuntur. Quamuis enim et haec hominum diuisio ex ipsa ratione proficiscatur, adeoque sit iuris gentium: multo aliter tamen philosophati hic sunt Germani, quam Quirites, qui omnes sui iuris esse docebant, qui nec in patria, nec in dominica potestate, essent.

Altera hominum diuisio.

§. CXXXII.

Quinam iure Germanico alieni iuris?

At Germani, quibus omnis potestas in alterius personam vel res *MUNDIVM*, *) id est, protectio vocabatur, non modo *SERVOS* et *LIBEROS* in *MUNDIO*, seu potestate dominorum et parentum, sed et *VXORES* in *MUNDIO* maritorum; *MINORES* in *MUNDIO* tutorum: *LIBERTINOS* in *MUNDIO* eorum, ad quos sese adplicassent, immo et *ECCLESIAS*, *CIVITATES*que in *MUNDIO* principum esse dicebant. Hinc saepe legas, *liberos teneri in mundiburdio parentum: BURCARDO. Decrer. XIX. p. 268. feminas vivere sub potestate et in mundio virorum: LEX LANGOBARD. Lib. II. tit. X. pupillos esse in potestate et mundio tutorum: LEX LANGOBAR. Lib. II. tit. XXXIV. §. IV. libertos factos esse iamundlingos vel mundmannos. LINDENB. Priuil. eccl. Hamb. p. 149. p. 155. et 156. HVND. Metrop. Salisb. Tom. I. p. 240. Ecclesiae autem tam saepe in mundio, mundiburdio, mundiburde Regum et Principum esse dicuntur, ut ipsa horum diplomata, quibus earum defensionem in se suscipiunt, mundiburdia vocentur. CAR. DV FRESNE Glossar. med. Latin. p. 696. sequ. Tom. II.*

*) *MUND* Germanis est os. Quum vero ad eorum, qui alios in potestate habent, officium pertineat, eis ore praecipere, eosque verbis, quoties opus est, defendere: usu invaluit, ut *mund* pro potestate ac tuitione acciperetur. Id vero vel inde patet, quod veteres in *MUNDIO* esse Latine exprimerent in verbo, sermone vel ore esse. *LEX SALICA tit. XIV.*

XIV. §. V. Si pupilla, quae trahitur, IN VERBIS regis fuerit. Et tit. LIX. §. I. Rex eum extra SERMONEM ponet. Add. MARCVLF. Lib. I. Form. XXIV, GREGOR. TVRON. Histor. Lib. IX. Cap. XLII. Qua notione et Graecum λόγον apud scriptores Byzantinos occurrere, obseruauit CAR. DV FRESNE Glossar. Lat. p. 1280. sequ. Tom. III. Nihil ergo frigidius et etymologia, quam ex GVILLIERME BRITTONIS vocabulario MSC. et Auctore Mammatrecti profert IDEM Tom. II. p. 695. Mundus muliebris dicitur adparatus ad ornatum mulieris: vnde et ministros tabium mundiburdos vocamus.

§. CXXXIII.

Hi omnes itaque Germanis erant sub alterius potestate, tutela vel mundio, qui non gratis illorum tuitione fungebantur; quum tutores plerumque vel per eiusmodi personas acquirerent, vel spem haberent, eorum in bona succedendi. Vnde recte BEYERVS Specim. Iur. Germ. Lib. III. Cap. X. §. XIV. obseruat, potestatem Germanis constanter vocari tutelam, (Vormundschaft,) quae penes patres, maritos et tutores eadem fuerit, et in iure ususfructus, atque obligatione alterum alendi constituisse videatur. Qui quaeue ergo in nullius siue parentis, siue domini, siue patroni, siue mariti, siue tutoris, siue aduocati, potestate, tutela vel mundio erat, is eaeue erat sui iuris, vocabaturque AMOND. LEX LANGOB. Libr. II. tit. II. §. XXXIV.

Potestas
tutela et
mundium
Germanis
ουνοδουσια.
Quinam
sui iuris ?

§. CXXXIV.

Quae li-
berorum
conditio
temporibus.
TACIT. ?

Ast de dominica potestate iam supra factis superque diximus. (§. XXXVIII. sequ.) Itaque iam de ea, quae parentibus iure Germanico competit in liberos, erit differendum. De parentum liberorumque conditione vix quidquam refert TACITVS *de Morib. Germ. Cap. XX.* nisi quod *hi in omni domo nudi egerint ac sordidi: quod sua quemque mater uberibus aluerit, nec infantes ancillis aut nutricibus fuerint delegati: quod denique inter eadem pecora, in eadem humo degerint, donec aetas separarit ingenuos, virtus agnouerit.* Itaque ignota maioribus fuit delicatior educatio, nec liberos puuisse videtur, ministeria domestica cum matribus et sororibus obire. TACIT. *Cap. XXV.* Ceterum haec omnia ad patriam potestatem nihil omnino facere, facile intelligitur.

§. CXXXV.

Parentibus
viderur ius
vitae et
necis fuisse
in liberos.

Contra de Gallis memoriae prodidit IULIUS CAESAR. *de Bello Gall. Lib. VI. Cap. XIX.* viros apud illos in uxores pariter, ac liberos, vitae necisque habuisse potestatem. Quod de Germanis etiam dici posse videtur, quamuis non desint, qui in Germania antiqua parentibus nunquam eiusmodi potestatem competiisse, contendunt. *) Vid. THOMAS. *de Usu pract. rit. Inst. de patr. potest. Cap. II. §. III. sequ.*

*) Primo enim eius iuris non meminisse obser-

seruant veteres . Deinde CAESAREM *Lib. VI. Cap. XXI.* diligenter descripsisse mores Germanorum, eosque comparasse cum Gallorum institutis : sed nihil illum memoriae prodidisse de iure vitae ac necis, quo parentes in Germania vsi sint in liberos . Potius numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare flagitium habitum esse, teste TACITO *de Mor. Germ. Cap. XIX.* Denique quum CAESAR Gallis in vxores aequae, ac in liberos, ius vitae ac necis fuisse scribat, Germanos autem in vxores tam rigida potestate vsos esse, non constet : probabile videri, eisdem nec in liberos eo modo animadvertere potuisse . Sed primo communes fuisse Celtis omnibus huiusmodi mores, nouimus . (§. I. *) Deinde, quum CAESAR ea tantum notarit, in quibus Germani essent Gallis dissimiles, et hic tamen nihil diuersum apud Germanos deprehenderit : nullum est dubium, quin iis haecenus omnia conuenierint . Praeterea locus TACITI tantum pertinet ad procurationem abortus et expositionem infantum, quae flagitia ignorasse Germanos, facile largimur . Denique ius vitae et necis maritis fuisse in vxores, miramur quemquam negare, quum illud Germanis tribuerit TACIT. *de Mor. Germ. Cap. XIX.*

§. CXXXVI.

At facile largimur, eam potestatem, si antiquis Germanis concessa fuit, paulatim ab vsu recessisse iis saeculis, quibus Christianae religionis cultus rudioribus Germanorum moribus rubiginem veluti deterfit, relicta parentibus modica tantum castigandi facultate . Sic LEX VISIGOTHICA *Lib. IV.*

Non tamen
medio ae-
uo .

108 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. VI.*
tit. V. §. I. Flagedandi, inquit, et corri-
piendi liberos, quam diu sunt in familia con-
stituti, tam auo, quam auiae, seu patri,
quam matri, potestas manebit. Contra ea-
dem lex liberos, qui iniuriam atrocem in-
tulerint parentibus, a iudice virgis caedi,
*et liberorum caedem capitalem esse iubet.**
Lib. VI. tit. III. §. VII.

*) Attamen LEX LANGOB. *Lib. II. tit. IX. §. II.*
reliquis ea in re paulo durior, parentibus
facit potestatem filiam, quae in serui torum
sua sponte concesserat, *vel occidendi, vel fo-*
ris prouinciam transuendendi, et de rebus
ipfius mulieris faciendi, quod voluerint. Vbi
clariss. POLAC. *System. Iurispr. Germ. Lib. I.*
Cap. XII. §. II. inde non sequi putat, vt
Langobardi parentibus ius vitae et necis con-
cesserint, quia specialis hic casus ponat de-
lictum aliquod atrocius. At tale semper po-
nit ius vitae et necis, nisi pro eo iure nobis
summam iniuriam, et barbaram in viscera
veluti faeuiendi licentiam concipiamus.

§. CXXXVII.

An ius ve-
nundandi?

Ius venundandi liberos Germanis paren-
tibus fuisse, plerique negant. THOMAS. *ibid.*
§. VI. Et sane id verum esse de VISIGO-
THIS, patet ex hoc loco *Lib. V. tit. IV.*
§. XII. Parentibus filios suos vendere non li-
ceat, aut donare, vel oppignorare: nec ex il-
lis aliquid iuri suo defendat ille, qui accepe-
rit, sed magis pretium vel sepositionis com-
modum, quod dederat, perdat, qui a paren-
tibus filium comparauit. At hoc quoque non
commune omnibus Germanis institutum fuit.

Oltro-

Ostrogothi enim liberos, cogente necessitate, alimentorum gratia vendi patiebantur, salua ingenuitate. EDICT. THEODORICI Cap. XCIV. Et apud gentes plerasque Germanicas non modo parentes, sed et fratres aliosque agnatos, filias, sorores, agnatas, aliis in matrimonium vendidisse, suo loco ostendemus. Quin adhuc in LVRE PROV. ALAM. Cap. CCCCVII. legimus *VVo ein Mann sein Kind verkaufft durch ehehaffte Noth, das thut er vvol mit recht. Er soll es aber nicht verkauffen, dass man es thut in das Hurhauff: er mag es einen Herrn vvol zu eigen geben.* Similia legas in GLOSSA IUR. SAX. Lib. 1. art. XIII. n. 2. et 3. nisi quod huius auctor, se ea ex iure Quiritium didicisse, fateatur.

§. CXXXVIII.

Reliqua iuris parentum in liberos effecta in eo constitisse medio aeuo, animaduertimus, quod I) parentibus fas esset liberorum bona tutelae nomine administrare, IVS VVISIG. Lib. IV. tit. II. §. XI. II) actiones liberorum dirigere, posterisque praescribere, quid fieri vellent. CAPITVL. Lib. VI. Cap. CXLVIII. III) Quod sine eorum consensu liberi nec nuptias contrahere, nec quidquam magni momenti suscipere possent. LEX LANGOE. Lib. II. tit. II. §. II. Denique IV) quod communis esset utrique parenti ea potestas, et matri non minus, quam patri, competeret, *) adeoque V) vere non in dominio, quemadmodum apud Romanos, consisteret, (Vid. CORN. VAN.

Axiomata de parentibus in Germania potestate.

WYNKERSH. *de iure occid. liberos Cap. I. p. 145.*) sed in mundo, vel tutela, vel potestate tuendi personas, administrandique bona liberorum, qui ipsi se nondum sponte defendere possent, ab ipso naturali iure parentibus permessa, HVB. GIPHAN. *Comment. ad tit. de patr. pot. p. 41.*

*) Hinc plane Germanica sunt, quae diserte sancit *LEY VVISIGOTHORVM, Lib. IV. tit. II. §. XIII. ut, patre, mortuo, filii in MATRIS POTESTATE consistant, et quod si marito superstiti, vxor forsitan moriatur, filii, qui sunt de eodem matrimonio procreati, in patris potestate consistant.* Gemina est sanctio *LEGIS BVRGVNDICAE tit. LIX. Si mater nubere, electa castitate, distulerit, filii CVM OMNI FACVLTATE in eius solatio et POTESTATE consistant.* *CONF. LEX BAIVAR. Tit. XIV. Tit. VI. et VII. §. I. II. III.* Itaque, constante matrimonio, par erat utriusque coniugis in liberos potestas: et postea alterius praemortui ius superstiti adcrecebat. Hinc est, quod ex eiusdem legis principiis utroque parente, id est, patre ex matre, intra XXV. annos orbiati, pupilli haberentur. Quod quam praeclare conveniat Germanorum institutis, argumento esse potest loquutio Germanica *ωολυδρῦλλαντος. Vater-und Mutterlosse vvasen.*

§. CXXXIX.

Quum ergo ex principiis iuris Germanici fas sit parentibus, bona liberorum tutela nomine administrare: (§. CXXXVIII, I.) consequi videbatur, I) ut, quidquid liberis bonorum alicunde obtigisset, ex eo

uter-

Parentum
admini-
stratio fru-
ctus.

uterque parens fructus, constante matrimonio, communiter perciperet, (tutelam enim legitimam fere fructuariam fuisse, suo loco demonstrabimus,) at, 2) mortuo patre, ususfructus vel totus, vel pro parte, matri viduae relinqueretur.*) LEX VVISIG. Lib. IV. Tit. II. §. XIV. LEX BURG. Tit. LIX. LEX BAIUVAR. Tit. VI. et VII. Ex quo non difficile est intellectu, 3) usumfructum bonorum aduentitiorum patribus in Germania non primum ex iure Romano accessisse, sed ex antiquo iure Germanico superesse: 4) eiusdemque originis esse usumfructum maternum, *) qui etiamnum obtinet apud Gallos, MOLIN. Consuet. Paris. Art. CCXL. ANGLEBERM. Consu. Aurelian. artic. CCXVI. SAINSON. Consuet. Tyronensium §. CCCLVIII. LAMB. GORIS. Prodrum. Adu. Iur. Cap. XXI. n. 5. p. 165. Belgas, PECK. de Testam. coniug. Lib. V. Cap. VI. n. 2. p. 645. LAMB. GORIS. ibid. n. 3. 5. 12. Suecos, LOCCEN. Iur. prou. Suec. Tit. II. cap. XV. Francos hodie-ros, IVST. VERAC. Consuet. Bamb. Part. II. quaest. I. et II. Thuringos, RICHT. Decis. XVII. n. XI. Colonienses, Mindenses, reliquosque VVestphalos, Hamburgenses, aliosque, de quibus ex instituto egimus in dissert. de usufruct. matern. iur. German. in primis Hamb. §. XIV. sequ.

*) Fūere tamen gentes Germanicae, quae tantum abest, ut liberos in potestate matris viduae esse, aut usumfructum ex eorum bonis percipere paterentur, ut potius ipsam matrem filiorum, aliorumque vel agnatorum,
vel

vel cognatorum, tutelae subiicerent. Diuersi enim ea in re erant mores Francorum et Saxonum. Vid. LEX SAL. *Tit. XLVI. §. I. sequ.* LEX SAX. *Tit. VII. §. II. III. sequ.* Et tamen postea Saxonibus quoque hic ususfructus maternus placuit. Vide *Diss. nostr.* paullo ante citatam §. XXI. *sequ.* Quamuis et ibi, uti in plerisque Germaniae ciuitatibus, hunc morem ita aboleuerit ius Romanum, ut passim nec vola eiudem, nec vestigium superfit.

§. CXL.

Liberorum
actiones
quatenus
dirigant?

Quotque ipsa naturalis ratio parentibus permittat ius, actiones liberorum dirigendi, iisque et in futurum consulendi: (§. CXXXVIII, 2.) ne Germanis quidem parentibus deneganda erit haec facultas. Atque inde est, quod 5) pater materque in communibus liberis educandis socias sibi operas praestent, 6) immorigeros aequali iure coerceant, et in ordinem cogant, 7) iis de futuro vitae genere prospiciant, et 8) liberi matris non minus, quam patris, facta praestare cogantur, nisi hereditate abstinere malint.

§. CXLI.

Sine eorum
consensu
sibi agunt
liberi.

Quandoquidem etiam sine parentum consensu nihil alicuius momenti suscipere possunt liberi: (§. CXXXVIII, 3) facile patet, 9) cur iure Germanico nullae sint nuptiae sine consilio & consensu parentum factae, quamuis, matrimonii honori parcendum esse, quidam malint, ac proinde diuellendas non putent huiusmodi nuptias. *) SPEC.

SVEV. *Cap. CCCLXXXI.* SIM. VAN LEVVEN *Cens. for. Part. I. Lib. I. Cap. XIII. num. 9. 10*) Cur, dissensu inter parentes orto, ceteris quidem paribus patris; CARPZ. *Iurispr. Consist. Lib. I. tit. III. def. XLIV.* alioquin eius, qui iustiores sui consilii rationes habet, voluntas sit praeferenda: idemque 11) statuendum videatur, si circa educationem liberorum, eligendumque iis vitae genus, in diuersa abeant parentes.

*) Veteres Germanos diremisse nuptias, inuitis parentibus contractas, satis patet ex LEG. ALAMANN. *Tit. LIV. §. I.* Quum enim mulier perueniret in mundum mariti, (§. CXXXII.) et de tutela parentum, in qua erat mulier, sine eorum consensu nihil omnino deminui posset: consequens erat, ut, deficiente eo consensu, hae nuptiae nullae essent, nec vir in feminam quidquam potestatis consequeretur. Eadem principia hodie seruare ius Hennebergicum, obseruat SCHILTER. *Exerc. III. §. XII.* Sed et in Marchia idem obinere, discimus ex EDICTO BRAND. *de Matrimon. anni MDCXCIV. §. XIV. seqn.* At, quod non vbique hic rigor observatus, id inter reliquias principii Romanensium de sacramento matrimonii videtur referendum.

§. CXLII.

Quum porro communis sit in Germania vtrique parenti illa potestas: (§. CXXXVIII,) 4) non mirum est, 12) ea fere eodem iure agere matrem, quae patri, inualescente iuris Romani usu, accesserunt, veluti 13) ut ipsa quoque liberis tutorem testamento constituat. Nec obiici potest, tutorem ta-

Mater etiam tutorem dat re-
stamento.

men, a matre testamento datum, esse confirmandum, quum commune id sit iure Germanico tutoribus omnibus, etiam a patre rite datis.

§. CXLIII.

Parentum
in Germ.
potestas ex
iure natu-
rae est.

Denique quum parentum in Germania potestas non alia sit, quam quae ex iure naturae et gentium proficiscitur: (§. CXXXVIII, 5.) facile intelliges, 14) eam non esse perpetuam, sed cessare illico, si vel filius sua quadra vivere coeperit, vel filia per nuptias in aliam familiam transferretur. 15) Eam potestatem etiam ad nepotes non porrigi, sed hos, viuo et superstite auo, esse in potestate parentum suorum. 16) Cessare ergo iuris Romani axioma, quod patrem et filium pro vna persona haberi iubet, ac proinde 17) non raro in Germania et pacta inter parentes et liberos iniri, et 18) actiones, nulla licet intercedente emancipatione, nasci. BEYER. *Specim. iur. Germ. ibid. §. XLI. sequ. p. 116.* Quamuis 19) hic multa nouarint iureconsulti, soli iurisprudentiae Romanae, tamquam glebae, adscripti. THOMAS. *Diss. de quasi emancip. Germ. nec non de usu pratico doctrin. Inst. quib. mod. patr. pot. solu. Cap. 11.*

§. CXLIV.

Nihilque
commune
habet cum
patria po-
testate Ro-
manorum.

Ex quo simul intelligitur, 20) quam inanis sit quaestio, an ius patriae potestatis Romanorum in Germania abolitum sit? quamque

que male 21) is, qui constitutiones Augusti Electoris Saxoniae fecit, ratione iniecit, dum scripsit: *Veil in den Sachssischen Rechten nirgends zu befinden, dass die vaterliche Gewalt insonderheit aufgehoben, so bleibe auch dieselbe nochmals nicht unbillig bestehen.* Part. II. Constit. X. quum potius 22) expendere ille debuisset, id, quod numquam in vsum venit, abrogatione non indigere, et 23) hodie quoque verissimum esse, quod scripsit IUSTINIANVS §. 2. *Inst. de patr. potest. Ius potestatis in liberos PROPRIVM esse ciuium Romanorum, nec esse ALIOS HOMINES, qui talem in liberos potestatem habeant, qualem Romani habuerint.*

T I T. VII.

*Quibus modis ius illud potestatis
adquiratur.*

§. CXLV.

Talis fuit, et etiamnum apud nos est parentum potestas: iam, quomodo illa adquiratur, facile intelligitur. Quum enim illa apud Germanos in mundio vel tutela constiterit, (§. CXXXVIII, 5.) ac proinde, vt recte obseruat BEYERVS *Spec. Iur. Germ. Lib. I. Cap. XXVI. §. VII. sequ.* magis ad proles, quam patris, utilitatem fuerit comparata: vix suspicandum est, parentes in Germania admodum fuisse sollicitos, vt liberos ADOPTIONE VEL LEGITIMATIONE sibi quae-

Modi ad-
quirendi
potestatem
Germanis
non iidem,
qui Roma-
nis.

116 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. VII.*
quaererent, sed modum acquirendi hanc
potestatem vnicum fere, et maxime natura-
lem, illis fuisse IUSTAS NUPTIAS.

§. CXLVI.

Liberi legi-
timi ex iu-
stis nuptiis
nati.

Itaque et in Germania liberi legitimi vi-
debantur, quotquot ex iustis nuptis erant
procreati. Et quidem si verum est, quod
refert TACITVS *de Moribus Germ. Cap. XVIII.*
et XIX. quod *seuera ibi matrimonia: quod*
mulieres septa pudicitia egerint, nullis conui-
niorum irritationibus corruptae: itemque,
quod paucissima in tam numerosa gente adul-
teria, eorumque poena praesens et maritis per-
missa fuerit: fieri non potest, quin paucissi-
mi etiam fuerint liberi ex adulterio procrea-
ti. At quia vitia erunt, dum erunt homi-
nes: non difficile probatu fuerit, etiam in
Germania liberos naturales, spurios, deni-
que ex adulterio atque incestu natos, reper-
*tos fuisse, quamuis pauciores. *)*

*) Miris laudibus veteres celebrant Germa-
norum pudicitiam. Solos barbarorum singu-
lis vxoribus contentos viuere, scribit TACIT.
Cap. XVIII. Idemque refert, esse ciuitates,
in quibus tantum virgines nubant, et cum
spe vtriusque vxoris semel transigatur, Adsti-
pulator TACITO CAESAR, qui Lib. VI. de Bel-
lo Gall. Cap. XV. intra vicesimum annum fe-
minae notitiam habuisse, in turpissimis re-
bus ab iis haberi, tradit, quin, si eidem fi-
dem habemus, nudi homines virginibus pa-
rum a statuis differre visi sunt, quia nulla
pubertatis occultatio fuit, vtroque sexu pro-
miscue lanante in fluminibus, magna parte

corporis nuda. Aliquot saeculis post IULIANVS in Misopog. p. 107. Gallos et Germanos Venerem, nuptiarum Deam, γάμος τε ἔσκε καὶ ἀειδοποιίας μόνον, conjugii prolisque tantum gratiam nosse, scribit. Vandali, teste SALVIANO de gubernat. Dei Lib. VII. p. 256. ed. BALVZ. gladio coercebant impudicitiam. Varnis femina, de cuius nuptiis tantummodo actum, etiamsi corpore esset integra, pro corrupta habebatur, nec vnquam ab iis sponsae, nisi ob stuprum, repudium dabatur. PROCOP. de Bello Goth. Lib. IV. Saxones quoque crudelitate efferos, sed castitate mirandos, vocat SALVIAN. ibid. p. 223. et similes laudes addit de Gothis, quos mundare castitate, ait, quae Romani fornicatione polluerint. Enimvero fuere et tum, qui ob nobilitatem plurimis nuptiis ambirentur; TACIT. Cap. XVIII. exemplumque Ariouisti memorat CAESAR de Bello Gall. Lib. I. Cap. XXXVIII. qui duas uxores secum in Galliam duxerat, Sueuam alteram, alteram Noricam. Et quidquid de insigni maiorum castitate iactant veteres, id omne comparate intelligendum. Sanctiora vtique Celtis omnibus erant matrimonia, quam Romanis, sed ideo non ignota genti erant supra, adulteria, aliaeque foedae libidines, quae eo magis gliscebant, quo frequentior illis ab Augusti temporibus cum Romanis consuetudo intercedebat.

S. CXLVII.

At quae temporibus illis liberorum illegitimorum fuerit conditio, hodie non constat, nisi quod IULIANVS Epist. ad Maximum p. m. 181. Gallos liberos recens natos Rheno immersisse refert, vt explorarent, nata-

Medio aeuo inter Regum filios legitimos et illegitimos nulla differentia fuit.

natarentne, an mergerentur, hinc impurae originis; illinc honestorum natalium argumentum petitori. Adde LIPS. *ad TACITI de Mor. Germ. p. 556.* Medio aevo, quod ad Regum liberos illegitimos, et ex impare natos matrimonio, attinet, inter hos & legitimos, saltem apud Francorum primae stirpis Reges, *) parum discriminis fuit. Illos enim non minus regnum patrium creuisse, quam hos, probari potest exemplis Theodorici, *GEST. FRANC. EPITOM. Cap. XIV.* Theodebaldi, *GREG. TVRON. Hist. III, 27.* Sigeberti et Chilperici, *GREG. TVRON. ibid. IV, 3.* Similia exempla sufficiunt annales Visigothorum, *ISIDOR. HISP. Chron. Goth. ad eam DXLV.* Danorum, *ADAM. BREM. Hist. Eccl. Lib. II. Cap. LIV.* et Normannorum. *STURLES. Hist. Norung. p. 67. sequ.*

*) Generatim enim *GREG. TVR. Hist. Lib. V. Cap. XXI.* obseruat, praetermissis feminarum generibus, regis vocatos esse liberos, qui de regibus fuerint procreati. At sub altera stirpe iam dubitatum est, an regum nothi ad successionem essent vocandi? Caroli M. filii naturales, Hugo et Drogo, vitam monasticam sectabantur. Carolomanni notho, Arnulfo, sola Carinthia ex regno paterno celsit. *REGINO ad ann. DCCCLXXX.* Carolus, Crassus, Bernardo, ex concubina filio, successionem destinauerat, sed irrito consilio, ceu patet ex *ANNAL. LAMBE C. ad ann. DCCCLXXXV.* Magis ex voto res cesserat Arnulfo, Imperatori, qui post multa cum Lotharingis certamina Zuenteboldo, notho, Lotharingiae regnum viuis contulit in comitiis

mitiis VVormatiensibus, REGINO et ANNAL. MET. ad ann. DCCCXCIV. et DCCCXCV. quamuis aegre principem hunc ob natalium maculam ferrent Lotharingici proceres, nec prius quiescerent, quam eum vita ac imperio priuassent. REGINO ad ann. DCCCC.

§. CXLVIII.

Idemne institutum etiam inter priuatos fuerit, non facile dixerim. LEGE sane ALAMANNICA non nisi ii liberi patris in potestate erant, in quorum matrem hic potestatem vel *mundium* acceperat. *Mundium* autem in aliam, quam vxorem, nec ab aliis, quam eius parentibus vel priore marito, cui fortassis subducta erat mulier, impetrare nemo poterat. LEX ALAM. tit. LI. §. II. et Tit. LIV. §. III. Apud LANGOBARDOS quoque ex incestis nati nuptiis non erant patri heredes: Lib. II. Tit. VIII. §. III. nec legitimi habebantur, qui ex aldia vel ancilla aliena, licet vxore, non impetrata manumissione, *) fuerant editi. LEX LANGOB. Lib. II. Tit. I. §. IX. Similia de incestuosis ad hereditatem non admittendis sunt in CAPITVL. REG. FR. Lib. VI. cap. CCCVII. et Addit. Ludou. III. cap. LXIX. quin et multo ante in LEGE SAL. tit. XIV. §. XII. quae et infamia huiusmodi liberos notat.

Spurii ac illegitimi priuatorum nec in potestate, nec heredes erant sub Francis.

*) Vocatur manumissa LEGE LANGOBARDICA *ibid.* et §. VIII. VVIDERBORAN, id est, *vviedergeboren*, eamque loquutionem procul dubio Langobardi a Romanis didicerant, qui natalibus restitutos, quales ex IUSTINIANI lege erat omnes libertini, *regenitos*, ipsaque

120 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. VII.*
que illam natalium restitutionem *αναγεννησις*
seu regenerationem vocabant. NOV. LXXVIII.
Cap. I.

§. CXLIX.

Quin insequenti-
bus temporibus
infames
habebantur
et seruilis
conditio-
nis.

Multo magis odio esse coeperunt liberi, extra matrimonium nati, insequentibus temporibus, quum canones pontificumque constitutiones omnem coniunctionem extra matrimonium prohiberent, ipsumque concubinatum, quamuis usu satis frequentem, pro illicita coniunctione haberent. Ex eo enim inualuit, ut liberi illustrium, ex concubinato vel ex matrimonio ad morganaticam nati, hereditatis exsortes essent, ceu vel turbae inter Albertum Thuringiae Landgrauium, eiusque filios legitimos ortae ostendunt: *HIST. LANDG. THVR. Cap. LXXIII.* Spurii vero priuatorum, quin omnes illegitimi, plane infames, *) (*IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXXVII. IVS PROV. SVEV. art. CCCXX.*) immo et seruilis conditionis, ac intestabiles haberentur, nisi illis ea conditio principum indulgentia remitteretur. *MIR. Dipl. Belg. Lib. I. Cap. LXXXV. Privileg. Palat. apud THVLEMAR. de Ostouir Cap. XVII. §. XXVII. p. 257. sequ. ZXP. Notit. iur. Belg. p. 186. sequ.*

*) Hinc exclusi sunt ab honoribus nothi, non modo plebeiorum quorumuis, sed et clericorum, qui in focariarum amplexus ruis-
sent. Sane in *Ottonis I. Regis Addit. ad Leg. Langob. Tit. VII. apud ECCARD. ad Leg. Sal. p. 200.* legimus: *Diaconorum, episcoporum, presbyterorum filios notarios, scul-*

sculdafios, comites, iudices fieri, omnibus modis prohibemus. Et Fridericus I. Imp. teste ABB. VRSBERG. ad ann. MCLXXXVII, filios presbyterorum, diaconorum, rusticorumque, cingulum militare aliquatenus adsumere vetuit, eosque qui iam adsumserint, per iudicem provinciae a militia pelli iussit. Ac principum liberis naturalibus tantum abest, ut macula aliqua herere visa sit, ut ipsi titulum *bastardi* adscripserint nominibus suis, e. g. Ego *Guillelmus cognomento Bastardus*. CAR. DV FRESNE *Gloss. Tom. I. p. 502.* Et in Belgarum annalibus satis notus est Antonius, filius naturalis Philippi, Burgundiae Ducis, quem tum vulgo vocabant *de groote Bastard van Burgund*.

§. CL.

Quum itaque haec esset illegitimorum conditio: mos paullatim inualuit, ut liberi huiusmodi per LEGITIMATIONEM in parentum potestatem redigerentur. Ad quam tamen consequendam non suffecisse subsequens matrimonium, vel inde colligo, quod, quum Albertus, Degener, Thur. Landgravius, Cunegundim, concubinam, postea uxorem duceret, Apicius tamen notus iura filii legitimi non consequeretur. HIST. LANDGR. THVR. *ibid. ad annum MCCLXXXVII.* Solebant tamen filius vel filia, ante initum matrimonium nati, dum parente ritu ecclesiastico iungebantur, sub palla matris latitare, eoque modo iura legitimorum consequi, dicti inde *Mantel-Kinden*. CAR. DV FRESNE *Glossar. Lat. Tom. III. p. 102.* DIETHERR. *Contin. Thesaur. Desold.*

Legitima-
tio per pal-
lium.

p. 384. Legitimationis papae rescripto fa-
culo XIII. factae, exemplum est in CHRO-
NICO MONT. SER. *ad ann. MCCI. pag. 71.*
auctoritate Imperatoris apud AVCTOREM *Hist.*
de Landgr. Thur. p. 443. edit. Eccardi.

§. CLI.

Adoptionis
in Germa-
nia antiqua
nullum ve-
stigium.

ADOPTIO an Germanis nota fuerit TA CI-
TI temporibus, ego scire me fateor cum
ignatissimis. Scribit quidem auctor iste cele-
berrimus, *Cap. XX. sororum filiis eundem*
apud avunculum, qui apud patrem, honorem
fuisse, et quosdam sanctiorem arctioremque
hunc nexum sanguinis esse arbitratos: sed
haec non magis ad adoptionem pertinere vi-
dentur, quam ad tutelam, ad quam locum
istum retulit HERT. Notit. vet. Germ. pop.
Par. I. Cap. III. §. IV.

§. CLII.

Varii ado-
ptionis ri-
tus sed mul-
tus fere ef-
fectus.

Medio aevo varii memorantur adoptio-
nis ritus, veluti PER ARMA, id est equos,
enses, clypeos, et reliqua instrumenta bel-
lica, quorum traditione vel transmissione
Theodericus, Ostrogothorum Rex, Re-
gem Herulorum; Iustinianus Imp. Athala-
ricum, Ostrogothorum regem; Iustinus
Imp. Cabadem Persam, alii alios, ado-
passe dicuntur; CASSIODOR. *Var. Lib. IV.*
Cap. II. et Lib. VIII. Cap. I. PROCOP. de Bel-
lo Persic. Lib. I. Cap. XI. IORNAND. de reb.
Get. Cap. LVII. itemque PER COMAM vel CA-
PILLVM resectum, de quod PAVLL. VVARNEFR.
de Gest. Langob. Lib. VI. Cap. LIII. OTTO

FRISING. *Chron. Lib. I. Cap. XVI.* PITH. *Aduers. Lib. I. Cap. I.* CAR. DV FRESNE *ad Ioinuill. Diff. XXII.* EV. OTTO *Iurisp. Symb. Exerc. III. Cap. IX.* nec non PER TACTAM vel RESECTAM BARBAM, quo ritu ab Alarico, Gothorum rege, adoptatus est Chlodouaeus, rex Francorum, AIMON. *de Gest. Franc. Lib. I. Cap. XX.* a Gregorio, Romanorum patricio, Tafo. IDEM *Lib. IV. Cap. XXXII.* PAVLL. VVARNEFR. *Lib. IV. de gest. Lang. Cap. XL.* Sed omnes hae adoptiones non ad acquirendam patriam potestatem, sed vel ad honorem, vel ad religionem fuere comparatae. *) uti adoptiones per baptismum, per catechismum, per confirmationem, mitram, mantum, poenitentiam, de quibus EV. OTTO *Iurisp. Symb. Exerc. III. Cap. VII. et VIII.*

*) Sic Luitprandum Pipino adtondisse capillos, scribit OTTO FRIS. *Chron. Lib. I. Cap. XVI,* ut pater illi spiritualis existeret. Alaricus, tacta Clodouaei barba, factus dicitur eius patrinus. COLLECT. HIST. *Lib. III. Cap. X.* apud CANIS. *Ant. Lect. Tom. II.* Per arma adoptatus filii quidem vel nepotis nomen sumebat, sed sine effectu civili, quum nec in patriam potestatem perueniret, nec hereditatis esset particeps. PITH. *Aduers. I, 1.* Nec alia fuisse videtur adoptio, qua Carolus Crassus Imp. Ludouicum, Bosonis filium, in filii locum suscepisse dicitur. Vid. HERM. CONTR. *Chron. ad ann. DCCCLXXXVII.* edit. CANIS.

§. CLIII.

At aliquando tamen iisdem similibusque

F 2

riti-

Raro adoptiui iura filiorum vere consequuntur.

ritibus utebantur, si non solum filii vocabulum, sed et ipsam hereditatem, aliaque liberorum iura in adoptatum transire velent. Sic Guntchramnus, Rex Francorum, quum liberos mares non suscepisset, Childerto, ad se vocato, porrexit hastam, addiditque: *Hoc est indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi.* GREG. TYRON. *Lib. VII. Cap. XXXIII.* Aliquando et TESTAMENTO eum in finem fiebat adoptio, ut adoptivus in gentem, nomen, et bona testatoris transfiret. Quod immediatos imperii equites saepe olim factitasse, observat LERCH. *de Ord. equestri Parr. I. n. 12.*

§. CLIV.

De modis
adquirendi
potestatem
axiomata.

Ex quibus patet, I) Germanis etiam liberos legitimos esse, qui ex iustis nuptiis prodierunt. II) Spurios, et alios illegitimos nec potestati patris subesse, nec eius hereditatem cernere, et III) plerumque satis abiectae conditionis esse, nisi a patribus illustribus agnoscantur alanturque. IV) Legitimationem, proprie sic dictam, tum quae *per subsequens matrimonium*, tum, quae *per rescriptum principis* fit, e iure Romano adoptasse Germanos, et eam tamen saepe in Germania cum Romana nihil omnino commune habere. V) Adoptiones quoque hodie fieri rarius, easque magis Romanae, quam Germanicae, originis esse.

*) Sunt tamen, qui non quidem adrogationes, sed adoptiones illas, quae ad aeta sunt,

ori-

originis Germanicae esse, contendunt. RHEINARD. *Differ. iur. civil. et Saxon. Part. I. Diff. LI.* Eas enim praesidium reperire putant in IVRE PROV. SAX. *Lib. II. art. XXX.* *VVer iemand erbe zusaget, nicht von sippe halber, sondern von der gabe des gelubdes wegen, das soll man halten vor vnrechts, vnd nicht glauben, man mag denn bezeugen, dass das gelubde vor Gerichte destoget sey.* Geminum huic locum habes in LEGE LANGOB. *Lib. II. tit. XVI. Quis filium legitimum non habuerit, et alium quemlibet sibi heredem facere voluerit, coram comite, vel coram rege et scabinis, vel misso dominico, traditionem faciat.* Quem itidem de adoptione accipit clariss. POLAC. *Syst. iurisp. Germ. Lib. I. Cap. XI. §. IV. p. 43.* Sed sane neuter locus agit de filiofamilias, aut vel verbo meminit adoptionis, adeoque vterque potius ad pacta successoria, vel donationem omnium bonorum in euentum mortis, quam ad adoptionem, pertinet.

§. CLV.

Quum itaque et Germanis liberi legitimi sint, qui ex iustis nuptiis prodierunt: (§. CLIV, 1.) sequitur, 1) vt et iure Germanico pater sit, quem iustae nuptiae demonstrant. 2) Vt nati ex connubio ad morganaticam *) legitimi quidem, et in parentum potestate sint, nec tamen ab intestato succedant vna cum legitimis, sed ex pacto cum matre, et aliquando etiam cum liberis prioris matrimonii, vel agnatis, inito: MYLER AB EHRENBACH *in Gamol. pers. illustr. Cap. VI. 3)* Vt liberi huiusmo-

Conditio
liberorum
ex iustis
nuptiis, vt
matrimo-
nio ad
morganati-
cam nato-
rum.

di nec legitimam petere possint, nec 4) eiusdem cum patre dignitatis et ordinis sint. 5) Vt, si pater cum sola matre huiusmodi pacta inierit, ea in fauorem liberorum mutari possint, non autem, si pactus sit cum liberis legitimis vel agnatis, quibus ius ex eo pacto quaesitum auferri non potest. Vid. HENR. COCCEII *Diff. de lege morgantica*. BEYER. *Specim. Iur. Germ. Lib. I. Cap. XXIV. §. XVI. sequ.*

*) Quamuis hoc pactum ita comparatum sit, ut nihil ob stare videatur, quo minus et privati illud inire possint, adeo, ut ne consensu quidem principis ad id opus esse videatur HORNIO *Iurisp. Feud. Cap. VI. §. II.* non facile tamen se hodie offeret exemplum eius matrimonii, nisi inter personas illustres, quarum interest, gentis ac familiae splendorem huiusmodi pactis conseruari. Quin exstant Principum constitutiones, quae ne equestris quidem ordinis viros vxores ad legem morganticam ducere patiuntur, de quibus infra suo loco plura monebimus.

§. CLVI.

Illegitimo-
rum?

Deinde ex altero axioma (§. LXIV, 2.) consequitur, 6) ut nihil admodum moribus Germaniae intersit inter naturales, spurios, adulterinos, incestuosos, quum isti non magis, quam reliqui, iuribus liberorum fruuntur. Vt contra 7) non accenseri oporteat spuris aut naturalibus eos, qui contracto quidem iusto matrimonio, at maturius, quam id natura exigit, nati sunt, modo eos patres pro suis agnoscant. 8)

Vt.

Vt illegitimi, iure etiam Germanico, nec patri, nec agnatis ab intestato succedant, multoque minus 9) feudi capaces habeantur. *Il. Feud. XVI. §. naturales. IVS FEVD. ALAM. Cap. I. §. IV. IVS FEVD. SAX. Cap. II.*

§. CLVII.

Nec minus ex tertio axioma facile intelligitur, 10) cur spurii nec ad opificia addiscenda, nec 11) facile ad dignitates admitti soleant. Quod adeo verum est, vt rustico, extra matrimonium nato, a praefecto vero sculteri honore ornato, status controuersiam a reliquis rusticis moueri, meminerim. Vid. *RESPONSVM Iurid. in Diss. nostra de leuis not. mac. §. XXXV.* Praeterea inde discimus, 12) cur olim et in conferendis honoribus academicis ratio habita sit natalium, adeo vt iureiurando adfirmare cogerentur candidati, se ex iusto matrimonio natos esse: *ITTER. de grad. acad. Cap. VII. §. XVIII. sequ. p. 233. sequ.* et 13) cur hodiernum spurii in Palatinatu cum reliquis *vildfangis*, ceu vocant, a fisco in seruitutem vindicentur, eorumque intestatorum hereditas, 14) liberis non relictis, fisco cedat. *IVS PROVIN. PALATIN. Tit. VIII.*

An ad opificia et honores admittantur?

§. CLVIII.

Ex quarto axioma (§. CLIV, 4) reddimus rationem, 14) cur in Germania non modo liberi naturales, sed et spurii, et adulterini, quin et matres eorum, le-

Legitimatione hodie a Romana diuersa, rñ quae fit per subsequens matrimonium.

gitimentur. THOMAS *de usu pract. doct. Inst. de legitimat. Cap. II. §. II. 15*) Cur ea legitimatio raro causa patriae potestatis, ac plerumque ad eluendam natalium maculam comparata sit, ac proinde vocetur *das Ehrlich machen*. STRYK. *Vf. pandekt. tit. de his qui sunt sui vel. al. iur. §. XV. 16*) Cur et per subsequens matrimonium aequè, ac per rescriptum, hodie spurii legitimentur. STRYK. *ibid. §. XX. THOMAS ibid. §. III. 17*) Cur per illud contra *Novell. LXXXIX. 1 r.* et inuiti legitimentur. *) THOMAS *ibid. p. 54.*

*) Scilicet hodie ea in re magis sequimur ius canonicum, quam Romanum. Canones vero legitimationem inseparabilem esse a legitimo matrimonio, statuunt, ac proinde canonistae existimant, et spurios, et adulterinos, incestuosos, si dispensatio accesserit, per subsequens matrimonium legitimari. GONZAL. TELLEZ *ad cap. 1, X. qui fil. sine legit. n. ult.*

§. CLIX.

Tum quoque per rescriptum principis.

Praeterea, 18.) quum legitimatio maxime eluendae natalium maculae causa fieri soleat: (§. CLIX, 15.) rescriptum plerumque non a principibus et ordinibus imperii, sed ab Imperatore, vel constitutis ab eo comitibus palatii Lateranensis, peti solet: quamvis 19.) principes, iurium suorum multo hodie, quam olim, seruantiores, illam comitum palatinorum potestatem in prouinciis suis variis rescriptis ac constitutionibus coercuisse, scimus. THOMAS. *ibid. §. III.*

Sed

Sed 20) huius quoque legitimationis effectus raro est patria potestas, vel ius patri ab intestato succedendi.

§. CLX.

Denique ex axiomate postremo (§. CLIV, 5.) colligimus, 21) adoptiones pariter ac arrogationes hodie non quidem extra usum esse, earumque exempla passim existare in Germania et Belgio, qualia sunt collecta a KYLPIS. *Diss. de adopt. et emancipat. Princip. §. VII. sequ.* STRYK. *Vf. Pand. tit. de adopt. et capite minut.* HUBER. *Prael. ad tit. Inst. de adopt. §. XIV.* sed tamen 22) iis non transferri patriam potestatem Romanam, sed Germanicam, ac eatenus eas recte vocari posse improprias. THOMAS. *Vf. pract. doctr. de adopt. Cap. II. §. II.* Potius 23) praecipuum earum effectum esse ius succedendi ab intestato. *) Non semper autem 24) adoptiuos nomen adoptantis adsciscere, et 25) nunquam aliquem adoptione vel arrogatione iura nobilitatis succedendique in feudis consequi, nisi princeps, qui adrogationem rescripto suo firmat, simul sit feudi dominus, et eum in finem aliquem adrogari patiatur, et nullus denique agnatus vel simul inuestitus sit, cui hac adrogatione ius quaesitum auferatur. D. KNORR *Diss. de nobilit. adopt.*

Adoptionis
usus ho-
diernus.

*) Ex quo patet, falsum esse, quod quidam Icti scribunt, adoptiuos hodie non fieri filios familias, sed alumnos. GYDELIN. *Iur. noviss. Lib. I. Cap. XIII.* VINN. *ad pr. Inst. de*

130 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. VII.*
adopt. GROENEVVEG. de Leg. abrog. ad pr.
Inst. et tit. C. de adopt. GREGOR. THOLOS.
Syntagm. Lib. I. Cap. VI. Alumnis enim he-
reditas ab intestato non debetur, quum ta-
men debeat adoptivis.

§. CLXI.

An eius in
locum sur-
rogata. v-
nio prol. § 2

Postremo 26) nemo non animadvertet ,
nihil commune cum adoptione habere vnic-
nem prolium , neque 27) eam in ado-
ptionis locum apud Germanos surrogatam
esse, ceu vulgo existimant, GIPHAN. *ad L.*
2. C. de adopt. HAHN. ad VVesemb. Paratitl.
eod. tit. n. VI. BESOLD. Thesaur. pract. voce
Einkindschafft : sed 28) nihil aliud esse ,
quam pactum, inter coniuges initum in fa-
uorem liberorum prioris matrimonii, vt hi
vna cum liberis communibus vniuersam he-
reditatem vtriusque coniugis aequa lance di-
uidant . Quod pactum , miris captionibus
obnoxium , 29) non nisi adhibitis libe-
rorum tutoribus vel curatoribus , 30) ad
acta , et 31) praeuia caussae cognitione ,
expensisque vtriusque patrimonii viribus ,
denique 32) interposito decreto , iniri po-
test , RICK. *de union. prol. Capp. III. n. 64.*
MVSC. de success. conuent. et anomal. membr.
III. STRYK. de success. ab int. Diss. VIII. Cap.
VI. BEYER. Spec. iur. Germ. Lib. I. Cap. XXV.
et 33) ob eandem caussam , saltim in hoc
Germaniae tractu , satis rarum est. STRYK.
Vf. Pandect. tit. de adopt. §. IX.

T I T. VIII.

Quibus modis parentum potestas Iure
Germ. solvitur.

§. CLXII.

Quia potestas, parentibus in Germania concessa, non est illa Romana, sed iuris gentium, eaque magis ad liberorum quam ad parentum, commodum pertinet: (§. CXXXVIII, 5.) nemo, credo, suspicabitur, eam iisdem modis apud nos, ac olim Romae, solui, sed, tacite liberos exire sacris paternis, et in suam tutelam pervenire, simul ac a parentibus ali educarique desinant, facile vnusquisque intelliget.

Differentiae inter ius Rom. et Germanicū hac in re fundamentum.

§. CLXIII.

Et in antiqua quidem Germania id observasse parentes ingenui *) videntur, ut liberos iustae aetatis masculos, iam paternis exituros penetibus, et suo sibi sudore victum et necessaria vitae praesidia quaesituros, armis in publico aliquo conuentu incingerent, eoque signo ostenderent, se eos e potestate sua dimittere. TACITVS sane de morib. Germ. Cap. XIII. vbi descripsit sollemnem ritum, quo armis ornari solebant ingenui iuvenes, (§. LXIV.) statim addit: Haec apud illos toga, hic primus iuventae honos. Ante hoc DOMVS pars, mox REIPUBLICAE. Itaque domus seu familiae

Separatio filiorum tempore Taciti.

pars esse desierunt armis cincti, adeoque nullum est dubium, quin parentum potestate illico exierint.

* Idem procul dubio obseruatum a nobilibus. Viuo sane patre Sigimero, Arminius Cheruscis praefuit, suisque auspiciis cum Romanis bellum gessit, et Quintilium Varum fudit. *FLOR. Lib. IV. Cap. XII.* Serui autem potestatem aliquam habuerint in liberos suos, non constat. Si quam habuerunt, cum cessasse verosimile est, simul ac filii vel praedium a domino acciperent, vel alio laboris genere vitam tolerare coepissent. In re obscura coniecturas sequi non iniquum videtur.

§. CLXIV.

Filiae quo-
modo pote-
state paren-
tum exie-
runt?

Quod ad filias attinet, eas, matrimonio inito, exiisse potestatem parentum, nemo negauerit. Primo enim elocabantur, datis quibusdam rebus, quibus tum pretium statuebatur, armis puta, quae ad virum ferrent. *IACIT. de Morib. Germ. Cap. XX.* Deinde tota foederis istius connubialis descriptio, quam ibi reperimus, manifesto docet, uxorem in potestatem tutelamue mariti transiisse. Id quod denuo argumentum est, potestatem vel tutelam parentum solutam esse. Hinc nubere Germanis iam antiquissimis temporibus fuit et etiamnum est *freyen*: *) et puella, iam matura viro, iam plenis nubilis annis, Belgis etiam hodie vocatur *eine Freyster* vel *Freyster*, quasi quae iam veluti statulibera, mox parentum penetibus exitura sit.

*) An-

*) Antiquissimum sane est hoc vocabulum .
Nam in VLPHILAE Euangeliis Gothicis legis-
mus *fragiptim*, quasi *freygeben* pro despon-
dere: *Luc. I, 27. Du magathai in fragiptim-*
abim, thizei namo Iosef. id est: Zu einem
Magd, die freyen vrolte einem, dessen Na-
me Ioseph. Et Luc. II, 5. Mith Mariin sein-
Bragistim, id est: mit Maria, seiner Ver-
traueten. Et in LEGE SALICA Tit. LXX. glos-
sam Malbergicam: FRIERA SIGENA GEORG.
ECCARDVS p. III. interpretatur: freyen umb
eine Frau, vnd sich hiernach zuruck ziehen,
quod et rubrica istius tituli ostendit: De eo,
qui filiam alienam adquisierit; et se retra-
KETSE.

§. CLXV.

Medio etiam aevo non alius erat ex po-
testate parentum exeundi modus, quam il-
la, de qua paullo ante diximus, separa-
tio, filiarumque nuptiae. Et quidem, quum
vxor coemenda esset, a parentibus vel pro-
pinquis: ne dubitare quidem fas est, quin
maritus in eam *mundium*, seu potestatem,
acceperit. De qua re infra, vbi de pote-
state maritali agendum fuerit, plura dice-
mus. Id modo iam observamus, iure Fran-
gico proditum esse modum vel rationem,
non modo parentum potestate, sed et fa-
milia tota, sese eximendi, *) quem ita
describi videmus in LEGE SALICA tit. LXII.
Si quis de parentela tollere se voluerit, in
vallum, aut in tunchinium admallare debet,
et ibidem quatuor fustes alminos, super caput
suum frangere debet in quatuor partes, et
illos.

Idem mo-
di medio
aevo ob-
tulerunt.

134 *Elem. iur. Germ. Lib. i. Tit. VIII.*
illas in mallo iacere debet, et ibi dicere:
Quod se et de iuramento, et de hereditate,
et de tota ratione illorum tollat; et sic po-
stea, si aliquis de suis parentibus aut morie-
tur, aut occidetur, nulla ad illum composi-
tio hereditatis perveniat. Simili modo, si il-
le moriatur, ad suos parentes non pertineat
caussa, nec hereditas eius, sed amodo cum
duodecim iuratoribus se exinde educat.

*) Id vero facere solebant Franci ob onera
 inimicitiarum, quas more maiorum aequae,
 ac amicitias, tota familia suscipere teneba-
 tur. TACIT. *de Morib. Germ. Cap. XXI.* Nec
 minus frequenter id faciebant ob onus vin-
 dicandi mortem propinquorum, et iurisiu-
 randi, saepe pro cognatis, et cum iisdem,
 praestandi. Vid. HIER. BIGNON. et GEORG.
 ECCARD. *ad h. l. p. 108.*

§. CLXVI.

Separatio
 liberorum
 ex iure
 Sax. et
 Suevo.

Sed luculentiora sunt, quae de separa-
 tione liberorum inculcant iura Saxonica et
 Alamanica. Maiorenes enim liberos, et
 suo in posterum sudore victum sibi quaes-
 ituros, parentes a se separabant, adsi-
 gnata simul illis certa patrimonii parte,
 et ex lege quidem Alamannica, si vna ef-
 fet proles, quinta, si plures liberi, du-
 plice quinta, simulque bonis adventitiis red-
 ditis. IUS PROV. SAX. *Lib. I. Art. XI, et XIII.*
 IUS PROV. SVEV. *Cap. CCCLXXXII.* Quin idem
 aliquando fiebat, liberis adhuc minorenni-
 bus, et tunc circa bona adventitia paren-
 tes tutela fructuaria fungebantur.

§. CLXVII.

§. CLXVII.

Quamuis vero neutrum ius liberos se-
 paratos spe futurae hereditatis priuet, fed-
 ipsa aequitas illos vna cum reliquis fratri-
 bus et sororibus, modo accepta conferre
 velint, ad parentum hereditatem vocet, ni-
 si ei vltro renunciarint: *IUS PROV. SAX.*
Lib. I. Art. XIII. aliter tamen hic rationes
 subdixerunt Lubecenses, quibus separati
 liberi pro mortuis sunt, vt adeo, licet di-
 ferte hereditati parentum non renunciarint,
 eius tamen plane exsortes habeantur. *)
IUS LVBEC. Part. II. tit. II. Art. XXXIII.
 Quod ius Hamburgenses etiam sequuntur.
STAT. HAMB. Part. III. tit. III. §. II.

Eius differ-
 entia a
 Lubecensi.

*) Si nulla alia re ea, quae in *Hist. iur.*
Lib. II. §. LXXXVI. sequ. de origine iuris
 Lubecensis ex iure Sufarico diximus, pro-
 bari possent: vel hoc caput sufficeret. Simi-
 lis enim mos separandi liberos, similisque
 huius separationis effectus in illo *VVestpha-*
liae tractu ad nostra vsque tempora perman-
 sit, et sero demum illum sanctione pragma-
 tica aboleuit *Fridricus, Rex Prussiae.*

§. CLXVIII.

Quo minus dubitandum est, quin et fi-
 liae familia paterna exierint, quamprimum
 nupsissent, siquidem tunc in mundium vel
 potestatem maritorum transibant, *IUS PROV.*
SAX. Lib. I. Art. XXXI. et art. XLV. IUS
PROV. SVEV. cap. CCLIX. et partem aliquam
 bonorum paternorum vna cum aduentitiis
 suis accipiebant, adeoque liberis separatis
 vere

Separatio
 filiarū per
 nuptias.

336 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. VIII.*
 vere accenseri poterant. Unde iure Ger-
 manico magnum discrimen erat inter EL-
 DIAS NUPTAS, et eas, QUAE IN CAPILLIS
 PERMANEBANT, siquidem illae non ubi-
 que cum his pari iure hereditatem pater-
 nam cernebant, *) quamvis alia sit san-
 ctio LEGIS LANGOB. *Lib. II. tit. XIV. §. XX.*
sequ. et tit. XX. §. I. CONSTIT. SICVL. Lib. II.
tit. IX. Lib. III. tit. XXIV. §. II.

*) Regulariter enim praedia nobilia cede-
 bant primogenitae. In reliquis bonis innup-
 ta excludebat nuptam. Atque inde est, quod
 familiae equestres in superiore Germania fi-
 liabus dotatis vix quidquam iuris in bonis
 paternis allodialibus concedunt, quamvis iis
 non renunciarint. Sed multae hinc lites,
 maxime ex inueto iuris Romani, et canoni-
 ci vsu natae, de quibus nuper III. Cancel-
 larium a LVDEVVIG in nouellis publicis, (*in*
den VVochentlichen Anzeigen,) ex instituto
 agere meminimus.

§. CLXIX.

De modis
 soluendi
 patri. pote-
 statem a-
 rbitraria.

Ex quo facile patet, I. Germanos olim
 emancipationem, *) reliquosque patriam
 potestatem soluendi modos, plane igno-
 rasse. II. Liberos ibi vel separari solere,
 vel III. tacite exire potestate parentum,
 et masculos quidem, simulac res suas si-
 bi habere, suosque regere penates coepe-
 rint; feminas, quamprimum nupserint. IV.
 Separatos liberos alibi spem hereditatis a-
 mittere, alibi eandem retinere, quamvis
 prius, quod ad filias attinet, frequentius
 factum esse videatur.

*) Quam

*) Quum patria potestas Romanis nihil aliud esset, quam dominium iuris Quiritium in liberos, (§. CLXVIII, 5.) dominium vero Quiritarium non nisi modis quibusdam alienandi ciuilibus, quorum praecipuus erat *mancipatio*, transferri posset: fieri non poterat, quin eodem modo liberi quoque, et patria potestate dimittendi, ter vendendi essent per aes et libram, seu per *mancipationem*, siquidem tertium demum venditi, et tertium manumissi sui iuris fiebant. (*Inst.* §. CXC. *) Haec omnia non quadrabant principiis Germanorum, quibus parentum potestas non consistebat in dominio. Nec ergo moribus Germanorum quadrabat *emancipatio*.

§. CLXX.

Quum ergo sollemnem emancipandi ritum plane ignorent Germani: (§. CLXIX, 1) consequens est, 1) vt nec verus ille venundandi ritus, nec emancipatio Anastasiana per rescriptum principis, nec ea, quae ex IUSTINIANI constitutione apud acta fieri potest, in Germania frequentis vsus sit. 2) Vt postrema quidem aliquando tum inter illustres, *) tum inter priuatos, et maxime mercatores, adhiberi soleat: attamen illa non sit ex iure Germanico, sed Romano, moribus Germanicis, nulla necessitate urgente, adplicato. THOMAS. de *Quasi emancip. Germ.* §. XXVIII. sequ.

An in Germania nota emancipatio?

*) Notissimum est exemplum Ludouici, Lo-
uvenst. Com. liberos suos anno MDLXXXVII.
sollemniter emancipantis in Camera Impe-
rii, cuius emancipationis acta integra XVI.

138 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. VII.*
BISIVS subiunxit *Dissert. de Adopt. et Eman-*
cip. Princip. Alia exempla colliegerunt BETS,
de pactis fam. illustr. Cap. X. p. 366. EYBEN.
ad Inst. Diss. III. Obs. XIII.

§. CLXXI.

An capitis
deminutio-
ne et di-
gnitate fi-
nietur pa-
rentum po-
testas?

Quumque non minus reliqui modi soluendi patriam potestatem, ex iure Romano orti, extra usum sint: (§. CLXIX, 1.) consequens est, 3) vt, cessante apud Germanos capitis deminutione, et effectus eiusdem, qui in soluenda patria potestate consistit, cesset, nisi quod proscriptioni imperii eum effectum tribuere solent. *) THOMAS. *de usu pract. doct. Inst. quib. mod. patr. pot. solu. Cap. II. §. IV. 4)* Vt, quamuis nulla dignitas liberos eximat parentum potestate: raro tamen in potestate sint filii, dignitate aliqua, cum emolumento coniuncta, ornati, non quidem ob dignitatem, sed ob separatam oconomiam, quam tunc plerumque solent instituere. THOMAS. *ibid. §. VI.* Vnde insipida est distinctio dignitatum maiorum et minorum, publicarum et priuatarum, qua se torquet SIM. A LEEVVEN *Cens. forens. Lib. I. Cap. IX. §. XVII. p. 32.*

*) Saitim id creditum a Caroli V. administris, quippe qui in diplomate, quo Io. Fredericus, exelector Saxoniae, in integrum restitutus est, disertis verbis expresserunt, principi etiam restituta esse iura patriae potestatis in liberos. Edidit hoc diploma post alios LVNIG. *in Archivio Imp. Part. Spec. Sect. IV. p. 64.* At quum potestas parentum Germanorum non sit iuris ciuilis, sed gentium;

Quib. Modis Par. post. Iure Germ. solu. 139
rium, (§. CXXXVIII, 5.) civilis vero ratio civilia quidem iura corrumpere possit, naturalia vero non utique: §. 3. Inst. de legit. agn. tut. magis verum est, durante proscriptione, pendere iura patriae potestatis, quam ea morte hac civili perimi.

§. CLXXII.

Contra certissimum est, 5) antiquum in eo obtinere Germanos, quod solam quidem separatam oeconomiam hodie etiam filios liberare a parentum potestate, putant, nec tamen 6) statim res suas sibi habere dicunt filios, qui seorsum a patre habitantes, eorum sumptibus viuunt. 7) Separatam illam oeconomiam tollere quidem ius dirigendi liberorum actiones, non tamen hos priuare iure succedendi, multoque minus 8) reverentiam et obligationem, quae ἐν τῆς ἀντιπελαργίας nascitur, extinguere, ac proinde 9) liberos etiam separatos, et suos regentes penates, sine parentum consensu nuptias facere non posse.

Finitur a-
pud nos p-
rentum po-
testas sepa-
ratione.

§. CLXXIII.

Idem porro tenendum est 10) de filia nupta, nisi quod ea ex potestate vel *mundio* parentum in potestatem vel tutelam mariti transit, et 11) hic iure Germanico hic statim est *der Ehevogt*, vel *der Eheliche Vormund seiner Frauen*. Vid. *Diss. de marito tutore vel curat. uxoris legit. Cap. II.* 12) Non reuiuiscere parentum potestatem in viduam, nisi forte illa egena et aliorum ope destituta, ad patrios Lares
vela-

Et filiarum
nuptiis.

veluti postliminio revertatur, siquidem tunc, quod ad domesticam disciplinam attinet, vix a filiafamilias differre solet, quamvis in foro pro femina sui iuris habeatur. SIM. VAN BEEVVEN *Cens. forens. Lib. 1. Cap. IX. §. XIV. p. 32.*

§. CLXXIV.

Separatorum
libero con-
ditio.

Denique ex secundo et ultimo axioma-
(§. CLXIX, 34.) patet, 13) separationem
hanc fieri posse tacite, non intercedente
auctoritate magistratus. BALTHAS. *Pract. Re-
sol. Tit. III. Res. II. n. VI. 14*) Separatos
liberos quidem patresfamilias ratione ad-
quaestus esse, at 15) patrem tamen, si ve-
lit, tutorem vel curatorem huiusmodi li-
berorum minorennium esse, adeoque, 16)
facta separatione, eadem potestate iuris
gentium in eos uti, ac ante separationem.
17) Liberos etiam, hac instituta separa-
tione, non amittere iura familiae, adeo-
que 18) non minus spem hereditatis reti-
nere, ac non separatos, nisi quod 19)
iure Lubecensium ac Hamburgensium, quin
et Westphalorum, aliud obtinere, iam paul-
lo ante monuimus (§. CLXVII.)

§. CLXXV.

Reliqui ca-
sus quo ea
potestas fi-
nitur.

Superuacuum esset addere, 20) apud
Germanos quoque hanc potestatem finiri
morte, 21) furore, aut 22) prodigalita-
te patris. Qui enim liberorum actiones re-
geret mortuus, furiosus, vel cui bonis in-
terdictum est, quum hi omnes ipsi in alio-

rum curatione sint? Attamen 23) hoc casu liberos, qui nondum separatam oeconomiam instituerunt, aut domo patria enu-
pserunt, agnatorum aliorumue tutelae vel curae esse demandandos, facile adsentimur
SIM. IEEVVVIO *Cens. for. ibid. §. XVIII. p. 32.* Denique 24) et adoptione plena pa-
rentum potestatem non quidem finiri, sed tantum in adoptantem transferri, non du-
bitamus, dumne quis hoc de potestate iu-
ris Romani intelligendum existimet. *)

*) Quum enim adoptio, qualis hodie ali-
quando fit, non sit ex iure Germanico, sed Romano: procul dubio etiam obseruanda erit
iuris Rom. dispositio, quatenus illa conue-
nit Germanorum moribus. Non autem con-
uenit moribus nostris potestas patria Roma-
na, sed Germanica. Ergo et haec tantum
transibit ad adscendentem, qui descendentem
ritu Romano adoptauerit.

T I T. I X.

De Sponsalibus.

§. CLXXVI.

A LIENI IVRAIS in Germania esse diximus
non modo seruos et filiosfamilias, de
quibus hactenus dictum est, verum etiam vxo-
RES. (§. CXXXII.) Itaque iam res ipsa
exigit, vt de POTESTATE MARITALI in uxores
dicamus. Quod quidem vix rectius ex-
sequemur, quam si quaedam de SPONSALIBUS

Nexus huius
tituli
cum superio-
ribus.

IBVS, NVPTIIS, ac aliis IVRIBVS CONNVBIALI-
BVS Germanorum, praemisimus.

§. CLXXVII.

Sponsalia
Taciti tē-
poribus in
conuiuio
facta.

SPONSALIA Germanos praemisisse nuptiis, eo minus dubium videtur, quo magis ipsa recta ratio exigit, vt in indiuiduam illam vitae consuetudinem prius consentiant ii, quorum interest, et inuicem iungant manus, quam ipsas taedas accendant nuptiales, et communi toro vtantur. Quemadmodum vero maiores nostri antiquissimis temporibus nihil fere magnae rei, nisi inter pocula et epulas, agebant: ita et de IVNGENDIS ADFINITATIBVS *plerumque in conuiuio* *) *consultabant, tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat.* TACIT. *de Mor. Germ. Cap. XXII.*

*) Hinc et hodie *Verlobniss* non solum pactum sponsalium significat, verum etiam conuiuium: quemadmodum et *Hochzeit* cum coniunctionem maris et feminae legitimam, tum conuiuium nuptiale denotat. Posterior notio et Graecis non ignota. IVL. POLLVX *Onomast. Lib. III. segm. XLIV.* Ὀμηρος μὲν τοὶ καλεῖ τὸ ἔργον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐστίασιν γάμον καλεῖ. *Homerus autem non modo rem ipsam, sed et conuiuium, nuptias vocat.*

§. CLXXVIII.

Per emtio-
nem ven-
ditionem.

Neque tamen in eo natura sponsaliorum posita erat, sed in conuentione vel pacto, quod tam inter personas desponsandas, quam inter earum parentes, inibatur. Id
vero

vero non aliud erat, quam emtio venditio. Ad sponsalia enim, non ad nuptias, pertinere videntur illa TACITI *de Mor. Germ. Cap. XVIII. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus, offert. Inter sunt parentes et propinqui, ac munera probant: munera, non ad delicias muliebres quaesita, nec quibus nova nupta comatur, sed boues, et fraenatum equum, et scutum, cum gladio frameaque. Tum vero de nuptiis pergit auctor: In haec munera uxor accipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid viro adfert.*

*) Itaque non aliter differebant sponsalia et nuptiae veterum Germanorum, ac emtio venditio et traditio. In sponsalibus maritus offerebat dotem, in nuptiis tradebat. In illis sibi coemebat uxorem, in his uxorem coemtam a parentibus accipiebat. Nec quemquam turbabit, quod emtio venditio fieri non possit, nisi pecunia numerata pro pretio soluta: §. 2. *Inst. de emt. vend. l. pen. C. eod.* hic vero bouum, et aliarum rerum mentionem faciat TACITVS. Quum enim ICI etiam Romani hic in diuersa abierint, et Sabini Cassique discipuli, etiam alia re loco pretii data, emtionem fieri posse, ex loco HOMERI *Iliad. v.* probarint, ipsique Graeci veteres non alio emtionis genere vsi sint, indeque emere et vendere ipsis sic ἀρνυδάι, ἀνείδαι, πολεῖν, ἀπὸ τοῦ ἀρνός, ὄνυ, πώλις, i. e. ab agno, asino, pullo, quae animalia loco pretii dabant: MVRET. *Var. Lect. X, 3.* quis Romanorum subtilitates in siluis Hercyniis quaerat apud Germanos, quibus armenta solae et gratissimae opes erant, aurum et argentum propitiis, an iratis, Diis negantibus? TACIT. *de Mor. Germ. Cap. V.*

§. CLXXIX.

Sponsalia
indissolubilia,
nisi ob
stuprum.

Quemadmodum vero *nulli mortalium armis et fide ante Germanos erant* : TACIT. *Annai. XIII, 54.* ita, semel facta mentione et repromissione futurarum nuptiarum, non locus erat repudio, sicuti apud Romanos, qui alii *desponsatam renunciare conditioni, et nubere alii non prohibebant*. l. 1. C. de sponsal. l. 2. in fin. C. de repud. sed adeo sacrosanctum videbatur hoc vinculum, *) ut de Varnis, Germanica gente, memoriae prodiderit PROCOPIUS *de Bello Goth. Lib. IV. barbaros illos sponsas, nisi ob stuprum, non dimittere.*

*) Et hinc erant gentes quaedam Germanicae, apud quas tantum virgines nubebant, et cum spe votoque uxoris semel transigebatur, TAC. *de Mor. Germ. Cap. XIX.* Eae ne nubere quidem alii patiebantur sponsam, cuius nuptias fata sponsi turbauerant. Unde iterum PROCOPIUS *ibid.* Tanto enim honore, inquit, pudicitia apud barbaros colitur, ut femina, de cuius nuptiis actum est, etiamsi corpore sit integra, pro corrupta habeatur. In his ergo Germanorum ciuitatibus aut sponso nubendum erat, aut nulli.

§. CLXXX.

Francorum
sponsalia
per solidū
et denariū.

Hi mores patrii et posteris placuerunt. Nam et medio aeuo Franci sponsalia celebrabant per emtionem venditionem, seu, uti in verustis monumentis legimus, PER SOLIDVM ET DENARIVM. *) Pertinet huc FORMYLA BIGNON. v. p. 498. Tom. II. Ca-

pitul.

pitul. Dum et ego te PER SOLIDVM ET DENARIVM, secundum legem Salicam, visus sum sponsare. Et FORM. LINDENBROG. LXXV. p. 532. ap. Baluz. Tom. II. Dum taliter parentibus nostris utriusque partis complacuit atque conuenit, ut ego te SOLIDO et DENARIO, secundum legem Salicam, sponsare deberem, quod et feci. Similia sunt apud GREG. TYRON. vel FREDEGAR. in Gest. Franc. Epitom. Cap. XVIII. Legati offerentes SOLIDVM et DENARIVM, ut mos erat Francorum, eam partibus Chlodouaei sponsant.

*) Vendebant enim virginem parentes, vel propinqui, ac proinde sponsalia, sine parentum vel propinquorum consensu facta, ipso iure nulla erant, nisi eorum postea accessisset ratihabitio. Hinc Bertchramnus apud GREG. TYRON. *Hist. Lib. IX. Cap. XXXIII. Quia sine consilio parentum uxorem coniugio copulasti, non eris uxor tua.* Et tamen iam triginta annos cum Bertchramno vixerat mulier, quum marito haec status quaestio moueretur.

§. CLXXXI.

Dicitur hic ritus promanasse ex LEGE SALICA, in qua semel tantum, et quidem ubi non de virginis, sed de viduae desponsatione agitur, mentio fit TRIVM SOLIDORVM et DENARII, *Tit. XLVII. §. I.* Sed coemptio haec imaginaria, uti vocat BIGNON. in *Notis ad Form. p. 980.* Saliis non modo cum reliquis Francis, verum etiam cum populis Germanicis tantum non omnibus com-

Omnes Germanicae gentes medio aeuo coemptabant sponsalia.

munis fuit, ceu ex instituto probauit GVNDL. *de coemt. vxor. Cap. I.* nisi quod pretium non omnibus gentibus idem esset. Sic LEGE SAXONVM *tit. VI.* cauetur, vt *uxorem ducturus trecentos solidos det parentibus eius.* Eiusmodi pecunia in LEGE BVRG. *tit. XII. et XXXIV.* PRETIVM, in LEGE SAXONICA *tit. VII. §. III.* PRETIVM EMPTIONIS EIVS; in LEGE BVRG. *tit. LXVI. §. 1. sequ.* VVITTEMON; in LEGE LANGOBARDICA *Lib. II. tit. I. §. VII.* META; in LEGE SALICA *tit. XLVI. §. II. sequ.* si viduae quis ambiret nuptias; REIPVS VOCATUR *)

*) META vel, vti *Lib. II. tit. IV. §. III. et tit. XIV. §. XV.* vocatur, METHIVM veteres glossae interpretantur *pecuniam vel donationem sponsalitiã vel nuptialem.* Ea vox vere Germanica est, vti Langobardicae pleraeque. *Miethe* enim vocatur merces locationis, eoque vocabulo veteres etiam pro pretio emptionis vsi videntur. Nam et in EVANGELIIS GOTHICIS *Matth. V, 46. et Luc. VI, 23.* *Mixdo* generatim est merces, vel praemium. Nec dubium est, quin REIPVS sit Germanicum *Reu-Busse*, quae iam GVNDLINGII coniectura fuit. VVITTEMON vero veteribus fuisse pretium vel mercedem, LINDENBR. in *Glossa* 1499. eleganter probat ex VVILLERAMI versione *Cantici Cant. Cap. III. Tho her himo selvemo mahelda mit dema vvithemo fines hilligen Bluedes.* Id est, *Da er sich selbst verlobte mit dem mahlschaz seines heiligen Bluthes.*

§. CLXXXII.

Caue vero existimes, hoc pretium fuisse

Arhae,
sponsalitiã
largitas,
dos.

se ipsam dotem. Praeter illud enim, quod sollemnitatis tantum causa intercessisse videtur, sponsae et alia dabantur, veluti arrha, largitas sponsalitia, et in ipsis nuptiis dos Germanica. Sic apud FREDEGARIVM *Gest. Franc. Epit. Cap. XVIII.* Chlodouaeus anulum Chrotechildi misit per Aurelianum, et ab ea anulum recepit. Qui annuli loco arrhae fuerunt. *) Praeter hanc autem in formulis supra laudatis futuris sponsis integra praedia, pecora, boves et vaccas, porcos et verueces, auri et argenti solidos donant sponsi, adduntque legem, *ut haec omnia superius nominatae sponsae, quandoquidem euenerit nuptiarum dies, et Deus eos coniunxerit, ab illo die haberent, tenerent, atque possiderent, vel quidquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus haberent potestatem.* BALVZ. *Tom. II. p. 533.* Vbi sane praedium loco dotis; pecora, aurum et argentum loco sponsalitiae largitatis fuerunt.

*) Addit GREG. TYRON. *in vitis Patr. Cap. XVI. et XX.* sponsum sponsae prisco Francorum ritu cum osculo et annulo calceamentum quoque obtulisse. Quod cuius rei fuerit symbolum, ex instituto disquisiuit EV. OTTO. *Iurispr. symbol. Exerc. II. Cap. XI. p. 64.*

§. CXXXLIII.

Ceterum eae donationes omnes non modo in scripturam redigebantur, quales libelli dotis.

belli dotis apud MARCVLF. *Lib. II. Cap. XV.*
 et in *Adpend. Cap. XXXVII.* FORM. SIRM.
Cap. XIV. BIGNON. *Cap. V.* LINDENBR.
Cap. LXXV. et sequ. et alibi passim super-
 sunt: sed et firmabantur apud acta, adhi-
 bitis sollemnitatibus, *) et, ut eo cer-
 tior esset sponsa de commodis omnibus,
 quae ipsi a sponso propter futuras nuptias
 fuissent promissa, comminatio addebatur,
 hac similiue formula: *Si quis deinceps con-*
tra hanc chartulam libelli dotis, quod fieri-
dum esse non credo, venire, aut eam teme-
rare praesumserit, si se exinde non correxe-
rit, illum, qui ab initio masculum et fe-
minam condidit, contra se ultorem sentiat,
et insuper auro uncias tantas, argento li-
bras tantas, conctus exsoluat, et, quod re-
petit, nullatenus euindicare praeualeat, sed
praesens haec epistola tam a me, quam ab
heredibus meis, defensata, omni tempore fir-
ma ac stabilis permaneat, stipulatione inter-
posita. FORM. LINDENBR. *Cap. LXXXV.*

*) Hinc in FORM. LINDENBROG. *Cap. LXXXII.*
 sponso profitetur, se per epistolam compositi-
 onis, siue per FESTVCAM et ANDALANGVM
 donationem illam firmasse. Vbi festuca per-
 tinet ad ritum effestuationis, de quo infra
 suo loco. ANDALANGVS, quidquid argutia-
 rum sectentur glossarum scriptores, est ipsum
 Germanicum *Hand-langen*, id est traditio
 manu facta, vel saltem stipulata manus.
 VVENDEL. in *Gloss. Sal.* adeoque sensus est,
 donationem illam, facta sollemniter tradi-
 tione symbolica, vel manu porrecta, esse
 perfectam. Non quidem hoc ad palatum est

CAR. DV FRESNE *Gloss. med. Lat. Tom. I. p. 187.* qui, indicata illa VVENDELINI diuinatione: *Vwendelinus*, inquit, *andelangum* idem sonare, ait quod *traditio in manus*, *mancipatio*, ex *in Handen langhen*, tradere *in manus*: at *in formula haec vox quidpiam corporale sonat*. Sed quid magis, quaeso, corporale est *traditione festucae*, vel alterius symboli, manu facta?

§. CLXXXIV.

In eo quoque mores maiorum seruabant Franci, aliaeque originis Germanicae gentes, quod inita hoc ritu sponsalia nullo temere colore irrita fieri paterentur, nisi iustissima esset causa repudii. *)

Hoc quoque tempore sponsalia indissolubilia.

LEX LANGOB. *Lib. II. tit. I. §. XI.* Hinc et vni desponsam alter non ducebat impune, CAPITVLAR. *Lib. VI. Cap. XLI.* et speciatim apud Alamannos, qui sponsam alterius contra legem acceperat, vel reddere eam cum CC. solidis, aut, si reddere nollet, eam soluere, et mortuam etiam cum CCCC. solidis componere cogebatur. LEX ALAM. *tit. LII.*

*) Quam quidem liquidam esse oportebat, qualis erat mora, si sponsa sponsum biennium frustra expectasset. LEG. VVISIG. *Lib. III. tit. I. §. IV.* itemque LEG. LANGOB. *Lib. II. Tit. I. §. I.* Sed haec Romana sunt ex *l. 2. C. de repud.* ceu docuimus in *Comm. ad Leg. Iul. et Pap. Popp. Lib. II. Cap. V. §. II. p. 179. sequ.* Id vero notatu non indignum est, indissolubile tunc praecipue visum esse pactum istud sponsalium, si annuli utrim-

§. CLXXXV.

An et post
Francorum
in Germa-
nia impe-
rii coem-
tio manse-
rit in usu?

Nec alia post Francorum tempora spon-
saliorum fuit ratio, adeo, ut ne pretium
quidem emtionis plane ab usu recesserit.
Nam ad nostra usque tempora sponsi spon-
saeque ex plebe sibi inuicem praeter annu-
lum offerre solent aliquot numos aureos
argenteosue, quamuis ii magis hodie pro
arrha, quam pro pretio, habeantur. At
quemadmodum in aliis iuris antiqui capi-
tibus; (§. X. *) ita et in hac vxorum
coemtione Galli maiorum mores multo re-
ligiosius, quam ipsi Germani, seruarunt.
Nam illi et hodie in sponsalibus numos
quosdam dare solent, venditionis causa,
idque frustra vulgo ex iure Romano repe-
runt viri docti. *) BARN. BRISSON. *de ritu*
nupt. p. 20. Cuius moris, (a Romanis in
vxorum coemtione usurpati) vestigia a no-
bis in nostris nuptiis usurpari, quidam opi-
nantur, TREDECIM NUMORVM numeratione.
Verum ego ex barbararum coloniarum, quae
in Gallias ex Germania migrarunt, ferroque
et armis sedes occuparunt, moribus id in usu
mansisse, potius crediderim.

*) Simile quid in Sueonum ritibus hodiernis
contingit, quamuis et hos viri docti perpe-
ram a moribus Romanorum arcessant. IO.
LOCCEN. *Antiqu. Sueo-Goth. Lib. II. Cap.*
XXIV. p. 105. Ille vero legitimus et posteris
traditus mos est, ut si quis ambiat nuptias
virginis, illius parentes, aut, his defun-
ctis,

Etis, tutores, propinquos, aut consanguineos eo nomine conveniat, qui si adsentiantur cum desiderata petentis desiderio, sponsalia in praesentia testium ineuntur: ubi mutuis promissis et donis sponsus et sponsa futuri fidem paciscuntur. Id quod COEMTIONIS et IMAGINARIAE VENDITIONIS ex prisco Romanorum ritu, et tandem in manum conventionis formam quandam sapit. Quam firmat ista vetus Sueonum formula: BRVDKOP DRICKKA, i. e. coemtionem sponsalitiã bibere.

§. CLXXXVI.

Mansit et mos, adfinitates in coniviis iungendi, a quo ne hodie quidem discedunt posteri, parum firma atque auspicata existimantes sponsalia sicca, et in quibus adhibiti auspices

An conivivia sponsalitia, et dos a maritis constituta?

Cynica traducunt tempora coena.

Satis diu quoque mansit consuetudo, ut dotem non vxor marito, sed vxori maritus offerret, eamque dotis constitutionem firmaret litteris, quales plures supersunt, veluti Henrici I. Germaniae Regis, apud GVNDRING. in *Henr. Aucup.* p. 312. et ex ipso authentico emendatiores apud ECCARD. *Hist. general. Sax.* p. 27. Ottonis II. Imp. apud LEVKFELD. in *Adpend. Antiqu. Pold.* p. 208. Henrici Rasponis, Landraguii Thuringiae, quas ex BVTKENI *Trophæis Brabantiae* extulit GVNDRING. *de coemt. vx.* Cap. II. §. XXIII. qui et §. XIX. p. 51. plures alias recenset. De Ottone M. refert CHRONOGR. SAXO ad ann. DCCCCXXIX. illum Edithae, vxori, urbem Magdeburg, inter ceteras opes,

152 *Elem. Iur. Germ. Lib. I. Tit. IX.*
pro dote obtulisse. Et Henricum II. dotem
 Cunigundi suae constituisse in vrbe et tra-
 ctu Bambergensi, ex SIGEB. GEMBL. *ad ann.*
MV. discimus. Similia exempla dabunt MO-
 NACHVS BRAVILER. *Cap. I. §. VII.* et Diploma
 Ottonis M. apud ECCARD. *in Probat. Hist.*
Geneal. Sax. n. VII. p. 135.

§. CLXXXVII.

An et tunc
 sponsalia
 indissolubi-
 lia?

Mansit denique mos, non temere rum-
 pendi foedus sponsaliticium, nisi iustissima
 causa id suaderet. Probat hoc exemplum
 Henrici IV. Regis Germ. qui desponsam si-
 bi puero a patre Bertham odio plus quam
 Yatiniano prosequabatur: et eam tamen
 inuitus ducebat. BRVNO *Hist. bell. Sax. p. 176.*
Uxorem suam, quam nobilem et pulchram,
suasionibus principum, INVITVS duxerat, sic
exosam habebat, ut post nuptias celebratas
eam sponte sua numquam videret, quod et
ipsas nuptias NON SPONTE SVA celebrauerat.
 Quin et mansisse videtur opinio, eam iam
 conditioni renunciare non posse, quae an-
 nulum pronubum sua sponte acceperit,
 dederitque. *)

*) Huc enim merito referimus paroemiam iu-
 ris Germanici, quam ex BESOLDI *Thesaur.*
pract. voce Hafft-Geld profert suoque more
 interpretatur HERT. *Paroem. Iur. Lib. R. par.*
LXV. p. 516.

Ist der Finger beringet,
So ist die Jung frau gedinget.

Cuius sensum non satis adsequutus videtur
 vir doctissimus. Nec enim haec paroemia
 indi-

indicat tantum, anulum pronubum esse signum: ex quo praesumantur sponsalia, sed cum certissimum eorum argumentum haberi. Ex nouo enim iure est, quod annulus pronubus non probat sponsalia, nisi ipsum pactum sponsalitiū simul liquido possit probari. MASCARD. *Concl. MXXIII. n. 2. MEY. Decis. VIII, 39, 5.*

§. CLXXXVIII.

Itaque ex his omnibus liquet, I. semper Germanos sponsalia pro nullis habuisse, quae non cum consensu tum ipsarum personarum, nuptias meditantium, tum II. vtriusque familiae, *) facta essent. III. Semper sponsum sponsae et arrham, et IV. aliquam sponsalitiā largitatem obtulisse, quae inter plebeios plerumque in veste, vel ornamento, vel aliquot numismatoribus, consistit. V. Semper in scripturam redactum esse pactum, quo sponsus sponsae dotem constituebat. VI. Semper denique in sponsalibus adhibitos esse cognatos, testes, ac veluti auspices, eosque vna cum sponsis lautiore exceptos esse conuiuio.

Axiomata
de sponsa-
libus.

*) TACITVS *de Mor. Germ. Cap. XVIII.* non modo parentum meminit, quorum arbitrio res omnis gesta sit, sed et propinquorum. *Suscipere enim tum amicitias seu patris, seu propinqui, quam inimicitias, necesse erat.* IDEM *Cap. XXI.* Medii aevi leges PARENTVM tantum consensum exigunt. Sed parentes hoc aeuo vocabantur omnes cognati, qui et Gallicis sunt *les parens*, idque perspicue patet ex

LEGE LANGOB. *Lib. II. tit. II. §. II.* Componat PARENTIBVS mulieris, id est, patri vel fratri eius, vel ad quem mundium pertinuerit, pro anagripp. *fol. XX.* Ceterum quamuis omnes cognati adhiberi solerent: sponsa tamen coemenda erat ab vno ex illis, cuius in mundo seu potestate erat femina. Neque enim illud mundium in alterum transferre poterat, nisi qui ipse illud habebat. Habebat vero apud VVisigothos hoc mundium pater, LEX VVISIG. *Lib. III. tit. I. §. II.* eoque defuncto mater, vel, ea quoque praemortua fratres, vel his non exstantibus aut adhuc minorennibus, patruus. *IBID. §. VII.* Idem fere apud Burgundos obtinuit, nisi quod mater et sorores tertiam tantum partem *vvistemonis* acciperent. LEX BVRG. *tit. LXVI. §. I. sequ.* Secundum LEGEM SALICAM *tit. XLVI,* si nepos esset, viduae mundium habebat sororis filius senior, si neptis tantum, eius filius senior, si nec neptis filius, consobrinae ex materno latere filius; hoc non existente, auunculus, et hoc quoque deficiente prioris mariti frater, et post hunc proximus ad sextum gradum, ac postremo, his omnibus deficientibus, fiscus. Quem penes autem mundium erat, is et *reipus* accipiebat. Secundum LEGEM SAX. *tit. VII. §. II. sequ.* viduae tutelam habebat, pretiumque emtionis accipiebat primo priuignus, deinde frater defuncti mariti, ac demum proximus paterni generis, vel eius consanguineus.

§. CLXXXIX.

Consensus
sponsali-
tius?

Quum itaque sponsalia sine consensu personarum, quae pactum inire cupiunt, consiste-

sistere nequeant : (§. CLXXXVIII, 1.) non abs re inde colligunt Germani , 1) perinde esse , siue per litteras , siue per internuncium , siue per sponsum sponsamque , iste consensus explicetur : nec 2) moribus suis concinnam esse differentiam inter *pastas* et *sponsas* , quae Romanis erat familiaris . NON. *de Propriet. Serm. V, 69.* ARNOB. *adu. Gent. Lib. IV. p. 140.* Permultum tamen 3) interesse inter declarationem priuatam , *das la-VVort* , et sollemnem , quae fit in ipsis sponsalibus , quia prior plerumque ea conditione fieri solet , si de reliquis conuenire possint , et publica subsequantur sponsalia : et hinc , 4) antequam haec accesserint , locum dari poenitentiae . *) THOMAS . *de past. fut. sponsal. BOHEM. Ius Eccl. Protest. Lib. IV. tit. 1. §. XL.*

*) Multa tamen hic turbauit iuris canonici doctrina de sponsalibus de praesenti et de futuro , de cuius genuino sensu fusius disputauit laudatus BOEHM. *ibid. §. X. sequ.* Quin generatim obseruandum est , ius canonicum hic tantum non peruertisse simpliciora iuris Germanici principia , et quidem non modo inter Romanenses , verum etiam inter ipsos protestantes , Theologis aequae ac ICtis , se non rectius consulturos putantibus conscientiae , quam receptis iuris canonici conclusionibus , etiamsi ea ex principiis , ab ecclesia sua explosis , profuerent.

§. CXC.

Quandoquidem etiam Germani semper Consensus
parentum
6 6 utrius-

et propin-
quorum.

utriusque familiae consensum exegerunt: (§. CLXXXVIII, 2.) facile reddetur ratio, 5) cur non, uti apud Romanos, patris consensus sufficiat, sed et maternum accedere oporteat. *CARPZ. Jurispr. Consistor. II, 3, 54. CYPR. de Spons. Cap. VI. et VII. 6*) Cur hodiernum quibusdam statutis id exprimat, sponsalia, mortuis parentibus, agnatorum cognatorumque consilio ac consensu, esse contrahenda: vid. illustris *ALVDEVVIG. de Consensu connub. extra patrem Diff. III* multoque magis 7.) eo consensu opus visum sit ad conficienda pacta dotalia. *STAT. MIND. Lib. I. tit. IV. §. IV. Vvam zwischen zweyen Personen eine Ehe bedinget, und ihres Gutes und Beybringens halber, in Gegenwart der Freunde und Bedinges-Leuten, verabscheidet, und durch einen Ausspruch oder durch schriftliche Ehe-Pacten sich verglichen, soll und muss es dabey billig verbleiben, und soll dagegen nichts gehandelt werden.*

§. CXCI.

Arrhae-
sponsalia-
tiae.

Praeterea quum sponsalia sine arrha vix viderentur subsistere: (§. CLXXXVIII, 3) intellectu non difficile est, 8) cur hodiernum vel annuli, *) vel nudi quidam aurei argenteive, sponsae dari soleant. 9) Cur inde, ceteris paribus, petatur praesumptio, sponsalia vere esse facta, dummodo satis constet, pecuniam illam datam esse, tamquam arrham sponsalitiā, vel annulum esse pronubum, vel denique ita

fe-

ferant loci alicuius consuetudines, ut annulum non accipiant puellae, nisi desponsationis causa. BROUVER. *de Iur. Conub. Lib. I. Cap. XXIII. n. VII.*

*) Antiquus satis est annuli pronubi usus, de quo plura ANT. HOTOM. *de vet. rit. nupt. Cap. X.* BARN. BRISS. *de rit. nupt. p. 4. 5.* KIRCHMANN. *de Annul. Cap. XVIII.* Quum ergo hi, iam pridem Romanos annulis usos esse in subarrhandis feminis, luculenter probarint, et de Germanis contra vix credibile sit, eos antiquissimis temporibus permultum impendisse eiusmodi ornamentis: nemo dubitauerit, quin Franci aliaeque Germanicae originis gentes hunc annulorum usum a Romanis didicerint.

§. CXCII.

Et quia sponsalitia largitas, quamuis minus necessaria, non temere tamen omititur: (§. CLXXXVIII, 4.) nemo dubitabit, 10) quin ea nihil aliud sit, quam donatio sub conditione sequuturi matrimonii facta, et, quamuis 11) pro facultatum et conditionis discrimine ea non in omnibus sponsalibus esse possit eadem, *) plerumque tamen sponsi, etiam quibus curia satis supellex est, ea occasione prodigi sint, et liberalitatis laudem etiam cum rei familiaris detrimento adfectent, vel saltem aureos montes polliceantur, vix minima praestent. Vnde Germanorum adagium: *Alle Freyer reich; alle gefangene arm.* HERT. *Paroem. Iur. Lib. I. paroem. LXVI. p. 517.*

Sponsalitia
largitas.

*) Hinc

*) Hinc inter rusticos obtinere videmus idem, quod supra apud TACITVM et in Francorum monumentis notauimus, vt futuri coniuges sibi inuicem aliquot vaccas, oues, porcos, vel offerant, vel promittant, vt optime elocatae videantur filiae, quibus vel pecoris aliquid, vel aliquantum frumenti a parentibus ad instruendam rem familiarem datum est.

§. CXCIIL.

Instrumenta
dotalia

Sed et 12) in eo maiorum mores custodire videmus Germanos, quod, quae inter eos de dote conuenerant, ea plerumque in scripturam referant, *) eaque instrumenta, 13) a Germanis vocata *Ehe-Pacten*, *Ehestiftungen*, *Ehe-Zarter*, in Hassia *Ehelich*, non modo a pacifcentibus, verum etiam a parentibus, cognatis, auspibus, aliisque personis praesentibus, (quos in Hassia *Veinkauff's-Zeugen* vocari, ex actis forensibus obseruavi,) signentur, quin et 14) aliquando ad acta confirmantur. Quod 15) quibusdam locis, si rustici pacta dotalia inire velint, abscisse necessarium esse, ex CONSTITVTIONIBVS ANHALTINIS, nisi fallor, didici.

*) Id quoque a Romanis ad Francos; ab his ad nos permanasse arbitror. Nam, vti Germani tardius aliquem litterarum vsum habere coeperunt: (§. IV.) ita iam inde ab antiquissimis temporibus sollemne erat Romanis, tabulas conficere super pactis dotalibus. Hinc illa IUVENALIS. Sat. X. v. 336.

Veniet cum SIGNATORIBVS auspex

Et

Et Sat. VI. v. 199.

Si tibi legitimis pactam iunctamque TABELLIS

Non es amaturus.

Add. BRISSON. de rit. nupt. p. 3. 4. ANT. HOTTOMMAN. de vet. rit. nupt. Cap. IX. p. 266.

§. CXCLV.

Denique quum Germani semper indulserint epulis, nec ullam sollemnitatem hoc veluti condimento carere passi sint: (S. CLXXXVIII, 6.) non mirum est, eos et in sponsalibus lautiores dapes struere, et boni veluti omnis causa se tunc invitare largius, imprimis vero (17) ad hoc conuiuium vocare viros graues, qui testimonium perhibeant, sponsalia illa non clandestina fuisse, sed omnia esse recte et ordine facta, *signatas tabulas, dictum feliciter!* *)

Epulae
(sponsaliorum)

*) Hoc quoque, licet origine Romanum, tamen et in Germanorum mores iuit. Solent itaque quando probatio sponsaliorum suscipitur, articuli, quos vocant probatoriales, ita saepe formari: *Wahr, dass alle Anwesende beyden Verlobten gratulerit, vnd diese solche Gratulation angenommen? Wahr, dass uber der Taffel des Brautigams vnd der Braut Gesundheit von allen Gasten getruncken worden? Wahr, dass diese nebst beyderseits Eltern solche Ehre angenommen, vnd sich davor bedancket? Wahr also, dass die Verlobung damals vvercklich geschehen, vnd es nicht bey blossen Tractaten verblieben?*

TIT.

T I T. X.

De Ritu Nuptiarum.

§. CXC.V.

Nuptiae apud omnes gentes sollemni ritu celebratae.

Sponsalia sequuntur **N**UPTIAE, quem vitae humanae novum veluti actum tanti omnes fere gentes fecerunt, ut nulla fuerit, quin eum, adhibitis quibusdam ritibus, condecorandum putarit, siue ut eo auspicius esset connubiale hoc foedus, siue ut eo minus dubitari posset de legitimo eorum matrimonio, qui tam sollemniter, tantoque cum adparatu, manus iurissent. Nos iam ea tantum confectabimur, quae in iuribus connubii alicuius sunt, momenti, certo satis persuasi, idem fuisse consilium veterum iureconsultorum, quando in Digestis titulum **DE RITU NUPTIARUM** extare voluerunt, quamvis ei rubricae ipsa fragmenta, sub illa posita, vix hodie respondeant. Vid. **THOMAS** *Diss. de usu pract. doct. Inst. de nupt. Cap. I. §. I.*

§. CXC.VI.

Germanis
fuerit ma-
ximum a.

Et hic quidem plura haut proleteria iam collegit **PAVLLVS HACHENBERGIUS** *Germ. med. Dissert. V.* Sed dabimus operam, ut inuentis aliqua addamus, ad illustrandum ius Germanicum vel maxime pertinentia. Nimirum laudi hoc in primis cedit maioribus nostris, quod sancta in primis ipsis fue-

fuerint connubia, et a probris, quibus infamatae sunt aliae gentes pleraeque, maxime sibi cauerint. *) Et nescio, an ulli alii nationi quadret, quod de maioribus nostris, sibi alioquin haud parum inuisis, scripsit TAC. *de Mor. Germ. Cap. XVII. Seuera illic matrimonia: nec ullam morum partem magis laudaueris.*

*) Equidem iam supra facti sumus, non videri maiores nostros ea in re tam ab omni labe puros, ut nullum vsquam profligati pudoris exemplum exstiterit. At verum tamen est, eos sanctius habuisse matrimonium, quam Romanos, qui se omni flagitiorum genere polluebant, quorum vxores annos non consulum, sed maritorum, nominibus notabant, quibus denique ne spiritus quidem purus erat. Vere QVINETILIANVS *Declam. III. Nihil tale nouere Germani, et sanctius viuitur ad Oceanum.* Quod testimonium iure opponimus SEXTO EMPIRICO, qui nefandam Venerem Germanis non turpem visam, sed plane in mores iuisse, turpiter calumniatur.

§. CXCVII.

Nuptias apud Germanos faciebant non quatuordecim annorum pueri, et virgines duodecennes, quam aetatem sufficere procreandae soboli, putabant Romani, *) sed iuvenes iustae aetatis, et qui quaeue iam viros matresque familias agere scirent, nec ad parentum nomen erubescerent. CAES. *de bello Gall. Lib. VI. Cap. XXI. Qui diutissime impuberes permanserunt, maximum in-*

Nuptiae
fero a Ger-
manis con-
tractae.

ter suos ferunt laudem: hoc ali staturam, ali vires, neruosque confirmari, putant: intra annum vero vicesimum feminae notitiam habuisse, in turpissimis habent rebus. Et TACITVS Cap. XX. *Sera iuuenum Venus, eoque inexhausta pubertas: nec virgines festinantur: eadem iuuenta, similis proceritas, pares validique miscentur, ac robora parentum liberi referunt.*

*) Quia quamuis apud Romanos non prius viri et vxoris iuribus fruere coniuces, quam eam aetatem attigissent: l. 68. ff. de iure dot. l. 4. ff. de rit. nupt. saepissime tamen illi vxores ducebant vere adhuc pueri, nubebantque virgines immaturae et quae vix infantia excessissent. Mariti sane annorum XI, mensium V. mentio fit in marmore apud GRVTER. Inscr. p. DCCLXXXVIII. 8. vxorum VIII. et VII. annorum *ibid.* p. CXXIV. 1. et MXLVI, 6. Plura huius generis exempla collegimus in *Comment. ad Leg. Iul. et Pap. Lib. II. Cap. V.*

§. CXCVIII.

Nec alias
vxores du-
cebant,
quam ori-
gine Ger-
manas.

Deinde id etiam dedisse operam videntur, ne vxores ducerent, nisi Germanas, ne natiuus ille vigor, et propria nationi vniuersae virtus, exterarum mulierum consuetudine elanguesceret. CONRING. *de habitu corp. Germ. causs. p. 27. sequ.* Nam id ipsum innuere arbitror TACITVM *de Morib. Germ. Cap. IV.* dum Germanos vocat gentem, nullis aliarum nationum connubiis infectam, adeoque propriam, et sinceram, et sui similem. Et quae, quaelo, femina, deli-

deliciis Romanis Germanorum frugalitatem praetulisset? *) Et quomodo mulier, non modo lautiori vitae, sed et stupris foedisque libidinibus, adsueta, durasset in Germania, vbi nemo vitia ridebat, nec corrumpere et corrumpi saeculum vocabatur? TAC. *ibid.* Cap. XIX.

*) Attamen ne a peregrinis quidem connubiis abhorruerunt, postquam pars a Romanis victa in longinquas terras militiae causa protracta est, aut ipsi extera petierunt, et in vicinia per Romanas colonias morum feritas aliquantum est correcta, ceu recte obseruat CONRING. *ibid.* p. 28. Vbi saltem, sese Romanis per connubia sociatos esse, multosque, qui inde prouenerint, coloniam Agrippinam patriam habere, fatentur apud TAGIT. *Histor. Lib. IV. Cap. LXV.*

§. CXCIX.

An sanguini honorem habuerint veteres Germani, et a propin quarum nuptiis abstinerint, non satis constat. Neque iam immorari placet coniecturis CLEVERI, quibus et hanc laudem adserere maioribus nostris conatus est. Vt abhorruerint ab earum nuptiis, quas natura tamquam matres vel auias reuereri iubet: saltem a reliquis cognatis eos abstinuisse, liquido affirmari non potest. *)

Ana cognatis et adfinibus abstinuerint?

*) Primo enim omnes fere Germanorum leges, a Christianis laetae principibus, magna cura incestas prohibent nuptias, id non facturae, nisi frequentiores iusto fuissent commixtiones huiusmodi turpissimae. Deinde in-

ter EPISTOLAS FRANCORVM apud PITH. *Script. Rer. Franc. T. 1. p. 195.* exstat quaedam *Mapinii* vel *Maximi Ep.* ad Nicetium, qua sibi relatum scribit a Theobaldo Rege, *Nicetium*, dum aliquos Francorum pro zelo diuini timoris corripuerit, ac pro incestis conditionibus a communione ecclesiastica remouerit, scandala seu anxietates multimodas sustinere. Id vero fieri non potuisset, maxime sub regibus Christianis, nisi id vitium ita inueteratum fuisset, vt illi extirpando impares essent Christianorum antistites.

§. CC.

Abstine-
bant a
matrimo-
nio.

Certius est, Germanos veteres non plures vna vxores habuisse, adeoque abhoruisse ab orientalium moribus, qui inter greges vxorum concubinarumque vitam agebant: quamuis fatendum sit, nobiliores sibi plus indulgisse, et non vixisse vna contentos. Locum *TACITI* iam supra dedimus, (§. CXLVI. *) addidimusque exemplum *Ariouisti*, cui *CAESAR de Bell. Gall. Lib. 1. Cap. LIII.* duas tribuit uxores, vnam Sueuam natione, quam domo secum adduxerit, alteram Noricam, regis *Vocionis* sororem, quam in Gallia duxerit, a fratre missam.

§. CCI.

Et impare
matrimo-
nio.

Ex eodem vero *Ariouisti* connubio colligas, id vel maxime cauisse Germanos veteres, ne impare se polluerent matrimonio, virique nobiles in plebeiarum, aut plebei in feminarum illustrium amplexu ruerent. Indigna *Ariouisti* toro videbatur
alia,

alia, quam nobilis: et hinc Vocionis, Noricorum siue reguli, siue ducis, soror mittebatur. Praeterea idem docet Arminii exemplum, qui solam Segestis, viri principis, filiam dignam existimans suo thalamo, eam et inuito patri rapuerat. TACIT. *Annal. Lib. I. Cap. LV. LVI.*

§. CCII.

Denique id Ariouisti exemplum docet, non raro cognatos feminis honestam conditionem vltro quaesuisse, et parum sollicitos de dote, ambiisse potius adfinitates eorum, qui virtute ac rerum gestarum gloria excellere. Hinc Vocion misisse Ariouisto dicitur sororem, et TACITVS *de Mor. Germ. Cap. XX.* viros principes *ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiri solitos, testatur. **)

Maritimon
ob dorem
sed ob nobilitatem
quaerebantur.

*) Haec quoque fere omnia, quae haftenus observavimus, multo aliter se habuere apud Romanos. Primo enim ex quo plebeis libertinas ducere permiserat Lex Julia et Papia, et Antoninus Caracalla ciuitatem Romanam cum vniuerso orbe Romano communicat, *l. 17. ff. de statu hom.* fieri non potuit, quin saepe in ciuis Romani aedibus vel Syra aliqua, vel Cilix, vel Thressa, vel Afra dominaretur, qualis in Septimii Seueri palatio erat Julia Domna. Deinde quamuis incestas nuptias et *πολυγαμίαν* damnarent: eo magis tamen ruebant in feminarum imparis conditionis amplexus, adeo vt vel ob eam maxime causam Augustus ferendam putaret legem celeberrimam de maritan-

166 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. X.*
ritandis ordinibus. Vid. *Comment. nostrum*
ad Leg. Jul. et Pap. Lib. II. Cap. I.

§. CCIII.

Medio et-
iam aevo
sera iuue-
nuta Venus.

Pleraque haec medio aevo mira religio-
ne custodiebant gentes Germanicae. Tunc
quoque sera erat iuuenum Venus, nec prius
de nuptialibus caedis cogitabant iuuenes,
quam plenae saltim pubertatis annos atti-
gissent. *) Hinc Childesvvinthus in *LEG.*
VVISIG. Lib. III. tit. I. §. IV. Si aut aeta-
te, aut personarum incompetenti conditione
adnectitur copula nuptialis: quid restat in
procreationis origine, nisi ut, quod nascitu-
rum est, aut dissimile maneat, aut deforme?
Hinc ea lex sponsum perfectae aetatis ef-
se, sponsam vero non aliam, quam spon-
so natu minorem, eligi iubet. Sed et
LEX LANGOBARDICA similis exstat. *Lib.*
II. Tit. VIII. §. X.

*) Diutissime Germanis mansisse hunc mo-
rem, multa exempla ipsorum principum,
qui alioquin citius, quam priuati, nuptiis
adiiciunt animum, luculenter ostendunt.
Henricus Auceps natus est anno DCCCLXXVI.
primam vxorem Hathburgim duxit anno
DCCCCVIII. adeoque tum annos natus XXXII.
Sic et Otto Editham, priorem vxorem du-
xit anno DCCCCXXX, quumque, teste HROS-
VVITHA, natus sit octo dies ante Ottonis
aui mortem, adeoque anno DCCCXII, spon-
sus fuit annorum XVIII, totidemque fere an-
norum fuit Otto II, quum anno DCCCCLXXII.
Theophaniam sibi iungeret. *LEVKE. Antiqu.*
Pold. adpend. p. 208. in lucem quippe edi-
tus anno DCCCCLV. CONTIN. REGINON. ad
ann.

ann. 955. Henricus III. Cunechildem sibi iunxit anno MXXXVI. HERM. CONTR. *in Chron. ad ann. 1036.* Itaque annos habuit XIX. quippe qui in lucem prodiit anno MXVII. VVIPPO *in vita Conradi p. 426.* Henricus V. eiusdem nepos, natus anno MLXXXI. CHRONOGR. SAXO *ad ann. 1081.* Mathildem vxorem domum duxit anno MCXIV. OTT. FRIS. *Chron. Lib. VI. Cap. XV.* adeoque iuuenis tum fuit annorum XXIII. Si principum filii tum non festinabant: quid fecisse dixerimus plebeios, quibus prius de re familiari, quam de nuptiis, cogitandum erat?

§. CCIV.

Sed non tam religiose postea id semper obseruabant Germani, vt Germanas ducerent domum. Saltim principes frequentissime sibi vxores peregrinas arcessabant, nec id fraudi erat liberis, inde natis, dum aequalis dignitatis ac conditionis femina in torum fuisset recepta. Sic inter Reges et Imperatores Germanorum Otto M. Anglam et Burgundam; Otto II. et Philippus Graecas; Henricus III. Anglam et Pictauiensem; Henricus IV. Italam et Rufsam; Henricus VI. Siculam; Fridricus II. Hispanam, Palaestinam, Anglam, habuerunt in matrimonio: nec raro principes exterarum nuptias ambibant. *) Cum Iudaeis tamen nullum ius connubii esse Germanis patiebantur Franci, CAPITVL. *Lib. VII. §. LIX. LX.* quia ita cautum fuerat in CONCIL. AVREL. II. *Can. XIX.* et in CONCIL. ARVERN. *Can. VI.*

saepius tamen et exterarum ducuntur.

*) Sic

*) Sic Ethico I. Dux Alamanniae duxit Berf-
 vvindam Burgundam. *ECCARD. Orig. Habsb.*
Lib. I. Cap. III. p. 12. Hermannus Dux Sue-
 uiae Gerbergam, Burgundam. Sed et in
 VVitichindi stemmate apud *EVMDEM Hist.*
Geneal. Princ. Sax. super. p. 37. VVitichin-
 do vxor tribuitur Geua, Danica; Theodo-
 rico Comiti Reinhilda, Dano-Frisica, *Ibid.*
p. 74. Hersiboni femina Noruegica; VVolfo
 Pomerano regis Daniae filia; VVicberto Iu-
 ditha, Bohema, *Ibid. p. 179.* Gunzelino,
 Marchioni Misnensi, et Herimanno, Mar-
 chioni Polonae; *Ibid. p. 247.* VWilhelmo et
 Vdalrico Marchionibus Hungariae. Omitto
 alia exempla, quorum innumera colligere li-
 ceret, nisi vel pauca haec sufficere videren-
 tur.

§. CCV.

At in eo laudandi insequentium tempo-
 rum Germani, quod de incestis nuptiis cer-
 tiores leges ferrent, simul ac illis Chri-
 stiane pietatis lumen adfulgere coepisset.
 LEGE sane SALICA *Tit. XIV. §. XVI.* prohi-
 bentur nuptiae cum sororis vel fratris fi-
 lia, aut alterius gradus consobrina, fra-
 trisque aut auunculi vxore, caeque nuptiae
sceleratae vocantur, nec prognati inde li-
 beri legitimi, sed *infames* esse iubentur.
 CHILDEBERTVS quoque *in Decretione anni*
DXCV. apud BALVZ. Tom. 1. Capitular. p. 17.
 factim in futurum coniunctiones incestas
 vocat, praeteritas episcoporum doctrinae
 ac dehortationibus sanandas relinquit. Si-
 miles prohibitiones exstant in LEGIBVS
 LANGOB. *Lib. II. tit. VIII. §. III. XIII. et*
XIV.

Nuptiae
 incestas
 prohibeantur.

XIV. BAYVAR. tit. VI. §. 1. ALAM. TIT. XXXIX. et maxime in CAPITVLARIB. Lib. V. §. CLXVII. et CCCIV. Lib. VI. §. CCCCIX. et Lib. VII. §. CXLIII. vbi inter collaterales plane ad sextam propinquitatem carnis prohibentur nuptiae, quamvis haec omnia magis ex canonibus ecclesiasticis sint, quam ex moribus Germanorum. *)

*) Hinc Reges Francorum Merouingicos parum pensi habuisse videntur haec ecclesiae praecepta, quantumuis rigida. Nam Charibertus, Rex, duas sorores, Merofledam et Marcouesam, in torum recepit. GREG. IVR. Lib. IV. Cap. XXV. sequ. Theodebaldus novercae sororem, Vuldetradam, vxorem duxit. GREG. IVR. ibid. Cap. IX. Chlotarius et duas vna sorores, et alteram ex his fratris vxorem, in matrimonio habuit. Sed paullo maiorem pudoris ac verecundiae rationem habuerunt Carolinae stirpis reges, et postea, gliscente Pontificis potentia, nemo vel regum vel principum impune tulit, si non dicam ius diuinum, sed canones ecclesiae, etiam iuri diuino parum conuenientes, violasset.

§. CCVI.

Idem de πολυγαμία dicendum est. Quamuis enim nec plures simul vxores habere, nec pellicem vxori superinducere liceret: CAPIT. Lib. VI. §. CCXXX. et CCCXXXIII. et Lib. VII. §. CCCXXXVI. tamen, et huiusmodi legibus se te haud stringi, existimabant Francorum Merouingicae stirpis reges, *) qui et plures ducebant vxores,

Αν ἄλλο
λυγαμία
et pellicem
superinducere

et inter pellicum ac concubinarum greges volutabantur, vt parum inter lupanaria eorumque gynaecea interesset. Sic Chilpericus Rex, quum iam plures haberet vxores, Galsvvinthae, VVisigothorum Regis filiae, nuptias adfectauit, fidemque dedit per legatos, se reliquis repudium datum. Et de Dagoberto I. Rege AVCTOR VITAE PIPINI DV.CIS apud DVCHESN. Tom. I. p. 595. Coepit, inquit, praeter concubinas, quarum multiplex erat numerus, contra ius canonicum, & decus regium, trium reginarum incestis abuti complexibus.

*) Nescio an castiores multo fuerint principes alterius stirpis. Caroli enim M. concubinas EGINARD. in vit. Cap. XX. haud paucas recenset, sed mortuis demum vxoribus, vti videtur, adscitas. Ast vti concubinatus, ceu infra demonstrabimus, diu satis in Germania mansit in vsu: ita pellicatui grauitate sese opposuere Pontifices maximi et Episcopi, et ne Regibus quidem pepercerunt, hoc se probro pollutibus. Quas turbas sibi conciuerit Lotharius Rex, VValtrada Thietbergae Reginae superinducta, notum est ex ANNAL. FULD. ad ann. DCCCLXIII. sequ. OTTON. FRISING. Lib. VI. Cap. III. et HINCMI. opusc. de diuortio Lotharii et Thietbergae.

§. CCVII.

An imp-
res n. l.
ptiae?

Sed Reges isti, in Venerem procliuiiores, tam parum rationem habebant pudoris ac dignitatis suae, vt ne ab imparibus quidem nuptiis abstinerent. Quamuis enim filias ac sorores suas non temere aliis, quam

quam regibus, elocarent: HADR. VALES *Lib. XI. rer. Franc. ad. ann. DLXVII.* et legibus impares nuptias cohiberent: LEX FRIS. *tit. VI. (§. LXXV.)* ipsi tamen puellas, non modo ignobiles, sed et ancillas, iustis nuptiis sibi adiungere non dubitabant. Tales sane fuere Austregildis Guntheramni, Merasseda et Marcouefa Chariberti, apud GREG. TYRON. *Lib. IV. Cap. XXV. XXVI. XXVII.* Nantechildis Dagoberti, apud FREDEGAR. *in Chron. Cap. LVIII.* Balthildis Chlodouaei II, et aliae complures. Quamuis fatendum sit, alterius stirpis atque insequentium temporum reges et principes non modo indecoras huiusmodi nuptias seueris legibus prohibuisse, sed et ipsos his legibus vixisse plerosque.

§. CCVIII.

Denique et in hoc prisca moris mansit custodia, quod et mariti sibi uxores, non tam opulentas, quam nobiles et pudicas, eligerent, et virgines ac feminae nobiles non dotis ac opum, sed praecipue nobilitatis ac virtutis causa, maritos adpeterent. Sane enim et principes, a fortuna bonis euolutos, at origine rebusque gestis claros, saepe fuisse fortunatioribus praelatos, exempla quam plurima euincunt, veluti fata Henrici Saxonis, quem, principis proscripti, ac bonis fere omnibus exuti, Henrici Leonis, filium, solius nobilitatis ac virtutis causa, ipsi Philippo, Regi Franciae, sponsum praetulit Agnes, Palatina-

Virtus et nobilitas dos praecipua.

tus ad Rhenum heres vnica, nullis Henri-
ci VI. Imp. vel precibus, vel minis, se-
se a consilio illo dimoueri passa. *) GVIL.
NEVBRYG. *Hist. Angl. IV, 30.* GERARD. STE-
DERB. *de gest. Henr. Leon. ad ann. MCXCIV.*

*) Similia multa habet matrimonium Ezonis
vel Ehrenfridi, Comitis Palatini, cui non
maximae fortunae principi Otto III. Imp.
non ob aliam causam desponsauit sororem,
Mathildam, quam quod esset corporis elegan-
tia venustissimus, mentis industria prudentis-
simus, animi magnitudine fortissimus, ad dis-
ponenda negotia, tam priuata, quam publica
discretissimus. MONACH. BRAVVILER. *Vit. Et-
xon. et Mathild. Cap. I.* Sic vere in Germa-
nos etiam quadrat, quod de sua gente scri-
bit SAXO GRAMM. *Hist. Dan. Lib. V. p. 69.*
Nulli quondam illustrium seminarum connu-
biis idonei censebantur, nisi qui sibi ingent
famae pretium gestarum insigniter rerum ful-
gore struxissent. Summum in proco vitium de-
sidia fuit. Nihil magis in nuptiarum petito-
re, quam claritatis inopia, damnabatur. So-
la gloriae vbertas ceterarum rerum opulen-
tiam exhibebat. Puellae quoque non tam pro-
cantium se formas, quam edita speciose faci-
nora, mirabantur.

§. CCIX.

Ritus nu-
ptiarum
tempore
Taciti per
iunctos bo-
nes et ar-
ma.

Haecenus de personis, quas nuptias se-
cundum Germanorum instituta obseruamus
fecisse: proximum est, vt de ritu illas ce-
lebrandi quaedam adiiciamus. Is qualis
fuerit temporibus TACITI, hodie fere sci-
mus cum ignarissimis, nisi quod ille, et
armorum aliquid, et pecorum, quod in
ipon-

sponsalibus promissum fuerat, cum ipsa puella marito traditum esse, innuit. Huc enim pertinet locus ex eius *de Mor. Germ. Cap. XX. In haec munera* (vid. §. CLXXVHI.) *uxor accipiebatur, atque inuicem ipsa armorum aliquid viro adferebat. Hoc maximum vinculum: haec arcana sacra, hos coniugales Deos arbitrabantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculisque sociam, idem in pace, idem in praelio, passuram ausuramque. **) Hoc iuncti boues, hoc paratus equus, hoc data arma denunciabant. Sic viuendum, sic pereundum. Accipere se, quae liberis inuiolata ac digna reddat, quae nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant.

*) Iuncti ergo boues communem rei familiaris curam; arma commune in bello periculum denunciabant. Quemadmodum enim domus officia vxor et liberi exsequébantur: ita et in bello comitabantur viros, et in praelium proficiscentes milites passis crinibus flentes inclamabant, ne se in seruitutem traderent. CAESAR *de Bell. Gall. Lib. I. Cap. LI.* Feruente praelio feminae vulnera exsugebant, cibos et hortamina pugnantibus gestabant, inclinatas et labantes acies constantia precum et obiectu pectorum, et monstrata cominus captiuitate, restituebant. TAC. *de Mor. Germ. Cap. VII. et VIII.* Exempla dabit PLUTARCH. *in Mario. p. 421.* TACIT. *Hist. Lib. I. Cap. XVIII.*

§. CCX.

Cuius et
medio ae-
uo super-
sunt vesti-
gia.

Hic ritus ne medio quidem aevo vide-
tur plane exoleuisse. Arma enim et tum in
nuptiis passim fuisse adhibita, satis con-
stat: auctorque est IO. LOCCEN. *Antiqu.
Sueo-Goth. Lib. II. Cap. XXIV. p. 108.* in
nuptiis veterum Sueogothorum contum vel
lanceam aut hastam vexillarem complica-
tam, fericis vinculis ornatam, ad sponsi
sponsaeque pedes deponi consueuisse, eam-
que contactam XII. testibus praesentibus in
doni matutinalis stabilimentum, ab uno
eorum extra fenestram domus nuptialis pro-
iectam, et ab accurrente plebe direptam
fuisse, lanceae tamen cuspidem chalybeam
a sponso, in rei memoriam, argento redi-
mi solitam. Cuius ritus rationem redditu-
rus OL. MAGNVS *rer. sept. Lib. XIV. Cap. IV.*
*Significatione, inquit, interuenientium armorum
in nuptiis declarabatur, etiam uxores, for-
tibus ac bellicosus coniunctas, seuerunt et mi-
nime effeminatum, sed virilem cultum ma-
gna operando probare debere, itemque memi-
nisse, se ex illustri, seu nobili stirpe, ut
eam communiter cum marito defenderent,
prodiisse.*

§. CCXI.

ἱερολογία
ecclesias-
tica quan-
do inua-
luerit in
Germania:

Sed priscus ille ritus paullatim exoleuit,
ex quo *ἱερολογία* ecclesiastica, vel copula
sacerdotalis, inualuit. Factum id apud Ger-
manos, simul ac Christo dederunt nomen.
Quemadmodum enim iam primi Christiani,

qui-

quibus nihil *ἄδ εὐλογίας* agere moris erat, sponfos in ecclesiis precibus Deo commendare consueverant: TERTVLL. *ad Vxor. Lib. II. Cap. ult. **) ita sollemnem benedictionis ritum cum ipsa fere Christiana doctrina receperunt VVifigothi, (vid. LEGE VVISIGOTH. *Lib. XII. tit. III. §. VII.*) Langobardi, (LEX LANGOB. *Lib. I. tit. XXX. §. XV.*) ac Franci. (CAPITVL. *Lib. VII. Cap. CLXXIX. et CCCLXIII. Lib. VI. §. CXXXIII. CCCXXVII. CCCCVIII.*) Sed ei caeremoniae, ecclesiasticae potius, quam Germanicae, ac proinde potissimum ex ritualibus sacris illustrandae, iam non immoramur. Vid. SELDEN. *uxor. Hebr. Lib. II. Cap. XXVI. sequ.*

*) Sunt equidem, qui ritum illum ante Leonis Imp. tempora inoleuisse negant, et loca omnia TERTVLLIANI aliorumque veterum scriptorum de precibus et congratulatione fidelium, itemque de oblationibus interpretantur, veluti SELDEN. *uxor. Hebr. Lib. II. Cap. XXIX.* Enimvero loca TERTVLLIANI, AMBROSII *Lib. IX. Epist. LXX.* SYNESII. *Epist. CL.* nimis clara esse, quam ut eludi possint, ipse fatetur ZIEGL. *de Episc. Lib. III. Cap. XX. §. IV. sequ.* At facile largimur, non fuisse *ἱερολογίαν* istam publica lege sancitam ante Leonis tempora, cuius *Novella LXXXIX.* huc vel maxime omnino pertinet.

§. CCXII.

At quamvis hi ritus omnes essent adhibiti: tantum tamen abest, ut vel consensus nuptialis, vel *ἱερολογία*, ad producendos effectus civiles matrimonii sufficere vi-

In Germania concubitus praecipue requirebatur.

deretur, ut potius praecipue requiretur concubitus, vel in torum receptio. *) Hinc veteribus nuptias facere est *copulare aliquam suo strato*. GREG. TVRON. *Hist. Lib. IV. Cap. LX.* Et ob eandem causam plerisque libellis dotis expressum est, dotis dominium in sponsam tum demum transi-
 turum, quando dies nuptiarum aduenerit, et Deus sponsum sponsamque coniunxerit. FORM. LINDENBR. *Cap. LXXV. LXXVII. LXXVIII. LXXX.* Hinc denique in IVRE PROV. SAXONICO *Lib. III. Art. XLV. et Lib. I. Art. XLV.* legimus: *Sie ist seine Genossin, und tritt in sein recht, wuen sie in sein Bett tritt.*

*) Id Germani vocant: *die Decke beschlagen*. Quod adeo videbatur ad essentiam matrimonii pertinere, ut adimpletum hoc videretur, simul ac sponsus sponsaque vel vno momento eodem lecto cubuissent. Hinc AENEAS SYLV. in *vita Fridrici III.* refert, Imperatorem, excepta Neapoli sponsa, Eleonora, Lusitanica, tempus nuptiarum traxisse, huc nolentem, sanguinem Italicum sibi nasci, huc aliud religionis in mente gerentem. Moecha ob id virgine, seque contemni suspicante, Alfonso, regem, vehementer rogasse Imperatorem, ut sponsam tandem aliquando in torum reciperet. Hunc itaque iussisse Teutonico more stratum adparari, iacentique sibi Eleonoram in vlnas amplexusque dari, ac, praesente Rege, cunctisque proceribus adstantibus, superduci calcitram: neque aliud actum esse, nisi datum osculum. Fuisse enim ambos vestitos, moxque inde surrexisse. Addit AENEAS: *Sic consuetudinem Teutonico-*

nam se habere, quum principes primum iungantur: mulieres vero Hispanas, quae adsuerint, arbitratas, rem serio geri, quum superduci culcitram vidissent, exclamasse, indignum fieri facinus, regemque, qui talia permitteret, increpasse. Hunc autem non sine risu et iucunditate spectasse peregrinos mores. Hinc plane Germanicus fuit ille ritus, quolim legatus vel procurator, a principe ad adimplendum matrimonium missus, pedem, vel nudum, vel armatum, lecto, in quo cubabat sponsa, immittere, eumque illico retrahere solebat. Vid. ill. A LVDEVVIG. de matrim. per procurat. Diff. VIII. Cap. III.

§. CCXIII.

Sed, ut ad concubitus illum nuptialem reflectamus orationem: quam necessarius ille visus fuerit Germanis, ad effectus nuptiarum civiles consequendos, vel inde parer, quod et quaedam in Germania ciuitates, et exterarum originis Germanicae gentes, illud legibus exprimerent, nuptias intelligendas esse demum, vbi coniuges concubuerint. Hinc Gallorum paroemia: *Femme gagne son doaire, a mettre son pied au lit.* ARGENTR. *Consu. Brit. art. 429.* Add. IVS PROV. VVVRTEMB. *Part. IV. tit. II. §. I.* REFORM. FRANCOE. *Part. II. tit. III. §. V. ill.* A LVDEVVIG. *de Matr. per procur. Diff. VIII. Cap. II. §. II. et III.*

Quod et legibus ad statutis variis expressum.

§. CCXIV.

Vbi primam noctem exegerant coniuges: munus aliquod exigebat mulier, quod iam

Morgengabba nouae nuptiae data.

H § ab

ab antiquissimis temporibus DONI MATVTI-
 NI, seu MORGENGABAE, nomine venit. Id
 siue primae noctis praemium fuerit, ceu
 vulgo tradunt, siue signum adprehensae
 tori possessionis, quod visum GVNDLIN-
 G. 10. *Diss. de coemt. vxor. Cap. III. §. XIV.*
sequ. et antiquissimum, et gentibus Ger-
manicae originis tantum non omnibus com-
*mune fuisse, animaduertimus. **)

*) Ac proinde ex iure Germanico originem
 procul dubio cepit, per axioma nostrum II.
 (§. XIV.) De quo eo minus dubitare licet,
 quo magis constat, ipsum quoque vocabu-
 lum MORGENGABE, Germanicae manifesto
 originis, tot gentibus commune esse. Oc-
 currit enim id vocabulum apud Burgundos
 in LEG. BVRG. tit. XLII. §. II. Francos in
 LEG. RIPVAR. tit. XXXVII. §. II. et GREG.
 TVRON. *Hist. Lib. IX. Cap. XX.* apud Lango-
 bardos, LEG. LANGOB. Lib. II. tit. I. §. IV.
 VIII. tit. IV. §. I. et IV. tit. XII. §. I. et
 tit. XIV. §. XV. Anglos in LEG. CANVTI Re-
 gis Cap. LXXI. Alamannos. LEG. ALAM. tit.
 LVI. Saxones in IUR. PROV. SAX. Lib. I. Art.
 XX. Quin et de Sueo-Gothis LOCCEN. *An-*
tiqu. Sueo-Goth. Lib. II. Cap. XXIV. p. 107.
scribit: Vxor marito dotem non adfert, vt
Germanis vxoribus hodie moris est, quamuis
TACITVS priscis Germanis illud in vsu fuis-
se neget, sed loco dotis contux marito ani-
mm et amorem suum donat. Maritus tamen
eam DONO MATVTINALI adficit, et honorat,
de quo in Synopsi Iur. Diss. VII. membro II.
ex-professo et prolixè egi. In monumento,
quod IVSTVS FONTAN. vindiciis antiquorum
diplomatum subiecit, haec morgengaba vo-
 catur

catur PRETIUM IN MANE, quando surrexit de lecto.

§. CCXV.

Sunt viri doctissimi, qui eandem esse putant hanc donationem matutinam cum dote Germanica. Sed quo minus ei sententiae suffragemur, prohibent tot veterum loca, in quibus DOS et MORGENGABA diserte distinguuntur. Ex pactioe enim, inter Guntchramnum et Childebertum Reges inita, quam integram edidit GREGOR. TYRON. *Hist. Lib. IX. Cap. XX.* patet, Guilelmuindam, germanam Brunichildis, civitates Burdegalam, Lemouicum, Cadurcum, Benarno et Begorram tam IN DOTE, quam in MORGANEGABA, hoc est, matutinali dono, adquisuisse, in Franciam venientem. Et in LEGE RIPVARIA tit. XXXVII. §. II. Si vir per seriem scripturarum uxori nihil contulerit, si virum supervixerit, quinquaginta solidos IN DOTE recipiat, --- vel quidquid ei in MORGENGABA traditum fuerat, similiter faciat. *)

An haec eadem cū dote Germanica?

*) Similiter distinguitur DOS a MORGENGABA in LEGE ALAM. tit. LVI. §. I. et II. Siquidem illam vidua vel sacramento cum quinque consacramentalibus praestando, vel singulari certamine cum spatha tracta; hanc solo sacramento per pectus, quod vocabatur *Nastaid*, adquirebat. Fatendum tamen omnino est, apud Langobardos, vbi vsque ad quartam honorum partem, quin aliquando ad tertiam et ultra donabant loco morgengabae, hanc amplam donationem dotem absorpsisse videri. Sane enim in monumento, quod paullo

ante ex FONTANINO adduximus, (§. CCXIV. *)
 anno MCLXIII. contra legem Langobardicam.
Folo dedit dominae Gerlint omnia sua, pro-
pter PRETIUM IN MANE, quando surrexit de
lecto, et protulit ei, quidquid ad suum do-
minatum pertinuit. Quid ergo hic dotis no-
mine dederit, quum omnia absorbeat mor-
gengaba?

§. CCVI.

Morgenga-
 bae quan-
 titas.

Ceterum illam morgengabam, vel do-
 tum maritimum, non eisdem ubique quan-
 titatis fuisse, arbitramur. Apud Langobar-
 dos enim in mariti erat arbitrio, quantum
 dare vellet, dumne istud excederet partem
 quartam bonorum. *) *LEX LANGOB. Lib. II.*
tit. IV. §. I. Et saepe tamen quartam ex-
 cessisse hanc donationem, iam vidimus,
 docuitque pluribus IAN. A COSTA *ad c. Ray-*
mur. X. de testam. Apud reliquas gentes
 cuiusvis voluntari relictum fuisse videtur,
 quantum donare vxori vellet.

*) Solebant Langobardi ante nuptias libello
 dotis exprimere, quantam donationem ma-
 ritinam constituerint, facultatemque sponse
 dare, litteras illas altero nuptiarum die pro-
 ducendi ac cognatis amicisque ostendendi.
 Sed et ipse hoc sollempnibus verbis faciebat
 sponsus, de quibus ut eo rectius constat,
 adscribere hic nonnulla placet ex tabulis
 dotalibus Vdebrandi, Langobardi, apud DA-
 CHER. *Spicil. Tom. XII n. XXXVI p. 155.*
 ubi anno MXXVIII. Vdebrandus ille *per scri-*
ptum MORGINEAE donat, et tradit INGAE,
integram quartam suam portionem de omni-
bus rebus proprietatis suae, secundum ritum
getis

gentis Langobardorum, promittitque, se hanc paginam ante parentes et amicos ostensurum, et scriptum a testibus roboratum, ut dicat: QVIA ECCE, QVOD CONIVGI MEAE MORGINCAP DEDI, ET IN EVTVRVM PRO HAC CAVSSA PERCVRRAT. Et alio, quod edidit STEPH. BALVZ. in *Append. Capitular. n. CXLVII. p. 1550.* anno MXLIV. promittit Ioannes Miczae sponsae suae, se alia die post noctem nuptialem, qui sit dies votorum suorum, ante parentes et amicos suos ostensurum hoc scriptum, testibus roboratum, et dicturum: ECCE, QVOD CONIVGI MEAE IN MORGINCAP DEDI, ET SIC AB ILLO DIE FIRMVM ET STABILE MICZAE VEL EIVS HEREDIBVS MANEAT.

§. CCXVII.

Mansit hoc institutum et insequentibus temporibus, quin inter Saxoniae, vicinarumque prouinciarum ingenuos ac nobiles hodie quoque perdurat. Ut rem quibusdam mediæ aevi exemplis vere Germanicis illustremus: apud ALB. ARGENT. p. 113. sequentio fit dominii de Kyburg, *matri Ioannis Austriaci morgannatico iure donati. IVS PROV. SVEV. Cap. CCXCVI. Nun mercket, und vernemet, vvas ein ieglicher Mann, der von ritterlicher Art ist, seinem VVeib zur Morgengab geben mag, ohne seiner Erben Vrlaub. Das Morgens an ihrem Bett, oder so er zu Tisch gehet, oder ob dem Tisch, so mag er geben seinem VWeibe ohne seiner Erben Vrlaub, einen Knecht, oder ein Magd, die zu ihren Iaren kommen sind, und Zewn und Gezjumer ob der Erd.* Quæ etiam sunt in IVRE PROV. SAX. lib. L.

Morgengab et insequentibus sæculis in Germania in vfu fuit.

Art. XX. Exstant etiam diplomata, in quibus anno MCCCXIII. fit mentio *der. VViederlegung, VViddem und Morgengab* apud TOELN. *Cod. Diplom. Palat. n. CXIX. pag. 82.* et anno MCCCCV. *antiphernae, Morgegeban vulgo dictae* *) apud IO. IS. PONTAN. *Hist. Gelr. Lib. VIII. p. 363.* ut alia recentiora omittam exempla, quorum permulta sunt apud LVNIGIVM.

*) Ita se habent verba apud IO. IS. PONTANVM. Sed quum ipse fateatur p. 362. se tabulas illas nuptiales Reinaldi, Iuliacensis, vernaculo idiomate conceptas, Latine reddidisse: non dubito, quin illud *antiphernama-* le exprimat vocabulum Belgicum, quod fuit in tabulis authenticis, et in his nihil aliud lectum sit, quam sponsum sponsae praeter dotalitium constituisse morgengabam.

§. CCXVIII.

Epulae nuptiales.

Quemadmodum, vero sponsalia non temere sine epulis inibantur: ita multo magis ad condecorandas nuptias pertinere videbantur conuiuia opipara, pocula largiora, tripudia, inter quae cum alia per iocum fiebant, tum id imprimis, quod noua nupta aequae ac sponsus in altum tollerentur. Istum ritum iam suo aeuo in nuptiis notauit OPT. T. MILEVITANVS *de Schism. Donat. Lib. VI.* ex eoque PETR. PITH. *Aduers. Lib. II. Cap. VI.* Sed eundem Germanicae etiam originis gentibus non ignotum fuisse, docet IO. LOCCEN. *Antiqu. Sueo Goth. Lib. II. Cap. XXIV. pag. 109.* Caerimoniis *istis confectis, sponsus per iuuenes et viros, sponsa.*

sponsa per virgines et feminas desaltatur, ad suum quisque ordinem, et sexum. Inter tripudium sponsus iuuenis a subeuntibus paranympis sociisque iuuenibus attollitur atque sustinentium humeris vibratur. Id quod tamen et in aliis, extra septentrionem, prouinciis factum esse, ego quidem pro certo, haud adfirmauerim.

§. CCXIX.

Denique et iste mos vere Germanicus est, et iam inde ab antiquissimis usque temporibus ad nos deductus, quod, qui sollemnibus istis epulis intererant, sponsum sponsamque non modo piis votis, faustissimisque adclamationibus, verum etiam donis et muneribus, pro suis quique facultatibus, profecerentur. Sane enim GREGOR. TYRON. *Hist. Lib. VI. Cap. XLV.* describens nuptias filiae Chlperici: *Franci vero, inquit, multa munera obtulerunt: alii aurum, alii argentum, nonnulli equos, plerique vestimenta, et unusquisque, ut potuit, donatum dedit.* Haec dona et munera et hodiernis moribus obtinet, vocanturque: *Hochzeit-Geschencke, itemque die Braut Tafel.* *)

Dona nuptialia.

*) Inter plebeios et rusticos nuptialia haec munuscula non tam ad locupletandos novos coniuges, quam ad ferendos sumtus, in conuiuium nuptiale factos, conferuntur: Quod et in Suecia fieri docet IO. LOCCEN. *ibid. p. 109.* In nonnullis locis sumtus nuptiales ab iuuitatis hospitibus in eranis et collectis solentur.

184 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. X.*
lent adiunari, ac subleuari: quum plures
unum facilius, quam vnus et solus seipsum,
impensa maiore instruere possit.

§. CCXX.

Varia de
nuptiis a-
xiomata.

Inde ergo colligimus, I. iure Germani-
co nuptias facere non pueros puellasque,
sed iustae aetatis iuvenes, qui parentum
nomen sine rubore audiant. II. Non facile
Germanos, si principes excipias, exteras
ducere, quamuis, praeterquam cum Iu-
daeis, aliisque a Christo alienis, cum o-
mnibus sit ius connubii. III. Numquam
Germanos permisisse *πολυγαμίαν* ac pellica-
rum: at IV. inter nobiles ac ingenuos ho-
die quoque non impune esse impar matri-
monium. V. Inter plebeios non raras esse
opulentarum cum tenuioris census viris nu-
ptias, quos virtus ac industria commen-
dat. VI. In nuptiis quidem ritus ecclesiae
feruare Germanos: lucra tamen pactis do-
talibus promissa non adquiri, nisi concu-
buerint coniuges. VII. Dona nuptialia com-
munia esse utrique coniugi, nisi quod ex
sponsae plebeiae parentes saepe sibi stipu-
lantur in compensationem impensarum, it-
rogatarum in conuiuium nuptiale.

§. CCXXI.

His coro-
nae nu-
ptialis.

Quum itaque in Germania semper fue-
rit tera iuuenum Venus, longaue pueri-
tia: (§. CCXX, I.) facile patet, 1) cur
sponsae aequae, ac sponsae, olim inceserint
coronis ornati, quasi qui ad nuptias vs-
que, libidinum superato impetu, pulcher-
mannam

rimam retulerint victoriam, castitatisque laudem integram seruarint. Quod frustra dixeris de pueris et puellis, quibus huius victoriae laudem eo minus attribuas, quo minus plerumque hostilem insultum passe sunt. *)

*) Hinc ius sponsae, capillis solutis et sine velo incedendi, quod tanti semper visum maioribus, ut illud et liberis honori fuerit, si parentes hoc ornamento usi essent in nuptiis, (*vann sie mit fliegenden Hahren zu Kirchen vnd Strassen gegangen,*) quippe quod olim in testimoniis ingenuorum natalium exprimi solebat. Hinc et defloratae, ereptae sibi virginittatis pretium exigentes, vrgent, *dass ihnen der Kranz bezahlet werden moge.* Hinc tanti fit id ius coronae, ut postridie nuptiarum mira esse soleat aemulatio sponsae et conuiuarum caelibum, illa coronae usum etiamnum adfectante, his ei eripere hoc decus, et velum capiti iniicere, conantibus, quasi periculum esset, ne pollueretur id virginittatis ornamentum, si haereret capiti eius, quae virum passa esset. Quem lusum nuptialem, cum pluribus verbis nuptis ac praetextatis plerumque coniunctum, exprimere solent verbis: *man wolle der Braut den Kranz nehmen, vnd ihr die Kaube aufsetzen.* Similem ritum et apud veteres Graecos deprehendimus, nisi quod apud hos sponsae, soluta zona, ipsae coronas cum osculo et lacrymis ponerent. VALER. FLACC. *Argonaut. Lib. VIII. v. 6.*

Prima virginis quae scens dedit oscula vittis.

Quin et Deae cuidam, veluti Palladi vel Veneri coronam nuptialem dedicasse nuperas

maxime vbi primum peperissent, patet ex elegantissimo epigrammate vetere, quod est apud HEINS. *Nos. ad Horat. p. 16.*

Τῆ παδίν σεφάις τῆ παλλάδι ἢ παλαμίδα
 Ἀρτέμιδι ζενὸν εἶθετο Καλλιρόν.

Εὔρετο γὰρ μνηστῆρα ἢ ἄθελε, ἢ λάχεν ἢ βλε
 Σώφρονα, ἢ τέκνον ἄρτιν εἴτικτε γῆρος.

*Has Paphiae fertas, crinem hunc tibi,
 maxima Pallas,*

*Dietynnae hanc Zonam Calliroe posuit:
 Quod placido iam functa viro est, caste-
 que iuventam*

Transit, et prolem masculeam genuit.

§. CCXXII.

Pueriles
 seniles et.
 viduarum
 nuptiae..

Et quia iustae tantum aetatis iuvenes de-
 cere videbantur nuptiae: (§. CCXX, 1.) non
 modo 2) sua sponte hodie paullo serius
 animum ad eas adpellere solent Germani,
 sed et 3) statutis quibusdam id expressum
 videmus, ne minores xx. annis aram Iu-
 nonis tangant. Quale statutum Nordlin-
 gense laudat HOFFMANN. *de aetat. contrah.*
matr. idon. Cap. II. §. II. Ob eandem et-
 iam rationem 4) parum laudis apud nos
 habent nuptiae senum, quibus et 5) vidua-
 rum, adeo vt hae ex quarundam ciuitatum
 statutis quasi mulctam quamdam, tenuem
 illam quidem, at mulctam tamen, exsol-
 uere teneantur magistratui, *) quemadmo-
 dum cognato olim debebatur REIPVS, (quasi
Reu-busse.) (§. CLXXXI. *)

*) Halae nostrae viduae, iterum nubentes,
 praetori ciuitatis offerre tenentur marsupium
 cum numo argenteo: (*mit einem Silber-*
Groschen.) OCKEL. *de Praescript. immemor.*
 Cap..

Cap. II. §. XI. ill. A LVDEVVIG. vom Münz-
Wesen Cap. vlt. p. 266. Similem consuetu-
dinem Kirchscheidungae obseruari, tradit BE-
SOLD. in *Thesaur. praët. voc. Lehen*. Die Braut
muss den ersten Tag dem Herrn geben einen
Kuss, darzu geben sie in einem rothen leder-
ne Beutel ohne Nath, 30. Groschen. Ille-
burgi ad vota secunda transitura mulier iti-
dem Praefecto debet saccum sine futura cum
duobus numis, qui olim vocabantur Schre-
ckenberger. Quod ius, ab Hidda, vrbis do-
mina, si IER. SIMONT in *Chron. Ilburg. Part.*
II. p. 286. et Part. III. p. 502. credimus,
olim introductum, singulari dissertatione ad
legem Hiddae de sacco sine futura Lips. MDCCLXIX.
illustravit D. CHRISTOPH. DONDORFFIVS.

§. CCXXII.

Quamuis vero Germani, si a principi-
bus discesseris, non facile domum ducant
feminas exteras: (§. CCXX, 2.) tamen et
statutis quibusdam prohibetur, ne ciues ex-
tra communem patriam vel tribum, sibi
coniuges quaerant. *) Saltim 7) opifices
multis in ciuitatibus obstrictos adhuc fuis-
se nouimus ad magistri eiusdem opificii vel
filiam, vel viduam, ducendam, adeo, vt
8) sponfarum nomina profiteri teneantur,
qui iura magistri ambiunt: id quod expri-
mere solent verbis: *Männ müsse auf eines
Meisters Tochter, oder auf die Meisterin mu-
rhen.* Qualia collegiorum statuta **) re-
censet, et ad iusti ac aequi lancem ex-
pendit HADR. BEIER: de orig. specieb. et in-
terpr. iur. opific. Cap. VII. §. X. n. 498. sequi.
et. de Domesticis opific. Cap. III.

An Ger-
manis du-
cere liceat
exteras.

*) Le-

*) Legibus Mediolanensibus cautum esse, refert BODIN. *de Rep. Lib. I. Cap. VI.* ut bona eius publicentur, qui peregrinam in totum receperit. Cui tamen simile statutum in Germania ipsa me nondum reperisse fatear: vere tamen Germanicae originis esse arbitror illud Mediolanensium institutum, et a Langobardis primum inuectum, ibi perennare.

**) Quin quibusdam locis eadem lex praescripta est, pastoribus ecclesiae, siquidem alicubi non facile praeficiuntur parochiis, nisi qui pastoris defuncti vel viduam vel filiam aliquam se ducturos promittunt, pessimo profecto exemplo, et in ecclesiae dedecus ac opprobrium reperto, si vera fateri velis. Sunt equidem, qui patrociniū commodant huic consuetudini, suis circumscriptae limitibus: sed facile legum repagula perumpit vitium, si semel ei rimam dederis. Quid vero aliud consequitur, more hoc semel admissio, quam ut homines indigni sacro ministerio obtudantur ecclesiis, ut par coniugum tam male conciliatum non sine offendiculo plebis bellum perpetuum gerat, ut denique status quaestio huiusmodi ministro ecclesiae moueatur a parochis, nec his facile persuaderi possit, eum diuinitus vocatum esse, cui ducenti uxorem munus sacrum pro dote cessit? Vid. FINKELT. *de Iure patron. Cap. VI. n. 38. sequ.* TARNOV. *de Ministr. eccl. Lib. I. Cap. XXIII. Quaest. II. et* MENGERING. *Inform. Consc. Part. I. ser. penult. quaest. 4.*

§. CCXXIV.

Quemadmodum porro veteres Germani *πολυγαμίαν* et pellicatum numquam admitterunt:

Odiū πο-
λυγαμί-
αυ, quae con-
iugationis.

ferunt: (§. CCXX, 3.) ita 9) eandem pudicitiae ac castitatis laudem etiam nostris temporibus seruant, et hinc 10) non modo *Sycular*, adulterium, pellicatum, sed 11) passim etiam stuprum, a marito virgini vel viduae illatum, grauiore poena dignum iudicant, quin et hoc pro adulterio habent, quamuis stuprator non persultarit alienum thalamum. Qua de re infra, vbi de criminibus agendum fuerit, plura dicemus.

§. CCXXV.

Ex quarto axioma (§. CCXX, 4.) reddimus rationem, 12) cur inter regum quidem, principum ac comitum liberos ius sit connubii, quia hi omnes accensentur nobilibus: (§. CLXXXIX.) non autem 13) inter principem et equestris vel plebei generis feminam, adeoque 14) nec eiusmodi vxor, *) (secus ac iure Romano *l. 9. C. de incol. l. pen. ff. de rit. nupt.*) nec 15) liberi inde nati, participes sunt dignitatis nobilitatisque paternae, sed tunc obtineat regula *IVRIS FEVD. ALAM. art. CII. §. 1. Das Kind gehoret zu der argern Hand.* conf. *IVS PROV. SAX. Lib. I. art. LI.* nisi mater maioris nobilitatis ornamenta Imperatoris codicillis impetrarit. Et hinc quum saeculo XIII. Reinhardus, Comes Hanouiensis, Adelheidam, ministerialis filiam, vxorem duxisset, ex eaque sustulisset liberos, pater veritus, ne hi status controuersiam paterentur, diplomata, quibus matri liberis-

que

Imper
trimonium
nobilitum.

que nobilitatis iura conferrentur, anno MCLXXIII. non modo a Rudolpho I. Rege, sed et a singulis electoribus, impetrauit, quae primus edidit IO. CAR. CRANZIUS *Diss. de S. R. I. Comitum austregis §. LVI.* ex eoque ill. a LVDEVVIG *de dign. vxor. Diss. l. p. 6.* ubi et ex VECKII *Topogr. Dresd. p. 159.* profert similes Rudolphi I. Regis, tabulas quadriennio post scriptas, quibus Elifabetham Maltitiam, nuptam Henrico, Misniae Marchioni, non modo ingenuitatis, sed et nobilitatis, liberosque ex ea natos et dignitatis paternae, et iuris succedendi, facit participes.

*) In alia omnia quidem hic discedunt MYL. AB EHRENB. *in Gamolog. cap. V.* VVLTEIVS *in Consil. Marp. Vol. III. Cons. XVII.* SALMVTH *Resp. singulari pro matrim. princip. cum virg. nob.* et alii: sed inducti in hanc sententiam partim principiis iuris Romani, quae numquam receperunt Germani, partim locis quibusdam IVRIS PROV. SAX. *Lib. III. art. XLV. et Lib. I. art. XLV.* quae tamen de aequali mariti et vxoris multa (*vom VVehrgeld, Busse vnd VVette*) agere, obseruat illustris LVDOLPH. *de Iur. femin. ill. Cap. I. Sect. I. §. X. p. 25.* Certissimum sane est, mores hodiernos sententiae nostrae suffragari, et plurima exstare exempla negatae huiusmodi vxoribus natisque ex iis liberis, nobilitatis maritalis ac paternae. Vid. VFFENB. *de Consil. Aul. Cap. X. Sect. I. p. 84. 85. ill. a LVDEVVIG. ad Aur. Bull. Tom. II. p. 1385. sequ.* et BOEHMER. *de secund. illustr. person. nupt. Cap. II. §. XVI.*

§. CCXXVI.

§. CCXXVI.

Contra ea 16) inter ingenuos et plebeios non tam feuerè prohibitaè sunt nuptiæ, et quamuis 17) bilem eae mouere familiis equestribus, et despiciatui esse soleant tum ipsae plebeiaè mulieres, tum mariti, qui istas in torum receperunt, quin et 18) liberis, ad dignitates ecclesiasticas *) et hastiludia adspirantibus, (§. LXXX. LXXXIII.) non leui impedimento sit haec materna origo: ea tamen 19) non impedit, quo minus hi et paternae ingenuitatis participes, et 20) feudorum paternorum capaces habeantur.

Nec non
ingenuorū.

*) Neque his tantum casibus ad originem maternam respicitur, verum etiam si quis in numerum *ganerbiorum*, quos vocant, veluti *Fridbergensium*, vel *Geilenshusanorum*, recipi velit. Nam et tunc requiritur, vt ex materna aequè, ac paterna, familia maiorum imagines recenseantur, eamque profapiam iureiurando tum suo, tum aliorum prober candidatus. Hinc in *ACTIS IUDICIAL. in Sachen Herrn Rudolph Ioann Grassen von Vallpott zu Bassenheim contra Hrn. Burggr. Baumeist. vnd Regiments-Burgmannen zu Friedberg p. 2.* legimus: *Vnter denenjenigen Statutis aber, vvelche diesse in bemeldter Kayserlichen vnd Reichs-Burg Friedberg sich vnrerte Adelige Ganerben ex iure Statuum intermediarum, priuilegiorum Caesareorum, et superioritatis territorialis vnter sich errichtet, ist besonders auch diese Vorsehung mit enthalten, dass vver in dieser Adelichen Ganerben-*

nerbschafft recipiret vverden, vnd darinnen bleiben vil, entweder von Geburs eines Burgmanns Sohn seyn, oder eines Burgmanns Tochter heurathen, dabey seine Vaterliche vnd Mutterliche Ahnen von Schild vnd Helm atadelichen Geschlechts, vnd Stiff-massig geboren, vwie in andern Erz-vnd Stiffiern zu geschehen pflegt, probiren, vnd aus denen zwolff Regiments-Burgmannen vier als Iuranten dazu erbitten, vnd produciren musse.

§. CCXXVII.

An filia regis vel principis nobilitatis gradum maiorem amittat, nubendo nobili minoris gradus?

Verum quemadmodum ingenua vel plebeia iura nobilitatis ideo non consequitur, quod nobili nupsit: (§. CCXXV, 14.) ita contra 16) femina maioris nobilitatis, modo nobilem, licet inferioris dignitatis, maritum sortita fuerit, iura nobilitatis suae haut amittit. Hinc 17) regis filia, nupta principi *Ihro Hoheit*; principis filia, licet comiti nupta, *Ihro Hochfurstl. Durchlauchtigkeit* vocatur: DN. 2 LVDEVVIG de *Nobil. femin. Diff. III. p. 40.* LVDOLPHI. *ibid.* §. XII. p. 28. 29. quin 18) vxorem comitis, principe natam, aliis comitum vxoribus in itu sessuque praelatam fuisse, ipse non semel obseruauit, vid. LVDOLPHI. *ibid.* pag. 28. quamuis 19) liberos, quos eius dignitatis femina enixa est, ideo non esse dignitate principes, facile vnusquisque sit animaduersurus. GVN DL. *Diff. an nobilit. vent. Cap. III. §. XV. p. 44.*

§. CCXXVIII.

Illustris, ingenio vel plebeio

Sed et nullum est dubium, 20) quin, si ita

ita gente enūbat filia principis vel comitis, ut vel ab ingenuo, vel a plebeio, se domum duci patiatur, ea deposuisse censetur nobilitatis suae ornamenta: GYNDL. *ibid.* §. LIII. p. 89. nec 21) Germani unquam receperint Gallorum, Anglorumque mores, quibus nobilitas tam firmis radicibus infixata videtur huius dignitatis feminis, ut, tametsi cum viris plebeiis signauerint tabulas, principum tamen elogia ac praerogativas retineant, et in Anglia postea quoque *My Ladys* salutentur. FELTMANN. *de tit. honor. Lib. I. Cap. XXVI.*

nuptia, nobilitatis iura amittit.

§. CCXXIX.

Quum vero et hodie non rarae sint opulentiarum feminarum cum tenuioris census viris nuptiae: (§. CCXX, 5.) consequens est, 22) ut diuitis cum paupere matrimonium non noceat liberis, nec 23) dedecori id sit ipsis coniugibus, sed potius hoc ipso laudem mereatur uterque, alter, quod virtutem non habuerit post numos, alter, quod fortunam sibi meritis finxerit, et solo ingenio, virtuteque sibi amorem coniugis opulentioris conciliarit.

Laude dignum habetur, virtutem docti antefere.

§. CCXXX.

Quamuis porro ritus ab ecclesia institutos in nuptiis seruent Germani: (§. CCXX, 6.) certum tamen est, 24) sacris illis ritibus multos accedere alios, quos iam supra notauimus in vetere Germania receptos fuisse, veluti coronas, concentus musicos, do-

Ritus nuptiales.

na ac munera nuptialia, et inter illustres coniuges *morgengabam*: tametsi 25) fatendum sit, plebeios et rusticos morum, a maioribus veluti per manus traditorum, multo esse seruantiores, quam in dignitate aliqua constitutos, qui noua ac singularia quaedam plerumque adfectant etiam in nuptiis. *) Apud Hibernos, quos Germanorum nepotes vocat, sua etiam aetate equum militarem cum framea inter iugalia munera sollemnia fuisse, in *Glossario archaeologico* obseruat SPEELMANNVS.

*) Sic e. g. qui genere vel dignitate eminent, non ter, sed semel, e suggestu promulgati volunt nuptias: nec sollemniter procedunt ad templum, sed, paucis comitati cognatis amicisque, eo vehuntur, vel plane intra priuatos parietes rem omnem confici malunt. Raro etiam hic deprehendes coronas, saltem sponzorum: raro dona nuptialia sollemniter accipi, animaduertes. Quibus omnibus tamen mordicus inhaerent plebei et rustici. Inter hos etiam alicubi sancte seruatus est ritus, vt sponsus arae imponat pileum, eique sponsa velum adponat, et tunc nuptias fecisse dicantur sub lege: *Schleyer bey Huth*. De ritu hoc, in Hassia potissimum, ad significandam reciprocam coniugum successionem, recepto, ex instituto differuit IO. GEORG. VVERNERVS de *paetis dotal.* *Huth bey Schleyer*, *Schleyer bey Huth. Marp. MDCCXIV.* vbi §. X. refert, relatum sibi esse a viris fide dignis, in quibusdam Hassiae inferioris pagis, nominatim auf dem Hayn, ante annos non ita multos, instante benedictionis sacerdotalis actu, personas desponsatas ista capitum suo-

rum segmenta, Huth und Schleyer, sollempni ritu et certis verborum formulis deposuisse, et coniunxisse. In actis, ex Hassia transmissis Francofurtum iuxta Viadrum, reperi huiusmodi pactum dotale, initum die XXVII. Aug. MDCCXII. inter Io. Elmshausen, Gieselbergensem, et Christinam Neben, cuius §. VII. huc pertinet: Die Sterbensfalle beyder verlobten Personen belangend, so setzen sie HUTH BEY SCHLEYER und SCHLEYER BEY HUTH, also, dass das letztlebende das verstorbene erben solle, alles treulich sonder gefehrde und arglist. VVein-Kauff-Freunde sind hierbey gewesen, auf des Brautigams seiten der Vater obenbenandt: etc. auff der Braut seiten, etc.

§. CCXXXI.

Quumque non capiantur lucra ex patris dotalibus, nisi coniuges concubuerint: ^{Effectus} (§. CCXX, 6.) consequens est, 26) vt, ^{conscienti} si, antequam coniuges communem lectum habuerint, solum sit matrimonium, nec dotalium, nec portio statutaria, nec promissa morgengaba peri possit, multoque magis 27) id obtineat, si sponsa fugerit sponsum, eique dolo malo numquam sui fecerit copiam, isque postea sepulcrum pro geniali lecto intenerit. *) Quod adeo verum est, vt vel ideo sponsae illustres per procuratores iungi soleant sponis suis. (§. CCXII. *) Ill. a LVDEVVIG. Diff. iur. Rom. et Germ. in dote Diff. XI. litt. c. p. 31. et de matrim. per procuratorem Differ. VIII. Cap. III.

*) Quamvis vero hoc ius ad solam Saxoniam vulgo restringant: id tamen commune Germanorum omnium fuisse, facile potest demonstrari. Sane enim in pactis dotalibus Ruperti III. Comitis Palatini apud TOELNERVM *Cod. Dipl. Palat. n. CC. p. 160. anno MCCCXCIII.* promittitur dotalitium, sed addita clausula: *Vnd sollen vvir vnd sie auch keine Forderung darum thun, er habe dann vor bygeschlaffen by der obgenanten vnser Enkelin vnd Tochter.* Promittitur deinde augmentum dotis; sed denuo addita illa conditione: *Vvir durffen auch dem obgenandten Herzog Karle die Schlosse Zvveyenbruck, Hornburg vnd Bergzabern, als vvir ihm die fur das Zugeld versetzet vnd verschrieben haben, nit ingeben vor dem byschlaffen, vnd vvan das byschlaffen gescheen ist, so soll das inentvorten der Schlosse vf beede Sy geschehen eins mit dem andern.* *Conscensionem tori et hodie exigunt IVS PROV. VVR-TEMB. Part. IV. tit. II. §. I. REFORM. FRANCOF. Part. II. tit. III. §. V. IVS PRVSS. Lib. V. Art. V. §. VII. LVBECENSE Part. II. tit. II. Art. XII. vbi vid. MEVIUS n. 271. Quin et in Gallia hunc morem superesse, restantur GER. MAYNARD. Decis. Tholos. Lib. I. Dec. LIV. ARGENTR. Consuet. Britann. Art. CCCXXIX. gloss. III.*

§. CCXXXII.

Quid iustū
circa dona
nuptialia?

Denique ex ultimo axiomate (§. CCXX, 7.) colligimus, 28) communia vtrique coniugi esse xenia nuptialia, siue verbis soli sponso, siue soli sponsae, siue vtrique oblata sint: *CARPZ. Part. III. Const. XXII. def. I. PETR. MVILER de dono nupr. Cap. II. §. XII.*

§. XII. IVS VVRTEB. *Part. III. tit. VII. ad-*
eoque 29) contra mores quotidianos phi-
lofophari, qui, vel dona, a cognatis spon-
fi oblata, sponfo; a sponsae cognatis tra-
dita sponsae adquiri contendunt, MOLLER.
ad constit. Elect. Part. III. const. XXII. n. 2.
vel 30) cum ZASIO *Lib. sing. intell. Cap. IX.*
omnia sponsae donata sponsae; vel cum
aliis omnia sine discrimine sponfo cedere,
existimant. CARPZ. *Part. III. Const. XXI.*
def. II. 31) Non capere sponfos haec mu-
nera, si ea sibi stipulati sint parentes, im-
pensas facientes in conuiuium nuptiale.
Quin 32) si inter plebeios sponsae paren-
tes in conuiuium impensas fecerint, xe-
niaque nuptialia reliquerint genero, ea na-
turam dotis induere, et, soluto matri-
monio, repeti posse, tacita interim hypo-
theca vxori competente. PETR. MULLER. *ibid.*
Cap. IV. §. XII.

T I T. X I.

De Iure Dotium, dotalitii, morgen-
gabae, similiumque lucrorum
Nuptialium.

§. CCXXXIII

Sponsalibus et nuptiis iam inde ab an-
tiquissimis vsque temporibus accessisse
varia dona ac munera, iam supra monui-
mus. (§. CXXXVIII.) In his praecipuum
dos, quam plane aliam apud Germanos

Dotem a-
pud Ger-
manos v-
xor offere-
bat marito

deprehendit TACITVS de Mor. Germ. Cap. XVII. ac apud Romanos. Siquidem de illis scribit : *Dotem non vxor marito , sed vxori maritus offert , **) quum constet , Romanos ab vxoribus expectasse dotes , propter quas et nubere poterant Romanae mulieres . *l. 2. ff. de iur. dot. l. 1. ff. solus. matrim.* quum contra *virgines grandes et dote cassae* , viderentur illocabiles. *PLAYT. Aulul. act. l. scen. II. v. 14.*

*) Quum vero olim similes plerumque fuerint Gallorum Germanorumque mores : (§. I. *) nescio an illorum instituta satis peruiderit CAESAR , qui *Lib. VI. de Bello Gall. Cap. XIX.* Gallorum vxores dotem obtulisse maritis , et ab his eiusdem quantitatatis donationem in commune collatam , scribit : *Viri* , inquit , *quantas PECUNIAS ab vxoribus DOTIS nomine acceperunt , tantas ex suis bonis , aestimatione facta , cum DOTIEVS communicans . Huius omnis pecuniae coniunctim ratio habetur , fructusque seruantur . Vter eorum vita superarit , ad eum pars vtriusque , cum fructibus superiorum temporum , peruenit .* Viderat haec CAESAR in iis Galliae partibus fieri , quas suis moribus Romani imbuerant ; at vix credibile est idem reliquos fecisse Gallos , quibus sinceriores et minus inquinati mores placebant . Puto itaque CAESAREM , patriis aduerum iuribus , ea , quae marito vicissim offerebat vxor , pro dote habuisse , dotem autem veram Germanicam in *antiqua* mutasse , quod multis post saeculis fecisse etiam iureconsultos Germani eos , soli Romanorum iurisprudenciae inuictos , paullo post adparebit .

§. CCXXXIV.

Quamvis vero maritus vxori offerret dotem, id est munera quaedam vel facultates, in quibus haec, finito matrimonio, vsumfructum nancisceretur, et vnde marito superstes vitam honeste et pro dignitate toleraret: *) non dubitandum tamen est, quin et ipsa vxor pecora quaedam, aliaque, quibus eorum temporum simplicitas insigne pretium statuebat, ad maritum attulerit. Id enim velle TACITVM, arbitramur, dum addit, *uxorem inuicem ipsam armorum aliquid viro adferre*. Nec aliud esse putamus PECVLIVM illud, quod Gallos, (cisalpinos, vti suspicatur MENAG. *Amoen. Iur. Cap. III.*) ab vxoribus in ea, qua Graeci *παράδοξα* dicunt, accipere, testatur VLPIANVS l. 9. §. 3. ff. de iure dot. Quum enim dotes vxorum Gallos ignorare, probe sciret: is aequae, ac CAESAR, (§. CCXXXIII. *) moribus Romanis deceptus, eas parum commode *παράδοξα* adpellauit.

Vxor tamē
et ipsa
quaedam
adferbat
marito.

*) Hoc quoque innuere videtur TACITVS, dum scribit, *accipere uxorem, quae liberis inuiolata ac digna reddat, quae nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant*. Ex quo merito colligas, 1) non in solis armis, sed in aliis quoque facultatibus, in primis pecoribus, praecipuis Germanorum diuitiis, constituisse Germanorum dotes. 2) Ob eam causam Gallos cisalpinos, qui, obseruante MENAGIO, Latine quidem loquebantur, sed vocabulis aliam plane notionem subiiciebant, bona, quae vxor ad virum at-

100 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. XI.*
rulerit, vocasse PECULIUM, quasi quod inpe-
cudè potissimum constiterit. 3) In dote vi-
duae constitutum fuisse vsumfructum, do-
nec, extincta illa, rediret ad liberos.

§. CCXXXV.

An mor-
gengaba
recepta,
tempore
Taciti?

MORGENGABAE mentionem non facit TA-
CITVS, nec aliorum lucrorum nuptialium,
quae insequentibus temporibus in vfu fue-
runt. Quandoquidem tamen, vti paullo
post demonstrabimus, paucis post saeculis
ista *morgengaba* in plerisque gentium Ger-
manicarum legibus occurrit: dubitare non
licet, quin ea quoque iam tum Germanis
non ignota fuerit.

§. CCXXXVI.

Medio ae-
vo dotem
maritus v-
xori con-
stituere,
apud VVi-
got hos.

Nimirum vt ad medii acui mores pro-
grediamur, ne tunc quidem Germani sui
fuerè dissimiles. DOTE ENIM et his tem-
poribus non vxor marito, sed vxori ma-
ritus, adferebat. Apud VVISIGOTHOS *Lib. III.*
Tit. I. §. V. dos eatenus legibus circum-
scripta erat, vt quisque non vltra deci-
mam bonorum partem dotis loco sponsae
constituere posset. Id vero, quod quisque
constituerat, in dominium vxoris transi-
bat, et huic fas erat, de eo pro lubitu
disponere, praeterquam, si superstites ha-
beret liberos aut nepotes, quibus dodran-
tem saltim relinquere tenebatur: LEX VVI-
SIG. *Lib. IV. tit. V. §. II.*

§. CCXXXVII.

Apud Fran-
cos.

LEX RIPVARIA *tit. XXXVII.* vnicuique per-
misse

miserat, dotem quantumcumque sponsae promittere per tabularum seu chartarum instrumenta, idque promissum perpetuo valere iusserat. At, si nihil huiusmodi pactis dotalibus fuerit expressum, dotem legitimam, mortuo marito, quinquaginta solidis definiuerat. Et hinc luculentissimas dotes, tum in pecunia, tum in praediis, agris, mancipiis, pecoribus, non modo a regibus, sed et aliis inferioris ordinis viris, constitutas esse, constat exemplo Chlodouaei apud GREG. TVRON. *Hist. Lib. IX. Cap. XX.* et ex tot libellis dotis a Francis confectis, quales iam supra ex MARCVLFI *Form. Lib. II. Cap. XV. Adpend. Cap. XXXVII.* FORM. SIRM. *Cap. XIV.* BIGNON. *Cap. V.* LINDENBR. *Cap. LXXV.* adduximus. *)

*) Similes libelli existant in FORMVLIS ANDEGAV. *Cap. I.* apud MABILLON. *Analect. vet. Tom. IV. p. 134. sequ. form. XXXIV. p. 254. et form. XXXIX. p. 257.* nec non apud BALUZ. in *Adpend. Capitular. n. CXLVIII. p. 1551.* eo sane notatu digniores, quod, quum in iis confecti sint Franciae prouinciis, vbi lege Romana vivebatur, nihilominus tamen dotem non vxor marito, sed maritus vxori, constitueret. Praeterea ex libellis his discimus, dotem, in ipsis sponsalibus promissam, et apud acta confirmatam, et aliquando eo nomine pignora data esse, vt eo certior esset sponsa, se id lucrum, mortuo marito, consequituram. Praeterea inde patet, eam dotem consensu toro, hac lege peruenisse in dominium vxoris, vt illa liberis in eo matrimonio natis relinqueretur. Quod in

FORM. ANDEGAVENS. Cap. XXXIX. ita verbis barbaris exprimitur: *Haec omnia superius nominata ad die felicissimo nuptiarum hoc ad die praesente habeas concessum, dum aduixeris, perpetualiter ad usufructuario ad possidendum.*

§. CCXXXVIII.

Apud Alamannos.

Nec alia apud ALAMANNOS erat dotis ratio. Quantitas enim legitima quadraginta solidis definiebatur, siue ea in auro argenteo, siue in mancipiis, aliisque rebus, consisteret. *) Hac utebatur fruebatur vxor, si liberos marito enixa esset: si sine prole decessisset maritus, ipsaque ad secunda vota transire vellet: dotis haec legitima, et quidquid ei parentes placitauerant, et quidquid de sede paterna secum arulerat, eam sequebatur, praeter id, quod manducasset, aut vendidisset. Et quidem si agnatus ei dubiam redderet dotem, ipsaque vel iureiurando, vna cum quinque consacramentalibus praestito, vel singulari certamine eam obtineret: illa pecunia post mortem mulieris retro numquam reuerrebatur, adeoque tunc dotem non iure usufructuario, sed iure dominii ac proprietatis, possidebat. LEX ALAM. tit. LIV. sequ.

*) Libellus dotis Alamannicus exstat apud GOLDAST. *Chart. Alam. num. IV. Tom. II. Script. rer. Alamann. p. 28.* in quo inter alia legitur: *Propterea dono tibi dotem, sicut nostris utriusque complacuit amicis tibi donare, in pago illo, in loco, in villa nuncupata, id est, rectam eundem cum sepe circum-*
cin.

cinctam. Vbi sane miror, GOLDASTVM, rerum Germanicarum alioquin haud imperitum, in margine notasse: *Ita vocat εὐτίμια, seu donationem propter nuptias*. Ceterum ex eo loco patet, mansisse Alamannis veterem morem, dotes ex amicorum cognatorumque consilio constituendi.

§. CCXXXIX.

Apud SAXONES non minus, ac apud reliquas gentes Germanicas, dos vxori a marito constituebatur, eaque in re Ostphalis et Angriuariis cum VWestphalis omnia conueniebant. In eo tamen erat discrimen, quod apud illos vidua, filiis superstitis, dote vteretur frueteretur, iisdem turbato naturae ordine ante matrem extinctis, eam ad proximos heredes; si filios non enixa esset, ad dantem eiusue heredes transmitteret: apud hos vero vxor, filios enixa, dotem amitteret, liberis non exstantibus, eandem iure usufructuario haberet, ea mortua; ad dantem eiusue heredes proximos redituram. LEG. SAXON, Tit. VIII. Apud BAIUVARIOS quoque dotem legitimam fuisse vxoribus constituendam, patet ex eorum LEGE Tit. XIV. Cap. VII. §. II.

Apud Saxones et Boioarios.

§. CCXL.

Apud BVRGUNDOS *vuirtemon*; apud LANGOBARDOS *meta* et *morgengaba* dotem maritalem absorpsisse videtur: neque in earum gentium legibus occurrit dotis, a pretio nuptiali et dono matutinali distinctae, ve-

Saeculis X. et sequentibus.

stigiū. Hinc notasse sufficiat, multo post ea tempora, in vniuersa paene Germania et Gallia, quae moribus patriis vivebat, dotem hanc maritalem in vsu mansisse. *) Exstant sane ex saeculo X. instrumenta dotalia Henrici Aucupis, apud ECCARD. *hist. geneal. Sax. pag. 27.* et Ottonis II. apud LEVKFELD. *Antiqu. Bold. p. 208.* ex saeculo XI. Reinoldi, Comitis Senonensis, et Richardi apud MARTENE *Thesaur. anecdot. Tom. I. p. 142. et 123.* itemque Richardi, Normanniae ducis, apud LVC. DACHERS. *spicileg. Tom. VII. p. 204.* ex saeculo XII. Henrici, Brabantiae Ducis, apud MIR. *Cod. donat. piar. Cap. XCIX. p. 106.* et Ingeranni, Comitis S. Paulli, apud EVDDEM *Notit. eccl. Belg. Cap. XCV. p. 704.* ex saeculo XIII. VVallerami, Ducis Limburgensis, apud MIR. *dipl. Belg. Lib. I. Cap. LXXVII.* in quibus omnibus mariti vxoribus dotem, et quidem iure vsufructuario possidendam, constituunt.

*) Quin tantum abest, vt priscam morem et in re migrarent, vt potius profiterentur in instrumentis dotalibus, leges patrias id officii iniungere marito, vt vxori dotem promittat. Sic sane RAINALDVS, Comes Senonensis, in pactis dotalibus, anno MXXIII. scriptis: Ego RAINALDVS, inquit, Comes Senonensis, volo coniungere mihi mulierem, nomine LVVILLAM: sed praecipiant LEGES humanae, sponsum sponsam suam ex propriis dotare. MARTENE *Thesaur. anecdot. Tom. I. p. 142.*

§. CCXLI.

Nec tamen existimandum est, nihil ad maritos attulisse vxores. Nam iam inde ab antiquissimis vsque temporibus aliquid pecorum, argenti, aliarumque rerum ex facultatibus paternis accipiebant. Eius sane, quod de sede paterna secum attulerat vxor, meminuit LEX ALAM. Tit. LIV. Nec minus filiabus, ad maritos ituris, aliquid honorum dabant VVifigothi. LEX VVISIG. Lib. III. Tit. I §. V. In primis apud Langobardos eius generis bona vocata sunt FADERPHIVM, *) cuius passim meminuit LEX LANGOB. Lib. I. tit. IX. §. XII. Lib. II. tit. I. §. IV. et tit. XIV. §. XV. quemadmodum apud Anglos aliosque MARITAGIVM. GLANVILL. Lib. VII. Cap. I. P. E. R. DE VIN. Lib. III. Epist. V.

Vxores quoque aliquid ad maritos adferere.

*) GLOSSA apud LINDENBROGIUM: FADERFIVM, id est, dotam. Sed scripsit eam glossam nescio quis, loquutionibus iuris Romani adfuerus, cui dos erat, quam vxor viro adferebat. LINDENBROGIO p. 1398. vocabulum natum videtur a Germanicis Vater, et erbe vel erffe hereditas, vt faderfium idem sit, ac Vater-Erbe, hereditas paterna. Sed magis rem acu attinges, si illud interpreteris Vater-vieh, partim quod plerumque in pecoribus consistere illud sponsae peculium, partim quod saepe filiae daretur a patre viuente, cuius nulla erat hereditas.

§. CCXLII.

Animvero, qui dotes vocant hasce pecunias,

Nec tamen id erat dot.

cunias, non parum, ex mea quidem sententia, falluntur. Quamuis enim P. DANIEL *Hist. Franc. Tom. I. p. 156.* existimet, Pipini ac Caroli M. temporibus dotres mulierum ita inualuisse, ut concubinae, non uxores, viderentur, quae indotatae ad maritos peruenerint: nescio tamen, an firmo satis talo stet haec istius sententia. Id saltem certum est, peculium istud qualecumque, filiabus datum, nihil commune habuisse cum dotibus Romanis. Nec enim necessario dabatur, nisi forte apud VISIGOTHOS, et maritus eo fruebatur, non tanquam dominus, sed tanquam legitimus ac fructuarius tutor uxoris suae. *) BERGER *de discrimin. bon. vx. §. XVII.* GAERIN. *de distinct. inter dot. et paraph. §. VI.*

*) Testis est SPECVLATOR SAX. *Lib. I. art. XXXI.* vbi de bonis uxoris: *Wann ein Mann ein Weib nimmt, so nimmt er in seine Geuehr alles ihr Gut zu rechter Vormundschaft.* Quem locum exposuimus in *dissert. de marito, tut. et curat. uxoris legit. Cap. II. §. XVI.*

§. CCXLIII.

Dotes mulieribus initio tenues.

Initio id peculium, quod filiabus nubentibus dabatur, tenue erat, et leuioris pretii. Postea, gliscentibus opibus, satis luculentum esse, et in auro argentoque consistere coepit. Sic Philippus Alfatus, Flandriae Comes, nepti Mathildi, nubenti Henrico, Brabantio, anno MCLXXXIX. dedit mille.

mille et quingentas libras Elandrensis monetae, apud MIR: *Donat. piar. Cap. XCLIX. p. 106. sequ.* quumque Guilielmus, Dux Lunenburg. saeculo XIII. elocaret filiam: auctor vitae Magni Torquati, Ducis Brunsv. apud LEIBNITIVM *Script. rer. Brunsv. Tom. III. p. 219.* scribit: *Agneten gaffer dem Herzoge van Sassen, mit einem gar groten Brutschatte an Gelde, so tho der tids unter dem Forsten nicht gebrucklich.* At ex eo tempore vsu satis frequentata sunt luculentiora illa peculia, saltim inter principes, *) et, interiecto tempore, quum in aulis magni fieri coepissent iuris Romani principia, illa DOTIS nomen adsumserunt, dote maritali in DONATIONEM PROPTER NVPTIAS paulatim degenerante. Exemplum Henrici Rasponis, Landgrauii Thuringiae, vxori, Beatrici, ducis Brabantiae filiae, anno MCCXI. DONATIONIS PROPTER NVPTIAS loco dantis castrum Nauenburg, oppidum Sangerhusen, castrum Erkenhaldesberge, (Eccardsberge) oppidum Gotham, et districtum Belgere, ex BVTKENII Trophaeis Brab. adduxit GVDLI. *de emt. vxor. Cap. II. §. XXIII. p. 55.*

*) Hinc introductae collectae, quas vocant die Fraulein-Steuern, a subditis praestandae, quoties Principes elocant filias. v. c. BVRC. GOTTH. STRV. *Jur. Publ. Cap. XXVII. §. XVIII.* Et talem collectam sibi a ciuibus oppidi Cranenburgensis anno M.CCCXL. stipulatur Dietericus, Comes Clivensis, apud DIETHM. *Cod. dipl. ad Teschenm. n. XXIV.* et a ciuibus.

bus Vdenheimensibus anno MCCC. Ioannes Comes Cliv. *ibid. n. XXVIII. p. 21.* et quidem in eum casum, si vel filii equestribus armis cingantur, vel filiae nubant. Quin etiam filiabus *apanagiatorum*, quos vocant, dos hoc modo corrogatur a subditis principis, qui regimini praest, SPRINGENSE. de *Apanagio Cap. XI. §. XVII.* quamvis, ne pecunia nimis exhauriatur prouincia, pleraeque illustres familiae pactis cauere soleant, quid singulis feminis principibus nupturis a prouincialibus debeatur. Quae omnia multo post nata esse, quum iam dotes femininae necessariae haberentur, facile vnusquisque animadvertit.

§. CCXLIV.

Varia vocabula dotium muliebrium et maritalium.

Quamuis vero paulatim inualesceret, vt et vxor marito, et maritus vxori, aliquid bonorum promitteret: variis tamen admodum vocabulis vtebantur in designandis istis lucris nuptialibus. *) In diplomate Ermesindis, Comitis Luzemburgicae, Margaretha Barrensis, nuptura Henrico Comiti Luceburgico, anno MCCXXXI. sponso adferre *Lineyum et Castellanium*, cum dependentiis, hominiis et dominiis, idque vocatur MARITAGIVM: Henricus vero promittit, se DOTATORVM *Margaretham septingentis libris terrae in castello et castellania, in hominiis et dominiis.* MIRAEVS *dipl. Belg. Lib. II. Cap. LXXXVIII. p. 395. sequ.* In diplomate Alberti I. Imperatoris apud LEYBNIY. *Cod. dipl. Tom. I. p. 40.* id, quod Rudolphus Dux, eius filius, sorori regis

gis Franciæ promittit, DOTALITIVM, vel DONATIO PROPTER NVPTIAS; quod rex Franciæ daturus erat, DOS adpellatur. Quæ vocabula etiam occurrunt in instrumento dotali anno MCCXCIX apud DACHER. *Spicileg. Tom. VIII. p. 259.* Contra in diplomate Casimiri, Regis Poloniæ, apud LVDEVVIG. *Reliqu. MSC. Tom. V. p. 592.* id, quod sponsa adfert anno MCCCIV. vocatur DONATIO PROPTER NVPTIAS; quod sponsus promittit, DOS dicitur. Adeo ipsas veluti linguas simul confudit iuris Romani et Germanici confusio.

*) Quin promiscue pæne vsos esse veteres vocabulis, dos, dotalitium, donatio propter nuptias, sponsalitiu[m], multis exemplis constat, quorum quaedam collegit ill. a LVDEVVIG. *Diss. de dote mariti p. 28. sequ.* Sic Richardus, Dux Normannorum, anno MXXXVI. Adelee, coniugi, dat aliqua, de IVRE DOTALI, vel LEGE DOTIS, vt iuxta nobilitatis suæ lineam dotata sibi iungatur. Et tamen eam dotem postea vocat *cessonis DOTALITIVM.* DACHER. *Spicileg. Tom. VII. p. 203.* Et Tom. VIII. p. 165. in alio instrumento dotali, anno MCIX. scripto, id, quod uxor marito adfert DOS: quod maritus vxori promittit, DONATIO PROPTER NVPTIAS vel SPONSALITIVM adpellatur. Quam ambiguum vocabulorum notionem confusio iuris Romani et Germanici deberi, nemo non animadvertit.

§. CCXLV.

Paullatim quoque mos inoleuit, vt veteri coniungerentur dos muliebris et dona-

Dotalitii.
darii, vi-
dualitii
origo.

tio ista propter nuptias, *) a viro constituta, (licebit enim iam ore Romano loqui,) et ex summa illa vel usurae promitterentur futurae viduae, vel ei certae praefecturae et praedia assignarentur, ex quibus tantae aestimationis fructus caperet. Idque vocatum est DOTALITIVM, DONATIVM, VIDVALITIVM, *das Vvitthum*, *Leibgeding*. IUS FEVD. SAX. Art. XXXI. Ein Leibgeding ist eine Gabe, die ein Mann seinem Vveibe giebet an Eruchten oder Zinsen. Dotalitii autem vocabulum Gallis, Anglis, Belgis, Italis, multo antè familiare, demum saeculo XII. sub Imperatoribus Hohenstauffis, Germanis innotuisse, suspicatur GVDL. *de emt. vxor. Cap. II. §. II. p. 52.*

*) Nec tamen ea donatio semper, vt apud Romanos, erat doti aequalis, sed aliquando duplo maior. Exemplum ex LVD. ANT. MV-RATORI *Antiqu. Estens. Tom. I. Cap. XXXIX. p. 381.* iam eruit laudatus GVDLING. *ibid. §. XXIV. p. 56.* vbi anno MCCIII. *Azo, Estensis marchio*, in publico conuentu baronum Lombardiae varentavit et professus fuit, se accepisse in DOTEM. a Domina Alix, filia quondam Rainaldi, Principis Antiocheni, quam in matrimonio sibi receperit, duo millia marcharum argenti, ac inde iure pignoris et DONATIONIS PROPTER NVPTIAS inuestiuisse Domnam Alix de tantis de suis bonis et possessionibus et immobilibus, ubicumque habeat, vel acquirere debeat, vt valeant DVPLVM SVPRASCRIPTAE DOTIS et DONATIONIS.

§. CCXLVI.

Quum itaque non semper aequalis doti esset donatio illa propter nuptias: (§. CCXLV. *): ad id, quod infra dotis illarum summam dabatur, exprimendum nouo opus erat vocabulo, ad quod aptissimum videbatur **AVGMENTVM DOTIS**, *) *die Verbeserung* a donatione propter nuptias in eo diuersa, quod nec doti semper aequalis fuit, nec iure proprietatis ad uxorem semper peruenit. Quale fere fuisse Graecorum inferioris aevi *ἰσόβολον*, patet ex descriptione *ATTALIATAE* in *Synopsi iur. Graec. tit. XXVII.* apud *LEYNCLAV. Iur. Graeco Rom. Tom. 1. p. 25.*

Nec non
augmenti
dotis.

*) Alioquin iure Romano **AVGMENTVM DOTIS** erat, quod mulier vel eius pater, addebat doti dictae, datae, vel promissae, idque iisdem iuribus, ac ipsa dos gaudebat. *l. 26. §. 2. ff. de pact. dot. l. 8. C. de iure dot.* Tria vero huius accessionis genera facit *HOTOMAN. de dote n. IX. sequ.* primum, si initio mille sint promissi, et postea addantur quingenti: *Nov. XXII. Cap. XXXI.* alterum, si maritus quidem mille acceperit, et apocham tamen mulieri dederit in maiorem summam: *l. 2. C. de dote caut. non numerat.* tertium, si proprietati nudae in dotem datae usufructus postea accedat: qui casus est in *l. 4. ff. de iure dot.* Germani vero secundum tantum genus receperunt, et plus repromiserunt uxori, quam ab ea dotis nomine acceperant, idque vocarunt *die Verbeserung.*

§. CCXLVII.

§. CCXLVII.

Ius mulie-
ris in mor-
gengaba et
dote .

De MORGENGABA, eiusque apud gentes Germanicae originis tantum non omnes usu, iam supra, quantum satis est, diximus. (§. CCXIV.) Iam addimus, in illa donatione nuptiali dominium consequutam esse uxorem, *) quum dos plerumque, saltem si liberi exstarent, iure tantum usufructuario ad viduam pertineret, et postea etiam dotalitium morte exspiraret. *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XX. Die Frau erbet die Morgengabe auf ihre Erben, und mag damit thun und lassen, was sie vill; aber Leibgeding nicht.*

*) Probat hoc etiam diploma GERTRVDIS, viduae Henrici de Brandenberch, quod edidit ill. BOEHMER. de secund. nupt. illustr. pers. Cap. II. §. XLII. quo vidua illa allodium, situm in Grietzenpach, ad se DONATIONIS titulo pertinens, quod MORGENGAB vulgariter nuncupatur, cultum et incultum, quaesitum et inquisitum, cum omnibus attinentiis ecclesiae S. Petri in monte liberaliter et absolute ordinat, testatur, tradit et legat. Acta sunt apud Rosenhayn, anno Domini MCCLXXIII. III. Id. Septembr. Indict. I.

§. CCXLVIII.

Ius Ger-
manicum
cum usu
iuris Rom.
maxime
corruptum
est.

Itaque, iure Romano in Germania recepto, adeo a moribus patriis paullatim descitum est, ut dotis nomen et privilegia acciperent res, a muliere sponso promissae, vera dos Germanica in DONATIONIS PROPTER NYPTIAS naturam mutaretur, et in MORGENGABA, tantum, et AUGMENTO DOTIS, quod
qui-

quibusdam locis vsu receptum est, aliquod prisca moris vestigium superesset, quamuis inter illustres et ingenuos ius Romanum citius haec tropica instituerit, quam inter plebeios, *) apud quos morgengabae et dotalitii rarior vsus est, et sero demum dotes muliebres et donationes propter nuptias admissae sunt.

*) Cuius rei hanc reddideris rationem, quod ius Romanum et canonicum citius in principum palatia, quam in tuguria priuatorum, penetravit. LEIBN. praefat. Cod. iur. gent. dipl. Itaque ob illam quoque connexionem gentium Christianarum, quae, ex vetere Romanorum potentia supersuerat, factum videtur, ut leges Romanae prope instar iuris gentium communis haberentur. Et paucis interiectis: principes liberos in contractibus et foederibus, in testamentis, aliisque iuris gentium vel publicis actibus, easdem leges Romanas seruare solitos, ex hoc ipso codice nostro passim adparet, ita ut interdum in formulis iuris nimis videri possint. Denique additis exemplis: *Alibi, inquit, non contenti, renunciare legum auxiliis, etiam renunciant glossis et summis.*

§. CCXLIX.

Itaque dos Germanica fuit pecunia, uxori data eum in finem, ut vidua inde vitam pro dignitate toleraret. DOTALITIUM, ex allodio debitum, cum dote Germanica fere conuenit. Est enim et ipsum pecunia vel vsusfructus, quem maritus uxori, ad tuendam in viduitate dignitatem, in allodio constituit: ac, quo-

Definitio:
nes dotes,
dotalitii,
morgengabae, et
augmenti
dotis.

quoties ex feudo praestandum est, ponit illatam ab vxore dotem, cuius in compensationem futuraque alimenta vidua certos redditus ex praedio feudali, vel usuras decuntes illatae dotis et donationis propter nuptias, ad dies vitae percipit. *) Per MORGENGABAM intelligimus donationem, uxori postridie nuptiarum factam, in signum initi consortii omnis vitae, iurisque universi cum vxore communicati. Denique AUGMENTVM DOTIS est lucrum, recepta dote muliebri, uxori re promissum in vicem dotis, olim a marito constituendae.

*) Dos Germanica aequae, ac dotalitium, ordinarie vxori dabatur ad dies vitae, adeoque verus erat vsusfructus. Sic Alabertus quidam apud CAR. DV FRESNE in *Gloss. Lat. Tom. II. p. 170.* Hanc autem hereditatem tibi dono, tali videlicet ratione, vt, si ex nobis heres non remanserit, post tuum discessum ad propinquos meos reuertatur. Conf. MIR. *donat. piar. Cap. XCIX. p. 107.* et diploma apud LEVKE. *Antiqu. Poeld. p. 104.* At pacta tamen vtrique legem dabant, et hinc aliquando id emolumentum vxor capiebat, dum vidua maneret, aliquando plenum eius dominium capiebat. Prioris generis exempla sunt varia. In pactis enim dotalibus Henrici I. Regis Germ. legimus: *Et vt cuncti cognoscant, eo modo, et ea ratione, si nobis superstes exstiterit, et in sanctae viduitatis pudicitia permanserit, praedicta loca ei concedenda tradidimus.* Contra nec posterioris generis desunt exempla. Nam, vt alia praetermittam, Otto II. anno DCCCCLXXII. Theophaniae constituit dotem luculentissimam, addit-

additque: Ea per hanc nostri praecepti paginam eidem sanctissimae et dilectissimae Theophanu, sponsae nostrae, concedimus, donamus, penitusque largimur, et de nostro iure et dominio in eius dominium iusque transfundimus et delegamus, -- quatenus iure proprietatis ea omnia habeat, teneat, firmiterque possideat, sitque sibi potestas donandi, vendendi, commutandi, vel, quod exinde iuste decreuerit, faciendi, omnium hominum contradictione remota. LEYKEELD. Antiqu. Poeldens. p. 206. sequ.

§. CCL.

Inde ergo colligimus, I. DOTIS a marito constitutae usufructum duntaxat uxorem ordinarie percepisse. II. Eam postea commutatam esse in donationem propter nuptias, ex eo tempore, quo mulieres dotem inferre coeperint. III. DOTALITIVM in alodio cum dote convenire; in feudo vel in usufructu, vel in usuris certae quantitatis, consistere, IV. MORGENGABAE plenum dominium transire ad uxorem, uti et V. AUGMENTI DOTIS: quod ipsum quoque in locum dotis Germanicae alicubi successisse, arbitramur.

Axiomata
de his lucris
nuptialibus.

§. CCLI.

Quum ergo dotis usufructus duntaxat olim ad uxorem ordinarie transiret, (§. CCL, 1.) nisi pactis dotalibus aliter fuisset conventum: (§. CCXLIX. *) consequens est, 1) ut, si liberi exstarent, dos regulariter ad dies vitae ad uxorem pertineret, ac post eius demum obitum ad liberos rediret;

Dotis Germanicae
natura.

diret; 2) si deessent liberi, ea, finito usufructu, ad proximos heredes deuoluere-
 tur, saepe tamen, 3) saltem in hunc ca-
 sum, ipsa proprietas penes viduam mane-
 ret, idemque 4) obtineret, si conuenisset,
 ut dos in perpetuum vxoris dominium
 transiret; quo casu 5) et vendi, et alie-
 nari, et in pios usus conuerti dos pote-
 rat. *) 6) Ut horum nihil liceret, si vel
 sub viduitatis conditione, vel ad dies vi-
 tae, dos esset constituta.

*) Et haec causa vel maxime mouisse vide-
 tur matronas illustres, ut in rebus dotalibus
 proprietatem ac dominium sibi stipularentur,
 ne deessent bona, quae conferrent ecclesiis,
 quibusque, uti tum loqui solebant, animam
 redimerent. Sic sane Mathildis, Henrici I.
 Regis vxor, pleraque oppida et praedia, si-
 bi dotis loco data, in coenobia commuta-
 uit, quamuis, quum ad dies duntaxat vi-
 tae, et sub conditione viduitatis data essent,
 hoc ipso non leuem indignationem incurre-
 ret filiorum, et maxime Ottonis M. VII.
 MATHILD. *Cap. apud LEIBNIT. Script. rer.*
Brunsv. Tom. I. Nec minus p. ... VVilcrudis,
 Giselberti, Lotharingi, filia, Bertholdi Ba-
 uari vidua, parthenonem Bergensem excita-
 uit e bonis dotalibus. H VND. *Metrop. Sa-*
lisb. p. 147. Sed et Agnes, Henrici, Pala-
 tini, et Ducis Saxoniae, vidua, dotis loco
 a marito acceperat, decimam metallatum
 in monte Ramelino iuxta Goslariam, quam
 tamen Ottoni, Duci Brunsvicensi, pro mil-
 le et centum marcis puri argenti cessit, so-
 lutisque sibi DCCCCXV. marcis, pro reli-
 quis LXXXV. marcis proprietatem sibi sti-
 pula-

pulata est in Isenhagen, vbi deinde anno MCCXLV. monasterium Cisterciensium condidit. LEVKF. *Antiq. Poeld. Cap. XVIII. §. II. p. 103. sequ.*

§. CCLII.

Quum vero deinde, iuris Romani vsui adfueti, Germani dotem illam paulatim in donationem propter nuptias commutarent: (§. CCL, 2.) facile est ad intelligendum, 7) cur inuenta sint noua vocabula, dosque illa dici coeperit *eine Wiederlage, Gegensteuer, Gegenvermachtis, Verweiff, Gegengeld*: curque 8) ea plerumque aequalis esset doti illatae, idque 9) et hodie maxime inter coniuges illustres obseruetur. *)

Eius mutatio in donationem propter nuptias.

*) Vnde formulæ pactorum dotalium: *Gegen obgefetzte 32000. Gulden Heuraths-Guts vollen vvir gedachter Princessin, N. als vnserer kunfftigen geliebten Gemahlin, auf vnsern Aembtern vnd Schloßern N. N. sambt denen dazu gehorenden Dorffern, Hoffen, Vorverckern, Renthen, vnd Zinsen, Gehalzen, Fischereyen, Jagden, Gerichten vnd Gerechtigkeiten, 32000. Gulden Heuraths-Guths, vnd dan 32000. Gulden VViederlegung vnd Gegengeldes, vvelches dann in einer Summa 64000. Gulden austraget, verschreiben: cetera. Plures huiusmodi pactorum dotalium formulas dedit ill. LVDOLPHVS in Adpend. libri de iure femin. illustr.*

§. CCLIII.

Quum porro DOTALITIVM in allodio
Hein. El. Iur. Germ. T. I. K con-

Natura dotalitii in allodio constituti.

constitutum cum dote Germanica conueniat : (§. CCL, 3.) consequens est , 10) vt debeat , siue vxor dotem intulerit , siue non intulerit , siue plane indotata sit : 11) vt et in usufructu fundorum praediorumque consistere possit , quo casu vocatur *eine Leib Zucht* , et 12) in usuris certae pecuniae vel fortis . 13) Vt ne ad vitae quidem dies hoc lucro ordinarie fruatur vidua , sed illo excidat , si ad secunda vota transeat , nisi adiecta sit ea conditio , vt , non obstantibus secundis nuptiis , dotalitium per omnem vitam percipiat . *)

DN. BOEHMER. *de secundis ill. person. nupt. Cap. II. §. XXXVII.* 14) Vt ad constituendum huiusmodi dotalitium nullius opus sit consensu , idque 15) ab heredibus omnibus abscisse praestandum sit . Denique 16) vt nihil obstat , quo minus pactis et ius proprietatis in dotalitio relinqui possit viduae , adeo vt et inter viuos et mortis causa de eo disponere possit femina .

*) Eoque pertinet exemplum Elisabethae , reginae Boemiae , quae constitutum a Venceslao , Boemiae rege , dotalitium non modo , quoad vidua mansit , retinuit , verum etiam ad alterum maritum , Rudolphum , Austriacum , transtulit , eoque ad dies vitae fruita est . Vid. HENEL. *de iur. dotal. Cap. X. §. XVII.* PETR. MULLER *de odio secund. nupt. Cap. II. thes. IV.*

§. CCLIV.

Quandoquidem vero dotalitium in feudis

Nec non in feudo . 3

dis in compensationem dotis datur, (§. CCXLIX.) et plerumque in usufructu fundorum, vel usuris certae sortis, consistit: (§. CL, 3.) sequitur 17) ut non nisi dote illata praestandum, adeoque 18) illatio probanda sit, quamvis 19) hac probatione semel defuncta vidua, non item probare teneatur versionem in feudum. LUDOVICI de probat. illat. dot. (§. XXXI. 20) Ut constituti dotalitii quantitas consistat in quadruplicatis usuris dotis, vel, quod perinde est, in duplicatis usuris dotis ac donationis propter nuptias, in vnum conflatae. 21) Ut ordinarie duret ad dies vitae, sed 22) postea absorbeat dotem et donationem propter nuptias, et hinc 23) aliquando optio sit viduae, dotemne repetere, an dotalitio frui malit. 24) Ut, vidua ad secunda vota transeunte, non quidem expiret dotalitium, sed plerumque tamen personae illustres heredibus stipulari soleant ius illud, soluta certa pecuniae summa, reluendi. *)

*) Hinc pactis dotalibus insertam aliquando legimus formulam: *Da sichs aber nach dem Willen des allmächtigen Gottes begeben mochte, dass Fraulein N. ihren Ehegemahl Herrn N. vberlebete, vnd nachdem sie ihr Wittthum angenommen, ihren Wittwenstand verandern, vnd sich zurzweyten. Ehe begeben vvrde, sie hatte gleich mit Herrn N. Kinder, oder nicht: so soll sie alsdann schuldig seyn, von dem ihr eingeräumtem Wittthum-Sitz vnd dazu gehörigen Pertinentzien, vnd mit ubergebenen Inventario*

Abstand zu thun, jedoch nicht anders, sie habe dann zuvor entweder --- Rthlr. empfangen, oder wegen jährlicher Zinsen von --- Rthlr. auf ihre Lebens-Zeit gnugsame Versicherung erhalten.

§. CCLV.

*Eius con-
suetudo et
natura.*

Illud quoque obseruandum, 25) dotalitium, quia in compensationem dotis debetur, non modo ab heredibus feudalibus, verum etiam 26) ab agnatis et simultanee inuestitis, quin et 27) a domino, cui feudum apertum est, praestandum esse, 28) siue a defuncto promissum sit, siue non, nisi priore casu iusto plus, e. g. usurae centesimae, vel sesquicentessimae promissae sint, *CARPZ. Part. II. Const. XLII. def. V.* vel dotis illatio non probari, vel non illata dos cum usuris non offerri a vidua possit. *COLER. Part. I. dec. LXIII. n. III.* *CARPZ. Part. II. const. XLIV. defn. XI. et XII.* Ex quo facile patet, 29) dotalitium non tam debitum esse, quam onus feudale, quod ad omnes possessores, etiam, qui in id non consenserunt, *) transit. *CARPZ. Part. II. Const. XLVI. def. XXV.*

*) Modo iustus et legitimus dotalitii modus seruatus sit: alioquin enim agnatorum pariter ac simultanee inuestitorum, et dominorum, consensus requiritur. *SCHVLZ. Synop. Feud. Cap. VIII. n. 237. sequ.* eoque deficiente, irritum habetur, quod ultra modum promissum est. *COLER. Part. I. Dec. LX. n. XX. XXI.* Hinc hodie, euitandarum licium

caus-

caussa, plerumque peti solet domini consensus, quem tamen non facili impetrat, nisi qui agnatorum quoque consensum impetrauit, MOLLER *ad P. II. Const. XLII. n. XI.* quamvis, his praeter ius et aequum consensum denegantibus, Princeps et sine illis consentire possit. RICHT. *de princl. cred. Cap. III. sect. I. n. LXIX. p. 251.* HENEL. *de dotalis. Cap. VI. n. V.*

§. CCLVI.

Ex eodem colligas, 30) dotalitium in locum dotis surrogari, ac proinde 31) viduae ratione illius non modo tacitam hypothecam in bonis mariti competere: BRUNNEM. *ad l. un. C. de rei uxor. act.* verum etiam 32) ius retentionis bonorum, tum feudaliū, tum allodialium: MYNS. *Gent. VI. Obs. XLV. n. XXXIII.* nec non 33) ius praelationis, si res ad creditorum concursum peruenerit: SCHROET. *de dotalitio Cap. III. § IV.* ac denique 34) ius optionis, ita comparatum, ut vel dotalitium eligere, vel dotem repetere, vel utroque repudiato, portionem statutariam exigere possit. SCHROET. *ibid. Cap. IV. §. VII. et VIII.*

lata vxoris in illo.

§. CCLVII.

Contra ex his principiis facile intelligitur, 35) dotalitium, quippe ex regula usufructuum, cessare, non modo morte viduae, verum etiam 36) vsu eius peruerso, VRS PROV. SAX. *Lib. I. Art. XXI.* et ibi GLOSS. *et Lib. II. Art. XXVIII.* nec non 37) alienatione eiusdem, seu cessione, extraneo facta,

Quomodo cesset?

222. *Elem. Iur. Germ. Lib. I. Tit. XI.*
facta, RICH. Vol. II. Consil. CCCCXLVII. n.
IV. in primis vero 38) adulterio, ab vxore
commisso, quo crimine exprobrato, vi-
dnam heredes etiam repellere possunt, si
maritus eam accusationem praepararit, SCHVLZ.
Synops. ibid. n. CCLV. CARPZ. Part. IV. Const.
XXI. def. IV. non si hic eius delicti gratiam
vxori fecerit, siue expresse, siue tacite,
ipsoque facto. MOLLER. Semestr. Lib. III. Cap.
XXII. n. II. MENOCH. de praesumpt. Lib. II.
praes. LXXVI. n. V. Nec dubium est, quin
39) dotalitium exspiret caede mariti, vel
40) insidiis eius vitae structis, vel causa
morti praebita, SCHROET. de dotalit. Cap. IV.
§. III. sequ. nec minus 41) praescriptione,
rei interitu, ac renunciatione voluntaria.
SCHROET. ibid. §. VI. sequ.

§. CCLVIII.

Morgenga-
 bae natura
 et consti-
 tutio.

Quumque MORGENGABA in signum com-
 municati omnis iuris detur: (§. CCXLIX.)
 consequens est, 42) vt quamuis eius apud
 Langobardos modus fuerit legitimus, pu-
 ta quarta pars bonorum, (§. CCXVI.) ho-
 die tamen 43) in cuiusque arbitrio posi-
 tum sit, quantum vxori dare velit: 44)
 Vt ea donatio viduae non minus, quam
 virgini, fieri possit. Ill. A. LVDEVVIG. *Com-*
ment. in aur. bull. Tom. I. tit. XXV. §. V.
p. 549. GVDL. de emt. vxor. Cap. IV. §.
XXVI. Cuiusmodi exemplum exstat apud
IS. PONTAN. in Hist. Gelr. Lib. VII. pag. 363.
 45) Vt tamen ea plerisque locis non de-
 beatur, nisi promissa. BEYER. *Spec. Iur.*
German. Lib. II. Cap. XVI. §. XIV. sequ.
 §. CCLIX.

§. CCLIX.

Et quia porro eius doni matutini plenum dominium ad vxorem transit : (§. CCL, 4.) sequitur sane, 46) vt liberis prioris matrimonii nihil in eam iuris sit, sed 47) vxor liberam habeat de eo disponendi facultatem, idque 48) sibi velint verba : *wie morgengabs recht und gewonheit ist*, quae in plerisque instrumentis, super illo confectis, reperiuntur, (vid. exempla apud GYNDLING. de emt. vxor. Cap. IV. §. VIII. pag. 124. et BOEHM. de secund. illustr. pers. nupt. Cap. II. §. XLII. pag. 167. sequ.) et in iisdem ita fere explicantur : *Vnd sollen unsere kunftige Gemahlin, Fraulein N. Liebden mit der Morgengabe, als ihrem freyen Eigenthum, nach ihrem Gefallen zu schalten und zu vvalten berechtiget seyn, wie Morgengabs Recht und Gewonheit ist.* 49) Vt ab hoc dono matutinali differat morgengaba, quae, mortuo marito, viduae ex eius bonis, et pecoribus in primis, iure Germanico debetur, de qua, nec non de cibariis, (*Mufftheil*,) utensilibus (*der Gerade*,) *superuita* (*vom Eingeschneitel*, *Huffenband* *) similibusque iuribus, hic plura dicere non vacat.

Ius vxoris
in illa.

*) Rectius HVBENBAND, quasi HAVBENBAND, quod significat fasciam illam, qua olim matronae vittam capiti adstringebant. In Ducatu vero Slesuicensi et Holsatico eo nomine venit praecipuum, quod viduae nobili ex mariti bonis debetur, veluti vsusfructus an-

nuus praedii, ita tamen, ut consitos agros heredibus relinquat, vel si mariti substantia in pecunia et nominibus consistat, usurae annuae. Quibus iure communionis accedit dimidia pars supellectilis acquisitae, exceptis fixis vinetis, lanae, lini, auri et argenti facti, animalium, pecuniae paratae, non tamen foenebris, aliarumque quamplurimarum rerum, quas prolixius enumerat constitutio, inserta *der revidierten Landgerichts-Ordnung der Herzogthümer Schlesswig vnd Holstein. Part. IV. Tit. V. p. 97. sequ.* et illustrata a V. C. FRANC. ERN. VOGT *dissert. de iure coniugum in bona. Kil. MDCCXIV.*

§. CCLX.

Augmenti
donationu-
12.

Denique quum augmentum quoque dotis, (*die Verbesserung,*) alicubi in locum dotis Germanicae successerit: observandum est, 50) id non ubique in Germania, sed maxime in nova Marchia, Pomerania et terris Mecklenburgicis, observari. 51) Hoc quoque non deberi, nisi illata dote, adeoque et illud esse speciem donationis propter nuptias, (*eine Wiederlage,*) nisi quod 52) illatae doti non esse soleat aequale, sed ultra dotem mille imperialium, quingenti loco augmenti promitti consueverint. *MEV. Part. V. Decis. LXII. et Part. II. Dec. CCXXIV. 53)* Ius hoc ex moribus cuiusque provinciae aestimandum esse, non ex iure communi, quod hoc augmentum, quale in Germania obtinet, plane ignorat. *MEV. Part. VII. Dec. CXXXIX.*

T I T. XII.

De Potestate ac tutela Maritali, bonorumque communiione Inter coniuges in Germ.

§. CCLXI.

Vidimus, quo ritu nuptias apud Germanos inierint, hodieque ineanit viri et feminae, quaeque dotium, similiarumque lucrorum nuptialium apud eosdem sit ratio. Proximum est, ut de potestate, qua maritus in uxorem, constante matrimonio, utitur, *) et statu utriusque coniugis, paullo distinctius agamus. Quum vero ea mariti potestas vel ad PERSONAM VXORIS, vel ad COMMUNIA BONA pertineat: de posteriore nonnulla praemittenda videntur, sine quibus prior satis intelligi non posse videtur.

Instituti
ratio.
Potestas
maritalis
quocuplex?

*) Adsuefieri nos oportet loquutionibus Germanicis. Eorum enim iure nihil interesse inter potestatem, tutelam, mundium, iam supra vidimus. (§. CXXXII.) Et hinc promiscue viro modo potestatem in uxorem tribui animadvertimus, veluti in LEGE VVISIG. Lib. IV. tit. II. §. XV. LEGE BVRG. Additam. I. tit. XIII. LEG. LANGOB. Lib. II. tit. X. §. I. LEG. NORMANN. Lib. II. Tit. XXXVI. §. III. et IV. apud Ill. a LV DVV. Reliqui. MSS. Tom. VII. p. 338. modo mundium, veluti in LEGE ALAM. tit. LIV. §. I. sequ. modo tutelam, veluti in IVRE PROV. SAX. Lib. I. Art.

§. CCLXII.

Bonorum
communio
inter con-
iuges quo-
duplex ?

Primum itaque, quod ad res et bona at-
tinet, communionem rerum omnium in-
ter Germanos coniuges paulatim inualuif-
se, hisque moribus non modo Germanos
verum etiam Celtas vniuersos, vixisse, sa-
tis constat. Id modo obseruandum, com-
munionem illam apud alias gentes VNIVER-
SALEM fuisse, et bona omnia, quae aliena-
ri possent, comprehendisse, apud alias
PARTICVLAREM, et certum tantum bonorum
genus adfecisse.

§. CCLXIII.

Ea obti-
nuit apud
Gallos.

Apud Gallos coniuges communia ha-
buisse bona videntur, tum ea, quae con-
tulerant, tum quidquid inde communi in-
dustria reiue familiaris cura adquisuerant.
Quantum ergo ad maritum attulisset vxor,
tantum in commune conferebat maritus,
finitoque matrimonio, quidquid inde quae-
situm fuerat, aequa lance inter supersti-
tem et defuncti heredes diuidebatur *).
Testem eius rei laudare possumus CAESA-
REM, cuius locum ex *Lib. VI. de bell.
Gall. Cap. XIX.* iam supra attulimus. (§.
CCXXXIII, *)

*). Eius rei ratio non obscura est. Nam iam
a STRABONE *Lib. III. p. 165.* obseruatum est,
Celticas mulieres agros coluisse, et inter
operas ipsas saepenumero infantes lauasse et
inuoluisse; quin fuisse quemdam, qui viros
et mu-

et mulieres conduxerit ad foessionem, ex his vero vnam, partus doloribus correptam, edidisse foetum, et ad opus extemplo rediisse, ne mercedem amitteret. Add. DIOD. SIC. biblioth. Lib. IV. Cap. IV. VARR. de re rust. Lib. II. Cap. X.

§. CCLXIV.

Quid in Germania TACITI temporibus obtinuerit, ex eius descriptione non adeo perspicuum est. Communione tamen bonorum et illis placuisse coniugibus, ex eo colligunt, quod vxorem laborum periculisque sociam venisse, scribit in libello de mor. Germ. Cap. XX. Ita sane TACITI verba interpretantur GROT. antiqu. reip. Batav. Cap. II. et CHRIST. RODENBURG. de iure coniug. praelim. §. III. sequ. pag. 6. Quamuis itaque non adeo certum sit, quam late in Germania magna patuerit bonorum communio: tamen in eo vel maxime a Romanorum moribus discrepasse videntur eorum consuetudines, quod coniuges nihil inter se diuiduum haberent, sed commune putarent, quidquid alteruter siue labore, siue fortunae beneficio, adquisiisset. *)

An et apud
verustissimi-
mos Ger-
manos ?

*) Communione sane huiusmodi legitimae in iurisprudencia Iustinianea nec vola, nec vestigium, exstat: quamuis vtriusque voluntate contrahi posset, modo non donationis causa contraheretur. l. 16. §. 3. ff. de alim. et cib. leg. l. 32. §. 24. ff. de donat. int. vir. et vxor. Potius sollicite Romanae leges discernabant maritorum vxorumque bona, ceu patet ex l. 31. pr. ff. solut. matrim. Antiquo

tamen iure Romanorum ita erat comparatum, ut vxor, simul ac farre in manum conuenisset, fieret *κοινωνὸς ἱερῶν τε καὶ κλημάτων*, *consors sacrorum honorumque*. DIONYS. HAL. *Antiqu. Rom. Lib. II. p. 95.* Et hinc COLV-
NELLA *de re rust. Lib. XII. praef.* ubi de coniugum Romanorum veterum societate agit: *Erat, inquit, olim summa reuerentia, cum concordia et diligentia mixta, flagrabatque mulier pulcherrima diligentiae aemulatione, studens negotia viri cura sua maiora, et meliora reddere. Nihil conspiciebatur in domo DIVIDVVM, nihil, quod aut maritus, aut femina, proprium esse iuris sui, diceret.*

§. CCLXV.

Marie's
vtrouique
summa in
vxores po-
testas.

Neque tamen haec bonorum inter coniuges communio vel *κοινωνία* obstabat, quo minus marito admodum strictum in vxorem imperium, summaque potestas esset. Quemadmodum enim Romuli temporibus vxor, uti paullo ante ostendimus, particeps sacrorum bonorumque habebatur, et tamen non fecus, ac filiafamilias, in manu ac potestate mariti erat: ita apud Gallos *vir*, quamuis bonorum, uti supra vidimus, communionem cum vxoribus contraherent, in has tamen, *sicuti in liberos, vitae necisque habebant potestatem*, teste CAES. *de bell. Gall. Lib. VI. Cap. X.* idemque ius viris in vetere Germania fuisse, vel inde patet, quod *adulterii poenam, eamque satis acrem, praesentem et maritis permissam fuisse*, scribit TACIT. *de mor. Germ. Cap. XVIII.* ut dubitari nequeat, quin potestatem

tem viris in vxores amplissimam dederint maiores nostri, *) iliucelcente demum Christiana pietate, paullatim imminutam.

*) Rigidior illa potestas non male cohaerere viderur cum Germanorum principiis. Quum enim hi sibi vxores coemerent, communifque hic ritus nuptialis efler Germanis omnibus: (§. CLXXVIII.) quid aequius videbatur, quam vxorem suo cuiusque aere coemtam, in emtoris mariti potestate, ac veluti dominio esse? quum, vti ait MARTIALIS Lib. II. Epigr. XX.

Id, quod emas, possis dicere iure TVVM?

Conf. Diss. de marito et curat. vxoris legit. Cap. II. §. IV.

§. CCLXVI.

Tenuere et postea haec principia quidam Germanorum populi, qui leges moresque patrios in scripturam redigere coeperunt. Quare facturos nos speramus operae pretium, si, quam diuersa medio hoc aeuo fuerit haec communio, ex singulorum populorum legibus paullo distinctius ostenderimus. Id enim quum vulgo non animaduertant doctores: non mirum est, alios istam communionem plane in dubium vocare, alios eam communem putare Germanis omnibus, omniaque eodem modo metiri, perinde ac si ab vnus gentis moribus ad omnium consuetudines certissimum ducere liceret argumentum.

Transitio ad mores mediae aevi.

§. CCLXVII.

Primo itaque apud VISIGOTHOS aduagibus

Apud VII. Gothos communitate

erat ad-
quaestus.

stus tantum communis erat utriusque con-
iugi. Ait enim legislator *Lib. IV. tit. II. §. XVI. Dum cuiuscumque dignitatis aut me-
diocritatis mariti persona et uxoris fuerit
nobiliter *) et competenter adiuncta, et pa-
riter viuentes aliquid augmentauerint, vel
in quibuscumque rebus quidpiam profligasse
visi fuerint, atque perueniat, (leg. per id
eueniat) ut nunc ex his maioris rei et fa-
cultatis dominus sit : de OMNIBVS AVG-
MENTIS aut PROFLIGATIONIBVS, pa-
riter conquisitis, tantam partem unusquisque
obtineat, quantam eius facultatem fuisse,
omnibus modis sibi debita vel habita posse-
sio manifestat.*

*) At quid, quaeso, est nobiliter adiungi?
Quamuis hic variantem lectionem nullam
notauerit LINDENBROGIUS : tamen ne dubi-
tandum quidem videtur, quin legendum sit,
notabiliter, id est, palam, ut unusquisque
sciat, eos coniuges esse, quod fit, si una
cubuerint, (*vvan die Decke beschlagen ist.*)
Ut tamen concubina ab uxore discernatur,
additur, et competenter factam esse oportere
coniunctionem, id est, ritibus apud VVISI-
GOTHOS receptis, per *ipologias*, de qua iam
supra actum est.

§. CCLXVIII.

Qui tamen
non aequa-
liter, sed
pro rata
honorum,
diuideba-
tur.

Id vero notabile, apud VVISIGOTHOS in-
diuidendo communi adquaestu non arith-
meticam, sed geometricam obseruatam es-
se rationem, ita, ut pro rata alteruter,
eiusue heredes, tanto plus lucrarentur,
quanto maiorem ille facultatum partem in-

com-

commune contulisset. Minima tamen ne hic quidem curabat legislator, et si exiguum esset facultatum discrimen, id non impediabat, quo minus in aequales partes adquaestus ille diuideretur. *)

*) Et hic quidem sensus est verborum, sic satis obscurorum, quae in *LEGE VISIGOTICA* *ibidem* sequuntur: *Ita ut si aequalis abundantiae domini sunt, pro paruis rebus contentio- nis intemperantiam non adsument, quia difficile est, ut in tanta aequitate facultas eorum possit aequari, ne in quocumque videatur una pars alteri superesse. Nam si euidenter vnus facultas alterius possibilitatem transgredi videatur, ut superius dictum est, iuxta quantitatem debitae possessionis erit et diuisio portio- nis, quam sibi post vnus cuiusque mortem vindicabit persona superstes, et aut filiis suis, aut propriis relinquat heredi- bus, aut certe de ea facere, quod voluerit, licentiam obtinebit.*

§. CCLXIX.

Reliqua omnia, quae vel iure heredita- tio ad alterutrum coniugem peruenerant, vel alterutri fortunae beneficio obtigerant, non erant vtrique communia, sed ad cuiusque heredes transmittabantur. *) Nam paullo post additur: *Quod vero maritus aut de extraneorum lucris, aut in expeditione pu- blica, adquisiuit, aut de principis, aut pa- troni, atque amicorum, collatione promerue- rit, filii vel heredes eius ad integrum vin- dicabunt, aut, quod exinde voluerit iudica- re, licenter illi erit plenam potestatem ha- bere.*

Non vero
communis
erant reli-
qua bona.

232 *Elem. Iur. Germ. Lib. I. Tit. XII.*
bere. Similis et in mulieribus conditio erit
si quorumcumque munere videantur aliquid
percepisse.

*) *Quam legem VVisigothicam nescio an ob*
oculos habuerint arbitri, qui, diuortio facto
inter Guilielmum Raimundi, Seneschallum,
eiusque vxorem Beatricem, inter alia sanxe-
runt, vt feudum singulis annis Beatrix per
sex menses, tantumdemque tempus Guiliel-
mus Raimundi possideret, donec illa alii
marito nubat: feudum tamen illud post obi-
tum Beatricis maneret filiis vel filiabus de
Guilielmo Raimundi in se procreatis. Diplo-
ma, scriptum anno MCXXXI. ex archiuo re-
gio Barcinonensi edidit STEPH. BALVZ. in ad-
pend. act. vet. n. CLVI. p. 1558. Tom. II.
Capitular.

§. CCLXX.

Communio
bonorum
apud Fran-
cos ex le-
ge Ripua-
ria.

In legibus *BVRGUNDIONVM* nihil, quod ad
illam bonorum comunione[m] pertineat,
occurrit, multa contra, quae illi non pa-
rum retragantur. At apud *FRANCOS* iidem
fere mores, quos apud *VVisigothos* obser-
uauimus, obtinuerunt. Nam et apud hos
communis erat adquaestus, ita tamen, vt
vidua non portionem pro rata illatorum,
sed semper tertiam bonorum aduistorum
partem, caperet. *LEX RIPVAR. tit. XXXVII.*
§. II. Si maritus uxori per seriem scriptura-
rum nihil contulerit, si virum supervixerit,
L. solidos in dotem recipiat, et tertiam par-
tem de omni re, quam simul conlaborave-
rint, sibi studeat euindicare.

§. CCLXXI.

§. CCLXXI.

At postea id quodammodo mutatum est, sancitumque, ut ex adhaestu feudali-um tantum rerum tertiam partem caperet vxor, reliquae res omnes inter viduam et heredes aequa lance diuiderentur. CAPITVL. CAROLI M. et LVD. PH. Lib. IV. §. IX. Volumus, ut uxores defunctorum post obitum maritorum TERTIAM PARTEM collaborationis, *) quam simul IN BENEFICIO conlaborauerunt, capiant: et de HIS REBUS, quas is, qui illud beneficium habuit, ALIVNDE adduxit, vel comparauit, vel ei ab amicis suis collatum est, has volumus tam ad ORPHANOS defunctorum, quam ad VXORES eorum, peruenire. Eadem repetuntur Lib. V. §. CCXCV. ex iisque patet, adhaestum ex feudis inaequaliter diuisum esse, allodium ex aequis partibus commune utrique coniugi fuisse.

Ex capitulis.

*) Hanc tertiam conlaborationis partem et in Thuringia cessisse viduae superstiti, patet EX TRADIT. FULD. Lib. II. Cap. II. apud PISTOR. Id vero notatu dignissimum videtur, ipsas reginas tertiam illam thesauri, a regibus relictis, partem, tamquam portionem adhaestus conjugalis legitimam, sibi vindicasse. AIMON. de gest. Franc. Lib. II. Cap. XXXVI. Ibi, procurante Ega, Chodouaci, regis, palatium gubernante, omnis thesaurorum Dagoberti supellex in speciebus variis, muneribusque antea abditis prolata, ac inter fratres aequa est lance diuisa: TERTIA PARTE tamen ex omnibus, quae Dagobertus ADQUI-SIERAT, postquam Nanthildem sibi sociaue-
rat,

234 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. XII.*
rat, ipsi Reginae servata. Gemina his sunt
in ADPEND. GREG. TVRON. *Cap. LXXXV. p.*
655. et in GESTIS DAGOB. Cap. XLVII.

§. CCLXXII.

Communio
bonorum
apud Saxo-
nes, at
VWestpha-
los tantū.

Ad SAXONES quod attinet, non parum discrepabant VWestphalorum ac Ostphalorum et Angriuariorum iura, quae ita describit LEX SAXON. *tit. VIII. De eo quod vir et mulier simul conquiserint, mulier mediam portionem accipiat. Hoc apud VWestphalao: apud Ostfalao et Angrarios, nihil accipiat, sed contenta sit dote sua. Itaque apud VWestphalos quoque communis erat adquaestus, ita tamen, ut vidua non tertiam partem, uti apud Francos, sed semissem istius, caperet. Apud Ostfalos vero et Angriuarios plane extra usum erat coniugalis illa societas.*

§. CCLXXIII.

Reliquae
gentes eam
commu-
nionem ig-
norasse vi-
dentur.

In legibus porro ALAMANNORVM, BOIOA-
RIORVM, ANGLORVM, FRISONVM, LANGOBAR-
DORVM nullum me reperisse fateor huius com-
munionis vestigium. Omnes enim hae le-
ges non nisi certam partem ex rebus ma-
riri, iure vel ususfructus, vel proprietatis,
uxori destinant, vel dotem, morgengabam,
metam, vvittemon dari iubent, nulla facta
societatis aut communionis mentione, ut dici
possit, toto illo tempore, quod a TACII
temporibus ad saeculum nonum vsque
lapsus est, societatem illam coniugalem
apud quosdam Germ. populos plane non
obtinuisse, apud reliquos, ubi
ob-

obtinuit, fere ad solum adhaerentem per-
tinuisse.

§. CCLXXIV.

Nescio itaque, qui factum sit, ut po-
sterioribus saeculis paene communis Ger-
manis omnibus esse coeperit illa commu-
nio, adeo, ut et ii populi eam recepe-
rint, quos antea illam ignorasse, diximus,
et quibusdam locis non modo adhaerentem,
sed et bona ipsa pleraque, communia ha-
berentur. Sane ea in re conueniunt iura
omnia Germanorum, quorum paullo la-
tius patuit usus. *IUS SAX. PROV. Lib. I.
Art. XXXI. Mann und VVeib haben nicht ge-
zueyert Gut zu ihrem Leben. **) *IUS PROV.
SVEV. Cap. XLVI. Mann und VVeib mogent
nicht gehalten Gut gezuuayert: et Cap. XXXIV.
Stirbt einer Frauen ihr Mann: sie bleibt
in des Mannes Gut ungetheilet mit ihren
Kindern. IUS LVBEC. Lib. II. tit. II. §. XII.
non exstantibus liberis, superstitem mari-
tum semissem bonorum vxoris lucrari, al-
terum semissem cognatis vxoris reddi; vi-
duam porro dimidiam illatorum bonorum
recipere, et reliqua aequa lance cum co-
gnatis mariti diuidere iubet. Liberis ex-
stantibus, superstes, in viduitate persi-
stens, usumfructum retinet: *Lib. II. tit. II.
art. XI. ad secunda vota transiturus mari-
rus, arma et vestes optimas, vidua ite-
tum nuptura anulum pronubum iure praec-
cipui capit, reliqua cum liberis aequa lan-
ce diuidit, adeoque, et hoc iure veram**

Sequenti-
bus saeca-
lis eam
probant ius
Saxonicū
Sueuicum
et Lube-
cense.

esse

esse inter coniuges communionem, nemo negauerit. Addatur *Lib. I. Tit. V. Art. VI.* vbi bona coniugum vocantur *gesamtes Gut*, et *Lib. II. Tit. II. Art. XXVI. XXVIII. et XXX.* vbi dicuntur *gemeines Gutt.* MEV. ad *Lib. I. tit. V. art. V. n. XVI. sequ.*

*) In ZOBELIANIS legitur : *Zu ihrem Leibe*, nullo sensu . Sequuntur enim in BOXSTORFIANA verba ; *Stirbt aber das VVeib dey des Mannes Leib*, ex eaque oppositione manifestum est, in vetere exemplari Saxonico fuisse *zu ohrem Lüne* : *Lüne* vero hic non est *der Leib*, sed *das Leben* . Vid. HOFFM. *de comm. bonor. coniugal.* §. II. p. 6. Talia multa in recentioribus speculi istius editionibus, ad Misnicam dialectum inflexis, occurrunt, quae satis ostendunt, eius versionis auctorem parum peritum fuisse dialecti Saxonicae.

§. CCLXXV.

Eadem viguit apud Slesuicenses et Holstos.

Quum itaque tria haec iura, quae olim in Germania veluti communia fuerunt, conspirent: non mirum est, et statuta plerarumque Germaniae ciuitatum hanc communionem, siue VNIVERSALEM omnium bonorum, siue GENERALEM adquirentium, probasse. *Vniuersalem* inculcant leges SLESVICENSIVM, apud quos obtinet patroemia iuris: *Wann die Decke uber den Kopf ist, sind die Eheleute gleich reich.* CYPAREVS *de spons. Cap. V. §. XXXV.* De simili coniugum EIDERSTADENSIVM ET HVSMENSIVM communionem agit celeberrimus VOGTIUS *in Dissert. de iure coniug. in bona proleg. §. XIII.* DE HAMBURGENSIVM denique STATV-

§. CCLXXVI.

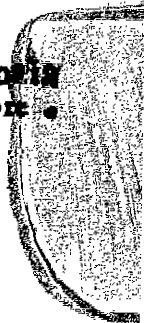
In VVESTPHALIA fere vbique obtinet vni-
uersalis illa bonorum communio. Pertinet In VVest-
phalia.
huc STATVTVM MIND. Lib. I. Tit. XIII. Art.
VI. quod omnia inter coniuges communia
esse iubet, *es vware dann Sach, dass sol-
che Eheleute vviieder dieser Statt vhraltet
Herkommen vnd Gebrauch in denen Ehepaaten
keine Gemeinschaft ihrer Guter gemacht, o-
der von ihren Gutern ein gewvisses sich vor-
behalten haben.* De simili CLIVENSIVM ET
MARCANORVM *) consuetudine videndus ill.
a LVDEVVIG. in *Dissert. de success. coni. et
dissort. lib. Cap. V. §. III.* de communione
coniugum Rauenstpergensium. HERT. in *Dis-
sert. de societ. fact. coner. Sect. I. §. IV.*

*) Vbi tamen §. VI. obseruatur, eam bono-
rum communionem inter coniuges non obti-
nere inter nobiles, quod attinet ad bona,
quae *Ritter-Sitze* vocantur, siue feudalia
sint, siue allodialia. Nam in reliquis prae-
diis ac rebus ius commune seruari, docet
FELTMANNVS *de Iure in re et ad rem Cap. XV.
n. XXIX.*

§. CCLXXVII.

Sed et in inferiore Saxonia hanc commu-
nionem religiose seruarunt BREMENSES, quo-
rum in STATVTIS Part. III. tit. III. §. I. or-
del LXXXVI. legimus: *So vvoor rveee tesa-
mende kahmen an echtschap, vvat de heb-
ben, dat is ohrer beyder na Stadt-Recht:*
Conf.

In Saxonia
inferiore.

Conf. V. A. CASP. A RHEDEN *de Successi coni. secundum Statu. Brem. MODESTIN. PIST. Vol. II. Consil. II. pr. De LVNEBURGENSIUM societate coniugali egit HARTVV. A DASSEL Consuet. Luneb. Art. I. p. 149.*

§. CCLXXVIII.

In Thuringia et terris Anhaltinis.

Nec minus in superiore Saxonia his moribus vixerunt THVRINGI, apud quos Arnstadiensium statutum huiusmodi laudat MODEST. PISTOR. *Part. IV. quaest. CLXIV. pag. 417.* nec non Salzensium et Sangerhusanorum CARPZ. *Part. III. Const. XII. Def. VI. n. V.* Anhaltinorum similia olim fuisse iura connubialia, ipsa eorum IVRA PROV. tit. XLV. testantur, ubi referunt, *dass in denen Furstl. Anhaltischen Landen viel vviedrige Gevvonheiten sich enthalten, und die Frauen, die ubergeblieben, an etlichen orten die Guter alle, an etlichen die Helffte genommen, vwie viel Kinder auch vorhanden gewesen.* Vbi sane prior succedendi modus pertinet ad ius illud tritissimum: *Langst am Leib, langst am Gut: Huth bey Schleyer, Schleyer bey Huth; ** (§. CCXXX. *) posterior ad bonorum inter coniuges communionem.

*) Quemadmodum hae paroemiae ad vniuersalem coniugum successionem pertinent: ita de comunione bonorum alia iactantur, veluti *Leib an Leib: Gut an Gut*, de qua HERT. *Paroem. Iur. Lib. I. par. LXIX. VVEHNER Obs. pract. voce Gut.* item: *Man ende VVijf hebben geen verscheyden Goed*, quam interpretatur ANT. MATTH. *paroem. II.*

§. CCLXXIX.

§. CCLXXIX.

In MARCHIA quoque olim obtinuisse communionem illam, fatentur SCHEPLIZ *Consuet. March. Part. III. tit. II. n. II.* et PRVKMANN. *Vol. I. Consil. XIV. n. VII.* Nec aliunde nata est constitutio celeberrima IOACHIMI I. Electoris de *successione coniugum*, quam post KOHLIVM nuper illustravit amicitiae nostrae decus, CHR. GODOFR. HOFFMANNVS. At mira hic tropica instituit ius Romanum, postquam prisca iura patria deseruerunt illustre iudicium camerale Marchiae electoralis, et ordo iuridicus Viadrinus, et vtrumque collegium communionis illius, tamquam iuri communi minus conuenientis, non diutius habendam esse rationem, statuit. MVLLER *Pract. rer. forens. Resol. XC. n. X.* De communionem coniugum in terris Pomeranicis, inprimis in ciuitate Sedinensi, recepta, testatur MYNSING. *Decis. VI. resp. LII. n. XIII.* de Rostochiensium moribus COTHMANN. *Vol. I. Resp. V. IO. GOEDD. consil. Marp. Vol. I. Cons. XXVI. n. 90.*

In Marchia, Pomerania et terris Meckleburgicis.

*) At in vtraque prouincia in vrbibus potius haec consuetudo viget, quam ruri, et ne in illis quidem omnibus, sed in iis, in quibus ius Lubecense receptum est. Simile quid in Prussia obtinet, in qua communitio illa iis locis obtinet, vbi vel Lubecensium, vel Culmensium iure viuunt. Nam et hoc communionem bonorum tenet: ceu patet ex IVR. CVLM. *Lib. IV. tit. I. sequ. vid. IVS PRVSS. Lib. V. tit. XII. Art. V. §. II. Add. HARTKNOCH. de iure Pruss. §. V.*

§. CCLXXX.

§. CCLXXX.

In Suevia
et Helue-
tia.

Vt superiorem quoque Germaniam lu-
stremus, SVEVOS ET ALAMANNOS olim com-
munia putasse coniugum bona, non modo
EX SPECULO SVEVICO, VERUM ETIAM EX IVRE
PROV. VVVRTENBERGICO *Part. IV. tit. 1.* col-
ligi potest. At plerisque locis communio
illa vel plane exoleuit, vel ad adquestum
tantum restricta est. Quod et de BAVARIS,
BADENSIBVS, PALATINIS, dicendum, quorum
ius generalem tantum societatem probare,
ostendit laudatus HOFFMANNVS *de Commun.
bonor. coniugal. §. III. pag. 16. 21. sequ.* qui
tamen apud BASILEENSES ET SCHAFHVSANOS
vniuersalem omnium bonorum communitio-
nem superesse, obseruat *ibid. §. III. p. II.*

§. CCLXXXI.

In Franco-
nia.

Denique et in FRANCONIA ac vicinis pro-
uinciis, nihil diuiduum habere coniuges,
fatis notum est, idque de Bambergensibus
diserte adfirmat IVST. VERACIUS *in Consue-
tud. Bamb. Part. II. qu. 1. II. sequ.* de reli-
quis Franconibus id liquet *aus der LANDGER.
ORDN. des Hertzogthums Francken Part. III.
tit. LXXXV. II. §. II.* vbi eadem huius iuris
ratio redditur, quam supra (§. CCLXIII. *)
adduximus: *Dievveil beede Mann vnd VVeib
in unserm Stiff des Hertzogthums Francken
fast zugleich die Burden der Ehe tragen,
vnd mehrentheils hartiglich arbeiten müssen.*
Vid. III. A LVDEVVIG Opusc. Tom. II. p. 1301.
DE NORIBERGENSEBVS idem patet ex REFORM.
NORIB. *tit. XXVIII. §. 1.*

§. CCLXXXII.

§. CCLXXXII.

Ceterum ne ea quidem, vel universalis, vel generalis, societas impediuit, quo minus maritus in potestate haberet uxorem, eamue tutela regeret, sed tali, quae cum usufructu omnium bonorum uxoris, et alibi cum facultate, ea pro lubitu alienandi, coniuncta esset. LEGIS VISIGOTHICAE scitum erat, *virum, uxorem suam habere in potestate*. Ita enim legimus *Lib. IV. tit. II. §. XV. **) Idemque ius viguisse oportet apud BYRGUNDOS, ceu patet ex LEG. BYRG. *Addit. I. tit. XIII.* ubi marito potestas in uxorem eiusque res, diserte attribuitur. Apud Alamannos porro maritus, soluendo pretium nuptiale, adquirebat mundium in uxorem, nec illi patria potestas prius erat in liberos, quam id mundium adquisiisset. LEX ALAM. *tit. LIV. §. I. tit. XI. §. II.* Denique et IVS LANGOB. *Lib. II. tit. X. §. I.* uxorem non patiebatur in suae potestatis arbitrio, id est, sine mundio, vivere, sed semper sub potestate viri, aut curtis regiae, permanere, iubebat. Addantur CAR. COTIVS SIC et NIC. BOER. in *Gloss. ad Leg. Lang. II. IO. 2.* ANDR. DE BARVLO *Comment. ad Leg. Langob. Cap. IX. p. 351.*

Marito
competebat potestas in uxorem, quae ex tutela.

*) Eadem tamen lex in eo a principiis iuris Germanici vel maxime recedit, quod uxores pro se postulare patitur, nec maritos pro iis admittit, nisi illas rem ratam habituras, cauerint. *Lib. II. tit. III. §. VI.* Quo ipso verum esse, adparet, quod observavit
Hein. El. iur. Germ. T. I. L IAC.

242 *Elem. Iur. Germ. Lib. 1. Tit. XII.*
IAC. CUIAC. *Comment. ad II. Feud. 2.* in ea
lege pleraque, (nec enim cum eo dixerim,
omnia) ex iure ciuili petita esse.

§. CCLXXXIII.

Ea vel la-
xior, vel
adstrictior.

Ceterum illa tutela vel potestas marita-
lis alibi tantum ad personam vxoris perti-
nebat, et ad res eatenus, vt non liceret
iis de bonis communibus sine consensu ma-
ritorum disponere, et hi constante matrimo-
nio vsumfructum etiam ex bonis vxo-
rum perciperent, et inde ferrent matrimo-
nii onera: alibi maritus abscessisse dispone-
bat de rebus vxoris, etiam illa inscia ac
inuita: alibi, quidquid egerat gesseratque
maritus in negotiis ac rebus vxoris, ratum
quidem erat, constante matrimonio, at,
eo soluto, ob laesionem, aliasque iustas
causas, recte rescindebatur.

§. CCLXXXIV.

Primi generis potestas vel tutela mari-
talis paene vbique in GERMANIA viguit, *)
nec alia est tutela, quam maritis tribuunt
IUS PROV. SAXON. *Lib. 1. Art. XLVIII.* IUS
PROV. SVEV. *Cap. CCCIX.* IUS LVBEC. *Part. I.*
Tit. X. art. 1. et ibi MEV. *n. XVII. sequ.* et
HAMB. *Part. I. tit. IX. art. 1.* Secundi ge-
neris tutelam obtinere apud BELGAS, te-
stantur VINN. *ad §. 19. Inst. de excus. tut.*
NEOSTAD. *Obs. rer. iudic. IX.* GROTIUS *Introd.*
ad Ius Belg. Lib. I. cap. III. RODENB. *de iu-*
re

re coniug. IV, 4. 9. FRANC. ZYPAEVS *Notit. iur. Belg.* p. 172. NIC. BVVG. *Consuet. Flandr. Tract. III. n. I.* HERBAI. *Rer. Quotid. XII, 4*, Tertii generis est tutela maritorum in Anglia et Normannia, de qua IO. COVELL. *Inst. iur. Angl. Lib. I. Cap. XXII. p. 40.* LEG. NORMANN. *Lib. II. tit. XXXVI. §. III. et IV.* apud illustr. de LVDEVVIG *Reliqu. MSSC. Tom. VII. p. 338.*

*) Quin similem tutelam et extra Germaniam, vbiicumque originis Germanicae gentes novas sibi sedes quaesuerunt, etiam hodie maritis ex lege competere, pluribus demonstratum est in *diss. de marito tutore, et curat. vx. legit. Cap. II. §. XII. sequ.* De vniuersa Gallia id adfirmant IO. FABER *ad L. I. C. de bon. matern.* CHOPPIN. *in leg. And. municip. Tom. I. p. 41. 348. 349. Tom. II. p. 392.* PYRRH. ENGLEBERM. *consu. Aurelian. Tit. IX. §. X.* NIC. BOER. *consu. Bituric. Tit. I. §. IV. p. 6.* IO. SAINSON *consu. Turon. Tit. XXIV. p. 151.* BARTH. CHASSAN. *consu. Burg. Rubr. IV. §. V. n. XLV. p. 56.* BERT R. ARGENTRAEVS. *consu. Britann. art. CCCCLXXXIII. p. 1859.* De Hispanis idem obseruat ALFONSVS DE ALZEVEDO *ad Reg. Const. Hisp. V, 3.* Denique et in Italia similem consuetudinem passim inoleuisse, veluti Ticini, Mediolani, Florentiae, Eugubii, testantur BALDVS *Vol. I. Consil. CCCCLXXXVIII.* et PANCIROL. *Var. Lect. Lib. I. Cap. XCII. p. 179.*

§. CCLXXXV.

Iam ergo inde facile patet, COMMVNIONEM BONORVM in Germania esse ius, quo

L 2

vel

Definitio-
nes com-
munionis
bonorum.

et potestas
maritalis.

vel vniuersa bona vtriusque coniugis, vel saltim, quod ex illis acquiritur, consummato matrimonio, ita communia sunt, ut ea constante matrimonio pro indiuiso possideantur, pro diuiso vero communia sint, simul ac solutum est matrimonium. POTESTAS vero vel TUTELA maritalis nihil aliud est, quam facultas, marito competens, tum personam vxoris regendi defendendique, tum eius bona ita administrandi, ut vel ipse de illis suo arbitrio disponere, vel saltim vxor in illis nihil agere possit, sine mariti praescitu et consensu.

§. CCLXXXVI.

De vtraque
axiomata.

Ex quibus definitionibus eruimus axiomata: I. Communio bonorum iis locis, vbi adhuc obtinet, matrimonio demum perfecte adimpleto, nascitur. II. Ea alicubi bona omnia alienabilia; alicubi certum duntaxat bonorum genus; alicubi adquaestum tantum adficit. III. Effecta etiam eius communionis eadem sunt, quae alias in communiione vel societate reperiuntur. IV. Pactis tamen eam et euitari, et arctioribus limitibus circumferibi posse, nullum est dubium: id quod in Germania vocant *eine bedungene Ehe*. V. Tutela maritalis passim adhuc obtinet, *) et VI. quamuis interpretatione prudentum non parum restricta, effectus tamen satis notabiles plerisque locis reliquit.

*) Notum hoc est de Saxonia, vbi tamen tutela illa, inuesto iure Romano, in curam muta-

mutata, ac paene ad nihilum redacta est. Idemque dicendum de vrbibus, quae ius Lubecense receperunt, et de prouinciis Belgicis. Quin quamuis in Frisia ius Romanum mores patrios tantum non omnes in exilium egerit: tamen et ibi mulier ipso iure, et sine magistratus confirmatione, est sub cura mariti sui, modo hic nec furiosus, nec prodigus, nec minor sit. Vid. IO. A SANDE *Decis. Lib. II. tit. IV. def. I.* THO. HERBAI. *rer. quotid. XIII. 4.* HVBER. *Praelect. ad Pand. Lib. XXIV. tit. I. §. IV. et V.*

§. CCLXXXVII.

Quemadmodum itaque communio bonorum iis locis, vbi adhuc obtinet, matrimonio demum perfecte adimpleto, nascitur: (§. CCLXXXVI. 1.) ita 1) nusquam ad eam constituendam sufficit *επολογία*, IVS PRUSS. *Lib. V. tit. XII. art. V. §. VII.* sed 2) plerumque requiritur, vt coniuges eodem lecto cubuerint: IVS PROV. SAX. *Lib. I. art. XLV. Lib. III. Art. XLV. VVESEL. de Connub. bonor. societ. Tract. I. num. XXX. et XLIV.* pro qua consensione tori 3) vix habendum est *εὐρημα* illud Saxonicum, quod alicubi ante prandium nuptiale sponsum sponfamque eodem lecto insidere iubent, (*die Braut solle dem Brautigam ins Bette beygesetzt vverden,*) idque sufficere putant, ad lucra nuptialia capienda. *) CARPZ. *Part. III. Const. XIX. def. IV. n. VII. sequ.* BEVST. *de Connub. Part. III. Cap. V.*

Incipit de-
mum con-
sensus to-
ri.

*) Saltim veteres legislatores, quoties consensionem tori exegerunt, non imaginarium

huiusmodi congressum, sed veram matrimonii consummationem exegisse, elucet ex phrasibus *εμφυμωταδους*, quibus actum hunc describunt, veluti *copulari marito strato*, GREG. TYRON. *Hist. Lib. IV. Cap. IX. ins Mannes Bette treten*, IVS PROV. SAX. *Lib. I. art. XLV. zu ehelichem Beylager kommen, vnd die Decke beschlagen*. IVS PROV. VVRTEMB. *Part. IV. tit. II. ehelichen beyliegen, darauf einander beyvohnung thun, vnd also rechte Eheleute werden*. REF. FRANCOF. *Part. II. Tit. III. §. V. byslapen vel beyschlaffen*. STATVT. VIANENS. *art. II. (§. CCXXXI. *)* Add. ill. HOFFM. *de Commun. Bon. coniug. §. IV. p. 27. sequ.*

§. CCLXXXVIII.

Alibi pro-
creata so-
bole, alibi
conuictu-
annuo.

Quin tantum abest, ut sufficere videatur *εσπολογια* ecclesiastica, vt 4) alibi requiratur procreatio sobolis, nec prius communionis istius effectus sese plene exferant, quam pepererit vxor, et foetus viuus prodierit in lucem, *vann das Kind die vier Wande beschrieen. *)* SCHIRKVS *Chron. Siles. Lib. III. Cap. XXXIII. HENEL. de comm. bon. inter coniug. in multis Siles. loc. recepta pag. 496. HOFFM. diff. cit. §. IV. p. 29. sequ.* Quin 5) alicubi non nascitur communitio inter coniuges, nisi per annum et diem cohabitarint, et communi conuictu usi sint. VVESEL *de connub. honor. societ. tract. I. p. 10.*

*) IVRE ALAM. *tit. XCII. §. I. vita sobolis non ex clamore, sed ex apertis oculis iudicabatur, si nimirum infans viuus remanserit aliquanto spatio, vel vnus horae, vt posset aperire oculos, et videre culmen domus, et*

qua-

quatuor parietes. Vagitur tamen exigunt Germanorum statuta pleraque, tamquam multo certius signum vitae, et quod non facile fallere praesentes possit. Vid. IVS FEVD. SAX. Art. XX. COLER. Decis. CCLVIII. HOFM. Script. rer. Lusatic. Tom. II. p. 153.

§. CCLXXXIX.

Quumque, ubi vniuersalis inter coniuges communio est, bona alienabilia omnia communicentur: (§. CCLXXXVI, 2.) consequens est, 6) ut illa communio nec ad feuda pertineat, LAMB. GORIS. ad consuetud. Velau. Cap. X. Art. II. gloss. I. n. II. et Aduers. Iur. Tract. I. Cap. I. §. XXXIII. et Cap. III. VVESEL. ibid. p. 18. nisi sint alienabilia: NIC. BVRG. ad Coniug. Flandr. Tract. II. nu. XIX. VOET. de Digest. Lib. XXII. Tit. II. p. 45. nec semper 7) ad bona auita, *) LAMB. GORIS. ibid. n. XXXI. XXXII. nec vnquam 8) ad fideicommissaria, quippe quae quodammodo pro alienis habentur: VVESEL. ibid. Cap. I. §. LXXXVII. quamuis 9) fructus ex huiusmodi bonis omnibus communes esse, nemo temere negaturus sit, idque et iure Francorum cautum esse, iam supra ostenderimus. (§. CCLXXI.)

Quae bona communia sint, si communio sit vniuersalis.

*) Attamen IVRE EYDEROSTADIENSIVM statuto omnia bona etiam hereditaria, quantumuis inalienabilia, communia similiaque esse statuta Tonningensium, Husumensium, Fridericostadiensium, pluribus ostendit v. c. FRANC. ERN. VOGT. de iure coniugum in bona, speciatim de praecipuo, quod viduis non bil.

§. CCXC.

Aliquando
certa tan-
tum bona
communis
sunt.

Quandoquidem porro alicubi certum dun-
taxat bonorum genus commune habetur :
(§. CCLXXXVI, 2.) non mirum est, 10)
iure Bauarico, Palatino, Badensi, WUr-
tembergico, excipi bona, fortunae bene-
ficio, vel iure hereditario, alterutri ob-
uenientia. HOFFM. *diff. de commun. honor.*
coning. §. III. p. 21. sequ. 11) Iure Iutico
eam communionem restringi ad bona mo-
bilia et pecuniam, immobilisque, constan-
te matrimonio titulo singulari quaesita, et
prouentus ex immobilibus hereditariis, quae
vel tempore nuptiarum habuerunt coniuges,
vel constante matrimonio iisdem obuene-
runt. *) FRANC. ERN. VOGT. *de iure coning.*
in bona §. IV. sequ.

*) Excipiuntur itaque bona immobilia, quae
iam viri vel vxoris erant, quum in matri-
monium conuenirent: bona mobilia et im-
mobilia, iure hereditario ad alterutrum con-
ingem, constante matrimonio, deuoluta,
quippe quae quo ad usum tantum, posses-
sionem et fructum ex iis prouenientem,
non quo ad dominium, communia haben-
tur, nisi forte mobilia ex linea collateralis
prouenerint, et alter coniugum cognatis, a
latere iunctis, itidem in huiusmodi bonis,
constante matrimonio, successerit; siquidem
tunc et haec bona communia et diuisioni
obnoxia sunt, licet non sint eiusdem quan-
tatis. VOGT. *ibid. §. V. p. 5. et 6.*

§. CCXCI.

§. CCXCI.

Vbi porro solus adqnaestus communis est: ibi ad bona adquisita referuntur, 12) quaecumque communi opera et industria parta sunt. GARS. *de adqnaestu coniug. n. 1.* 13) quidquid maritus ex officio publico adquisiuit. HEESER. *de adqnaestu coniug. Part. II. loc. XVIII. n. XXXIII.* Diss. HARPRECHT *Vol. IV. Conf. LXIII.* 14) Fructus ex rebus dotalibus prouenientes, HEIG. *Part. I. qu. II* 15) lucrum ex mercatura, vel re cauponaria, aliaue negotiatione perceptum, HARPRECHT *Vol. V. Consil. Tub. LXXXI. qu. XXVII.* 16) dona nuptialia, (§. CCXXXII.) et alia: quamuis de his omnibus mira sint sententiarum diuortia, et multas eius generis quaestiones pepererit diuersorum iurum commixtio. *) Vid. LAVTERB. *de societate bonor. coniugali. Cap. IV.*

Aliquando
id est qua
tantum.

*) Vocantur huiusmodi bona *adquisita* Germanis *die Errungenschaft*, item *errungene* vel *vollgeuonnene Guter*. Quum vero ea bona opponantur modo bonis hereditariis, *denen Erb-Gutern*, veluti, quando iura Hamburgensia et Lubecensia de bonis tantum adquisitis disponi patiuntur, modo hereditariis et aduentitiis omnibus veluti, quando IVRE PROV. BAV. *Tit. I. Art. I.* communia coniugibus esse iubentur *adquisita*, *alles Vermo- gen*, *das beyde Eheleute von dem Einkommen ihrer Guter ersparet*, oder sonst durch ihren eigenen Fleiß erobert, aber nicht durch Erbschaft, oder in andere Wege dem einem Ehegatten allein zugestanden ist: modo

plura alia excipiantur, veluti in constitutione Hollatica vom Hubenband vnd Fraulicher Gerechtigkeit §. III. Was ubrig aber von Haußrath, Tapezereyen vnd Decken, so sie nicht zusammen gezeuget, vnd dem Mann von seinen Eltern vnd Freunden angeerbet vnd gegeben, dasselbe alles soll den Kindern allein bleiben vnd die Frauen darinnen nicht erben, in gleichen an den reißigen Pferden, wrapen vnd vrehren, Buchsen, Geschutz, Pulver, Becher, vnd was hiezu gehoret, solches folget billich den Erben, wie auch all baar Geld, so auf brieff vnd siegel geyesen, damit soll die vrittve nicht zu schaffen haben: fieri non potest, quin, non accurate obseruata vocabuli notione, quorunda errores et dissidia innumera pariat. Vid. LVDOVICI *Diss. de discrim. bonorum hered. et adquisit.* et HOFFM. *de commun. bon. coniug.* §. III. p. 20. sequ.

§. CCXCII.

Communionis effecta. con. stante matrimonio.

Quumque huius communionis eadem sint effecta, quae in alia societate vel communionem reperiuntur: consequens est, (17) vt nulla opus sit speciali rerum traditione, (18) sine ea res communes vterque coniux communiter possideat, ac proinde dicantur esse in compossessione, (Mann vnd VVeib sitzen mit einander in gleicher Gevvehr.) SPEC. SAX. Lib. I. Art. XLV. IVS VVEICHB; art. XXIV. SPEC. SVEV. Cap. CCCIX. SCHILT; Exerc. XLV. §. LII. BERGER *de possess. uxoris*, in primis Sax. Vol. *Diss.* p. 1583. 19) Vt neutra pars alienare res immobiles possit sine alte.

alterius consensu, atque 20) inde fit, quod super venditionibus, permutationibus, donationibus, nullum fere olim factum sit instrumentum, in quo non speciatim vxoris consensus fuerit expressus. KRESS. *de aequit. success. coni.* Cap. V. SPENER. *de usufr. maritali* Sect. I. §. XXXIII. HOFFM. *ibid.* §. VI. p. 35. sequ. 21) Vt commune etiam sit lucrum et damnum, ac proinde 22) communiter etiam ad expungenda nomina, ab alterutro contracta, obstricti sint coniuges, *) saluo tamen vxori beneficio cessionis bonorum. IVS LVB. *Lib. III. Tit. I. Art. X.* IVS HAMB. *Part. II. Tit. XI. Art. XV.*

*) HERT. *Paroem. iur. Germ. Lib. I. par. 70.* profert paroemiam, quae huc pertinet, *Die den man trovvt, die trovvt ook de Schulden.* Sed haec obligatio, inueto iure Romano, variis circumscripta est limitibus, de quibus ill. BOEHMER. *de aeris alieni inter coniuges communiōe ex iure Hamb.* In primis notatu dignum est, iure Lubecensi eam obligationem nasci, si superstites sint liberi. *Lib. I. tit. V. art. VII.* Quod ius vnde fit, ex iis, quae supra (§. CCLXXXVIII.) diximus, facile intelligitur.

§. CCXCIII.

Ex eodem axiōmate consequitur, 23) ut haec communiō, mortuo alterutro coniuge, continuetur vsque ad subsequētem diuisionem, et hinc 24) superstes bona sibi cum defuncti liberis communiā possideat et administret, quod iura Germanica

Nec non eodem soluto.

VOCANT *den Beystz.* IVS BAD. *Part. VI. tit. VI.*
 IVS PRO V. PALAT. *Part. IV. tit. XIII. 25*)
 Vt, si liberi communes supersint, super-
 stes bonis communibus utatur fruatur. Vid.
dissert. nostr. de usufructu materno, in pri-
mis iur. Hamb. 26) Vt quando bona diui-
 di placet, superstiti modo pars dimidia bo-
 norum communionem, modo pars tertia,
 modo virilis, prout eam leges definiunt, *)
 quin aliquando, 27) deficientibus liberis
 et nepotibus, vniuersa bona praemortui
 cedant. HERT. *Epidipn. paroem. iur. par. XVII*

*) Et hanc veram esse originem PORTIONIS
 STATVTARIAE, quam leges Germanicae om-
 nes coniugi superstiti cedere iubent; prae-
 clare obseruauit saepe nobis laudatus HOFF-
 MANN. *de commun. bon. coniug. §. VII.* Quum
 enim nulla apud Romanos esset coniugum
 successio, nisi vel deficientibus cognatis,
 ex edicto VNDE VIR ET VXOR, vel ob super-
 stitis paupertatem, ex *auth. praeterea C. un-*
de vir. et vx. aliter multo philosophati sunt
 Germani, qui vel ideo bonorum defuncti
 exsortem esse non patiebantur coniugem,
 quia constante matrimonio omnia cum con-
 iuge communia habuerat. Itaque ex iis lo-
 cis, vbi ius Romanum illam communionem
 bonorum in exilium egit, reliquiae tamen
 eius mansere satis notabiles; in primis vero
 PORTIO illa STATVTARIA.

§. CCXCIV.

Quum vero haec communio pactis con-
 uentis et euitari, et arctioribus limitibus
 circumferibi possit: (§. CCLXXXVI, 4.)
 facile est intellectu, 28) cur iis locis,
 ubi

Ynter illa
 et restringi
 potest pa-
 ctis dotali-
 bus.

vbi per leges omnia inter coniuges communia sunt, saepissime fiunt pacta dotalia, *Ehezartens*, *Eheliche* vel *Ehestiftungen*, iisque 29) in antecessum definiti solent, quae constante matrimonio communia futura, et 30) quae, eodem soluto, ad superstitem peruentura sint. Quae quidem pacta, 31) si talia vere sint, testamentis mutari non posse, omnes omnino fatentur. *) Neque monebimus, 32) nullam esse communionem, si matrimonium nullum sit, eandemque 33) cessare ob adulterium, 34) renunciationem, 35) et contrariam consuetudinem. Id enim vel recta ratio satis vnumquemque docet.

*) At rem non aeque certam existimant, si per modum ultimae voluntatis concepta sint: siquidem tunc et quinque testium praesentia opus esse statuunt, et huiusmodi pacta, vti alias extremas voluntates, ambulatorias esse contendunt vsque ad mortem. MOLLER. *part. II. Const. XLIII. n. II.* CARPZ. *Part. II. const. XLIII. def. X.* Enimvero quum leue hic sit verborum discrimen, et pactionem, communi vtriusque consensu initam, vnius voluntate solui, rectae rationi aduersetur; eam distinctionem non sine iusta ratione reiiciunt. TITIVS ad *Lauterb. Obs. DCCLXXIV.* et ERANC. ERN. VOGT. *de iure coni. in bona prolegem. §. XXIV. litt. c. p. 36.*

§ CCXCV.

Quum praeterea, non obstante illa bonorum communione, potestas ac tutela maritali

Tutela
maritalis
esset
vtilis.

maritalis passim adhuc obtineat : (§. CCLXXXVI, 5.) non obscurum est , 36) vnde sit loquutio , *in ehelicher vormundschaft* , vel *als ehervoigt* , qua in Germania vtuntur viri , quoties vel gesta ab vxoribus rata habent , vel pro iis sese in foro sistunt . 37) Cur passim nihil alienet vxor , sine mariti consensu : *IVS PROV. SAX. Lib. I. art. XLV. et 38*) cur contra tanta marito alicubi potestas relicta sit , vt is bona vxoris , ea inconsulta , et vendat et oppignoret . *) *VINN. comm. ad §. 19. Inst. de excus. tut. Conf. diff. de marito vxoris tut. et cur. legitimo Cap. II. §. XVII.*

*) Adeo diuersi ea in re fuere mores gentium , etiamsi omnibus fere communio bonorum placuerit . Quum enim alibi marito ne res quidem proprias sine vxoris consensu alienare liceat , (§. CCXCII, 19. 20.) idque etiam naturae communionis conueniat accurate : alibi tamen marito in bona vxoris omnia indulerunt leges . Sic in *STATUTIS SILVAEDVENS. tit. XIV.* maritus esse dicitur tutor vxoris , (*momboir van syne Huysvrouwe* ,) et additur , *dat he moghe alleen haere goedern , actien ende Schulden , als momboir vervolghen , beschen ende beschulden , ende daerenbouen haere goedern , als syne eghene goederen , sonder consent ende bywesen van syne Huysvrouwen verkoopen , versetten , veralteneeren , belasten , ende andersints verbinden , eeghene of leengoedern vvesende : quum contra de vxore eadem lege cautum sit : eene Vroov met haeren Manne vvoonende , en moghe haere erfelyke goedern niet verkoopen , verminderen , ofte belasten ,*

ffen, noch im Recht staen, noch procureur mechtigen, sonder consent van haeren Man. Legem hanc insolitam vocat HERTIVS, eamque inde natam refert, quod feminae Siluaeducenses maritos captiuos aliquando redimere noluerint. Sed nihil insoliti continere legem, et, quod non Siluaeducensibus cum aliis Belgis commune sit, iam alibi in *diss. de marito tutore et curat. vx. legit. §. XVII.* docuimus: ac proinde in medio relinquimus, an vera sit narratiuncula de feminis Siluaeducensibus, lytron pro maritis captiuis soluere detrectantibus, maxime, quum huiusmodi legum origines passim a plebe fingi, non ignoremus.

§. CCXCVI.

At passim hanc legitimam maritorum tutelam et potestatem vel corrupisse, vel plane in exilium exisse ius Romanum, (§. CCLXXXVI, 6.) inde patet, 38) quod in tota Marchia, vbi feminae adhuc curatoribus indigebant temporibus SCHEPLIZII, (*consu. March. pag. 172.*) et PRYCKMANNI (*Lib. I. cons. XLVIII. nu. 191.*) ea cura feminarum plane exoleuerit, idemque et in terris Brunsvicensibus aliisque Germaniae prouinciis contigerit. STRYK. *Not. ad Lauterb. p. 105. 39.*) Quod in ipsa Saxonia maritum, nisi a magistratu confirmatum, curatorem esse negent, ac proinde 40) eum non admittant in foro pro vxore acturum, nisi vel curatorium produxerit, vel de rato cauerit. CARPZ. *Part. I. Const. I. Def. XXXI.* MOLLER. *Semestr. Lib. I. Cap.*

XVIII.

Et maxime corrupta, introducto iure Romano.

XVIII. XIX. 41) Quod mariti consensum uxori sufficere putent in negotiis tantum extra iudicium gerendis, modo non fiat auctor in rem suam. *CARPZ. de iure fem. sing. Decad. III. posit. VIII. n. 9. sequ. 42)* Quod tutelam illam in curationem*) conuerterint, cetera.

*) Eam quoque corruptionem iuris patrii ex iurisprudencia Romana esse, extra omnem dubitationis aleam positum est. Existimabant enim iurisperiti, solius iuris Romani principis veluti innutriti, tutelae subesse non posse puberes, et qui quaeue per aetatem se sponte defendere possint: *l. 1. pr. ff. de tutel.* quum eos meminisse oporteret, et Romanos antiquissimis temporibus feminis non curatores, sed tutores dedisse, *EV. OTTO de tutel. fem. Cap. I.* et Germanis ne notum quidem olim fuisse tutorum et curatorum discrimen, ceu ex instituto demonstrauit *GE. BEYER. diss. de hodierna tut. ac curator. differ. ac proinde iis, qui feminas tuebantur, non minus, quam illis, qui pupillos defendebant, nomen tribuebant derer Vormunder.*

§. CCXCVII.

Quaedam eius reliquiae.

Ad illas tamen, quae passim superflunt, pristinae illius potestatis ac tutelae reliquias (§. CCLXXXVI, 6.) merito 43) retuleris usufructum, marito in bonis paraphernalibus uxoris competentem, quem ex hac tutela recte repetunt *BERGER diss. de discrim. bon. vxor. §. XVII. GAERTN. de distinct. inter dot. et parapher. §. VI. nec non 44)* aut illud strictissimum Lubecensium, quod mulie-

mulierem non patitur sine consensu mariti contrahere, ultra binos nummos et dimidium, *) IVS LVBEC. Lib. I. Tit. X. §. I. itemque 45) sanctionem Hamburgensem, quae de lino tantum eas, sine consensu mariti vel curatoris, contrahere permittit, et 46) quod de contracto ab ea aere alieno disponit: *Hatte sie aber ohne consent ihres Vormundes etivas aufgeborget oder gekaufft, soll dem glaubiger herstattet werden, ihr das oberste Kleid abzunehmen, bis das er bezahlet ist.* IVS HAMB. Part. II. tit. VIII. Art. II.

*) Ita et legibus Atheniensium olim cautius legimus, ne mulieri sine tutore contrahere liceret ultra certam frumenti mensuram. ISAEVS Orat. de Aristarchi hered. Ο γδ νόμος διαρρήδλω κωλύει παύδι μὴ ἔχειναι συμβάλλειν, μὴδὲ γυναικὶ πέρα μισίου καὶ θῶν. Lex enim expresse prohiberet impuberem pacisci, aut feminam, ultra modium hordei. Et DIO CHRYSOST. Orat. LXXV. Οὐ δὲ γυναικὶ νόμος ἔκ ἐσται παρ' Ἀθηναίους συναλλάσσειν, ἀλλὰ ἀγχι μισίου καὶ θῶν, διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀδυνάτου. Neque mulieri lex permittit apud Athenienses contrahere, nisi usque ad modium hordei propter iudicii imbecillitatem. Similia habes apud SVID. in ὄτι ἕλυσ.

§. CCXCVIII.

Sed quousque se porrigat illa maritalis potestas, ex singulorum locorum moribus et statutis iudicandum est. Quum enim 47) in Saxonia testamenta a mulieribus sine curatoris praescitu recte fiant: CARPZ.

Effectus potestatis maritalis non ubique idem.

de

258 *Elem. Iur. Germ. Lib. I. Tit. XI.*
de iur. sing. fem. Decad. III. pos. VII. n. 8.
sequ. 48) alibi et hic opus esse mariti, vel
 curatoris auctoritate, existimant, veluti in
 Gallia, TIRAQUELL. *ad leg. connub. gloss. V.*
n. 93. sequ. CHASSAN. consu. Burg. tit. de
iur. coni. rub. IV. verby. ny. aussi par testa-
ment. Hamburgi, IUS HANB. Part. III. tit. XI.
 §. XIV. quin et Lubecae, vbi vxor plane
 non testatur, nisi mercatrix cum consensu
 curatoris, et vidua, cui maritus dispen-
 di facultatem testamento fecit. IUS LVBEC.
Lib. II. tit. I. §. XIV. 49) Ius coercendi
 vxores parum morigeras vbique quidem
 in Germania, at magis tamen inter ple-
 beios, quam honestiores, receptum est,
 et inter illos saepe abit in saeuitiam, ob
 quam quotidie fere fatigantur iudices, et
 matrimonia, tam male conciliata, non
 raro, qua torum et conuictum, aliquamdiu
 dirimuntur.

T I T. XIII.

De Matrimonio ad Morganaticam.

§. CCXCIX.

Connexio
 tituli. **A**ctum hactenus est de vero ac legiti-
 mo matrimonio, eiusque natura, in-
 dole ac effectibus. Proximum est, vt quae-
 dam ei vel adfina, vel contraria, subiicia-
 mus. Prioris generis est MATRIMONIUM AD
 MORGANATICAM, Germanicae originis gen-
 tibus proprium, quod et hodie inter illu-
 stres

stres sub nomine *der Trauung an die lincke Hand*, non extra usum est; posterioris PELLICATVS et CONCVBINATVS. De primo hoc titulo quaedam adiciere visum est; de posteremis infra erit dicendi locus.

§. CCC.

Doctrinae de matrimonio AD LEGEM MORGANATICAM sedes est II. Feud. 29. vbi haec verba occurrunt: *Quidam habens filium ex nobili coniuge, post mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit, qui nolens existere in peccato, eam desponsauit, ea lege, ut nec ipsa, nec filii eius amplius habeant de bonis patris, quam dixerit tempore sponsaliorum: v. g. decem libras, vel quantum voluerit dare, quando eam desponsauit: quod Mediolanenses dicunt, accipere uxorem AD MORGANATICAM, **) alibi, LEGE SALICA.

Sedes doctrinae de matrimonio ad morganaticam.

*) Hic quoque subaudiendum LEGEM. Sed caue existimes existisse legem aliquam, eonomine notatam. Lex enim hic est pactum, quod legem contractui dare censetur. Eodem sensu in iure nostro dicitur LEX COMMISSORIA l. 4. l. 5. ff. de leg. commiss. rubr. C. de leg. comm. in pign. reprob. LEX CONDVCTIONIS, l. 25. l. 55. §. vlt. ff. loc. LEX DONATIONIS, l. 22. ff. de stat. hom. TRADITIONIS, l. 17. ff. de serm. vrb. praed. AEDIFICIORVM, l. 33. ff. eod. PRAEDIORVM, l. 5. ff. de sepulcr. viol. SALTVI DATA, l. 2. C. de noxal. act. AGRORVM, l. 1. §. vlt. ff. de aqu. quotid. tid. Plura eius generis dabit BARN. BRISSON. de Verb. signif. voce LEX.

§. CCCL.

§. CCCI.

An id ma-
trimonium
sit ex lege
Salica.

Satis antiquum ergo esse oportet hoc matrimonii genus, si LEGI SALICAE originem debet. Sed in lege illa nec vola eius, nec vestigium occurrit: nec exemplo caret, iuris alicuius origines tribui LEGI SALICAE, cuius tamen lex illa celeberrima diserte non meminit, ceu supra exemplo sponsaliorum per solidum et denarium ostendimus. Videntur ergo veteres legi Salicae tribuisse, quidquid moribus Francorum debebat originem. *)

*) Quemadmodum enim alibi observauimus, Romanis et Senatusconsulta, et principum constitutiones, quibus lex aliqua illustrabatur, ipsius legis vocabulo venisse: ita Germanicae originis gentes multa attribuisse videntur LEGI SALICAE, quae vel ex principum posterorum constitutionibus legi illi accesserant, vel consuetudine paulatim inoleuerant. Sic in FORM. ALSATICIS Cap. IV. Karolus, Imp. profiteretur, *se manu propria sua excusientem de manu supra dicti N. denarium, et numum, et argenteum, et aureum, et drachmam, et sesterium, et minam, SECUNDVM LEGEM SALICAM eum liberum dimisisse*: quum tamen LEX SALICA tit. XXX. vnus tantum denarii excussionem requirat, nec alius ritus obtinuerit temporibus Caroli M. et Ludouici Pii. Sed paulatim inualuisse oportet consuetudinem, varias numerum species eum in usum adhibendi, eamque consuetudinem hic ipsi LEGI SALICAE tribui, manifestum est.

§. CCCII.

§. CCCII.

Huius ergo originis, et hoc matrimonium videtur. Nam iam Franci nobiliores sub Carolingis aliquando ducebant imperis conditionis feminas, et eas aequae, ac natos ex iis liberos, nec dignitatis paternaе, nec hereditatis, participes esse patiebantur. De ipso enim Carolo M. auctor est EGINARDVS *vit. Car. p. 439. edit. PITH.* eum post Fastradam habuisse concubinam, cuius nomen non occurrat, ex qua filiam susceperit: eundemque post Luitgardis obitum, quatuor duxisse concubinas, Mathalgardim, Gersuindam, Reginam, quae et Drogonem et Hugum pepererit, et Adelluidam, ex qua Theodericus natus sit. Vbi sane constat, has feminas non fuisse concubinas, sed vxores tenuioris sortis, quibuscum tamen tabulas dotales non signauerat Carolus. Himmeltrudem sane, quam iustis vxoribus Caroli M. accensere non audeat PAVLL. VVARNEFRID. *de episc. Metens. p. 176. edit. PITH.* *) legitimo coniugio Carolo copulatam fuisse, testatur STEPHANVS PP. III. *in codice Carolino epist. XLV. apud DV CHESNE script. rer. Franc. Tomo III. Vid. COINTVS annat. eccles. ad ann. DCCLXXIII. n. II. ad ann. DCCCIII. n. 49. et ad ann. DCCCXIV. et P. DANIEL dans l'histoire de France Tom. I. p. 156.* Filios quoque inde genitos nec regionum filiorum dignitatem, nec ullam imperii partem sortitos esse, satis constat.

Tale matrimonium aliquoties contraxisse videtur Carolus M.

*) Ver-

*) Verba PAVLLI sunt : Hic ex Hildegarde, CONIVGE, quatuor filios et quinque filias procreavit. Habuit tamen ANTE LEGALE CONVBIUM ex Himiltrude, nobili puella, filium, nomine Pippinum. EGINARDVS vero Himeltrudis illius plane non meminit, recensens tantum concubinas, quas viduus in torum receperit. Quum itaque Himeltrudis ante legale connubium in Caroli M. amplexibus haeserit, et tamen ea legitimo coniugio copulata dicatur Carolo : consequens est, ut matrimonium illud saltem fuerit secundarium, vel ad morganaticam.

§. CCCIII.

Nec non
ante eum
Pippinus •

Iam ante Carolum M. simile matrimonium contraxisse videtur Pippinus cum Alpaide, quam ideo *scortum* vocat FLODOARDVS *hist. Rem. Lib. II. Cap. XI.* quum tamen, Plectrude priore coniuge dimissa, Alpaidem sollemni more ductam, et iustae vxoris loco habitam fuisse, ostenderit DAV. BLONDELL. *in praef. apolog. geneal. Francicae praemissa, ternione XXXIII. fol. 3.* Et sane disertis verbis scribit FREDEGAR. *Cap. CIII.* Igitur praefatus Pippinus aliam DVXIT VXOREM, nobilem et elegantem, nomine Alpheidam, ex qua genuit filium, vocavitque nomen eius lingua propria Carolum. Et ANNAL. incerti auctoris ad ann. DCCXIV. apud PITH. p. 1. Huius filius Carolus ex Alhayde, quam, posthabita priore coniuge, VValtrude DVXIT VXOREM, sub honore maior domatus tenuit regnum Francorum. Fuerit ergo Alpais non concubina, sed vxor, sollemni ritu ducta, sed

sed ex lege Salica, ut et ipsa, et liberi, non essent eiusdem cum patre dignitatis. *) Vid. HADR. VALES. *rer. Franc. Lib. XXIII. ad ann. DCXCVII.*

*) Hinc quamvis nati ex Plestrude filii, Drogo, Grimoaldus et Siluinus, omnes turbato naturae ordine ante patrem decessissent, solique superstites essent ex Alpaide suscepti Carolus Martellus et Childebrandus: Carolo tamen maioratum domus adfectanti negotium facessere non desierunt Plestrudis, et qui eius causae fauebant, Franci, non ob aliam, ut opinor, causam, quam quod eum, ex impare matrimonio natum, paternae dignitatis exortem esse, eique Theobaldum, Grimoaldi filium, praeferri oportere, contenderent, quamvis et hic ex impare huiusmodi matrimonio natus esset. Vid. GESTA FRANC. *Cap. LI.*

§. CCCIV.

Sunt et alia huiusmodi nuptiarum exempla, quamvis eorum temporum scriptores feminis, hac lege ductis, plerumque concubinarum nomen tribuere soleant. Talis certe vxor fuisse videtur LYTOYVIDA Carolomanni vxor, Arnulfi Imperatoris mater, nobilis femina, sed non legitima, teste OTTONE FRIS. *Chron. Lib. VI. Cap. VII.* Eam enim concubinam vocant ANNALES BERTINIANI ad ann. DCCCLXXIX. contra uxorem ANNALES FULDENSES ad eund. ann. Nec minus eiusdem conditionis fuisse arbitramur feminam, quae in Caroli Crassi contubernio fuit, et ex qua ille suscepit Bernardum filium, cui

Sed et Carolomannus et Carolus Crassus.

pater regnum, sed frustra, destinarat. AN-
NAL. LAMBECC. *ad ann. DCCCLXXXV.*

§. CCCV.

Differentia
inter ae-
quales con-
iuges et v-
xores ad
morganati-
cam.

Inter vxores eiusmodi secundarias et con-
cubinas nihil fuit discriminis, quam quod
cum iis quidem non fierent dotalia instru-
menta, attamen *ἱερολογία* plerumque in-
tercessisset. Simul ac igitur dotem vir con-
stituebat, vxor iusta esse incipiebat, quae
antea erat concubina, ceu probari potest
exemplo Richildis, quam Carolus Calvus
in torum receperat. De ea enim *fragmen-
ta historiae Francicae* apud DVCHESNIUM To-
mo II. *script. hist. Franc.* p. 404. Item Ka-
rolus, certo nuncio comperto, *obisse Ermen-
trudem, vxorem suam, sororem Bosonis, no-
mine Richildem, mox sibi adduci fecit, et in*
CONCVBINAM accepit. Idem in die festiuitatis
septuagesimae praedictam CONCVBINAM suam,
*Richildem, desponsatam, et DOTATAM in con-
iugem duxit.* Huius nouae coniunctionis,
quam *secundum Dei voluntatem* factam esse
ait, ipse meminit CAROLVS CALVVS in prae-
cepto pro Abbatia S. Eligii apud BALVZ in
Adpend. Capitul. Tom. II. p. 1492.

§. CCCVI.

Cur dictum
sit ad le-
gem mor-
ganaticā?

Quum itaque dos nulla constitueretur
huiusmodi vxori: (§. CCCI.) hoc vno a
concubina discrepasse videtur, quod ipsi
daretur MORGENGABA, qua contenta esset in
posterum, nec vel dignitatem viri adfe-
ctaret, vel portionem ex eius thesauris,
vel

vel hereditate sibi peteret. Et inde impar hoc matrimonium dictum videtur AD LEGEM MORGANATICAM, *) quamvis ideo non existimemus cum GROTIUS *de iure belli et pac. Lib. II. Cap. VII. §. VIII.* STRAVCHIO *de iur. publ. tit. XXXII. §. V.* et RITTERSH. *Paratitl. feud. Lib. I. Cap. XI.* vocem hanc detortam esse ex Germanico *Morgengabe*, quippe quod Langobardis erat familiarissimum, COCCII. *de leg. morgan. Sect. I. §. III.* ut non facile illud in morganaticum detorquere potuerint: sed vocabulum istud ex synonymo *Morgen gnad* ortum esse suspicemur.

*) Vir laude nostræ maior, HENR. COCCII. *de lege morganat. Sect. I. §. IV. sequ.* acute coniicit, legem morganaticam idem esse, quod hodie quoque in urbibus inferioris Germaniæ dicitur *Morgensprach*, id est decretum, seu lex, publice vel in publico conuentu edita. Quin plane eiusdem esse notionis observat legem *Morganaticam* et *Salicam*, siquidem et vocabulum *Saal*, palatium, curiam, vel conuentum ibi habitum, significet. At propius ad vocabulum *morganaticum* accedere videtur nostrum *Morgen gnad*. *Gabe* enim et *Gnade* significatu conueniunt, uti Graeca *δῶρον ἢ χάρισμα*. Praecipuum vero argumentum inde ducimus, quod *morganaticum* saepissime pro *morgengaba* usurpatur, non modo apud ALB. ARGENT. p. 113. verum etiam in diplomatibus, ex quibus praecipue huc pertinent pacta dotalia apud GVICHENON *hist. geneal. gentis Sabaudicae* p. 159. ubi sponsus Leopoldus Austriacus: Praeterea saepe dicitur CATERRI
Hein. El. Jur. Germ. T. I. M NAE

NAE MORGENATICVM adsignare debemus ad nostrum arbitrium, et prout nobis videbitur: de quo MORGENATICO ordinare et disponere poterit. Vbi morganicum procul dubio est idem, ac morgengabe, vel Morgen-Gnade.

§. CCCVII.

Tale et post Francorū tempora saepe contractū.

Et quidem saeculis insequentibus ea lege saepius contractae videntur nuptiae, quamvis extra Langobardiam et cis Alpes raro vterentur vocabulo ad legem Salicam, vel morganicam, sed id plerumque a ritu adhibito vocare mallent *eine trauung zur linken hand*. FRITSCH *Supplem. Speidelio Befoldiam. sub voce Vermählung*. Sane ex saeculo XIII. vt iam alia praetermittamus exempla, huc pertinere videntur nuptiae Henrici, Marchionis Misniae, cum Elisabetha Maltitia, et Alberti, Landraguii Thur. cum Cunigunda de Eisenberg, quas deinde confirmauit Rudolphus I. Rex German. FARRIC. *Orig. Saxon. Lib. VI. p. 594. **)

*) Tales vxores dictas esse vxores concubinas, ex charta quadam Ludovici VI. pro monasterio S. Cornelii Compendiensi probat CAR. DV FRESNE *Gloss. Tom. I. p. 1150*. Et dum in CONCIL. TOLETANO I. *Cap. XVII.* decreuerunt patres: *Si quis habens vxorem fidelem, si CONCVBINAM habeat, non communit. Ceterum, qui non habet vxorem, et pro vxore CONCVBINAM habet, a communionem non repellatur, tantum vt vnus mulieris, aut vxoris, aut CONCVBINAE, vt ei placuerit, sit coniunctione contentus: non absurde ex*

TVRRIANO obseruat, non intelligi eo loco concubinas fornicarias, sed, sicut scriptura S. vocet concubinas patriarcharum, eas scilicet, quae secundum LEGEM MATRIMONII, infra dignitatem tamen vxoris, ducerentur.

§. CCCVIII.

Nec ignotum est, etiam sine pactis morganaticis hanc conditionem fuisse mulierum imparis dignitatis, ab illustribus domum ductarum, natorumque ex iis liberorum. Ex impare enim matrimonio, quod et DISPARAGIVM vocabatur, non prodiisse liberos, dignitatis paternae capaces, iam supra ostendimus. Multo minus ergo PELLICATVS vel CONCVBINATVS dici poterant legitimae coniunctiones, liberorumque inde natorum nullum in domo vel republica momentum erat, nisi forte ad dignitates ecclesiasticas adspirarent, vel virtute, et rebus praeclare gestis ad maiora niterentur, quales erant Guilielmus, Archiep. Moguntinus, Ottonis M. ex nobili Slava filius, DITM. MERSEB. *Lib. II. p. 338. edit. LEIBN.* Enzius, Fridrici II. Imp. ex Blanca filius, MONACH. PADVAN. *Lib. II. Chron. p. 593.* Manfredus et Fridricus, eiusdem filii naturales, ille princeps Tarenti, hic Antiochiae, et alii complures.

Eius differentia a disparagio, pellicatu, et concubinato.

§. CCCIX.

Nimirum quamuis leges ecclesiasticae semper prohibuissent pellicatum, CONCIL. TOLET. I. *Cap. XVII. CAPITVLAR. Lib. VI. Cap.*

Pellicatus prohibitus non olim concubinarus.

CCXXX. apud BALVZ. Tom. I. p. 962. et *Ad-
dit. II. Cap. XXIII. p. 1145. CAPIT. PIPINI
Reg. Ital. Cap. XXXIV. p. 540.* et ne prin-
cipes quidem, hisce se amplexibus pollu-
entes, clericorum censuram facile effuge-
rent, ceu vel Lotharii II. Regis et VVal-
dradae exemplo constat, de quorum inau-
spicatis amoribus plura dabunt ANNAL. FULD.
REGINO et reliqui chronographi *ad ann.
DCCCLXIII. sequ.* aliud tamen dicendum de
concupinatu, quem, licet pro legitimo
matrimonio non habeant leges, nulla ta-
men singulari poena coercent, immo di-
serte permittunt, ante initium saeculi XVI.*)
Vid. CAPITVL. *Lib. VII. Cap. LIX. LX. et
CV. Tom. I. pag. 1039. CAR. DV FRESNE Glos-
sar. Lat. T. I. p. 1150.*

*) Perspicue hoc probatur ex iis, quae ex
CAR. DV FRESNE *Gloss. Lat. sub voce Concu-
bina,* et ex SCHILTERI *de libert. eccl. Germ.
Lib. VII. Cap. II. p. 882. excerptit THOMAS.
de concupinatu S. XXVII. p. 52. sequ.* At ini-
tio demum saeculi XVI. concupinatu decre-
ta quaedam opposuit CONCILIVM LATERA-
NENSE sub Leone Papa X. habitum, quae
habentur in *septimo Decretalium Lib. V. tit.
XVI. Cap. I. et confessus ordinum Imperii in
ORD. POLITICA AVGVST. anni MDXXXIII. tit.
XXXIII. von leichtfertiger Beyvohnung. vbi
verba: Dievveil auch viel leichtfertiger Per-
sonen aufferhalb von Gott aufgesetzter Ehe
zusammen vvoohnen: --- derhalben ordnen vnd
vvoollen vvir, dass eine jede geistliche vnd
vveltliche Obrigkeit, der solches ordentlich
zugehoret, ein billig Einsehens haben soll,*
damit

damit solche öffentliche Laster der Gebuhr nach ernstlich gestraffet, vnd nicht geduldet vverden. Sequutum est postea anno MDLXIII. decretum CONC. TRIDENTINI, concubinatui oppositum, cuius historiam habes apud PAVLL. SARP. in *hist. Conc. Trid. Lib. I. p. 708.* et PALLAVICIN. in *hist. Conc. Trid. Lib. XXIII. Cap. VIII. sequ.*

§. CCCX.

Ceterum ex his omnibus, quae ex historia delibauimus, facile patet, MATRIMONIUM EX LEGE MORGANATICA esse viri illustris soluti et feminae inferioris vel plebeiae conditionis, solutae, legitimam et indiuiduam coniunctionem, ea lege initam, ut nec vxor, nec liberi, inde prodituri, vel dignitatis maritalis ac paternae, vel hereditatis participes, sed certis bonis, sibi per pactum morganaticum adsignatis, contenti sint. *) SCHVEDER de *matrim. ad morganat. pos. I.* PELLICATVM, vero esse illegitimam consuetudinem viri, in iusto matrimonio viuentis, cum muliere quacumque: CONCVBINATVM denique consuetudinem illegitimam viri et mulieris, nulla lege connubiali obstrictorum, legibus tum ecclesiasticis, tum imperii, hodie prohibitam.

Definitio-
nes matri-
monii
morganati-
ci, pellici-
catus, et
concupina-
tus.

*) Exstat huiusmodi pactum morganaticum apud MYLER. AB EHRENBACH in *Gamologia Cap. VI. §. I. et II.* atque inde repetitur ab ill. BOEHMERO de *secundis illustr. pers. nupt. Cap. II. §. XXVIII.* quo cauetur, 1) ut inter virum illum illustrem et feminam imparis licet conditionis, sit verum et Christianum ma-

270 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. XIII.*
 trimonium, et tale semper maneat. 2) *Vt li-*
beri vtriusque sexus, inde prognati, legiti-
mi quidem sint, at 3) a patris titulis et in-
signibus totis abstineant, et 4) cum prioris
matrimonii liberis nec in provinciis paternis,
nec 5) in aliis eiusdem bonis et thesauris,
succedant, sed 6) arcibus, praediis, aliisque
rebus, pacto sibi destinatis, contenti sint. 7)
Et et mater non ad superiorem nobilitatem ad-
spiret, sed in conditione sua usque ad extre-
rum vitae halitum perseueret, et 8) nec ti-
tulum, insignia ac honores mariti adfectet,
nec 9) dotalitium, morgengabam, aliaque lu-
cra exigat, sed promissis praediis contenta vi-
uat. Conf. SCHVEDER. de matr. ad morga-
pos. XIX.

§. CCCXI.

Axiomata
 de matri-
 monio ad
 morganati-
 cam.

Quum itaque nec PELLICATVS, nec CON-
 CUBINATVS iure Germanico sit licita et le-
 gitima coniunctio: de iis potius inter cri-
 mina agendum erit. De matrimonio vero
 EX LEGE SALICA VEL MORGANATICA obseruan-
 da sunt axiomata; I. Nuptias huiusmodi
 facere possunt soli illustres, quippe ad con-
 feruandas illustres dignitates comparatas.
 II. Eae fieri non possunt, nisi cum femi-
 na imparis conditionis. III. Natura ac in-
 doles earum consistit in pacto morganatico,
 quo, acceptis certis praediis, vel promissa
 certa pecuniae summa, tum vxor, tum li-
 beri, inde nati, et dignitatis paternae,
 et succedendi iuris exsortes fiunt. IV. Hae
 nuptiae vix ferendae sunt, nisi iusta ac pro-
 babilis sit ita paciscendi causa. COECEL. de
 lege morganat. Sect. V. §. II. sequ.

§. CCCXII.

§. CCCXII.

Quia itaque soli illustres has nuptias licite ineunt: (§. CCCXI, 1.) consequens est, 1) vt nec ingenuis, nec plebeiis, ius sit huiusmodi pactis obstringendi vxores, communesque liberos, nisi 2) princeps id speciatim permittat, cuius rei exemplum est apud BRVNEM. *iur. ecclesiast. Lib. II. Cap. XVI. §. VI.* 3) Vt, si non indulgente principe, tale ineatur matrimonium, id quidem subsistat, sed tamquam legitimum, et hinc 4) pacta illa pro nullis procul dubio habenda sint. *)

Id matrimonium tantum contrahunt viri illustres.

*) Huc in Marchia pertinet D. FRIDERICI III. *Elect. Brandenb. renovirte constitution von Verlobnissen vnd Ehe-Sachen §. XIII.* Nachdem auch zwischen adelichen vnd burgerlichen Personen die Verlobung zuvveilen lege Salica oder sub pacto morganatico abgehandelt vviird: so soll dasselbe hinfuro anderer gestalt, dann mit unserm darob gesuchten vnd erhaltenen consens nicht verstattet, vnd zugelassen seyn, vnd in dessen verbleibung dergleichen desponsationes vnd matrimonia zuvar bestehen, ratione conditionum adiectarum ad morganaticam aber keinen effectum iuris haben. Hinc vix publici saporis esse adparet philosophiam NAEVII, HORNII *iurispr. feud. Cap. VI. §. II.* et X. GEORGII BEYERI *iur. Germ. Lib. I. Cap. XXIV. §. X. sequ.* qui huiusmodi matrimonium etiam equestris ciuicique ordinis hominibus indulgent, et his ne principis quidem consensu opus esse, putant.

§. CCCXIII.

Et quidem
cum femi-
nis in se iu-
ris condi-
tionis.

Et quia matrimonium hac lege contrahi non potest, nisi cum imparis conditionis femina: (§. CCCXI, 2.) facile intellectu est; non ita pacisci posse principem cum femina principe, *) nec 6) principem cum comitis filia, quum id in ipsum nobilitatis dedecus procul dubio vergeret, si nobilis nobilem duceret sub lege morgantica, nec is hanc pro impare vxore sine iniuria haberet: sed 7) illud matrimonium tantum subsistere posse inter virum illustrem et feminam ingenuam vel plebeiam. Exempla habes apud COCCEL. in laudata *differt. Sect. V. §. X. seq.* et BOEHMER. de *secund. illustr. pers. nupt. Cap. II. §. XXX. sequ.*

*) Et tamen existat exemplum NICOLAI. III. Marchionis Ferrariensis, Ricardam, Saluziarum Marchionem, ea lege in torum recipientis, ut filii ex ea nati in marchionatu Ferrariensis non succederent, LINCK. *diff. de matrim. ad morgant. Cap. II. n. LX.* Sed hoc non fuit matrimonium ex lege morgantica, sed ex II. Feud. 26. §. filii, de quo ex instituto agit laudatus COCCEL. *ibid. Sect. IX.*

§. CCCXIV.

Ex tertio axioma (§. CCCXI, 3.) patet, 8) verum quidem hoc esse matrimonium, et hinc 9) liberos inde natos omnino legitimos habendos: *) II. Feud. 29. nec tamen 10) titulos integros, totaque insignia, sed partem eorum, nisi aliud pla-

QUERIT

liberi non
sunt partici-
pantes titu-
li, feudo-
rum, allo-
diorum il-
lustrium.

cuerit paciscentibus ; retinere , e. g. Ioannes de Austria, Fridricus de Bauaria, Raugraffen zu Pfaltz, Ernestus von Luneburg. COCC. *ibid.* Sect. VI. §. II. SCHVVEDER, *ibid.* pos. XXVII. Multoque minus 11) eos in feudis succedere, II. F. 29. etiamsi 12) illa sint hereditaria, ZAS. de Feud. Part. VIII. circa fin. versu denique. COCC. *ibid.* §. IV. immo 13) ne in allodiis quidem, quae tuendae familiae dignitati sunt destinata. KNIPSCH. de fideic. fam. Cap. VI. COCC. *ibid.* §. V. Nec 14) quidquam interesse, siue extant liberi illustres, siue non extant, vel decesserint, itemque 15) siue agnati sint, quibus huiusmodi bona debentur, siue nulli supersint, COCC. *ibid.* §. VII. Denique 16) nec agnatis succedere posse huiusmodi liberos, quippe non gaudentes iuribus familiae. COCC. §. VIII.

*) At saepe tamen principum liberi comitum, vel ingenuorum dignitatem habent. Quod fieri non posse arbitramur, nisi vel princeps pater eius sit conditionis, ut iura huius nobilitatis conferre possit, vel pacta, quibus huiusmodi dignitas liberis destinata est, ab augustissimo Imperatore fuerint confirmata. STRYK. *Vs. hodiern. Pand. Lib. XXIII. tit. II. §. XXVII.* et BOEHMER. de secund. illust. pers. nupt. Cap. II. §. XXVIII.

§. CCCXV.

Ex eodem axioma pater, 17) ne in priuato quidem patris allodio succedere liberos, ex matrimonio ad morganaticam

M s pro

Immo ne quidem priuati allodii patris, sed materni tantum, et cognatorum.

procreatos, quippe quos pacta contentos esse iubent portione, sibi destinata, cocc. *ibid. sect. VII. §. I.* etiam si 18) liberi illustres nulli amplius sint superstites, nisi 19) aliud consuetudine receptum sit, qualis fuit *MEDIOLANENSIS. II. Feud. 29.* Ex eadem ratione 20) nec consanguineis succedunt in allodio priuato, cocc. *ibid. §. V.* quamuis 21) nihil impediatur, quominus succedant matri, tam in allodio, et bonis emphyteuticis, quam in feudo feminino, quippe quum sint legitime nati, iisque adeo non obstat *II. Feud. 26. §. naturales.* Quamobrem multo magis 22) tum sibi inuicem, tum 23) cognatis maternis iis in bonis, quae a non illustri recte possidentur, succedere possunt. cocc. *ibid. §. VI. sequ.*

§. CCCXVI.

Pactum
morganaticum an
reuocabi-
le?

Non minus ex eodem axioma (§. CCCXI, 3.) colligimus, 24) pactum hoc, semel initum, in fauorem liberorum reuocari non posse, quod contra *MYLERVM Gamol. Cap. VI. §. XXXVII. sequ.* ex instituto euicit cocc. *ibid. sect. VIII. §. II. sequ.* quamuis 25) quum extraneus etiam in allodio priuato heres recte scribatur, pater procul dubio et liberis, ex matrimonio morganatico natis, aliquid testamento recte relinquat. *IDEM. ibid. §. IV.* Ceterum 26) adeo verum est, contentos illos esse debere portione, sibi a patre promissa, ut ne legitimam quidem exigere, aut 27) sex-
tan-

tantem, qui alioquin et illegitimis ab intestato debetur, petere possint. *) COGEL. *ibid.* §. VIII. IX.

*) Quae haftenus de liberis diximus, ea facile vxori quoque possunt adplicari. Nam et haec expers est tituli maritalis, nec dici solet *Ihro Hochfürstl. Durchl. sed Madame*, item *Ihro Gnaden*. Haec quoque nec dotem petit, nec morgengabam, nec portionem statutariam, sed contenta esse iubetur eo lucro, quod ipsi promissum est pactis dotalibus.

§. CCCXVII.

Denique quum vix ferendae sint haenuptiae, nisi iusta ac probabilis ita paciscendi causa sit: (§. CCCXI, 4.) consequens est, 28) vt iis plerumque consulatur splendori familiae, et 29) ita impediatur, quominus prouinciae vel inter plures diuidantur, vel dotalitiis, paragiis, et apanagiis exhauriantur. 30) Vt adeo ordinarie quidem huiusmodi nuptias ineant, qui iam filios ex pari matrimonio susceperunt, ac proinde 31) secundae demum nuptiae plerumque sub hac lege contrahantur: at 32) iusta tamen causa esse possit, cur et is, qui ex priore matrimonio nihil liberorum suscepit, vel numquam antea taedas nuptiales accendit, hoc matrimonii genus eligat. *) BITSCH. *ad II. F. 29. not. II.* SCHVVEDER. *ibid. pos. XV.*

Iustae
causae huiusmodi
nuptias
contrahendi.

* Exemplum existat FRIDRICI *Victoriosi*, Electoris Palatini, qui quum nondum vxorem duxisset antea, matrimonium ad morganaticam iniiit cum Clara de Tettingen, liberisque

que ex ea natis certas terras adsignavit, quibus postea surrogatus est comitatus Lovvensteinensis. Causam eius consilii habuit maxime probabilem. Quum enim, tutela Philippi Palatini suscepta, pro tutela ipsam electoralem dignitatem cum consensu pupilli susciperet: non potuit aequales nuptias facere citra praeiudicium vel pupilli, vel futurae prolis suae. Ita eleganter COCCII, *ibid.* Sect. V. §. V. p. 22.

T I T. XIV.

De Divortijs et Repudijs.

§. CCCXVIII.

Connexio
et instituti
ratio a

Iurium connubialium, de quibus hactenus actum est pluribus, nihil iam fere superest, praeter tractatum, quibus modis dissolvantur connubia. Sed quum modes plerisque, quippe ex ipsa recta ratione profectos, Germani vetustissimi procul dubio cum reliquis gentibus habuerint communes, ea vero, quae hodie circa DIVORTIA ET REPUDIJA obtinent, non veteri iuri Germanico, sed tum ecclesiastico, tum diuino, originem debeant: procul omnino diuertere videremur ab instituti ratione, si his, a iure Germanico alienis, hic immoraremur. Itaque, praetermissis conclusionibus, in foro hodie receptis, quippe ex alio principio profectis, ea tantum, quae olim maioribus nostris iusta visa sunt circa diuortia, paucis confectabimur.

§. CCCXIX.

§. CCCXIX.

Primo itaque satis constat, priscis Germanis etiam ante susceptam Christi doctrinam indissolubilia visa esse matrimonia. *Vxor enim, teste TACITO de mor. German. Cap. XX. ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonebatur, venire se laborum periculis et sociam, idem in pace, idem in praelio passuram ausuramque. Sic vivendum, sic pereundum. Itaque MORTE demum alterutrius conjugis fiebantur matrimonia, ** nec Germanis unquam innotuerunt ea, quae de nuptiis, CAPITIS DEMINVTIONE MAXIMA et MEDIA solutis, satis subtiliter philosophabantur iurisperiti Romani. l. 1. ff. de divort. et repud. l. 6. ff. eod. l. 1. C. eod. l. 8. l. 14. §. 1. ff. de capt. et postlim. l. 56. ff. sol. matr.

Matrimonia Germanis tempore Tacitæ indissolubilia.

*) Sed quum iure Romano superstes maritus statim; vxor, simul ac eluxisset maritum, ad secunda vota transire posset: l. 9. et l. 11. §. 3. ff. de his qui not. infam. l. 2. C. de secund. nupt. id non poterant viduae Germanae his locis, ubi tantum virgines nubebant, et cum spe votoque vxoris semel transigebatur. TAC. de mor. Germ. Cap. XIX. (§. CLXXIX. *) Quin gentibus quibusdam indignum facinus visum esse, vxorem marito, saltim qui in acie ceciderat, superstitem vivere, alibi docuimus.

§. CCCXX.

Enimvero vti pudicitiae studiosissimi erant Germani; ita nulla venia erat impudicis et adul.

Adulteræ tamen deo mo expulsa.

et adulterium, vel probrum ab vxore admissum, nuptias illico finiebat, parato supplicio, ipsisque maritis permisso, TACIT. *de morib. Germ. Cap. XIX. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens, et maritis permessa. Accisis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verberare agit.**) Publicatae enim pudicitiae nulla venia: non forma, non aetate, non opibus, maritum inuenerit. Nemo enim illic vitia ridet, nec corrumpere et corrumpi saeculum vocatur. Et de Varnis, gente Germanica, supra (§. CLXXIX,) vidimus testantem PROCOPIVM *de bell. Goth. Lib. IV. barbaros illos sponsas, nisi ob stuprum, non dimittere.*

*) Poena itaque accisio crinium, et fustigatio. Prior ad ignominiam, posterior ad dolorem et castigationem pertinebat. Capilli, matronarum decus, refecabantur, ut cuique patefceret, mulierem, vulgato corpore, matronalia ornamenta perdidisse. Et sane antiquissima poena est decaluatio, et plerumque cum ictu fustium coniuncta, quae dicebatur *pertingere an Haut vnd Haar*. Henrici II. Imp. diploma de contentionibus inter Fuldensem et Hersfeldensem eccles. apud ECARD *ad Leg. Satic. p. 202. Illi, qui huius facti dux et princeps fuerit, tollatur CORIVM et CAPILLI, - reliqui eius sequaces CVTE et CAPILLIS priuentur. FORM. ALSAT. XXII. Et oua congrega, ut, quando ego venero, omnia parata inueniam, si CVTEM et CAPILLVM habere volueris. Frequens loquutio, et in ipso SPECVLO SAX. obuia, nec non in LEGE LAN-*

COE. Lib. I. tit. XVII. §. V. vbi mulier iube-
tur DECALVARI et FVSTARI.

§. CCCXXI.

Manfit iste mos domo exigendi adu-
teras, easque, accisis crinibus, verberibus
caedendi, etiam medio aeuo, apud gentes
quasdam Germanicae originis. De SAXO-
NIBVS enim auctor est BONIFACIVS in epi-
stola ad Aethebaldum apud BARON. *Annal.*
*eccl. ad ann. DCCXLV. in antiqua Saxonia, **
*si mulier maritata, fracto foedere matrimo-
nii, adulterium perpetraverit, aliquando eam
cogi propria manu per laqueum suspensam vi-
tam finire, et super bustum illius incensae et
concrematae corruptorem eius suspendi; ali-
quando, congregato exercitu femino, flagel-
latam eam mulieres per pagos circumquaque
ducere, virgis caedentes, et vestimenta eius
abscindentes iuxta cingulum, et cultellis suis
totum corpus eius secantes, et pungentes mi-
nutis vulneribus, cruentatam et laceratam de-
villam in villam mittere, et occurrere sem-
per novas flagellatrices, zelo pudicitiae addu-
ctas, eamque aut mortuam, aut vix viuam
derelinquere, ut ceteri timorem adulterandi
et luxuriandi habeant.*

Etiã apud
Saxones.

*) Per antiquam Saxoniam (Old Sassen) Hol-
satiam potissimum intelligere Bonifacium, iam
ab aliis est obseruatum. Inter Cimbro ve-
ro potissimum Dithmarsos olim acerrime vin-
dicasse adulteria, memoriae proditum est.
Adulteram enim ibi, ab vniuersa familia oc-
cisam, et aliquando viuam defossam, ali-
quando in aquis suffocaram esse, scribit AN-

TON. VIETH. *in der Beschreib. vnd Geschich-
ten des Landes Diethmars: Part. II. Cap. I. p.*
86. Probabile itaque est, Diethmarsos potis-
simum in animo habuisse Bonifacium, haec
scribentem. Ceterum et alias gentes borea-
les seuerius animaduertisse, et etiamnum
animaduerrere in adulteros adulterasque, pa-
tet ex LOCCEN. *Antiqu. Sues Goth. Lib. II.*
Cap. XXIV. p. 110.

§. CCCXXII.

Medio ae-
no non fla-
sim iuris
canonici
principia
cepta.

Id vero notatu dignius videtur, sub
Francorum imperio, atque insequentibus
temporibus, recepta iam Christi doctrina,
non modo plures fuisse diuortii causas,
quam canones ecclesiastici admittunt, sed
et, facto diuortio, feminis aeque ac vi-
ris integrum fuisse, ad secunda vota tran-
sire, quum tamen eiusmodi nuptias, vi-
ua moecha contractas, pro adulterio ha-
beant iura canonica. Quod ex legibus pro-
bare exemplisque illustrare operae omnino
pretium fuerit.

§. CCCXXIII.

Quo sensu
ob solum
adulterium
licitum vi-
tum sit di-
uortium?

Quod ad diuortii causas attinet, legi-
bus quidem Francorum cautum fuerat, vt
diuortia non legitima essent, nisi propter
fornicationem: *CAPITVL. Lib. VI. §. CXCL.*
idemque sancitum legimus *LEGE VVISLG.*
Lib. III. tit. VI. §. II. LEGE LANGOB. Lib. II.
tit. XIII. §. VI. Sed id non ita interpretan-
dum est, ac si ob alias causas vxores re-
pudiare non licuerit, (id enim frequentis-
sime factum esse, mox demonstrabimus,))
sed

sed quod id impune non ferret, qui *παρεκτός λόγος πορνείας*, et indicta causa, iustam vxorem repudiasset. *)

*) Nusquam ergo reperias, extra causam adulterii fieri non potuisse diuortia: sed tantum 1) secundum voluntatem domini legitimam causam diuortii esse solam fornicationem, 2) legibus humanis sufficere quidem alias causas, et culpas grauiores, sed eas probandas esse episcopis comprouincialibus, nec repudiandas vxores, priusquam ab illis damnatae sint. 3) Si quis secus faxit, eum poenis, tum ecclesiasticis, tum alijs forensibus, esse coercendum. Patet hoc ex omnibus Germanicarum gentium legibus. Sic quamuis **CAPIT. Lib. VI. §. CXCI.** presbyteri plebem docere iubeantur, *secundum domini mandatum legitimum coniugium nequaquam posse vlla occasione separari, excepta causa fornicationis*: tamen **libro VII. §. CCCV.** legimus: *Hi vero saeculares, qui coniugale consortium absque CVLPA GRAVIORE dimittunt, vel etiam dimiserunt, et NULLAS CAUSSAS discidis probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, vt aut INLICITA aut ALIENA praesumant, si antequam apud episcopos comprouinciales discidis CAUSSAS dixerint, et priusquam vxores iudicio damnentur, abiecerint, a communione ecclesiae, et sancti populi coetu pro eo, quod fidem et coniugium maculant, excludantur.* Sic et **LEX BAIVAR. tit. VII. §. XIV.** in eum, qui liber liberam vxorem suam **SINE ALIQUO VITIO, PER INVIDIAM dimisit**, nihil durius statuit, quam vt poenam XL. solidorum parentibus soluere, ipsique repudiatæ dotem congruam dare, ac bona denique omnia red-

dere

dere cogatur. Qualis etiam est LEX VVIST-GOTHICA *Lib. III. tit. VI. §. II.* quae eos, qui vxorem iniuste relinquunt, donationem tantum dotis, et quidquid de mulieris bonis habent, amittere iubet.

§. CCCXXIV.

Discinde-
batur ma-
rimonia
etiam bo-
na vtrius-
que gratia
ob vitam
monasticā.

Sic sane licita fuere diuortia, bona gra-
tia vtriusque coniugis facta, eum in finem,
vt se vitae monasticae consecrarent. CA-
PITVLAR. *Lib. VI. §. CXCI.* *Secundum Domi-
ni mandatum legitimum coniugium nequaquam
potest vlla occasione separari, excepta causa
fornicationis, nisi CONSENSV AMBORVM, et
hoc propter seruitium Dei.* Idem exprimit
LEX LANGOB. *Lib. II. tit. XIII. §. VI.* nisi
quod et haec, id arbitrio episcopi fieri
oportere, monet. Et existant sane huius-
modi diuortii exempla quamplurima, sed
quibus recensendis eo minus immoramur,
quo magis et canones hanc causam pro-
bant. *) BIGNON. *ad Marculf. p. 945.
Tom. II. Capit.*

*) Addere tamen licebit, aliquando et inui-
ros diuulsos esse coniuges, maxime illustres,
si capitis damnati supplicium ingressu in mo-
nasterium expiare vellent. Ita THASSILO,
Bavariae dux, capitis damnatus vitam mo-
nasticam vna cum filiis elegit. ANNAL. FRAN-
COR. *ad ann. DCCCLXXXVIII.* Quum vero vxo-
rem haberet Liurburgam, Desiderii, Lango-
bardorum regis, filiam, eam eodem tenp-
re in exilium missam, velum sumfisse, et
monialem factam esse, docent annales. Vid.
IO. GE. ECCARD. *Stemm. Desiderian. §. VI.
§. CCCXXV.*

§. CCCXXV.

Id vero deinde non praetermittendum videtur, bona vtriusque gratia huiusmodi diuortia frequenter fieri consueuisse, etiam ab illis, quibus nihil minus, quam vestis monastica placebat. Exstant huiusmodi libelli repudii non modo in FORMVLIS STRMOND. Cap. XIX. verum etiam apud MARCVLF. Lib. II. Cap. XXX. vbi profitentur coniuges, placuisse vtriusque voluntati, ut se a consortio separare deberent, atque ita etiam fecisse, ita, ut unusquisque ex ipsis, sine ad seruitium Dei in monasterio, aut ad COPVLAM MATRIMONII se sociare voluerit, licentiam habeat, et nulla requisitione ex hoc de parte proximi sui, habere non debeat. *)

Immo et sine consilio ingrediendi religionem.

*) Elegans eam in rem est observatio HADR. VALESII, quam ex eius rer. Franc. Lib. XXIII. ad ann. DCCXCVII. adduxit HERT. notit. regni Franc. Cap. III. §. III. p. 281. vbi et exemplum profert Beppoleni, Francorum Ducis filii, qui tres vxores aliam post aliam intra breue spatium repudiasse fertur. Multi igitur, inquit, praetexentes, se cum vxoribus concorditer, et mutuo amore viuere non posse, inuitas dimittebant, ut alias ducerent. Nec reges modo, qui quidquid libuerit, sibi licere putant, ita faciebant, verum etiam priuati, quos vxorum suarum fastidium ceperat, beneficio legis utebantur.

§. CCCXXVI.

Præterea et diuelli coniuges patiebantur. Franci, si alteruter aufugisset, vel coniu-
gem

Ob maledictiosam defertionem

gem dolo malo deseruisset, vel si vxor
maritum, ex iusta caussa migraturum, se
qui detrectasset. De quo postremo casu
CAPIT. PIPINI anni DCCLII. Cap. IX. pag. 164
Tom. I. Si quis, necessitate ineuitabili cogente,
in alium ducatum seu prouinciam fugerit,
aut seniore suum, cui fidem mentiri
non poterat, secutus fuerit, et vxor eius,
quum valet et potest, amore parentum aut
verum suarum, eum sequi noluerit: ipsa omni
tempore, quamdiu vir eius, quem sequuta
non fuit, viuit, semper innupta permaneat.
Nam ille vir eius, qui necessitate cogente
in alium locum fugit, si numquam in
suam patriam se reuersurum sperat, si se
abstinere non potest, aliam vxorem cum poenitentia
potest accipere.

§. CCCXXVII.

Ob coniugis viliorē
conditionē
vel parentum
dissentium.

Iusta etiam caussa diuortii videbatur
coniugis conditio, si quis in personae abiectae
et vilissimae amplexus ruisset, e. g. si
ingenua nupsisset seruo, aut princeps plebeiam
in torum recepisset. Huiusmodi sane
coniugi, iubente lege, repudium dandum
erat, nisi quis et ipse seruitutem seruire
mallet. LIX ALAM. tit. XVII. CAPITVL. COMPEND.
ann. DCCLVII. §. V. p. 181. Tom. I. (§. LXXV. *)
Quin et parentum dissensus sufficere videbatur,
salcim Carolo Caluo, Regi, qui Ludouici filii cum
Ansgarde, puella nobili, nuptias, quum iam duo
inde filii elegantioris formae prodissent, diremit,
eique Adelheidem tradidit, adacto prius

prius in iusiurandum, ab Ansgardis con-
sortio se semper in posterum abstenturum.*)
REGINO ad ann. DCCCXXXVIII.

*) Multis post saeculis, circa annum MCCCLXV.
Guilielmus, Bauariae dux, Agnetem quan-
dam, quam filius eius Albertus iustae vxor-
is loco habebat, non modo ex mariti am-
plexibus abripuit, verum etiam, lata sen-
tentia, mergi Danubio iussit. Historia satis
nota est, de qua vid. PENERI *sylloge hist.*
genealog. p. 272.

§. CCCXXVIII.

Exstat porro CAROLI CALVI edictum Pi-
stense in CAPITVLAR. CAROLI CALV. Tit. Ob pere-
grinitate.
XXXVI. apud BALVZ. p. 189. Tomo II. ex quo
adparet, etiam coniugium inter seruum ex
regno Neustriae et mulierem Nortmannam
initum, illegitimum habitum, dominisque
fas fuisse eiusmodi matrimonium, tamen si
iam liberi inde prodierint, dissoluere, ho-
minesque suos cum aliis nuptiali foedere
coniungere. Additur in ea lege: *In illis
autem regionibus, quae legem Romanam se-
quuntur, secundum eandem legem fieri exin-
de decreuimus.* *) Sed multo seuerius ma-
trimonia etiam ingenuorum cum peregrinis
vetabant ipsi Germani, adeo vt quidam
Franci vxores repudiarent Saxonicas, alias-
que ducerent, tantum quod non iisdem le-
gibus vterentur Franci et Saxones. Quale
tamen diuortium postea irritum esse statuit
CONCILIVM TRIBVR. C. I. X. de sponsal. quod
capitulum nuper in nouellis publicis illu-
strauit

stravit praeclare illustris Cancellarius no-
ster A LVDEVVIG.

*) Huc vero peticum ex *l. 1. C. Theod. de nupt. gentil.* et *l. 2. eod.* quibus itidem do-
minis permittitur, ut seruorum nuptias, iis
inconsultis atque inuitis contractas, diuel-
lerent. Adeoque leges Romanae ea in re
cum Francica illa vere conueniunt, vel po-
tius haec ex illis manifesto descripta est.

§. CCCXXIX.

Ob insidias
vitae stru-
ctas.

Quanta contentione patrum memoria di-
sceptatum sit, possitne repudium dari vxo-
ri, quae vitae mariti insidias struxerit, ne-
mo ignorat. Et tamen id permisere leges
Francicae. Sub Pippino enim in SYNODO VER-
MERIENSI *Cap. V.* anno DCCLII. cautum est:
*Si qua mulier mortem viri sui cum aliis ho-
minibus consiliauit, et ipse vir ipsius homi-
nem se defendendo occiderit, et hoc probare
potest: ille vir potest ipsam uxorem dimitte-
re, et, si voluerit, aliam accipiat. Ipsa au-
tem insidiatrix, poenitentiae subacta, absque
spe coniugii maneat.* BALVZ. *Capitul. Tom. I.*
p. 163.

§. CCCXXX.

Plura di-
uortiorum
exempla
vsque ad
saeculum
XII.

Sed quantumcumque inualesceret Ponti-
ficum et episcoporum auctoritas: ante sae-
culum tamen XII. nullatenus impedire illi
potuerunt, quo minus ob quascumque ali-
cuius momenti causas, *) matrimonia di-
uellerentur. Saeculo enim septimo Pelétru-
dim repudiauit, Alpaidemque duxit Caro-
lus

lus Martellus: saeculo sequente Carolus M. vxorem, Desiderii, Regis Langobardorum, filiam, incertum, qua de caussa, repudiavit. EGINARD. *vit. Caroli M. apud Freher. p. 439.* Saeculo decimo eadem fuere fata Hathenburgis, ab Henrico, Aucupe, repudiatæ. DIRM. *restit. Lib. I. p. 324. apud Leibnit.* Saeculo vndecimo Ecbertus, marchio, paucis diebus, antequam vita excederet, repudium scribere cogitauerat vxori, et viduam Ottonis, Marchionis, matrimonio sibi iungere, quod haec forma elegantior, et efferatis moribus suis opportunior videretur. MONACHI HERVELD. *ad ann. MLXVIII. p. 388.* Ex saeculo XII. nota sunt exempla Henrici Leonis, Fridrici I. Imp. et aliorum, quae iam praetermittimus.

*) Immo et graues aliquando dicebantur causae, quae id nomen vix merebantur, veluti cognatio vel adfinitas spiritualis. Quum enim anno DCCLVII. in synodo Compendiensi decretum fuisset, vt si quis filiastrum aut filiastram suam ante Episcopum ad confirmationem tenuisset, ab vxore sua separaretur, et alteram non acciperet: aliae maritos instigabant ad hoc facinus, vt ita possent ab iis diuertere, FRODOARD. *Lib. III. Cap. XXI.* aliae eo consilio ipsae patrinarum partibus fungebantur, in quas anno DCCCXIII. inuehitur SYNODVS CABILLONENSIS II. perpetuam hisce mulieribus iniungens poenitentiam, et ad viros easdem inuitas retrahens.

§. CCCXXXI.

Ceterum ex his omnibus, quae hactenus

Separati a
iis iunge-
bantur.

nus diximus, satis adparet, nondum eo tempore inualuisse sententiam patrum, qui post diuortium locum esse negabant nuptiis. Omnes enim, quorum de repudiis diximus, ad nuptias denuo adpulerunt animum: quin, quum Guilielmus Raymundi saeculo XII. auctore archiepiscopo Tarraconensem ab vxore separatus, et cum ea pactus esset, vt certis praediis sex menses singulis annis illa vteretur frueretur: conditionem adiecit, vt vsusfructus ille finiretur, *simul ac ista* MARITVM acciperet. BALVZ. *Adpend. auctor. vet. n. CLVI. Tom. II. Capitul. p. 1558.*

§. CCCXXXII.

Iuris canonici vsus alia principia inuenit.

Sed non leuem rerum conuersionem factam esse observamus, ex quo maior in Germania esse coepit iuris canonici auctoritas. Tunc enim non tam ad leges istas et mores patrios viuebatur, quam ad canones ecclesiae, et decreta pontificum. Quin etiam si postea alia in Germania effloresceret religio: tam altas tamen radices egerant illa principia, vt ne hodierno quidem die inter ipsos protestantes profus euelli potuerint. Quamobrem magno conatu maximas agere nugas videremur, si conclusiones, ex aliis plane fontibus, quam legibus Germanorum, promanantes, hic accumularem.

T I T. XV.

De Personis, quae sub tutela viuunt,
et quotuplex Germanis tutela.

§. CCCXXXIII.

PRaeter liberos et vxores, de quibus ha-
ctenus actum est, in aliorum MVNDIO
vel tutela erant MINORES et FEMINAE, de
quibus iam porro erit ex instituti nostri
ratione differendum. Quamuis vero ipsa
recta ratio, et, quod inde proficiscitur,
ius naturae et gentium eos, qui per aeta-
tem aliamue iustam causam sponte se de-
fendere nequeunt, in aliorum tutela esse
velit: Germanorum tamen, vti aliarum
gentium, mores singulares, et a iure ci-
uili Romanorum admodum diuersi fuerunt,
et ex parte hodie etiam a Romanorum in-
stitutis quam maxime discrepant.

Connexio
et transitio
ad mate-
riam de
tutelis.

§. CCCXXXIV.

Quod enim ad MINORES attinet, non,
vti apud Romanos, ita festinabantur vir-
gines, nec adolescentes tam praecoci in-
cremento ad virilem illum vigorem per-
ueniebant, vt illae anno aetatis XII, hi
anno XIV. iustam aetatem attigisse vide-
rentur: sed iam POMPONIVS MELA *de situ orb.*
Lib. III. Cap. III. obseruauit, Germanos ma-
ximo frigore nudos agere, antequam PVERES
*sint, et LONGISSIMAM apud eos esse PVERITIAM.**)

Impuber-
tas vel
pueritia
Germanis
longissima.

*) IS. VOSS. in *Commentar. p. 236.* haec non de longa minorennitate accipit, sed de *αιαφοδισια* siue abstinencia a Venere, idemque scripsisse existimat POMPONIVM, quod obseruauit TACITVS de *mor. Germ. Cap. XX. Sera inuenum Venus, ideoque inexhausta puertas.* Sed quum pubertatis praecedat mentio: res ipsa docet, Pomponium vere de pueritia loqui. Deprehendit in Germania mores, quales et hodie inter rusticos et plebeios obseruamus. Animaduertit, adolescentes fere ad annum aetatis XX. vocari *Iungen* et *Buben*. Quin, eos, tanquam pueros, flagris et verberibus castigari a parentibus et dominis, audiuit, si extra officium viuerent. Quae alienissima fuerunt a moribus Romanorum, qui pueris ineunte anno XVI. togam virilem dare non dubitabant. HENR. NORIS. *Cenotaph. Pisan. Diss. II. Cap. IV. p. 114.*

§. CCCXXXV.

Etiã Illyriis et reliquis Celtis qui vicesimo aetatis anno impuberes habebãtur.

Idem de Illyriis*) refert VARRO de *re rustic. Lib. II. Cap. I.* miraturque, apud eos *feminam, viginti annos natam, VIRGINEM adpellari.* Ergo et apud hos erat sera adolescentum mulierumque Venus, ac proinde inexhausta puertas, idemque apud eos contingebat, quod de Celtis obseruauit CAESAR de *bello Gall. Lib. VI. Cap. XXI.* inter quos, qui diutissime impuberes permanebant, maximam ferebant laudem; intra annum vero vigesimum feminae notitiam habuisse in turpissimis rebus habebatur.

*) Non iam disquiremus, an Illyrii fuerint Germanicae originis? Fuere sane Norici, Vindelici, Pannoni, qui et ipsi olim Illyriis

De Personis, quae sub tutela viuunt. 297
 riis accensebantur, origine Germani vel Celtae, ut existimat GELLAR. *Not. orb. ant. Lib. II. Cap. VIII.* Quod adeo verum est, ut et SAM. BOCHARTVS in *Canaane Lib. I. Cap. XXIII.* quamuis alioquin ex Phoenicia arcessat Illyriorum originem, Boios tamen, Scordiscos, et Tauriscos, gentes Galicae, vel Celticae originis, partem Illyrici inesse, fateatur, easque gentes omnes Illyriis accenseant POSIDONIUS ET STRABO.

§. CCCXXXVI.

Ex quibus locis simul discimus, quis apud Germanos fuerit terminus pubertatis vel maiorennitatis, (haec enim vix distinguebantur a maioribus nostris,) et quamdiu quis sub aliorum tutela fuerit. Plurisque enim Germanis placebat annus aetatis VICESIMVS. Alii VIGINTI ET VNVM, alii OCTODECIM annos exigebant, nec vllam ferre reperias gentem Germanicam, quae masculos quatuordecim annorum; feminas duodecennes in sua esse tutela crediderit: nec vllam, quae vicesimo quinto demum anno maiorennitatem finire, existimaret, praeter VVISIGOTHICAM. Vid. LEX VVISIG. *Lib. IV. tit. III. §. I. **)

An apud VVI sigothos impubertas ad vicesimum quintum aetatis annum duraret?

*) In editione enim Lindenbrogiana est, *filios infra XXV. annos dicendos pupillos.* Sed tamen et hic locus dubius est, et in codice MSC. quem bibliotheca LVDEVVIGIANA ostendit, incomparabili, plenis litteris expressum est, *filios infra QUINDECIM ANNOS dicendos esse pupillos.* Ill. 2 LVDEVVIG de aetate legit. *puber. et maiorenn. Cap. III. §. VII. p. 53.*

Eamque lectionem firmat alter locus LEG. VVISIG. *Lib. IV. tit. III. §. III.* vbi ad PERFECTAM AETATEM peruenisse dicitur, qui XX. annorum est. Vere itaque cum Germanis reliquis omnia conueniebant VVISIGOTHIS, nisi quod minorennitatem, exemplo Romanorum, discernent a pubertate, et illam anno XX. hanc anno XV. finiri vellent.

§. CCCXXXVII.

Apud Frā-
cos maio-
res habe-
bantur iu-
venes an-
norū XXI.

VIGINTI illis annis VNVM addidisse videntur FRANCI. Quamuis enim iste terminus NEC SALICA, NEC RIPVARIA lege, NEC CAPITALIARIBVS regum Francorum, figatur: CAROLVS tamen DV FRESNE *in Glossar. Lat. sub voce aetas* protulit tabulas Ioannis, Regis Hierosolymitani, anno MCCXIV. scriptas, in quibus et haec habentur: *Scire vos volumus, quod CONSVETVDO ANTIQVA, et per IVS approbata, talis est in regno Franciae, quod nullus ante VICESIMVM PRIMVM ANNVVM potest vel debet trahi in causam.* Vid. illustr. A LVDEVVIG *ibid. Cap. III. §. IX. p. 56.*

§. CCCXXXVIII.

Itemque
apud Nor-
mannos.

Eundem annum XXI. placuisse animaduertimus NORMANNIS. Quamuis enim eorum LEGE *tit. VII.* proditum sit, *minorem aetatem habere, qui nondum spatium XX. annorum compleuerint, et hinc adolescentes in TVTELA vsque ad VICESIMVM ANNVVM completum tenendos esse: statim tamen addit legislator, VNVM ultra ANNVVM iisdem concedi ex usu Normanniae, quo clamorem de*

reuo-

De Personis, quae sub tutela viuunt. 293
renouatione *faisinae* antecessorum per inquisitionem debeant in curia proponere. De muliere quoque eadem lege cautum est, ut, nisi per matrimonium, custodiam non egrediatur, quousque XX. annos compleuerit. *)

*) Illud singulare, quod si mulier, quae feudum habebat, minorenni nupsisset, feudum in custodia, id est, administratione tutoris domini maneret, non quamdiu ipsa, sed quamdiu maritus minorennis esset. Sic enim LEX NORM. *ibid.* Si quis vero in NON AETATE constitutus duxerit in uxorem, habentem feudum: feudum in custodia erit, quamdiu adolescens aetatem non habebit. Mulier enim conditionem viri sui sequitur, et legem.

§. CCCXXXIX.

Denique LANGOBARDI, siue eam consuetudinem secum ex Germania aduexerint in Italiam, siue eam trans Alpes primum adsciuerint, duodeuicesimum aetatis annum sufficere existimarunt, ut quis in tutelam suam perueniret. Hinc LVITPRANDVS IN LEGE LANGOB. *Lib. II. tit. XXIX. §. I.* Hoc respeximus, ut infra X. et VIII. annos non sit legitimus homo, ad res suas alienandas, excepto, si pater debitum dimiserit. --- Et in nonodecimo anno homini Langobardo sit LEGITIMA AETAS, *) et quodcumque fecerit, vel iudicauerit de rebus suis, stabili ordine debeat permanere.

Et Langobardos.

*) Equidem hoc iure, diuersa admodum notione, LEGITIMAM AETATEM attigisse dicuntur adolescentes. *Lib. II. tit. XIV. §. III.* legimus:

gimus: LEGITIMA AETAS est, postquam filii XII. annos habuerint: sed hoc tantum de eo casu intelligendum, si naturales liberi consensum accommodare velint patri, eos legitimaturo. Eadem aetas hoc iure LEGITIMA esse dicitur puellarum: quae nupturae essent. *Lib. II. tit. I. §. X. et tit. VIII. §. II.* Denique annus decimus quartus aetas LEGITIMA iure Langobardico fuit adolescentum, nuptias meditantium, teste *§. VIII. Lib. II. tit. VIII.* At tutela non liberabatur, nec rerum suarum administrationem recipiebat, nisi qui duodevicesimum aetatis exegisset. Adeoque ratione tutelae haec demum aetas videbatur LEGITIMA.

§. CCCXL.

Minoren-
tatis infe-
quentibus
temporibus
vel ad an-
num XXI.
vel ad XX.
vel ad
XVIII. du-
rauit.

Vnum ex his minorennitatis terminis, quoribus de finienda tutela quaerebatur, et postea seruabant Germani, populi que cognati, et ex parte etiamnum seruant, et paucae fuerunt gentes, quae inter pubertatem et minorennitatem discrimen aliquod statuerent, sed huc iuuenes usque aliorum tutela regi voluerunt tantum non omnes, adeoque recte ii ineunt rationes, qui tutorum curatorumque discrimen plane ignorum maioribus nostris fuisse, eosque ne vocabula quidem, quibus ea munera discernere, habuisse, contendunt. Vid. *GEBEYER* et *CAR. GVIL. GAERTNERI dissertationes de differentia tutorum et curatorum iure Germano.*

§. CCCXLI.

Sic sane, exacto vicesimo aetatis anno, iuuenes maiores habentur legibus et consuetudinibus Britonum, BERT. ARGENTR. in consu. Brit. tit. XXI. art. CCCCLVIII. Pictauiensium, art. GCCXVI. Aurelianensium, PYRRH. ANGLEB. tit. I. Cap. XXX. et XXXV. Andegauenfium, CHOPPIN. art. LXXXVI. quamuis hae duae posteriores hic inter masculos et feminas discrimen ali- quod statuunt, et illos quidem anno aeta- tis XX. has anno XIV. maiores fieri statuunt. Eundem minorennitatis terminum figunt Belgae, veluti Gelri, FRID. SAND. de Feud. Gelr. tract. II. tit. I. Cap. II. Ultra- iectini, PAVLL. VOET. ad pr. Inst. de curat. quamuis et ibi sexus discrimen faciat, *) nec non in Germania Argentoratenses. STATVT. ARG. Art. V. et alii.

Quinam
eam] XX.
annis fini-
uerint)

*) Hoc etiam discrimen ratione sexus admo- dum diuersum est. Pleraque statuta, quae annum demum XX. aut XXII. masculis suf- ficere putant, citius feminas tutela soluunt. Sic iure Bohemico masculus anno XX. fe- mina anno XV; Gelrico masculus anno XX, puella anno XVIII; Austriaco masculus an- no XXII. femina anno XX. maiores habentur, rerumque suarum administrationem consequitur. Soli fere Ultraiectini in alia omnia eunt, et masculum citius, anno ni- mitum XVIII; feminam biennio tardius, in tutelam suam peruenire iubent: Vid. ill. 2 LVDEVVIG. de aetate pub. et maiorenn. Cap. III. §. XVII. XXV. XXIX.) ratione sane vsi

consultissima, quod hic non quaeratur de aetate ad Venerem idonea, quam citius puellae, quam masculi attingunt, sed de facultate res suas prudenter administrandi, quam masculis plerumque citius natura largitur, quam feminis, quibus ὀλισθηρὸν καὶ δὴα-πρόσθητον φρόνημα, *labile ac deceptu facile ingenium*, non abs re tribuit THEOD. HERMOPOLIT. ad l. 2. ff. de reg. iur. Conf. l. 2. §. 2. ff. eo l. 2. C. ad SC. Velleian.

§. CCCXLII.

Quina m
annis XXI?

Contra anno XXI. aetatem minorem fini-ri voluerunt plures, in eumque annum consenserunt Saxones, IVS PROV. SAX. Lib. 1. Art. XLII. IVS FEVD. SAX. Art. XXVI. eorumque posterii, Angli, *) IO. COVELL. *inst. iur. Angl. Lib. I. tit. XXII.* Suevi, quod ad feuda attinet, IVS FEVD. ALAM. Art. L. Boioarii, IVS BAVAR. tit. V. Art. V. Butiadigi, BVTIAD. LANDR. Art. VII. et alii. Quod eo minus mirandum, quo magis per plures Germaniae prouincias olim inualue- rat iuris Saxonici ac Sueuici auctoritas.

*) Attamen et hi feminas ex ea ratione, quod in maritorum potestatem ac tutelam perueniunt, citius, anno puta aetatis decimo quarto, vel in causa grauiore decimo sexto, ad aetatem legitimam peruenire censent. COVELL. *ibid.* quum plerique alii, qui annum XXI. receperunt, nullam inter masculos feminasque admittant differentiam.

§. CCCXLIII.

Quina an-
nis XVIII.

Denique et annus XVIII, quo et plenam puber-

pubertatem olim finiebant Romani, per multos Germanis, tamquam extremus impubertatis, placuit. Hamburgenses enim, quamuis alioquin inter impubertatis et minorennitatis annos distinguant, tamen hanc anno aetatis duodeuicesimo exacto, terminari censent, *IVS MVNIC. HAMB. Part. III. tit. VI. Art. XXI.* nisi quod hi nuper hoc ius singulari plebiscito mutarint. Eandem aetatem legibus etiam Bremensium et Noribergensium pro legitima haberi, pluribus docuit ill. a *LVDEVVIG. ibid. Cap. IV. §. XI. sequ.* His et Sueuos addere licebit, *SPEC. SVEV. art. CCCXXI. §. ult.* et Brunswicenses. Vid. *LEIBNIT. Script. rer. Brunsw. Tom. I.I.*

§. CCCXLIV.

Quid? quod fuerint, et etiamnum sint, gentes ac ciuitates Germanicae, quae nulum certum minorennitatis terminum figunt, sed iudicum et magistratum relinquunt arbitrio, satisne idoneum censeant adolescentem, cui rerum suarum administratio committatur, an eum diutius alterius tutela contineri oporteat. *) Id sane legibus Franconicis, VVurtembergicis, Palatinis, Bipontinis cautum esse, idem ostendit laudatissimus a *LVDEVVIG. ibidem Cap. IV. §. XIV. p. 8c. sequ.*

Quibusdā locis magistratibus permittitur arbitrium, quando quis minorennis habentus.

*) Ita et iure Romano pubertatis tempus non satis definitum fuisse ante *l. ult. C. quando tutor. vel cur. esse desin.* existimat *MERILL. Obseru. Lib. V. Cap. XVI.* Hinc testatores,

qui tutores liberis dederint, certum annum expressisse obseruat, quousque in tutela esse deberent, eumque modo decimum quartum, l. 49. ff. de legat. I. l. 22. ff. quand. dies legat. modo decimum octauum, vt in l. 101. §. 2. ff. de condit. et demonstr. modo decimum sextum, vt in l. 34. §. 2. ff. de legat. 3. l. 36. §. 1. l. 48. ff. de condit. et demonstr. l. 46. ff. ad SC. Trebell. l. 41. §. 10. 12. 13. ff. de fideic. libert. Quin ad eum morem adludere ipse videtur PAVLLVS. Apostolus, dum heredem infantem esse ait *καὶ ἄνευ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς αὐτοῦ*, sub curatoribus et administratoribus ad tempus a patre definitum. GALAT. IV. 2. Sed vereor, ne MERILLIO. obftet ab ipso adducta l. 101. §. 2. ff. de cond. et dem.

§. CCCXLV.

Tutela suprema minorum pertinet ad principes et magistratus.

Omnes itaque impuberes vel minorennes erant sub tutela, et quidem primario ipsorum PRINCIPVM ET MAGISTRATVVM, quibus iure Germanico SUPREMA TUTELA compete-
bat, *die oberuormundschaft*, v. VESENBECK. Part. I. Consil. III. n. LXVII. MEY. ad ius Lubec. Part. II. tit. II. art. XXI. num. XIX. SCHILTER. Exerc. XXXVII. §. LXII. quae nihil aliud est, quam vis ac potestas in pupillos, et, sicubi in Germania et feminae adultiores sub tutela vel cura viuere tenentur, etiam in feminas, primario atque eminenter summis imperantibus; secundo quibusuis magistratibus competens, vt non modo tutores vel curatores sua vice administraturos constituere, *) sed et gestorum rationes ab iisdem, tanquam vicariis

ariis suis, poscere, ac denique parum diligentes, nulla etiam praeuia suspectorum accusacione, in ordinem cogere ac remouere possint. *Diss. nostr. de supr. princ. et magistr. tut. §. XV.*

*) Non ergo ob solam tutorum constitucionem, et competentem magistratibus *ὄπισκοπος* principes et magistratus vocantur *oberror-munder*, (nam ideo nemo principem dixerit supremum consiliarium, quia consiliarios constituit, et gestorum rationes ab iis exigit,) sed quia vere tutores sunt, et reliqui tutores et curatores, ab iis confirmati, eorum vice duntaxat funguntur. Ita recte CARPZOVIVS *Lib. V. tit. VIII. resp. LXXXVI. n. XXIII.* cuius sententiam parum feliciter impugnavit SCHILTER. *Exerc. XXXVII. §. LXVIII. p. 623.* Vid. *dissertat. nostr. ibid. §. XIV. p. 23.*

§. CCCXLVI.

Mentionem supremae huius tutelae iam fecerunt leges veteres. In CAPITVLARIBVS enim LVDOVICI PII *Lib. VI. §. CCXXIII.* cautum est, *ut VIDVAE, ORPHANI, et minus potentes, sub Dei defensione, et Regis MVNDIVRDE, pacem habeant, et eorum iustitias adquirant.* Et in LEGE NORMANNICA apud ill. a LVDEVVIG, *Reliqu. MSC. Tom. VII. p. 149.* Duci ratione ducatus Normanniae CVSTODIA MINORVM usque ad XXI. annum completum competere dicitur. Quin tum reges, tum principes, in ipsis inaugurationis sacris, sollempniter promittere solitos, se fore TVTORES VIDVARVM AC ORPHANORVM, satis patet

Ea iam in legibus antiquis praefidum reperit.

EX VVITI: HIND. *Annal. Lib. II. p. 443.* **VVIRPONE vit.** *Conradi p. 429.* **LEHM.** *Chron. Spir. Lib. II. Cap. VI.* **MEGISER.** *Annal. Carinth. Lib. VI. Cap. XI.* **ARGENTR.** *histoire de Bretagne Lib. XII. Cap. XXI.*

§. CCCXLVII.

Et in legi-
bus nouis
Graep me-
moratur.

Atque inde factum est, vt supremæ hu-
ius tutelæ, recepto etiam iure Romano,
passim fiat mentio in legibus Germanicis
recentioribus. De VVurtembergiæ Ducibus
auctor est **BESOLDVS** *Thesaur. pract. voce Bur-
gemeister und Gerichte. p. 124.* eos hoc sibi
munus libenter tribuisse, et in rescriptis se
frequenter vocasse *obriste Vormundere*. Si-
milialoca reperias apud **VVURFFBAIN.** *Dif-
ferent. iur. civil. et Norib. Class. II. §. VII.*
LVDEVVIG. *Opusc. Tom. II. p. 1177.* in **ORD.**
POL. MAGDER. Cap. XLIII. §. I. **CONST. TVTEL.**
PRVSS. præfat. p. 2. **VVILLENB. de iure pers.**
ducat. Oppol. et Ratib. Cap. IV. §. III. p. 41.

§. CCCXLVIII.

Tutela
hæc supre-
ma in feu-
dis fuit
fructuaria.

Ceterum tutela illa suprema principum
et magistratum, quod ad allodialia bona
attinet, non nisi in eo erat posita, quod
reliqui tutores, ab iis confirmati, eorum
vice fungerentur, et tum personas pupil-
lorum defenderent, tum eorum bona ad-
ministrarent. Si vero feudum haberet pu-
pillus, principi ratione illius compete-
bat tutela fructuaria,isque præter ea, quæ
educationi pupilli impendenda essent, fru-
ctus feudi omnes capiebat. **IUS PROV. SAX.**

Lib. II.

Lib. II. Art. LVIII. Vnd hat sich das kind noch nicht bejahret, so nimmt der Lehen-Herr die frucht herab. IVS SVEV. Cap. CCXXIV. §. II. Vnd hat er das gut zu lehen von einem Herra, so wird dem Herra das geld, das gut behalt er. *)

*) Haec tutela in vasallos fructuaria etiamnum obtinet in Normannia, vocaturque la garde noble royale. CAR. DV FRESNE Glos-sar. Lat. voce custodia, nec non in Anglia, de qua IO. COVELL. Iur. Angl. Lib. I. tit. XVII. §. I. p. 34. CRAG. iur. feud. Lib. II. d. XX. p. 284. POLYD. VERGIL. Hist. Angl. Lib. XVI. p. 570. Exstat diploma Henrici, Reg. Rom. scriptum anno MCCXXII. apud MIRAEVM Donat. Belg. Lib. I. cap. XCV. et CHRISTOPH. BVTKENS. Troph. Brabant. in probat. p. 68. primo Lotharingiae ac Brabantiae Duci datum, in quo et haec legitur: Adhaec itidem per sententiam fuit duci ad-iudicata TUTELA PARVVLORVM, vsque ad duo-decimum annum, de feudis, quae ab ipso tenentur. Simile ius Archiepiscopo Treuirenli anno MCCCLXXIII. concessit Carolus IV. Imp. in diplomate apud LIMN. iur. publ. Tom. I. Lib. III. Cap. V. vbi Archiepiscopo illi confirmatur merum et mixtum imperium, cum attinentiis in iurisdictionibus, quae Freyengereide (legendum videtur Freyen-Gerichte, vel Freyengedinge) vocantur, pariterque IVS TUTELAE exercendae vasallarum suorum impuberum. Electorem hoc iure etiamnum vti docet auctor des Europ. Herolds Part. I. p. 280. Rationes vero huius iuris reddit CRAC. ibid. p. 287.

§. CCCXLIX.

Tutores
Germano-
rum reli-
qui vel
pactiti.

Quum vero nec principes, nec magistratus ipsi, gerere ac administrare possent: ipsa sane necessitas exigebat, ut alii tutores, qui eorum vice pupillos ac minores defenderent, eorumque bona curarent, constituerentur. Hi vero vetere iure vel LEGITIMI erant, vel DATIVI. Testamentarii eo magis erant veteribus Germanis ignoti, quo minus ipsa testamenta quotidiani usus essent. *) Sed eorum loco tamen tutores PACTITIOS, vel conuentione constitutos, usu receptos fuisse, satis constat exemplo Dagoberti, Regis, qui, *quum vitae suae sentiret periculum, Aeganem sub celeritate ad se venire praecepit, et se iam discessurum sentiens, reginam, Nantildem, et filium suum, Chlodouacum, eidem IN MANU COMMENDANS, consilium Aeganae pergratum habuit, quod cum eius instantia regnum Brennae gubernare possit.* FREDEGAR. Chron. Cap. LXXIX.

*) Hinc antiquissimum, quod in antiquitatibus Germanicis occurrit, tutelae testamentariae exemplum SCHILTERVS *Exerc. XXXVII. §. XXXIX.* esse existimat illud Ludouici Barbati, Electoris Palatini, fato functi anno MCCCCXXXVII. Sed exempla multo antiquiora, ex ipso saeculo XI. collegit doctissimus HERT. *de special. Rom. Germ. imp. rebusp. earumque causis. et sig. Sect. II. §. XVII.* falsus tamen, haec et similia exempla Principum receptionem vniuersalem eo tempore non probare. Prius enim principes, quam priua-

LOS,

De Personis, quae sub tutela viuunt. 303
ros, iure civili Romano viuere coepisse, iam
alibi obseruauimus.

§. CCCL.

Praecipua itaque in Germania fuisse vi-
detur TUTELA PACTITIA, praesumentibus le-
gibus, parentes optimum pro liberis cape-
re solere consilium, nec ullis commenda-
tuos pupillos suos, quam quorum fidem
atque industriam exploratam perspectissi-
mamque haberent. Deficiente vero tutore
pactitio, proximus agnatus id munus ex
lege suscipiebat, ac proinde verus vel le-
gitimus tutor, (*der rechte Vormund.*) vo-
cabatur. IVS. PROV. SAX. *Lib. I. Art. XXIII.*
et IVS. FEVD. SAX. *Art. XXVI.*

Vel legitimi.

§. CCCLI.

In hanc tutelam legitimam, et quidem
agnatorum, leges Germanicae tantum non
omnes confenserunt: nisi quod pleraeque
matrem reliquis propinquis praeferebant,
quod id a Romanis didicissent, *) sed quod
ex iuris Germanici principiis matri non mi-
nor potestas esset in liberos, quam patri,
vtriusque vero potestas in *mundio*, seu tu-
tela, consisteret. (§. CXXXVIII. 4. 5.) Ma-
trem sane, si ad secunda vota non transi-
ret, tutricem esse liberorum voluit LEX
BURG. *tit. LIX.* et *LXXXV.* et VISIGOTH.
Lib. IV. tit. III. §. III. Idem mos et postea
in ipsa Germania viguit, ceu docet exem-
plum Agnetis, penes quam, Henrico III.
Imp. marito mortuo, relictoque filio im-
pube-

Quibus
praefere-
batur ma-
ter.

pubere, Henrico IV, *summa rerum*, et omnium, quibus factio opus erat, administratio remanebat. LAMB. SCHAENAB. ad ann. MLVI. nec non viduae Adolphi II. Comitis Holsatiae, quo anno MCLXIV. a Slaus occiso, illa comitiam Holsatiae, Sturmariae et VVagriae administrabat cum filio adhuc tenello. HELMOLD. *Chron. Slav. Lib. 1. Cap. VII.* Add. EYBEN. *de tut. fem. Part. II. membro II. n. 7.*

*) Equidem haec tutela materna plane Romana vel ideo videri posset, quod tum Burgundica lex, tum VVisigothica, matri, secundas nuptias adfectanti, tutelam abiudicavit: idque accurate convenit iuri Romano, *Nov. CXVI. Cap. 5.* Sed hoc ipsa recta ratio docuit gentes Germanicas, satis edoctas experientia, non multum a nouerca differre matrem, quae in alterius mariti amplexus ruit, eamque vna cum prioris mariti memoria plerumque et amorem erga liberos deponere, quin, si vel maxime eos eadem, ac antea, pietate prosequeretur, non posset tamen eorum vilitatibus suo arbitrio studere, mariti mundo ac potestati subiectam.

§. CCCLII.

Pa deficiente,
legitimi
tutores erant agnati.

Post matrem proximi ad tutelam erant agnati, quos pleraeque leges praeferebant cognatis, et ita quidem, ut e pluribus eiusdem gradus natu maiori prae reliquis id munus deferretur. Equidem *LEX LANGOB. Lib. II. tit. XXV. §. IV.* generatim statuit, ut, mortuo patre, legitimus propinquus parvulo iuste tutor ac defensor esset, quae repetuntur etiam in *CAPITVLAR. Addit. IV. §.*

CXIX.

CXIX. p. 1219. Tom. I. at LEX VVISIG. Lib. IV. tit. III. §. III. tutelam legitimam primo decernit matri, deinde, ea iterum nubente, fratri pupillorum seniori, modo is annum aetatis vicesimum attigerit, hinc porro patruo, ac denique patrui filio, adeoque agnatis tantum. Denique ex LEGE SAX. tit. VII. §. V. tutela filiarum fratri vel proximo paterni generis deferebatur. *Sin mater, filium habens, nupsisset, filiamque genuisset, tutela filiae non ad filium prius genitum, sed ad fratrem patris vel ad proximum eius pertinebat.*

§. CCCLIII.

Seruarunt id principium posterius, et ita quidem, ut agnatus ille, qui legitimam pupillorum tutelam suscipiebat, vel plane non redderet rationes, et alimenta tantum pupillis constitueret, vel vsumfructum partem factim bonorum pupillarium perciperet. *)

Hinc quamuis LEX VVISIGOTHICA Lib. IV. tit. III. §. III. boni viri arbitrato administrari res pupillares, et damna, tutorum culpa data, resarciri iubet: ei tamen *de fructibus partem decimam praesumendi facultatem non negat.* Id quod et hodie in Hispania obseruari, ex scriptoribus Hispanicis probat ill. a EVDEVVIG. in *diff. iur. Rom. et Germ. in fruct. attrib. tut. fruct. diff. I. p. 1206. Tom. II. Opusc.*

Haec quoque tutela fructuaria apud VVisigothos.

*) Multo magis itaque tutela materna erat fructuaria, quippe quum matrem, tamquam matrem, etiam ex puberum liberorum bonis vsumfructum perciperet.

usufructum, mortuo patre, cepisse, supra probauerimus (§. CXXXIX, 4.) Conf. *dissert. nostr. de usufructu materno iuris Germ. in primis Hamburgensis. et ill. a LVDEVVIG diff. iur. Rom. et Germ. de tutela mat. diff. XVI. p. 1157. sequ.*

§. CCCLIV.

Nec non apud reli-
quas gen-
tes Germa-
nicas.

Eodem iure in ipsa Germania vti sunt tutores legitimi. *) Quod sicuti ex ipsa LEGE SAXON. tit. VII. §. IV. quodammodo collegit GAERTNER. in *Notis p. 75.* ita IVRE PROV. SAX. id multo clarius expressum est *Lib. 1. Art. XXIII. VVo die Sohne binnen ihren Jahren seyn, ihr altester ebenburtiger Schvuerdmage nimmt das Heergevuette, und ist der Kinder Vormund daran, bis sie zu ihren Jahren kommen. So soll ers ihnen darnach wiedergeben, dazu auch alles ihr gut. Et paullo post: Dem, so des Kindes erbe ist, soll sein Vormund von Jahr zu Jahr des Kindes gut berechnen. VVo aber der Vormund auch Erbe mit ist, so darff er niemand des Kindes Gut berechnen.*

*) Similia sunt statuta ducatus Oppeliae et Ratiboriae in Silesia, quae tutori tertiam fructuum partem assignant. SCHIKFVS. *Chron. Siles. Lib. III. p. 464.* VVILLENB. *de iure person. ducat. Oppol. et Ratibor. Cap. IV. §. VII. p. 44.* Contra plenissimum usufructum bonorum pupillarum omnium tutoribus in Moravia competere, testatur BERSIVS apud *ill. a LVDEVVIG. ibid. p. 1210.* Quin Francos olim simili iure usos esse, vel inde patet, quod eo et hodie in Gallia vtuntur Bituricen-

De Personis, quae sub tutela viuunt. 307
censes, Aurelianenses, Andegauenses, Bur-
gundi, Parisini, quorum consuetudines re-
censuit laudatus a LVDEVVIG. *ibid.* p. 1206.
sequ.

§. CCCLV.

Non exstante legitimo tutore, vel eo Tutor da-
administrationi parum idoneo, et in Ger- tuius.
mania tutor a magistratu DABATUR. LE GE
enim VISIG. *ibid.* cautum est primum, ut
si nec patruus, nec patrum filius, qui digne
tutelam suscipiat orphanorum, fuerit, tunc
tutor ab aliis parentibus in praesentia iudi-
cis eligatur, deinde, ut is repertorium con-
ficiat bonorum pupillarium, a quinque te-
stibus subscribendum, omneque damnum,
culpa sua datum, resarciat. Ex quo patet,
hanc tutelam apud VVisigothos, non fuisse
fructuariam. Quod et de Francis vide-
tur dicendum, apud quos tutorum datio
ad comitum potissimum officium pertinere
videbatur. CAPIEVL. *Lib. IV. §. XVI.*

§. CCCLVI.

Enimuero, quum hi tutores omnes, si- Omnes
ue pacto, siue vltima parentum voluntate, tutores aucto-
siue lege; siue magistratus arbitrio, con- ritate
stituti, non tam suo, quam magistratum, magistra-
nomine administrarent: (CCCXLI. *) fa- tus admi-
cile patet, eos non fungi potuisse hoc mu- nistrabant.

patet EX FORMYL. SIRMOND. *Cap. XXIV.* et

LINDENBROGII *Cap. LXXIV. vbi et legitimus tutor a magistratu confirmatur. **)

*) Vtraque formula est eadem, tantoque notatu dignior, quod ea agat de tutela legitima ex lege Romana. Sane enim, quum ius Romanum confirmationem ignoret, nisi tutorum testamento datorum, eamque ne tutorem quidem semper exigat, sed eo tantum casu, si quis, cui non est ius dandi tutorem, vel ei, qui emancipatus est, vel codicillis, testamento non confirmatis, tutorem dedisset. *§. ult. Inst. qui test. tut. dant.* Germani omnes, etiam legitimos, auctoritatem a magistratu tutelari habere, et ne illos quidem, quos **LEGE ROMANA** vivere patiebantur, exceptos voluerunt.

§. CCCLVII.

Feminae
etiam in
tutela vi-
uebant.

Haecenus de tutela pupillari. Prater pupillos in tutela etiam vivebant **MVLIERES**, quantumvis adultae, et quidem vel maritorum, quorum de tutela iam supra diximus, (*§. CCLXXXII. sequ.*) vel propinquorum, vel extraneorum. Meminerunt huius tutelae mulierum diplomata. *Mundwaldas Gundae*, qui eam feminam Sisenando despondit, occurrit apud **MABILLON. de re dipl. Lib. VI. n. IV.** Hilla cum suo electo mundiburdo, et sibi iudicialiter dato, apud **FRIDR. SANDE de effestucat. Cap. II.** Quin apud **GOLDASTVM script. rer. Alam. Tom. II. p. 26. 27. edit. nou.** Engeltruda et VVolalib manumittunt seruos, illa cum Richbaldo, aduocato suo, haec cum manu aduocati sui Engilboldi. *)

*) Idem

*) Idem GOLDASTVS ad *Dositih. sent. Hadr. p. 862. edit. Schulzing.* producit chartam Cotavvinæ, ancillae Dei, quam signarunt plures, praeter Cotavvinam, veluti *Wichardus, TVTO, Wotahar*, et alii. Ibi illud *TVTO* accipit pro tutore Cotavvinæ, miraturque, nomen illius non adscriptum esse, quum id necessarium habeatur iure Alamannico nouo. Qualia etiam legas ap. *EV. OTTONEM de perp. fem. tut. Cap. II. §. 6. p. 237. sequ.* Ast *TVTO* ibi non est *tutor*, sed *Tuto*, nomen proprium, Alamannis satis familiare, ceu patet ex catalogo veterum nominum propriorum, edito ab ipso GOLDASTO *script. rer. Alam. Tom. II. p. 109. Vid. diss. nostr. de marito tut. vel curat. vxor. legis. Cap. II. §. VII.*

§. CCCLVIII.

IVRE SAXONICO VXOR erat in tutela mariti, eo vero mortuo, agnatus proximus non mariti, sed viduae, tutelam eius suscipiebat, praeterquam si liberi exstarent, siquidem tunc proximus liberorum agnatus et horum, et simul vxoris tutela fungebatur. *IVS PROV. SAX. Lib. I. art. XLVIII. Wann der Mann stierbt, so ist sie ledig von seinen Rechten, und behalt dann ihr selbst Recht, nach ihrer Geburt. Vnd darum muss auch ihr Vormund sein ihr nachster ebenburti-ger Schwuermage, und nicht ihres Mannes. Et Art. XXIII. Der Kinder altester Schwuermage nimmt das Heergevett alles zu sich, und ist der Kinder Vormund daran, bis sie zu ihrem Iaren kommen --- Er ist auch der Witt-ue, oder des Kindes Mutter Vormund, bis*

Etiā in-
sequenti-
bus tem-
poribus.

310 *Elem. iur. Germ. Lib. 1. Tit. XV.*
dass sie einen Mann nimt, der ihr ebenbürtig
ist. Similia sunt in SPEC. SVEVICO Art. CVI.
edit, Schannat.

§. CCCLIX.

An tutores
feminarū
usum fru-
ctum per-
ceperint.

At tutores isti adularum, secus ac ma-
riti, tantum auctoritatem interponebant,
non administrabant, adeoque nec usum fru-
ctum percipiebant, nisi quod pretium nu-
ptiale vel pecunia pro muliere data, nec
non mulctae, pro rapta, stuprata, vel oc-
cisa muliere praestandae, ex quarumdam
Germanicarum legum praescripto tutoribus
adularum legitimis cederent. LEX, SAX. tit.
VII. §. III. LEX FRIS. tit. IX. §. IX. et XI. LEX
LANGOB. Lib. II. tit. II. §. II. sequ. *)

*) Attamen et mulierum tutores bona ali-
quando administrasse, et inde fructus per-
cepisse, patet ex SPEC. SVEV. Art. CCLXXXVI.
pr. vbi feminae, cuius bona tutor interuer-
tit, datur actio suspecti, additurque, eum
si ter citatus iudicio se non stiterit, remo-
uendum esse a tutela. Vbi in editione BER-
GERIANA p. 71. sequ. legimus: *Der Richter*
soll ihn mit vrtailen balmunden, das ist al-
so gesprochen, man soll im Vrtailen all Vor-
mundschafft, vnd all PFLEG NVZ. Pro quo
in editionibus MEICHSNERI et SCHANNATI Art.
CXIII. p. 231. est: *Vnd alle Voigtey.*

§. CCCLX.

Definitio-
nes vtrius-
que tute-
lae.

Itaque TUTELA IMPUBERVM et MINORVM iu-
re Germanico est vis et potestas, compe-
tens propinquis vel mariti, vel iis, qui-
bus princeps, aut magistratus, illam com-
misit,

misit, in eum eamue, qui quaeue patre orbis, vel orba nondum iustae aetatis est, non solum cum officio defendendi eorum personas, administrandique facultates, sed et saepe cum usufructu omnium bonorum, et onere alendi pupillum pupillamue coniuncta, *) TUTELA denique MULIERVM inuutarum est potestas, auctoritatem interponendi rataque habendi acta gestaue ab illis mulieribus, ex quibus damni quid sentire possent.

*) Idque volunt vocabula omnia, quibus tutores a Germanis notantur. Solent enim in mediis aevi monumentis vocari *mundvvaldi*, *mundiburdes*, *advocati*, *pfleger*, *sicherboten*, *vormunde*, *vogte*, *behalter*: et hodie *monboirs*, *gerhahere*, *treuestraeger*, ill. a LVDVIG. *diff. iur. Rom. et Germ. de tutelis. diff. I. p. 1074. Tom. II. opusc.* et apud SPECVLATOREM SVEVVM *art. CVI. edit. Schannati* VERCHANT, quamuis in *diff. de marito tut. vxor. legit. Cap. II. §. IX.* suspicati simus, in mendo cubare illum locum, legendumque esse *gerhabent*. Codex sane, ex quo ius illud ALAMANNICVM edidit ill. IO. AVG. NOB. DOM. a BERGER. *p. 39.* non habet *verchant*, sed *pfleger*, quemadmodum in MEICHSNERIANA editione *Cap. CCLXII. §. III.* est *Vormundr*. Danis tamen et Norvvegis olim tutorem dictum esse *Verger*, docet OOSTERSON in *Gloss. iur. Dan. p. 578.* apud LVDEVVIG *ibid. p. 1075.* Addimus, et BAVLOS olim dictos esse tutores, non modo in Francia, et vicinis provinciis, ex quorum statutis plura, quae huc pertinent, loca iam adduxit CAR. DV FRESNE *Glossar. Tom. I. p. 435.* verum

rum etiam in Germania: siquidem id ipsum vocabulum exprimit Germanicum *Treuerstraeger*, quod alicubi obtinet.

§. CCCLXI.

Axiomata. Quae quum ita sint, facile patet, I. Germanos, recepto licet iure Romano, non omnino tamen se adstrinxisse termino minorennitatis iuris Romani, seu legis quinaeuicennariae. II. Apud eos principes et magistratus et hodie esse tutores pupillarum pupillarumue supremos. III. Praeter tutelam TESTAMENTARIAM, (quam iuri Romano debent,) LEGITIMAM ET DATIVAM, Germanos etiam PACTITIAM non ignorare. IV. Maiorem esse tutorum in Germania potestatem, quam apud Romanos, *) nec V. tutelam Germanis vbique esse gratuitam, quin VI. ne usumfructum quidem tutorum legitimum vbique hodie exoleuisse.

*) Rem ipsam infra demonstrabimus pluribus. Vt unico iam exemplo hanc doctrinam illustremus: apud Romanos testamentarium tutorem repellere non poterat praetor: immo ne confirmatio quidem eius necessaria videbatur omnibus, sed iis tantum testamentariis, qui non recte dati essent, siue is dedisset, cui dandi ius non erat, siue ei, qui non esset in testatoris potestate; siue non testamento, vel codicillis testamento confirmatis, sed codicillis intestati tutor datus esset. *l. 1. §. 1. ff. de conf. tut.* At Germani non patiuntur quemquam administrare tutelam, nisi confirmatum a magistratu, nec hunc abscessisse cogunt sine inquisitione

confirmare eum, quem pater testamento tutorem dederat: sed cuius magistratui dant facultatem, testamento datos, ac tutelae gerendae minus idoneos, repellendi, aliosque dandi huic obeundo muneri pares. Id quod ex suprema principum ac magistratum tutela repetendum esse, alibi obseruauimus. Vid. §. *sequ.*

§. CCCLXII.

Ex primo itaque axiomate (§. CCCLXI, 1.) ratio potest reddi, 1) cur hodie in Saxonia, et ubi ius Saxonicum viget, annus XXI; *) CARPZ. *Part. II. Const. XI. def. IX.* 2) alibi, et maxime in superiore Germania, annus XX; 3) alibi annus XVIII. completus sit terminus minorennitatis. 4) Cur iure Germanico non alia minorennium ac impuberum, sit conditio, et 5) quamuis statuta quaedam hoc discrimen ex iure Romano adoptarint, quin 6) in Marchia, terris Brunswicensibus, aliisque locis, iuuenes ex praescripto iuris Romani ad annum usque vicesimum quintum minores habeantur: tamen 7) in eo omnes consentiant, quod inter tutores et curatores nihil pae- ne statuunt discriminis, sed hi, finita tutela, eadem plerumque auctoritate, ac antea, administrationem ad legitimam usque aetatem continent. GAIL. *Obseru. III, 66.* CHRISTIN. *Vol. III. dec. CXLVIII. n. XIV.* GROT. *introd. in ius Belg. Lib. I. Cap. VII. n. I.* CARPZ. *Part. II. Const. XI. def. X.*

Anni minorennitatis moribus hodiernis.

*) Exstat locus ARISTOTELIS *Polit. Lib. VII. Cap. XVII.* ubi similis fere aetatis diuisio occurrat. Hein. *El. iur. Germ. T. I.* O CUR;

currit, annusque XXI. pro termino minorennitatis haberi videtur. Ait enim philosophus: Δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς αἷς ἀναγκαῖον διαρῆσθαι ἢ παιδείαν, μὴ ἢ ἀπὸ ἧβῆς ἕως ἑπτὰ μὲχρι ἡβῆς, καὶ πάλιν μὴ ἢ ἀφ' ἡβῆς μὲχρι ἧβῆς ἐνὸς ἢ εἰκοσὶν ἐτῶν. Duae autem sunt aetates, ad quas necesse est diuisam esse disciplinam: post illam, quae incipit a septem vsque ad pubertatem: et rursus post eam, quae a pubertate vsque ad unum et vigesimum annum.

Enimvero non de annis impubertatis et minorennitatis loquitur ARISTOTELES, sed de annis, disciplinae ac institutioni adolescentium aptis: et alienam sententiam ibi recensere videtur, quam tantum abest, ut suam faciat, ut statim subiungat: Οἱ τὰς ἐβδομάσι διαρῆντες τὰς ἡλικίας, ὡς ὅτι τὸ πολλὸν λέγουσιν ἢ καλῶς. Δεῖ δὲ τῇ διαρέσει τῆς φύσεως ἐπακολουθεῖν.

Qui septennario numero diuidunt aetates, fere non recte dicunt. Decet enim sequi naturae diuisionem. Quamobrem ratio fugit HVLDO. MVTIVM, qui *Lib. XII. rer. Germ. p. 715.* ex his similibusque colligit, Graecorum leges ab aliquo, qui philosophiam in Graecia audiuerat, in Saxoniam illatas esse. Quasi Saxonibus iis temporibus, quibus leges eorum vel consuetudines inoleuerunt, quidquam cum Graecis commercii fuerit. *Lirae, lirae, aedepol lirae!*

§. CCCLXIII.

Tutorum
omnium
confirmatio.

Quumque et hodie apud Germanos principes et magistratus supremi pupillorum pupillarumque tutores sint: (§. CCCLXI, 2.) facile patet, 8) cur in Germania omnes tutores, siue legitimi, siue datiui, *) siue testamentarii, siue pactitii sint, confirmatio-

matione indigeant, REF. POLIT. anni MDXLVIII. tit. XXXI. §. II. et MDLXXVII. tit. XXXII. §. II. 9) nec prius cuiquam sit ius administrandi tutelam, quam confirmatio illa sequuta sit, nec 10) ad legitimisationem tutoris sufficiat productum testamentum, quo tutor datus est, nec demonstrata sanguinis propinquitas, sed opus sit productione tutori. STRYK. *vs. hod. Digest. Lib. XXVI. tit. III. §. VI. BERGER. Oeconom. Jur. Lib. 1. tit. IV. p. 160. II*) Cur tanta sit magistratum nostrorum potestas, ut et testamento datos, et legitimos, si e re pupilli videatur, praeterire, aliosque magis idoneos possint constituere. THOMAS. *not. ad Inst. Lib. 1. tit. XIV. p. 78.*

*) In dubium id vocat laudatus STRYKIVS *ibid. §. IV.* quia magistratus iam eo ipso, dum aliquem tutorem dedit, eundem etiam confirmasse intelligatur. Sed RECESSVS IMPERII laudari confirmationem exigunt tutorum omnium, *sie seyn gleich in testaments vveise verordnet, oder durch das Recht, oder RICHTER gegeben.* Et quis ignorat, diuersos actus esse tutoris dationem et confirmationem? Vid. *diss. nostr. de supr. princ. et magistr. tut. §. XXI.*

§. CCCLXIV.

Ex eodem axiōmate intelligimus, 12) cur, quum apud Romanos petendi essent tutores, *tot. tit. ff. qui pet. tut. vel curat.* in Germania magistratus, etiam non rogati, ipsis officii legibus obstricti sint ad tutores pupillis constituendos. REC. IMP.

Tutores an
in Germ.
petendi

videm ibid. IVS TUTEL. PRUSS. art. XXXI. 13)
 Cur adolescentes apud nos vere etiam in-
 uiti accipiant curatores, quippe inter quos
 et tutores iure Germanico nihil discriminis
 est, (§. CCCXL.) nec 14) opus sit co-
 lore isto, *) quo Romani utebantur, ut
 adolescentibus, non nisi volentibus, pe-
 tentibus, ac desiderantibus, curatores con-
 stituere viderentur. §. 2. *Inst. de cur. l. 13.*
 §. 2. *ff. de tut. et cur. dat. l. 2. §. pen. ff.*
qui pet. tut.

*) Alibi docuimus, curatores Romae adole-
 scentes non accepisse inuitos; sed petentes,
 ne forte furiosis vel prodigis, qui soli ex le-
 ge XII. Tab. curatores accipiebant, aequi-
 parari viderentur. Enimuero ut curatores pe-
 terent adolescentes, obseruauimus, Roma-
 nos ante rerum suarum administrationem ist
 non commisisse, quamuis BENE REM SVAM GE-
 RENTIBVS, l. 1. §. vlt. *ff. de minor. nec offi-*
cium tutorum, nisi curatoribus constitutis,
eos finem accipere voluisse, l. 35. §. 1. ff. de
adm. et per tut. Sed haec omnia cessant apud
 Germanos, quibus idem est tutoris et cu-
 ratoris officium, nec existimationi minore-
 nium vllum imminet periculum, maxime
 quum veluti tacite continuetur tutela, ac
 proinde qui tutor fuit, idem et curam sine
 noua constitutione administret. (§. CCCXL.)

§. CCCLXV.

Rationes
 reddendi
 officium .

Nec aliunde, quam ex suprema illa prin-
 cipum magistratumque tutela explicare li-
 cet, 15) cur, quum iure Romano, finita
 demum administratione, rationes reddat
 tutor,

tutor, et si ea in re cesset, actione tutelae ad id sit compellendus: iure Germanico, et durante adhuc tutela, quin quotannis, rationes reddi oporteat: *) IVS PROV. SAX. *Lib. I. Art. XXIII. VVELCHB. Art. XLIX. REFORM. POLIT. ann. MDXLVIII. tit. XXXIII. §. III. et ann. MDLXXVII. tit. XXXI. et 14*) si moras neſtat tutor, magistratus eum ex officii lege recte ad id compellat.

*) Qua in re omnium fere gentium Germanicae originis leges et statuta consentire, obseruauit iam GISEBERT, *Peric. II. Statut. Lib. I. tit. XXIV. n. XXX.* In mores sane id iuit etiam apud Belgas, testibus GROT. *Manuduct. Lib. I. Cap. IX. n. XVIII.* SIM. VAN LEVVEN. *Cens. for. Lib. I. Cap. XVIII. n. I. VINN. ad §. 7. Inst. de Atil. tut. sub finem ZYP. notit. inr. Belg. p. 179.*

§. CCCLXVI.

Ex tertio axioma (§. CCCLXI, 3.) <sup>Tutelae testamentariae apud Germanos in-
doles.</sup> colligimus, 15) adoptata licet tutela TESTAMENTARIA, non tamen omnia, quae ius Romanum de illa tutela statuit, esse in Germania recepta, et hinc, 16) quamuis tutor codicillis, testamento non confirmatis, seu ab intestato, iure Romano dari nequeat, aliter tamen se rem habere multis locis. Quod apud varias gentes frequenter fieri, testatur SIM. VAN LEVVEN *Cens. for. Lib. I. tit. XVI. n. IV. 17*) Minime omnium magistratus Germanorum suspendi passuros esse tutelam, furiosis, mi-

notibus, surdis et mutis testamento destinatum, sed mox alios daturos, qui non deponant tutelam, si vel maxime illi testamento dati iustam aetatem attigerint, vel adhuc furiosi resipiscant, vel surdi et muti auditum et loquelam recipiant. THOMAS. *not. ad tit. Inst. qui test. tut. dar. poss. p. 79. sequ. 18.*) Analogiae etiam iuris Germanici non repugnare tutores, ad certam causam datos. *) SIM. VAN. LEVV. *ibid. n. V. BEYER. diss. de tut. et curat. diff. §. XXII. secus ac iure Romano. l. 12. sequ. ff. de test. tutel.*

*) Atque hinc est, quod et tutelae electorales diuidi in Germania posse, censent viri reip. patriae peritissimi, et maxime ill. HENR. DE COCCEIS *diss. de tutelis illustr.* Quis enim dubitauerit, quin si forte sacrorum discrimen, vel aliae iustae causae impediunt, quo minus agnato tutela pupilli sine periculo credi possit, agnato ex praescripto aureae bullae relinqui possit tutela electoralis, id est ius suffragandi in splendidissimo electorum collegio, et tamen persona electoris adhuc impuberis et prouinciarum electoralium administratio vel testamento vel pacto credi possit alii, siue agnato remotiori, siue extraneo, siue ipsi matri? Magni sane momenti sunt, quibus hanc doctrinam superstruxit auctor illustris, isque qui tum ingenii vires periclitatus est, et futurae magnitudini praetulit, vir illustrissimus, MARQ. LVD. DE PRINZEN, cuius memoria his prouinciis, quoad fuerint homines, venerabilis erit ac sacrosancta.

§. CCCLXVII.

Quemadmodum porro rariora olim Germanorum testamenta erant, et hinc non infrequens tutela **PACTITIA**: (§. CCCLXVII, 3.) ita facile reddetur ratio, 19) cur et nouissimis temporibus tutela **pactitia** analogiae iuris Germanici non minus consentanea sit, quam **pacta** successoria, ac proinde 20) plura huiusmodi existent exempla illustria, qualia recensent illustr. a **LV-DEVV.G. tom. II. Lib. IV. opusc. III. diff. IV. litt. yy. LEYSER. medit. ad Pand. Tom. V. Spec. CCCXXVIII. p. 449. Attamen, 21)** et hos tutores confirmatione indigere, nemo dubitauerit, nisi quod per priuilegium eam aliquando remissam esse, legamus. *) **MVLLER. annal. Sax. ad ann. MDCII. p. 231.**

Nec non
pactitiae.

*) Debemus et hanc obseruationem laudatissimo **LEYSERO** *ibid.* p. 461. ubi ex **MVLLERI Annalibus Sax.** adducit exemplum **Friderici Guilielmi, Ducis Saxoniae**, qui morti proximus **Christianum II. Electorem** litteris humanissimis rogauerat, ut filiorum suorum tutelam susciperet. Electorem etiam, multis fatigatum precibus, aegre id onus subiisse, fertur, ac nunquam tamen eum de **Caesaris** confirmatione fuisse sollicitum, *weil dergleichen in den Chur-und Fürstlichen Hause Sachsen nicht brauchlich sey.*

§. CCCLXVIII.

Sicuti porro tutela **MATERNA** olim apud Germanos maximum habebat fauorem, et plerumque mater reliquos agnatos, qui

Itemque
maternae

alioquin a lege vocabantur, excludebat : (§. CCCLI.) ita 22) hisce moribus et hodie vivimus, adeo vt 23) et in feudis, et 24) in ipsis principatibus, mater saepe tutorio nomine administret. (Vid. illustre exemplum Alberti II. Elect. Sax. quem in matris Helenae Brunsvicensis tutela fuisse saeculo XIII. ex diplomate, anno MCLXIX. scripto, ostendit illustris a LVDEVVIG *differt. de diff. iur. Romani et Germ. in tutel. mat. diff. I. not. bb.*) Quin 25) non modo aviae, sed et 26) aliis feminis cognatis, quas spes est bene consulturas pupillis, haec tutela defertur, ceu docent exempla, collecta a STRYK. *diff. de tutela materna principum imp. Cap. II. §. VII. et LEYSERO Meditat. Tom. V. Spec. CCCXXXI. p. 479.* Quum vero praeterea 27) non vbiq̄ue exigatur renunciatio SCI Velleiani : SIM. VAN LEVVEN *cons. for. Lib. 1. Cap. XVI. §. XII.* THOMAS. *Not. ad Pand. Lib. XXVI. tit. IV. pag. 252.* facile patet, 28) tutelam hanc feminarum Germanos non ex iure Romano primum accepisse, sed a maioribus, sibi veluti per manus traditam, retinuisse. *)

SEHILT. *Exerc. XXXVII. shes. LVI. sequ.*

*) Id et inde patet, quod cum alias, nec qui ipse in tutela est, nec minorennis, tutela recte fungatur : §. 5. *Inst. qui test. tut.* mater tamen et minorennis, et iis locis vivens, vbi femina sine curatore nihil recte agit, tutelam liberorum suspiciat, dum ipsi adiungantur, quorum consilio et auctoritate tutelam administret. Obinet hoc ius apud Brito.

De Personis, quae sub tutela viuunt. 321

Britones, ARGENTR. *art. CCCCLXXX. gl. III. n. I.* Bauaros, BALTHAS. *pract. resol. tit. V. resol. III.* Saxones, CARPZ. *Part. III. Const. XI. Def. XII.* Belgas, SIM. VAE LEVVV. *Cens. for. Lib. I. tit. XVI. §. XII. quin in vniuersa Germania, iudicibus BRVNNEM. ad l. vlt. C. de legit. tut. n. 2.* EYBENIO *de fem. tut. membr. IV. §. VIII. p. 339. ill. a LVDEVV. diss. de differ. iur. Rom. et Germ. in tutela materna diss. VII. not. rr. p. 1138. Tom. II. Opusc.*

§. CCCLXIX.

Idem et generatim de tutela LEGITIMA obseruandum, 29) eam nimirum Germanos non primum ex iure Romano didicisse, sed ex iure potius vetere Germanico retinuisse, ac proinde 30) iis locis, vbi ius Saxonicum viget, etiamnum agnatos, *die Schvverdmagen*, praeferrī cognatis, *den Spillmagen*, et, 31) ex pluribus eiusdem gradus maiori natu tutelam deferri, SGHILT. *Exerc. XXXVII. §. XLVI. at 32)* saluo tamen et hic magistratui iure, proximum vel confirmandi, si idoneus videatur, vel eundem, si iusta causa visa fuerit, praetereundi, ceu recte obseruauit THOMAS. *Not. ad Instit. Lib. I. tit. XV. pag. 83.* Nusquam autem 33) obtinere tutelam legitimam patronorum, parentum, et fiduciariam, eo sensu, quo illae a Romanis inuentae sunt, quin eas tutelae species moribus patriis plane non concinnas esse. *) THOMAS. *ibid. tit. XVII. sequ. p. 89. sequ.*

Et reliquarum legitimae tutelae specierum.

*) Patronus enim vetere iure liberti parentis,

tis, adeoque proximi agnati loco erat, quia illi debebat libertus, quod persona esse coepisset. (*Instit. §. CXL.*) Hinc proximus erat patronus ad successionem, si liberos non sustulisset libertus, adeoque et proximus ad tutelam. (*Instit. §. CCXXXI. sequ.*) Quumque et pater, emancipans impuberem, ob manumissionem iura patronatus retineret: et hic tutor emancipati impuberis erat, et hoc mortuo eius filius, tamquam patroni filius ad tutelam legitimam vocabatur. (*Instit. §. CCXXXIV. sequ.*) Quia itaque et iura ista patronatus, et emancipationem per venditiones et manumissiones imaginarias semper ignorarunt Germani: per se patet, eos et omnes has tutelae species non minus ignorasse.

§. CCCLXX.

Denique
dativae.

Sed et 34) DATIVAM tutelam apud Germanos plane diversam esse ab Atiliana, eaque, quae ex lege Julia et Titia datur, res ipsa docet. Quum enim iure Romano certis tantum magistratibus speciali lege facultas daretur, tutores dandi: 35) in Germania suprema tutela, *die obervormundschaft*, competit omnibus, quibus in pupillum saltem inferior est iurisdictio, ac proinde*) 36) quilibet magistratus et iudex pupillis, in territorio suo, dat tutores, eaque 37) ratio est, cur doctores tutoris dationem hodie esse iurisdictionis ordinariae, adfirment. STRYK. *vs. hodiern. Lib. II. tit. I. §. XXI.* Quae sane sententia magis probanda, quam 38) illa MEIERI
colleg.

De Personis, quae sub tutela viuunt. 323
colleg. Argent. tit. de tut. et curat. dat. §.
VII. ZAHNII ichnogr. munic. Cap. LI. n. II. et
REBHANNII dec. sel. quaest. I. n. XXXVII. qui
et hodie facultatem dandi tutores ex spe-
ciali lege esse, contendunt.

*) Vera haec est huius differentiae ratio ,
 quam non peruidit SCHILTERVS *Exerc. XXXVII.*
§. LX. dum ius illud modo ex recessibus im-
 perii, modo ex iuris Germanici glossis, mo-
 do ex veterum scabinorum responsis deriuat.
 Cui sententiae THOMAS . *not. ad insit. Lib.*
I. tit. XX. p. 92. recte obuertit auctoritatem
 SPECVLATORIS SVEVI, qui *Cap. CCCXV. §. V.*
et CCCXXI. §. I. facultatem dandi tutores
 magistratibus omnibus esse testatus est multo
 ante, quam vel recessus, vel glossae, vel
 scabinorum responsa prodierunt. Genuina
 ergo ratio est suprema illa tutela, quae non
 modo Principi, sed et omnibus magistrati-
 bus, diuersa *ex tunc* competit, ceu iam obser-
 uauimus in *diff. de supr. princip. et magistr.*
tutel. §. XVII.

§. CCCLXXI.

Quamuis praeterea fructuariam tutelam
 ubique paene in exsilium egerit ius Ro-
 manum: tamen inde esse arbitramur, quod
 ne hodie quidem tutela ubique est gratui-
 ta, et quibusdam locis ne ususfructus qui-
 dem ille tutorum legitimus plane exole-
 uit. (§. CCCLVII, 4. 5.) Hinc facile red-
 dederis rationem, 39) cur alicubi tutori
 salarium decernatur: ANDLER, *Lib. II. tit. V.*
n. XXXVIII. SCHILI. Exerc. XXXVII, 9. et
177. BERL. Part. I. dec. CXXXIV. 40) ali-

An tutela
 hodie gra-
 tuita?

cubi honorarium saltim attribuat: IVS
 BAY. tit. V. art. XIV. VVRTEMB. tit. XL.
 TIROL. Lib. III. tit. V. MAGDEB. Cap. XLIII.
 §. XXII. illustr. a LVDEVV. *Opusc. Tom. II.*
 p. 1213. sequ. 41) alicubi ipse ususfructus
 vel omnium bonorum, vti in Moravia,
 vel 42) partis alicuius, vti in ducatus
 Oppoliensi et Ratiboriensi, tutori cedat.
 LVDEVVIG. *ibid. pag. 1210.* Denique 43)
 tutela ista fructuaria vel maxime superfit
 in tutelis illustrium, de quibus IDEM
pag. 1211.

§. CCCLXXII.

Tutela v
 cura mu
 licum.

Denique 44) quamvis tutelam mulie-
 rum adularum ius Romanum alibi plane
 in exsilium egerit, 45) alibi eandem in
 curatelam, vti vocant, commutarit, ve-
 luti apud Saxones: ea tamen 46) adhuc
 superest Lubecae, Hamburgi, et in uni-
 verso fere Belgio, ceu ostendit SIM. A LEV-
 VVEN *Censur. form. Lib. 1. Cap. VII. n. VIII.*
 EV. OTTO *de tutel. fem.* In eo tamen 47)
 non idem omnibus ius est, quod alibi in-
 nuptae tutoris auctoritate tantum indigent
 in causis forensibus, 48) alibi istae ae-
 que, ac nuptae, etiam in negotiis extra
 iudicium peragendis: 49) alibi feminae ne-
 gotia tantum inter viuos sine curatore ex-
 plicare nequeant, *) 50) alibi, veluti
 Hamburgi, ne testamenta quidem iure con-
 dunt, nisi tutorem curatoremue adhibue-
 rint. Vid. *dissert. de marito tut. vel curat.*
ux. legit. Cap. II. §. XXV. et XXVI.

*) Ve-

*) Veluti in Saxonia. AVGVSTI Elect. Sax. Const. XV. §. Gleichergestalt. Et tamen de mortis causa donatione dubitant MATH. VVESEN. Paratitl. de mort. causs. donat. n. IV. et MODEST. PISTOR. Tom. I. consil. F. num. XXIII. et XXIV. an sine curatoris consensu fieri possit a muliere: eo, quod huiusmodi donatio pactis quodammodo similis habeatur. Enimvero, quum ratio, cur curatoris consensum in testamentifactione minus necessarium existimaret AVGVSTVS Elector, non alia sit, quam quod testatrix nullum laesionis periculum, condito testamento, incurrat, eademque ratio et donationi mortis causa accurate quadret: dubitare profecto non licet, quin sine curatore etiam mortis causa recte donet mulier Saxonica.

T I T. XVI.

De Officio et administratione tutorum, modisque, quibus tutela iure Germ. finitur.

§. CCCLXXIII.

Tutorum Romanorum erat, AVTORITATEM interponere, si pupillus, infantia maior, aliquid ageret, *) quo deterior posset fieri eius conditio, et ADMINISTRARE, i. e. pupillum defendere, bonorumque eius perinde curam gerere, ac bonum patremfamilias decet. An ergo eadem omnia fuerint apud Germanos, iam paullo accuratius erit disquirendum.

*) Cur

*) Cur pupillo, aliquid huiusmodi acturo, tutoris auctoritate fuerit opus, alibi iam diximus. (*Instit. §. CCXLVIII.*) Quod vero pupillum interuenire oporteret infantia maiorem, nec sufficeret tutoris voluntas, id inde est, quod nemo alii stipulari vel adquirere, multoque minus alium suo facto obligare, posset. §. 4. *Inst. de inutil. stipul. §. 5. Inst. per quas pers. cuique adquir.* BEYER. *ad Pand. lib. XXVI. tit. VIII. p. 569.* VINN. *ad §. 15. sequ. de inutil. stip.* Eam vero subtilitatem, quum vnquam placuisse Germanis, vix probabile fit: in antecessum suspicari vnusquisque potest, etiam circa administrationem atque auctoritatem consensumque tutorum ac curatorum permulta aliter se omnino habuisse apud Germanos, et hodie quoque multo aliter sese habere, ac Romae.

§. CCCLXXIV.

An in Germania nota fuerit tutorum auctoritas?

AUCTORITATEM, qualem ius Romanum exigit, ignorasse veteres Germanos, vel ex eo colligimus, quod fuerit actus legitimus. (*Instit. §. CCXLIX.*) tales vero actus, ex iure Romanorum civili formulario orti, simplicitati Germanorum parum conuenire videantur. *) Itaque vel suo omnia arbitrio agebant tutores, nec saepe pupillum interuenire huiusmodi negotiis patiebantur, vel, si pupillus quid ageret, ei sufficiebat qualiscumque tutoris consensus, siue expressus, siue tacitus, siue in ipso negotio, siue eo iam pridem perfecto, siue vlla sollemnitate, interpositus.

*) Equidem si per actiones legis et actus legitimos intelligas quosuis actus, qui siue
sol.

sollēmitate rituque legibus praescripto explicari non possunt: dubitare nefas est, quia tales permultos habuerint veteres Germani. Tales sane ex LEGE SALICA tit. XXX. sunt manumissio per iactum denarii; ex tit. XL. ritus vestigii mirandi; ex tit. XLVII. desponsatio viduae, ex tit. XLIX. laifoverpum, et tit. LXI. chrenechuda, ex tit. LXIII. abdicatio familiae, et alii innumeri. Nec minus ingeniosi in excogitandis huiusmodi ritibus fuerunt Langobardi, immo et reliquae gentes Germanicae. At certum tamen est, nusquam Germanis placuisse Romanorum de huiusmodi actibus principia, veluti quod non nisi apud certos magistratus esset legis actio: quod huiusmodi negotia non possent per procuratorem explicari: quod eadem nec diem admitterent, nec conditionem. l. 77. ff. de reg. iur.

§. CCCLXXV.

Nec de ADMINISTRATIONE tutorum est, quod multa dicamus. Legitimi enim tutores, quum vsumfructum bonorum pupillarium perciperent, procul dubio tantum ad conficiendum inventarium, edendumue indicem, iureiurando firmandum, tenebantur, non autem ad reddendas rationes. *) Reliqui tamen ad utrumque erant obstricti, simulque damna, sua culpa data, resarcire cogebantur. Ita sancitum LEG. VISIGOTH. Lib. IV. tit. III. §. III. Ita et postea cautum IVRE SAX. Lib. II. Art. XXIII. nec non aliis statutis ciuitatum Germaniae, quibus et diplomata consentiunt. Ill. a LVDEVVIG. Reliqu. MSC. Tom. VII. p. 114. Hinc iuris.

Qualis tutorum Germanorum administrat. o. 2.

328 *Elem. Iur. Germ. Lib. I. Tit. XVI.*
iure Germanico tutores recte in ἐκλογίῃς
et ἀνεκλογίῃς diuiduntur.

*) In feudis saepe dominus alium tutela va-
falli impuberis inuestiebat, ita vt fructus ca-
peret, quin et spem, mortuo pupillo po-
tius feudo, haberet: id quod vocabant
Angefalle. IUS FEVD. SAX. Art. XXVI. et
ALAM. Cap. XLIX. et LV. Exstat exemplum
Fridrici II. Imp. qui anno MCCXXXV. Go-
dofredo de Hohenlohe concessit mundobar-
diam filii et bonorum quondam Rudolphi de
Kiselovv, tali conditione adiecta, vt si fi-
lium dicti quondam Rudolphi sine legitimo
herede decedere contingeret, idem Godofre-
dus bona sua ab imperio et imperatore in
fenda, sicut ea dictus Rudolphus noscatur te-
nuisse, teneret: apud ill. a LVDEVV. Reliqu.
MSS. Tom. II. p. 220. Cui geminum Ludou-
vici Marchionis Brandeb. diploma reperies
apud EVMDEM Tom. VII. p. 115.

§. CCCLXXVI.

Forum of
scium.

Ceterum per se patet, idem fuisse tuto-
ris, ac patris, officium, adeoque illum, non
adhibito pupillo, omnia suo arbitrio ges-
sisse. GREG. IUR. Lib. V. Cap. XVI. Maclia-
nus quondam et Bodiccus, Britannorum co-
mites, sacramentum inter se dederant, vt,
qui ex eis superuiveret, filios partis alterius,
tamquam proprios, defensaret. Hinc tutor
pro pupillo agebat in iudicio. LEG. VVISIG.
Lib. IV. tit. III. §. III. LEG. LANGOE. Lib. II.
tit. XXV. §. IV. IUR. PROV. SVEV. Cap. CCCXXIII.
Idem contrahebat, *) omniaque agebat
ipse, modo res pupilli non redderet dete-
rio-

riores. *LEX VVISIG. Lib. I tit. III. §. III.* Quin et pupillam uxorem ducere potuisse tutorem, illustri exemplo probare licet e diplomate apud illustr. a *LVDEVVIG. Reliqu. MSSC. Tom. X. pag. 190.*

*) Et tamen ex *LEGIBVS BVRG. tit. LXXXVII.* libere contrahebat minor, modo quindecim annos haberet, ita tamen, ut ei saluum esset beneficium in integrum restitutionis. Nec illo loco mentio fit tutoris, cuius auctoritate vel consensu id fieri oportuerit. *Quin LEX LANGOB. Lib. II. tit. XXIX. §. I.* minorem etiam alienare res suas patitur, sed non nisi urgente fame, et obseruatis certis requisitis. Per modum vero vltimae voluntatis de rebus suis disponendi facultatem et impuberibus indulget *LEX VVISIG. Lib. II. tit. V. §. XI.* Ex quo colligimus, plus libertatis has gentes reliquisse minoribus, quam populos reliquos, apud quos longior erat adolescentum pueritia.

§. CCCLXXVII.

Finiebatur tutela apud veteres *MAIORENNITATE*, sed ita tamen, ut non ipso iure ea exiret minor, sed causa cognita. Quemadmodum enim magistratus erat supremus pupillorum tutor: (*§. CCCXLV.*) ita aequum videbatur, non prius illos tutela liberari, quam tutores rationes reddidissent, adhibito magistratu, et hic inquisiisset diligentius, sintne pupilli satis frugi, ut rebus suis soli superesse possint, an prodigi aeris, et rerum suarum incertiosi. *) *LEX VVISIGOTH. Lib. IV. tit. III. §. IV.*

Finiebatur tutela maiorennitate:

*) Sal-

*) Saltim tutelam non priuatim deponi voluit legislator VVisigothorum, sed vel coram sacerdote, vel coram iudice. En verba, quae d. §. IV. occurrunt: *Quum vero tempus illud aduenerit, quando eum, qui sub tuitione fuit, rem in sua potestate oporteat relinquere: tunc ille tutor coram SACERDOTE vel IUDICE pupillo de cunctis rebus reddita ratione, ab eo, quem tuitus est, securitatis scripturam procuret accipere.* Apud Romanos contra omnia intra priuatos parietes videntur transacta. Magistratus saltim non exigebat rationes vi officii, sed tum demum, si pupillus tutelae iudicium instituisset, partes suas interponebat, tutoremque ad reddendas rationes, resarcienda damna, restituendaque reliqua cogebat.

§. CCCLXXVIII.

Morte: an et aliis modis, qui iure Rom. recensentur.

Non dubitandum, quin et MORTE vel tutoris, vel pupilli, tutela finita fuerit. At tanto rariores in Germania erant arrogationes, aliaeque CAPITIS DEMINUTIONES: eaeque vel ideo non finiebant tutelam, quod non inusitatum esset in Germania, patrem etiam habenti tutorem dari. Cessabant ergo fere apud maiores nostros hi modi finiendi tutelam omnes, qui alioquin apud Romanos erant frequentissimi: nec temere reperies exemplum tutoris, in CERTUM DIEM, vel sub CERTA CONDITIONE dati, ut tutela hoc modo, testamentariae proprio, finiri potuerit. *)

*) Neque tamen ideo negauerim, Germanos unquam hoc modo tutores dedisse. Quin quum apud Romanos testatori tantum ius esset

effet tutorem in diem vel sub conditione dandi, l. 8. §. 2. ff. de test. tut. §. 3. Inst. qui test. tut. dari poss. non magistratui. l. 6. §. 1. ff. de tut. dat. ab his et §. 2. Inst. de Atil. tut. iure Germanico nihil vel parentibus, de tutela liberorum cum alio paciscentibus, vel ipsis magistratibus obstiterit videtur, quo minus et conditionem et diem, prout videretur, adderent, quum iam supra obseruatum sit, §. CCCLXXIV. *) maiores nostros et actus legitimos, a Romanis inuentos, ignorasse, nec in suis, quos habebant, actibus sollemnibus vmquam recepisse principium, quod actus legitimi nec conditionem admittant nec diem.

§. CCCLXXIX.

Contra vt matrimonio finiatur tutela tum masculorum, tum feminarum, quippe in mariti tutelam peruenientium, mos est non modo omnibus Franciae prouinciis et ciuitatibus communis, MONTAN. de Tutel. Cap. XV. TIRAQVELL. de leg. connub. gloss. 1. n. I. III. et IV. et gloss. III. n. I. BOER. decis. CXXIV. n. VII. verum etiam plurimarum Belgii ciuitatum legibus et statutis firmatus, ceu de Dordracenis, Harlemensibus, Amstelodamensibus, Brielensibus, Alcmariensibus, Edamensibus, Moenikendamensibus, Purmerendensibus, Delphenensibus, Antuerpiensibus, Machlinensibus, Syluaeducensibus, Gandauenensibus, Brugensibus, Slusensibus, Gelricis, probat SIM. VAN LEVVVEN cens. for. Lib. I. Cap. XVIII. n. IX. vt dubitare non liceat, quin hae consuetudi-

Apud Germanos et matrimonium finiebat tutelam

3 2 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. XVI.*
tudinum veterum Francorum sine reli-
quiae. *)

*) Saltim de feminis res certissima est, quippe quae iustis nuptiis ob pretium, a sponso solum, in mariti mundium ac tutelam peruenisse, multis inter se comparatis gentium Germanicarum legibus, probauimus. Cessabat ergo prioris tutoris potestas in feminam nuptam, eaque in maritum, tutorem uxoris sui legitimum, transferebatur. Apud LANGOBARDOS singularis erat LEX ROTHARII Regis *Lib. II. tit. LV. §. II. Si quis dixerit de uxore aliena, quod mundium de ea ad ipsum pertineat, nam non ad maritum: tunc ille, qui eam habet uxorem, praebet sacramentum, cum legitimis sacramentalibus suis XII. quod de certo domino mundium ipsius fecisset, et non eum alteri per legem dimittere debeat. Si autem hoc fecerit, habeat et fruatur. Quia iniustum videtur esse, ut tam grandis causa sub vno scuto per pugnam dirimatur.*

§. CCCLXXX.

Excusatio-
nestutorū. An proditae fuerint certae EXCUSANDI
causae voluntariae, ego quidem dubito. Saltim earum mihi nondum se vllum ob-
tulit exemplum, *) ut non abs re suspi-
cari mihi videar, hanc doctrinam ex iure
Romano demum adoptasse Germanos. At
necessarias et cis Alpes valuisse, eo minus
quisquam negauerit, quo magis constat,
earum plerasque ex ipsa recta ratione, seu
iure naturae et gentium, promanare. (*Inst.*
§. CCXCV.)

*) Nec

*) Nec puto vel opus fuisse huiusmodi excusationibus, vel eas facile admissas esse. Primo enim si pactitia esset tutela, nulla valebat excusatio, nec eam admississent Germani, qui iam pridem meruerant elogium: *nullos mortalium armis aut FIDE ante Germanos esse. TACIT. Annal. Lib. XIII. Cap. LIV.* Sin legitima; ne hanc quidem detrectasse videntur agnati, quippe non gratuitam, sed cum usufructu bonorum pupillarum coniunctam. Denique a magistratu non facile alii dabantur, quam idonei. Horum vero excusationes illos eo difficilius admisisse crediderim, quo maior erat eorum, tamquam superiorum tutorum, in rebus tutelaribus auctoritas.

§. CCCLXXI.

Certius est, Germanos suspectos tutores remouisse, idque tanto factum esse frequentius, quanto magis intererat magistratum, tamquam tutorum superiorum, ex fide tutelam gerere eos, qui sua vice fungerentur. Hinc LEGI LANGOB. Lib. III. tit. XXXIX. hoc caput adstruxit Lotharius Imp. *Comperimus, quod ab his, qui secundum mundanam legem uiduarum et orphanorum tutelam sibi vindicant, non solum negliguntur, sed etiam aliquoties opprimuntur, quibus ecclesiastica sollicitudine succurrendum esse, censemus. Et si huiusmodi oppressores ab episcopali admonitione corrigi voluerint, gratulandum his est. Sin autem in obstinationis impietate durauerint, suggerendum clementissimo Imperatori, quatenus ipse EFFICACEM TUTOREM *) tribuat.*

Suspectorum
tutorum
remotio
iure Lan-
gobardico

*) EFFI-

*) EFFICACEM TITOREM eundem esse crediderim cum eo, quem gerentem adpellant leges Romanae l. 14. ff. de solut. Quemadmodum enim Romani tutori legitimo, quantumvis suspecto, non temere abrogabant tutelae officium, ne infamia eius in ipsum pupillum quodammodo redundaret, sed sanguini habebant honorem, et suspecto adiungebant curatorem administraturum, inani tutoris nomine penes legitimum permanente: l. 9. ff. de susp. tut. ita idem fecisse arbitror Lotharium, Imp. ac proinde tutorem illum, cui administrationem crediturus esset, vocasse TITOREM EFFICACEM, quasi solo tutoris nomine sine re et efficacia penes legitimum permanente.

§. CCCLXXXII.

Itemque
iure Sue-
uico.

Idem et insequentibus saeculis obseru-
runt SVEVI, quorum in IVRE PROV. Cap. LXI.
§. II. verba in MEICHSNERIANA editione ita se
habent: *VVer seine treu nicht behaltet an den
kindern, oder an den frauen, der ihr pfleger
ist, den soll man straffen, er soll auch dem
Richter bussen mit der hand, oder mit den
pfennigen: vor die hand zehen pfund. Die
wahl stehet an dem klager und nit an dem
richter.* Sed in BERGERIANA pag. 112. et SCHAN-
NATIANA Cap. CXI. p. 231. legitur: *Den soll
man BALMVNDEN vel PALMVNDEN *) idque
paullo post Cap. CCCXXI. (edit. MEICHSN.)
et in BERGERIANA p. 71. in SCHANN. Cap. CXII.
p. 231. ita explicatur: Der Richter soll ihn
BALMVNDEN, das ist also gesprochen, man soll
ihm vertheilen alle vormundschaft, und alle
woigtey (BERGERIANA: und all pflegnuzz) und
dass*

dass er niemands pfleger mehr mog gesein, so soll der richter der frauen vormund seyn, bis dass er ihr einen andern gebe, (BERGER: pis das sie ihr ainen andern tze Vormund genem. SCHANNAT. sine sensu: und daz sie ihr ainen nem) und soll die Frau ihr gut geuvaltig machen, das der erst ihr ungeuvaltig kat gethan. Und kommt der frauen pfleger fur, und v wird er des uberkommen, dass er ein ungetreuer pfleger ist geuuesen, mit zuueyen mannen, so richtet es der Richter, als das buch saget.

*) At quid est balmunden? Nihil aliud, quam falsum tutorem quem declarare, et tutela remouere. Bal enim est falsus. Ita BALLOMER, falsus dominus vel princeps, apud GREG. TYRON. Hist. Lib. VII. Cap. XIV. et Lib. IX. Cap. XXVIII. et AIMON Lib. III. Cap. LXI. KILIANVS: BALMONDEN et Baelmonden est male tuere rem pupilli. Charta Caroli M. apud NAVCLER generat. XXVII. eo tamen tenore, vt quandocumque sui commissi praeuicator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgo BALMVND dicitur, existat, statim sine mora, sine iudicio, aduocationem perdat. Conf. DV FRESNE Gloss. Lat. sub voce Ballomer et Balmond.

§. CCCLXXXIII.

Itaque SVEVI tutorem suspectum non modo a tutela remouebant, et in posterum indignum iudicabant, qui alterius tutela fungeretur: verum etiam poenam ei satis atrocem, puta amputationem manus, infligebant, data actori optione, suppliciumne illud amare exigere, an decem libras pro

Quomodo
Germani
suspectum
tutorem
puniuerint

pro manu accipere mallet. Quae omnia, quin non ex iure Romano, sed Germanico, sint, nemo dubitauerit, maxime quum haec ordinaria fuisse videatur falsariorum poena, quod manu truncarentur. *)

*) *LEX LANGOB. Lib. II. tit. LI. §. X. et XI. Ipsius, qui de ipsa falsitate conuictus fuerit, dextera manus amputetur. Similis poena LEGE VVISIG. Lib. VI. tit. V. §. I. statuitur in eos, qui diplomata regia falsare ausi sint, ut manum perdant, per quam tantum crimen admiserint. LEGE RIPVARIA tit. LIX. §. III. pollex dexter ei, qui testamentum falsauerit, auferri iubetur, nisi eum L. solidis a cancellario redimere malit. Denique manum et notario, falsum conficienti instrumentum, non permessa ei redemptione, amputari iubet eadem LEX LANGOB. Lib. I. tit. XXIX. §. I. et Lib. II. tit. LV. §. XXXIII.*

§. CCCLXXXIV.

Axiomata.

Itaque ex his satis manifestum videtur, I. tutorem apud Germanos omnia suo arbitrio, et, non adhibito pupillo vel minore, egisse. II. Eundem boni patrisfamilias officio fungi, et, nisi tutela esset fructuaria, rationes quotannis reddere debuisse. III. Non iisdem modis apud Germanos, ac apud Romanos, finitam esse tutelam, nec IV. voluntarias excusationes tutorum admodum frequentes; contra ea V. poenam tutorum, qui non ex fide gererent, tanto seueriorem fuisse.

§. CCCLXXXV.

§. CCCLXXXV.

Ex primo itaque axioma (§. CCCLXXXIV, 1.) reddimus rationem, 1) cur et hodie Germani, recepto licet iure Romano, nullum discrimen statuunt inter *auctoritatem* et *consensum*, adeoque 2) subtilitates istae, quod tutorem praesentem in ipso negotio auctorem fieri oporteat, ea vero ex intervallo, per epistolam, vel internuncium interposita nullius momenti sit, in Germania plane exsulent. 3) Cur et hodie adulti quoque nihil fere agant, auctoribus tutoribus, sed 4) tutores omnia fere soli gerant, et 5) ipsam etiam hereditatem pro pupillis et minoribus adeant. BEYER ad Pandect. Lib. XXVI. tit. VIII. THOMAS Not. ad Inst. Lib. I. tit. XXI. p. 95. 6) Cur iidem, memores, se magistratus vice fungi, nihil fere sine eorum consilio et consensu agant. *)

An tutor hodie auctoritatem interponat?

*) SIM. VAN LEVVEN Cens. For. Part. I. Lib. I. Cap. XVI. n. XIII. Tutores, inquit, constituti nihil fere, nisi auctoritate et consensu magistratus pupillaris intercedente, gerunt. Quum enim apud Romanos decreto praetoris opus tantum esse videretur, si res immobiles vel pretiosiores pupilli essent alienandae: tit. ff. de reb. eor. qui sub tut. apud nos tutores et in vendundis aliis rebus, pecuniis foenori locandis, vel otiosis obsignandis, acceptandis solutionibus, similibusque negotiis, consensum et auctoritatem magistratus requirere solent, tanquam tutores summi, adeo ut eius auctoritas in negotiis

Heim. El. iur. Germ. T. I.

P

pu-

338 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. XVI.*
pupillaribus primum, secundum, ultimum
esse videatur.

§. CCCLXXXVI.

Quomodo
admini-
strat d;

Ex altero axiomate patet, 7) cur et iure Germanico, iam inde ab antiquissimis temporibus, adeoque multo ante receptam iurisprudentiam Romanam, tutores ad conficiendum inventarium fuerint obstricti, 8) Cur apud nos omnes tutores cum inquisitione dentur, ne scilicet pupillis obtrudantur minus idonei. SIM. VAN LEVVV. *Cens. forens. Lib. I. Cap. XVI. §. VIII.* THOMAS *Not. ad Pand. Lib. XXV. tit. VII. p. 255.* 9) Cur, quamvis per REF. POLIT. *ann. MDXLVIII. et MDLXXVII. tit. von pupillen* praeter iusiurandum exigantur fideiussores: id tamen nusquam fere usu receptum sit, sed 10) plerumque plus cautionis in re, quam in personis, esse apud nos censeatur, ac proinde, non nisi, qui immobilia possident, ad tutelam admittantur. *) 11) Cur Germanorum iurisprudentia non contenta sit rationibus, finita tutela reddendis, sed 12) eas quotannis exigat, IVS PROV. SAX. *Lib. I. art. XXIII.* et quidem, 13) non, uti olim, agnatis pupilli, *IBID.* sed 14) ipsi magistratui, tamquam supremo tutori, reddendas, REF. POLIT. *ibid. tit. von pupill. §. III.* nisi forte 15) tutor sit heres pupilli proximus, HOPP. *ad §. ult. Inst. de Atil. tut. vel* 16) tutela sit fructuaria, veluti pupillorum illustrium. SCHILTER *exerc. XXVII. §. XVI.*

*) Apud

*) Apud Germanos olim tutores legitimi usufructum ex rebus pupilli capiebant, (§. CCCLIII. sequ.) adeoque tamquam usufructuarii legitimi ad cautionem non erant obstricti. Si extraneum dedisset magistratus, non ipse ab eo cautionem exigebat, sed agnati, quorum, tamquam heredum futurorum, vel maxime intererat, rem pupilli saluam esse. IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXIII. Magistratibus, tamquam tutoribus superioribus, sufficere videbatur cautio promissoria, quum neminem confirmarent tutorem, nisi possessorem rerum immobilium.

§. CCCLXXXVII.

Praeterea ex tertio axioma (§. Quomodotutela finitur? CCCLXXXIV, 3.) discimus, 17) Germanos, quum passim hodiernum habeant suos maiorennitatis terminos, non ubique pupillos anno XIV. nec pupillas anno XII. tutela exire pati, sed 18) eos ad maiorennitatem usque tutela regi velle, *bis sie zu ihren iahren kommen.* *) IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XLII. 19) Rariora fere esse exempla datae veniae aetatis, nisi inter personas illustres. 20) Non modo, qui in servitutem inciderunt, nec non proscriptos et actos in exilium tutelam amittere, sed et relegatos, adeoque 21) eam non fini-ri capitis deminutione, sed quocumque statu, quocum tutelae munus commode consistere non potest, eatenus, vt alius interim detur, locum facturus priori, si impedimentum cesset, qualem casum capti ab hoste, sed demum reuersi, habet IVS PROV.

SVEV. Cap. CCCXVI. §. IV. quamuis et hic **SPECVLATOR** antiquum obtinere, et ius Romanum expilare videatur.

) Zu seinen Jahren kommen est maiorenem fieri, zu seinen Tagen gekommen seyn, confensuisse, et sexagesimum aetatis annum superasse. IUS PROV. SAX. Lib. 1. Art. XLII. SCHILT. Exerc. XXXVII. §. LXXIX. sequ. Confundere haec SPECVLATOREM SVEVVM Cap. CCCX. §. I. Cap. CCCXXIII. §. II. et Cap. CCCLXXXI. §. II. quin eundem Cap. CCCLXXX. refellere Saxonem conari, obseruat THOMAS. Not. ad Inst. Lib. 1. tit. XXII. p. 103. simulque ostendit, magis Germanicam esse notationem Saxoniam phraseos, zu seinen Tagen kommen, quia senes vocare soleamus *Betage Lente.

§. CCCLXXXVIII.

An admittendae excusationes tutorum ?

Quamuis porro 22) nemo dubitet, quin Germani admittant EXCUSATIONES omnes, quae ex aequitate vel recta ratione profiscuntur, et proinde eos facile excusent, qui 23) aliis tutelis iam onerantur, itemque 24) pauperes, 25) lectulo adfixos, 26) imperitos litterarum, 27) liti cum pupillo implicitos, vel 28) capitali inimicitia prosequutos parentes, 29) minorennes, (excepta matre,) 30) senes capulares, et similes: non tamen 31) quemquam facile excusabunt numeros liberorum, similiaque priuilegia, nisi vel ius Romanum alicubi sit pure receptum, vel priuilegia huiusmodi in leges et statuta provincialia migrarint. Vid. THOMAS. not. ad

Inst.

Instit. Libr. I. Tit. XXV. multoque minus
32) quisquam sibi persuadebit , dispositionem iuris Romani de tempore proferendae excusationis, quod §. 16. *Instit. de excus.* describitur , moribus Germanorum quadrare . HOPP. *ad d. §. 16. Instit. de excus. tutor.*

§. CCCLXXXIX.

Denique ad ultimum axioma (§. CCCLXXX, 5.) notamus 33) ignotam quidem hodie esse accusationem *SUSPECTORVM* quasi publicam , at 34) cuius tamen licere , prava tutorum facinora , vel eorum negligentiam ad magistratum deferre ; quin 35) hunc , ea animaduersa , sua sponte in tutoris acta inquirere , eique 36) dum feruet inquisitio , administratione interdiceret , quin et 37) eundem , doli vel cul-pae conuictum , plane remouere , et, 38) si quid tristius inciderit , poena adficere posse . 39) Esse tamen rationes haud leues , cur haec inquisitio in foro satis raro audiatur . BACHOV. *ad VVesembec. tit. de susp. tut. n. VIII.*

An accusa-
tiones
tutorum
suspecto-
rum?

T I T. XVII.

*De Tertia Hominum diuisione in eos ,
qui integrae existimationis , et qui
infames sunt .*

§. CCCXC.

Transitio
ad tertiam
hominum
diuisionem .

S Vb aliorum MUNDIO ET TUTELA etiam erant ecclesiae , monasteria et ciuitates , (§. CXXXII. seq.) quippe iure etiam Romano minorennibus quodammodo aequiparatae . *arg. l. 3. C. de iure reip.* Sed de hac potestatis et tutelae specie , quum ea magis ad ius publicum , quam priuatum , pertineat , et pauca eius supersint vestigia , hic agere superuacuum videtur , *) ac proinde ad TERTIAM POTIUS HOMINVM DIUISIONEM , quae iure Germanico obtinuit , prouehimur .

*) Vt pauca duntaxat de hac tutela delibemus , ex monumentis antiquissimis constat , I. Reges et imperatores ecclesias et monasteria in tutelam suam suscipere solitos , eamque tutelam vocatam esse *mundiburdium* , Docent hoc diplomata innumera , nec non veteres formulae , tum MARCVLEI , tum aliae , a LINDENBROGIO , SIRMONDO , BIGNONIO , MABILLONIO GOLDASTO editae , quarum vel numerum hic inire taediosum esset . II. Huius tutelae effecta fuisse luculenta , vt nulla alia potestas ecclesiae vel monasterii fundos ingredi , ibi ius dicere , aut actum iudiciale exercere posset , et si quis iniuriam vllam eccle-

ecclesiae faceret, Rex vel alius, cuius in tutela erat, iure et armis ecclesiam defenderet. III. Nec gratuitam fuisse hanc tutelam, sed cum iurisdictione, iure praesidii, aliisque commodis coniunctam. IV. Eam saepe a Regibus quin et ab ipsis praelatis, aliis, veluti principibus ac comitibus, sub nomine aduocatae in feudum datam, ea lege, ut in omnes eorum successores feudales transiret: vnde dici coepit *die Erbvoigtey*. V. Multas ecclesias et monasteria postea, quum hi tutores iura pleraque ad se traherent, id egisse, ut ab aduocatorum illorum iurisdictione et potestate vel vi, vel pretio, sese eximerent: at passim tamen aduocatos sibi reseruasse varia iura ac praestationes, veluti iurisdictionem superiorem, censum in auena consistentem, *den voigts-haber*, obligationem alendi canes venaticos, et quae sunt huius generis alia. VI. Eandem fere indolem fuisse aduocatae vel *voigtiae*, cui vrbes vel imperiales, vel municipales, ad libertatem paullo maiorem aspirantes, suberant. Sed de his omnibus accuratissime actum ab aliis, veluti CASP. MAGERO de *Aduocata armata*, DAN. HEIDERO von *Reichsvoigteien*. CHRIST. FRANC. PAVLLINI de *Aduoc. monast.* reliquis.

§. CCCXCI.

Quemadmodum nimirum omnes gentes reip. ciues, vel ad omne scelus profligatos, vel parum honeste et decore vitae instituentes rationes, infamia notabant: ita idem fecisse animaduertimus Germanos, honestatis ac virtutis studiosissimos. Hinc noua personarum diuisio in eas, quae IN-

Alii integre famae, alii infames.

TEGRAE FAMAE, et quae INFAMIA NOTATAE essent, quarum posteriores EHRLOSE, itemque RECHET-vel ECHTLOSE *) LEVTE dictas esse comperio. De his accurate egit v. c. PHIL. LVD. HVTH. in *specim. iur. German. de his qui not. infam.* Atonsi MDCCXXIII. edito, cui me hic permulta debere, ingenue fateor.

*) Diploma, Goslariensibus anno MCCXIX. concessum a Fridrico II. Imp. apud fratrem *nr. managirtw* in *Antiqu. Gosl. Lib. II. p. 219.* Quod si falsarius manum redemerit, exlex vel infamis eris, quod vulgariter ECHTLOS dicitur, ac si pro falso manum perdidisset: ubi laudatus frater meus p. 222. notat, in codice iuris municipalis Goslariensis huiusmodi infames vocari, *Recht-loss, an Ehren los, vnd an Tugenden verlerzt*, totamque illam periocham diplomatis Fridriciani ita verti in illo codice: *Es lossit der Felscher syne Hand, er ist doch recht vnd ehrenloss, vnd kan nicht zeugen.* Lib. IV. tit. von Zeugnissen §. XIII. Nimirum eodem recidunt haec vocabula. Lex enim veteribus erat *eyra, ehe, echt*, vnde *ehehafft* legitimum impedimentum, *echte* vel *eheliche Kinder*, legitimi liberi *echtlos*, iuris communis exfors, seu, ut FRIDRICVS II. Imp. loquitur, *exlex*, quamvis huius vocabuli alias plane alia notio sit.

§. CCCXCII.

Infamia
quae ma-
ior ?

Praecipuae virtutes, quibus Germani studebant, erant *FORTITUDO* bellica, *FIDES*, *CASTITAS*, et, si ea laus in homines a veri Numinis cultu alienos, cadit, *PIETAS.* *) Quicumque igitur insigne aliquod facinus
contra

contra has virtutes admiserant, ii, poenā atrocio-
re adfecti, famae atque existimatio-
nis suae iacturam fecisse videbantur, et
horum infamiam ex principiis iuris Germa-
nici MAIOREM non inconcinne vocat lauda-
tus HVTIVS, *specim. iur. Germ. §. XVII.*

*) Sunt sane hae virtutes, quas in Germa-
nis praecipue admirati sunt veteres, Graeci
aeque, ac Romani, quibusque ipsi Germa-
ni sibi vel maxime placebant. *Nullos mor-
taliū ARMIS aut FIDE ante Germanos esse,*
gloriabantur legati apud TAC. *Annal. XIII,*
*55. nec minus magnifice fortitudinem suo-
rum laudant Germani apud IVL. CAES. de*
bello Gall. Lib. I. Cap. XXXVI. et XXXIX.
Et apud TAC. *Hist. IV, 64. ad arma nati di-*
cuntur: quale testimonium illis etiam per-
hibent SENECA de ira Lib. I. Cap. XI. natu-
ral. Quaest. Lib. VI. Cap. VII. et IOSEPH. ant.
Jud. Lib. XIX. Cap. I. et de bello Iudaico Lib.
II. Cap. XVI. De CASTITATE eorum ex insti-
tuto agit TACIT. de mor. Germ. Cap. XVIII.
et XIX. ; de eorundem PIETATE IDEM
Cap. IX.

§. CCCXCIII.

Ast quum praeterea et quaedam vitae Quaeque
minori
genera, quamuis in se nihil flagitii habenti-
a, virtutibus tamen illis, quas maximi
fecisse Germanos diximus, parum conueni-
re viderentur, ipsique parentum dedecora
et liberis haerere crederent: *) factum in-
de est, vt et alii homines, qui se certo
vitae generi mancipauerant, vel vulgo con-
cepti fuerant, parum integrae famae haberentur.

TUR, quorum infamiam MINOREM VOCAT IDEM
HUTHIUS *ibid.* §. XVI.

*) Quemadmodum enim insignis nobilitas aut magna patrum merita principum dignationem et adolescentibus adsignabant: TACIT. *de mor. Germ. Cap. VII.* ita et parentum flagitia notam inurere censebantur liberis, et uti hodie etiam insignis laus habetur, parentibus honestis natum esse, *vann einer von ehrlichen Eltern geboren ist*: ita nescio quid labis haerere creditur iis, quorum parentes ob maiora flagitia in crucem iuerunt, vel alio capitali supplicio adfecti sunt. Quae in re quantum differant Germanorum aliarumque gentium, veluti Britannorum, mores, nemo ignorat.

§. CCCXCIV.

Infames,
 qui arma
 relique-
 rant.

Quandoquidem itaque virtuti bellicae in primis studebant maiores nostri, quorum vniuersa instituta ad potentiam bellicam comparata fuisse, docet HERM. CONKING. *dissert. de antiqua vet. Germ. republ.* nemo mirabitur, infames iam ab antiquissimis temporibus visos esse eos, qui hostibus terga dederant, vel ARMA perdiderant in acie. TACIT. *de mor. Germ. Cap. VI.* *Scutum reliquisse praecipuum flagitium: nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas: multique superstites bellorum infamiam laqueo strauerunt.* Nec magis mirum est, et posteros huius moris fuisse tenacissimos, apud quos grauissimis iniuriis accensebatur, si quis ingenuo exprobrasset, quod scu-

tum

De Tertia Hominum diuisione. 347
tum suum iactasset. *) LEX SALIC. Tit.
XXXII. §. V. edit. ECCARDI.

*) Quod ne facile contingeret, et insequen-
tibus saeculis operam dabant homines nobi-
les et ingenui, qui non modo scuta, ne sibi
vuis eriperentur, loro adstringebant hume-
ris, verum etiam gladium catena prolixiore
adligabant thoraci, ceu adlatis ex OLIVARII
VREDII *libro de sigill. Comit. Flandr.* exem-
plis demonstrauit frater desideratissimus, IO.
MICH. HEINECCIUS *de vet. Germ. sigill. Vid.*
Tab. XI. n. I. et II.

§. CCCXCV.

Eiusdem commatis erant, qui alio quo-
cumque ignauiae genere, veluti desertio-
ne, fuga, prodicione, indignos se prae-
buisent virorum fortium nomine, at infami
supplicio dignissimos. Hinc, eodem te-
ste YACITO *ibid. Cap. XII. proditores et transfugas arboribus suspendebant, ignauos imbelles et corpore infames,* *) coeno ac palude, iniecta insuper crate, mergebant, diuersitasque supplicii illuc respiciebat, tamquam SCE-
LERA ostendi oporteat, dum puniunt, FLAGITIA abscondi. Add. LEX VVISIG. Lib. IX. tit. II. §. IX.

Omnesque ignaui imbelles, desertores, ex praelio fugientes.

*) Notum est, LIPSIVM hic legisse *torpore infames*, alios, veluti ALTHAMERVM, retinuisse *corpore infames*, sed illud explicasse de *mancis et corruptis*. Quumque absurdum sit credere maiores nostros homines monstrosos, mancos et mutilos, quibus quodam naturae errore ea deformitas obtigisset, suppliciorum horrendo adfecisse: ingeniose VVIRIVS

ibid. §. 7. diuinavit, intelligi posse *murcos*, quo vel Romano vel Gallico nomine vocabantur, qui, vt militiam subterfugerent, pollicem sibi ipsi praeciderant, de quibus plura AEG. MENAG. *Amoen. Jur. civ. Cap. III.* Sed recte hanc coniecturam missam facit vir doctus, quia nec vlli alii scriptori castigatione Latinitatis, nec TACITO, *corpore infames* vocantur mutili et monstrosi, sed muliebria passi. Ignorium quidem Germanis hoc vitium esse, dixit QVINCTILIANVS: sed tanto maiore poena coercendi erant, qui, fortassis a Romanis corrupti, in naturam hoc modo peccauerant.

§. CCCXCVI.

Etiā apud Francos, Saxones, Alamannos.

Sed et apud Francos, qui vel militiam subterfugerant, vel ab exercitu, non impetrata venia, discesserant, (quod delictum vocabatur HERESLITZ,) capite et bonorum publicatione puniebantur. CAPIT. CAR. M. *Lib. III. Cap. LXX. ANNAL. LOISEL. ad ANN. DCCLXXXVIII.* Similis seueritas et posteriorum erat, nisi quod hi vitae desertoris parcerent. IUS PROV. SAX. *Lib. 1. Art. XI.* *Wer irenloff boredez uuird, oder heerfluchtig aus des Reichs dienste, dem vertheilet man sein ehr, und sein leben-Recht, aber nicht seinen Leib.* Add. IUS PROV. SVEV. *Cap. LXXXVI.* vbi desertores, et hosti terga obuertentes, non modo feuda, sed et allodia, *erbe und leben Recht*, amittere, docetur, addita tamen exceptione: *Ob der Herr selber nicht fleuht, fleuht der Herr selber, nach des flucht bricht niemand seine treue.**)

*) Clar.

7) Clar. HUTHIUS *ibid.* §. XIV. erroris arguit SPECVLATOREM SVEVVM, quippe qui male exscripserit speculatorem Saxonem, et eos, qui ex praelio aufugiunt, confuderit cum iis, qui ab exercitu recedant. Sed mihi culpa vacare videtur Speculator, nec vltima verba intelligo de iis, qui, domino ab exercitu recedente, et ipsi recedant, (quis enim hos impune exercitum deserere dixerit?) sed de illo casu, si iam victoria ad hostes inclinante, vel rebus plane desperatis, dominus signum det receptui, et reliquias exercitus seruare cupiens, ipse fuga se subducat. Tunc enim dubium non est, quin vnusquisque sibi consulere possit, et, salua fide et existimatione, quaelibet ipsi honesta ratio sit expediendae salutis. Ita Darius, fugiens Alexandrum, tantum abest, vt fugientibus militibus suis indignaretur, vt et pontes dissolui vetaret, professus, *malte se insequentibus iter dare, quam auferro fugientibus.* EVRT. Lib. IV. Cap. XVI.

§. CCCXC VII.

Deinde et infamia merito notabant omnes, qui quid contra FIDEM admiserant, quum gloriae sibi ducerent, *neminem ante se armis et fide esse.* Vidimus, quam abhorruerint a proditoribus et transfugis: de iis vero comitibus, qui clientelarem fidem fefellerant, TACITVS *ibid.* Cap. XIV. Iam vero, inquit, INFAME in omnem vitam ac PROBROSVM, *superstitem principi suo ex acie necessisse.* Infamia etiam notatos videmus periuros, fallaces, pecuniarum acceptores, LEG. ALAM. Cap. XLII. §. L. item perfidos,

die

Infamos
etiam per-
fidi.

350 *Elem. iur. Germ. Lib. I. Tit. XVII.*
*die treulos beredet vverden. **) IUR. PROV.
SAX. *Lib. I. Art. XL.*

*) Et hi in primis vocari Germanis solent
SCHELMEN, item *ehren- und treuvergeffene*
Lente. Vnde prius sit vocabulum, quod ho-
die quoque plebi in ore est, non satis expe-
ditum videtur, nisi quod IO. GE. ECCARDVS
ad Leg. Salic. Tit. XXXIII. §. V. illud de-
riuat a *Schelen* excorticare, ut *Schelm* idem
sit, ac *cadauer*, seu homo, *cadaueris* instar
abominandus.

§. CCCXCVIII.

Itemque
impudic,
adulterae,
stupratae,
meretrices.

Quod ad CASTITATEM Germanorum atti-
net, iam supra vidimus, adulteras apud
Germanos accisis crinibus verberibus do-
mo ac vico exactas esse, ac deinde non
aetate, non forma, non opibus, maritum
inuenisse. TAC. *de mor. Germ. Cap. XIX.*
Vbi sane vel ipsam *decaluationem*, uti me-
dio aevo vocabatur, cum ictu fustium con-
iunctam, argumento esse diximus, mulie-
res, vulgata semel pudicitia, infames ha-
bitas esse per omnem vitam. (§. CCCXX.)
Sed et stuprum vltro passas, *facinoris sui*
dehonestatas flagitio, amissi pudoris INFAMIAM
sustinere, ait LEX BVRG. *tit. XLIV.* Et sem-
per postea in Germania infame visum est
conuicium, si quis feminam meretricem vel
scortum vocaret, quum tamen Romae et
in Graecia ab eo vocabulo non adeo ab-
horrerent mulierculae, quae turpissimum
quaestum profitebantur. *)

*) Audi enim, quaeso, Adelphasium apud

PLAVT.

PLAUT. *Poenul. Act. I. Scen. II. v. 87.* ita philosophantem:

Invidia in me numquam innata est, neque malitia, mea soror.

Bono ingenio me esse ornatam, quam auro multo, mauolo.

Aurum in fortuna inuenitur: natura ingenium bonum.

Bonam ego, quam beatam me esse, nimio dici mauolo.

Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram.

Magisque meretricem pudorem, quam aurum, gerere condecet.

Suntne haec mulieris, quam quaestus illius turpissimi pudeat? Putasne eam abhorruisse a meretricis vocabulo, quae et ipsa sibi illud tribuit, et pudorem pro dote meretrici esse iactat? At talia plura sunt apud comicos, ex quibus intelligimus, non adeo turpem hunc questum existimasse mulierculas, ut meretricum nomen abominarentur.

§. CCCXCIX.

PIETATIS laudem vel sic satis tueri se existimabant Germani, si sacerdotibus, tamquam Deorum internunciis, obsequium praestarent caecum, eorumque iussa pro oraculis; animaduersiones pro diuinitus inflētis haberent. *) Id quicumque non faciebant, infamia notabantur. Memoriae sane prodidit CAES. *de bello Gall. Lib. VI. Cap. XIII.* sacerdotes Druidas in Gallia abstentos reddidisse maleficos, eamque poenam apud eos grauissimam fuisse. *Quibus ita fuerit interdictum, eos numero impiorum ac-*
sce-

Poenae ad-
dicti a sa-
cerdoti-
bus.

sceleratorum habitos, ab iis omnes decessisse, aditum eorum sermonemque defugisse, ne quid ex contagione incommodi acciperent, neque iis petentibus ius redditum, neque honorem ullum communicatum.

*) Hinc de Gallis CAESAR *ibidem* : Druides fere de omnibus controuersis publicis priuatisque constituunt, et, si quod est admissum facinus, si caedes facta, si de hereditate, si de finibus, controuersia est, iidem decernunt, praemia poenasque constituunt. Similia fere de Germanis, saltem militantibus, tradit TACIT. *de morib. Germ. Cap. VII.* Ceterum neque animaduertere, neque vincere, neque verberare quidem, nisi sacerdotibus, permissum: non quasi in poenam, nec ducis iussu, sed velut Deo imperante. Sed et in comitiis, si quid aduersus bonos mores fieret, sacerdotibus coercendi ius fuisse, idem obseruat *Cap. XI.*

S. CCCC.

Excommu-
nicati.

Quare eo minus mirandum videtur, Germanos, quum nuncium mitterent superstitioni patriae, et Christo nomen darent, sacerdotibus eandem attribuisse auctoritatem, eorumque censuram, si quem diris deuouissent, tanti fecisse, ut illum infamem, hominumque consortio indignum putarent, qui non daret operam, ut ab iis quam primum resecraretur. Sic sane CAPITULARI INGELHEIM. *anni DCCCXXXVI.* cautum obseruamus, ut, qui rerum ecclesiasticarum quidquam surripuerit, is INFAMIS, haec ecclesiae, quam laesit, satisfecerit, ha-

bea.

beatior. Et de excommunicatis SYNODVS
VIERNENS. Cap. IX. decernit, eum in eccle-
siam non debere ingredi, nec cum ullo Chri-
stiano cibum et potum sumere, nec eius mu-
nera quemquam accipere debere, vel oscu-
lum porrigere, nec in oratione se iungere,
nec salutare, antequam ab episcopo fuerit re-
conciliatus.

§. CCCCI.

Quum vero pleraque poenas capitales, Omnes ca-
pitali vel
corporis
adfectibus
poena ad-
fecti. et corpus adfligentes, sacerdotes Germani,
quasi Deo imperante, irrogarent: (§.
CCCXCIX, *) in promptu est ratio, cur
et istae infamia notare existimarentur. De
omnibus in vniuersum capitis damnatis san-
ctum est CAPITVLARI I. anni DCCEIX. §.
XXVIII. *Vt, postquam quisque ad mortem fue-
rit iudicatus, neque iudex fieret, neque sca-
binus, neque testis, nec ad sacramentum
reciperetur, sed vnde alii iurare deberent,
ipse semper ad iudicium Dei examinandus ac-
cederet. Nec minus infamia haerebat il-
lis, qui verberabantur publice, accisis
crinibus: *) de qua flagellatione turpique
decaluatione vid. LEX VVISIGOTH. Lib.
VI. tit. II. §. I. tit. IV. §. V. Lib. IX.
tit. II. §. IX. LEX LANGOB. Lib. I. Tit. XVII.
§. V. illustr. a LVDEVVIG. reliquiar. MSC.
Tom. II. p. 192.*

*) Delibauimus quaedam de hac poena fu-
stigationis cum decaluatione supra, (§.
CCCXX, *) monuimusque, similia reperiiri
IN IVRE SAXONICO. Huic adde SVEVICVM
Cap.

Cap. CXLVIII. Man soll ihm haut vnd hahre abschlahen . Et Cap. CLXIII. VVer sein leib , oder hand , haut , oder hahr lediget . Sed quid est das hahr abschlagen ? GLOSSA IVR. PROV. SAX. Lib. II. Art. XIII. Zu haut vnd zu hahre , das ist , - dass man einen zur staupen schlagt , vnd vwindet ihm das hahr mit kolben aus dem haupte . Quis non exclamet :

Gerrae germanae , aedepol , lirae , lirae ! Nec magis crediderim , veteres hic in animo habuisse terga setosa Germanorum , ceu visum THOMASIO de occas. concept. et intent. const. crim. §. IX. litt. e. Vera enim intelligitur tonsura capillorum , forcipè ignominiae caussa facta , ceu saepe nobis laudatus HUTHIVS §. XII. probat ex IVRE PROV. SAX. Lib. III. Art. XLV. Zvreen besen vnd eine scheer ist derer busse , die ihr recht mit dieberey oder mit raub vervvurcket . Quin ipse glossator , cuius paullo ante somnia audiimus , saniora statim addit : Auch sagen etliche leute , da das recht gegeben vvard , da trugen die Sachsen lange hahre , so beschur man diesen , dass man ihn kennete , vnd sich fur ihm hutete . Immo quam magni crinem prolixum et fluentem per humeros comam fecerint Germani , vel inde patet , quod non solum antiquissimis temporibus hoc habitu sese a reliquis gentibus distinxerint : Vnde LVCANVS Pharsal. Lib. 1. v. 468.

Et vos CRINIGEROS bellis arcere Chaycos , Et IUVENAL. sat. XIII. v. 164.

Caerula quis stupuit Germani lumina , flammam

CAESARIEM , et madido torquentis cornua cirro ?

Verum etiam Franci id decus solis regibus suis proprium esse voluerint . Vnde CLAV-

DIANO

DIANO laud. Stilich. Lib. I. v. 203. hi vocantur :

crinigera flauentes vertice reges.

Et GREG. TVRON. Lib. II. Cap. IX. *reges criniti*. Ac proinde ii, quibus spem imperii omnem ereptam vellent, capillis solebant priuari. Gothos etiam pro magno accepisse, quod capillati dicerentur, patet ex CASIOD. Lib. IV. Cap. XLIX.

§. CCCCII.

Non dubito, quin simili infamia et illi fuerint notati, qui manu truncati fuerant, quia haec fere ordinaria erat poena falsi admissi, *) (§. CCCLXXXIII.) turpissimi criminis, maxime apud Germanos, fidei studiosissimos. Id adeo verum est, vt et ii, qui, data pecuniae summa, manum redemissent, infames haberentur. IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. LXV. IVS PROV. SVEV. Cap. CLXIII. Simile etiam iam supra vidimus statutum Goslariense, (§. CCCXCI, *) vt iam alia veterum loca non accumulemus.

Manu truncati vel eam redimētes.

*) Quin quum poena grauissima eorum, qui aliquid aduersus rep. admiserant, esset proscriptio, *des Reichs acht vnd ober-acht*; hos quoque infamiae notam effugere non putabant, qui vertente anno in eo statu perseverarent. IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXXVIII. *Die iahr vnd tag in des Reichsacht sind, die vrtheilet man alle rechtloff, vnd vertheiles ihnen eigen vnd lehen*. Add. IVS VVEICHB. art. V. et IVS PROV. SVEV. Art. CLXXXVIII. Sed si dicendum, quod res est, ipsa proscriptio, ob crimen perduellionis inflicta, iam per se infamia notabat, non perseveratio demum

demum annua . Testis est formula proseriptionis, qua anno MCCCLXXVI. aduersus Hertviten, den Kuchler, vsus est Carolus IV. Imp. apud LVDEVVIG. *Reliqu. MSSC. Tom. IV. p. 304. VVir Carl, ces. bekennen, dass vvir verurtheilt vnd verzahlt haben Hertvitten, den Kuchler, vnd haben ihm genommen ehr vnd recht, eigen vnd lehen, das eigen dem klager, das lehn dem herrn ledig, von dem sie ruhrent.*

§. CCCCIII.

Transigen-
res super
crimine fa-
moso.

Quin tantum abest, vt vlla poena hu-iusmodi infamia vacaret, vt et, qui illam, inita transactione, a se amoliri conabantur, infames haberentur. *IVS PROV. SAX. Lib. 1. Art. XXXVII. Die dieberey oder raub sühnen, oder auch vviedergeben, vnd des vor gericht ubervvunden vverden, oder die ihren leib oder haut vnd hahre ledigen mit gelde, die seyn alle rechtloss. IVS PROV. SVEV. Cap. CCCCX. Die diebheit, oder den straassraub vergolten habent, vnd des mit gericht bezvungen sint, oder haut und haar erlediget habent vor gericht, die sint alle rechtloss.*

§. CCCCIV.

Minor in-
famia hae-
rebat cam-
pionibus.

Hactenus de iis, qui, admissio aliquo crimine, infamiam maiorem contraxerunt. **MINORE**, quae vel ex vitae genere vilior, vel ex natalitium turpitudine oriebatur, notabantur, quicumque mercede conducti pro aliis descendebant in arenam, et singulare certamen, tamquam iudicium Dei, subibant. Sic enim claudus vel caecus,

pro-

prouocatus ad huiusmodi certamen, alium
numis suis conducebat, qui illum inson-
tem esse, gladiatorio certamine probaret.
IVS PROV. SAX. *Lib. I. Art. XLVIII.* IVS PROV.
SVEV. *Cap. CLXXIV.* Hic medio aeuo CAM-
PIO vocabatur, atque ex LEGE FRISICA tit.
V. et IVRE NORMANNICO, SAXONICO, SVEVI-
coque erat infamis: *Kampffer und ihre kin-
der sint alle recht-loss.* SPEC. SAX. *Lib. I. Art.*
XXXVII. SPEC. SVEV. *Cap. CCCCX.*

* Errare itaque videntur, qui hic intelligunt
pugiles, et qui gladiatoriam artem facturi,
pro certa mercede in arenam prodeunt. Qua-
les sunt *die St. Marx-Bruder*. Videntur ta-
men et loca quaedam esse, quae et campio-
nes, tamen conductitios, integrae famae
fuisse, innuunt, veluti in IVRE PROV. SVEV.
Cap. CLXXIV. et VVEICHB. SAX. *Art. LXXX.*
Sed priore loco verba: *der frey vnd vnbe-
sprochen ist an seinen rechten* non pertinere
ad campionem, sed ad eum, qui hunc con-
duxit, perspicuum est. In posteriore quoque
traiecta esse verba, docet saepe laudatus
NUTH. *Specim. iur. Germ. §. IX.*

§. CCCCV.

Proximi his erant LVDIONES, qui in
SPECVLO VTROQUE SPIELLEUTE vocantur. Hos
non Germani minus, quippe a ludicris
omnibus alienissimi, infamia notabant, quam
olim praetor Romanus. *l. i. ff. de his qui
not. infam.* IVS PROVIN. SAX. *Lib. I. Art.*
XXXVII. IVS PROV. SVEV. *Cap. CCCXCVII.*
Attamen nec fidicines ac tibicines, qui
vel vicatim circumeunt, vel in cauponis

Artem lu-
dicram fa-
cientibus a

operas locant combibonibus, et ipsi quoque *Spielente* vocantur, hanc notam effugerunt apud maiores nostros, ceu vel ipsi docent RECESSVS IMPERII AVGVSTANVS MDC. tit. XXIV. sequ. REFORM. POLIT. AVGVST. MDXXX. tit. XXIV. sequ. et REFORM. POLIT. FRANCOF. MDLXXVII. tit. XXIX. sequ. vbi iunguntur *Schalksnarren*, *Pfeiffer*, *Spielente*, *Landfahrer*, *Singer und Reimensprecher*. *)

*) Est hoc, ceu nemo ignorat, antiquissimum musices genus apud Celtas gentesque septentrionales. In conuiujs enim maiorum res gestas aliaque etiam ridicula carmina canebant. Prius institutum laude dignissimum est, hisque gentibus cum Hebraeis, Graecis, Romanis commune fuit, ceu ex instituto ostendit PERIZON. *Animadu. Hist. Cap. VI. p. 202. sequ.* de eoque poeseos Germanicae genere agit MORHOFF. *im Vnterricht von der Teutschen Sprache Cap. VI.* Sed medio aeuo posterius carminum ludicrorum genus magis inualuit, vt nullum temere conuiuium sine hoc condimento transigeretur. Nescio an eius generis fuerit chorus ille poetarum, quem in aula sua aluisse ferunt Hermannum, Thuringiae Landgrauium. Quamuis enim et hunc fortia veterum Germanorum facta rhythmis comprehendisse existimet CHR. FR. PAVLLINI *Annal. Isenac. p. 30.* aliud tamen innuere videretur vocabulum *das Spiel von Wartburg*, quod nihil serium notat. Similia carmina ludicra olim apud Diethmarsos suos in nuptialibus similibusque epulis audita esse, obseruat ANT. VIETH *in der beschreib. des landes Diethmarsen Part. II. Cap. V. p. 107. sequ.* vbi et specimina quae.

quaedam edidit. Et quis ignorat, saepe in principum illustriumque virorum conuiujs, et nostris temporibus, naenias suas cantillare homines metallifossorum habitu indutos, dictosque *die Berg-Sanger*?

§. CCCCVI.

De macula, quae SPVRIS in Germania haerebat, iam supra diximus: nam et hos huic ordini adscribunt iura prouincialia, tum SAXONVM, *Lib. I. art. XXXIX.* tum SVEVORVM *Cap. CCCCX.* verbis: *Vnd alle, die vnehelich gebohren sind.* Quae loquutio satis late patet, quum alioquin ex incestu tantum natos notasset olim LEX SALICA *tit. XIV. §. XII.* Sed insequentibus temporibus nulli fere fuere illegitime nati, quorum faemae pepercerint leges Germanicae. *)

illegitime nati.

*) Sic enim infamibus accensentur nati ex congressu adulteri cum adultera; IVS PROV. SAX. *Lib. I. Cap. XXXVIII.* IVS PROV. SVEV. *Cap. CCCCX.* item partus praecoces, IVR. PROV. SAX. *Lib. I. Art. XXXVI.* VVEICHB. *Art. IV.* IVR. PROV. SVEV. *Art. CCLXXVII.* liberi clericorum, *die Pfaffen-Kinder* IVR. PROV. SAX. *Lib. III. Art. XLV.* IVR. SVEV. *Cap. CCCXCVII. §. III.* OTTO M. *const. post leges Langob. tit. VII.* vbi imperator: *Diaconorum, Episcoporum, presbyterorum filios, notarios, sculdafios, comites, indices fieri, omnibus modis prohibemus.*

§. CCCCVII.

Ceterum diuersos fuisse maioris ac MINORIS infamiae effectus, facile intelligitur. Quod enim ad hanc posteriorem attinet, infa-

Effectus infamiae minoris.

Infames arcebantur a testimonii dictione ,
 LEG. ALAM. *Cap. XLII. §. I.* IVR. PROV. SAX.
Libr. II. Artic. XXXVI. a postulando , IVR.
 PROV. SAX. *Lib. I. Art. LXI.* IVR. PROV.
 SVEV. *Cap. LXXXIX. §. II.* ab honoribus , tum
 sacris , (quale exemplum habes in CHRON.
 MONT. SERENI *ad annum MCCI.*) tum ciui-
 libus , veluti ab officio iudicis , IVR. FEVD.
 SAX. *Art. LXI.* et PROV. SVEV. *Cap. LXXIII.*
 §. I. quinet ab ipsis feudis. IVS FEVD. SAX.
Art. I. Praeterea nec aduocatorum praesi-
 dio vti poterant , SPEC. SAX. *Lib. III. Art.*
XVI. nec delicto aliquo laesi , ipsi heredes-
 ue eorum petere poterant mulctam , quam
vveregeldum vocabant , seu compositionem . *)
 LEX FRIS. *Tit. V.* IVS PROV. SAX. *Lib.*
III. Art. XLV.

*) VVEICHE. SAX. *Art. CXXVII.* eos , qui
 huiusmodi homines percusserunt , dimidium
 vvergeldum praestare iubet . PROVINCIALE I.
 c. Pfaffen-Kinder vnd den , die vnebelich ge-
 boren sind , giebt man zur busse ein fuder he-
 nes , als zween jahrige ochsen ziehen mogen.
 Spielleuten , vnd allen denen , die sich zu ei-
 gen geben , giebt man zur busse den schatten
 eines mannes . En vmbram viri , qua pro
 multa contentus esse iubetur homo infamis ,
 veluti qui artem ludicram facit . Id quod
 ita explicat IVS PROV. SVEV. *Cap. CCCXCVII.*
 Das ist also viel gesagt , vver ihm icht leides
 thut , das soll man ihm also bessern , dass der
 jenen beleydiget hat , an einer VVand stand ,
 da die Sonn anscheinet , vnd soll der Spiell-
 man dar gan , vnd soll an den Schatten der
 VVand schlan mit der fuß , damit soll ihm
 gebus-

gebuffet seyn, vnd gebessert. Addit SPECVLATOR de championibus: Kampffern vnd ihren Kindern, den giebt man zur Buss den Schatzen von einem Kampff-Schilde gegen der Sonnen. Erat ergo haec satisfactio perlusoria, et dicis caussa ideo decernebatur, vt iudex exigere posset mulctam, quae vocabatur die vvette. Hanc enim exigere non poterat, nisi et actori satisfactum esset. Vbi locus non erat poenae priuatae, (der busse,) ibi cessabat et publica, (die vvette. Hanc enim rationem ipse reddit SPECVLATOR SVEVVS, dum addit: Vnehrlicher leut buss giebt vvenig frommen, vnd ist doch gesatzt darum, dass nach der buss des Richters gevverte folge. Et quamuis haec omnia SPECVLATOR obseruet olim tantum obtinuisse: (die busse vvas hievor in der alten ehe,) tamen et de suis temporibus addit: Vnrechter leute buss geben biederleut selten. Add. MYTH. specim. iur. Germ. §. XVI.

§. CCCCVIII.

Infamia MAIOR non modo cum his effe- Et maioris.
ctibus omnibus erat coniuncta: LEG. FRIS.
Tit. V. ALAMANN. tit. XLII. §. I. verum etiam priuabat facultate sese purgandi iureiurando, ita vt de crimine suspectus ipse semper ad iudicium Dei, quod vocant, remitteretur. CAPIT. I. anni DCCCIX. §. XXXVIII. id est ad examen per ferrum candens, aquam calidam vel frigidam, duellum, et si qua erant eiusdem generis alia. IVS PROV. SAX. Lib. I. art. XXXIX. VVEICHB. Art. XC SPEC. SVEV. Cap. CLXXII. §. V. et Cap. CCVIII. Quin si proscriptio decre-
Hein. El. iur. Germ. T. I. Q ta

ta erat, ne iuris quidem communis ita particeps erat, ut iudicis auxilium aduersus aliorum iniurias iure posset efflagitare. *)

I V S P R O V. S A X. Lib. III. Art. XVII. S V E V. Cap. CXXV. §. III.

*) Et ob hanc praecipue causam infames vocabantur *Recht-vel Echllosse Leute*. Exemplo esse potest is, quem supra ad partes vocauimus *Hertzvutte der Kuchler*, de quo inter alia **CAROLVS IV**, in diplomate apud **LVDEVVIG. Reliq. MSSC. Tom. IV. p. 364.** *Vnd haben ihn von allen rechten in das vnrecht gesetzt, vnd haben ihn erlaubt allermenniglich, dass niemand an ihm freueln noch vnrecht thun soll, vnd vver ihn angreiffst, der soll des keine entgeltung haben.*

§. CCCCIX.

Axiomate
de infamia.

Quae quum ita sint: adfirmare non dubitamus, I. doctrinam de infamia et hodie permultis locis non ex iuris Romani, sed Germanici, principiis esse profectam. II. Hodie quoque famae iacturam potissimum facere imbelles, perfidos, incastos, et poena famosa adfectos. III. Nec hodie infamiae minoris nota vacare certa vitae genera, quae Romanis numquam turpia visa sunt. IV. Quin et nascendi sortem existimationem quodammodo minuere. Denique V. diros illos infamiae effectus, quos paulo ante descripsimus, ne hodie quidem penitus exoleuisse.

§. CCCCX.

De infamia
hominum
ex iure

Quum itaque doctrina de infamia in foris

ris nostris non ex iure Romano, sed Germanico proficiscatur: (§. CCCCIX, 1.) consequens est, 1) vt fallantur, qui apud Germanos ex causis ciuilibus neminem; ex causis criminalibus eos tantum, quibus infamia per sententiam irrogatur, notari, quin 2) infamiam iuris antiqui patrii principiis plane refragari, contendunt. GROENEVEG *ad* §. 2. *Inst. de poen. tem. litig.* SCHILT. *Exerc. X. §. XXXV. sequ.* 3) Vt potius multi apud Germanos integrae fama sint, quos vel edicto praetoris, vel legibus Romanorum notatos nouimus: *) 4) multi contra apud nos infames habeantur, quos Romani numquam notauerant. THOMAS. *Not. ad Pand. Lib. III. tit. II. p. 76. sequ.*

Germanico iudicandū.

*) Sic plerique farentur, apud nos infamia haut notari eos, qui mercede conducti in scenam prodeunt, feminas intra annum luctus nubentes, milites praedia conducentes, et tutores pupillas ducentes domum. STRYK. *Vs. hodiern. Lib. III. tit. II.* Contra tortis, fustibus ictis, excoriatoribus, lictoribus, castratoribus suum, quos Romani numquam notarunt infamia, maculam aliquam haerere, vulgo creditur, eaque opinio tam altas in hominum animis radices egit, vt tot seueris imperii legibus euelli vix potuerit.

§. CCCCXI.

Quumque Germani in primis notent imbelles et ignauos: (§. CCCCIX, 2.) facile reddideris rationes, 5) cur infames hodiernum habeantur ii, qui hostem fugiunt, nec in proeliis se praestant viros. 6)

Imbelles et ignauos infames haberi.

Q 2 Cur,

Cur, quamvis consuetudinem armis finiendi lites leges publicae damnent, iisque, qui certamina singularia subeunt, graue supplicium comminentur: milites tamen et nobiles vix eos integrae famaesse censeant, qui prouocati ad arma, non adsunt.

7) Cur contra expeditissima videatur famam atque existimationem instaurandi ratio, si quis expediatarma, et, iniuriis ferro vindicandis promptum ac paratum sese esse, ostendat. *)

*) Posteriora haec esse ex antiquis Germanorum moribus, nemo dubitauerit, qui iam apud VELLEIVM PATERC. *Lib. II. Cap. CXVIII.* legerit, apud maiores nostros, *sobita esse armis discerni, quae apud Romanos iure terminabantur.* Mansit iste mos et posteris, adeo, vt etiamsi quis in ius vocasset aduersarium, tamen, vbi aliae liquidae deessent probationes, plerumque res ad arma rediret. His moribus et hodie viuere malunt plerique, quam lites sequi, nec seuerissimae leges adhuc pares fuere inueterato malo, quod se iam pridem plerisque, tamquam insignis virtus ac fortitudo, commendauit. Vid. IS. CASAVB. *ad Athen. Deipnos. IV, 13.*

§. CCCCXII.

Nec non
perfidios.

Quumque maiores nostri et a perfidia maxime abhorruerint, perfidosque infamia notarint: (§. CCCCIX, 2.) non mirabitur quisquam, 8) non modo proditores, periuros, praeuaticatores, sed et 9) qui promissis *bey ehrlichen Nahmen, Cavalliersparole*, et similibus non steterunt, (TEX-

TOR

TOR *dissert. de clausula fidei equestris*. ZOLLM. *dissert. de promissionibus generosa fide ual-latis*,) quin 10) omnes mendaces, infames haberi, adeo ut 11) Germani sibi in eos et ius alapae infligendae esse credant, et 12) vix ullam iniuriam magis infamem putent, quam si quis virum honestum mendacii coarguat. *)

*) Omnia haec experientia satis confirmat. Obseruauit sane BEYERVS *spec. iur. Germ. Lib. III. Cap. V. §. X.* Germanos olim et famam oppignorari posse credidisse, idque sibi uelle formulas, quae et hodie satis frequenter audiantur: *bey Adelichen Ehren, bey Treu vnd Ehren, bey Schelmen-schelten.* Dolet praeterea vir doctus, ab antiqua fide adeo descuisse saeculum, ut haec obligatio fere insuper habeatur, nisi quod milites, sub hac promissione ex captiuitate dimissi, illi pretii quid statuere soleant. Quin nihil et hodie obstare existimat, quo minus aduersus eum, qui fidem sub hac clausula datam fefellerit, agi possit ad id, ut *infamis et virorum honestorum consuetudine indignus iudicetur*, et ad praestandum, quod promissit, una cum usuris ob moram commissam, et impensis litis condemnetur. Quam turpe porro Germanis omne mendacium visum sit, quantamque iniuriam eos pati existimarint, quibus aliquis mendacii illuserit: satis probat vetus paroemia: *Auf eine lügen gehoret eine mauschelle*. Egerunt de hac paroemia CARPZ. *Prax. crim. Quaest. XCVII. n. XL.* STRVV. *de vindicta priu. Cap. X. aph. X. n. IX.* STRYK. *Diss. de alapa*, et HERT. *paroem. iur. Lib. 1. paroem. C. et*, ius hoc iniustum

esse, recte docuerunt. Attamen inde patet, vel veteres saltem existimasse, licere cuius et obiectum et obtrusum mendacium manu refutare.

§. CCCCXIII.

Itemque
impudicos
et impudicas.

Quum praeterea et castitatem maximi semper fecerint Germani: (§. CCCCIX, 2.) inde esse arbitramur, 13.) quod et adulteri et stupratores, et constupratae, et 14) mulieres vulgares, vix integrae famae habeantur, ideoque 15) eius ignominiae metus non paucis mulierculis improbis persuadeat, ut vel abigere foetum studeant, vel eum, vix in lucem editum, occidant. Quare 16) optandum videretur, ut defloratae probum illud et crimen poena quacumque, salva tantum existimatione, expiare possent.

§. CCCCXIV.

Omnesque
poena a
carnifice
adfectos.

Id quoque moribus antiquis satis convenire arbitramur, quod certae quaedam poenae infamare creduntur. (§. CCCCIX, 2.) Hinc enim fit, 17) ut ob idem delictum alter, militari disciplina, quamvis satis acerba, emendatus, integrae famae sit, alter, fustibus vel virgis publice caesus, infamia notatus existimetur. 18) Ut in primis famam consumere censeantur virgindemia publica, *der Staupbesen*, et 19) reliquae poenae omnes, a carnifice inflictae, *) quin et 20.) dirae quaestiones, quamvis haec poenis adnumerari nequeant, adeo-

adeoque 21) non satis concinnum sit moribus nostris, quod inculcat ius ciuile: *non illum fustium infamare, sed caussam. l. 22. ff. de his qui not. infam.*

*) Hinc πολυδρακοντων illud: *Es sey der mensch vnter scharffrichters oder henckers handen geuressen.* Sed haec opinio de infamia carnificum sero admodum in Germania inualuit. Eis enim operas olim praestabant viri honesti, *die Frohnboten*, quibus et quaedam iurisdictio competebat. THOMAS, *de Iurisd. differ. secundum mores Germ. §. LXXXI.* Anno adhuc MCCCCLXX. Budstadii in Thuringia homicidam capitis damnatum gladio percussit senior interemti agnatus. MULLER, *annal. Sax. ad ann. MCCCCLXX.* Quin in quibusdam Germaniae urbibus olim infimos senatores, vel alios honestos ciues, hoc officio functos esse referunt. Vid. BESOLD, *The-saur. praet. voce Scharffrichter.* In caussas, cur postea infames visi sint carnifices, inquit RITTERSHVS, *de iure asyl. p. 66.*

§. CCCCXV.

Quumque et hodie certa vitae genera cum infamia minore coniuncta esse credantur: (§. CCCCIX, 3.) talia praecipue sunt, 22) quae in sordidissimis operis versantur, veluti excoiatorum, castrantium sues, non autem 23) balneatorum, aliorumque, quos olim notauit vulgus, ab omni vero infamia immunes, et iuris collegiorum capaces esse voluerunt leges imperii. *) REC. IMP. anni MDLXXVII. Tit. XXXVII. §. I.

De infamia minore opificū, qui in rebus sordidis versantur.

*) Recensentur ibi textores, tonsores, opifiones, publicani, et molitores, quorum liberos ne suo quidem aevo ad vllam dignitatem ecclesiasticam adspirare potuisse, obseruat MONACH. S. GALLI in *vita Caroli M. Lib. I. Cap. VIII. apud CANISIVM*. Sed iam alibi obseruavi, non omnes statim artifices opificesque initio in certas tribus ac collegia coaluisse, sed quosdam artes et a faece plebis ac seruilis conditionis hominibus exercitas, ac proinde, quum sola opificia, quae iure corporis, vel collegii in vrbibus gaudebant, honesta dicerentur (*ehrliche und zunftige Handvercker,*) inualuisse paulatim, vt reliqua pro inhonestis et cum ignominia quadam coniunctis venditarentur, aut saltim haberentur despiciatui. Vid. *diss. nostra de leuis not. mac. §. XXX*. Hinc CONR. DE FABARIA *de Casib. Monast. S. Galli Cap. XIV.* vbi recenset scurras, qui Dithelmum Comitem, fratricidam, publice laceffiuerint conuiciis, in eum numerum refert pelliparios, (*Garber und Kurschner,*) panifices, coriarios, textores, respillones, immosores, per quos qui intelligendi sint, nisi legendum videatur molitores, ego quidem me fautor scire cum ignarissimis. Vid. GOLDAST. *Tom. I. Script. rer. Alam. p. 88. et 142.*

§. CCCCXVI.

Ex natoꝝum
extra ma-
trimoniũ .

Quemadmodum porro olim et nascendi fors existimationem quodammodo minuit: (§. CCCCIX, 4.) ita 24) et hodie antiquum obtinere animaduertimus Germanos, et hinc 25) natos extra matrimonium alibi ab honoribus, alibi 26) a collegiis opificum,

ficum, alibi, 27) vbi a fisco vindicantur in seruitutem, ex ipso numero ciuium excludi. Sed quum miseranda potius, quam odio prosequenda sit fors eorum, quos parentum improbitas sine sua culpa pessum-dedit: merito hanc iuris antiqui iniquita-tem damnarunt posteri, maxime ab eo tempore, quo, efflorescentibus in Germa-nia optimarum artium studiis, experiundo didicerunt, posse et hanc maculam doctri-na et virtute elui, quae miseris parentum culpa haesisset. *)

*) Nescio, annon inter primos opinionem hanc veterem absurdissimam re ipsa refutavit DESIDERIVS ERASMVVS ROTERODAMVS, qui e furtiuis amoribus natus, solo ingenio eam sibi gloriam peperit, quam, quoad homi-nes erunt, nulla vmquam delebit obliuio, quin et ad summos honores, ipsamque pur-puram adspirare facile potuisset, nisi ei quo-vis honore potius fuisset otium litterarium.

§. CCCCXVII.

Denique quum veteres illi infamiae ef-fectus, quos supra descripsimus, ne ho-die quidem plane exoleuerint: (§. CCCCLIX, 5.) rationem inde reddideris, 27) cur infamia notati nec ad honores, nec 28) ad nostra vsque tempora in opificum col-legia, nec 29) ad testimonii dictionem admis-si soliti sint: quamuis 30) fatendum sit, hunc rigorem fere inter opifices duntaxat durasse, et 31) permulta hic mutasse le-ges recentiores ipsumque saeculum nostrum;

Effectus
infamiae.

Q 5 quod

quod ad quemuis ingenii cultum humanitatem, que magis magisque quotidie enititur. Vid. THOMAS, *not. ad pand. tit. de his qui not. infam.*

T I T. XVIII.

De Quarta Hominum diuisione, et statu peregrinorum.

§. CCCCXVIII.

Diuisio
quarta ho-
minum in
ciues ori-
ginarios,
aduenti-
cios et pe-
reginos.

Quamuis non paucae adhuc superessent hominum diuisiones: vel ipsa tamen promissae breuitatis fides, quanto omnia transcurfu dicenda sint, admonet. Quare sub finem libri huius primi quaedam tantum subiicere iuuat de differentia CIVIVM ORIGINARIORVM ET ADVENTITIORVM, nec non PEREGRINORVM, ne diuisionem illam, in omnium fere gentium iurisprudencia obuiam, at in Germania parum hodie vtilem, *) penitus praetermisisse videamur.

*) Scripsit *de iure peregrinorum* pereruditam dissertationem IO. SCHILTERVS, quam quisquis euoluerit, illico animaduertet, in Germania parum interesse inter ciues et peregrinos, et durioris illius conditionis, in quam hos detruserat Romanorum superbia, ne vmbra quidem in Germania nostra adpatere. Quare et hic antiquos Germanorum motes cum iure hodierno comparare nec in iucundum futurum existimo, nec infructuosum.

§ CCCCXIX.

§. CCCCXIX.

Primo itaque tenendum, non fuisse ul-
lam nationem magis in peregrinos huma-
nam ac hospitalem, quam Germanos, ad-
eo, ut ipsi scriptores Romani hanc eorum
φιλοξενίαν mirarentur. IUL. CAES. de bell.
Gall. Lib. VI. Cap. XXI. Hospites violare fas
non putant. Qui quaque de causa ad eos
venerint, ab iniuria prohibent, sanctosque
habent: iis omnium domus parent, victusque
communicatur. Et TACIT. de mor. Germanic.
Cap. XXI. Hospitiis non alia gens effusus in-
dulget. Quemcumque mortalium arcere re-
ctus nefas habetur: pro fortuna quisque adparatis
epulis extipit. Quum defecere, qui modo hos-
pes fuerat, monstrator hospitii et comes, pro-
ximam domum non inuitati adeunt; nec interest,
pari humanitate extipiuntur. Notum ignotum-
que, quantum ad ius hospitii, nemo discernit.
Absenti, si quid poposcerit, concedere moris, et
poscendi inuicem eadem facilitas. Denique pau-
cis interiectis: *Victus inter hospites comis.*

Germani
veteres ho-
spitales.

§. CCCCXX.

Eadem et postea humanitas fuit gentium
Germanicarum *) et borealium. Salm de
Suionibus in libello de *Daniae situ* refert
ADAMVS BREMENSIS, iis omni probro grauius
videri, hospitium denegare transeunti, ita,
ut certamen habeant inter se, quis dignus
sit hospitem recipere. Ei illos omnia exhibe-
re humanitatis iura, quor illic commorari
velit diebus, ad amicos suos illum certatim

Id et de
medio ac-
uo dicen-
dum.

per singulas dirigere mansiones. Quibus similia sunt, quae de gentibus borealibus refertur **IO. MAGNVS hist. Goth. Lib. IV. Cap. 1.** et **LOCEN. antiqu. Sueogoth. Lib. II. Cap. XXII. p. 99. sequ.** **ANT. VIETH Beschreib. des Landes Dietmarsf. Part. II. Cap. IV. p. 102. sequ.**

*) Argumento esse potest **LEX BVRG. tit. XXXIII. §. L** *Quicumque hospiti venienti refectum aut forum negauerit, trium solidorum inlacione mulctetur*, eique similis sanctio in **CAPITVLAR. Lib. I. §. LXXV. Conf. LVP. FERRAR. Epist. XI. XLII. XLV. LXXI.** Ex quibus locis patet, non soli cuiusvis virtuti relictum fuisse hoc officium, uti solent alia, quae officii magis et voluntatis sunt, quam necessitatis: sed multa coercitos esse illos, qui minus hospitales essent. Ast seueriores multo Gothi, apud quos aedes eorum, qui viatores recto ter arcuisse comperti essent, ex legis praescripto incensas esse, tradit **IO. MAGNVS ibid.**

§. CCCCXXI.

Victos ciuitate donabant.

Eiusdem humanitatis erga peregrinos id quoque haud leue argumentum est, quod victores non ultra praelium fauissent, sed victos non modo seruarent, verum etiam plerumque in ciuitatis suae societatem reciperent. Sic Arborichos, (forteam Armoricos,) a Francis ciuitate donatos, refert **PRÆCOP. de bell. Goth. Lib. I.** idemque beneficium hi postea praestitere Saxonibus, quos Francis coadunatos, unum cum illis populum factum esse, scribunt **EGINARD. vit. Caroli M. Cap. VII. et POLTA SAXO. ad**

ann. DCCCIII. nec non Frisis, Burgundio-
nibus, Thuringis, Bauaris, quos seruitu-
te oppressos esse a victoribus, nemo vete-
rum tradidit. *) In Venedos tamen vel
Slaucos, qui implacabili odio non modo
Germanum, sed ipsum Christianum nomen
persequabantur, paullo inclementius consu-
luisse Germanos, non inficiamur, eosque
in seruitutem redactos esse, iam supra nos
obseruare, meminimus.

*) Solos ergo, vti videtur, Alamannos hoc
factum mansit, vt perdomiti praelio Tolbia-
censi, a Chlodouaeo in seruitutem redige-
rentur, quamuis postea, comperta eorum
fide, paulatim benignius habiti fuisse vi-
deantur. Saltem sub Carolingis eandem Ala-
manniae, ac reliquarum prouinciarum, fuis-
se conditionem, ex scriptoribus antiquis,
qui de casibus monasterii S. Galli commen-
tati, et a MELCH. GOLDASTO in *script. rer.
Alam. Tom. I.* editi sunt, satis constat.

§. CCCXXII.

Nec mos erat gentibus Germanicis, agro
mulctare victos, sed partem tantum sibi
poscere, reliqua dominis relinquere sub
lege annui vectigalis. Sic tributarios Thu-
ringos fecit Chlodouaeus. GEST. REG. FRANCO-
CAP. X. Et Burgundos agrum, quem in
Gallia occupauerant, cum Gallis senatori-
bus diuisisse, refert MARIUS AVENTICENSIS in
Chron. apud DV CHESNE Tom. I. Et exstat
lane de hac diuisione testimonium in LEGE
VYRG. tit. LVII. Simile fuisse institutum Vi-

Partem
tantum a-
gri sibi
vindicat

igothorum et Ostrogothorum, obseruat
 HERT. *notit. veter. Germ. popul. Part. III.*
Cap. VII. §. V. De Langobardis IDEM *ibid.*
Cap. IX. §. III. Nec dubito, quin idem fe-
 cerint Franci, quando in Gallia sibi nouas
 fedes quaesuerunt, adeoque et hi parte
 agri sibi vindicata, parte Gallis relicta, il-
 lis immunitatem dederint, *) his tributa
 imperarint.

*) Et haec vera origo esse videtur TERRAE
 SALICAE, id est, Francis sub lege immuni-
 tatis datae. Nec dubium est, Francos idem
 institutum seruasse postea, quum Alaman-
 nos, Thuringos, Burgundos, Frisios, Saxo-
 nes deuicissent. Et hinc factum arbitramur,
 ut *terrae Salicae* et in his prouincijs, me-
 diaque Germania mentionem fieri videamus,
 et quidem saeculis etiam insequentibus,
 quum pridem euanuisse credidisses Saliorum
 memoriam. Adferri sane possunt chartae non
 modo antiquiores, quales sunt apud BRO-
 VVER *Annal. Trev. Lib. IX. ad ann. DCCCCIX.*
 CAR. DV FRESNE *in Glossar. voce Lex Salica*
 TRAD. FULD. *apud Pistor. Lib. III. n. XXVIII.*
 verum etiam recentiores, apud ZYLLES. *Def.*
Maxim. p. 31. TOELN. Cod. Dipl. p. 17. et 22.
 GOLDAST. *Tom. II. Script. Alam. n. XXVIII.*

§. CCCCXXIII.

Multo minus ergo Germanicae originis
 gentes victos populos patria expellebant,
 nisi quod Saxones perfidia sua aliquando
 eiusmodi deportationem mererentur. ANNAL.
 LAMBECC. *ad ann. DCCXCIX. FULD. ad ann.*
DCCCIV. Potius unicuique genti deuictae
 suae

Populum
 quemque
 suis legi-
 bus vivere
 patiebantur.

suæ leges, sui que mores patrii relinquebantur, adeo, vt apud Gothos, Francos, Burgundiones et Langobardos, vnus lege Romana, alter Salica, alii Langobardica, Gothica, Burgundica, Alamannica vel Boica viuerent. *) Vid. HIST. IVR. CIV. Lib. II. §. XV. sequ. nec vllus cogere tur legibus gentis victricis sese subiicere, dumne aliquid, quod Christianæ pietati repugnare videbatur, admitteret. Quod in primis probatur ex CAPITVLAR. de partib. Saxon. apud BALYZ. Capitular. Tom. I. p. 250.

*) Sic VISIGOTHI prouincialibus reliquerunt vsum iuris Romani: eumque in finem corpus Alaricianum compilatum nouimus, IAC. GOTHOFRI proleg. Cod. Theod. Cap. X. quamuis eius iuris vsum postea aboleret Childsvindus Rex, LEX VISIG. Lib. II. tit. I. §. IX. Idem et OSTROGOTHOS fecisse, ex CASSIODOR. Var. Lib. I. Cap. I. Lib. II. Cap. IV. et GREG. TYRON. Hist. Lib. II. Cap. XXXIII. patet. Similis fuit humanitas BVRGVNDIONVM. Vid. LEX BVRG. præfat. p. 267. FRANCORVM, teste AGATH. Lib. I. p. 7. et aliarum gentium: eiusque moris diu post eos fuisse tenacissimos, satis ostendunt exempla apud GVICHENON. Bibl. Sebus. Cent. II. n. III. p. 188. Cent. I. n. XCIX. p. 170.

§. CCCCXXIV.

Illa quoque mira Germanicarum nationum humanitas est, quod nemini temere ad se confugienti iura ciuitatis, honorum, militiae, negarent, hominesque non tam natali solo, quam ingenio ac virtute, aestimarent.

Peregrinos
facile su
scipiebant.

marent. SALV. MASSIL. *Lib. VI, de gubern. Dei pag. 90. Inter haec vastantur pauperes, viduae gemunt, orphani proculcantur, in tantum, ut multi eorum, et non obscuris natalibus editi, et liberaliter instituti, ad hostes fugiant, ne persecutionis publicae adflictione moriantur: quaerentes scilicet apud barbaros Romanam humanitatem, quia apud Romanos barbaram inhumanitatem ferre non possunt. Et quamvis ab his, ad quos confugiunt, discrepent ritu, discrepent lingua, ipso etiam, ut ita dicam, corporum atque induuiarum barbaricarum foetore dissentiant: malunt tamen in barbaris pati cultum dissimilem, quam in Romanis iniustitiam saevientem. Itaque passim vel ad GOTHOS, vel ad BACAYDAS, vel ad alios ubique dominantes barbaros, migrant, et migrasse non poenitet. Adde CAPITVL. CAR. CALVI tit. XIV. §. IX. p. 66. Tom. II. edit. Baluz. et chartam eiusdem apud eumd. Tom. II. pag. 1444. *)*

*) Similes chartae exstant Ludouici Pii Imp. quibus anno Imperii II. et III. Hispanis quibusdam, ad se confugientibus non modo sedes, quas occupauerant, sed et varias immunitates et priuilegia indulget. Eas tamquam praeclatum humanitatis erga peregrinos, Sarracenorum iniuriis patria extorres, exemplum ex metropolitanae ecclesiae Narbonensis tabulariis edidit PETR. PITHOEVS *inter annal. et hist. Franc. script. coet. XII. p. 427. sequ.*

§. CCCCXXV.

Fieri non potuit, quin fama humanita-
tis

Hinc adue-
nas ciuita-
te donat.
barr.

tis inusitatae, qua peregrinos omnes ad se fugientes excipiebant, plures pelliceret, ut inter Germanos, quam in patria, fortunam experiri mallent. Historia enim satis docet, eos peregrinos bene meritos civitate donasse, veluti Euspicium et Maximinum, ad quos Chlodouaeus M. in charta apud DACHER. *Tom. V. spicileg: Vos ergo, inquit, Euspici et Maximine, desinite inter Francos esse peregrini.* Multi quoque peregrini ad summas non modo in ecclesia, sed et in republica, dignitates adspirabant, *) quales in Francia fuerunt, Theodorus et Proculus, Episcopi Turonenses, qui de partibus Burgundiae aduenerant, Francilius, Episcopus ibidem ex senatoribus, GREG. TURON. *Hist. Lib. III. Cap. XVII.* Chremelinus, genere Romanus, Villibadus, natione Burgundio, patricii et duces, et alii innumeri, quos passim celebrant praefati annales. Unde et Romanos, conuiuias regis, memorat LEX SAL. *Tit. XLIV. §. VI.*

*) Exceptis tamen Iudaeis, qui religionis odio nec ad militiam, nec ad consilium publicum, nec ad iudicum dignitatem admittebantur, immo ne vectigalia quidem conducere poterant. Vjd. SYNOD. PARIS. V. *Cap. XV.* ARVERN. *Cap. IX.* MATISCON. I. *Cap. XIII.* De eorum tamen insolentia singularem libellum scripsit AGOARDVS *Tom. I. Op. p. 62. edit. BALVZ.* Quum enim anno DCCCXXVIII. edictum ab Imperatore impetrassent, quo cauebatur, ne mancipium Iudaicum, inuito domino, baptismo imbueretur, iique, hoc praefatio ruti, paullo insolentius sese gerere coepit.

coepissent aduersus Christianos, Agobardus non modo eorum audaciam hoc libello, alioque, quem *de Iudaicis superstitionibus* inscripsit, nec non *epistola ad Nibridium, Narbonnensem episcopum de cauendo conuietu et societate Iudaica* masculè repressit, verum etiam insequente anno **DCCCXXIX.** habita Lugduni synodo, vniuersis episcopis, qui eo confluxerant, persuasit, vt scripta ad Imperatorem epistola eum ad coercendam Iudaeorum insolentiam cohortarentur. Quae omnia pluribus illustrauit laudatus **BALVZIVS.**

§. CCCCXXVI.

Peregrini
tamen mi-
nore sum-
ma compo-
nebantur,
quam ci-
ues.

At quamuis satis humani aduersus aduentitios et peregrinos essent Franci et Germani reliqui: negari tamen non potest, prae peregrinis aliquam praerogatiuam fuisse ciuium. Primo enim hi maiore pecuniae summa componebantur, (vti loqui solebant,) quam peregrini. Qui *ingenuum Franconem aut barbarum, aut hominem, qui lege Salica viuebat, occiderat, VII. M. denariis, id est, solidis CC. culpabilis iudicabatur. LEX SAL. tit. XLV. §. I.* Qui Romanum tributarium, *MCCC. denariis, id est sol. XLV. ibid. §. VII.* Qui aliquem *in truste dominica occiderat, exsoluere tenebatur XXIII M. denarios, seu solidos DC. qui Romanum hominem, conuiuam Regis, XII M. denarios, id est solidos CCC. ibid. §. IV. et VI.* Quale discrimen persaepe in aliis veterum Germanorum legibus reperies. *)

*) Vn-

*) Vnde ex VVENDELINI gloss. Salico, voce Romanos obseruat HERT. Notit. Regn. Franc. Cap. III. §. I. p. 227. Francos se duplo nobiliores putasse Romanis. Sane et in LEGE RIPVARIORVM maior semper poena ei irrogatur, qui Ripuarium occidit, vel percussit, vel alia quacumque iniuriz adfecit. Paulo humaniores reliquis fuere Burgundiones, quorum LEGE tit. X. §. I. legimus: *Burgundio et Romanus vna conditione teneantur.*

§. CCCCXXVII.

Deinde peregrinos, vagabundos saltim, et nullos certos lares ac penates sibi constituere volentes, quos *mangones* et *cotriones* *) vocabant, legibus seueris coercerentur Franci. CAPIT. CAROLI MAG. anni DCCLXXXIX. §. LXXVII. Quin eos in seruitutem videntur redegisse, nisi ob barbarorum crudelitatem e patria fugissent. Ita enim intelligo loca CAPITVLAR. Lib. III. §. XVIII. et Lib. IV. Adpend. §. II. vbi accuratum aduenarum indicem facere iubentur missi dominici: nec non praeceptum CAROLI CALVI Capitular. tit. XIV. §. IX. pag. 66. *De aduenis, qui oppressione NORMANNORVM vel BRITANNORVM in partes istorum regnorum confugerant, statuerunt seniores nostri, ut a nulla reip. ministro quamcumque violentiam vel oppressionem, aut exactionem patiantur, sed liceat eis conductum suum quaerere et habere, donec aut ipsi redeant ad loca sua, aut seniores illorum eos recipiant. Nullus autem eos INSERVIRE praesumat, eo quod loco mercenarii apud aliquem manserint, nec*

Et quibusdam locis in seruitutem redigebantur.

certa

cenſum aut tributum exigere. (Conf. §. XXXVI.) Multo clarius de huiusmodi conſuetudine terrae Ghifnensis et iure Coluelrerli ibi recepto, scripsit LAMB. ARDENS. *hiſtor. Com. Ardens. et Guifnensium. Cap. XXXVI. apud LVDEVVIG. Reliqu. MSS. Tom. VIII. p. 419. sequ.*

*) *Mangonum* vocabulum Germanicum esse putat B. RHENANVS *Rer. Germ. Lib. II. Mangonum*, inquit, adhuc nomen et res manet, apud Germanos *die Mengen*. Sed *mangones* aequae ac *cociones* (ita enim scribendum erat,) sunt circumforanei, qui res minoris pretii vicatim circumferunt. FESTVS: *Arillator, cocio*. Conf. DV FRESNE *Glossar. Lat. voce Cocio*. Coluelrerli denique nihili vocabulum videtur, dicendi potius Coluekerli. Ait enim LAMBERTVS: *Qui clauati seu clauigeri a claua dicebantur, agnominati ab eo, quod non licebat eis aliud genus armorum, nisi clauam tantum, basulare. Colue autem vel Kolbe est claua. Vnde Coluekerl, clauiger. Hos quoque aduenas in seruitutem redactos, et clauam ferre, simulque pensionem opprobriosam incurrere, et quasi de iure persolvere coactos esse, scribit LAMBERT. ibid. p. 419.*

§. CCCCXXVIII.

Bona eorū
iure albi-
nagii fisco
vindicata.

Denique iam olim, saltim apud Francos, peregrinis extra patriam fato functis, valuit IUS ALBINAGII, ut de rebus suis, quas relinquerent, disponere non possent, sed eas omnes fiscus regius vindicaret. Agit de hoc iure Francorum prolixè CAR. DV FRESNE *in Gloss. Latin. sub voce Albanus,*

banus, sed nullum adducens testimonium vetustius. At nos iam alibi adduximustabulas CAROLI M. monasterio Hohenaugiensi concessas apud MABILLON. *Annal. Benedictin. Tom. II. pag. 697.* in quibus res PEREGRINORVM propriae esse dicuntur regis, secundum legem Francorum, excipiunturque soli peregrini Scoti, quibus omnibus reges Francorum libertatem dederint, ut nullus raperet aliquid de rebus eorum. *)

Qui locus eo est notatu dignior, quo clarius ex eo intelligitur, ius illud odiosissimum et antiquum, et ex ipsis Francorum legibus profectum esse.

*) CAR. DV FRESNE in *Gloss. Lat. Tom. I. p. 124.* obseruat, ex quorundam opinione Albanos primum dictos Scotos, quibus consuetudo peregrinandi paene in naturam versa fuerit, ut ait VVALFR. STRAB. *Lib. II. de vita S. Galli Cap. XLVII.* Hos enim Albanos vel Albanicos olim dictos esse, pluribus testimoniis probat. Sed hoc ipsum CAROLI M. diploma Hohenaugiense ostendit, Scotos exemptos fuisse ab illa lege, adeoque vix verosimile est, ab iis esse iuri illi Albinagii vocabulum arcessendum.

§. CCCCXXIX.

Enimuero haec Germanis innata et a natura ipsa impressa humanitas facile subegit posteros, ut paucos hos peregrinitatis effectus tollerent. Sic enim 1) quibusuis fere peregrinis aditum non modo ad iura ciuitatum specialium, sed et 2) ad militiam et honores patere, animaduertimus, quam-

Peregrini
hodie iis-
dem fere
iuribus, ac
ciues, fru-
untur.

quamuis 3) non sine praerogatiua aliqua
 ciuium, si eiusdem sint meriti. Sed et 4)
 iisdem illos frui connubii et contractuum
 iuribus, res ipsa docet, nisi quod in nun-
 dinis quibusdam praerogatiuis donari mu-
 nicipes, iam supra vidimus. (§. CXVII.
 et CXVIII.)

§. CCCCXXX.

Paucissimis
 locis redi-
 guntur in
 seruitu-
 stem.

Praeterea 5) diram illam consuetudi-
 nem in seruitutem redigendi peregrinos et
 aduenas, plerisque locis abolitam esse, cer-
 tum est. Apud Ghisenses saltem saeculo
 XI. hanc consuetudinem fustulisse Manaf-
 sen, Comitem, tradit LAMBERT. *Ibid. pag.*
421. Et 6) alibi quoque paucae eius reli-
 quiae manent, veluti in tractu Algouiae,
 vbi aer seruos reddere dicitur, (§. XXXVI,
 3.) nec non in Palatinatu, vicinisque tra-
 ctibus, vbi ab antiquissimis temporibus ob-
 tinet *ius vvildfangiatus*, sed arctis admo-
 dum limitibus circumscriptum laudo Heil-
 brunnenfi. *)

*) Attamen nuper admodum ex actis Pader-
 borna ad nos transmissis didicimus, et ibi
 aerem alicubi seruos facere, eiusque condi-
 tionis esse, quicumque certa praedia intra
 certum tractum possident, nisi libertatem
 domini clementia impetrarint, quorum co-
 dicillorum exemplum in ipsis actis exstabat.

§. CCCCXXXI.

Ius albinagii in Ger-
 mania vbi-
 que cessat.

Denique 7) et ius albinagii adhuc in fo-
 la Gallia superesse nouimus, *) GREG.
 THOLOs. *Lib. III. Syntagm. Cap. XII. n.*
VIII.

VIII. sequ.) quippe 8) in Germania ac reliquis imperii prouinciis abrogatum a Fridrico II. Imp. anno ciro cc xx. *Auth. omnes peregrini C. comm. de success.* Hanc enim legem non ad solos Italos, uti vulgo putant, pertinuisse, sed ad vniuersum imperium, cum subiuncta illi diplomati Honorii Papae confirmatio docet, in qua leges eo diplomate comprehensas *pro utilitate omnium Christianorum editas esse*, scribit, GOLDAST. *Const. Imp. Tom. I. p. 376.* tum ipsius Fridrici Imp. praefatio, qua illas leges in die, qua de manu summi Pontificis recepit imperii diadema, editas, per totum imperium suum, cunctosque populos, quae clementiae suae regat imperium, publicati iubet.

*) Recte itaque obseruauit BODINVS *de republ. Lib. VI. n. LXII.* iuris albinagii in Germania nullum superesse vestigium, nisi quod Hanonios vicinae Galliae mores, veluti quaedam contagione infecisse videantur. Sane apud eos seruari hunc moris antiqui rigorem, testantur FRANC. ZYPAEVS *Not. Iur. Belg. p. 187.* PETR. GYDELIN. *Iur. nouiss. Lib. V. Cap. X.* NIC. BVRGVND. *ad Consu. Flandr. tract. XIV.* quamuis primus obseruet, eos hoc acerbo iure uti non aduersus Brabantos, Leodienses, Germanos, sed aduersus Francos, aliosque, qui ultra Scaldim habitent, et apud Hanonios diem obierint supremum. Sed de statu peregrinorum, et vniuerso personarum iure haec delibasse suffecerit. Itaque ex instituti nostri ratione iam ad alteram *IVRIS GERMANICI partem*, quae est de *IVRE RERVM*, prouehimur.

LIBRI II.
DE IVRE RERVM.

P A R S I.

T I T. I.

De Variis rerum secundum ius Germanicum diuisionibus.

§. I.

Quid intel-
ligamus
per res?

Es nobis hic sunt omnia, quae existunt, solis exceptis *personis*. Nam et *actiones*, quatenus in bonis nostris sunt, et si considerantur tanquam iura, quae nobis competunt, sunt RES incorporales, quamuis consideratae tanquam medium ius nostrum persequendi, pro tertio, et diuerso a rebus, iuris obiecto recte habeantur.

§. II.

Germanorum
quodis re-
ligio?

Prima rerum diuisio iure Romano est, quod quaedam *DIVINI*, quaedam *HUMANI IVRIS* esse censeantur. *l. i. pr. ff. de rer. diuis.* Germani vetustissimi templis carebant, nec, teste *TACITO de mor. Germ. Cap. IX.* cohibebant parietibus Deos, neque

in

in ullam humani oris speciem adsimilare eos, ex magnitudine coelestium arbitrabantur. Lu-
cos ac nemora consecrabant, deorumque nomi-
nibus adpellabant secretum illud, quod so-
la reuerentia videbant. Itaque et aras, qua-
les apud Romanos aliasque gentes memo-
rantur, eos non putares habuisse, multo-
que minus simulacra et vasorum sacrorum,
ex auro argentoque confectorum, adpara-
tum, quem potissimum rerum sacrarum no-
mine Romanis venisse, nouimus. Sed, si
dicendum quod res est, maioribus nostris,
profanorum Deorum cultui adhuc deditis,
nec templa, *) nec alia loca sacra, nec
arae, nec simulacra, nec aliae huiusmodi
res sacrae defuisse videntur.

*) Sane enim TANFANAE templum, a Ger-
manico Caesare euersum, apud Maros ex-
stitisse, testatur TACITVS *Annal. Lib. I. Cap.*
LI. IDEM de morib. German. Cap. XL. men-
tionem facit templi HERTHI, id est, Terrae
matris, cuius et penetrabile in casto nemore,
et vehiculum veste tectum describit. Sed et
barbaras aras, apud quas Germani tribunos
et primorum ordinum centuriones maestauerint,
commemorat IDEM *Lib. I. Annal. Cap.*
LXI. At fuerint haec fortassis caeae porius
ac tuguria, quam templa magna et splen-
dida, et arae non nisi caespitum vel saxo-
rum congeries, quales passim ob saxorum
sibi inuicem impositorum molem non sine
stupore spectamus, veluti prope Helmsta-
dium, CONRING. *de antiqu. statu Helmst. p.*
51. in Holsatia prope Vvedeliam, ARNKIEL.
Cimbr. Heydentb. Lib. I. Cap. XXX. S. IV.
in Dania VVORM. *mon. Dan. Lib. I. Cap. III.*
Hein. El. iur. Germ. T. I. R de-

386 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. I.*
denique in Drentia : *VEB. EMM. Hist. Fris.*
Lib. I. et alibi.

§. III.

Habebant
templa, a-
ras, simula-
cra, lucos
colles, ar-
bores, fon-
tes sacros.

Habebant ergo Germani templa, sed pauciora, quibus medio aeuo quaedam alia, veluti apud Saxones Irminfulae, apud Slauos Radegasti, apud alios alia accessisse arbitramur, de quibus Slauorum fanis consuli meretur HELMOLD. *chron. Slau. Lib. I. Cap. XII. et ibi BANGERTVS pag. 125. sequ.* Habebant et simulacra sua, quae lucis detracta secum in praelium ferebant, *TAC. de mor. Germ. Cap. VII.* quibus postea refertissima etiam Slauorum fana fuisse, testantur *DITM. Chron. Lib. VI. p. 381. et HELMOLD. Chron. Slau. Lib. I. Cap. XII.* Habebant denique aras, sacros fontes, *ADAM. BREM. Lib. I. Cap. VI. VVILLIBALD. Vit. S. Bonif. Cap. VIII.* sacras arbores, et in primis quercus, de quibus *AVENTIN. Lib. III. Ann. Boic. Cap. I. CAPITVL. Lib. VII. §. III. et VI.* sacros colles, de quibus *AVENTIN. Lib. III. Cap. I.* sed in primis lucos et siluas, auguriis patrum et prisca formidine sacras, *) quale castum illud nemus apud *TACIT. de mor. Germ. Cap. XL.* lucus Semnonum apud *EVMD. Cap. XXXIX.* alique, quos describunt *IDEM Lib. IV. annal. Cap. LXIII. annal. Lib. II. Cap. XII. et hist. Lib. IV. Cap. XIV. HELMOLD. chron. Slau. Lib. I. Cap. LXXXIII.*

*) Quanta has religione coluerint, vel inde patet, quod arborem in iis caedere sacrilegium videretur. Ad quam Germanorum super-

perstitutionem adludens CLAUDIANVS de laudibus Stilich. Lib. I. v. 228.

*Vt procul Hercyniae per vasta silentia siluae
Venari tuto liceat, lucosque verusta*

*Religione truces, et robora numinis instar
Barbarici, nostrae feriant impune bipennes.*

CONF. INDICVL. SUPERST. PAGAN. Cap. VI. apud BALVZ. Capitul. Reg. Franc. Tom. I. p. 150. CAPITVL. de part. Sax. ibid. p. 254. et quae obseruauit SAGITTAR. in antiqu. gentil. Thur. Lib. I. Cap. III.

§. IV.

Itaque procul dubio res DIVINI aequae, ac HVMANI IURIS, habuere Germani, et vtraeque iis diserte tribui animaduertimus a TACITO Lib. I. annal. Cap. LI. dum de Germanico scribit: PROFANA simul et SACRA, et celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfanae vocabant, solo aequantur. An vero res diuini iuris in sacras, sanctas, religiosasque distinxerint, ignorare me quidem fateor, quamuis res non modo sacras, sed et alias multas, quibus religio deberetur, et ipsa fortassis conditoria, sanctione poenali muniuisse videantur. *)

Ergo et apud Germanos res vel diuini vel humani iuris.

*) Tantum enim abest, vt impune violare licuerit rem vllam sacram, vt et iis, qui vidissent eam, vel iussi, et sine irreuerentia attigissent, pereundum esset. TAC. de mor. Germ. Cap. XL. Dicatum in eo vehiculum, veste contactum, attingere vni sacerdoti concessum. Et paucis interiectis: Mox vehiculum, et vestes, et, si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Serui ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc

error, sanctaque ignorantia, quid sit illud, quod tantum perituri vident.

§. V.

An et di-
uisio in sa-
cras, san-
ctas et re-
ligiosas no-
ta fuerit
Germani-
am Chri-
stianis.

Ceterum iis temporibus, quibus Christo nomen dabant Germani, Christiani etiam adsumserant notionem illam rerum SACRARVM, SANCTARVM et RELIGIOSARVM, quam in iure Romanoprehendimus, ac proinde dubitari nequit, quin Gothi, Franci, Burgundiones, Langobardi, et reliquae originis Germanicae gentes, vna cum religione Christiana hanc ipsam opinionem imberint, illaque eo facilius radices egerit, quo magis ei iam olim, quam adhuc simulacra colerent, fuissent adueti.

§. VI.

Quae illis
res sacrae,
sanctae, re-
ligiosae?

SACRAE ergo illis erant res consecratae per chrisma, vti ecclesiae, altaria, vasa sacra, quin et oratoria priuata, quorum vsus saeculo VIII. et IX. inualefcere coeperat, quamuis deinde in synodis quamplurimis damnatus. ZIEGL. *not. ad Lancelot. Inst. iur. can. Lib. II. tit. XVIII. §. II.* DN. BOHEMER. *dissert. de sacris legatorum priuatis.* Eaedem res illis etiam SANCTAE erant, quippe inuiolabiles, et aduersus omnem iniuriam sanctione seuera munitae, et a profanis vsibus secretae, CAPIT. *Lib. I. §. XXXI.* et iure alyli donatae. *) RELIGIOSAE denique non modo sepulcra, quippe in locis sacris et religiosis quaerenda, partim quod ibi animae minus vexari spiri-

ritibus immundis, partim quod sanctorum commendari patrocinio crederentur, ceu plane ex mente pontificiorum loquitur LANCELLOT. *Inst. iur. can. Lib. II. tit. XXIV. §. I.* verum etiam xenodochia, orphanotrophia, ptochotrophia, noscomia, gerontocomia, et similia. LEX LANGOB. *Lib. I. tit. II. §. IX. CAPITVL. Libro VI. n. CVII.*

*) De origine, progressu, et insigni abusu iuris asyli ex instituto egerunt plures, inter quos praecipue consulendi SELDEN. *de iur. nat. et gent. Lib. IV. Cap. II.* GEORG. RITTERSH. PETR. SARPIVS et OSIANDER *de iure asyli*, HOSPINIAN. *de Templ. Lib. I. Cap. vlt.* Attamen non omnes statim gentes ius hoc asyli videntur admisisse. Saltim in LEGE SAX. *tit. III. §. IV. seq.* legimus: *Qui hominem propter faidam in propria domo occiderit, capite puniatur. Capitis damnatus nusquam habeat pacem: si in ecclesia confugerit, reddetur.* Sed haec vel ad specialem casum pertinent, vel ad tempus apud Saxones valuerunt. Postea enim per vniuersam Germaniam valuit illud ius asyli, quoad ecclesiae Romanae sua vbique constitit auctoritas.

§. VII.

Enimuero quum hic nihil singulare habuerint Germani, ipsaque iura rerum sacram ac religiosarum illis non alia fuerint, ac quae inculcat ius canonicum, et quae reliquae etiam gentes Christianae receperant: iis non immorabimur, sed quaedam tantum adiciemus de rebus HVMANI IVRIS, quae apud Romanos in COMMVNES, PVBLI-

Quae communit

CAS, UNIVERSITATIS ET SINGULORVM diuidebantur. COMMUNES Germanis etiam fuisse aerem et aquam profluentem, nemo negauerit: *LEX LANGOB. Lib. I. tit. XIX. §. XII.* quamuis et *ius venti* intra tractum suum sibi vindicasse principes, ex *ANT. MATTH. not. ad Chron. Egmond. Cap. LXVIII.* et *SCHREVELLI Harlema Lib. IV. pag. 181.* discamus: an mare quoque et littora maris, communia putarint, non aeque expeditum est. *)

*) Maris saltem septentrionalis dominium adfectasse videntur variae gentes Germanicae, quae illud passim classibus suis occupabant, et non modo piraticam faciebant, et in littoribus sacra profanaque diripiebant, verum etiam alios vsu maris prohibebant. In Germania antiqua classibus valuisse Suionas, scribit *TACIT. de mor. Germ. Cap. XLIV.* ubi et eorum naues describit. De Saxonum potentia nautica *SIDON. APOLLINARIS Lib. VIII. Epist. VI. et IX.* Sed et de Francis *EVMEIVS in panegy. Constantino Caes. dicto*, nihil clausum esse ait Francis, quo nauigiis pateat accessus. Quantum maria a saeculo nono dominati sint Normanni, et quantam sui formidinem per vniuersam paene Europam circumtulerint, ex historia eorum temporum notissimum est.

§. VIII.

Quae pu-
blicae?

Certius est, plerasque res, quas PVBLICAS vocabant Romani, Germanos nostros vel principibus, vel reipublicae, attribuisse, ita, vt vsus non pateret singulis, nisi quibus

quibus eum concessissent principes, iure, qui praeerant reipublicae. Id sane verum esse de fluminibus, portibus, iisque omnibus, quae *ad iurata* vocari solent, facile probatur. Reges sane Francorum *) sibi vindicabant ius piscandi in fluminibus, idque *suam forestem* vocabant, (vid. *charta Childeberti apud CAR. DV. FRESNE sub voce Foreste p. 486.*) siluas maiores seu forestas, (CAPITVL. REG. FRANC. *Lib. IV. Cap. XLII.*) metallifodinas, (vid. *charta diuisionis a Ludouico Pio anno DCCCXVII. factae apud BALVZ. Tom. I. Capitul. p. 375.*) quin et ipsos thesauros. CAPITVLAR. III. *ann. DCCLXXXIX. in adpend. COD CAROLIN. Epist. DLXI. apud DV. CHESNE Tom. IV.*

*) Eadem iura et reliquos Germanicarum gentium reges et principes sibi adrogasse, nouimus. De fluminibus eorumque incrementis vid. HERT. *de superior. territ. §. XLVII.* de siluis §. XLVIII. de metallifodinis §. XLVI. de thesauris §. XLV. vbi erudite ex antiquitatibus Germanicis demonstrat, has res omnes sibi vindicasse principes, et hinc ea iuribus maiestatis vel regalibus a plerisque iuris publici scriptoribus accenseri. Flumina tamen maiora LEX VVISIGOTHICA *Lib. VIII. tit. IV. §. XXIX.* integra ab vilo piscando occupari contra communem vtilitatem, vetat.

§. IX.

RES VNIVERSITATVM etiam habuisse Germanos, certissimum videtur. Habuere enim comitatus, vicique sua praetoria, mallos,

Quae vni-
uersitatis ?

curias, fora, quamuis contra stadiis, theatris, aliisque huiusmodi aedificiis publicis aequo animo caruerint. Accesserunt postea, quum vrbes extruerentur, cauponae publicae, aquaeductus, balnea, triclinia publica: *hochzeit und tanzhauser*. Singuli quoque pagi hodiernum habent sua pascua communia, filuas communes, familiaeque, quae ad totam vniuersitatem pertinent. Id vero notata dignum, agrum ipsum antiquissimis temporibus non singulorum, sed totius alicuius vniuersitatis fuisse videri, eumque deinde publice quorannis diuidi consueuisse, non singulis, sed totis familiis. Id sane colligimus ex CAES. de bello Gall. Lib. VI. Cap. XXII. et TACIT. de mor. Germ. Cap. XXVI. quamuis ista loca paullo obscuriora sint, et Oedipum adhuc desiderent haec aenigmata. *)

*) CAESAR rem ita describit: *Agriculturae non student, maiorque pars victus eorum lacte et caseo et carne consistit, neque quisquam agrum modum certum aut fines proprias habet, sed magistratus ac principes in annos singulos gentibus cognationibusque hominum, qui una coierunt, quantum eis, et quo loco visum est, attribuant agrum, atque anno post alio transire cogunt*. IDEM Lib. IV. Cap. I. apud Suenos privati ac separati agrum nihil fuisse, scribit. Denique TACITVS: *Agri, inquit, pro numero cultorum ab vniuersis per vicos, (plerique malunt vicos,) occupantur, mox inter se iuxta dignationem partiuntur, facilitatem partiendi camporum spatia praestant. Arua per annos mutant, et superest*
ager.

ager. Nos haec ita accipimus: Cuius vniuersitati, e. g. pago, erat ager communis: *Die gemeine Fluhr*. Illum magistratus quotannis distribuebant secundum familias, ita tamen ut et dignitatis haberent rationem et illustribus ac ingenuis plus, quam plebeiis, assignarent. Possessores illi, vertente anno, cedere cogebantur agro, aliumque accipere, quem magistratus attribuebat, sorti fortassis ac fortunae rem committens. *Sortem*, sane partem agri multo post vocare solitos esse Gothos et Burgundos, ex eorum legibus satis constat. Quin et Vandalis, ipsisque Francis non ignotum fuisse hoc vocabulum, patet ex VICT. TVNVN. *de persecu. Vand. Lib. III.* et GREG. TVRON. *Lib. IV. hist. Cap. XLIX.*

§. X.

Enimuero sicuti illa agrorum communio non multo post TACITI tempora paene desisse videtur: ita et agri, et pleraeque res aliae, SINGVLORVM esse coeperunt: nec fieri potuit, gliscentibus paulatim opibus, quin plura occuparentur a potentioribus, quae antea ad totam vniuersitatem pertinerant. Quin multa possidere coeperunt, quae maiores ignorarant, quo in primis referas hortos, vineas, *) et pomaria, quibus caruisse maiores nostros, testatur TACIT. *de mor. Germ. Cap. XXVI.*

Quae singulorum

*) Vno caruisse Germanos, humore, ex hordeo aut frumento, in quamdam similitudinem vini corrupto, contentos, scribit TAC. *de mor. Germ. Cap. XXII.* addens tamen, proximos ripae et vinum mercatores. Quo ipso hi sese distinguebant a Neruis et Suenis, nihil ad

se vini importari sinentibus, teste CAES. *Lib. II. Cap. XV.* et *Lib. IV. Cap. II.* In Gallia Probum Imp. vites seri permisisse, tradit VOPISEVS in *Probo Cap. XVIII.* At Germaniam magnam saeculo adhuc IX. nondum habuisse vineas, vel inde patet, quod Ludouico Germanico ob vini copiam assignarentur vrbes quaedam trans Rhenum, veluti Moguntia, Spira Nemetum, et Augusta Vangionum. ANNAL. BERTINIAN. ad ann. DCCCXLIII.

§. XI.

Res corporales, in-
corporales,
mobiles et
immobiles.

Non iam immorabimur alteri rerum diuisioni, quam nobis ius Romanum sufficit. Nam et Germanos distinxisse res CORPORALES ET INCORPORALES, quas *iura et iustitia, gerechtigkeiten* adpellari in diplomatibus, videmus: et corporales porro diuisisse in MOBILES, (*fahnriss* vel *fahrende habe*), et IMMOBILES, (*grundstucke*), tam notum ac peruulgatum est, vt eas diuisiones vtramque paginam facere in legibus Germanicis, nemo ignoret.

§. XII.

Diuisio vere Germa-
na in
proprias et
fiscales.

Potius progredimur ad primam ac praecipuam rerum diuisionem in PROPRIAS ET FISCALES, *) quam ita pulcre explicat HIER. BIGNON ad *Marculf. Lib. I. Cap. II. p. 857.* PROPRIETATE ET FISCO duae notantur bonorum species, et vrbus maxima rerum diuisio, quas eo saeculo recepta erat, quod et ex *Cap. XXXIII.* (Marculfi) intra colligi potest. Omnia namque praedia aut PROPRIA erant, aut FISCALIA. PROPRIA seu proprietates

tes dicebantur, quae nullius iuri obnoxia erant, sed optimo maximo iure possidebantur. ideoque ad heredes transibant. FISCALIA uero BENEFICIA siue FISCO vocabantur, quae a rege ut plurimum, posteaque ab aliis, ita concedebantur, ut certis legibus seruitiisque obnoxia cum uita accipientis finirentur.

*) Equidem CAR. DV. FRESNE Glossar. Tom. II. p. 454. Fiscus, feudum, beneficium, praesertim uetustioribus scriptoribus, quia in primaeva feudorum institutione principes terras fiscales seu patrimoniales fidelibus suis seu subditis concedebant in beneficium et feudum, idque ad uitam. Unde fisci nomen retinebant, quia non omnino alienatae erant, sed censebantur esse de dominio donatoris et feofatoris. Sed in eo fallitur uir doctissimus, quod fiscos, uti vocabant, tantum in feudum datos existimat, quum et terras Salicas fisci fuisset, vel saltem a fisco esse profectas, ex iis, quae §. XIV. monebimus, satis superque intelligatur. Fisci huiusmodi villae de MVNRE REGIO possessae dicuntur apud MARCVLF. form. Lib. I. cap. XII. et XXXIII.

§. XIII.

Rursus PROPRIVM, (ita pergit BIGNONIVS,) seu PROPRIETAS duplex. Alia quippe ALODE seu hereditas, proprium paternum aut maternum, erat. Alia non a parentibus accepta, sed labore et parsimonia cuiusque comparata, EX COMPARATO aut EX CONQUISITO dicebatur. Sed postea, et res comparatas ALODII nomine uocauerunt, eoque peruenit, ut allodia liberi iuris praedia, quae nec fidem, nec pen-

Propriarū
aliae alo-
dia, aliae
heredita-
riae vel
uicuae, aliae
ex compara-
to vel
cōquisitae

Stationem haberent, generaliter dicta sint, ad feudi differentiam, quo sensu alodii vocabulum adhuc hodie iure nostro usurpatur. Similia habent idem BIGNON. ad Marculfi Libr. I. Cap. XIII. pag. 895. et SIRMOND. not. ad capitular. tit. VII. pag. 761.

*) Multis veterum testimoniis haec probat HIER. BIGNON. p. 875. et p. 895. Nos iam addimus quaedam loca ex CAPITVL. Caroli Calvi Tit. XXXII. p. 145. et 147. apud BALVZ. Tom. II. ubi horum omnium bonorum fit mentio: *Et missi nostri eis ALODES illorum, quos de HEREDITATE, et de tali CONQUISITV, qui de NOSTRA DONATIONE non venit, habuerunt, reddans. Et paullo post: et sicut praescriptum est, ALODES illorum de HEREDITATE, et DE CONQUISITV, quod tamen de DONATIONE sua non venit, eis concedit. Conf. M. ANT. DE DOMINCY de praerogat. allod. Cap. X. p. 65. sequ. STRVV. de allod. Imperia §. II. III.*

§. XIV.

*fiscalium
aliae feu-
daliae, aliae
salicae*

Neque tamen omnia bona FISCALIA erant feudalia; sed in BENEFICIA et BONA SALICA distinguebantur. Illa et HONORES dicta, CAPIT. Lib. IV. §. XXX. Lib. VII. §. LXXI. CAPITVL. Caroli Calvi tit. XXXII. eaque cum fidelitate et seruitiis, in primis militaribus, coniuncta fuisse, nouimus. Haec inter feudum et allodium veluti media, nec ad seruitia militaria, nec ad fidem clientelarem, possessores obstringebant, at tamen et ipsa a beneficio principum proficiunt, et ad solos masculos trans-

mittuntur.

mittentur EX LEGE SALICA tit. LXII §. VI. *) Conf. DOMINCY de praerog. allod. Cdp. VII. §. IV. sequ. p. 43. STRYV. de allod. imp. §. VII.

*) Ex quo facile patet, non omnino acuram tetigisse ECCARDVM ad Leg. Sal. p. 107. dum terram Salicam non aliam fuisse putat, quam quae ad salam, vel domum curus praecipuam, pertineret. Ita enim vix ratio reddi potest idonea, cur a successione in terram Salicam filiae exclusae sint, nec satis probabiles sunt illae, quas reddit ipse ECCARDVS, quod nimirum, qui aedes paternas receperint, debuerint etiam habere, vnde eas sustentarent: quod seruitiorum militarium onus non filiabus, sed filiis, incubuerit: et filiae praeterea, quum per matrimonia in alienas familias deferrentur, ibi, vnde viuerent, inuenerint. Prima enim ratio non satis vrgens, quum et hodie domos paternas saepe quis adquirat sine terris salicis, et eae tamen ideo non facise corruant. Altera non tam ad terram Salicam, quam ad feudalem, pertinet: tertia iusto plus probat, nempe filias ne proprietatis quidem vllam partem consequi debuisse, sed exsortes esse potuisse hereditatis paternae. Quod tamen nemo dicere.

§. XV.

Nullum est dubium, quin et postea hae rerum diuisiones Germanis, diuissime in vfu fuerint. *) Hinc saeculo adhuc XIII. saepe distinguuntur PROPRIETATES ET FEUDA, illaeque etiam ALLODIA VOCANTUR, cuius rei vltima exempla adferre iuuabit, chartam Philippa

Esedem re-
rum diu-
sion: et
post Fran-
corum
pora vlt-
teruatae

lappi Comitum Flandriae ann. MCLXXX, apud
 MIRAEVM *dipl. Belg. Lib. II. Cap. LVI. p. 285.*
 et alteram Theoderici, Thuringiae Land-
 grauii et Orientalis et Lusatiae marchio-
 nis, ann. MCCXCIX, apud illustr. a^o LVDEVVIG,
Reliqu. MSS. Tom. I. p. 209. sequ. Similiter
 Fulquinus quidam, circa annum DCCCL,
 monasterio Gemblacensi donans IVRIS SVI
 PRABDIVM, in pago Braivibant, in loco, qui
 dicitur Dorp, addit, se donare rem exquisi-
 tam et inexquisitam, rotum, et ad integrum,
 et quod tam de ALLODIO, quam de COMPA-
 RATO, seu de quolibet ATTRACTV, ad se
 ibidem dignoscatur pervenisse. MIRAEVS *dipl.*
Belg. Lib. I. Cap. XLX. p. 141. Denique di-
 visionis feudorum et terrae Salicae exempla
 ex hoc aevo iam supra nos dare, memini-
 mus. (Lib. I. §. CCCXXII. *)

*) Huc etiam merito referas, quae iure Sa-
 xonico, Alamannico, nec non statutis cum
 aliis, tum maxime Lubecensibus et Ham-
 burgensibus, passim dicuntur *vom eigen vnd
 lehen, erbe vnd errungenen vel vvohlgevon-
 nen Gutzern*. Inter quae ratione alienatio-
 num, successionum, et iuris retrahendi non
 leue discrimen statuitur, de quo iam non-
 nulla ex his similibusque statutis differuit
 IAC. FRIDR. LVDOVICI *diss. de distinct. bene-
 rum hereditar. et adquiretorum.*

§. XVI.

Enimvero, uti, quod de rebus *divini iu-
 ris*, sacris, ecclesiasticis, religiosis, in Ger-
 mania obtinet, ex alio fere fonte, quam
 vetere iure Germanico, promanat: ita I.
 hodie

Axiomata
 quaedam
 de rerum
 divini-
 bus.

hodie quoque pleraque aedificia publica, quin II. ipsas quoque aedes. priuatas quodammodo sanctione poenali munitas esse, animaduertimus. III. Res. vero pleraeque *communes*, quatenus occupari ac possideri possunt, et *publicae* omnes iure Germanico etiamnum ad principem pertinent. *) IV. Rerum *uniuersitatis*. conditio. ex ipsa natura collegii. fuit, ac proinde a iure Romano Germanicum hic vix discrepat. Contra V. veteris diuisionis in res *proprias*. vel *alodiales*. et *fiscales*, *hereditarias*. et *adquisitas*, *feuda* et *alodia auita*, (*altwaterliche Stamm-Guter*) vestigia non. pauca, eaque expressissima, supersunt.

*) Quum enim principibus assignandae essent res, vnde ipsi cum familiis viuerent e. consultissimum visum est, ea concedere, quae communia. vel publica essent, ne singuli eo onere premerentur. Eleganter GROTIUS. *de iure belli et pac. Lib. II. Cap. VIII. §. V.* Germaniae autem populi, quum principibus ac regibus quaedam essent assignanda, vnde dignitatem suam sustinerent, sapienter existimarunt ab illis rebus incipiendum, quae sine damno cuiusquam tribui possint, cuiusmodi sunt res omnes, quae in dominium nullius peruenerunt. Quo iure. osos et Aegyptios video. Nam et ibi regum procurator, quem ἰδιον λόγων vocabant, vindicabat res eius generis. Vbi, quae de simili Aegyptiorum instituto refert, auctoritate STRABONIS *Lib. XVII. p. 797.* nituntur.

§. XVII.

Quandoquidem itaque pleraque aedificia publi-

sancta habentur pariter a principum.

publica sanctione poenali munita esse videmus: (§. XVI, 1.) facile explicare licebit, cur 1) principum palatia ita sancta habeantur, ut nec principes ipsos, nec 2) eos, qui ex illorum familia sunt, iniuria aliqua adficere, RITTERSH. *de iure asyl. Cap. III. n. 23.* nec 3) imagines aliasque res, ibi repertas, dolo malo vel culpa corrumpere, STRYK. *de sanctit. resident. Cap. III. n. 14.* nec 4) alios ibi adgredi, aut ulli mortalium vim facere, aut gladium saltim stringere, vel manum verberandi causa tollere liceat, nisi ut vis iniusta repellatur. RICHT. *Part. V. Censil. XX. 5*) Cur in plerisque principum palatiis publice pendeat tabula, cum manu et securi, vel alio signo, quod vocatur *der Burgfrieden*. *) MYLER. *de stat. Imp. Part. II. Cap. LII. §. I.* ERITS. H. *ad l. un. C. de palat. et dom. domin. Cap. XII. n. III.*

*) Quamvis enim et sine huiusmodi signo proposito sancta sint principum palatia, MYLER. *ibid. §. V.* quum recte ostenderit STRYK. *ibid. cap. II. n. 4. sequ.* sanctimoniam illius fundamentum non aliud esse, quam ipsam Principis sanctimoniam: plerumque tamen signa huiusmodi *vs detur* adfigi solent in ipso atrio vel propylaeo, ne imprudentiores in legem, tanquam in laqueum, incidant. SPEIDEL. voce *Burgfried*. In muro palatii Caesarei Viennae depicta est manus, strictum vibrans gladium, cum verbis: *Der Römischen Kaysserl. Majestat Befehl, vnd ernstliche Meinung ist, welcher in diesem Gezirck der Rom. Kaysserl. Burg vnd Freyung mit Zanken vnd Schlagen verfährt, der wird*

mit

mit Vngnad an Leib vnd Leben schyver ge-
straffet vorden. PFEFFING. ad Vitriar. Lib.
III. Cap. XVII. §. 76. p. 1251. Tom. III. Ali-
bi sola adscribuntur verba: Fürstlicher Sachssl.
Burgfrieden.

XVIII.

Eodem pertinet. 6) quod Principum pa-
latia vbique immunita habentur ab omni me-
tatorum onere. TABOR. de metat. Part. I. Hinc et
immunitas
eorum et
ius asyli.
Cap. VII. n. X. 7) Quod ibi ius asyli ob-
tinet, ac proinde neminem inde vi extra-
here licet sine iniuria principis. MAGER. de
Aduoc. arm. Cap. XV. n. LXXVII. seq. FRITSCH.
ibid. Cap. XII. n. 10. MYLER. ibid. Cap. VI. §.
XXIX. 8) Quod simile sibi ius vindicarunt
Regum Principumque primi ordinis legati,
in exterorum principum aulis commoran-
tes. Qua de re inter Innocentium Papam
XI. et Lauardinum acriter disceptatum es-
se, nemo ignorat. *) KVLPIE. de Legat.
Stat. imper. Cap. XIX. §. III. HAHN. de E-
gation. §. CXXXIX. sequ. VVICQUEF. l' Ambaf-
sadeur. P. I. Sect. XXVIII.

*) Vocabatur ius quateriorum vel franchisia-
rum, idque in eo consistere volebat Lauar-
dinus, quod non modo iurisdictionem in fa-
miliam exercere possent legati, verum ec-
iam iure asyli gauderent eorum palatia,
quin et vici, quos habitarent, adeo vt ad-
paritores et viatores, magistratum, (die
Sbirren,) nec quemquam ibi prehendere,
nec eo venire possent. De lice illa, quam
in neruum erupisse nouimus, accurate ege-
runt THOMAS. dissert. de iure asyli legatorum
acti-

aedibus non competente, et V. A. GORN. VAN BINKERSH. de foro legat. Cap. XX. sequ. Opuscul. min. p. 550.

§. XIX.

Poenae eorum, qui palatia. Haec v. o. lant.

Hinc etiam sunt 9) acriores poenae, quae iis, qui intra principum palatia deliquerunt, solent irrogari, veluti 10) quod, qui vel gladium duntaxat strinxerint, vel manum ad verberandum sustulerint, manu truncati in perpetuum, vel ad tempus relegantur: *CARPZ. prax. crim. Lib. I. quast. XL. n. 33. sequ.* 11) quod furta etiam minus atrocia, in principum palatiis admessa, fracta laqueo gula expiantur. *STRK. de resident. princ. Cap. IV. n. 24. sequ.* 12) quod denique et in eos, qui fenestras palatii solo malo confregerunt, vel qui suppellectilem ibi repertam corruerunt, huiusmodi exempla facta esse, legimus. 10. *CHANNT. adpend. ad Bapon. Lib. XXIII. tit. VI. arrest. I. n. 2.*

§. XX.

Sanctimonia aliorum aedificiorum publicorum.

Quumque omnium fere aedificiorum publicorum similis in Germania sanctimonia esse existimetur: (§. XVI, 1.) facile redderis rationem, 13) cur simile ius passim obtineat in dicasteriis, *) 14) ecclesiis, 15) coemeteriis, 16) curiis, 17) foris, 18) cauponis, 19) macellis, ubi caro venditur, 20) vel merces publice expendantur, 21) in portibus et littoribus, quin et in molis, vineis, pomariis quibusdam.

DATT.

DATT. de Pace publ. Lib. L. Cap. VI. Saltim
ita CAUCUM IURE LVBEC. Lib. IV. tit. XV. art.
II. Verbricht. einer vor dem Rath, oder dem
Gerichte, mit VVorten vnd VVercken, desglei-
chen in der Kirchen, vnd Kirchhoffen, auf
dem Rath Hauffe, Gericht Buden, in der Mar-
ckt-Zeit, VVeinkeller, Marckt, Fleisch-Scran-
gen, VVaagen, auf dem Stade bey der Tra-
uen, der soll nach Gelegenheit der Verbre-
chung mit mehrer Straff, dann sonst gebrau-
chlichen, belegt vverden. Dann diese Oerter
haben. BYRGFRIEDEN.

*) Vrsit hoc vel maxime Matthias Imp. quum
Ordines Bœmiae quosdam in arce Pragensi
ex fenestris proiecissent, vveil solches, vwie-
der dieselbe in Dero Prager Schloss vnd Ko-
niglicher Residentz, in der Bohmischen Cantz-
ley, vvo die groste Sicherheit vnd Respeçt seyn
soll, surgenommen vworden, iteinque, vveil
die Standa in Dero Prager Schloss vnd Ko-
niglicher Residentz, in der Bohmischen Cantz-
ley, vnd zwar in der Raths-Stuben, als an
einem vornehmsten Ort, dahin aller recurs,
so vwohl in Iustitien-als des gantzen Landes
angelegenen Sachen ist, auch billig daselbst
der groste Respeçt gehalten vverden, vnd ie-
derman vor Gervalt gesichert seyn soll, mit
gevvapneter Hand kommen, allda zvvren aus
dero Stadthaltern, vnd einen Secretarium,
ohne alle vorgehende Anklag vnd verhojr, ge-
vvaltstha tiger VVeisse angefallen, auch zum
Fenster hinaus in die Tieffe des Schloss-Gr-
bens gesturtzet. Vid. GEORG. RITTERSHVS. de
Iur. asylo. Cap. III. n. 22.

§. XXI.

Et urbium
earumque
territorio-
rum.

Multo magis ergo 22) ipsae vrbes, non modo intra moenia, sed et extra illa, intra agrum suburbanum, gaudebant iure asyli, quod vocabatur *der VVeichfriede*, (*Lib. I. §. CXIII, **) BEYER. *de violat. secur. domest. §. XXI.* quamvis 23) ea pax hodie, sancita pace publica, non maioris momenti sit, quam 24) priuilegia, quae ciues ad singularia certamina auocari prohibebant, qualia olim data esse legimus Noribergensibus, VVAGENSIL. *de Ciuit. Noribr. Cap. XXVII. pag. 253.* Viennensibus, LAMREC. *de Biblioth. Vindeb. Lib. II. Cap. V. p. 81.* Fridbergensibus et Gelenhusanis, LVNIG. *Part. Spec. Cont. IV. tit. Friedb. p. 729. et tit. Gelnh. p. 787.* immo et Francofurtensibus, Tremoniensibus et aliis, de quibus idem LVNIGIVS p. 561. 442. *sequ.*

§. XXII.

Nec non
aedium
priuat. ū.

Quum vero et aedes priuatae quodammodo sanctae Germanis viderentur: *) (*§. XVI, 2.*) non obscurum erit, 25) quid in legibus Germanicis sibi velit vocabulum PACIS DOMESTICAE, *des hauff-friedens.* BEYER. *diss. de viol. secur. domest. §. XXII. et XXVII. 26)* Cur eam violasse dicantur, qui aedes alterius oppugnarunt, vi introierunt, dominum vel inquilinum verberarunt vel vulnerarunt, intra eius parietes, (*innen seinen vier pfahlen.*) 27) Cur ea violatio securitatis domesticae capitalis sit Coloniae,

STATVT. COLON. *art. LXXXIV. et LXXXVIII.*
Vltraiekti, VOET. *ad §. 8. Inst. de publ. iud.*
n. 1. Lubaecae, IVR. LVBEC. Lib. IV. tit.
VIII. art. V. 28) alibi relegatione perpe-
tua digna videatur, vti Hamburgi, *IVS*
HAMB. Part. IV. art. LI. §. vlt. alibi velu-
ti Sufati, Spirae, et in Rustringia, gra-
uiore multa puniatur. *ESBACH ad Carpp.*
P. IV. Const. XIII. def. IV. LEHMANN. Chron.
Spir. Lib. IV. Cap. XVI. n. XXXVI. GRYPHIAND.
de VVeichb. Sax. Cap. LXXVI. n. X.

*) Iure etiam Romano domibus tribuebatur
sanctitas, sed ob religionem Deorum pena-
rium. *CIC. pro domo Cap. XLI. Vid. Antiqu.*
Rom. Lib. IV. tit. VI. §. XVI. Tom. II. Un-
de neminem domo suo extrahere et in ius
vocare licebat, *l. 21. ff. de in ius voc. l. 4.*
§. 5. ff. de damn. infect. l. 103. ff. de regu-
lis iuris. Et atrocior in iuria videbatur ad-
fectus, cuius domus vi introita esset, *l. 5. pr.*
§. 2. 5. l. 23. ff. de iniur. Alia ratio erat
Germanis, sanctione poenali muniendi aedes
priuatorum, nimirum turbae et bella priua-
ta, sub quibus tota fere Germania medio
aetate congemuit. Inde ortae omnes sanctio-
nes de pace publica, *Landfrieden*, canoni-
ca, *Gottes-frieden*, urbana, *VVeich-frieden*,
aedificiorum publicorum, *Burgfrieden*, et
priuatorum, *Haufffrieden*. Ceterum initio
urbes quasdam potentiores huiusmodi praesi-
dium circumposuisse civium suorum aedibus;
postea vero id exemplum imitatas esse alias,
quae auctoritate gaudebant, conicit *BEYERVS*
de violat. securit. domest. §. XXIV. sequ.

§. XXIII.

Res communes et publicae fere ad principes pertinent.

Res communes, quatenus occupari et possideri possunt, et *publicas* omnes iure Germanico ad principem et hodie pertinere, (§. XVI, 3) argumento est 29) ius concedendi usum venti molis pneumaticis, et aquam aquaticis: SCHILT. *Inst. iur. publ. Lib. II. tit. I. §. IX.* HERT. *de superiorit. territor. §. XLVII. 30*) ius, ex aqua profluente colligendi aurum, MARQV. FREN. *orig. Palat. Lib. II. Cap. XVII. 31*) ius vindicandi nouas insulas, GRYPHIAND. *de insul. Cap. XI. n. 61. 32*) alueos derelictos, GRYPH. *ibid. n. 45.* GROT. *de iure bell. et pac. Lib. II. Cap. VIII. §. IX. 33*) alluiones, GRYPHIAND. *ibid. n. IX.* STYPM. *de iure marit. Part. II. Cap. V. n. L. sequ. 34*) metalla, mineralia, salinas, HERT. *de super. territ. §. XLV. sequ. 35*) gemmas, et alia a mari eiecta, vnde et 36) ius colligendi bona naufragorum ne hodie quidem vbique plane exoleuit. HERT. *ibid. §. LVI. pag. 523. sequ. **)

*) Vbi post SCHOTTEL. *Cap. XX.* erudite docet HERTIVS *p. 314. sequ.* id ius in Germania non modo circa littora maris, verum etiam circa ripas fluminum nauigabilium exercuisse principes, et quidem non modo ante *authent. Nauigia C. de furt.* sed et multo post illa tempora, adeo vt adhuc saeculo XVI. ERASMVS *de instic. princ. Christ. p. 178.* effuderit hanc querelam: *At hodie quibusdam in locis, quidquid quocumque modo perit in mari, id veluti suum occupat praefectus,*

Etus, ipso mari immitior: nam quod tempestas reliquum fecit miseris, id ille, veluti altera tempestas, eripit. Ex quo intelligi poterit, cur noua sanctione opus esse visum sit
CAROLO V. in const. crim. art. CCXVIII.

§. XXIV.

Cur circa res vniuersitatum non adeo discrepet a iure Romano Germanicum, in promptu causa est, quia nimirum earum conditio ex ipsa collegiorum natura et indole fluit. (§. XVI, 4) Cui addere licebit et alteram, quod vniuersitatum regimen, quale in ciuitatibus, et corporibus opificum, occurrit, Germani ab Italis, hi a Romanis accepisse videntur. Vid. *diff. de colleg. et corp. opific. Cap. II.* Ceterum pauca tantum addo, veluti 37) in pagis rusticos non modo communiter pro indiuiso vti rebus vniuersitatis, veluti pascuis communibus, verum etiam 38) pro diuiso, veluti siluis communibus, eoque 39) pertinere diuisiones rerum communium, quas vocant *Kabeln.* 40.) Prisci istius moris agros toti vniuersitati relinquendi (§. IX. *) vestigium hodie quoque superesse in inuestituris immobilium allodialium, *) de quibus *DECHERVS differt. sing.* et *BEYER. Spec. iur. Germ. Lib. I. Cap. XIX.*

Iura rerum vniuersitariarum in Germania.

*) Antiquissima, et hodie quoque frequentissima est illa immobilium agrorum aequae ac domorum inuestitura, quam ante receptum ius Saxonicum in vniuersa Germania viguisse, recte colligas ex *IVRE PROV. SAX. Lib. I. Art. VIII. et XII. Lib. II. art. XXIV.* *VVEICHB.*

CHR. *Art. XX. LX. sequ.* IVR. PROV. SVEV. *Cap. CCCVIII. et CCCXI.* Veram quoque esse hanc inuestituram, non nudam confirmationem iudicis, recte vidit BEYERVS *ibid. §. X.* qui etiam *§. XIII. sequ.* obseruat, inuestituram eam non dare iudicem, sed magistratum. Ex quo recte colligere mihi videor, morem hunc non ex seruii municipum conditione repetendum esse, ceu sibi persuasisse videtur BEYERVS *ibid. §. XX. sequ.* sed ex dominio illo vniuersitatis in agrum vniuersum, ex quo collegerunt, vniuersitati, eamque repraesentanti magistratui dominium directum in fundos omnes competere, adeoque novos possessores obstrictos esse ad petendam inuestituram.

§. XXV.

Diuisio rerum in allodiales et feudales.

Diuisiois rerum PROPRIARVM, seu ALLODIALIVM, et FEVDALIVM, hodiernum vsum esse quotidianum, docet experientia. Eam vero doctrinam, tot voluminibus explicatam hic enarrare, et superuacuum, et ab instituti nostri ratione alienissimum videretur. Itaque magis facturi nobis videbimur operae pretium, si reliquarum diuisio-
rum in bona HEREDITARIA et ADQVISITA, nec non in FEVDA et ALLODIA AVITA vsum, hodie superstitem, paucis ostenderimus.

§. XXVI.

In hereditaria et adquisita.

Ad priorem quod attinet diuisio-
nem, de ea anno MDCCXIV. singularem dissertationem scripsit IAC. FRID. LVDOVICI, in qua *§. III. sequ.* ostendit, 41) HEREDITARIA bona IVRE HAMB. *Part. III. tit. I. art. VII.* et LVBEC.

Lib.

Lib. I. tit. X. Art. VI. dici, quaecumque iure hereditario siue ab adscendentibus, siue a descendantibus, siue a collateralibus, *) ad aliquem peruenerunt, 42) iure MVNIC. LVNEB. part. VI. tit. fin. quae a patre vel maioribus; denique 43) ex CONSTIT. D. Augusti, Elect. Sax. Part. II. Const. XII. quaecumque saltem ab auo profecta sint: 44) ADQUISITA autem dici reliqua omnia, quae non sint hereditaria, IUR. LVB. Lib. I. tit. X. Art. VI. veluti donata, labore et arte parata, et quae quis ex ipsis hereditariis bonis comparat. IUR. HAMB. Part. III. tit. I. §. VII. et IX. Vnde et alibi vocantur *die errungenschaft*. 45) Hanc diuisionem fere tantum ad fundos seu immobilia pertinere. LVDOV. *ibid.* §. XVIII. sequ.

*) Non ergo, quae coniux coniugi dedit, quia coniuges nec parentum, nec cognatorum nomine veniunt. Id quod iure Lubecensi et Lunenburgensi dubio caret. Attamen IUR. HAMB. Part. III. tit. I. art. VIII. bonis hereditariis adnumerat etiam, *vvas von demjenigen, so einem manne von wegen der frayven, vnd der frayven wegen des mannes von erbgut mitgegeben, oder bey ihrer beyder leben mit angeerbet wird, vnd vvas nach absterben des einen ehgatten bey dem uberlebenden verbleibet.* LVDOVICI *ibid.* §. XIII.

§. XXVII.

Ad effectus huius diuisionis superstites referimus, 46) quod iure Saxonico bonorum hereditariorum alienatio illicita olim esset, nisi ea consentientibus heredibus fie-

Eius effecta.

Hein. El. iur. Germ. T. I. S ret.

ret. IUS PROV. SAX. *Lib. I. Art. LII.* Quod quidem ius hodie admodum restrictum, ac paene vsu sublatum est, salvo tamen plerisque locis iure retractus. STRYK. *de success. ab int. Diss. VI. Cap. I. §. XXIII.* Nec aliunde est, 47) quod quum adquisita alienari vbique possint, de hereditariis alicubi nemo sine heredum consensu vel testamento disponere, vel 48) illa inter vivos alienare possit. IUS LVB. *Lib. I. tit. X. Art. VI.* HAMB. *Part. III. tit. I. art. IV. et Part. II. tit. VIII. §. III.* STAT. LVNEB. *Art. X.* Quamvis 49) non desint variae exceptiones, quas diligenter exposuit LVDOVICI *ibid. §. LVIII. sequ.*

§. XXVIII.

Natura al-
lodiorum
autorum
illustrum.

Denique et autorum bonorum, ad familias illustres pertinentium, qualia olim et terrae Salicae erant, vestigia hodie quoque superesse, (§. XVI, 5.) nemo negabit, qui 50) considerauerit naturam alodiorum, quae passim et ordines imperii, (ceu erudite docuit STRVV. *de allod. imp. §. X. sequ.*) et nobiles in Germania possident: siquidem 51) et ius primogeniturae illa adfcit, MAVRIT. *consil. Kilon. I. adpend. num. 65.* TIRAQV. *de iure primog. Part. IV. num. 31. et 52*) filiae illustrium, superstilibus masculis, in illa non succedunt, STRVV. *ibid. §. LV.* quamvis 53) is effectus, inuectis iuribus peregrinis, potius filiarum illustrium renunciationibus, quam

quam ipsi naturale horum bonorum, tribui vulgo soleat.

§. XXIX.

Ceterum de allodiis his 54) id quoque notatu dignum est, quod quemadmodum olim, qui feloniam, quin et aliud crimen atrocius, admiserant, feudis tantum, non item allodiis priuabantur, vti luculenter probari potest exemplis Sunegisili et Galomanni, apud GREG. TVR. *hist. Lib. IX. Cap. XXXVIII.* nec non Henrici Leonis apud ARN. LVB. *Chron. Slav. Lib. II. Cap. XXXVI.* ALBERIC. *ad ann. MCXCIII.* contra 55) ob crimen laesae maiestatis et allodia huiusmodi in fiscum redigebantur: LEX BAIUVAR. *tit. II. Cap. I. §. III.* MABILL. *de re dipl. Lib. VI. n. LIX.* ita 56) idem hodie quoque obtineat, et generatim proscripti bonis omnibus, allodialibus aequae ac feudilibus, priuentur, siue coniuratione aduersus remp. siue crimine fractae pacis, eam animaduersionem commeruissent. ORD. VVORM. *ann. MDXXI. tit. II.*

An iis priuentur, qui deliquerint?

T I T. II.

De Dominio, eiusque diuersis generibus.

§. XXX.

V Ti iure Romano ius circa res vel REM IPSAM adficere, vel PERSONAM deuincirci censetur: ita quin eadem differentia

Ius vel in re, vel ad rem.

IURIUM IN RE ET AD REM, VEL IN REM ET IN PERSONAM, iure etiam Germanico cognita fuerit, nemo, credo, dubitauerit. Et IURIS quidem IN RE eadem species fuisse videntur, quae Romanis, puta DOMINIUM, SERUITUS, IUS HEREDITARIUM ET PIGNUS.

§. XXXI.

Dominium Germanis et in rebus incorporabilibus consistit.

DOMINIUM Germanis quoque praecipue erat ius in re corporali: attamen et res incorporales seu iura cuiuscumque generis, siue cum corporalibus coniuncta, siue seiuncta ab iisdem, tamquam feuda vel allodia haberi poterant, nec tam subtiliter ea, quae in dominio sunt, ab iis, quae in bonis sunt, umquam distinxerunt Germani, uti Romani. Hinc exstant exempla, quod principes ipsi et comites sola regalia in feudum acceperunt, terris iure allodii ad eos iam tum pertinentibus. *) STRYV. *de allod. Imp.* §. XXXVIII. De iuribus vero aequae, ac de rebus corporalibus, utebantur phrasi: *in PROPRIUM tradere*. Vid. HEDAM *hist. Vltraiekt.* p. 95.

*) De Hohenzellerano Comitatu VLR. PREGIZERVS *im Teutschen Regir- und Ehren-Spiegel* p. 27. *Das Schloss und Stamm-Hauß Hohenzollern neben dem darum liegenden Land ist der alten Graffen und Fursten zu Hohenzollern rechttes freyes eigenthum, und tragen diese von dem Romischen Reich nichts zu Lehn, als den blut-bann, und eine gewisse steuer von dem Schultheissen-Ambt in der Reichs-Stadt zu Reutlingen. Similia de Comitatu Solmensi tradit HERT. de super. territ.* §. LVIII.

§. LVIII. sequ. de Saaryverdensi IO. GOED-
DEVS *Consil. Marp. Vol. IV. Conf. LVII.* de dy-
nastia Homburgensi ITTER. *de feud. imp. Cap.*
V. p. 182. Quin saepe ipsa regalia iura,
tamquam allodia, possideri, pluribus exem-
plis ac testimoniis probarunt GOEDD. *Consil.*
Marp. Vol. IV. conf. XXXVII. ITTERVS *de*
feud. Imp. Cap. VIII. p. 424. STRVV. *de allod.*
Imperii §. XLVIII. Itaque et plenum et mi-
nus plenum dominium ex Germanorum sen-
tentia cadere poterat etiam in res incorpo-
rales, nec vllum discrimen agnouere Germa-
ni inter *veram et quasi traditionem, veram*
et quasi possessionem, verum et quasi domi-
nium.

§. XXXII.

Itaque DOMINIUM Germanis fuit ius de re
pro lubitu disponendi, omnem vtilitatem
inde capiendi, aliosque vsus istius exclu-
dendi, quin et eandem ab alio quocum-
que vindicandi; nisi ea facultas vel lege,
vel conuentione, restringeretur. *) Ex qua
definitione patet, Germanis etiam domi-
nium vel PLENUM, vel MINVS PLENUM, id
est, lege vel conuentione inaequaliter inter
duos diuisum, fuisse.

Dominium
quid? et
quotuplex?

*) Ita aliquando restrictam videmus facultatem de re disponendi, veluti in bonis mulierum, feudis bonis auitis; aliquando facultatem vtilitatem omnem inde capiendi, vti in bonis pupillorum, quorum tutelam legitimam plerumque fructuariam fuisse, supra vidimus: (*Lib. I. §. CCCLIII. sequ.*) aliquando facultatem vsu rerum suarum alios excludendi, veluti in agris rusticorum, in

quibus domino venari passim licet: (*Lib. I. §. LXXVII, 2.*) aliquando facultatem vindicandi res commodatas et depositas, quae in alterius possessionem peruenerint, uti Lubecae, Hamburgi, aliisque locis, in quibus obtinet paroemia iuris: *Hand muss hand vrahren*: de qua infra suo loco. Minime omnium tamen adimi potest ius, alios usu rei excludendi. Quamuis enim plures quoque uti possint re vna: tamen plures uti nequeunt eodem modo, nisi sit communis. Unde hunc effectum solum domini essentiam ingredi, non incite obseruat BEYER. *Spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. X. §. VI. p. 171.*

§. XXXIII.

Species domini, minus pleni.

Domini MINVS PLENI species in Germania potiores sunt FEVDVM, ius vere Germanicum, CENSITICVM, quatenus cum inuestitura coniunctum est, et, quod vocabulum aliquando reliquas species omnes complectebatur, VVSERVCTVS. *) *Emphyteusis* enim gentes Germanicae originis ignorabant, nisi quod Langobardi et VVifigothi illam ex Romanorum legibus adsciuerant. LEX LANGOB: *Lib. III. tit. VIII. §. II.* LEX VVISIG. *Lib. X. tit. I. §. XI.* SCHILT. *Exerc. XVI. §. LXXXIII.* Nec *superficie* ego quidem in antiquitatibus Germanicis vel volam vel vestigium deprehendi. **) Generationem vero, qui vile dominium habebat apud maiores nostros, is VSMERVCTVM habere dicebatur, ceu obseruauit BEYER. *Spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. X. SCHILT. Exerc. XVI. §. XIX. XX.* THOMAS. *not. ad Inst. Lib. II. tit. IV. p. 157.*

*) Ni-

*) Nimirum Romanis vsusfructus erat seruitus, id est, ius in re aliena; Germanis dominium utile. Quod adeo verum est, vt et feudum vsusfructus nomine veniat: II. Feud. 23. fin. et vsusfructus, qualis in praestaria est, vocetur dominium, veluti in FORM. LINDENBROG. Cap. XXIII. Propterea has litteras in te adfirmavimus, vt, dum adiuvis, vsualiter ipsam rem tenere, et DOMINARE debeas.

**) Nisi quis huc referendum putet exemplum Ludouici II. Thuringiae Landgrauii, quem arcem VVartburgensem in monte ad Frankensteinios pertinente aedificaturum terram, prope Schavvenburgum clam effossam, eo auhendam curasse, ac deinde, se in terra sua aedificare, iurasse ferunt. Quamuis et hic plus iniuriae ac fraudis, quam iuris, deprehendamus, et ipsa historia non nisi a DRESSERO, BANGIO, BINHARTO aliisque eiusdem farinae scriptoribus referatur, merito explosa a PAVLLIN. *Annal. Isenac.* §. XIX. p. 15.

§. XXXIV.

De FEVDO iam dicere nos non patitur instituti ratio. BONA CENSITICA *) duorum generum erant. Aliis enim censiti inuestiebantur: alia isti sine inuestitura possidebant, quamuis censum inde soluere tenerentur. GLOSSA ad IVS PROV. SAX. Lib. II. Art. XXI. Priore casu dominium directum erat penes dominum inuestientem, ceu docuerunt FRANZK. *de laudem.* Cap. XI. §. LV. et SCHILTER. *exerc.* XVI. §. LXXXIV. posteriore ipse censitus plenum dominium habebat

Bona censitica quoque duplicia.

bebat rei, is, qui censum inde capiebat, iuris tantum, seu redditus annui dominio gaudebat. FRANZK. *ibid.* Cap. XI. §. XXX. SCHILT. *Exerc.* XVI. §. LXXXV. Prioris generis fuisse videntur censui, quos describit IACIT. *de morib. Germ. Cap.* XXV.

*) Loquitur de praediis censiticis: alioquin census praestatio non semper erat signum domini directi. Saepe enim census soluebatur etiam in signum protectionis, qualem monasterium S. Emmerani Ratisponense praestabat Pontifici Max. HUND. *metrop. Salisb. Tom. I. p.* 149. *et p.* 157. cuiusmodi exempla, plura collegit ill. BOEHMER. *diff. de vario cens. signif. et iure* §. X. *sequ.* Aliquando et in signum exemptionis census pendebatur: qualia exempla sunt apud eundem virum doctissimum §. XI. aliquando in signum subiectionis: *ibid.* §. XIII. *sequ.* quo et census advocatae referas, *ibid.* §. XXI. aliosque principibus, episcopis, nobilibus, patronis ecclesiarum, praestitos, de quibus *ib.* §. XXIV. *sequ.* Sed de his censibus omnibus in praesenti quaestionem non esse, facile unusquisque animaduertit.

§. XXXV.

Investitura itaque colono censito dabat utile dominium, quod siue in perpetuum, siue ad dies vitae, siue usque ad domini reuocationem, renunciationemue coloni durabat. IUS PROV. SAX. *Lib. II. Art.* LIX. IUS PROV. SVEV. *Cap.* XLVIII. §. VI. Hinc et laudemium soluebat, IUR. PROV. SAX. *Lib. III. tit.* LXXVII quod LAVNECHILD, quasi

Lehn

Laudemium.

Lehn-Geld. vocatur in LEGE LANGOB. Lib. II. tit. I. §. VI. et iure gaudebat mutandi fundi faciem, nec, canone non soluto, expelli poterat, vti emphyteuta, sed duplum in poenam praestare tenebatur in dies singulos, qui quidem est census ille, quem doctores *promobilem*, iura Germanica *den rutscher-zinss* vocant, de quo IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. LIV. et SPEC. SVEVIC. Cap. LXXI.

§. XXXVI.

Posterioris generis census varias ob causas imponebantur praediis, veluti in signum iurisdictionis, vel quia in venditione eorum reservatus, vel denique, quia certa pecuniae summa emtus fuerat. Cuius generis sunt REDITVS ANNYI, *renthen*, vel *jaehrliche gulden*, medio aevo tanto frequentiores, quanto magis sanctionum, foeneri malo a Pontificibus oppositarum, severitas homines ad excogitanda huiusmodi *Apriyata*, quibus legibus istis fraus fieret, reddebat ingeniosos. STRYK. *ausuel. contr. sect. II. Cap. VIII. §. XIII. sequ.*

Et quae sine investitura et laudemio possidentur.

§. XXXVII.

Latius patet *VSVSFRUCTVS* vocabulum, quo plerumque omne dominium utile a Germanis notabatur. In LEGE LANGOBARDICA Lib. II. tit. XV. §. II. ille vocatur *LIDOLEIP*, quasi *Leihe zu Leib*, quemadmodum et in SPEC. SVEV. Cap. XLVIII. iisque nominibus et precariae, ab ecclesiis con-

Vsufuctus iuris Germ. verum dominium utile.

cessae, et ius censiticum, et dotalitium, mulieri viduae constitutum, veniebant. Hunc vero non in seruitute aliqua, vti iure Romano, sed et in dominio utili constituisse, vel inde patet, quod et inuestiri solerent usufructuarii, I. V. R. PROV. SAX. Lib. III. Artic. LXXXII. Art. XXI. §. II. I. V. R. PROV. SVEV. Cap. CXCVI. et rem iure alienarent, nisi ea facultas illis pacto aliquo adempta esset. *) I. V. S. PROV. SVEV. Cap. XLIX. §. IV.

*) Rem ergo alienare nefas erat, si contrarium pactum accessisset, quale tamen admodum frequens est in formulis MARCVLEI Lib. II. Cap. V. VIII. et in adpend. Cap. XXVII. XLI. XLII. qui talibus praestariis semper inseruit formulam: *Et alscubi res ipsas alienare pontificium non habeam: (vbi pontificium est potestas, quemadmodum apud GELL. Noct. Lib. I. Cap. XIII. et l. 1. C. Theod. de mat. bon. l. 3. C. Th. de fid. cath.)* De huiusmodi pacto SPECVLATOR SVEVVS, Cap. XLIX. §. III. *Habent aber die Laib (ita ibi vocantur usufructuarii,) ihr gut daran geben, vnd habent also gedinget, dass er des guts ane ihrent VWillen nicht an vverd, oder hingeb. Habent si des gezeugen zveeen mann zu ihn, oder steht es an ihr hantvest, (in instrumento,) so mag er des guts nicht an vverden an ihren VWillen. Seinen laib, (usumfructum,) vverd er vvol an. Pacto huiusmodi non adiecto, licita erat alienatio, sed saluo domino directo iure proximiseos, de quo §. sequ. IV. VWill er das gut, ane vverden, er soll es dann dem herrn ee anbieten, ee andern Leuten, vnd vwill er als viel da-*

De Dominio eiusque diuers. gener. 419
 rum geben, als ein ander mann, so soll man
 ihm es geben. Will er des nicht, so gebe er
 sein recht, wem er vill, und wem er es
 geit, der soll auch dem herrn zins geben. Ex
 quibus pater, Germanis ignotam fuisse re-
 gulam iuris Romani: usufructuarium ceden-
 do vsumfructum alii, quam proprietario,
 nihil agere. §. 3. *Inst. de usufr.*

§. XXXVIII.

Operae autem pretium fuerit, praeci- Veluti do-
talitium.
 puas huius usufructus Germanici species
 hic recensere paullo accuratius. In his pri-
 ma ac veluti praecipua est DOTALITIVM, de
 quo supra plura diximus. (*Lib. I. §. CCXLV.*
sequ.) Iam id addimus, viduas vetere iu-
 re non seruitutem tantum in praedio do-
 talitio esse consequutas, sed ipsum utile
 dominium, idque vel inde patere, quod et
 alienandi iure quodammodo gauderent,
 SCHILT. *Exerc. XVII. §. XXXI* et, quid-
 quid usufructuario iure illis promitteba-
 tur in pactis dotalibus, id iis proprium es-
 se diceretur.

*) Ita Henricus I. Rex Germ. in diplomate
 saepe laudato apud GUNDEL. in *hist. Henr.*
Ancup. p. 313. dotis loco Mechtildi suae tra-
 dit vrbes Quitlingaburg, Palithi, Northu-
 sam, Gronau, Duderstede, cum ciuitatibus
 et omnibus, ad praedicta loca pertinentibus,
 et quidem non perpetuo possidendas, sed ita,
 vt illis, si superstes marito fuerit, et in san-
 ctæ viduitatis pudicitia permanserit, tempo-
 ribus suis feliciter perfrueretur: id est, vt
 vsumfructum perciperet ad dies vitae. Et ta-

men idem Henricus fateatur, sed huic omnia potestativa manu tradidisse et DONASSE, quid quid PROPRIAE HEREDITATIS in praesenti in locis istis videatur habere: additque: se illa Mathildae in IVS PROPRIUM concessisse. Quae quidem non servitutem in re aliena, sed dominium exprimit, nemo credo negaverit. Et talia in aliis quoque instrumentis dotalibus passim occurrunt.

§. XXXIX.

Nec non
precaria.

Idem dicendum de altera ususfructus Germanici specie, puta de PRECARIA. Quamvis enim precariarum, quae et praestariae dicebantur, alia plane origo sit, quam pluribus descripserunt THOMAS. *dissert. de nat. prec. iurid.* §. XXV. sequ. et BOEHM. *iur. eccles. Lib. III. tit. XIX.* eae tamen semel receptae a Germanis vere induerunt naturam ususfructus Germanici. Nam et renovatio earum, soluto laudemio, erat petenda singulis quinquenniis, CAPIT. CAROL. ann. DCCC. apud BALUZ. *Tom. I. p. 332. et ann. DCCCH. ibid. p. 411.* et census exigebatur annuus in agnitionem domini directi: et alienatio permittitur erat, nisi speciatim adempta esset. *)

*) Omnia haec discimus ex formulis praestariarum variis apud BALUZ. *Capitul. Tom. II. p. 406. 428. 450. 472. 506. 585.* et MABILL. *Analect. Tom. III. p. 84.* ubi fere semper ecclesia sibi stipulatur censum annuum ad lumina, et alienationi obicem ponit formula tali vel simili: *ut alibi nec vendere nec donare nec alienare pontificium habeam, nisi*
suis

De Dominio eiusque usus gener. 421
sub iure et potestate ac dominatione ecclesiae
permaneat. Ceterum de precariis huiusmodi
agunt etiam LEX ALAMANN. tit. II. IVS PROV.
SVEV. Cap. CCCXI. §. II. sequ. et Cap. XLVIII.
vbi et inuestiturae, et census annui sit men-
tio.

§. XL.

Talis etiam fuisse nonnullis videtur usus-
fructus rerum omnium vxoris, marito com-
petens, tamquam tutori vxoris legitimo.
Vti enim vxor nihil earum rerum alienare,
constante matrimonio, potuerit sine
mariti consensu: ita inde adparere putant,
suspensum fuisse vxoris dominium utile,
illudque in maritum transisse. BEYER. *Spe-
cimen iur. German. Libr. II. Cap. X. §. XIV.*
Sed, si fatendum, quod res est, usufru-
ctus tutorius, adeoque et marito compe-
tens, nihil commune habuit cum domi-
nio utili. *)

Non vero
usufructus
maritalis
et tutorius

*) Dominium enim utile dicitur in relatione
ad directum. Nisi ergo dicere velis, mulie-
ri vel pupillo comperuisse dominium direc-
tum, fieri vix potest, ut marito vel tutori
recte tribuatur utile. Accedit, quod, ut re-
cte obseruauit THOMAS. *not. ad Inst. Lib. II.
tit. IV. p. 157.* usufructus tutori et marito
non conceditur ad dies vitae, sed quoad tu-
telam durat. Itaque existimo, illum usumfru-
ctum plane diuersae indolis esse, veram ni-
mirum seruitutem personalem, quamuis le-
ges Germanicae vocabula artis negligant,
et quum vere Germanis duplex esset usuf-
ructus, alterque in dominio utili, alter in
fec-

seruitute consisteret, has tamen species vix distinxisse videantur.

§. XLI.

An et maioratus sit
vfructus
Germ. vel
dominium:

Idem BEYERVS *ibid.* §. XXXII. huc refert MAIORATEVM, cuius possessoribus alii vsum fructum tantum; alii dominium plenum: BEYERVS VERO CUM PINELLO *l. I. C. de bon. matern. p. 2. num. 6.* et LVD. MOLINA *de Hisp. primog. Lib. I. Cap. XIX.* dominium vtile iuris Germanici tribuit. Enimuero quum et peregrinae originis videantur maioratus, et in iis quoque vix ostendi possit, cui dominium directum competat: *) nolim ego quidem huic doctrinae suffragari.

*) Equidem laudatus BEYERVS *ibid.* §. XXXVI. hunc nodum ita dissoluit, quod dominium directum si non successor futurus in maioratu, certe tamen integra familia sustineat, quae possessorem, in bonis maioratus non recte se gerentem, iis priuare possit. Verum successoris dominium directum possessor nunquam agnoscit: nec sequitur, vt familia propterea eo dominio gaudeat, quia bonis maioratus priuare possit possessorem non vrentem fruentem boni viri arbitrari. Siquidem et Electores Imperii sibi vindicarunt ius imperium abrogandi Venceslao Imperatori, quibus tamen ideo non magis competere dixeris dominium directum, quam imperatoribus vtile.

§. XLII.

Axiomata
de dominio
vtili.

Hinc pauca elicimus axiomata: I. Ius emphyteuticum non est originis Germanicae,

cae, sed censiticum. II. Censitis prout ad inuestituram et laudemium obstricti vel non obstricti sunt, eatenus vel vtile, vel plenum, dominium competit. III. Dotalitium non minus vere coniunctum est cum dominio utili, quam IV. precaria. V. Reliquae species vsufructus Germanici potius ad seruitutes, quam ad dominium utile, pertinent.

§. XLIII.

Quum ergo ius emphyteuticum non sit Germanicae originis: (§. XLII, 1.) facile intelliges, 1) cur praedia rustica hodie in dubio magis censitica praesumantur, quam emphyteutica. SCHILT. *Exerc. XVI. §. LXXXIV.* MENOCH. *de praesumpt. Lib. III. Cap. CVI. n. III.* MOLL. *ad P. II. Const. XXXIX.* 2) Cur tamen, iure emphyteutico sensim a clero in Germaniam introducto, ea bona ex regulis iuris Romani aestimentur, ac proinde 3) et laudemium domino emphyteuseos debeatur, et 4) canon, adeo, vt, 5) eo intra biennium vel triennium non soluto, emphyteuta priuari possit praedio. 6) Cur vocabulum *erben. zinss-guter*, quod vulgo tribuitur praediis emphyteuticis, iis perperam tribui existiment THOMAS. *not. ad pand. Lib. VI. tit. III. p. 110.* et BEYER. *post-pand. Lib. VI. tit. III. §. XXIV. **)

*) Bona enim censitica vocabantur *Erb-Zinss-Guter*, antequam Germanis innotuerat ius emphyteuticum. Deinde in huiusmodi bonis dominis in Germania non competebat ius pro-

protimiseos, BEYER *ibid.* §. XXII. quod tamen denegari nequit domino emphyteuseos. l. 3. C. de iure emphyteut. Enimvero vii doctores saepe confuderunt bona censitica et emphyteutica: ita non mirum est, ICTOS Iennenses, ducto a bonis emphyteuticis argumento, domino etiam in bonis censiticis vindicasse ius protimiseos apud RICHT. *Decis. LXXXVI.* §. LX. usque ea in re suffragari SCHILT. *Exerc. XVI.* §. LXXXIV.

§. XLIV.

Ius bonorū
censitorū
laudemia-
tium.

Quumque in praediis censiticis dominium utile competat censito, si inuestitura interueniat: (§. XLII, 2.) commodè inde explicari poterit, 7) cur vocentur *zinsflehn*, dominusque, qui censum accipit, *lehn-und zinsherr* dici soleat. 8) Cur mutato possessore petenda sit renouatio inuestiturae, soluendumque laudemium, *den wein-kauff*. RICHT. *Part. II. Dec. LXXXIII.* n. XXIII. non autem 9) mutato domino directo, FRANZK. *de laudem. Cap. IV. num. XXII.* CARPZ. *Part. II. Const. XXXIX. def. XXVIII.* nec 10) praedio ad liberos defuncti possessoris deuoluto, qui ordinarie tantum solunt honorarium, *den schreibschilling*. FRANZK. *ibid. Cap. VIII. n. CXIX.* 10) Cur census augeri quidem nequeat, at 12) statò tamen die soluendus sit promte, eoque 13) non soluto, non quidem priuationi locus sit, sed tamen 14) ipse census singulis diebus alicubi et hodie duplicetur. *)

*) Moribus hodiernis id ius fere abrogatum esse

De Dominio eiusque divers. gener. 425
esse scripserunt CARPZ. Part. II. Const.
XXXVIII. def. XXV. et SCHOTTEL. de sing.
Germ. iurib. Cap. XIX. §. VI. Sed eum ta-
men rigorem passim adhuc obseruarunt viri
docti, BECHM. ad Pandect. Vol. I. P. I. Ex.
XIII. n. XXXIII.

§. XLV.

Quum contra in censitibus bonis, cum Et non lau-
demialium
inuentura et laudemio non coniunctis, ei,
cui census debetur, non competat domi-
nium directam: *) (§. XLII, 2.) facile
patet, 15) cur bona ista, etiam nulla
praeuia denunciatione, possint alienari, et
16) is, qui censum exigit, ne ius qui-
dem protomiseos habeat. 17) Cur, cen-
su non soluto, nec priuationi locus sit.
CARPZ. P. II. Const. XXXIX. def. II. nec du-
pli exactioni, quamuis 18) non iniquum
quibusdam videatur, ei, cui census debe-
tur, in praedio competere tacitam hypo-
thecam. LVDOV. doct. pand. Lib. VI. Tit.
III. §. XII.

*) Equidem huic indistincte nullum ius, nisi
censum et laudemium exigendi, relinquunt,
et plenum semper dominium ad censum tran-
sire existimant doctores, veluti COLER. de pro-
cess. exsequut. Part. I. Cap. X. n. CLXI. LYN-
KIVS de bon. censit. Cap. IV. §. II. Contra hoc
dominium plenum doctorum errore inuestum,
et bona omnia censitica sine discrimine in
vtili tantum dominio esse, existimat BEYER.
specim. iur. Germ. Lib. III. Cap. XXII. §. XV.
Alii nobiscum distinguunt bona laudemialia
et non laudemialia, et in illis domino domi-
nium

nium directum ; in his tacitam hypothecam tribuunt . *LYDOV. doct. pand. Lib. VI. tit. III. §. XII.* Alii ne id quidem concedunt. Tantam caliginem Ictis praestantissimis of- fudit emphyteuseos cum iure censitico con- fusio , quam intempestiva iuris Romani ad res Germanicas applicatio pepererit . At si inter bona censitica laudemialia et non lau- demialia distinguas , facile ac sine pulveris iactu has lites omnes compones .

§. XLVI.

Ius dotali-
tium.

Quemadmodum porro dotalium procul dubio coniunctum est cum dominio utili : (§. CXLII, 2.) ita non mirum est , 19) illud a Ictis Germanicis vocatum esse usufructum , *COLER. Part. I. Dec. LX. n. XIV. TAB. de dotalit. §. XXV.* quippe quem cum dominio utili pari passu ambulare , diximus . (§. XXXIII.) Nec minus inde ratio reddetur , 20) cur utilem dotalitii vindicationem uxori concedant *RAVCHB. Part. I. Quaest. XXX. n. XXI. HENEL. de dotalit. Cap. XII. §. XVIII. BEYER. spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. XX. 21)* Cur et ex lacu terram arabilem fieri posse a vidua , existimet *NIC. EVERARD. conf. CCXVII. n. XVII. 22)* Cur laudemia , census , aliaeque praestationes , non defuncti heredibus , sed viduae , debeantur . *HENEL. de dotalit. Cap. VIII. §. VIII.*

§. XLVII.

Ius preca-
riae.

Quia praeterea idem dicendum erat de precaria : (§. XLII, 4.) consequi videbatur , 23) ut et precariam alienare liceret , nisi
id.

id, speciali adiecto pacto, prohiberetur: 24) Ut et ad heredes deuolui posset ius precariae. 25) Ut non minus, ac in aliis bonis, quae quis iure vsusfructus possidebat, et inuestitura exigeretur, et 26) laudemium. BEYER. *spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. X. §. XXIX.* Quae omnia 27) tam euidenter ex dominii utilis, vel vsusfructus Germanici, indole fluunt, ut in precaria dominium utile agnoscant doctores plurimi, ex quibus ALVAROTTVM, SCHRADERVM, BLVMBLACHERVM, VELASCVM, MOLINAM, *) et BOEKELMANNVM laudat BEYER. *ibid. pag. 174.* Immo hic *tract. II. de iustit. et iure disp. CCCLXXI. n. IV. pag. 528. Tom. II. ipsum quoque vsusfructuarium habere, ait, dominium utile rei, qua fruatur, sed quod cum ipsius morte sit finiendum consolidandumque cum proprietate, deficiatque multum ab utili dominio simpliciter, quale sit employteutae, feudatarii, aut superficiarii.* Ex quo colligas, in ipsam quoque Hispaniam penetrasse veteris iuris Germanici principium, quod vsusfructus non in seruitute, sed in dominio utili, positus sit, at in eo tamen falli doctores etiam Hispanicos, quod illud ex iure Romano, et quidem ex l. 4. ff. de usufr. explicare non dubitant.

§. XLVIII.

Reliquae vsusfructus Germanici species magis ad seruitutes, quam ad dominium utile pertinent. *) (§. XLII, 5.) Vnde patet, 28) quod nec dominium directum in

Non omnis vsusfructus Germ. est dominium utile.

his vlli tribui possit, et 29) inuestitura pariter ac 30) laudemium in his plane cesset, immo 31) alienandi facultas usufructuario vel plane adempta, vel 32) admodum restricta sit. Quo 33) in primis referimus usufructum paternum, maternum, maritalem, tutorium, de quibus omnibus iam supra fusius actum esse, meminimus.

*) Saltem, inuesto iure Romano, pleraeque usufructus species naturam usufructus Romani induere, precariae autem permultum cum precario Romano commune habere coeperunt. Itaque conclusiones pleraeque, haecenus explicatae, non ubique obtinent, sed veluti reliquiae iuris veteris, passim supersites, et tamquam nantes in gurgite vasto tabulae obseruandae sunt.

T I T. III.

De Modis acquirendi dominium naturalibus.

§. XLIX.

Modi acquirendi vel naturales, vel civiles.

Quemadmodum Romana iurisprudencia acquirendi modos **NATURALES** vel **IURIS GENTIUM**, et **CIVILES** diuidit: ita eandem diuisionem Germanis quoque sollemnem fuisse, extra omnem dubitationis aleam positum videtur. *)

*) Quum enim naturales ex iure naturae et gentium profiscantur, hoc vero ius recta ratio inter omnes gentes constituerit, et
apud

apud omnes peraeque custodiatur: §. I. *Inß. de iur. nat. gent. et civ.* fieri non potest, quin Germanis hi acquirendi modi aequè noti, atque vsu quotidiano recepti, fuerint, ac Romanis. Nec dubitari potest, quin et suos sibi acquirendi modos habuerint, ab iis, quos leges Romanorum civiles inuexerant, admodum diuersos, quum et suum sibi ius civile habuerint. (*Lib. I. §. I.*) Sic e. g. praescriptio Germanica diuersissima est a Romana, quia vtraque legibus civilibus, illa Germanorum, haec Romanorum, inuenta est.

§. L.

NATYRALES acquirendi modos, de quibus hoc titulo agere consilium est, in ORIGINALIOS ET DERIVATIVOS; Illos in SIMPLICITER ET SECVNDVM QVID originarios, recte diuidunt GROTIVS ET PUFFENDORFFIVS. Ex quo simul patet, non plures, quam tres fingi posse modos acquirendi, ex iure gentium derivandos, OCCVPATIONEM, ACCESSIONEM ET TRADITIONEM, adeoque nec in Germania plures quaerendos esse.

Itemque
vel originarii,
vel derivatiui.

§. LI.

OCCVPATIONIS quae sit natura et indoles, quotque eiusdem species sint, iam alibi satis explicauimus. Itaque, omissis illis generalibus, ea, quae singularia circa eam habuerunt Germani, paucis consuetabimur. VENATIONIS cupidissimos fuisse Germanos, eamque praecipuam principum atque ingenuorum occupationem pacis temporibus fuis-

Occupatio
eiusque
prima species
venatio.

fuisse, iam supra, vbi de iuribus nobilium atque ingenuorum actum est, perspicue ostendimus.

*) Existimat equidem doctissimus BEYERVS, *specim. iur. Germ. Lib. II. Cap. II. §. III. sequ.* non vno argumento probari posse, olim apud Germanos hoc ius omnibus patuisse. Nam
 I) IVRE PROV. SAX. *Lib. II. Art. LXI.* et SVEVICO *Cap. CCCLII.* cautum esse, neminem ideo puniri, quod feram sit venatus, aemue aut piscem ceperit, *dass niemand seinen Leib, oder seinen Gesund, an diesen dreyen vervvurcken moge.* 2) Passim adhuc in Germania superesse libertatem venandi, *die freye purstgerechtigkeit*, OTT. *von der freyen purst.* *Plm. 1725.* quam prisca status Germanici reliquiis accensere non dubitat. 3) IVRE illo SAX. *ibid.* trium duntaxat forestorum bannorumue ferinorum fieri mentionem. 4) Rarissimum ad Fridrici I. Imp. tempora vsque fuisse iuris forestalis vsum: deinde sub finem demum saeculi XII. in feudum dari coepisse. STEPH. CHRIST. HARPR. *sciagraph. libert. venationis German. §. III. sequ.* Quibus argumentis quid solidi insit, paucis erit dispendendum.

§. LII.

An libertas
venandi
probetur
ex iure
Sax. et A-
lamannico?

Quamuis enim vtroque iure, SAXONICO et ALAMANNICO, proditum sit, *dass niemand seinen leib oder gesund an fischen, vögeln vnd vvildden thieren vervvurcken moge*, idque ius speculator SAXO ex iure, a Deo, conditore huius vniuersi, generi humano in haec animalia concessio; SVEVVS ex constitutionibus Regum Germanorum deriuat:

non

non sequitur tamen inde, ut libera fuerit in Germania venatio, sed ut mitiore poena coercendos putarint eos, qui feras, aues et pisces interceperint, quam reliquos fures, qui aliorum inuaserint custodiam: *)

*) Et tamen non desunt exempla, quae olim in eos, qui furtim venari ausi erant, satis acriter animaduersum esse, docent. Memoriae enim prodidit GREG. TVRON. *Hist. Lib. X. Cap. X.* Guntchramnum Regem, quum Vogesum pererrans venandi causa, vestigia quaedam occisi bubali deprehendisset, et a comite istius siluae comperisset, Chandonem cubicularium ibi furtim venatum, eum prehendi, vinctumque obrui lapidibus iussisse. Sed et saeculo XII. circiter medio *viri cuiusdam, propter furtiuam venationem ad iudicati patibulo*, mentio fit in diplomate apud illustrem IO. PETR. DE LVDEVV. *Reliqu. MSS. Tom. VI. p. 51.* Tantum itaque abest, ut libera fuerit venatio, ut poenis atrocissimis iam tum coercerentur, qui aduersus bannum ferinum feras cepissent, occidissentue. In quam principum seueritatem grauiter inuehitur IO. SARISBER. *Polycrat. Lib. I. Cap. IV.*

§. LIII.

Nec adeo certum est, libertatem illam venandi, qua alicubi gaudent ciues, quaeque vocabulo *der freyen purst-gerechtigkeit* venire solet, pristinae libertatis Germanicae reliquiis accensendam esse, quum nusquam fere eam libertatem vsurpent plebei, quam vbi vel procax libertas ciuitatem miscuit, veluti olim in Frisia, VBB. EMM. *rer. Fris. Lib. II. pag. 74.* vel, extinctis familiis

An ex iure quod vocatur die freye Purst?

illis regnatricibus, plebs ad maiorem libertatem adspiravit, veluti in Suevia: *) vel ubi tanta est ferarum multitudo, tantaque silvarum vastitas, ut non adeo necessarium videretur, eas sanctionibus senerioribus muniri.

*) De iure venandi promiscue omnibus passim permisso confertur KNIPSCH. *de civit. imper. Lib. II. Cap. VII. n. XX.* Alioquin paucis illis tractibus exceptis in Germania quoque ubique obtinet, quod scripsit IUL. POLLUX *in proem. Lib. V. onomastici: ἄρωκόν κ, βασιλικόν* esse venandi studium, id est *heroicum et regium*, a quo priuatos ipsam vitæ institutum detertere debeat.

§. LIV.

An ex paucitate silvarum regiarum, quas memorat ius Saxonicum?

Negari porro nequit, a SPECVLATORE SAXONE tres tantum silvas, banno ferino regalimunitas, recenseri, quas vocat *die heyde zu Kohn*, in Thuringia; *den Hartz*, in inferiore Saxonia; et *die meyhede oder Prettinische heyde*, quas ipse pro eadem habuit, illustris LVDEVVIGIVS vero in *dissert. de venatu eiusque regali diff. V. pag. 39.* alteram in ducatu Magdeburgico, alteram in Saxonia quaerendam esse, existimat. At tanto plures huiusmodi *silvas regales*, uti vocat GREG. TVR. *ibid.* vel *forestes*, solis regibus patentes, enumerant CAPITVL. CAROLI M. *anni DCCCV. Cap. XXXIX.* LVDOVICI PII *anni DCCXIX. Cap. XXXIX.* CAPITVL. *Lib. IV. Cap. XLII.* CAPIT. CAROLI CALVI *tit. LII. §. XXXII.* Ceterum ad paucissimas redactas esse silvas regias, non
magis

magis mirum est, quam reliqua bona regum fiscalia fere ex hominum memoria euanuisse. *)

*) Tot enim diplomata, quae passim supersunt, satis ostendunt, Reges amplissimos silvarum tractus cum banno ferino episcopis, principibus, ecclesiisque donasse. Sic Carolus M. anno DCCXCVIII. Episcopo VVormatiensi contulit omnem siluaticum in Ottenvalt, qui olim ad fiscum pertinuerat. SCHANNAT. *hist. episc. VVormat. in cod. probas. p. I.* Arnulfus Rex anno DCCCLXXXIX. ecclesiae Eystetensi donat quemdam locum, Sezzi nominatum, cum quadam parte siluae et FORESTI de curte VVeisenburg. FALCKENSTEIN. *cod. dipl. antiqu. Nordg. p. 14.* Sed et Otto III. anno DCCCCLXXXVIII. Episcopo VVormatiensi concedit regium BANNVM in siluis circa VVimpinam ciuitatem, et villam Biscouesheim, sitis, quam ille cum imperatoris licentia et auctoritate, nec non et voluntate et adsensu bonorum militum in circuitu habitantium, nouiter inforestarit, vt nulla dehinc persona parua siue magna, aliquam feram vel bestiam ibi venari, vel capere, vel insequi praesumat, sine licentia superius iam dicti episcopi, siue successorum eius. cetera. SCHANNAT. *ibid. p. 28.* Tale etiam diploma Henrici II. eidem ecclesiae VVormatiensi datum, habet SCHANNAT. p. 34. aliaque Ottonis I. et Henrici II, quibus Episcopo Vltraiectino datur facultas venatu prohibendi alios quoscumque, cernos, vrsos, capreat, apros, bestias insuper, quae Teutonice lingua Elo et Schelo adpellantur, capturos. HEDA *de episc. Vltraiect. p. 83. et 101.* Similia Ottonis IV. Conradi IV. Rudolphi I. col-
Hein. El. Iur. Germ. T. I. T legit.

legit. HERT. *de super. territ. §. XLVIII. p. 302.*
 Quis ergo miretur, bannum regale ubique
 paullatim ad principes peruenisse, adeoque
 paucas saeculo XIII. superfuisse silvas re-
 gias?

§. LV.

An iuris
 forestalis
 rarior ante
 Fridricum
 I. usus?

Denique vel ex his, quae adduximus,
 exemplis satis intelligitur, contra annalium
 fidem referri vel ab HARPRECHTO, vel a BE-
 YERO, rarissimum usque ad tempora Fridri-
 ci I. Imp. fuisse iuris forestalis usum. Ne-
 que enim id quisquam dixerit, qui res ve-
 rerum Francorum, ipsaque regum Germa-
 niae diplomata, vel saltim, quae CAROLVS
 DV FRESNE *in Glossario Lat. voce Foreste* col-
 legit, paullo accuratius unquam expen-
 derit. *)

*) Quin ipsae leges veteres argumento sunt,
 banni ferini multo maiorem usum fuisse an-
 te Fridricum I. Imp. quam post illa tempo-
 ra, quibus principes et regias silvas intra
 sua territoria fisco suo paullatim vindica-
 runt. Attulimus supra nonnulla huius ge-
 neris testimonia ex CAPITVLARIBVS. Iam ad-
 do, quae occurrunt in LEGE LANGOB. *Lib.*
I. tit. XXIII. et Lib. III. tit. XXXV.

§. LVI.

Venandi
 ius quale
 medio ae-
 no?

Quare certissimum est, venationem in
 Germania propriam fuisse regibus, nobili-
 bus, et ingenuis, et hos illam in prae-
 diis; illos in territoriis suis; istos in sil-
 vis regiis seu forestis maioribus exercuisse,
 ita, ut nemini vel subdito, vel extraneo,
 id

Id ius permetterent, sed grauissimis poenis tamquam fures coercerent, qui intra fines banni alieni venari non dubitassent, nisi extraneus ius illud intra alterius fines iure seruitutis vel praescriptione *) quaesiuisset: qualia exempla etiam hodie superesse, obseruauit HART. de superior. territ. §. XLIX. pag. 504.

*) Attamen ORDIN. PROV. SAX. anni MDLV. tit. dass keiner auf des andern grund vnd boden etc. poenam C. florenorum interminatur is, qui in fundo alieno (auffer ihrer vnd ihrer leute eigenthum) venentur, nec ratio haberi iubetur praescriptionis, vngeachtet eines furvrendens, dass es anders hergebracht, vnd im Brauch gehalten.) Prodessa tamen et hic possessori praescriptionem immemoriam, post CARPZ. Part. II. Const. III. def. XXV. obseruat ZIEGLER. de iur. maiest. Lib. II. Cap. XIV. §. XLV. qui et insequente §. XLVI. exemplis probat, extra Saxoniam electoralem quasi possessionem in possessorio profuisse et iis, qui in alieno fundo iure venandi quiete vsi essent.

§. LVII.

Nec alia ratio fuit iuris AUCUPII, et PISCATIONIS, quod ipsum quoque reges, principes, nobiles ac ingenui sibi solis vindicarunt, exclusis aliis. Salm certum aucupii genus, quod per falcones et accipitres, per laqueos et retia exercebatur, principes et nobiles sibi, tamquam praecipuum, seruarant. Testes sunt non solum HINCMARVS, qui singulari epistola, quam de

Nec non
uris piscand
et aucupii.

officiis domus regiae Francorum scripsit, *Capite V.* inter praecipuos ministros Carolomanni refert etiam *venatores principales quatuor et falconarium unum*: sed et HERTIVS, qui *ibid. pag. 502.* meminit chartae Rudolphi I. Regis, qua Comiti Cattimelibocensi cedit *villam Tribure cum CAPTURIS FALCONVM et foresto Schlichter*. Nec piscandi ius cum omnibus promiscue communicatum esse, sed reges et principes in fluminibus quoque sua *foresta*, id est, loca, sanctione poenali munita, habuisse, iam supra ex charta Dagoberti, regis, ostendimus. (§. VIII.) Iam adde diploma Ottonis I. anno DCCCXLIV. scriptum, apud HEDAM de *episc. Ultraiekt. pag. 84.* quo ecclesiae Ultraiectinae *totam PISCATIONEM, quam hucusque in Amuson et in Almere ad suum REGALE IUS habere visus sit, in proprium concedit*. Facilius tamen haec iura cum aliis communicata esse siue per inuestituram, siue per priuilegium, facile est adintelligendum. *)

*) Hinc in diplomatis vetustioribus, tantum non omnibus, quoties praedia quocumque titulo in alios transferunt reges et principes, ea se cedere profitentur *cum adpenditiis suis, mancipiis, aedificiis, campis, agris, pratis, siluis, aquis, aquarum decursibus, molendinis, PISCATIONIBVS, terris cultis et incultis, exitibus et redditibus, quaesitis et inquirendis, mobilibus et immobilibus, seu quidquid legitime et iuste adspicere et permanere videtur*. Exemplum vide apud

De Modis adquir. dominium natur. 437
 FALCKENSTEIN. *ibid.* p. 17. 27. Qualis formula tam frequens est in Imperatorum chartis, ut Henricus IV. in diplomate, quod frater, ὁ μακαρίτης, in *Antiqu. Gosl. Lib. I.* p. 82. edidit, ei praemittat verba: Idem autem, ut mos est dare regibus vel imperatoribus, sic dedimus, cum omnibus adpendiciis. Sed et aucupiorum mentionem fieri, saepe animaduertimus.

§. LVIII.

Itaque venationem Germanis non fuisse speciem occupationis, satis luculenter, ut opinor, ostendi. Contra frequentissima maioribus nostris fuit OCCUPATIO BELLICA, quippe qui latrocinii, excursionibus in vicinas prouincias, et piratica *) rem facere, pulcrum sibi ac gloriosum ducebant. CAES. *de bello Gall. Lib. VI. Cap. XXIII.* Latrocinia nullam habent infamiam, quae extra fines cuiusque ciuitatis sunt, atque euuenturis exercendae ac desidiae minuendae causa fieri, praedicant. Et POMPON. MELA *de situ orb. Lib. III. Cap. III.* ius in viribus habent, adeo, ut ne latrocinii quidem pudeat. Add. TACIT. *annal. lib. XII. Cap. XXVII.* AMMIAN. MARCELL. *Lib. XVII. Cap. X. Lib. XXI. Cap. III.*

Occupatio
 rerum ho-
 stiliū per
 latrocinia.

*) De Saxonum piratica res nota est ex SIDONIO *Lib. VIII. Ep. VI. Lib. VIII. Ep. IX.* aliisque vetustis auctoribus, ex quibus excerpta dedit LEIBNIT. *script. rer. Brunsv. Tom. I.* De Francis similia memoriae prodidit LIBANIUS, qui in *Baselico: τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ἑτέρος ἀνέστη, τὸτο ἐκεῖνος δακτύλα.* Haec illis

seruitus est, nullos habere, quos depraedentur. Quod paullo ante de piratica explicauerat, dum dixerat: *Támsi πάλαι μὲν θαλάσσιος ἀδελφὸς ἐπέσπευε ποσειπότης.* His maris procellosi aestus non magis terrori est, quam continens terra. Similia passim occurrunt apud NAZARIVM, ZOZIVM, OROSIUM, et in primis EVMENIVM in paneg. Valerio Constantio dicto, ubi Francos ait ipso temeritatis euentu docuisse, nihil esse clausum piraticae desperationi, quo nauigiis pateret accessus.

§. LIX.

An etiam
per iusta
bella?

Quidquid ergo huiusmodi latrociniis captum fuerat, id procul dubio cedebat occupantibus. An vero et in sollemni bello praeda singulis capientibus cesserit, non facile dixerim. EX FACILI tamen de *mor. Germ. Cap. XIV.* colligere mihi posse videor, praedam non militibus gregariis, sed principibus, quorum auspiciis clientes et comites militabant, cessisse. Ab huius enim liberalitate exigebant illum bellatorum equum, illam cruentam vittricemque frammeam, et materiae munificentiae per bella et rapinis. *)

*) Sunt quoque testimonia, ex quibus colligas, Germanis et insequentibus temporibus huius moris mansisse custodiam. Auctor enim est GREGORIUS TYRON. *Lib. II. Cap. XXXVII.* Chlodouaeum M. victorem victi Alarici Visigothorum Regis thesauros omnes sibi vindicasse. Aliquando tamen reges ducesque praedam vel totam, vel pro parte concessisse militibus, aliquando illam inter bene meritos.

De Modis acquir. dominium natur. 439
ritos distribuisse, aut partem elargitos esse
ecclesiis, ex eorundem temporum annalibus
constat. Saltim sancto Martino Turonensi
victorem Chlodouaeum permulta munera ex
praeda illa dedicasse, testis est GREG. TY-
RON. *ibid.*

§. LX.

Denique quod ad INVENTIONEM rerum nullius et pro derelicto habitarum attinet, quum ipsa recta ratio doceat, eas cedere occupantibus, dubitari non potest, quin idem principium et Germanorum fuerit. Id modo hic repetimus, quod iam antea obseruare nos meminimus, (§. VIII.) *ad eam* pleraque insignioris pretii non inuentori, sed principi, cessisse. Hinc CASIODOR. *Lib. VI. var. Cap. VII.* *Depositivae quoque pecuniae, quae longa vetustate competentes dominos amiserunt, inquisitione tua nostris adplicentur aerariis, ut, qui sunt cunctos patimur possidere, aliena nobis libenter debeant offerre. Sine DAMNO siquidem inventa perdit, qui propria non amittit. Conf. Lib. IV. var. Cap. XXXIV.*

*Res inuen-
tae plerae-
que fisco
vndicac-
tae.*

§. LXI.

Res, amissas ab alio, inuentor sibi non adquirebat, sed furti se crimine adligabat, qui rem inuentam non detulisset ad iudicem. LEX BAIUVAR. *tit. II. Cap. XIII. §. II.* LEX LANGOB. *Lib. I. tit. XXV. §. I.* Indici tamen, quem *vegium* *) vocabant, praemium seu *супругов* decernit LEX BYRG. *ad-*

*Inuentio
rerum a-
missarum.*

dit. I. tit. VIII. et quidem solidos V. si mancipium; solidos III, si equum; sol. II. si equam vel bouem opimum; sol. I. si vaccam, veruecem, porcum; tremissem, si capram reperta domino indicarit restitueritque.

*) Fuisse videtur haec vox Burgundis propria, quippe quae et *tit. XVI. §. III.* occurrit, quemadmodum eodem loco VEGIATURA vocatur hoc *ispergov. LINDENBROG. in Gloss. p. 1493.* addit interpretationem: VEGIA sunt, quos Latini diuinis aut vates vocant, Germani *Vickers*, et locum addit ex LEG. ALFREDI *Cap. XI.* ubi vates vocatur *vicum*. Sed inter varias lectiones ad LEG. BURG. *tit. XVI. §. III.* obseruat, MSS. habere *veraturas*, quemadmodum HEROLDI codex praefert *vigaturas*, quod illi *vickers* propius est. Alias conicere liceret, *veraturam* esse ipsum Germ. *verraeterey*. Solemus enim de illis, qui res occultatas indicant, dicere: *se haben et vvas verrathen*. Sed quum *vegias* et *vegiatura* eiusdem procul dubio originis vocabula sint, malim LINDENBROGIO adsentiri.

§. LXII.

Accessio
naturalis
nouae in-
fulae.

Alter modus acquirendi dominium iuris naturalis vel gentium est ACCESSIO, quae, quod ad *naturalem* attinet, itidem se paulo aliter habuit apud Germanos, quam vel Romanorum, vel aliarum gentium iure ciuili proditum legimus. Quamuis enim et apud Germanos foetus animalium ad ventris dominum pertinuisse videatur: de animalibus tamen incrementis, veluti NOVA

INSVLA, alveo derelicto, alluvione et vi fluminis, multo aliter philosophabantur. Si enim ipsum flumen erat publicum vel principis: insulas quoque, tamquam eius accessiones, reip. vel principi attribuebant. Ita sane anno MCLXII. in comitiis Noribergensibus sanxit Adolphus, Rex Romanum de novis insulis cum nobili quodam dynasta contenderet Reinoldus, Gelriae Comes. *) Vid. SCHILT. *Exerc. IV. §. XIX.* HERT. *de superior. territ. §. XLVII.*

*) At vulgo in alia omnia eunt iuris interpretes, moti loco SPECVLATORIS SAXONICI *Lib. II. Art. LVI. Welcher vverder sich erhebet binnen einem fluss, vvelchem gestade er naher ist, zu dem gehoret der vverder. Ist er aber zu mittler maass des vvassers, so gehoret er beyden gestaden.* Haec enim plane Romana, et ex §. 22. *Inst. de rer. divis. de prompta esse plerisque videntur.* SCHILT. *Exerc. IV. §. XIX. b.* Sed agere illum locum de insula in flumine, quod bina territoria adluit, nata, res ipsa docet. Vid. THOMAS. *not. ad Inst. p. 132.*

§. LXIII.

Idem dicendum de ALVEO DERELICTO, qui et ipse apud Germanos ab iis, quorum flumen fuerat, vindicabatur. Diserte enim IUS PROV. SAX. *ibid. Dasselbe thut auch der strom, oder der ubergang, vvenn er vviieder vertrocknet.* Inquit enim, hunc alveum pertinere ad dominum territorii, vel ad utrumque, si flumen duo territoria dividat. *) Et ita sequentia etiam verba:

Alveo derelicto.

Bricht es aber wiederum einen neuen abgang, damit verlehrt er seines Landes nicht, intelligit THOMAS. *ibid.* p. 133. quia *Land* hic non agrum priuatum, sed territorium significet.

*) Attamen haec verba laudatus THOMAS. *ibid.* non de alueo derelicto, sed de inundatione interpretatur, quamuis vix me intelligere fatear, quomodo tunc haec verba cohaereant antecedentibus.

§. LXIV.

Per allu-
sionem et
in flumi-
nis.

ALLUVIONES ne iure quidem ciuili adcre-
scebant agrorum dominis, si illi essent li-
mitati. Quales quum plerique priuatorum
sint in Germania: consequens est, vt ra-
ro priuatis cesserit illud agrorum incremen-
tum. In IVRE PROV. SAX. *Lib. II. Art. LVI.*
nihil ea de re monemur, quam particulas
terrae, agro nostro auulsas, nostras esse
desinere. *Vvas das vvasser abmint dem lan-
de, das hat der verlobren, des das land ist.*
Attamen et hoc incrementum, si alicuius
momenti esset, principi cesserit, satis pro-
babiliter suspicantur SCHIETERS, et THO-
MASIUS. Vid. *huius not. ad Inst. p. 130.* Id
quod de VI FLUMINIS, quia ea pars auulsa
non est inter *ἀδέσποτα*, vix dici posse vi-
detur.

§. LXV.

Per adiu-
sionem,
specifica-
tionem et
commix-

Accessionis *industrialis* species sunt com-
plures, quas iura Germanica vetera ae-
que, ac medii aevi, fere praeteruehuntur.

Fru-

Erustra enim hodie diuinaveris, quid maiores nostri de adiunctione, adferruminatione, intextura, adplumbatura, specificatione, commixtione, confusione, scriptura ac pictura iustum putarint. Et fortassis apud ipsos Romanos rarius accidit, ut subtilioris illius iurisperitorum philosophiae aliquis usus esset: multoque magis ex Germania illam exulasse probabile est, in qua simplex aequitas omnibus huiusmodi argutiis praeferebatur.*)

tionem,
scripturā,
et picturā.

*) Ea vero simplex aequitas facile unicuique persuadere, iustissimum esse, 1) ut res, quae salua separari, ab altera possit, separatur, suoque restituatur domino; 2) ut si res commode separari non possint, res minoris pretii in accessionem cedat pretiosioris. Itemque 3) ut res fungibilis, et quae pretium adfectionis non admittit, cedat alteri, in quam cadit huiusmodi adfectio, eiusque dominus ei, cuius est res altera, aestimationem praestet. Rem accuratius exequutus est THOMAS. in diff. de pretio adfectionis in res fungibiles non cadente Cap. III. §. XII. seqq.

§. LXVI.

Siue quis sua materia in alieno solo, siue in suo solo aliena materia AEDIFICASSET: licebat aedificanti domum destruere ac tollere, nisi utroque casu dominus soli pretium materiae reddere mallet. Nunquam enim Germani existimarunt, pertinere ad rempublicam, ne tignum iunctum vindicaretur, multoque minus in duplum condemnabant

Per inaedificationem.

nabant eum, qui tignum alienum bona fide iunxisset. Potius distinguebant, utile et necessarium esset, quod quis alieno solo inaedificasset, an domino soli illud non conducere videretur. Priore casu aedificium tolli verabant, nisi dominus aestimationem ferre nolleret, posteriore semper tolli illud patiebantur. *) vid. IUS PROV. SAX. *Lib. II. Art. LIII.*

*) Merentur ipsa verba adscribi, et breviter explicari: *VWas ein Mann, (e. g. colonus,) bauet auf fremden gut; (non ergo in area vacua cuius aestimatio facilius praestari potest, quam aedificii, illi impositi) das mag er wohl wieder abbrechen, ob er von dannen zeucht, und seine erben nach seinem vortemogen es auch thun. (adeoque non nouum in Germania fuit, tignum iunctum eximi, si aedificium domino soli parua utilitatis adferre videretur,) ohne das thor, und ohne den zaun fornen und hinden, und das haus, ob er das gebauet hatte. Dann dieses soll der herr lösen nach der gebauer kohn, (quantum ab architecturae peritis, fabrilis aestimatur eo tempore,) thut er das nicht, dieser mag wohl eines mit dem andern vregfahren. Quod eo facilius fieri poterat apud veteres Germanos, quo rarius aedes ex solido lapide exstruerent, contenti aedibus ex trabibus ac tabularis ligneis compositis, quales passim adhuc non modo in Polonia, verum etiam in ipsa Germania, in regionibus siluestribus conspiciuntur. Diu sane in Germania mansit simplex illa aedificandi ratio, quam describunt CAESAR de bello Gall. Lib. V. Cap. II. TAC. de morib. Germ. Cap. XVI. et HERODIAN. Lib. VII. Cap. II.*

§. LXVII.

Denique vt ad *accessiones mixtas* perueniamus, agrum colere et arbores serere, parum sollempne erat Germanis. *Nec arare terram, inquit Tac. Cap. XIV. aut expectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes, et vulnera mereri.* Idemque *Cap. XXVI.* refert, eos nec hortos coluisse, nec pomaria fuisse. Attamen quum iam animadvertere coepissent insequentibus temporibus, quanto cum detrimento reip. coniuncta sit haec desidia: principes nihil fecerunt reliqui, vt calcaria veluti adiuuerent fegnibus, eosque ad agrum hostosque diligentius colendos incitarent.

Per plantationem et sationem.

§. LXVIII.

Quamuis vero, qui mala fide conseruisset alterius agrum, et sementem perderet, et iudici multam deberet: *IUR. PROV. SVEV. Cap. CCXIX. §. I. et II. et Cap. CCXXII. IUR. PROV. SAX. Lib. II. Art. XLVI.* ei tamen, qui id bona fide fecisset, messem putabant relinquendam, si mercedem pro agri usu soluerit, nisi eodem tempore, quo per errorem colebat agrum, alii locatum, actione ab aliquo pulsaretur. Tunc enim oleum et operam perdidisse videbatur, et a locatore suo impensas tantum recipiebat. *) *IUR. PROV. SAX. ibid. et SVEV. ibid.*

Quid de satione sanxerint iura German.

*) Verba *SPECULI SAX.* paullo obscuriora ita habent: *¶ Per eines. andern mannes land unruif.*

unvyffentlich eeret, oder das ihm ein ander
 vermiethet hat, vird er darum beschuldi-
 get, dierveil er es eeret, seine arbeit ver-
 leurt er daran, ob es jener darnach mit re-
 cht behalt: der es ihm aber vermiethet hat,
 der sol ihm erstatten seinen Schaden. Hic
 ergo est primus casus, quem ita exprimimus
 Latine: *Qui bona fide alterius agrum, quasi
 sibi ab aliquo locatum, conserit, et interea
 dum id facit, conuenitur: aduersario vin-
 cente, ipse operam perdit, at a locatore ta-
 men indemnitatem iure petit.* Sequitur ca-
 sus alter, quando quis agrum, qui in lite
 est, mala fide conserit: *VVer auch also
 ein land saet vnter rechtlicher klagen, der
 verleuret seine arbeit, vnd seinen saamen da-
 ran.* Denique tertius casus ad eum pertinet,
 qui bona fide ante motam litem agrum con-
 seuit: *VWas er aber saet vnverbothen, vor der
 klage, da behalt er auch die saat an, vnd
 giebt seinen zinss darvon jenem, der das
 land darnach behalt.* Subiicitur aliquid de
 eo, qui agrum alienum confitum mala fide
 iterum arauerit, quod et ad resarciendum
 damnum, et ad multam soluendam obstric-
 tus fit.

§. LXIX.

Quid de
 plantatio-
 ne?

Quemadmodum ergo ex his intelligitur,
 Germanis non in vniuersum placuisse prin-
 cipium, frumenta, quae fata sunt, solo
 cedere: §. 32. *Inst. de rer. diuis.* ita et de
 arboribus multo aliter, quam Romani,
 philosophabantur. Eas enim eius esse exi-
 stimabant; cuius in fundo earum origo
 fuerit, quamuis ramos, adeoque et fru-
 ctus,

Etus, qui in illis reperiebantur, illius esse censerent, cuius fundo imminebant, adeoque huic et arborem subluendi, et fructus inde colligendi, ius esse statuerent. *)

*) Huc pertinent verba IVR. PROV. SAX. Lib. II. Cap. LII. Seine baumzweige sollen auch über den zaun nicht gehen noch hangen, seinem nachbarn zumbschaden. Quae explicatius traduntur in IVRE VVEICHB. Arr. CXXV. VVo auch ein baum zwischen zweyen rethen stehet, vnd breitet die zelgen in eines andern mannes hoff, der herr mag ihn voll verhaueu, ob er vill, vnd hanget obst in seinen hoff, das ist zu recht sein. Quod principium et ex ICTIS Romanis sequutus videtur POMPONIVS l. 6. §. ult. ff. arb. furt. caes. Singulare est quod de lupulo sancit IVS PROVINC. SAXONICVM ibid. Flicht sich der hoppe über den zaun, vver die wurzel in dem hoffe hat, der greiff über den zaun, so er allernachst moge, vnd ziehe den hoppen. VWas ihm folget, das ist sein, vvas aber an der andern seiten bleibet, das ist seines nachbarn.

§. LXX.

Parum ergo de radicibus arborum et plantarum sollicitae erant gentes Germanicae, etiam quando de fructuum dominio quaerebatur, sed cuius fundo rami imminebant, ei et fructus veluti offerri videbantur. HUBER. praelect. ad tit. Inst. de rer. divisi. §. XXV. Hinc recte putat THOMAS. not. ad Inst. p. 146. cessasse apud Germanos interdictum de glande legenda, nec dubitat, quin moribus Germaniae semper licuerit plan.

Et domi-
nio arborum
fructuum
que.

plantam vel arborem suam vindicare, et eximere ex alterius solo, si in eam caderet adfectio.

§. LXXI.

Nec non
de fructi-
bus a b. f.
possessore
perceptis.

Ad accessiones mixtas etiam pertinet PERCEPTIO FRUCTIVVM. Hos enim bonae fidei possessori tunc adiudicat ius Romanum, si iam percepti, vel a fundo sint separati, ac proinde pendentes nec ad usufructuarii, nec ad coloni heredes pertinere, nec, superueniente vero domino, agrumque vindicante, possessori adquiri, statuit. At iure Germanico fructus semper cepisse eum, qui agrum bona fide conseruit, iam supra (§. LXIX.) diximus. Et notum est Germanorum principium: *Des mannes saat, die er mit seinem pflug wurcket, die ist verdient, als die egde daruber geber, und des gartens, als er gerodet, gesaet, und gebacket ist.* IUS PROV. SAX. Lib. II. Art. LVIII. Fructus quoque civiles et census, quorum dies iam venerat, ad heredem pertinebant. *)

*) In IURE PROV. SAX. *ibid.* vocantur *verfessene oder verdiente Zinsen*. Plerorumque autem censuum diem venire ait REPKOVIVS die S. Martini, (al. Bartholomaei, decimae ovium, (des lammer-zehendens) die S. VValpurgis; decimae anserum die assumptionis Mariae (zu vnser lieben frauen tag wurtz-weihe,) decimae carnis (des ferssch-zehendens,) si pecunia redimitur, die S. Ioannis baptistae, si non redimitur, simul ac pecora nascun-

nascuntur. Decimarum frumenti (*aller kornzehenden*) die Margarethae, *vvas aber ehe geschockt ist, davon ist der zehende eher verfallen*: decimarum ex vineis et hortis (*des vvein-garten- und baumgarten-zehenden*) die S. Urbani. Pensionum denique, ex molis, vectigalibus, monetis et vineis soluendarum, diem venire, quando de eius solutione conuenerit, ostendit idem REPKOVIVS. Quae omnia fere ruri hodie quoque obseruari, nemo ignorat.

§. LXXII.

Vt iam porro ad modum acquirendi *deriuatiuum*, puta TRADITIONEM, progrediamur, ea apud veteres Germanos sollempnissime fiebat, si bona immobilia, alieque res pretiosae, tradendae essent. *Primo enim non temere id nudis verbis, vel remotis arbitris, fiebat, sed confectis instrumentis, veluti apud VVisigothos, (vid. LEG. VVISIG. Lib. V. tit. II. §. VI. LEG. BVRG. tit. LX. §. I. sequ.) vel adhibitis testibus, non modo iustae aetatis, verum etiam pueris, quos pugnis caedebant, etiam nihil mali meritos, vt rei eo magis essent memores. **) LEX RIPVAR, Tit. LX. §. I. *Si quis villam vel vineam, vel quamlibet possessunculam, ab alio comparauerit, et testamentum accipere non potuerit, si mediocris res est, cum sex testibus; et si parua, cum tribus; quod si magna, cum duodecim ad locum traditionis cum totidem numero pueris accedat, et sic eis praesentibus pretium tradat, et possessionem accipiat, et*
unt

Modus acquirendi deriuatiuus traditio, facta praesentibus testibus.

unicuique de paruulis alapas donet, et torqueat auriculas, ut ei postmodum testimonium praebeant. Si autem testes non poterit congregare, ut ei testimonium praebeant, tunc rem suam cum sex, siue cum septem cum sacramenti interpositione sibi studeat euindicare.

*) Ritus vellendi eorum aures, quos memores esse rei vellent, Romanis quoque fuit frequentissimus, de eoque cum nos diximus alibi, tum LINDENBR. *in Glossar. p. 1360.* et alii viri docti, explicantes phrasas: *antestari, aurem vellere*, et similes. Aures testium non modo vellebant, verum etiam torquebant, quin ipsos testes auribus trahebant. Germani, in primis Boii, quibus veluti proprius hic ritus fuit. Vid. *LEX BAIUVAR. Tit. XV. §. II. tit. XVI. Cap. II. §. I. et Cap. III. §. V. LEX ALAM. Tit. XCIV.* nec non diplomata in *CHRON. REICHERSB. ad ann. MCLII. et sequ. pag. 193. 212.* Eadem erat alaparum pueris inflictarum ratio, cuius moris vestigia in Gallia quoque sua deprehendit *STEPH. BALVZ. ad Leg. Ripuar. tit. LX. p. 997. Tom. II. Capitul.* In Germania ipsi ruri vidimus pueros in lustrationibus finium a parentibus alapis et flagris caedi, etiam nullius facinoris reos, ut eo minus rei gestae memoriam deleret obliuio. Et hinc originem phrasos Germanicae: *einem einen denckzettel geben* eleganter deriuat *ECCARD. ad leg. Salic. p. 224.*

§. LXXIII.

In iudicio. Deinde non omnes traditiones priuatim fiebant, sed pleraeque in iudicio, vel malo publico, quod a tungino i. e. decano vel

De Modis adquir. dominium nativ. 451
centenario indicebatur sub scuto, adhibitis
tribus hominibus, procul dubio scabinis,
vel saltim ingenuis: *Schoeppenbar freyen Leu-*
zen. Bonorum saltim traditionem hoc mo-
do ad acta fieri iubet LEX S.A.L. tit. XLIX.
edit. HEROLDI.

§. LXXIV.

Tum porro Germanis sollemne erat res-
tradere, adhibitis quibusdam symbolis, ri-
tibusque in sensus incurrentibus, quorum
plurimi passim in veteris aevi monumentis
occurrunt. Ita solebant veteres, fundum
tradituri, glebam cum ramusculo eruere
cultello, eaque omnia alteri, cui rem tra-
ditam vellent, offerre, vel, si ecclesiae
quid tradituri essent, altari imponere. *)
Quae ipsa est Danorum SCOTATIO, cu-
ius meminit Pontifex c. 2. X. de consue-
tud. Vid. STRAVCH. *amoenit. iur. canon.*
eclog. V. et GVNDLINGIANA part. VII. diff. IV.

Per caespiti-
rem, ra-
mum, cul-
tellum.

*) VITA S. BERLENDIS n. V. Quidquid habe-
bat in praediis cum omni familia seruorum
ancillarumque cum CESPITE et RAMO CUL-
TELLOQUE cum manubrio albo, tradidit. Ea-
dem formula existat apud BOLLAND: in Vita
S. Gertrudis p. 600. et aliis locis, quorum
iudicium fecit CAR. DV. FRESNE in Gloss. Lat.
voce Investitura. Iis iam addo exemplum
Ezonis, Comitis palatini, qui teste MONA-
CHO BRAVVILERENSI in vita Ezon. et Ma-
thild. apud LEIBNIT. Script. rer. Brunsv. Tom.
II p. 315. Mathildae, sponsae, RAMVSGVLVM
arboris eiusdem terrae, inuolutum CESPIE,
accepit, et cum eodem Brunvillerense prae-
dium.

dium, et alia proprii iuris plura, in dotem tradidit. Quibus addit monachus: eundem ramusculum in doni testimonium facti longa virois gratia incundum permanfisse.

§. LXXV.

Per festu-
cam vel
laisouver-
pura.

Nec minus notus erat ritus FESTUCAM vel uti est in TRADIT. FVLDO *Lib. I. n. V. et X. apud PIST. Tom. III. p. 489. et 490. CULMVM* in alterius sinum proiiciendi in signum factae rei traditionis. Quum vero sinus maioribus nostris esset LAISA: hinc actus ille traditionis vocabatur *laisouverpura*, et, qui tradebat, is *guerpura*, *uuerpura* (*uuerfen*) vel *laisouverpura* *) dicebatur. MARCVLF. *form. Lib. I. Cap. XIII. Villas nuncupatas -- per festucam visus est UVERPISSE vel condonasse.* Et LEX SALICA *tit. XLVIII. Festucam in laisum iactet*, vbi plura ECCARDVS *in not. p. 91. Add. FORM. LINDENBROG. Cap. XLIII. et quae ad Marculfum. notauit BIGNON. pag. 273. sequ.* Et hic EFFESTUCATIO illa, in donationibus, venditionibus et cessionibus frequentissima, de qua ex instituto egit FRIDRICVS A SANDE.

*) Inde ECCARDVS *ad Legem Salic. p. 92.* ingeniose, sed parum probabiliter, arcessit verbum Germanicum *leisten*, quod idem esse putat, ac *insinuare* vel *praestare*. Enimvero et contorta videtur etymologia, et prior illa, quam verbo Germanico attribuit, notio non minus ignota, quam exemplis ab ipso adlatis inconueniens est. Eius generis sunt permulta, quae ingenium istud illustre peperit.

§. LXXVI.

§. LXXVI.

Festucæ FORMVLA LINDENBROG. Cap. CLIII. Per ande-
langum.
iungit ANDELANGVM, de quo nos quaedam
iam supra dicere meminimus, (*Lib. I. §.
CLXXXIII.* *) ybi ostendimus, esse vocem
vere vernaculam, *hand-langen*, siue res e
manu in manum tradita, siue oblata festu-
ca, stipula vel culmus, siue, quod magis
verosimile arbitramur, traditio firmata sit
sipulata manu, *vermittelst handschlages*,
quem ritum maiores nostri in nullo teme-
re negotio ciuili praetermiserunt. *)

*) Inde verbum *handln* deriuat ECCARD. ad
Leg. Salic. p. 73. quia ab antiquo contra-
ctus manuum dationem inibantur. Itemque
p. 59. ANDELAVM interpretatur *handschlag*.
Sane traditionibus quoque accessisse hunc ri-
tum, patet ex hac charta Matisconensi apud
CAR. DV FRESNE *Tom. II. Gloss. p. 414.* *Misit*
autem manum super manum domini Hugonis,
Diensis episcopi, et Romani, legati, quasi
in loco sacramenti, ne aliquis filiorum vel
successorum suorum hanc vverpitionem praesu-
meret infringere.

§. LXXVII.

Enimvero, vti haec veluti legitima erant Per porre-
ctas alias
res quas-
cumque.
traditionis symbola: ita non pauciora pla-
ne a tradentium arbitrio pendebant. Hinc
passim occurrunt traditiones, factae per
gladium, baculum, herbam, chirothecam,
viridem scirpum, glebam vel vvasionem,
cultellum, annulum, bibliothecam, candela-
brum, caues venaticos, capillos, coronam, fo-
lium

*lium nucis, funes, hastam, lapidem, lignum, linteum vel lini portiunculam, nodum, notulas, ostium, pallam, pisces, pileum, panem, spathae capulum, veru, vexillum, virgam, zonam. Quae omnia, petitis ex antiquitate exemplis, illustrat CAR. DV FRESNE in gloss. Lat. Tom. II. p. 105. sequ. Quamuis quaedam horum symbolorum ad ritus paulo ante descriptos pertinere videantur. *)*

**) Sic eiusdem naturae videntur traditiones per gladium, cultellum, spathae capulum, veru. Eisdem quoque censem traditiones per festucam, baculum, viridem scirpum, lignum, virgam. Denique nec differre arbitramur traditiones per caespitem et ramusculum, herbam, glebam, vrasionem vel guasionem (Saxones enim et hodie glebam vel caespitem vocant einen Vvasen,) folium nucis. Ceterum videtur quisque adhibuisse symbolum, quod rei conuenire videbatur, adeoque innumera illa fuisse existimamus.*

S. LXXVIII.

Propinatio
loco tra-
ditionis.

*Id vero maiorum moribus vel maxime conuenit, quod ne hunc quidem traditio- nis actum sine symposio, vel cerere sine vini vel potus patrii haustu, explicarent. Nam quando etiam ecclesiis res suas tra- debant, exhausto cornu, *) vino repleto, res illas caeliti alicui se propinare dice- bant. Charta apud CAMDEN. in Britann. topogr. Indilato Eboracum diuertit, et cor- nu, quo bibere consuevit, vino repleuit, et coram altari Deo et beato Petro, apostolorum prin-*

De Modis adquir. dominium natur. 455
principi, omnes terras et redditus, flexis genibus, propinavit.

*) Et haec est traditio PER CORNU, de qua idem CAR. DV FRESNE sub voce Cornu. T. I. p. 1222. EV. OTTO in iurispr. symb. Exerc. I. Cap. XI. p. 67. Solebant enim Germani cornibus bisonum pro poculis uti, ceu probant CLYVER. *Germ. ant. Lib. I. Cap. XVII.* OL. VVORM. de cornu. aureo p. 23. et STEPHANUS ad Sax. gramm. p. 127. Hinc inter S. Euerardi legata apud MIR. donat. Belg. Cap. XXI. est scyphus cum CORNU et argento.

§. LXXIX.

Ne vero exolesceret traditionis tam sollemnis memoria: solebant Germani huiusmodi traditionis symbola in templis, archiuis, aliisque publicis locis adseruare, *) ceu exemplis demonstrarunt SIRMOND. ad Goffred. Vindoc. Lib. I. Epist. VI. et CAR. DV FRESNE Glossar. Lat. Tom. II. p. 104. qui etiam obseruat, existare chartas et diplomata, quibus adsutae fuerint tales traditionis rite factae tesserae, veluti festucae, ligni frustula, numi, baculi, corrigiae. Cuius antiqui moris exempla attulit etiam M. BILLONIVS Aët. SS. ord. Benediët. Tom. IV. in vita Fulradi Abb. n. XIX.

Symbola
traditionis
adseruata,
vel diploma-
tibus
adsuta.

*) At idem tamen etiam obseruat, Anglos et Francos huiusmodi symbola saepe corrupisse, fregisse et inutilia fecisse, ne in aliorum inciderent manus, aut occasionem darent calumniae forensi. Praeter exempla ex tabulariis Pictaurenti, Vindocinensi et Bellouacensi

censi eruta, in primis huc pertinet illud
Eadgeri Regis, quod describit GVIL. MAL-
MESB. *de gest. Angl. Lib. II. Cap. VIII.*

§. LXXX.

Vestigia
huius mo-
ris et sae-
culis inse-
quentibus
superfue-
runt.

Quamuis autem symbola huiusmodi,
quae rudioribus gentibus in usu esse so-
lent, paullatim exolescerent in Germania;
mansere tamen variae priscae moris reli-
quiae, veluti traditionis per caespitem et
ramum, cuius exemplum ex Ottonis tertii
saeculo paullo ante attulimus, (§. LXXIV. *)
festucae iactus vel effestucationis, quae
non modo in diplomatibus, a MIRAEO edi-
tis, saepenumero memoratur, sed et hodie
in usu est in Geldria ac vicinis provin-
ciis, ibique vocari solet *opdracht* vel *tran-
sport*. *) Denique rerum immobilium tra-
ditionem et insequentibus saeculis in Ger-
mania non aliter, quam ad acta, et ad-
hibito sollemni resignationis et inuestiturae
ritu, fieri potuisse, satis notum est ex IV-
RE VVEICHB. *Art. XX.* et IVRE PROV. SAX. *Lib.*
I. Art. XXXIV. et *LI.* et *Lib. II. Art. XXX.*

*) FRID. A SANDE *de effestucat. in prooemio*
n. 2. Circa immobilium, inquit, alienationes,
atque acquisitiones multa in hac ditione in-
diis usu veniunt, quae non tam iuris Roma-
ni decisionibus, quam receptis quibusdam
morum sollemnibus eorumque rationibus de-
cidi consueverunt. Adeoque recte obser-
uat, Germanicam esse effestucationis origi-
nem. Ipsum vero ritum prolixius describit
SANDIVS Cap. II. et in additionibus ad hoc
caput

caput LAMB. GORISIVS, qui et alibi de eo accurate agit in aduersar. ad consn. Gelr. tract. III. part. I. Cap. I. n. IV. §. XIII. sequ. Vterque etiam auctor eruditissimus plures huiusmodi chartas et formulas antiquas aequae, ac recenciores, quae hunc ritum mirifice illustrent, collegit.

§. LXXXI.

Ex his ergo, quae adhuc ex antiquitatibus Germanicis exposuimus, colligimus, I. iure Germanico pleraque *adécorata* alicuius momenti esse in dominio reipublicae vel principis. II. Accessiones naturales eatenus tantum sequi principale, quatenus e re ipsa proueniunt, vel quoties prioris domini ius illiquidum est. III. In industriali accessione praecipuam esse dispectionem, pretiumne adfectionis res inseparabilis admittat, nec ne. IV. Idemque fere in accessionibus mixtis expendendum esse. V. Traditionem rerum immobilium plerisque locis, ubi ius Romanum iuris patrii luminibus nondum offecit, sollempniter, et non nisi apud acta, fieri solere.

Axiomata de adquirendi modis iuris gentium.

§. LXXXII.

Quum ergo iure patrio pleraque *adécorata* alicuius momenti sint in dominio reip. vel principis: (§. LXXXI, I.) fieri non potest, 1) quin et ius venandi sit penes solos principes, vel 2) eos, quibuscum illud communicatum est. *) HEIG. Part. I. Quaest. XV. num. 33. CARPZ. Part. III. Hein. El. iur. Germ. T. I. V Const.

Venatio an in Germania modus occupandi?

*Const. XXXII. defin. XVII. GROT. Introd. Lib. I. Cap. XIV. Et quamuis 3) non abs re existimemus, ingenuis omnibus olim venari licuisse in praediis suis subditorumque, tum feudalis, tum allodialibus: res ipsa tamen docet, 4) fiscum illis negotium facessere, qui eo iure speciatim non sunt inuestiti, et 5) saltim venationes maiorum ferarum principi vindicare, nisi instrumenta inuestiturae diserte meminerint *der hohen und niederen jagden*. Vid. SCHILTER. SCHVLZ. HOPP. *ad Inst. Lib. II. tit. I. §. XII.**

*) Nec tamen Germani omnia animalia referunt ad feras bestias, quae Romani eo referre solent, adeoque ex eorum principiis ludibrium deberet vulgo, qui columbas vel pauones venari vellet. Potius VVEICHB. MAGDER. *Art. CXVIII.* columbas, cornices, picas, pauones, accenset animalibus, *die nicht grimmend sind*. Statuit tamen, eas aues, euolantes in campum, communes fieri, non autem alias, quarum mansueta natura sit. Contra *Art. CXIX.* de ape ait: *Diebiene ist ein vvildel vvurm*, additque si examen euolet in vicini aream, hunc illud potiore iure sibi vindicare, quam priorem dominum, illud persequentem. Quod ad gallinas attinet, vicino earum alis iure Germanico licet pennas euellere, si in eius fundum euolarint, ibique damnum dederint. IVS PROV. SVEV. *Cap. CCCLX. §. I. Conf. THOMAS. not. ad Inst. p. 127. sequ.*

§. LXXXIII.

Feras capere prius
tjs prohibi-
bitum.

Ex eodem axiomate reddi potest ratio,
6) cur ferarum quoque furtum fieri possit
in

in Germania, eiusque furti rei 7) non modo poena extraordinaria, damnaeque aestimatione puniantur, sed et 8) aliquando capitis damnentur, si vel vi vsi sint, vel aliae atrociores circumstantiae accedant, vel illi hoc furti genus, tamquam artem, diutius exercuerint. Videatur ANT. SEIDENSTICKERI *dissert. de furib. ferarum*, Helmstadii defensa. 9) Cur non modo silvae, sed et 10) agri, sanctione poenali muniantur, et tunc eo gravius plectantur, qui locis his, *auf gehogter wildbahn*, feras vulnerare vel persequi ausi sint.

§. LXXXIV.

Ex eodem principio vere Germanico intelligitur, 11) cur quamvis et ingenuis vasallis ius venandi concedatur: principis tamen sit, dare operam, ne illi eo iure abutantur in perniciem reipublicae: ac proinde ille 12) leges condere de modo venandi: quin 13) istis anni temporibus, intra quae feras agitat Venus, venationibus plane interdicare possit, et seueris propositis edictis interdicare soleat. Id quod vocant *die brunst-und setzzeit*. Ut iam non dicamus 14) de edictis, quibus plebei cum sclopetis, canibusque venaticis per silvas et saltus vagari prohibentur.

Principis ius est leges venatorias condere.

§. LXXXV.

Quum et aucupium sit species venationis: 15) principes sibi plerumque reservare, vel saltem cum paucissimis communi-

Aucupium quale in Germania

care solent ius capiendi aues, vel gustu
 praestantiores, veluti perdices, ardeas,
 phasianos, vel 16) capturam earum cum
 aliqua voluptate coniunctam, veluti per
 falcones, *die reiger peixe*, per laqueos,
das lerchen-streichen, per insidias, *die auer-*
hahn-palze. *СРОУ. introd. Lib. II. tit. IV.*
 Quin 17) aues rariores vel timidiusculas
 sanctione poenali aliquando muniri animad-
 uertimus, veluti luscinijs, phasianos, et
 similes. *)

*) Hinc passim in siluis ac nemoribus pictu-
 ras deprehendimus, arboribus vel columnis
 adfixas, quae sistunt hominem vehiculo ad-
 fixum catenis, vel fustibus caesum, cum
 lemmate, hanc poenam daturus omnes, qui
 phasianum occiderit, oua eorum furto sub-
 traxerit, repagula, quibus siluae munitae sint,
 perfregerit, cetera.

§. LXXXVI.

Itemque
 ius piscan-
 di. Experientia etiam docet, 18) ex eadem
 ratione et ius piscandi in fluminibus pu-
 blicis ad principem, eosque, quibus illud
 concessit, pertinere, *GE. SCHVLZ. ad tit.*
Inst. de rer. diuis. litt. B. et 19) quamuis
 plerumque principes id ius alijs locent,
 vel pro canone annuo concedant, eos ta-
 men 20) sibi haud raro reseruare pisces
 nobiliores, veluti salmones, et similes: et
 hinc 21) aucupium et piscationem non
 minus, quam venationem, regalibus in
 Germania accenseri. *SIM. VAN. LEVVEN. cen-*
sur. for. Part. I. Lib. II. Cap. III. n. XII.

*) Hinc

*) Hinc tabulata illa et clachra, intra quae capi solent salmones, *der lachs-fang*, plerumque principum sunt, nec aliis temere permittitur, ut huiusmodi quid immittant fluminibus. Idem de captura muraenarum, aliorumque rariorum et gulam irritantium piscium, tam notum est, quam quod notissimum.

§. LXXXVII.

PRAEDA, bello capta, quum ad occupationes rerum nullius non nisi per fictionem referri possit, et potius ex iure, quod hosti in hostium personas et res competit, deriuanda sit, huc vix pertinet. Paucis tamen monemus, 22) res hostium, captas actu bellico, adquiri principi vel reip. cuius auspiciis bellum geritur, nec 23) singulis cedere, quod ceperint, (adeoque hodiernis moribus concinnam non per omnia esse dispositionem LEGIS EQVESTRIS MIL. *der Reuter Ordn. MDLXX. Art. XCIV. sequ.* qua aliquanto plus indulgetur praedonibus,) nisi quid per excursions ceperint, vel 24) praeda ab imperatore bellico concessa sit urbem vel castra diripientibus, *) vel 25) quibusdam permittatur, ut suo sumtu et periculo vel praedatum excurrant, vel hostium nauibus insidiantur. GROTI. *de iure belli et pac. Lib. III. Cap. VI. §. XII. sequ.* GREG. THOLOSI. *syntagm. Libr. X. Cap. CCCCXV.*

Qualis occupatio bellica?

*) Ast tunc quoque excepta esse censentur, quae extra priuatorum commercium sunt, veluti tormenta bellica, campanae, ecclesia-

rum supellex, naues bellicae, eaque, quae ad rempublicam domi militiaeque administrandam pertinent, archiua, horrea publica, *maga- zinen, vnd prouiant-hauffer*, aerarium mili- tare. Quin si quibus fit potestas praedandi, vel naues hostiles intercipiendi, id saepe ea lege fit, vt partem praedae respublica, par- tem imperator vel nauarchus capiat. GRO- T. *Introd. Lib. II. part. IV. n. 51. et de iure bel- li et pac. ibid.*

§. LXXXVIII.

Quid ius
ris. circa
inuentio-
nem?

Sed et INVENTIONIS, quae iure Romano-
tertia occupationis species est, ob eandem
causam non adeo magnus vsus est in Ger-
mania. Principes enim 26) sibi non modo
res nullius passim vindicant, si alicuius
momenti sint, veluti gemmas, lapillos,
electrum, *IVR. PRUSS. Lib. IV. tit. I. Art. III.*
§. III. metalla, mineras, marmora, sed et
27) res pro derelictis habitas, vti thesau-
ros: *) de quibus iam suo loco diximus.
(§. VIII. et XXIII.) conf. SCHVLZ. et
HOPP. *ad §. 18. Inst. de rer. diuis. SCHILT.*
Exerc. XLV. §. XXVI. quin pro duabus ter-
tiis etiam res amissas, si dominus eas non
repetat intra sex hebdomadas, vna tertia
inuentori relicta. *IVR. PROV. SAX. Lib. II.*
art. XXXVII. Quod tamen credo vix hodie
obseruatum iri.

*) Quamuis enim id ius quarundam ciuita-
tum legibus uel domino soli, vel inuentori,
vel utrique, diuisum tribuatur, veluti in
Saxonia electorali, *CONSULT. CONST. SAX.*
Tom. I. Part. V. Cap. X. et hinc verba SPE-
CVLA-

De Modis adquir. dominium natur. 463

CYLATORIS Lib. 1. Art. XXV. Alle schatze unter der erde, tieffer, dann ein pflug gehet, gehören zu der königl. gewalt, interpretentur de metallis subterraneis: meminit tamen, fiscum haud raro inuentoribus facescere negotium, thesaurosque principi vindicare. Quamobrem plerumque homines clam et in latente habere solent thesauros, a se repertos, vt non possit non ea de re quaestio quam rarissime oriri.

§. LXXXIX.

Ex principio, quod de accessionibus naturalibus receperant Germani, (§. LXXXI, 2.) facile intelligitur, 28) eorum etiam moribus FOETVW pertinere ad dominum ventris. 29) ALLUVIONEM contra cedere fisco, si mare aliquid terrae adiiciat: aliud tamen obtinere, 30) si fluvius aliquid adiiciat agro arcifinio, cuius domino illud incrementum procul dubio acquiritur: dissentiente tamen MYLER. *de princip. et stat. imp. Rom. Germ. Part. III. Cap. LXVI, §. VIII.* 31) Id vero, quod accedit agro limitato, vel aggeribus separato a flumine, vel principis esse, vel saltem vniuersitatis, et refertur zur gemeinen huth und trifft, *) Denique 32) quod vi fluminis fundo nostro adiectum est, procul dubio prioris domini manere. Vid. sententiam apud STRYK. *vs. hodiern. Lib. XLI. tit. I. §. XXII.*

Circa alluvionem et vim fluminis.

*) Ast nulla quidem in re magis discrepant non modo doctorum et curiarum sententiae, verum etiam gentium Germanicarum mores, etiam in Belgio, vbi ob fluminum fre-

quentiam et impetum saepius, quam alibi, de huiusmodi incrementis quaestio oritur. Pluribus id demonstraui SIM. VAN LEEUVEN *sens. for. Part. I. Lib. II. Cap. IV. §. 12. sequ.*

§. XC.

Circa no-
mas insu-
las.

Multo minus dubitari potest, 33) quin INSULAE, quae in medijs fluminibus publicis de nouo emergunt, non eorum sint, qui praedia vel ad vtramque ripam possident, vel si ripae alterutri propiores sint, ab iis, quorum agri ad eam ripam pertinent, recte vindicentur, ceu ex aequitate cerebrina statuit OETTINGER. *de iure limit. Lib. II. Cap. III. n. XIII.* sed ad principem, cuius et flumen est, iure pertineant: *) GRYPHEAND. *de insul. Cap. XI. n. 61.* Attamen 34) hanc iuris dispositionem recte obseruari, si noua insula nascatur in flumine, bina territoria determinante, et inter principes de earum dominio nascatur controuersia, facile concesserim. SCHVELL. *ibid. lit. d'd.*

*) Hoc et iuri naturae conuenire, ita eleganter demonstrat THOMAS *in not. ad Inst. p. 131.* Quum insulae plerumque oriuntur ex particulis terrae, agris vicinis per alluuiam ablatis: pristina domini amiserunt dominium suum, neque tamen insula potest esse nullius, quam sit pars non agrorum vicinorum, sed fluminis, adeoque natura sua non pertinere poterit ad alium, quam ad dominum fluminis.

§. XCI.

Sed et 35) ALVEVS DERELICTVS ex eodem iuris Germanici principio non vicinis ad- crescit, sed ad principem pertinet, cuius et flumen est: GRYPHIANDO *ibid.* Cap. XI. n. 42. sequ. ac proinde 36) si flumen li- mitaneum mutat alueum, et per principis vicini territorium ruit, iste nihil terrarum suarum amittit, *er verlust damit seines lan- des nicht*, IVR. PROV. SAX. Lib. II. Art. LVI. *) et praeterea 37) dimidiam alvei derelicti partem merito acquirit. Vnde et 38) in vicinis tractibus ingenuos a prin- cipibus inuestiri animaduertimus iure occu- pandi alueum derelictum. *Sie sind mit der alten Elbe belehnet*. STRYK. *vs. hod.* Digest. Lib. XLI. tit. I. §. XIX. VVINN. ad §. 22. Inst. de rer. diu. n. 7. et ad §. 23. n. 3.

Circa al- ueum de- relicto

*) Quae verba quum de agro priuatorum perperam intellexerint doctores Saxonici: non mirum est, in Saxonia a communi re- liquorum Germanorum principio descitum esse, alueumque derelictum attributum pos- sessoribus praediorum vicinorum CARPZ. Part. III. Const. XXXI. def. XIV. ZIEGLER. *de iure maiest.* Lib. II. Cap. XV. §. XXV. Ceterum inundationem ne hodie quidem quidquam circa fundi speciem mutare, palam est.

§. XCII.

Quum porro in accessione INDUSTRIALI praecipua sit dispectio, pretiumne adfectio- nis res admittat, nec ne, itemque an fe-

V § parati

Circa ad- iunct one. in rextura. inaedifica- tionem. (specifica- tionem)

parari queat: (§. LXXXI, 3.) consequitur
 39) vt gemma alieno annulo inclusa exi-
 menda, dominoque sine ambagibus reddenda
 sit, idemque 40) procul dubio obser-
 uandum videatur, si capulus adiunctus alie-
 no gladio, nec non 41) si quid adsutum
 alieno vestimento, modo sine detrimento
 possit separari. 42) Vt tigna iuncta, quia
 in ea raro cadit adfectio, et aestimationem
 facile admittunt, ne hodie quidem vindi-
 centur, nec tamen 43) locus sit actioni
 de tigno iuncto in duplum. STRVV. *exerc.*
 XLVIII. §. XXXI. SCHILT. *exerc.* XLIX. §. XIII.
 44) Vt idem procul dubio dicendum sit,
 si quis bona fide sua materia in alieno so-
 lo aedificarit: quamuis hunc tollere posse
 aedificium, si dominus soli aestimationem
 praestare nolit, iura Germanica concedant.
 IVS PROV. SAX. *Lib. II. art. XXXV.* 45) Vt
 circa specificationem magis aequitatem na-
 turalem quam subtilem Ictorum philoso-
 phiam obtinere oporteat.

§. XCIII.

Circa pi-
 cturam,
 scripturam
 commix-
 tionem,
 confusio-
 nem.

Hinc 46) scripturam apud nos chartae
 cedere, non magis quisquam credet, quam
 47) picturam esse accessionem vilissimae ta-
 bulae, quum in scripturam et picturam per-
 magna; in chartam et tabulam nulla ca-
 dat adfectio. SCHNEIDEVVIN *ad* §. 33. *Inst.*
de rer. diuis. GROENEVVEG. *de legib. abrog.*
ad d. §. 33. *Inst. eod.* At, 48) commixta
 ac confusa vtriusque voluntate, commu-
 nia fieri, vnus factio et altero inconsulto

com-

commixta confusaque relinquenda esse commiscenti vel confundenti, *) et hunc damnum ad aestimationem alteri praestandam, ipsa recta ratio suadet.

*) Quidquid enim Icti Romani de particulis rerum commixtarum in substantia suis permanentibus, et hinc a domino vindicandis, philosophentur: haec tamen philosophia non est publici saporis, nec tam facile vindicantur grana tritici alterius hordeo mixta, quam boues, qui se alterius gregi immiscuerunt. Quin plerumque aut nullum, aut exiguum usum praestant res aridae, hoc modo commixtae, adeoque non sine iniuria obruderentur ei, quo inconsulto illae commixtae sunt. Ut mirer adeo, ius Romanum, quod §. 27. sequ. *Inst. de rer. diu.* hac de re explicatur, in viridi obseruantia esse credi a STRYKIO *vs. hodie. Dig. Lib. XLI. tit. I. §. XXVII.*

§. XCIV.

Quumque idem obseruandum sit de accessionibus mixtis: (§. LXXXI, 4.) consequens est, 49) ut qui bona fide alienum conseruit agrum, vel aestimationem sementis, et impensas in culturam factas recipere, messemque domino agri relinquere teneatur, ceu et Romanis visum est, vel, 50) si hic aestimationem praestare nolit, messem sibi iure vindicet, pensione domino exfoluta, quod ius Saxonicum velle vidimus. 51) Ut plantarum et arborum dominium hodie quoque magis ex truncis et ramis, quam ex radicibus, aesti-

Circa factionem et plantationem.

metur, ac proinde § 2.) vicinus et ramos fundo suo imminentes coercere, et § 3.) fructus ex iis provenientes sibi vindicare possit. SCHELD. EVV. ad §. 31. *Iust. de rer. divis. n. 5. CARPZ. Part. III. Const. XXXII. def. XXV.*

§. XCV.

Circa fru-
ctus a bo-
nae fidei
possessore
perceptos.

Quae de bonae fidei possessore diximus, ea et hodie obtinere arbitramur, ubi ius Romanum mores patrios nondum egit in exilium. Saltem § 4.) ea, quae de fructibus occando subactis, pensionibusque, quarum iam dies venit, supra ex iure Saxonico disseruimus, etiamnum in Saxonia valere, experientia docet. Ex moribus Germanicis forsitan etiam est, § 5.) quod bonae fidei possessor, superueniente vero domino, et rem vindicante, fructus consumptos non omnes lucratur, sed restituere tenetur eos, quibus factus est locupletior.*)

STRYK, *us. hodie. Dig. Lib. VI. tit. I. §. XII.*

*) Id enim aliter se habere iure Romano, et b. f. possessorem domino rem suam vindicanti ex fructibus consumptis nihil restituere, quamvis factus sit locupletior, satis notum est. l. 4. §. 2. ff. *sin. neg.* quamvis hereditatis petitione conuentus possessor bonae fidei, ex consumptis restituat illos, quibus factus est locupletior. l. 22. l. 25. §. 11. 15. l. 36. §. 4. l. 40. §. 1. ff. *de her. pet.* Vtrum vero ius Germanicum antiquum ea in re retinuerint Icti patrii, an, quod magis crediderim, ab hereditatis petitione argumen-
tum

De Modis acquir. dominium nativ. 469
cum duxerint ad rei vindicationem, nondum
mibi liquere, fateor.

§. XCVI.

Denique ex ultimo axioma, (§. LXXXI, §.) reddimus rationem, §6) cur, ubi ius Saxonicum et Lubecense viget, hodie quoque in alienationibus immobilium requiratur resignatio ad acta, et hinc §7) dominium civile ne in emptorem quidem transferatur, nisi a magistratu inuestitum, *vvanis der verkauffer nicht die lehen aufgelaßen, und der kauffer das grundstuck in lehen und wvurden uberkommen*, vel §8) iure Lubecensi ius suum venditor coram senatu emptori cesserit, et huic fundus adscriptus sit in libro publico. *MEY. ad ius Lubec. Lib. III. tit. VI. art. L. n. 3. sequ.*

Circa traditionem rerum immobilium.

§. XCVII.

Quin nec §9) traditionis symbola quaedam, qualia supra descripsimus, hodie profus obsoleverunt. Nam, praeterquam quod §60) effestucatio in Gelria vicinisque prouinciis et hodie obtinet, *LAMB. GORIS. Aduers. Tract. II. P. I. Cap. I. n. XIII. HYBER. praelect. ad Inst. Lib. II. tit. I. §. LVII.* non aliunde est, §61) quod si quando in Saxonia immissio fit in praedium, nouo possessori traditur festuca, ex ianua vel arbore excisa, *KEYSER, anvvveis. zum hulffs-proc. Cap. III. §. VI.* itemque §62), quod adprehendentes possessionem praedii, non solum festucam, sed et glebam excindere,

Eiusque varia symbola.

vel

vel ramusculum ex arbore defringere soleant, eaque omnia, tamquam signa adquisitae possessionis secum auferre, quin et notarios, ut hoc in instrumentum publicum referant, monere soleant.

T I T. IV.

De Modis acquirendi iuris civilis, speciatim de usucapionibus, vel praescriptionibus, et investituris.

§. XCVIII.

Modi adquirendi
civiles, vni-
versalis,
hereditas.

PLures acquirendi modos, cum VNIVERSALES, cum SINGULARES, inuenerat ius civile Romanum, quos omnes ignorabant Germani. Nam quod ad VNIVERSALES attinet, tantum abest, ut his vel notae vel admodum usitatae fuerint acquisitiones per bonorum possessiones, adrogationes, additionem bonorum libertatum seruandarum causa, sectiones bonorum et ex SCO CLAUDIANO, ut harum pleraeque apud ipsos Romanos a Iustiniani temporibus exoleuerint. Nullus ergo alius Germanis in usu fuit modus acquirendi vniuersalis civilis, quam HEREDITAS, sed de qua paullo post commodior erit dicendi occasio.

§. XCIX.

Singulares
usucapio
et investi-
tura.

Nec magis modi acquirendi SINGULARES plerique, de quibus tam subtiliter philosophantur Icti Romani, moribus Germanorum

horum quadrant. DONATIO enim in Germania vere pactum, adeoque titulus magis fuit, quam proxima acquirendi causa. LEGATA ET FIDEICOMMISSA *singularia* fero innotuerunt Germanis, et de iis infra, ubi de ultimis voluntatibus erit agendum, differemus: ideoque et hic vnicus superest modus acquirendi singularis, quem maiores nostri cum Romanis communem habuerunt, VSVCAPIO, VEL PRAESCRIPTIO, alter Germanis proprius, INVESTITURA, *) de quibus hoc titulo agere consilium est.

*) INVESTITURAM enim fuisse modum acquirendi, adeo extra omnem dubitationis aleam positum est, vt et *eventualis*, quam vocant, dominium transferre videretur. SCHILTER. *de simult. inuest. princ. Cap. I. §. III. p. 512. TIT. Teutsch. lehn. Cap. X. §. XXVIII. sequ.* quamuis vulgo dissentiant doctores. Hinc II. *feud. 8. pr. Rei autem per beneficium re-ete inuestitae vasallus hanc habet potestatem, vt tanquam DOMINVS possit a quolibet possidente sibi quasi vindicare. IVS. FEVD. SAX. Cap. XXXIX. Ob auch ein mann dem andern sein gut auflasset von dem lehnherrn, so hat dieser, dem es zu gut aufgelassen ist, zu hand die GEVVEHR daran, die zuvor des ersten mannes vvar. Qualia etiam legas in IVRE FEVD. ALAM. Art. LXXV. nisi quod explicatius resignationi accedere debere inuestituram, monet zu hant, so er das gut ENTPHONET, so hat er auch die GEVVEHR an dem gute.*

S. C.

Quod ad VSVCAPIONEM VEL PRAESCRIPTIONEM.

Vfuca-
vel p-
scrip-

Germano-
rum cur
tricensa-
ria?

NEM attinet, (quod enim distinctis his nominibus expriment iura vetera Romanorum, id Germani promiscue vocant *die verjahrung*,) nullum est dubium, quin veteres e republica esse existimarint, possessionem rerum saltim immobilium demum certam, litiumque ac sollicitudinis finem aliquando esse oportere. Quamobrem praescriptionis praesidio tutos esse volebant eos, qui fundum xxx. annis possedissent, quia id pro saeculo habebant maiores nostri. *)

*) PLINIUS *Hist. nat. Lib. XVI. Cap. XLIV.* loquens de visco, religiose collecto a Druidibus: *Est autem id, inquit, rarum admodum inuentu, et repertum magna religione petitur: et ante omnia sexta luna, quae principia mensum annorumque his facit, et SAECVLI post TRICESIMUM ANNUM.* Germanis ergo ac Gallis saeculum erat xxx. annorum, vel, uti in *LEGE VVISIG. Lib. X. tit. II. §. IV.* legimus, eo numero illis veritas PERFECTAE AETATIS compleri videbatur, quemadmodum Romanis saeculum erat annorum CX. HORAT. in *Carm. saec. v. 21.*

*Certus vndenos decies per annos
Orbus ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentes.*

Chaldaeis annorum CXX, ceu ostendit SCALIG. ad *Eusebii chron. p. 146. et in can. isagog. Lib. III. p. 251. 253.*

§. CI.

Et incul-
cat apud
Frācos de-
cretio Chit-
daberti.

Et hoc quidem triginta annorum spatium gentes Germanicae tantum non omnes sufficere putarunt ad rem immobilem

vlt.

vsucapione acquirendam, vel ius domini, eam vindicantis, praescriptione excludendum. At nec tempus brevius facile admitterebant, nisi ubi ius Romanum mores patrios quodammodo inquinasset. Antiquissima lex est **DECRETIO CHILDEBERTI**, Regis apud **LINDENBROGIUM** et **BALVZIVM**, ubi §. III. legimus: *Similiter Traielli convenit nobis campo, ut quaslibet res ad unum ducem vel iudicem pertinentes, per DECEM annos quicumque inconcusso possedit, nullam habeat licentiam intertandi, nisi tantum causa orphanorum, usque ad XX. annos licentiam tribuamus. Si quis super hoc iudicium praesumserit intertari, solidos XX. solvat, et rem intertataam amittat. De reliquis vero conditionibus omnes omnino causas TRICENNARIA lex excludit, praeter id, quod in alia regna hucusque detinuit.*

*) **INTERTIARE**, ceu ex codice antiquo bibliothecae regiae Franciae docuit **BALVZ.** ad *Capitul. Tom. II. p. 1228.* idem est, ac tribus testibus adhibitis pergere ad eum, qui res possidebat, quas dicebat furto ablatas, et interdicare ei, ut non alienaret, sed ad iudicium veniret. Hinc de sequestratione passim interpretatur **ECCARDVS** ad *leg. Sal. p. 73. et 93. et ad leg. Ripuar. p. 216.* Itaque intertandi vitus, de quo **LEX SAL. tit. L. et LEX RIP. tit. XXXIII. §. I.** praecipue pertinebat ad res mobiles, eaeque adeo ex lege Childeberti vsucapiebantur decennio, vel, si res pupillares furto subreptae essent, vicennio, modo in eodem ducatu vel comitatu essent repertae. Ceterae res, puta immobiles, itemque actiones, triginta demum annis praescri-

scribebantur, nisi quod praescriptio plane non admissa videtur, si quis res mobiles extra ducatum vel comitatum detulisset, vel immobiles extra regnum sitae essent.

§. CII.

Et Capitularia Regum Francorum.

Idem et postea observasse videntur Franci, etiam in rebus Ecclesiae et fisci, si quis contra illam vel hunc experiretur. *LYDOVICVS PIVS addit. IV. capitul. §. CIII. Vt de rebus ecclesiarum, quae ab iis per triginta annorum spatia sine ulla interpellatione possessae sunt, testimonia non recipiantur, sed eo modo contineantur, sicut res ad fiscum nostrum pertinentes contineri solent.* Contra si ipsae ecclesiae res suas vindicabant, ipsis non obstabat nisi XL. annorum praescriptio. *CAPIT. REG. FRANC. Lib. V. §. CCXXXVI. Nec decem anni, neque viceni, vel xxx. annorum praescriptio religiosis domibus opponatur, sed XL. annorum curricula: et non solum in ceteris rebus, sed etiam in legatis et hereditatibus. **)

*) Sed haec quidem non tam ex iure Germanico, quam Romano, esse videntur, quod ipsum quoque ecclesiis non nisi XL. annorum praescriptionem opponi patitur. *l. 24. C. de SS. eccles. Non. CXI, Cap. I. Non. CXXXI. Cap. VI.* Libenter enim haec similiaque amplectebantur clerici apud Francos, et quamvis hi suis legibus viverent, religioni tamen sibi non ducebant sacrificuli, profiteri, *ecclesiasticas res sub Romana lege constitutas esse, ADREVALD. FLORIAN. de mirac. S. Bened. Cap. XXV.* itemque *leges illas probare ecclesiam.*

HINCM. Op. Tom. II. p. 440. p. 509. 799. Hinc et illa quadraginta annorum praescriptio, ecclesiarum bono inuenta, mirifice placebat clericis, ut patet ex HINCM. *ibid.* p. 739. ubi manifesto ad legem Iustinianeam prouocatur.

§. CIII.

Tenaciores patrii moris erant BVRGVNDIONES, qui eandem xxx. annorum praescriptionem receperant in rebus immobilibus. Nam LEGE BVRG. tit. LXXIX. §. II. cautum est, ut, *si impletis xxx. annis terra a quocumque etiam peruasa fuisse dicatur, neque fuerit restituta, dominus nihil sibi reddendum esse cognoscat*, itemque §. V. *ut omnes in genere caussae, intra xxx. annos non definitae, non amplius commoueantur*. Itaque xxx. annis apud Burgundos et res soli praescribentur, et actiones omnes exspirabant: de praescriptione vero rerum mobilium nihil ea lege definitum reperimus.

Nec non leges Burgundicae.

§. CIV.

Sed et REGES VVISIGOTHICI, quamuis leges suas Romanarum lacinia non una deformarent, ab hoc tamen Germanorum principio discedendum sibi haud putabant. Hinc Lib. X. tit. II. §. IV. praescriptionem xxx. annis circumscribunt, eamque *non quasi ex instructione humana, sed veluti ex ipsa rerum natura processisse*, censent. Eam porro non modo in rebus obtinere volunt, sed et in caussis omnibus, *sive bonis, sive*

Et VVisigothicae.

476 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. IV.*
*malis, aut etiam criminalibus. **) *IBID. §.*
III. Nec distinguere videntur res mobiles at-
que immobiles, saltem illarum non faciunt
diserte mentionem.

*) Ne tamen ii, qui rerum suarum curam
ipsi agere nequeunt, earum dominio iusto
citius priuarentur: eam praescriptionem suf-
ficere noluerunt possessoribus seruorum fisca-
lium, et fugitiuorum, *Lib. IX. tit. II. §. II.*
rerum ad relegatos ac exsules pertinentium,
ibid. §. VI. sortium Gothicarum et Roma-
narum, *ibid. §. I.* nec non pupillarium,
ibid. §. II. et IV. siquidem seruorum huius-
modi et rerum pupillarium possessores non
nisi annorum quinquaginta possessio tutos
praestabat, exsulibus vero res suas repeten-
tibus nulla omnino obstabat praescriptio.

§. CV.

Denique
Langobar-
dicæ.

Sed et LANGOBARDICA LEX, ceu recte ob-
seruat ANDR. BARVLO *comment. ad leg. Lan-*
gob. tit. XXXVI. eandem praescriptionem re-
quirit in re mobili, quam in immobili. Neu-
trae ergo res breuiore, quam triginta an-
norum, spatio adquirebantur. Quaedam ta-
men singularia habet LEX LANGOB. *Lib. II.*
tit. XXXV. §. I. sequ. Si quis enim rem so-
li inter praesentes possederat, alter vero se
vendidisse negabat, et tamen instrumentum
libellatici contractus, quem intercessisse fe-
rebat, producere non poterat: possessorem
iureiurando firmare oportebat, se rem emis-
se. Sin a tertio causam haberet, et quin-
que annos rem tenuisset possessor, aut sa-
cramentum praestare, aut certamine singu-
lari

lari causam defendere tenebatur. Denique triginta annorum possessio tutum praestabat bonae fidei possessorem, modo hic, si de bona fide dubitaretur, eam iureiurando firmaret. *)

*) Primo ergo et altero casu titulus erat probandus, vel iureiurando, si quis causam a vindicante haberet, vel singulari certamine, si a tertio. Postremo casu bona fides, si de ea non constabat, erat probanda, et quidem iureiurando possessoris. Adde, Langobardos XL. annorum praescriptionem exigere ad excludendum inter fratres familiae exciscundae iudicium; *Lib. II. tit. XXXV. §. VII.* sexaginta, ad res fiscales vel principis acquirendas. *IBID. §. VIII.*

§. CVI.

Sed quaeritur, an et ea, quae ius Romanum in usucapione requirit, veluti bona fides et iustus titulus, necessaria visa sint iure Germanico? Quod vix arbitramur adfirmandum, praeterquam quod Langobardi hoc a Romanis didicisse videntur, quorum in legibus inter malae ac bonae fidei possessorem diserte distinguitur. *Lib. I. tit. XXXV. §. V. et IX.* Eisdem et tituli rationem habuisse, paullo ante vidimus. *CONTRA EDICTVM THEODORICI Ostrogothicum §. XII.* quamvis alioquin ius Romanum sequatur in eo, quod possessionem auctoris etiam successoribus prodesse iubet, et minoribus praescriptionem currere negat, tamen in tricennaria praescriptione, nec vllum inter res mobiles et immobiles, bonam

An ius Germanicum requirat bonam fidem?

nam malamque fidem, discrimen statuit, et ne titulum quidem iustum exigit.

§. CVII.

Et iustura
titulum.

Idem dicendum de VVISIGOTHIS, quorum in lege quamvis requiratur *iusta possessio*, *Lib. X. tit. II. §. IV.* non tamen usquam vel titulum, vel bonam fidem exigit a possessore, sed tantum possessionem continuam, et nullo actu interruptam. *IBID. §. V.* Nec alia est CHILDEBERTI Regis, quam supra adduximus, sanctio. Quin in LEGE BVRGVNDICA tantum abest, ut bonae fidei iustitiae tituli habeatur ratio, ut ea diserte et tunc admittat praescriptionem, *si res a quocumque PERVASA fuisse dicatur*. Ut adeo ex iuris Germanici principiis solum temporis lapsus in praescriptione suffecisse, pateat.

§. CVIII.

Qualis sit
praescri-
ptio iuris
Saxonici?

Sed prouehimur ad medii aevi tempora, quibus mansit ius vetus Germanicum, ut praescriptio rerum immobilium xxx. demum annis impleteretur, quamvis pleraeque gentes aliquantulum temporis, tamquam superpondium, adicerent, veluti Saxones annum et diem. *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXIX. An eigen und erbe mag sich der Sachß verschweigen bey dreysßig iahren, iahr und tag, und eher nicht. **) Res mobiles iure Saxonico praescribi anno et die, vulgo quidem tradunt, sed fateor, me id in iure Saxonico non reperisse, nec puto: textum *Lib. I. Art. XXVIII.* qui de praescri-

scriptione hereditatis vacantis agit, ad mobilia in uniuersum pertinere. SCHILT. Exerc. XLV. §. XLIX.

*) Ius etiam Saxonicum nusquam distinguit inter bonae ac malae fidei possessorem. Unde recte calculum posuit THOMAS. not. ad Inst. Lib. II. tit. VI. p. 160. Germani primario non respexerunt eo, ut ciues ad vigilantiam excitarent in vindicandis iuribus suis, sed ad solam utilitatem publicam, et litium terminationem, ut videlicet dominia rerum essent in certo. Ergo horum bonorum intuitu cognita ipsis fuit solum longissimi, non vero longi temporis praescriptio. Unde verosimile euadit, eos in hac immobilium praescriptione nec requisuisse bonam fidem, nec iustum titulum, nec etiam vitium violentiae obstisse acquisitioni, sed solum fundasse se in praescriptione iuris gentium, nixa derelictione praesumta.

§. CIX.

Apud ALAMANNOS vero plane nulla admissa fuisse videtur praescriptio. SPECVLATOR enim SAXO Lib. I. Art. XXIX. ubi, res immobiles aduersus Saxonem triginta annorum lapsu praescribi, monuit, statim addit: *Des reicks scharzammer (vetera exemplaria dat ryke) vnd die Schwaben mogen sich nimmer verschweigen an ihrem angefallenen erb, dievveil sie es bezeugen mogen.* Ex quo consequitur, *) ut iuris Romani lacinia sit, quam iuri patrio adsuit SPECVLATOR SVEVVS Cap. CCLXV. dum res mobiles triennio; immobiles decem annis inter

Et iuris
Sueuici.

ter

ter praesentes, xx. inter absentes praescribi, docet.

*) Ergo vel inde patet, recentius iure Saxo-
nico esse Suevicum, quippe quod iuris Ro-
mani laciniis multo magis deformatum est,
quam illud, adeoque iis temporibus scri-
ptum sit oportet, quibus iam ubique vige-
bat iuris Romani auctoritas. Pluribus id de-
monstrauimus in *hist. iur. Lib. II. §. LXXII.*
seq.

§. CX.

Triginta
annorum
praescri-
ptio apud
Belgas.

Idem tempus praescriptionis et aliis ori-
ginis Germanicae gentibus placuit. De Bel-
gis enim scribit FRANC. ZYPAEVS *notit. iur.*
Belg. pag. 77. Mobilium vsucapio fere ubique
hodie desit, et cum rebus solis eodem tem-
pore praescribuntur, quod annis fere passim
triginta absoluitur, ut et actiones personales
annis durante triginta. Enimuero et ibi tri-
ginta annis aliquantulum accedit, puta
tempus trium annorum septendecim hebdo-
madum et bidui, id quod ibi vocant *het*
deerte deel van hondert laeren. *) GROT.
Introd. Lib. II. Cap. VII. n. XXXV. LAMB.
GORIS. *aduers. iur. Tract. III. Part. I. Cap.*
IX. SIM. VAN LEVVEN cens. forens. Part. I.
Lib. II. Cap. X. n. XI.

*) Non tamen per omnia conueniunt leges
Belgicae. In Zeelandia enim immobilia in-
ter praesentes xx. inter absentes xxx. annis
praescribuntur. In agro Vornano triginta an-
ni indistincte sufficiunt. SIM. VAN LEVV. *ibid.*
p. 109. quod tempus Brabantinis quoque
sollem-

sollemne esse, patet ex CONSV. MACHLIN. tit. XX. art. I. et CONSV. ANTV. tit. LXI. art. I. In Hollandia alicubi triginta annos in mobilium; tertiam saeculi partem in immobilium praescriptione requiri, tradit GROE NVVEG *de legib. abrog. tit. C. de praescript. trig. vel quadr. annor.* Denique ibidem et vnius anni et diei possessionem sufficere, si quis auctore praetore, bona fide, iustoque titulo fundam adquisuerit, ex vrbium quarundam statutis docent GROT. *ibid.* SIM. VAN LEVVEN. *ibid.* n. XII. p. 110.

§. CXI.

Similes sunt mores Gallorum omnium, qui non iure scripto, sed consuetudinibus, reguntur. Nam apud hos quoque praescriptio rerum, tum mobilium, tum immobilium, triginta annis absolvitur. 10. IMBERT. *enchirid. iur. Gall. pag. 376. sequ.* NIC. BOER. *consuet. Bituric. tit. III. §. VII.* CHASSAN. *consuet. Burg. rubr. XIII. §. VIII.* Sic mirus est gentium fere omnium Germanicae originis consensus in tricennale istud praescriptionis tempus, ut dubitaturus sit nemo, quin hoc sit ius patrium et vere Germanicum. (*Lib. I. §. XIV.*)

Et Gallos.

§. CXII.

Repudium tamen huic communi Germanorum consuetudini dederant ciuitates quaedam, quibus commerciorum amplitudo pro fine erat. In huiusmodi enim emporiis contractiora esse oportere praescriptionis tempora, recte obseruant rerum civilium pe-

Emporiis contractiora praescriptionis tempora.

Hein. El. iur. Germ. T. I. X riti.

riti. HERT. *elem. polit. Part. II. Sect. XI. §. V. pag. 447. et not. ad Pufendorff. iur. nat. et gent. Lib. IV. Cap. XII. §. V. MEV. ad ius Lubec. Lib. I. tit. VIII. art. I.* Exemplum iam vidimus Hollandorum, apud quos anni et diei possessio prodest, si res auctore praetore acquisita sit. (§. CX. *) Et quis nescit, excelsius ibi commercia terra marique, quam vsquam terrarum, florere?

§. CXIII.

Hinc Lu-
becae et
immobilia
anno et
die prae-
scribuntur.

Sed nescio, an vlla alia ciuitas ad hanc ciuilibus prudentiae regulam magis se composuerit, quam incluta LVBECÆ, Athenae illae Germanicae, emporiumque splendidissimum. Ex LVBECENSIVM ENIM IVRE et res mobiles, (*Lib. I. tit. VIII. art. I.*) et immobiles, (*Lib. III. tit. VI. Art. III.*) anno et die praescribuntur, nisi dominus extra territorium abfuerit, quippe quo casu ei adhuc conceditur annus utilis ad res suas vindicandas. Sed et actionum apud Lubecenses vix alia nota est praescriptio, quam vel annalis, vel multo breuior. *) Vid. *diff. de praescript. annal. iur. Lubec. a iure comm. diuersa.*

*) Sic annali praescriptione se tuentur homines proprii, qui interim quiete in possessione fuerunt libertatis, et in vrbe lares constituerunt. *Lib. I. tit. III. Art. III.* quamvis hoc urbem illam commune habere cum aliis, veluti Brema, Argentorato, Goslaria, Vienna, Lindauia, Northusa, Tremo-
nia,

nia, Spira demonstrare nos meminerimus in *dissert. citata* §. XIII. Sic et ad euictionem rerum immobilium praestandam Lubecae nemo diutius, quam anno et die, obligatus est. *Lib. III. Tit. VI. Art. I.* Et bona vacantia, vertente anno, non vindicata ab heredibus, fisco adquiruntur. *Lib. II. tit. II. Art. XIV.* aequae ac legata, sub ea conditione relicta, si quis se proximum cognatum esse probaret. *Lib. II. tit. I. Art. IX.* Formam porro aedificii, quod annum et diem stetit, impugnare nemo potest: *Lib. I. tit. VIII. Art. II.* et dos, intra biennium non exacta, pro numerata habetur. *Lib. I. tit. V. Art. II.* Quin et istud impugnari nequit, quod relatum est in librum publicum (*in des Raths oberstes Stadt-Buch,*) si id intra annum et diem a nemine impugnatum est. *Lib. V. tit. VI. Art. I.* Sed et inulto breuiora ibi occurrunt praescriptionis tempora, veluti tridui, *Lib. IV. tit. IV. art. II.* trium mensium, *Lib. I. tit. II. Art. II.* quatuordecim dierum. *Lib. V. tit. VIII. §. II.*

§. CXIV.

Similis fere est Hamburgensium legislatio, siue quod vrbs illa florentissima, ceu THRACIGER suspicatus est, olim vsa sit iure Lubecensium, siue, quod vtraque vrbs leges suas ex eodem fonte hauserit. Annalis sane illius praescriptionis, etiam in rebus immobilibus obtinentis, vestigium existat *IUR. HAMB. Part. II. tit. VIII. §. VII.* *Nach aussgang iahres und tages kan niemand verkauffte, verlassene, und in der stadt-buch zugeschriebene erbe, anfechten, es sey dann,*

Nec non
Hamburgi.

*dass er durch recht-mässige sache aufheimisch
gewesen, so hat er billig von zeit der wif-
senschaft noch iahr und tag zu geniessen.*
Denique eo iure aequae breui temporis spa-
cio praescribuntur res per mare adlatae,
de quarum praescriptione secundum ius Ham-
burgense singularis exstat 10. SAM. STRYRII
dissertatio.

§. CXV.

*Investitu-
rae voca-
bulum an-
tiquum.*

Talis ergo fuit in Germania ante inue-
ctum ius Romanum praescriptio. Alterum
adquirendi modum civilem, et Germanis
proprium, **INVESTITURAM** esse diximus. Est
hoc vocabulum cadentis Latinitatis, at sa-
tis tamen antiquum, si genuina est formu-
la, quam post alios attulit **BARN. BRISSON.**
*de form. Lib. VI. pag. 501. TV, PASCVTI,
FVSTE ILLVM INVESTITO, TV, SEGNITI, FV-
STEM MANY CAPITO.* Eam enim formulam
ad aedium venditionem et traditionem per-
tinere, satis constat, *)

*) Itaque investitura non modo in rebus feu-
dalibus, sed allodialibus quoque, maxime
immobilibus, locum habebat: nec vlla te-
mere fiebat traditio, cui non accederet in-
vestitura, ceu superiore capite ostendimus.
(§. LXXX.) At proprie tamen ea accede-
bat traditioni feudi, aliorumque praediorum,
quorum vtile duntaxat dominium alicui con-
cedebatur. Et de hac demum investitura hic
nobis sermo est,

§. CXVI.

Vtrum a vestiendo, an a Germanico ve-
sten,

*Sicut Lati-
num, an
Germani-
cum?*

sten befestigen vocabulum hoc natum sit, adhuc sub iudice lis est. Quemadmodum enim a Germanico *Brieff* est barbarum *breue*, a Germanico *Rath* illud Italorum *rota*, a Germanico *Stelle*, *stallus* et similia: ita fieri potuit, ut Germanicum *vesten* vel *be- festigen* euaderet in semilatinum *inuestire*. FR. A SANDE *de effestuc. Cap. II. n. X. sequ.* GVNDLINGIAN. *Part. XII. n. II. §. VII.* Sed verosimilius tamen est, ob formulam illam, ab ipsis Romanis, ut videtur, profectam, Latinum esse vocabulum, et ideo huic actui inditum, quia dominus directus ei, quem inuestitum volebat, vestem aliquam vel chirothecam saltem, sollempniter porrigeret. *) SCHILT. *ad ius feud. Alam. Cap. IV. §. 59. sequ. et de inuest. simult. princ. Cap. I. §. I.*

*) In charta Liemari Archiep. Brem. apud LINDENBR. p. 168. *Super reliquias nostras CVM CHIROTHECA, sicut mos est liberis Saxonibus, tradidit curtim. Aderat Comes Fridericus, advocatus ecclesiae, qui chirothecam traditionis, sacris reliquiis impositam, ut mos est, abstulit.* Similia loca sunt apud eundem LINDENBROG. p. 169. et CAR. DV FRESNE *Glossar. Lat. Tom. I. p. 966. sequ.* ubi etiam ostendit, chirothecam huiusmodi *guan- tonem, quantum vel vwantum* dictam esse. Sed et dominos feudorum vasallos suos donasse veste, dum eosdem inuestiebant, pluribus medii aevi exemplis erudite probauit illustris a LVDEVVIG *de form. ducat. Brandenb. Cap. VIII. §. IV. litt. e.*

§. CXVII.

Inuestiturae descriptio.

Erat ergo **INVESTITURA** actus sollemnis, quo dominus in alterum rei cuiusdam dominium utile transferebat, tradito rei symbolo, veluti hasta, chirotheca, veste, baculo, annulo, accedente nonnumquam fidei promissione iurata, et stipulatione seruitiorum militarium, aliarumue praestationum, veluti census, canonis, operarum, laudemii. Quae omnia passim tam accurate probauit **CAR. DV FRESNE** in *Glossar. Lat. sub voce inuestitura*, vt si eandem operam conatemur suscipere, actum agere merito videremur.

§. CXVIII.

Laudemii in inuestitura praerogatum.

Ritus inuestiturae fuerunt varii. Nam eadem, quae in traditionibus supra observata esse diximus, in inuestituris quoque tum vasallorum, tum censitorum, locum habuerunt. Id tantum obseruamus, eos quoque, qui inuestituram acceperunt, dominis praestare solitos varias res, tanquam redhostimentum factae inuestiturae, veluti conuiuium lautum, vel par calcarium, vel chirothecarum, vel falconem, item canes venaticos, caponem, corniculum venatorium, pauonem saginatum, veruecem saginatum, vini modium, enses, equum. Quae res, quas sibi in prima inuestitura stipulari solebant domini, postea certa pecunia aestimatae, originem dederunt **LAV-**

DEMIIS.

EMIIS. *) SIM. VAN LEVVEN *cons. for. Part. Lib. II. Cap. XXI. n. 4. sequ.*

*) Edidit laudatus VAN LEVVEN *ibid. p. 148* veterem indicem, quo exprimitur, quanta pecunia singulae huiusmodi res in curia feudali Hollandica redimendae sint: ex quo adparet, coenam redemptam quinque florenis Carolinis, par canum venatoriorum, *een koppel vrind-honden*, sex Carolinis, par chirothecarum pro materiae diversitate tribus vel quinque sestertiis, par calcarium decem sestertiis, enses duobus Carolinis, equum quinquaginta florenis, vinum Rhenanum sex sestertiis. Ex quo simul patet, ex iure Romano esse laudemia, ad quinquagesimae pretii partis modum redacta. Eidem VAN LEVVEN *p. 149.* debemus indicem alium, quo expressum est, pro singulis monetis exoletis, ad quas illae res iam olim redactae sunt, quantum praestandum sit hodierni commatis numotum, ubi aestimari videmus *eenen Engelsen nobel, eenen Vlaamsen nobel, eenen Franckryksen schild, een gouden schild, een goude gulden, een gouden pennig, een pond, eene marck, eene once, een Kooninks-Tournoys*, et monetas alias, pro laudemio solvendas.

§. CXIX.

Renouanda vero erat investitura a singulis possessoribus, ideo, quod olim sicuti feudorum, ita et aliorum praediorum, dominium utile non nisi ad certum tempus, vel ad dies vitae, daretur. *I. Feud. l. §. 1.* Quod tamen postea in bonis censiticis non minus, quam in feudis, muta-

Quoties
investitura
renouan-
da?

um sit: mansit tamen mos, ut noui possessores inuestiturae renouationem petere, eoque nomine praestare tenerentur, laudemium, quo possessio veluti redimebatur a domino. Vnde et RELEVII vocabulum medio aeuo inuoluit. GVNDELIN. *de feud. Part. III. Cap. VI. n. XIII.* SIM. VAN LEVVV. *Part. I. Lib. II. Cap. XXI. §. III.*

§. CXX.

Axiomata
de usufruc-
tione et
inuestitu-
ra.

Sed haec quidem de inuestitura dicta sufficiant. Verboseior enim tractatio alterius loci est, et maiorem curam desiderat. Itaque methodi memores potius ex iis, quae dicta sunt hactenus, haec iuris Germanici eruiamus principia. I. Germanos in praescriptione non distinxisse res mobiles ac immobiles, nec inter praesentes et absentes discrimen statuisse, immo ne quidem de bonae malaeue fidei possessione fuisse sollicitos, sed solum temporis lapsus, et quidem annorum xxx, habuisse rationem. II. Eam praescriptionem et dominium adiecisisse possessori, et alterius actiones exclusisse. III. Inuestituram quoque alteri vel dedisse vel confirmasse dominium utile. IV. Circulos tamen hos non parum turbasse receptum ius civile et canonicum.

§. CXXI.

An hodie
vbiue di-
uersa mo-
dum et
immobi-
lium prae-
scriptio?

Ex primo itaque axioma reddi poterit ratio, 1) cur et hodie quibusdam locis in Belgio eadem sit mobilium, ac immobilium, praescriptio, eaque 2) triginta fere annis,

annis, et quod excurrit, absoluat. *FRANC. ZYP. notit. iur. Belg. pag. 77. 3*) Cur eadem praescriptio tricennalis etiam in Saxonia, et ubi ius Culmense viget, obtineat, quamvis ibi mobilium praescriptionem anni et diei spatio finiant, nullo tamen iuris Saxonici textu satis evidente subnixi. *CARPZ. Part. II. Const. III. def. VI. n. IV. ORD. POL. MAGDEB. Cap. LII. §. I. IUS PROV. PRUSS. Lib. III. tit. IV. art. I. §. II. 4*) Cur, quamvis, recepto iure Romano, mores patrii non parum ceperint detrimendi, in paucis tamen Germaniae provinciis iuris Romani principia per omnia feruentur. *)

*) Sic enim iure provinciali ducatus Bavariae immobiles emtionis titulo comparatae, quinque annis inter praesentes, decem inter absentes praescribuntur; in reliquis ius civile servatur. *BALTHAS. Resol. I. tit. IX. n. XVI.* Ita et *IUS NORIC. Part. II. tit. XVI. §. IX.* contra principia iuris Rom. in praescriptione mobilium inter praesentes et absentes distinguit. Qualia et alibi passim observare licebit.

§. CXXII.

Ex eo vero, quod ne bonae quidem fidei olim iure Germanico ratio haberetur, (§. CXX, 1) esse arbitramur §) quod istius in Belgio ne hodie quidem habeatur ratio. *S. M. VAN. LEYVV. ibid. n. X. 6*) Quod alicubi et res furtivae a tertio brevi fati tempore possint vfucapi. *IUS EVBEC. Lib. I. tit. VII. art. I. IUS STAT. HAMB. Part. II. tit.*

An bonae vel malae fidei ubique habeatur ratio.

XIX. §. III. 7) Quod, ubi bonam fidem exigunt hodierni mores, eam tamen praesumendam existiment in praescriptione longissimi temporis vel tricennaria. *) **CARPZ. Part. II. Const. II. Def. VI. et VII. STRYK. Vj. hod. Lib. XLI. tit. III. §. II.**

*) Hoc vere ex Germanici iuris principiis est, atque ita comparatum, ut iuris Romani et canonici doctrinam de bona fide prope modum tollat. Hinc **THOMAS. not. ad Inst. p. 161. Doctrina de bona fide et iusto titulo in praescriptione tricennaria parum utilitatis in praxi habet, quum communiter statuant, practici, non opus habere possessorem, ut probet bonam fidem, et iustum titulum, sed utrumque praesumi, nisi ab adversario probetur contrarium.**

§. CXXIII.

Praescriptio unius generis apud Germanos.

Quumque, ubi superest praescriptio Germanica, ea et dominium adiiciat, et actiones excludat: (§. CXX, 2.) 8) consequens est, ut nulla inter usucapionem et praescriptionem differentia sit: et 9) ne quidem inter longum ac longissimum tempus distinguatur, multoque minus 10) inter temporalem et perpetuam praescriptionem discrimen sit, sed 11) haec omnia ex iure Romano in mores Germanicos migrarint.

§. CXXIV.

Effectus investiturae.

Quae de investiturae effectu diximus, (§. CXX, 3.) ea et in Germania obtinent. Nam 12) eam consequuti dominio rei uti fruuntur, et 13) non modo rem vindicant

ant a quocumque possessore, sed et 14) fructus omnes ex re percipiunt, quin et 15) a domino, a quo causam et inuestituram habent, recte petunt euictionis praestationem, si res iure fuerit euicta, tantum abest, 16) ut a domino pro lubitu expelli aut praedio priuari possint.

§. CXXV.

Quumque tunc demum id transferatur dominium, si rite facta est inuestitura: (§. CXX, 3.) omnino requiritur, 17) ut eam possessor iusto tempore renouet, 18) et domino praestet laudemium, *die Lehen-vuare, vel den vveinkauff. **) 19) Ut et litteras inuestiturae a domino impetret, et 20) pro iis praestet aliam mercedem, quae vocatur *der schreibschilling*. 21) Ut ubi adhuc symbola quaedam adhiberi solent, ne id quidem omittendum sit. Quamuis 22) haec omnia ordinarie, mutato tantum possessore, non mutato domino, praestanda sint in bonis censiticis laudemialibus.

Eius requi-
sita.

*) Huius vocabuli origo non obscura esse potest iis, qui quae §. CXVIII. diximus contulerint. Inter ea enim, quae olim laudemii loco praestabantur, erat etiam coena opipara, *een goede maeltydt*, et vini modium, *een stoop vveyn*, SIM. VAN. LEVVV. *ibid.* p. 148. Quum itaque postea haec omnia pecunia aestimarentur: ea pecunia non potuit commodiore vocabulo notari, quam *des vveinkauffs*.

§. CXXVI.

Ita com-
mune in-
troduitum
multa mu-
tauit et
circa prae-
scriptione.

Quod denique hos iuris Germanici cir-
culos passim turbavit ius Romanum, in Ger-
maniam inuectum, (§. CXX, 4) argumen-
tis constat pluribus, veluti 23) quod mo-
res in praescriptionibus triginta annorum
vbique fere requirant bonam fidem perpe-
tuam, ob *cap. ult. X. de praescri. COLER. de
Process. exsequut. Part. I. Cap. III. num. CV.
SCHNEIDEVV. ad pr. Inst. de usuc. num. XVII.
MYSING. Cont. IV. Obs. VL. n. IV. 24)* Quod
tempus triginta annorum, anni et diei ex-
tra Saxoniam plerisque locis negligitur,
recepta longi temporis praescriptione Ro-
mana. 25) Quod vbi adhuc obtinet illa
annorum triginta et vnus, sex hebdoma-
dum, et trium dierum praescriptio, simul
tamen receperint praescriptiones, iure Rom.
certis temporum spatiis circumscriptas, e-
g. annalem actionis iniuriarum, biennalem
actionis de dolo, quin et quadraginta an-
norum et immemoriam. *CARPZ. Part. II.
Const. III. defin. IV.*

§. CXXVII.

It. circa
inuestitu-
ram.

Nec minus inuestituram Germanicam val-
de turbavit ius Romanum, veluti 26) dum
et in bonis censiticis eam renouari
iusserunt Icti, mutato domino: 27) dum
laudemium Germanicum confuderunt cum
laudemio emphyteutico, et hinc 28) ali-
cubi quinquagesimam partem pretii, alibi
multo plus, laudemii nomine exigere coe-
perunt.

perunt. Vid. FRANZK. de laudemis. Unde
29.) tanta est bonorum, vel praediorum ru-
sticorum diversitas in Germania, vt in vna
eademque provincia vix bina praedia eius-
dem generis reperiatur, quorum eadem per
omnia sit hac in re conditio.

T I T. V.

De Servitutibus.

§. CXXVIII.

Hactenus de DOMINIO, eiusque acqui-
rendi modis, quantum satis est, di-
ximus: proximum est, vt et de SERVITU-
TIBUS quaedam adiiciamus, (§. XXX.) quamvis
de iis, tam pauca et in legibus antiquis,
et in aliis vetustatis monumentis, occurre-
re fateamur, vt non possimus non in hoc
quidem iuris capite esse paullo breuiore.
Quamvis vero et PERSONALES et REALES ser-
uitutes habuisse videantur Germani: tamen
quia priores rarius intra seruitutum natu-
ram subsistebant, et plerumque degenera-
bant in dominium utile, (§. XXXIII.) de
REALIBUS potissimum hic erit differendum.

Transitio
ad serui-
tutes.

§. CXXIX.

Non ita comparatae sunt res hominum,
vt cuiquam omnes vitae commoditates abun-
de suppetant. Immo potius, quum non vide-
res inter mortales sane diuisae, vt omnis be-
nignitas communicatio cessaret: inde contingit

Et adeo
sunt ne-
cessariae
vt nec
Germani
iis carere
possent.

ut non solum ex lege humanitatis alteri saepe res nostras, earumque usum debeamus concedere: sed etiam, ut alii ius aliquod perfectum in re nostra sibi quaerant, adeoque ex re nostra utilitatem aut commoditatem aliquam sibi comparent, ceu recte docuit PUFENDORFFIUS de iure nat. et gent. Lib. IV. Cap. VIII. §. I.

§. CXXX.

An Germani omnes servitutes, subtilitatesque circa illas receperint?

Itaque et veteribus Germanis non plane ignotas fuisse servitutes, facile est ad intelligendum, quamvis res ipsa doceat, Germanos veteres nec omnes subtilitates, quas acutissima iureconsultorum Romanorum natio excogitauerat, nec omnes servitutes, quas luxur vitaeque elegantioris studium inuenerat, in usu habuisse. *)

*) Recte THOMAS. Not. ad Pandect. Lib. VIII. Tit. I. p. 122. Quamvis servitutum materia sit maxime practica: propterea tamen non sequitur, quod Germani omnes subtilitates Ictorum Rom. in doctrina de servitutibus receperint. Et quibusdam interiectis p. 123. Olim tempore speculi Suenici et Saxonici vix aliae servitutes videntur in usu fuisse, praeter servitutem stillicidii, et similes, tamquam in magna veterum aedificiorum simplicitate, et quia servitutes Romanorum, etiam rusticae, non quadrarent ad statum antiquum Germanorum. Postea luxur etiam apud Germanos crescente, in usum pedetentim venerunt aliae quaedam, Romanis usitatae.

§. CXXXI.

Servitus a-
quod Germ.

Quod ad prius attinet, ea erat apud Roma-

Romanos seruitutum natura, ut illae non in faciendo, sed vel in patiendo, vel in non faciendo, consistere viderentur. POMPONIUS L. 15. §. 1. ff. de seruitut. Seruitutum non ea natura est, ut aliquid faciat quis, veluti viridia tollat, aut amoeniorem prospectum praestet, aut in hoc ut in suo pingat, sed ut aliquid patiatur, aut non faciat. Sed hoc principium numquam recepisse videntur Germani, apud quos praedii vicini possessor vicino alteri non minus saepe faciendo seruebat, quam vel non faciendo, vel patiendo. *)

etiam in faciendo consistit.

*) Ex instituto hoc, ut alios iam praetermittamus, ostenderunt GER. GOTTL. TITIVS in diss. de seruitute faciendi Lipsiae MDCCX. et EPHRAIM GERARDVS de seruitutibus in faciendo consistentibus Iena eodem anno defensa.

§. CXXXII.

Exemplo esse possunt operae rusticorum, saepe in Germania non domini tantum, sed et extranei praedio praestandae. Has enim non personis, sed ipsis praediis inhaerere, ac una cum praediis ad omnes possessores transire, quin et in rem producere actionem, recte obseruat CASP. MANZIUS de cis. palat. Quaest. XXII. n. 14. Eisdem vero operas in faciendo consistere, nemo erit, qui dubitet.

Quod probatur exemplo operarum.

§. CXXXIII.

Hinc in vetustis monumentis subinde fit mentio angariarum et parangariatum, cer-

In primis angariarum et parangariatum.

tae.

tæ villæ præstandarum : Charta Chrodogangi Episcopi anni DCCLXV. *Debent auenam de silua, quæ ad villam Isinburc pertinet, ad Paterni villam angariare. Et GLOSSA IUR. PROV. SAX. Lib. I. Art. II. Pflughafften sind, die in dem lande EIGENES haben, da sie pflichtig sind, et was vorzugeben oder ZV THVN. **)

*) Hic ergo aliquis dominus est prædii sui, et ob id tamen alteri seruit, et quidem faciundo. Non ergo hic intelliguntur operæ, quas homines proprii debent, ob seruitutem personis suis incubantem, sed quas liberi debent ex prædiis suis. GLOSSA eadem ad *Lib. III. Art. XLII. Etliche dienstbarkeit liegt auf einem manne, also dass er dienen muss, und diese sind eigen. Etlicher leute dienstbarkeit aber liegt allein auf ihrem gute, also, dass vver dasselbige gut hat, muss darvor dienen.*

§. CXXXIV.

Nec non obligatio-
ne alterius
agros oui-
bus suis
lactifican-
di, et iuri-
bus banna-
ria.

Eiusdem generis erat seruitus oues agen-
di in alterius agros, siquidem et tunc
aliquid fieri debebat in alterius commo-
dum, et ita quidem, ut hoc onus non per-
sonæ alicui, sed prædio, incumberet,
idque alterius prædio necessario esset præ-
standum. In primis vero eo pertinebant iu-
ra bannaria, veluti quod quis frumenta in
alterius mola comminuere, *) vinum vel
cereuisiam ex alterius caupona petere, quia,
si coquere cereuisiam vellet, eam non nisi
in alterius officina cereuisiaria coquere pos-
set. Cuius rei exemplum existat apud *AVB.
MURÆVM donat. piar. Cap. LIV.*

*) Ta-

*) Tales homines *farinarii* in diplomatibus vocantur, veluti apud TOELNER *cod. dipl. palat. num. 1. p. 2.* Pensio ob id praestanda possessori praedii dominantis vocata est *farinagium*, de quo CAR. DV FRESNE in *gloss. sub voce farinagium p. 361. Tom. II.*

§. CXXXV.

Sed et reliquas iuris Romani subtilitates ignorasse videntur Germani. Quum enim iure vetustissimo urbibus splendidis plane carerent: (Lib. I. §. XCIX. sequ.) quis crediderit, iure Germanico tunc inter rusticorum ac urbanorum praediorum seruitutes discrimen aliquod fuisse? Et quis sibi persuaserit, tam subtiliter philosophatos esse maiores nostros, ut statuerint, causam seruitutum oportere esse perpetuam, *l. 28. ff. de seru. praed. urb. l. un. §. 4. ff. de font. vel eas omnibus fundi partibus inhaerere, l. 6. ff. de seruitur. ac indiuiduas esse, l. 2. §. 4. ff. de V. O. denique ad tempus constitutas ita esse perpetuas, ut non nisi ope exceptionis finiantur? l. 4. pr. ff. de seruit. Conf. THOMAS. *ibid. p. 122.**

Subtilitates iuris Rom. de seruitutu attributis ignorasse videntur Germani

§. CXXXVI.

Ex iisdem vero principiis patet, et pauciores, *) et plane alias olim Germanis seruitutes fuisse, quam quae in iurisprudencia Romana occurrunt. Prout enim vel aedificandi, vel rei agrariae et pecuariae rationes id exigere videbantur: ita alias aliasque sibi commoditates a vicinis stipu-
laban-

Germani et alias, ea pauciores seruitutes habuerunt, quam Romani.

labantur. Quod quin et aliae gentes fecerint, nemo forte dubitabit.

*) Hinc in vetustis legibus vix quidquam de servitutibus cauetur, nisi quod in LEGE BVRG. *Addit. I. Tit. I. §. VII.* legas: De servitute LUMINIS vel AERIS similiter constitutum, ut inter privatorum fabricas decem pedes, inter publicas quindecim dimittantur, secundum legem Theodosii. Vbi laudatur l. 46. C. Theod. de oper. publ. et alia, quae sub tit. C. Theod. de aedific. privat. desideratur, at servata est a PAPIANO in responsis tit. XVIII. In eadem LEGE BVRG. *ibid. §. IV.* de servitute VIAE et ACTVS dicitur, eam biennio et amitti, et acquiri posse. In IVRE PROV. SAX. *lib. II. Art. XLIX.* mentio fit servitutis STILICIDII, saltem in editione ZOBELIANA et versione Latina: *Es mag kein mann seine trauffe hangen in eines andern hoff.* Sed in vetustis editionibus Saxonis, tum Augustana, tum Zobeliana anno MDCXIV. edita, et cura IAC. FR. LUDOVICI recusa, paullo aliter sese habet textus: *It en schal neman syne Ofen hengen in enes andern mannes houe.* Item: *It ne mot ok nsmant syne Ouesen haen in enys andern manns hoff.* In Vindebonensi codice pro Ofen vel Ouesen legi Obeze, et in rubrica von Ouetbomen observat SCHILT. *Exerc. XVIII. §. I.* quae rubrica et in ZOBELIANA paullo ante laudata occurrit. Ut adeo incerta sit huius loci sententia.

§. CXXXVII.

Definitio
servitutis
ex mente
Germano-
rum.

Itaque SERVITVS Germanis erat ius quodcumque in re aliena, siue personae, siue rei, seu praedio constitutum, siue in patiando, siue in non faciando, siue in facien-

ciendo confisteret. Vnde et generali admodum vocabulo seruitutes dicuntur *Gerechtigkeiten*. Quo iure nos etiamnum vti, res ipsa fatis docet.

§. CXXXVIII.

Quis enim ignorat, 1) hodiernum aliquando operas non domino, sed tertio, deberi a rusticis? Cui incognita 2) obligatio alterius agros ouibus suis laetificandi stercorandiue? (*der horten-schlag*,) SVESER. *Theatr. pag. 480.* Quem fugiunt 3) iura bannaria, seu obligationes, panes coquendi in alterius furno, frumentum comminuendi in alterius mola, cereuisiam petendi ex alterius caupona, aliaeque huius generis, de quibus ex instituto iam actum est ab aliis. Vid. SVESER. *ibid. pag. 514.* STRYK in *usu dig. tit. de seruit. §. IV.* PETER. MULLER. *dissert. de molis bannariis.* Quis nescit denique, 4) multarum ciuitatum statuti, veluti iure Lubecensi, multa de aedificiorum forma statui, quae cum iurisprudentiae Rom. principiis nihil fere commune habeant?

Seruitutes iuris Germanici etiamnum supersunt.

§. CXXXIX.

Attamen ideo negare nolim, 5) in reliquis, quae ius Germanicum non definiuit, receptum esse ius Romanum. Id modo obseruamus, 6) posse etiam seruitutes in faciendo consistentes, vel iura bannaria, non modo, lege, statuto, conuentione constitui: BORN *de eo quod iust. est cir-*

Quomodo acquirantur?

500 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. V.*
in molend. Cap. V. §. 7. sequ. verum etiam
praescriptione adquiri. Quia tamen 7)
frumentum comminuere in alterius mola,
vel cereuisiam ex alterius caupona petere
inter res merae facultatis sunt, quae prae-
scribi non possunt: patet, non sufficere,
aliquem huiusmodi quid fecisse per tempus
longissimum: sed 8) requiri, ut praedii do-
minantis possessor aliud acturum pignoran-
do prohibuerit, prohibitusque ea in re
per longissimum tempus adqueuerit. BEYER.
spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. VII. §. 26.

T I T. VI.

De iure hereditario, et speciatim de pactis successoris.

§. CXL.

Iur's here-
ditarii non
eadem
caussa Ger-
manis, ac
Romanis.

Tertium ius in re, quod et Germanis
non ignotum fuisse diximus, (§. XXX.)
est IUS HEREDITARIUM, quod tamen plane
aliud fuit iure Germanico, quam Romano.
Quum enim ex huius principiis duplex es-
set hereditatum conditio, eaeque vel ex
testamento, vel ab intestato ad aliquem
pertinerent, §. ult. *Inst. per quas pers. cui-
qu. adqu.* pacta vero successoria siue de al-
terius paciscentis, siue de tertii hereditate
adquirenda inita, non modo irrita, sed et
bonis moribus aduersa, quin odiosa, et
plena tristissimi et periculosi euentus vide-
rentur: l. 19. et l. ult. C. de pact. apud
Ger-

Germanos nec testamenta condebantur, et pactis huiusmodi successoris nihil erat apud maiores nostros frequentius.

§. CXL I.

Vt rem testimonio, ex vltima antiquitate repetito, demonstramus: rem omnem conficere videntur illa TACITI de mor. Germ. Cap. XX. *Heredes successoresque sui cuique liberi: NULLVM TESTAMENTVM. Si liberi non sunt, proximus gradus in successione fratres, patru, auunculi.* Quamvis enim et haec TACITI verba captare quidam non dubitent: *) clariora tamen illa sunt, quam ut vlli cauillationi locus esse videatur.

Testamenta Germanis ignota.

*) Varie ea interpretantur viri quidam docti, aliis non ipsa testamenta, sed nimiam illam miseramque diligentiam, Germanos ignorasse existimantibus: MARQV. FREHER. de iurel. elector. p. 415. aliis haec de testamentis scriptis duntaxat accipientibus: aliis ob ipsam paupertatem rerumque omnium indigentiam testamentis apud Germanos locum fuisse, negantibus, quos omnes merito refellit SAM. STRYKIVS de success. ab intest. Diss. VIII. Cap. I. §. II. recte simul obseruans, non suffragandum esse CONRINGIO, qui in praef. ad Taciti libellum testamenta lege prohibitiua a Germanis acta esse in exilium, censuit. At ne ipsum quidem STRYKIVM recte exposuisse TACITI locum, mox adparebit.

§. CXL II.

In primis subtilis magis, quam solida, est doctissimi STRYKII interpretatio, qui testament-

Et ne tunc quidem in vfu, quam do liberi

et cognati
decerant,
licet discē-
riat Stry-
kius.

stamenta Germanis aequae, ac aliis gentibus, in usu fuisse contendit, vnoque tantum casu ea exfulasse existimat, puta, si liberi aut cognati essent, qui legitimam hereditatem caperent. STRYK. *de success. ab intest. Diff. VIII. Cap. I. §. III.*

§. CXLIII.

Responde-
tur ad
Strykii ar-
gumentum
primum.

Quamuis enim incredibile videatur viro doctissimo, Germanos solos tam barbare fuisse stupidos, ut, ne deficientibus quidem liberis et agnatis, bona supremo iudicio in alios transferrent, sed ea, veluti in medio posita, quorumuis rapinae relicta mallent: barbarae tamen stupiditatis hoc esse argumentum, nemo facile dixerit, quum, ipso fatente STRYKIO *caus. testam. Cap. I. §. VIII.* satis beatae fuerint respublicae, quae olim nullos cuiquam heredes esse voluerint, quam legitimos. *)

*) Nec ideo verendum est, quod veretur vir doctissimus, ne hereditates, exfulantibus e civitate testamentis, veluti pro derelictis habitae cuius occupandi pateant, quum deficientibus cognatis, donationibus, traditionibus, pactis, successores sibi nominare patriis legibus non prohiberentur. Et quis ignorat, bona vacantia et apud Germanos fisco cessisse, eumque et hodie non raro occupare hereditatem, quando omnibus permessa est testamentifatio? Conf. BEYER. *in posit. pand. Lib. XXVIII. tit. I. p. m. 459.*

§. CXLIV.

Nec magis stringit alterum, in quo magnam

Itemque
ad secun-
dam,

gnam fatis fiduciam collocare videtur, argumentum. Quamuis enim fide LEHMANNI *chron. Spir. Lib. II. Cap. XX. pag. 98.* referat, Carolum M. victorem, Germanis, difficili bello perdomitis, testamentifactionem ademisse, restitutam postea a Ludouico Pio: atque inde colligat, eos ante Caroli M. tempora modum quemdam testandi qualemcunque in vsu habuisse: eo tamen argumento vsurus profecto non fuisset, si scriptores veteres, quam PAVLLVM AEMILIVM vel CHRIST. LEHMANNVM, consulere maluisset. *)

*) *Rei fundus est locus veteris auctoris VI-TAE LVDOVICI PII, qui ad annum DCCCXIV. notat: Quo tempore Saxonibus atque Frisonibus IVS PATERNAE HEREDITATIS, quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria clementia restituit. Non ergo testamenti facione a Carolo M. priuatae erant hae gentes: sed iure paternae hereditatis, id est, bonis auitis, quippe fisco principis ob earum perfidiam addictis. Hinc statim subiungit idem auctor, benignitatem illam Ludouici Pii multorum incurrisse reprehensionem, existimantium, gentibus illis, nouarum rerum studiosissimis, subtrahi potius oportuisse, quam vltro subministrari perfidiae instrumenta. Quid vero periculi Franci metuissent a miseris illis, si nihil aliud illis indulgisset princeps, quam liberam testamentifactionem?*

S. CXLV.

Itaque TACEYI saltem temporibus ignorasse Germanos testamenti facionem, extra

Successio
apud Ger-
manos vel
pactitia
vel legitima.

tra omnem dubitationis aleam positum videtur. Nec interiecto tempore ea adeo frequentia fuisse in Germania magna, paullo post ex instituto demonstrabimus. Itaque fieri non potuit, ut antiquissimis temporibus hereditas vel TESTAMENTARIA, vel LEGITIMA esset: sed omnes Germanos vel EX PACTO, vel EX LEGE, ad eam peruenisse oportet.

§. CXLVI.

Pacta successoria omnis generis apud Germanos licita.

PACTA successoria Romanis non parum suspecta, apud Germanos omni periculo tristioris euentus carere videbantur, *) siue quis de *tertio*, siue de *alterius paciscens* hereditate, vel *adquirenda diuidendaque*, vel *conseruanda*, vel *omittenda repudiandaque*, pacisceretur. Omnibus enim his conventionibus nihil omnino turpitudinis bonisque moribus aduersi inesse, existimabant.

*) Apud Romanos, diuitiarum cupidissimos, in peius reuentibus priscis moribus, nemo diues vitam sine periculo agebat, cuius heres esset notus. Illius enim mortem captabat heres, illi struebat insidias, illum quamprimum malo veneno, vel aliis diris modis interimere studebat, ut haberet hereditatem, quam expectare nimis lentum negotium videbatur. Et hoc erat votum captandae mortis, l. XI. C. de *transact.* quale illud apud OVID. *Metamorph. Lib. I. v. 148.* quo *filius ante diem patris inquirat in annos*, de quo plura IO. CORAS. *Miscell. Lib. V. Cap. XIII.* ALCIAT. *parerg. Lib. II. Cap. XXXI.* Nihil horum erat, quod metuerent Germani, de qui-

quibus statim sequitur apud TACITVM Cap. XX. Quanto plus propinquorum, quo maior adfinium numerus, tanto gratiosior senectus, nec vlla orbitatis pretia.

§. CXLVII.

De tertii hereditate aliquando pactos esse Germanos, satis ostendit pactum, inter Guntchramnum et Childebertum reges initum, super hereditate Brunichildis, cuius partem maximam sibi viua Brunichilde ad dies vitae stipulabatur Gontchramnus, se mortuo reituram ad Brunichildem, eaque defuncta ad heredes eius. GREG. TVR. *hist. Lib. IX. Cap. XX.* Quia tamen huiusmodi pactiones aliquando parum aequè videbantur: placuit postea eas prohibere. Nam CAPITVLAR. *Lib. VII. Cap. CCCXXVIII.* cautum legimus: *Nulli quidem de bonis usurpandis virorum, *) nec diuidendi contra bonos mores, concessa licentia est, sed, praecipiente patre, diuisionem, ab eo factam, durare, si modo usque ad extremum eius viuendi spatium voluntas eadem perseuerasse, doceatur: Quae quidem ex l. 2. C. Theod. de famil. exercisc. desumpta esse, res ipsa docet.*

Veluti dispositiua.

*) Ita hunc textum sistant PETR. PITHOEVS, FR. LINDENBROGIUS et ipse STEPHAN. BALZIVS, quorum nullus ne inter variantes quidem lectiones monuit, mendum hic subesse: quod tamen in oculos incurrit. Pro virorum enim legendum esse viuorum, recte vidit, criticae alioquin parum deditus, SAMSTRYKIVS *de success. ab intest. ibid. p. 620.*
Hein. El. Iur. Germ. T. I. Y Et

506 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. VI.*
Et illud sane *vinorum* est etiam in d. l. 2.
C. *Theod. de familia ercisc.*

§. CXLVIII.

Confirma-
tione.

Multo minus itaque dubitare fas est, quin ratae fuerint in Germania pactiones successoriae, quas CONSERVATIVAS vulgo appellitant, quippe quas ne iuri quidem Romano aduersari, vulgo contendunt. 10. *CO-RAS. Miscell. Lib. VI. Cap. IX. MEV. ad Ius Lubec. Part. II. tit. I. n. XLVIII. STRYK. de success. ab intest. ibid. Cap. III. §. III.* Et sane huc pertinet exemplum eiusdem Childeberti, qui, quum Guntchramni patruum regnum hereditatemque sibi et ex lege, et ex adoptione, deberi sciret, interuenientibus tamen aliquoties simultatibus, nouis pactis sibi cauuit, ne a patruo patreque adoptiuo exheres fieret. *GREG. TYRON. histor. Lib. IX. Cap. XX. AIMON. de gest. Franc. Lib. III. Cap. LXVIII.*

§. CXLIX.

Renuncia-
tione.

Saepe etiam, pactione intercedente, aliquis renunciabat hereditati, non modo iam delatae, verum etiam futurae. Id apud Francos fiebat ritu sollemni, quem ita describit *LEX SALICA Tit. LXIII. Si quis de parentela tollere se voluerit: in mallum aut in tunchinium admallare (ambulare) debet, et ibidem quatuor fustes alminos super caput suum frangere debet in quatuor partes, et illos in mallo iacere debet, et ibi dicere: QVQD SE DE IVRAMENTO, ET DE HEREDITATE,*

ET

ET DE TOTA RATIONE ILLORVM (de toute leur race) TOLLAT. *) Et sic postea, si aliquis de suis parentibus aut morietur, aut occidetur, nulla ad illum compositio hereditatis perveniat. Simili modo si ille moriatur, ad suos parentes non pertineat causa, nec hereditas eius, sed amodo cum duodecim iuratoribus se exinde educat.

*) Hae enim causae praecipuae erant, quibus homines permovebantur, ut eiurarent familiam, omnique iuri agnationis atque hereditatis renunciarent, ne scilicet inimicitias agnatorum suscipere, aut eorum caedem vindicare, aut una cum illis iurare cogentur. Vid. HIER. BIGNON ad leg. Salic. h. t. p. 854. GE. ECCARD. *ibid.* p. 108.

§. CL.

Sed vel maxime inter Germanos obtinebant pacta ADQUISITIVA, non modo inter illustres, sed inter plebeios quoque. Ea vero duorum generum fuisse, comperio. Vel enim possessor inter vivos in aliquem transferebat hereditatem, alimenta sibi stipulatus: vel, servata sibi possessione, eandem post mortem demum ad alterum redituram pollicebatur. Prioris pactionis exemplum exstat apud MARCVLFVM *formul. Lib. II. Cap. XII.* posterioris *Lib. I. Cap. XII. Lib. II. Cap. VII. et VIII.*

§. CLI.

At siue priore, siue posteriore modo, quis pacisceretur: sollemnis quaedam inter-
 Y 2 ter- Horum sollemnitates ex lege Salica.

tercedebat traditio, cuius fere omnes gentium Germanicarum leges faciunt mentionem. *LEX SALICA tit. XLIX.* eam traditionem, quae vel *adfatomia* vel *adramitio* dicebatur, fieri iubet in iudicio, sub scuto, iacta in sinum heredis festuca, et actu possessorio ab hoc in donatoris bonis exercito, *) adhibitis denique testibus, qui, haec omnia facta esse, adfirmant. At longior est haec fabula, de qua videndus *SCARDVS in comment. p. 92.*

*) Hic actus ita describitur in *LEGE SALICA*:
 Postea ipse, in cuius *laisam*, festucam iactavit, in casa ipsius manere debet, et hospites tres suscipere. Et quibusdam interiectis: *Tres testes habere debet, qui iurati dicant -- quomodo vidissent hominem illum, quod fortunam suam donavit in laiso, -- et quod in casa illius, qui fortunam suam donavit, ille, cuius in laisam festucam iactavit, ibidem mansisset, et hospites tres vel amplius collegisset, et paussisset, et ei ibidem gratias egissent, et in bendo (mensa) suo pultes manducassent, et testes collegissent.*

S. CLII.

Ex lege
 Ripuariorum.

Simile est, quod *LEGE RIPVARIORVM tit. XLVIII.* cautum legimus: *Si quis procreationem filiorum vel filiarum non habuerit: omnem facultatem suam in praesentia Regis, siue vir mulieri, vel mulier viro, seu cuicumque libet, de proximis vel extraneis adoptare in hereditatem, vel adfatimi per scripturarum seriem, seu per traditionem, et testibus adhibitis, secundum legem Ripuariam licen-*

licentiam habeat. Itaque ea pactio de futura successione vel coram rege inibatur, vel in iudicio publico, siue per scripturam, siue per traditionem, praesentibus testibus factam, quae speciatim **AFFATOMIA** dicta esse videtur. *)

*) Equidem **GE. ECCARDVS** in *comm. ad leg. Sal. p. 92. et p. 220.* suspectum habet hoc vocabulum, scilicet illud ne **Caroli** quidem magni temporibus amplius intellectum fuisse, existimat: sed manifestum est, quod ipse demum suspicatur, illud esse a Germanico *anfassen*, vel *Sax. anfasten* adeoque nihil notare aliud, quam traditionem quamdam symbolicam, vel acceptionem, manu factam. **GLOSSARIUM** a **LINDENBROGIO** p. 1348. laudatum: *De affatomia: de donationibus, quae fiunt festuca in sinum eius, cui donabatur, proiecta.*

§. CLIII.

VVISIGOTH, quamvis diuturna consuetudine cum hominibus provincialibus, iuri Romano innutritis, testamentorum usum aliquem haberent: non tamen ideo irrita esse existimabant pacta successoria, de quibus fufe agitur in **LEGE VVISIGOTH. Lib. V. Tit. II. §. VI.** Inprimis eo pertinent verba: *Qui vero sub hac occasione largitur, ut eandem rem ipse, qui donat, usufructuario iure possideat, et ita post eius mortem ad illum, cui donata fuerit, res donata pertineat: quia SIMILITUDO est TESTAMENTI, habebit licentiam, immutandi voluntatem suam,*

Itemque
VVisigo-
thorum.

510 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. VI.*
quando voluerit, etiamsi in nullo laesum se
*fuisse dixerit. *)*

*) Distinguebant ergo Visigothi, resne sine
in praesenti traditae siue vere, siue per fi-
ctionem, veluti si donatario instrumentum
super donatione confectum traditum sit, an
nihil horum sit factum. Donatio enim, ac-
cedente traditione, vel tradita scriptura,
videbatur irrevocabilis. Simplex, et nec tra-
ditione, nec scriptura firmata, quocumque
tempore immutari recte poterat, atque ea-
tenus TESTAMENTO vel ultimae voluntati si-
milis videbatur, quae est ambulatoria usque
ad mortem. *l. 4. ff. de adim. legat.*

§. CLIV.

Burgun-
d. onum.

BURGUNDIONIBVS quoque non ignota
erant testamenta. Attamen et apud hos pe-
rinde erat, siue quis donatione vel pacto,
siue ultima voluntate seu testamento, alii
hereditatem deferre mallet: quin in cuius-
vis arbitrio erat, Romanamne consuetudi-
nem, an barbaricam, in testando donan-
doe servare vellet, dum aut scripturam
conficeret, aut adhibitis quinque testibus
ingenuis, de hereditate disponderet. Vid.
LEX BVRG. tit. XLIII. §. I. et tit. LX. §. I. sequ.

§. CLV.

Bairvario-
rum.

LEX ALAMANNORVM nihil, quod huc per-
tineat, habet: immo nec BAIUVARIORVM,
nisi quod haec marito permittit, *si nec filios, nec*
filias, nec nepotes, nec pronepotes, nec ullum
de propinquis habeat, sed in uxorem aut DO-
*NATIONE aut TESTAMENTO *)*, siue partem,
siue

sue omnes contulerit facultates, et haec deinde in viduitate persistat, et memoriam mariti cum pudicitia castitatis observet, ut omnia, quae a marito ei sunt donata, possideat, et ea, in quem voluerit, pro suo iure transfundat. LEX BAIUVAR. tit. IX. §. III. Itaque et apud Baiuuarios ratae erant pactiones huiusmodi, sed non nisi a marito, liberis orbo, cum vxore inītae, nec haec aliter ex iis adquirebat hereditatem, quam si in perpetua viduitate ad mortem vsque perseveraret.

*) Hoc vocabulum in legibus Germanicis non semper notare ultimam voluntatem sollemnem, sed plerumque pro instrumento aliquo vel scriptura, etiam super conventionē aliqua vel pacto confecta, accipi, patet ex FORM. LINDENBROG. Cl. et LEG. RIPVAR. tit. LIX. §. I. et VIII. et pluribus demonstrabitur infra §. CLXXX.

§. CLVI.

Non minus arctis limitibus circumscripta erat illa de hereditate sua paciscendi licentia apud SAXONES, qui fere solam successionem legitimam probabant. Nulli vero, (vti est in LEG. SAX. tit. XIV. §. II.) licebat traditionem hereditatis suae facere, praeter ad ecclesiam vel regi: nec heredem suum exheredem facere, nisi forte famis necessitate coactō, ut ab illo, qui hoc acceperit, sustentaretur. *) Mancipia vero vel dare vel vendere illi omnino licebat. Contra LEX ANGL. tit. XIII. tanto liberalior, libero homini facultatem dat, hereditatem suam, cui voluerit, tradendi.

Saxonū et
Anglorū.

*) Hoc et hodie frequenter fit a rusticis iam decrepitae senectutis, qui rebus suis amplius superesse non possunt. Hi enim, tradito universo praedio alicui ex liberis, generis, cognatis, immo et extraneis, sibi stipulari solent alimenta, *ein Aufgedinge*, vocati tunc *die Grosvater*, quemadmodum ipsum hoc ius dicitur *das Gros-vater-recht*. Vid. SAM. STYKII, *de iure auorum Vol. II. Disp. XXV.*

§. CLVII.

Consuetudo haec fere vniuersalis.

Sic itaque omnes fere gentes originis Germanicae pacta successoria probasse vidimus, quamuis aliae liberiores, aliae adstrictiores eam paciscendi facultatem esse voluerint. Superest itaque, ut et, quid medio aeuo usque ad iuris Romani receptionem obtinuerit, paullo accuratius consideremus.

§. CLVIII.

Saxonici quoque ius testamenta ignorat.

Plerisque locis inferioris Germaniae tunc iure Saxonico vivebatur. De eo vero obseruamus, primum, nullam in eo testamentationis vel volam vel vestigium extare: deinde, et pacta successoria satis arctis limitibus eo iure fuisse circumscripta: ac postremo, eam fere praecipuam fuisse causam, cur hoc ius tam acri censura perstrinxerit Gregorius Papa XI, quia ita quaestum faciendi occasio eripiebatur clericis et monachis, quorum bono plerumque tunc testamenta condebantur. *) Vid. GOLDAST. *in Collect. Consu. et LL. Imp.*

*) Inter articulos enim a GREGORIO Papa XI repro-

reprobatos decimus tertius talis est: Quod quicumque vir succinctus gladio, clypeum tenens, non poterit de ligno vel lapide pollicis vlnam, quantum ad altitudinem, habente super dextrarium adscendere, talis non potest cedere, dimittere seu infendare, aut bona sua alteri donare, quod noceat isti, qui bona talia post mortem alienantis expectat. Deinde decimus quartus ita se habet: Quod nullus sine licentia heredum suorum, et legitimo et confirmato iudicio, quod Saxonice dicitur *geheget Ding*, potest donare alicui proprietatem suam vel homines suos. Et si huiusmodi alteri daret, heredes ipsius adquirerent ea per iudicium, ac si dans ille mortuus fuisset. His enim articulis deinde subiicitur censura acrior: Isti duo articuli sunt erronei, in quantum eleemosynas, testamenta, et alia pia opera respiciunt.

§ CLIX.

Nimirum non valebant apud Saxones pacta dispositiva de hereditate tertii viventis, nisi apud acta fuissent firmata. EUS PROVSAX. Lib. II. Art. XXX. *VVer ihm erbe zusaget (vvey sick eyn erue tosecht,) nicht von sypschafft oder erbe, sondern von gabe oder gedings vwegen, das sol man halten vor unrecht, vnd nicht glauben, man moge dann gezeugen, dass das gelubde vor gericht bestatiget sey.* Itaque licebat quidem de hereditate aut successione generatim etiam viventis, siue emptio venditio, siue donatio intercederet, pacisci, modo ad acta, seu in iudicio pactum huiusmodi esset initum firmatumque. SCHILTER. Exerc. XXX. § LXL

Eius dispositio de pactis dispositivis.

§. CLX.

De confer-
tariis.

Pactionum, de conseruanda hereditate, sibi iam tum debita, initarum mentionem iure Saxonico fieri non animaduerto. Exstant tamen huiusmodi pactorum exempla haut pauca, inter quae nescio, an primus locus debeatur illi, quo Principes Anhaltini a VValdemaro Brandenburgico agnato sibi stipulati dicuntur successionem in Marchionatu Brandenburgico: quamuis eius pactionis fructum nullum ceperint, siue ob temporum illorum perturbationem, siue quia non impetrassent Caesarum confirmationem. Ita rem nescio qua fide refert **CARIO Chron. Lib. V. pag. 952.**

§. CLXI.

De repun-
diariis.

At de repudianda hereditate pacta inter coheredes, et maxime cum filiabus sororibusque, domo enuptis, inita valebant, modo vel in iudicio facta essent, vel eo nomine iureiurando se purgare non posset, qui successioni renunciauerat. Ita enim legimus **IUR. PROV. SAX. Lib. I. Art. XIII. Hetten sie ihre erbtheilung darum verlobt, der sollen sie entbehren, sie vviiederreden es denn auf den Heiligen. Verloben sie es aber fur gericht, so mag man sie bass uberzeugen, denn sie es unschuldig mogen vverden. *)**

*) Itaque ne iurata quidem renunciatio videbatur necessaria, quippe quam ius canonicum primum exigebat, vt quod iure communi

muni irritum erat, vel ideo ratum esset, quod omne iusiurandum ex eius iuris principiis seruandum esset, quod sine salutis sempiternae amittendae periculo posset seruari. *Cap. 2. de pact. in 6.* Postea tamen id principium etiam in statuta quaedam, in quibus alioquin expressissima supersunt prisca moris vestigia, migravit. Exemplo erit ORD. PROV. HENNEB. *Lib. III. Tit. II. Cap. II.* quod videt SCHILT. *Exerc. VIII. §. XXI. p. 280.*

§. CLXII.

Supersunt pacta ADQUISITIVA, de quibus quae fuerit SPECVLATORIS SAXONIS vel potius eorum omnium, qui ius Saxonicum ciuitate donarant, sententia, ex variis istius iuris locis adparet. Primo enim *Lib. I. Art. LI.* cauetur, ne quis bona sua immobilia, vel homines proprios, sine heredum consensu, ac extra iudicium tradat: *Ohne der erben laub und ohne gericht mag kein man sein eigen gut, noch seine leuth vergeben. **) *Vergiebt er es aber wieder recht ohn der erben urlaub, die erben mogen sich ihres guts wol unterwinden mit recht, als ob der todt vuer, der es gab, darumb, dass er es nicht vergeben mochte.*

De adquisi-
tibus, cir-
ca res im-
mobiles

*) Haec si cum lege Saxonica antiqua contendas: patebit, ius nouum illa antiquiore Saxonum lege partim aliquando mitius, partim asperius esse. Vetere enim lege nulla traditio rata erat, praeterquam vel regi, vel ecclesiae, vel urgente imperiosa famis necessitate facta: iure nouo in iudicio et suffragantibus heredibus cuius tradi poterant

res immobiles. Vetere lege excepta erant municipia : iure nouo et illa tradi non poterant.
(§. CLV.)

§. CLXIII.

Circa mo-
biles.

Dico haec accipienda esse de rebus soli, vel immobilibus, et quidem, ut glossa ad *IUS FEVD. SAX. art. XXVI.* et ad *VVEICHB. art. XXVII. et XXX.* interpretatur, auitis et a maioribus ad aliquem profectis. De mobilibus enim statim sequitur. *Alle fahrende habe aber giebt der man vval ohne Laub der erben in allen stedten, vnd an allen oerten, vnd lasset vnd verleihet sein gut, allein dass er sich also vermoge, dass er begurtet mit einem schvverdt, vnd mit einem schiltz auf ein ross kommen moge, von einem stein oder stok, einer daum elten hoch, ohne hulffe, also doch, dass man ihm das ross vnd den stegereiff halte. *)* Wann er das nicht thun mag, so mag er sein gut vveder vergeben noch verlassen, noch geleihen, dadurch ers iemand entfremdet, der es wartend ware nach seinem tode.

*) Haec omnia ad ingenios tantum, equestris nobilitatis viros, (die Ritter vnd andern ihren genossen) pertinere, recte obseruat Glossa: *VVe den dieses dabey leichtlich abzunemen, dass er sager: mit einem schilde vnd mit einem schvvert. Dann diese dinge gehören zu der ritterschafft. A plebeio ergo municipe aliud requirebant specimen, puta in immobili, dass er so vermugent vware, dass er ohne hulffe zu vwege vnd strassen gehen, vnd so lange stehen mochte. bis er im.*

er im gehegten dinge dieselbe gabe gethan habe. In mobilibus vero: Daff er auf seinem siechbette die dinge vorgeben mochte, vvelche er vber das bett-bret hin vveg reichen mochte. Argumentum, quo rusticus sanitatem suam ostendebat, in eo consistebat, daff er einen vmbgang vorpflugen moge eines morgens lang. Denique femina satis bene valere ad donandum videbatur, vvan sie zur kirchen gehen mochte, von vvelcher sie 20. ruthen gessen vvar.

§. CLXIV.

Nihil horum legas in IVRE ALAMANNICO, cuius compilator maxima cura id egisse videtur, papae vt placerent, quas fecisset fabulas, neque eodem fulmine, quo Saxonicum, percuteretur speculum suum. THOMAS. not. ad Inst. Lib. II. Tit. X. pag. 182. Nam primo permittit testamentifactionem, quam vocat ein geschafft, I. V. S. PROV. ALAM. Art. CCLXXXVI. quamuis id tantum de legatis ad pias causas intelligendum videatur. *) SCHILTER. Exerc. XI. §. XXV. Deinde nihil horum, quae de traditione bonorum inter viuos et pactis successorijs cauerat ius Saxonicum, reperit.

Ius Alaman-
nicum iam testa-
mentoriam
memoriae...

*) Hinc etiam si quis huiusmodi legata non reliquisset, morte fortassis praeventus: tamen illa et ab intestato, tanquam portio quaedam legitima, praestanda erant. I. V. S. PROV. ALAM. Art. CCLXXXVI. Stirbt ein man, der vveder vveyb noch chind hat, vnd hat er vaxends gut, damis er nichts geschafft hat, das erbent die nachsten erben, der sex seiner oder mer, vnd man geb der seck ih...

tail. Insequente articulo additur, eum mobilia, deficientibus vxore et liberis, dare posse, cuicumque velit, *vann die seel ihren tail hat.* Homines proprios intestatos mobilia sua relinquere dominis vel ecclesiis, quibus seruiuerint, *doch sollen die der sel das viertail geben.* Denique cui cedat illud legatum vel illa portio pro animae remedio praestanda ab heredibus, ita docet SPECULATOR: *Da soll ein tail vverden dem psarver, armen layuten das annder, vnd den pilgrenn das dritt tail, die uber mer varent.* Denique in immobilibus et auitis, *im erbgut,* eodem modo se rem habere, monemur *Art. CCLXXXVIII.*

§. CLXV.

Successio-
nem pacti-
ciam et te-
stamentari-
am con-
fundit.

Tertio, quae generatim de hereditatibus in alium transferendis cauet *IUS ALAMANNICVM:* ea ex vetere doctrina de pactis successoriis deprompta, et cum iuris Romani principiis de testamentis inepte confusa esse, manifestum est. Argumento est articulus *IUR. PROV. ALAM. CCCV. **) in quo vtraque iura ita miscentur, vt fere in oculos incurrat confusio.

*) Ait primo SPECULATOR *in edit. Berg. p. 33.* Ist, dass ain man seinem frevnd gut schaffen vwill nach seinen tod, vvil er im das sicher machen, er sol im brief geben, (Haec ad pacta pertinent.) besigelt mit eins bischofs oder mit eins layen-fursten insigel, oder mit eines chlosters, oder ainer stat insigel, oder der stette herrn insigel, oder des landrichters insigel, oder sol fur seinen herrn oder richter varen, vnd soll die

die tze gezeugen nemmen, vnd annder die darbey sint. (Haec ad testamenta principū vel iudicū insinuata pertinent.) Vnd vuell er ims dann gar vest machen, vnd in vohl besorgen, so setz er im ainen tzens daraus, damit gewinnt er ain gewer daran; vnd daz gut das im also gemacht vird, daz mag er mit dem Rechten nicht verliesen. (en naturam rei, pacto et inter viros translatae!) Hat aber er erben, die versprechen es. (quia et apud Alamannos valuit ius neminem posse bona auita tradere sine consensu heredum.) ee es im also vermacht vird, (per modum conventionis et accedentem traditionem,) kunt sy des nicht, so mugen sie sich versäumen. Addit SPECULATOR, si ipse re sua vel ob famem, vel ob frigus, vel ob captiuitatem indigeat is, qui eam donarit, tunc ei fas esse, rem suam distrahere, et si id prohibeat is, cui hereditas relicta sit, iudicem, probata sibi iusta causa, prohibitarum, quo minus ei mora obiciatur. Quae itidem ad conventiones pertinere, nemo non animaduertit.

§. CLXVI.

Denique quum pacta dispositiua, ad acta inita, rata esse iubeat ius Saxonicum: (§. CLVIII.) ea quoque plane reiicit ALAMANNICVM Art. CCLXXII. Ain vueyb mag irem man chain erb gegeben, des sy dannoch nicht geerbet hat, vnd des sy vuartet tze erben, vnd also en mag auch der man seinem vueyb, tze geleicher vueise, so mag anch niman dem andern chain gut geben, noch geschaffen, das er nicht geerbet hat.

Quid de
pactis dis-
positiuis
sanciat?

§. CLXVII.

§. CLXVII.

Axiomata
de succes-
sione pa-
ctitia.

Ex his ergo, quae diximus, iam fatis intelligitur, I. pacta dispositiua de hereditate tertii viuentis, etiam iure Germ. irrita esse, nisi hic consentiat, in eaque sententia ad mortem usque perseueret. II. Valere contra pacta, quibus quis hereditatem sibi conseruare studet. III. Pacta adquisitiua, immo et IV. renunciatiua semper valere.

§. CLXVIII.

Quid ius-
sum circa
pacta dis-
positiua?

Ex primo itaque axiomate (§. CLXVIII, I.) patet, 1) pacta dispositiua de hereditate tertii incerti non minus iure Germanico, quam Romano, rata esse: 2) irrita contra, quaecumque de certae personae non consentientis hereditate ineuntur, STRYK. *de success. ab int. Diss. VIII. Cap. II. §. VI. et XXIV.* nec 3) excusari, qui de hereditate tertii, quem iam ad plures abiisse per errorem crediderant, pacti sunt, eatenus, ut ideo pactum effectum sortiatur, quamuis tunc poena *l. ult. C. de pact.* merito cesserit. 4) Nihil itaque, quod ad haec pacta attinet, inter ius Romanum et Germanicum esse discriminis. BEYER. *spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. XI. §. XXXI. sequ.*

§. CLXIX.

Circa con-
seruatiua.

Multo minus ergo, quod ad alterum axioma (§. CLXVII, 2.) attinet, dubitandum est, 5) quin cuique liceat pactis conseruatiuis sibi prospicere, eaque 6) et con-

tra successoris delictum, quo se indignam hereditate reddidit, et 7) contra statuti rigorem, vel consuetudinem, quae heredes quosdam a successione excludit, et 8) contra pacta familiae, quibus aliquis exors esse iubetur hereditatis, insignem utilitatem praestent, STRYK. *ibid.* Cap. III. §. IX. sequ. Quin et 9) novam dispositionem eas pactiones iure Germanico impediuisse, *) vel inde colligas, quod ultimas voluntates, quibus ius alteri pacto quaestum auferri posset, non haberent: adeoque 10) iuris Rom. laciniam esse doctrinam, quod haec pacta semper ita intelligenda sint, ut ne libera testandi facultas impediatur. IO. DAVTH. *de testam. num.* 105. *vers. requiritur.* MEV. *iur. Lub. Part. II. tit. I. rubr. n. LVII.* STRYK. *ibid.* §. VIII. *extr.*

*) Hinc pacta huiusmodi frequentissima inter familias illustres eiusdem gentis ac stirpis. Quamvis enim alteram alteri iam tum succedere oporteat ob agnationem: tamen non ob aliam causam pactis sibi consulunt, quam ne ultimo possessori ius sit nova dispositione spem familiae superstitis interuertendi. Pactum huiusmodi inter Marchiones Hochbergenses et Badenses anno MCCCCXC. initum memorat BYRCH. MARIUS *de rebus Badens.* §. VII. Simile inter Duces Bauariae et Comites Palatinos Rheni, quin inter harum diuersas familias intercedere, testantur BESOLDVS *de success.* Lib. I. Diff. XIII. n. II. et GEVVOLDVS *in antith. aduers. Freher.* p. 437. De eo pacto eleganter ITTER. *de feud. Imp. Cap. XVII. §. IV. p. 787.* Sed
hanc

§ 22 Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. VI.
 hanc quidem successionem magis vi agnationis,
 quam vi pacti expectari, Mylerus indicat de
 princ. et stat. imp. Cap. XXV. §. III. ut ni-
 hil repugnare crediderim, quo minus et natu-
 rali sanguinis iure, et specialibus insuper pa-
 ctionibus, ad maiorem rei firmitudinem illa
 succedendi spes roboretur fulciaturque.

§. CLXX.

Circa ad-
 quisitua
 illustrium.

Quumque pacta adquisitua semper iure
 Germanico valuerint. (§. CLXVII, 3.) fa-
 cile reddi poterit ratio, II) cur inter il-
 lustres tot olim inita sint pacta vel mu-
 tuae, vel restrictae ad alterutram familiam
 successionis, quae *confraternitates* vulgo vo-
 cantur, eaque 12) vel aequalia vel inae-
 qualia: CARPZ. de pacto confrat. Saxonico-
 Hassiacae. Cap. I. n. LII. TEXTOR de pact.
 gentil. procer. 13) Cur etiam inter eque-
 stris nobilitatis familias rata semper fuerint
 pacta ganerbinatus, de quibus DATT. de pa-
 ce. publ. Lib. I. Cap. XVI. 14) Cur in illu-
 stribus familiis nihil frequentius sit fidei-
 commissis conventionalibus, seu pactis de
 hereditate certis personis restituenda. STRYK.
 ibid. Cap. IX. §. VI. sequ. KNIPSCH. de fideit.
 fam. illustr. Cap. VI. n. 25. sequ. quo et ma-
 ioratus, et pacta de iure primogeniturae
 merito referuntur. Quae omnia sane 15)
 ita comparata sunt, vt solius iuris Rom.
 innutritus principiis ea pro monstris habi-
 turus sit. *)

*) Equidem et iuris Romani principiis haec
 non refragari existimat STRYK. ibid. Disp.
 VIII.

VIII. Cap. IX. §. VI. idque probat ex *l. ult. C. de reb. al. non alien. l. 3. C. de condict. ob caus. dat. l. 135. §. 3. ff. de verb. obl. l. 22. C. de fideic.* Sed hos textus omnes vel de pactis vel donationibus sub conditione initis, vel de fideicommissis solo nutu relictis agere, res ipsa docet. At fideicommissa familiae ad bona post mortem demum paciscentium transferenda pertinent, et non per modum ultimae voluntatis, sed conventionis ineuntur.

§. CLXXI.

Ex eodem axioma animaduertes, 16) inter priuatos quoque non modo generatim huiusmodi pacta adquisitiua valere, ac 17) irreuocabilia haberi, si per modum contractus; 18) reuocabilia, si in vim ultimae voluntatis, ineantur: *LEYSER. medit. ad pandect. Spec. XLIV. §. I. et II.* verum etiam 19) in specie rata esse pacta dotalia super hereditate coniugis praemorientis, *) eadem tamen seruata distinctione: cui et id adstruxere iureconsulti, quod pacta dotalia, in vim ultimae voluntatis condita, quinque testium praesentiam requirant. *STRYK. de cautel. contr. Sect. III. Cap. VIII. §. XVI.*

Et priuato-
rum maxi-
me pacta
dotalia :

*) Quin huiusmodi pacta dotalia, quae iuris Romani principiis plane repugnant, *l. 3. C. de collat. l. 35. §. 1. C. de inoff. test.* ubique praene in Europa valere, iam ab aliis obseruatum est. De Belgio id testantur *IO. SAND. Lib. II. Tit. II. Def. VII.* *ZYPAEVS notis. iur. Belg. p. 171.* *SIM. VAN. LEVVEN. cens. for. Lib. I. Cap. XII. n. XI.* de Gallis *CHASSAN. ad consu. Burg. rubr. IV. §. VII. de Sa-
baudis.*

§ 24 *Elem. Iur. Germ. Lib. II. Tit. VI.*

laudis ANT. FABER *cod. Lib. V. tit. IX. def. VI. de Hispanis* DION. GOTHOFRED. *ad l. 5. C. de pact. conn.*

§. CLXXII.

Vnionem-
que proliū.

Nec minus inde reddideris rationem, cur
20) Germanis et pactum vnionis prolium,
de quo iam supra egimus, (Lib. I. §. CLXI.)
ratum sit, ac proinde 21) liberis vtrius-
que coniugis ex hoc pacto non minus iu-
diciū familiae eriscundae competat, ac
coheredibus reliquis, siue testamento, si-
ue a lege ad communem hereditatem voca-
tis. ANDR. GAIL. *Obs. Lib. II. Cap. CXXV. n. V.* VVESENBECK. *consil. LXXI.*

§. CLXXIII.

Quid iustū
circa pa-
cta renun-
ciatiua?

Denique quum et pacta renunciatiua iu-
re Germanico valeant: (§. CLXVII, 4.)
consequens est, 22) vt ne iureiurando qui-
dem opus sit, quia illud iuris canonici
vōpnua ad eos tantum actus, qui iure ci-
uili irriti habentur, pertinet. STRYK. *de suc-
cess. ab intestato Diss. VIII. Cap. X. §. XXIII.*
Attamen 23) quia hic in diuersa eunt iu-
reconsulti, nec pauci iusiurandum necessa-
rium existimant: (vid. LEYSER. *meditat.*
Spec. XLV. §. 1. sequ.) rectissime sibi con-
sulant, qui operam dant, vt haec renun-
ciatio iureiurando firmetur: STRYK. *ibid.*
Multa enim vir prudens agit ex aliorum,
qui suo sensu abundant, sententia: non
quod ea necessaria existimet, sed ne occa-
sionem det vulturibus togatis, ex simpli-
citate

estate sua lucrum captandi, *) Vid. STRYK.
de cautel. abund.

*) Vere enim hic locum habet, quod mo-
nent ARCADIVS et HONORIVS Augusti in l.
17. C. de testam. Superflua non nocent, nam-
que necessaria praetermissa imminuunt contra-
ctus, et testatoris officium voluntati: non
abundans cautela.

T I T. VII.

De Testamentis et ultimis voluntatibus.

§. CLXXIV.

Testamentifactionem, adeoque et succes-
sionem testamentariam, ignotam fuisse
priscis Germanis, iam superiore titulo
(§. CXLI. sequ.) luculenter demonstraui-
mus. Quum tamen hodie illis nihil sit fre-
quentius: operae pretium fuerit, disquire-
re, quando ea Germanis primum innotescere,
et in usu esse coeperint? et an illa
suprema veterum Germanorum iudicia com-
mune aliquid habuerint cum testamentis
Romanorum?

Transitio
ad succes-
sionem tes-
tamenta-
riam.

§. CLXXV.

Quum testamenta plane non fuerint Ger-
manicae originis: (§. CXLI.) consequens
est, ut eorum usum a Romanis demum ac-
ceperint gentes Germanicae. Hinc primum
in regnis, quae populi Germanici in pro-
vinciis Romanis constituebant, testamenta

Testamen-
ta primum
Germanis
extra Ger-
maniam
magnam
innotue-
runt.

con-

condebant homines provinciales, quos vi-
tores iure Romano viuere permittebant;
postea hos et ipsi Germani imitari coepe-
runt, adeoque antiquissima Germanorum
testamenta non in Germania magna, sed in
Gallia, Italia, Hispania, quas antea Ro-
mani tenuerant, condita esse, nouimus.

§. CLXXVI.

Prouincia-
les inter
Gothos,
Francos,
Burgun-
diones, iu-
re Roma-
no testa-
bantur.

Quamuis nimirum Visigothi, Ostrogo-
thi, Franci, Burgundiones, regna satis am-
pla constituerent in prouinciis Romanis:
tantum tamen abest, vt victis prouinciali-
bus legum Romanarum vsu interdicerent,
vt iisdem et testamenta condere, *) et
omnia reliqua negotia ciuilia ex legum Ro-
manarum praescripto explicare permitterent.
Cuius rei exemplum iam supra ex LEGE
BURG. *Tit. LX.* adduximus. (§. CLIV.)

*) Hinc et in corpore Alariciano, in vsum
prouincialium Hispaniae et Aquitania com-
pilato, (vid. *hist. iur. Lib. II. Cap. I. §. XV.*)
et in edicto Theodorici, quod Italorum bo-
no conditum, (*ibid. §. XVI.*) et in PAPIA-
NI responso, quod in vsum prouincialium
sub Burgundionum imperio viuentium con-
fectum esse, docuimus alibi, (*hist. iur. ibid.*
§. XVII.) pleraque de testamentis et vltimis
voluntatibus ex iure Romano reperuntur.
Quin et integrae testamentorum formulae ex
lege Romana occurrunt apud MARCVLFVM
formul. Lib. II. Cap. XII. et XVII. et in *Ap-
pend. Cap. LII.* FORM. LINDENBROG. *Cap.*
LXXII. FORM. BALVZ. *Cap. VI. XXVIII.* et
sequ. FORM. ALAM. XIII. et XIV. apud GOL-
DAST. *script. rer. Alamann. Tom. II. p. 29.*

§. CLXXVII.

§. CLXXVII.

Itaque frustra vsum testamentorum apud Germanicae originis gentes probant exemplis testamentorum S. Remigii, quod post FLODOARDVM, BRISSONIVM ET AVB. MIRAEVM sincerius edidit 10. IAC. CHIFLET. *de ampull. Rhem. Cap. III. pag. 9.* Carileffi apud MABIL. *analect. Tom. III. pag. 81.* Bertchramni, et Hadoindi, Episcoporum Cenomanensium, apud eundem *ibid. p. 112. et 158.* Perpetui, Archiepiscopi Turonensis, apud GREG. TVR. *Lib. X. Cap. XII.* et DACHER. *spicileg. Tom. V.* Leodebaldi, Abbatis S. Aniani, apud HELGALD. FLORIAN. *in Rob. Rege p. 59.* Dagoberti Regis apud AIMON. *Lib. IV. hist. Franc. Cap. XXX.* Aredii et Pelagiae matris apud GREG. TVRON. *Lib. IX. Cap. XX.* et MABILLON. *analect. Tom. II. pag. 48.* S. Amandi apud MIRAEVM *donat. piar. p. 8.* S. Villibrordi apud eundem *p. 11.* S. Euerardi, Comitum, *ibid. p. 19.* et quae sunt huius generis alia. Omnia enim haec vel secundum leges Romanas condita esse, vel testamentorum nomen vix mereri, facile vnusquisque animaduertet. *)

Exempla
horum te-
stamento-
rum anti-
quissima.

*) Pleraque, quae adduximus, per omnia iuri Romano conformata esse reperio. Hinc in illis obseruo sollemnem heredum institutionem, clausulam codicillarem, septem testium signa et subscriptionem. Quin et *Falsidiae* i. e. quatae Falcidiae mentio fit apud GOLDAST. *in chart. Alam. n. XIII.* Contra vix testamenti nomen meretur testamentum S. Amandi, in quo tantum de sepultura sua dispo-

528 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. VII.*
disponit. Sed et Euerardi Comitis testamen-
tum magis diuisionis inter liberos prae fe-
fert speciem, quam veri ac sollemnis testa-
menti.

§. CLXXVIII.

Alia apud
Gregorium
Turonen-
sem.

Itaque haec nihil faciunt ad mores Ger-
manorum, saltem ad Germaniam magnam
non magis pertinent, quam quae passim in
Francorum annalibus memorantur, testa-
menta. Ita auctor est GREG. TURON. *Lib. VI.*
Cap. XLV. Riguntha, filia Chilperici, in
Hispaniam ad sponsam proficiscente, mul-
tos meliores natus, qui vi compulsi sunt ab-
ire, TESTAMENTA condidisse, resque suas ec-
clesiis deputantes, petiisse, ut quum in Hispa-
nias puella introisset, statim testamenta, tam-
quam si iam essent sepulti, reserarentur.
Sed et alibi idem auctor saepe mentionem
facit testamentorum, ac *Lib. VI. Cap. XLVI.*
vel maxime vitio vertit Chilperico, Regi,
quod testamenta, in ecclesiis conscripta, ple-
rumque diruperit, quemadmodum *Lib. VII.*
Cap. VII. mirifice laudat Guntchramnum,
testamenta defunctorum, qui ecclesias heredes
instituisent, et quae a Chilperico compressa
fuerint, restaurantem.

§. CLXXIX.

Cur et Frã-
cis paul-
atim pla-
uerint te-
stamenta?

Ex quibus similibusque exemplis patet,
sensim et ad Francos, aliosque Germanicae
originis populos, hunc testandi morem
transisse, rem hanc in primis vrgentibus
Episcopis et clericis, et plebi, futuri, prout
debet,

Secet, anxiae, persuadentibus, non posse eam quidquam facere animae post mortem salubrius futurum, quam si bona sua relinquerent ecclesiis ac monasteriis, Deum et caelites heredes scriberent, seruosque manumitterent. HERT. *notis. regni Franc. Cap. III. §. LVIII.* Quamobrem vix reperias eorum temporum tabulas, in quibus testator, se pro remedio animae suae suorumque huiusmodi legata relinquere, non profiteatur. *)

*) Hinc adeo multum sua interesse existimabant, testamentum suum post mortem non infirmari, ut multas iis infererent execrationes, et dira quaeuis imprecarentur omnibus, qui supremum istud iudicium irritum facere audeant. Habes huiusmodi formulam apud LINDENBROG. *in formul. Cap. LXXII.*

§. CLXXX.

Interea testamenta plane ignorabat Germania magna, *) nisi quod in Alamanniam hunc morem citius penetrasse, paulo ante (§. CLXXVII.) ex GOLDASTI chartis Alamannicis ostendimus. At quemadmodum persuasio illa de igne purgatorio legatis facile restinguendo, non minus Germanorum, quam reliquorum Christianorum, animos occupauerat: ita non mirum est, et Germanos paullatim testamentorum usum aliquem habere coepisse, quamuis animae consuluisse contenti, reliquas iuris Romani subtilitates et miseram illam anxiamque diligentiam insuper omnino haberent.

In Germania magna et ferius condita.

*) Saepe equidem non modo in legibus Germanorum, verum etiam in eorundem chartis ac diplomatibus mentio fit *testamentorum*: sed raro illud vocabulum ultimam voluntatem, saepius vel quodlibet instrumentum, vel testimonium, (LINDENBR. *form. Cap. C.*) vel censum annuum, *entum in recreationem infirmorum* significat. Ill. a LVDEVVIG. *reliqu. MSC. Tom. I. p. 360.* Exstant apud MABILL. *in analect. Tom. II. ABONIS, Abbatis, canones, quorum Cap. VII. p. 266.* variae expouuntur vocabuli TESTAMENTVM significationes. *Testamentorum, inquit, alia sunt dotis nomine, alia hereditatis donatione, alia de rebus ecclesiae, quas abalienari est difficile, et dicuntur precariae. Exceptis his sunt praecepta, regalis, id est, Imperialis iussionis auctoritate roborata, quibus consentiunt Romani Pontificis privilegia, sub excommunicationis anathemate decreta.* Itaque non modo ultimae voluntates, verum etiam instrumenta dotalia, precaria, praecepta et diplomata regia, quin quaelibet chartae testamenta vocabantur. Quod ideo monemus, ne quis, reperto in monumentis Germanorum hoc vocabulo, illico se reperisse testamentorum exempla, existimet.

§. CLXXXI.

Initio reges tantum et principes testamenta condebant.

Et primum quidem reges et principes tantum morientes condebant testamenta. Ut enim alia mittamus exempla: testamenti Henrici, Aucupis, meminit VVITICH. CORB. *annal. Lib. I. p. 641.* Ottonis II. GEBEL. PERSON. *Aet. VI. Cap. XLIX.* Exstant praeterea integra testamenta Brunonis, Archiepiscopi Coloniensis et Ducis Lotharingiae,

giae, apud LEIBNIT. *Script. rer. Brunsv.*
Tom. 1. pag. 289. Richezae, Reginae Po-
loniae, apud TOELN. *codic. diplom. palat.*
pag. 29. Ottonis IV. Imp. apud MEIBON.
in apolog. pro Ottone IV. pag. 148. Testamen-
ti quoque Ottonis, Diuitis, Misniae Mar-
chionis, meminit auctor CHRON. MONTIS
SER. *ad ann. MCLXXXVIII.* Ex quibus tar-
men omnibus patet, nihil fere commune
haec testamenta habere cum supremis Ro-
manorum iudiciis, et vix aliud quidquam
comprehendere, quam legata ad pias caus-
sas. *)

*) Neque enim de vniuersitate bonorum iis
disponunt principes, neque heredes insti-
tuunt, neque formam aliquam, qualem exi-
git ius Romanum, obseruant, sed plerum-
que vel quaedam elargiuntur ecclesiis et
monasteriis, vel a cognatis quaedam iniu-
ste erepta veris dominis restitui petunt, vel
alia quaedam iis imperant, se mortuis fa-
cienda. Ita sane Bruno in testamento suo
nihil aliud disponit, quam vt cuppae au-
reae et tapetes cum reliqua supellectile su-
ae ecclesiis cederent, et aliquot oratoria et
coenobia vel de nouo conderentur, vel lo-
cupletarentur ex facultatibus suis. Nec alia
sunt Richezae et Ottonis IV. Imp. testa-
menta, ceu vnusquisque, iis perlectis, ani-
maduertet.

§. CLXXII.

Non vero consistere exempla, ubi coe-
perunt, sed euagandi latius viam sibi mu-
nere, paullo post adparuit. Quod enim

Postea et
ingenitas
plebei.

Z z

adhuc

adhuc personae tantum illustres, et non nisi rarius, facere consueverant: id a saeculo XII. et alii nobiles, et equestris dignitatis, quin et plebei ordinis, homines facere coeperunt: quamvis id in superiore Germania citius, quam in Saxonia vicinisque regionibus, fieri consuevisse, animaduertam.

§. CLXXXIII.

Exempla
testamen-
torum e
saeculo
XII. et
XIII.

Sic ex saeculo XII. exstat diploma, quo Conradus Imp. anno MCXXXIX. Folmaro cuidam dat facultatem res suas legandi ecclesiae Franckenthalensi, *SCHANNAT. hist. Vyormar. in codic. probat. n. LXXV.* Ex sequente saeculo varia supersunt testamenta, veluti Leutoldi, conditum anno cIo ccvi. apud illustrem A LVDEVVIG. *reliqu. MSSC. Tom. IV. pag. 184.* Elisabethae de Trenel, conditum MCCLXIV, apud FALCKENST. *cod. dipl. antiqu. Norzg. pag. 52.* Pilegrini de Schvvarzenavv, apud LVDEVVIG. *ibid. Tom. IV. pag. 81.* Henrici, senioris, de Lapide, factum anno MCCLXXIX. apud FALCKENST. *ibid. pag. 68.* Vlrici de Solzburg, scriptum anno MCCLXXXV, apud *eundem pag. 86.* Ottonis de Rastenberg, factum MCCXCIII apud LVDEVV. *Tom. IV. reliqu. MSSC. pag. 99.*

*) Itaque tunc adhuc rarissima fuisse videtur testamentifactio: quia non opus fuisset speciali Imperatoris indulgentia, si illa iuris communis iam fuisset. Certe nec seruilis erat Folmari istius conditio, quippe praepositi Frankenthalensis, nec bona ipsa, de quibus

bus disponere cupiebat, vel feudalia, vel alio iure Imperio obnoxia erant: et tamen profiteretur Conradus Rex, *interuentu coram sui regniq[ue] consortis, Gertrudis, reginae, et perfidelis sui Buggonis, qui et Burchardus nominetur, Wormatiensis episcopi, crebra petitione adiiisse suam praesentiam Folmarum, et petiisse, ut quidquid forte hereditatis habuerit a patre suo, felicitis memoriae Hebelino, id ei per manum mandeburdi sui ecclesiae B. Mariae Magdalenae in Franckental translegare liceret.* Quum ergo nulla excogitari possit ratio, cur tam obnixis precibus opus fuerit ad hanc veniam a rege impetrandam; non possumus profecto, quin ipsam testamentificationem priuatis tunc nondum liberam fuisse, existimemus.

§. CLXXXIV.

Eodem saeculo XIII. in Flandria hominibus etiam infimae sortis facultatem fuisse de rebus suis testandi, satis patet ex Henrici II. Lotharingiae ac Brabantiae ducis, diplomate, quo anno MCCXLII. vassallos suos a manus mortuae oneribus liberat, ipsisque spuriiis, quos *Huttescot* vocat, si in terris suis nati sint, propinquos suos heredes esse iubet, in aduenis sibi ac successoribus suis iura pristina seruat, (Libr. I, §. CXCIX.) *saluo tamen per omnia tam de alienigenis, quam indigenis talibus, quod testamenta quae condiderint, robur habere debeant et fortiendinem.* MER. dipl. Belg. Lib. I. Cap. LXXXV.

Seculo XIII. leges diserte concesserunt testamentificationem.

§. CLXXXV.

Leges de
libertate
testandi et
exempla
testamen-
torum ex
saec. XIV.

Insequente saeculo XIV. et quidem an-
no MCCCXXIII. Frisii in conuentu Opstal-
bomico condiderunt leges, inter quas et
haec est §. XV. *Successiones hereditatum, quo-
cumque modo euenerint, proximo secundum le-
ges et canones cedant successori, nisi discedens
cum consiliis rectoris testamento aliter duxerit
ordinandum.* Sed et alibi hoc saeculo per-
multa condita testamenta reperimus. Sic
anno MCCCII. Leutoldus de Chuenring
in Austria ratum habet testamentum vxoris
suae, (*ihv letztes geschaffte.*) LVDEVVIG.
reliqu. MSSC. Tom. IV. p. 62. anno MCCCXII.
Fridericus de VVasse confirmat testamenta
VVolfg. de Iunginge et VValtheri de Lau-
ben: *ibid. pag. 122.* et anno MCCCXIII.
Eberh. von VVasse testamentum patris sui
Fridrici de VVasse. (*gescheffte vnd selge-
rath.*) *ibid. p. 147.* Anno MCCCXXII.
Hermannus de Richenbach aliqua monaste-
rio Griffouieni legat. *in perpetuum testa-
mentum: ibid. Tom. VI. p. 470.* Similia sunt
testamenta Annae de Lentersheim, condi-
tum anno MCCCXXXVI. apud FALKENST.
pag. 173. Conradi de Lentersheim, factum
anno MCCCXLIII. *apud eundem pag. 176.*
et Alberti Ebneri anno MCCCXCV. scri-
ptum apud *eundem pag. 229.*

§. CLXXXVI.

Saeculo
XV. testa-
menta et-
iam in Sa-

Omnia haec exempla nobis suggessit Ger-
mania superior: nec adhuc vllum se nobis
obtu-

obtulit, his saeculis, in Saxonia vicinisque prouinciis conditum. Quemadmodum enim ipsum IUS SAXONICVM testamenta ignorat: ita nec inter priuatos ea ibi adeo frequentia fuisse videntur ante saeculum XV. *) Tunc vero anno MCCCCIX, mentio fit testamentariorum, in dioecesi Halberst. apud LVDEVVIG. *reliqu. MSSC. Tom. VIII. pag. 456.* legatorum, monasterio noui operis iuxta Halam relictorum, *ibid. Tom. V. pag. 251.* Denique in *chronico episc. Merseburgensium Cap. XXXVI. §. X.* apud LVDEVVIG. *ibid. Tom. IV. pag. 444.* legimus: *Ex TESTAMENTO Guervini de Misna officii sui altare S. Gregorii in ecclesia Merseburgensi maiori dotauit: ex TESTAMENTO autem cuiusdam ciuis Merseburgensis, nomine Thomas Czigbock, centum florenos ad officium praedicationis seu praedicatoris ordinauit.*

Saxonia con-
di cepe-
runt.

*) In superiore vero Germania tam frequentia iam fuerunt, vt et praeperibus aliquando persuaderetur, vt conditis testamentis animae consulere vellent, et de facultatibus suis amplius, quam in iis erat, sperarent homines. Lepidum exemplum exhibet *Chronicon VVormatiense* apud ill. a LVDEVVIG. *reliqu. MSS. Tom. II. p. 162.* Cononicus quidam S. Martini, senex et plenus dierum, quum iam moriturus esset, et circumstarent eum amici, sollicitantes, vt testamentum conderet, ne intestatus moreretur, respondit: non est necesse: sed quum acrius instarent, ille dixit: vocate notarium: quo veniente, iussit, vt scriberet: Ego etc. collegio meo dotantum, et illi monasterio tantum, atque il-

li loco tantum. Quumque iam multa scriptisset notarius, dicebant ei: Multa scripta sunt, sed ubi pecuniam recipiemus? Quibus ille respondit: In domo ciuium, quam vocant monetariam, pecunia multa est, sed ego nullam habeo. Quo audito, omnes in risum commissi, dimisso eo, ad sua redierunt.

§. CLXXXVII.

leges ex eo saeculo de libertate testandi.

Eodem saeculo, inualescente magis magisque testamentorum usu, publicis etiam legibus ciuibus fieri coepit testandi facultas, exemplo esse possunt leges et statuta Colonienſia, circa hoc tempus condita, nec non statuta Goslarienſia, quae sub finem saeculi XIV. collecta esse, docet frater, *o managjtns, in antiqu. Gosl. Lib. IV. pag. 362.* In illis enim titulo *von eruegude §. 59.* legimus, *Een mach van synema ghevvunnen gud testament setten, he sy gesund, eder in siecke bedden, vnde dat testament scholde me bringen vor den rad, vvat de des overgeven, dat schabl also gaen, vvat se des aver nicht over en geven, dat eruet, ghelik alse ander gud, dar neyn testament van ghesatt ne is.* LEIBN. *script. rer. Brunſu. Tom. III. pag. 487.*

§. CLXXXVIII.

Axiomata de veteri Germanorum testamento.

Ceterum, expensis omnibus Germanorum testamentis, quorum hic numerum inire non licet, animaduertisse nobis videmur, I. ea fere omnia pro animae remedio ac ad pias causas, condi consueuisse. *) II. Iis nec heredes plerumque institutos, nec III. vllas

sol-

sollemnitates externas, quas ius Romanum praescribit, observatas esse: IV. Ea, quae olim ex legibus Germanicis observanda erant in traditionibus et donationibus inter vivos, plerumque et in testamentis fuisse observanda. Denique V. reliquas plerasque regulas testamentarias, quas ius Rom. inculcat, neglectas a Germanis fuisse.

*) Inde est, 1) quod plerumque instituerunt missas, anniuersaria, vel memoriam, quotannis recolendam: 2) quod testamenta Germani vocarunt non modo *seelen-gernthe*, verum etiam *ihren letzten vnd liebsten willen*: 3) quod ea plerumque condiderunt arbitrato sacerdotis, seu, vti in legibus Ostalbonicis vocatur, *restoris*: 4) quod ipsum ius canonicum testamenta condi voluit coram parocho et duobus testibus: 5) quod si, antequam ultimam istam voluntatem perficere possent, aliquid testatoribus humani accideret, cognati illam perficere ac adimplere non dubitarunt: quae exempla sunt apud ill. a LVDEVVIG. *reliqu. MSSC. Tom. IV. p. 63. 99. 147.*

§. CLXXXIX.

Omnia haec principia iuris Germanici, recepto licet iure Romano, passim adhuc regnare in quibusdam Germaniae prouinciis ac ciuitatibus, non ita pridem ex instituto ostendimus singulari dissertatione de *testamentifactione, iure Germanico artissimis limitibus circumscripta*. Neque tamen ideo inficiamur, vbi tales leges non sunt latae, pro norma esse ius Romanum, ex cuiusque

Plura iuris
Germ. vestigia et
hodie supersunt.

regulis diiudicari oportere, subsistatne testamentum, an corruat. Nos iam hic quasdam iuris Germanici reliquias confectabimur.

§. CXC.

Legata ad
pias causas
in testamentis
alicubi necessarias

Quum itaque olim testamenta pleraque pro animae remedio et ad piias causas conderentur: (§. CLXXXVIII, 1.) non mirum est, 1) et hodie statuta nonnulla testatoribus id iniungere, ut aliquid relinquunt ad piias causas, (*zu Gottes ehren*), STAT. ZITTAU. tit. von testam. quumque et ea, quae reficiendis operibus publicis impenduntur, pie impensa viderentur, id quoque 2) inculcari legibus quibusdam Germanicis, ut aliquid relinquatur *zu vvegen vnd stegen*. STAT. ZITT. *ibid.* et HAMB. Part. III. tit. I. art. XVI. Immo 3) huiusmodi legata passim tanto rigore exigi, ut ideo nullum haberi iubeatur testamentum, in quo nihil ad hunc finem relictum sit. *) STAT. ZITTAU. *ibid.*

*) Ita STATUTA ZITTAVIENSIA: *Vvas aber sonst vor testament gemacht vverden, darinnen gottes ehre vnd gemeinen nutztes vergessen, die sollen keine krafft noch macht, auch keinen nazmen eines testaments haben, sondern nichtig, krafftloß, vnd vnbundig angesehen vnd gehalten vverden. In STATUTIS HAMB. nihil tale occurrit. Immo, quum, illa certam pecuniae summam imperent testatoribus, (zum vvenigsten ein marckstück zu vvegen vnd stegen), non dubio, quin, ea dispositione neglecta, ratum tamen futurum*

fit

fit testamentum, modo heredes tantum inferant in aerarium publicum.

§. CXCI.

Quumque vel maxime in eo a testamentifactione Romana discreparent ultimae Germanorum voluntates, quod hi plerumque ne heredes quidem instituerent, (§. CLXXXVIII, 2.) Romanis contra heredis institutio veluti caput et fundamentum testamenti videretur, §. 34. *Inst. de legat.* sine quo nihil in testamento scriptum valebat: *l. 1. §. ult. ff. de vulg. et pup. subst.* facile reddideris rationem, 4) cur de Belgio suo testentur VINN. *ad §. 12. Inst. de hered. inst.* G V D E L I N. *iur. nou. Lib. II. Cap. V. FRANC. ZYP. notit. iur. Belg. p. 182.* multorum locorum moribus nunc ita comparatum esse, vt heredis institutio ad testamenti substantiam non videatur necessaria: ac proinde 5) et id hodie testamentum dicitur, in quo, relictis tantum legatis, nulla heredis institutio facta sit. *) Cur 6) *IURE HAMB. Part. III. tit. I. art. XXII.* cautum legamus: *Ob vvol in gemeinen rechten die erbeinsetzung in einem iedem testament fur das haupt stuck gehalten vverde: so solte doch nach stadt recht des testatoris villen, darinn kein erbe benennet vverde, fur kرافtig gehalten, und vollstreckt vwerden.*

Heredis institutio non semper requiritur.

*) *IUS LVBEGENSE Lib. II. tit. I. Art. XII.* mentionem facit heredis institutionis, eamque statuit esse necessariam: *nach Lubischen rechte muss ein ieglich testament institutio-*

nem heredis haben: sed forma a iure Romano plane diuersa est, et ita exprimitur: *Welche in dieser clausul in forma begriffen seyn soll: Vnd giebt seinen nehesten erben, so seynd einer, zwey, oder mehr, die sich vnter rechte nechsten zeugen lassen vverden, N. N.* Vnde MEVIUS ad h. art. n. 6. obseruat, in hoc articulo improprie accipi heredis institutionem pro donatione certae rei. Quamuis enim instituendi necessario sint proximi heredes, non cogi tamen testatorem iis plus relinquere, quam *acht schillinge vnd vier pfennige.* IVS. LVBEC. Lib. I. tit. VI. art. II. et Tit. IX. art. II. Itaque, qui hoc ius emendarunt, hanc laciniam de necessaria heredis institutione, ex iure Romano detractam, moribus patriis parum prudenter videntur adfuisse. Multos enim hunc articulum peperisse errores, ipse fatetur MEVIUS ad d. Lib. II. tit. I. art. XII. n. I.

§. CXCLII.

Quin tantum abest, ut maiorum testamenta heredum institutionem habuerint, ut ne fas quidem fuerit Germanis, proximis, agnatis spem succedendi vlla ratione intervertere. Atque inde esse arbitramur, 7.) quod alibi vasallis sine dominorum consensu testari non licet, veluti in Brabantia, Gelbia, Hollandia: 2 YP. *notit. iur. Belg. pag. 182, ERID. A SANDE de feud. Geln. Tract. II. Cap. II. §. IV. NEOSTAD. obs. feud. Dec. I. obs. I. pag. 35. alibi 8.)* ne vlli quidem citium ius est testandi, nisi qui illud a principe impetrarit. Quale ius in Slesuicensi ducatu esse, nouimus. *)

*) At.

Non vbi
que testari
fas est sine
consensu
superiorum.

*). Attamen FRIDERICVM, Regem Daniae, d. XXI. Ian. MDCCVII. hunc rigorem ita temperasse, vt quisque, liberis orbis, in coniugis superstitis commodum condito testamento possit disponere, ex actis ad ordinem ICtorum tum Viadrinorum, tum Halensium, subinde transmissis animaduertimus.

§. CXCIII.

Inde est porro, 9.) quod alicubi testatus ^{Nec cognatos vbi- que licet excludere.} mori non potest, cui sunt cognati, sed iis vel totam hereditatem, (veluti vbi valet *ius recadentiae, das ruckfalls recht*, e. g. in ducatu Iuliacensi et Montensi, nec non in Frisia orientali. HERT. *de collis. leg. Sect. IV. §. XXVI. et de frat. germ. queral. Sect. II. §. XII. IVS OSIERIS. PROVINC. Lib. II. tit. 135. 138. 154. 165.*) vel 10.) partem eius aliquam, veluti in Suecia liberis exstantibus nouem decimas, reliquis cognatis intra regnum, duas tertias, exteris dimidiam omnium bonorum, saluam relinquere, immo ne his quidem, in Sueciam migraturis, fundos et praedia adinere possit. LOC. CEN. *Suec. regni leges civil. tit. III. Cap. XIX. pag. 65.* Itemque quod 11.) Lubecae in pristini iuris patrii memoriam lege cautum est, vt proximis cognatis ex bonis acquisitis necessario relinqui oporteat *acht schillinge und vier pfennige. IVS LVBEC. Lib. I. tit. VI. Art. II. et tit. IX. Art. II.*

§. CXCIV.

Quin. ex eadem ratione 12.) Germani ^{Multoque minus hunc} alicubi eos omnes intestabiles esse volunt, ^{que}

quorum sibi bona fiscus vindicat, quales
 13) in Hannonia hodiernum sunt peregrini,
 ex terris trans Scaldin aduentantes,
 14) alibi *hagesfolzii*, i. e. qui in caelibatu
 consenuerunt, de quibus quae dici poterant,
 omnia occuparunt dissertationibus suis
 antirheticis ill. a LVDEVVIG. et PAVLL. KRES-
 SIVS, nec non 15) alibi spurii. (Lib. I. §.
 CXLIX.) Addimus, 16) ne puberes qui-
 dem omnes, sicuti iure Romano, testamen-
 ta condere posse, sed 17) IUS HAMB. *Part.*
III. tit. VII. §. XIII. itemque IUS PROV. PRVS-
 SICVM *Lib. V. tit. I. Art. I. §. IV.* et statu-
 tum Cellense apud STRYK. *cautel. test. Cap.*
III. §. 66. pag. 84. octodecim saltim anno-
 rum, 18) mores Groningensium non nisi
 viginti annorum adolescentibus ius facien-
 di testamenta indulgere. HVBER. *prael. ad*
pandect. Lib. I. tit. III. p. 27.

§. CXC.V.

Non valet
 ubique dif-
 positio de
 bonis om-
 nibus.

In primis vero ob eandem rationem ca-
 uent leges Germanicae, 19) ne de omni-
 bus promiscue bonis testari fas sit, sed 20)
 alibi bona immobilia excipiuntur, heredi-
 bus necessario relinquenda, veluti Gronin-
 gae, HVBER. *ibid.* et Rigiae, IUS MVNIC. RIG.
Lib. III. tit. IV. art. IV. alibi 21) bona aui-
 ta, et a parentibus ad testatorem profe-
 cta, *) adeoque 22) tantum de bonis ad-
 quisitis testamenta condere permittitur. Qua-
 le ius Lubecae, Hamburgi, in ducatu Bre-
 menfi, Dithmarsico, Mindae, Groningae
 et in Flandria, sed et alibi passim, vigere,
 patet

patet EX IVR. LVBEC. *Lib. I. Tit. X. art. VI.*
IVRE HAMB. *Part. IV. tit. 7. art. IV.* IVRE
EQV. BREM. *tit. von succession. und erbnehmung.*
IVRE PROV. DITHM. *Art. XXVII.* STATVTIS
MIND. *Lib. II. tit. 1. Art. V.* HYBER. *ibid.* Sed
et 23) de rebus expeditoriis et vtenfili-
bus, (*vom heergevrette und gerade*) nec
non 24) de portione statutaria, coniugi
superstiti debita, testamento contra leges
non licere quidquam disponere factis notum
est. RICHT. *de success. ab intest.* Selt. III.
Memb. 1. n. CXL. et passim.

*) Hoc et antiquis placuit, et iis maxime
gentibus, quae aequae, ac prisci Germani,
testamenta ex rebus publicis suis exulare
voluerunt. Hebraei sane non patiebantur li-
beros cognatosue plane a successione testa-
mentis excludi, sed id tantum permittebant,
vt vnus ex liberis, vel vnus ex cognatis
prae reliquis institueretur. SELDEN. *de suc-
cess. ex legib. Hebr. Cap. XXIV.* Et Lacedae-
monii, antequam liberam testamentifac-
tionem ciuibus concederet Epitadeus, agros
auitos, familiae cuius a republica attribu-
tos, ad extraneos transferri non patieban-
tur: atque inde est, quod Epitadei institu-
tum acriter perstringit ARISTOT. *polit. Lib.
II. Cap. IX.* Recte sane Plato *de legib. Lib.
XI.* statuit, ἡμᾶς ἔτε ἡμῶν, ἔτε ἢ ἕσταν ταύτων,
ἐὐμπατος δὲ τῷ νόμῳ ἡμῶν, τῷ δὲ ἑμπαθῶν ἢ
τῷ ἑπείτα ἑσπαθῶν. Non esse nos, nec quod ad
personam, nec quod ad bona, nostros, sed
gentis ac familiae, praesentis ac futurae.

S. CXCVI.

Quemadmodum porro maiores non om-
nes.

Sollemni-
tates immo

Romani an
hodie ubi
que obser-
vantur?

nes sollemnitates, quas Romani anxia ac
misera diligentia observabant, receperant:
(§. CLXXXVIII, 3.) ita 25) et posteros eas
passim negligere, animaduertimus, quando-
quidem haut pauca statuta vix aliam testa-
mentifactionem admittunt, quam quae pu-
blica magistratus fide nititur, *IUS LVBEC.*
Lib. II. tit. I. Art. II. IUS HAMB. Part. III.
tit. I. Art. I. et III. IUS COLON. tit. von Te-
stamenten und Vermachtnissen. STAT. ZITTAU-
rit. von Testamenten. 26) Multis etiam lo-
cis, maxime inter rusticos, ratum est testa-
mentum, conditum coram parocho et duo-
bus testibus, *HIER. SCHURFF. Cent. III. Con-*
sil. LVIII. n. 9. veluti in Saxonia extra ele-
ctoratum: *LINCK. ad tit. X. de testam. §.*
VII. vel, 27) adhibitis notario et duobus
testibus, vti in Belgio. *GVDELIN. iur. non.*
Lib. II. Cap. V. GROT. introd. Lib. II. Cap.
XVII.

§. CXCVII.

Testamen-
ta aegro-
torum non
valent in
Frissia or-
ientali.

Quum praeterea, quae olim ex legibus
Germ. observanda erant in donationibus in-
ter viuos, ea plerumque etiam in testamen-
tis observanda existimant maiores nostri,
(§. LXXXVIII, 4) donationes vero et tra-
ditiones fieri non possent nisi a fanis et
vegetis: (§. CLXIII) facile intelligitur,
28) cur apud Frissios orientales non valeat
testamentum aegroti, sine heredum consen-
su, nisi quod quis ad pias causas aliquid
legare possit, (*dann den Billigen und den*
herren ein Englisch mach,) *IUS PROV. OST-*

FRIS. Lib. II. Cap. CLXXII. et Cap. CXCVII.
et CCXI. Cur 29) idem etiam obseruetur
Groningae. HYBER. prael. ad pand. Lib. I.
tit. III. p. 27.

§. CXCVIII.

Et quemadmodum vigorem corporis ar- Nec Gold-
niac.
gumento aliquo seu specimine testari tene-
bantur, qui res suas mobiles alteri donare
vellent: (§. CLXIII.) ita 30) et iure Co-
loniensi statuitur de rebus immobilibus: So
*vver einig sein erbe oder erbrenten, binnen
der alten mauren in der stadt, und auch im
ausburger und nieder gericht gelegen, durch
testament oder vermachtmiss vergeben oder
besetzen vuolte: der soll ungehalten oder un-
geleitet sieben fuss lang gehen, als das von
alters gevvohnlich gevvest ist, es vware dann,
dass er einige kantliche lahnde hatte, darumb
er mit seinem fuss nicht gaen kunte, sonder
argelift.* IVS COLON. tit. von testamenten und
vermachtn.

§. CXCIX.

Quemadmodum porro non permittebant Passim re-
quiritur
heredum
consensus.
leges veteres quidquam inter viuos donari
sine heredum consensu: (§. CLXII.) ita fa-
cile reddideris rationem, 31) cur et testa-
mento aegrotus alicubi nihil possit in alium
sine heredum voluntate transferre. IVS PROV.
FRIS. Lib. II. Cap. CCXI. KEIL. decis. Ost-
fuis. Cent. I. Decis. XXIV. n. XXXII. 32)
Cur iure Hamburgico et moribus Belgicis
vxor non condat testamentum, nisi aucto-

re marito. *IVS HAMB. Part. III. tit. 1. §. XIII. XIV. et XVII. ZYP. notit. iur. Belg. pag. 182. 33*) Cur iure Lubecensium plane non testetur femina, nisi vel mercatrix, vel vidua, cui maritus praerogatus facultatem testandi dederit. *IVS LVBEC. Lib. II. Tit. 1. art. XIV. et art. X. **)

*) Vtroque tamen loco observavit MEVIUS id ius tantum intra inelyrae Lubecae pomeria custodiri: Rostochii vero, Stralsundi, Gryphsvaldiae aliisque in urbibus, ubi ceteroquin iure Lubecensium vivitur, feminas quascunque et sine maritorum, curatorum, cognatorumque consensu testamenta condere. Quod et de civitatibus Holsaticis, iure Lubecensium ventibus, adfirmat NIC. GOTHOFR. STEVRNAGEL *memorab. statut. Lubec. et Hamb. axiom. XXIV. p. 44.*

§. CC.

Regulae testamentariae iuris Rom. non ubique receptae.

Postremo uti regulas testamentarias, iure Romano proditas, non adeo religiose observarunt maiores nostri: (§. CLXXXVIII. 5.) ita 32) et hodie easdem passim negligi animadvertimus a statutorum conditoribus, et in primis 33) axioma illud tritissimum: *neminem posse pro parte testatum, pro parte intestatum decedere*, vix locum habere iis locis, ubi de certo tantum bonorum genere testamenta condere licet, recte observarunt *GVDELIN. iur. nouiss. Lib. 1. Cap. V. CHRISTIN. Vol. I. Decis. LI. n. XLVIII. et AVCT. usus mod. Dig. Lib. XXVIII. Tit. V. §. VIII.*

T I T. VIII.

De Exheredatione, substitutionibus, aliisque testamentorum accessoriis.

§. CCI.

EX iis, quae generatim de testamentis diximus, intellectu haut difficile est, quid de exheredatione, substitutionibus, legatis, fideicommissis, codicillis, statuerint Germani. Ne tamen quidquam harum rerum plane praetermisisse videamur: de singulis quaedam, quae in Germanicarum antiquitatum monumentis notauimus, subiiciemus.

Transitio ad testamentorum accessoriis.

§. CCII.

QUUM TACITE temporibus, ceu supra demonstrauimus, nullum fuerit apud maiores nostros testamentum: (§. CXLI. sequ.) consequens est, vt et nulla fuerit EXHEREDATIO, quae *uxjos* id nomen meruerit. Et sane in tanta simplicitate morum, ignota adhuc luxuria, qua adolescentum animi vel maxime corrumpuntur, denique *herum* minorem et *seruum* nullis educationis deliciis discernentibus, et *utrisque* inter eandem pecora, in eadem humo degentibus, teste TACITO de mor. Germ. Cap. XX. rarissime incidisse oportet causas, cur exheredes liberos scribere vellent. Hinc potius, quod eodem loco monet TACITVS, *heredes successoresque sui cuique liberi: nullum testamentum.*

Exheredatio veteribus Germanis ignota.

§. CCIII.

§. CCIII.

Quamuis
licita fuisse
videatur
abdicatio.

Neque tamen dubito, quin si cui filius, ad omne scelus profligatus, contigerit, patri potestas fuerit, hoc monstrum domo expellendi, abdicandique, ita, ut nullam adipiscendae spem hereditatis habuerit. *) Quum enim tale exemplum in matrem adulteram fieri posset ex moribus Germanicis: *TAC. ibid. Cap. XIX.* eccui dubium videatur, quin in liberos eadem seueritate animaduertere potuerint? Et quum ius vitae et necis parentibus in liberos competisse, supra argumentis haut poenitendis probarim: (*Lib. I. §. CXXXV.*) quis iisdem facultatem, degeneres abdicandi, domoque expellendi, negauerit?

*) Equidem eius rei exemplum adferre non possum ex illis temporibus. Id tamen nouimus, Segestis filiam, quum alii partarapraque inuito patre nupsisset Arminio, ita neglectam ab hoc esse, ut eam Romanis grauidam seruire pateretur. *TACIT. annal. Lib. I. Cap. LVII.* Nimirum tunc non ridebantur liberorum vitia: nec corrumpere ac corrupti saeculum vocabatur.

§. CCIV.

Postea illae gentes Germanicae, quae extra Germaniam in prouinciis Romanorum sibi Lares posuerant, sicuti Romanae iuuentutis vitiis liberos suos paulatim intellexerunt imbui, ita et sollemnem illis exheredandi consuetudinem vltro adoptarunt. *VVISIGOTHI* sane et tertiam bonorum

Exheredationem
tam receperant
Vvisigothi.

partem, itemque tres dotis maternae quadrantes, liberis, tamquam legitimam deberi, existimarunt, et eisdem exheredes scribi passi sunt, qui parentes verberassent vel atrociorē adfecissent iniuria, vel eis crimen obiecissent, LEX VVISIG. *Lib. IV. Tit. V. §. I. et II.* vel si filia se adulterio polluisset. *IBID. Lib. III. Tit. IV. §. VII.*

§. CCV.

Similis fere et LANGOBARDORVM fuit legislatio. Nam et hi legitimam debebant liberis, et mater quidem filiae binas tertias, pater filio trientem, vel si plures fuerint semissem: et liberos exheredes scribi nefas habebatur, nisi ob iustas causas, quales, quod ad filios attinet, erant, si vel vitae parentum struxissent insidias, vel contra eorum salutem consilia iniissent, vel eos percussissent voluntarie, vel incestum cum nouerca admisissent: LEX LANGOB. *Lib. II. Tit. XIV. §. XII.* Contra filias et sorores exheredare ius erat, quotiescumque contra voluntatem patris fratrisue egissent. *ibid. §. XXIII.*

Et Langobardi.

§. CCVI.

In reliquis Germanorum legibus vel nulla fit exheredationis mentio, vel id vocabulum sensu plane alio accipitur. *Exheredes enim esse medio aevo dicebantur omnes, exsortes hereditatis, quamuis illis non deberetur portio legitima. MARCVLF. Lib. II. form. Cap. XVII. CAPITVLAR. Lib. I. Cap.*

Nec in reliquis German. legibus, nec in iure Saxo-nico exheredationis fit mentio.

CXV. GREG. TVRON. *hist. Lib. IX. Cap. XX.*
 PITH. *in glossar. ad libros capitular. pag. 720.*
 edit. BALVZ. Quin ne medio quidem aevo
 quidquam de exheredatione cauet IVS SA-
 XONICVM, *) quippe quod ne testamento-
 rum quidem ullam facere mentionem, iam
 supra obseruauimus. (§. CLVIII.)

*) Equidem illustre exheredationis exemplum
 extare quis existimare posset in *hist. landgr.*
thur. ad ann. MCCLXXXVII. vbi legimus,
 Albertum, Thuringiae Landgrauium, quem
 Degenerem vocant, pace (a Rudolpho Re-
 ge Romanorum facta) non obstante, dolentem
 de malis, sibi a filiis, (Fridrico et
 Dietzmanno) illatis, volentemque eos EXHE-
 REDARE, vocasse filium suum Apetz, natum
 de concubina sua, Kunnen de Isenberg, quam
 legitimari sibi fecerit post obitum dominae
 Margarethae, et dedisse praedicto filio suo
 Apetz castra, scilicet Tenneberk cum aduoca-
 tiis suis, et plures ciuitates et castra daturum
 fuisse, in damnum legitimorum filiorum,
 si domini terrarum et oppida non obstitissent.
 Sed facile patet, eadem notione hic sumi
 vocabulum exheredare, quam in hoc para-
 grapho descripsimus. Exheredare enim filios
 conabatur, non per testamentum, sed bona
 vendendo dissipandoque.

§. CCVII.

Auctor iuris
 Alaman-
 nici
 sua descri-
 ptis ex
 Nou. CXV.

At IVS ALAMANNICVM, vti alibi, ita et hic
 iuris Romani placita adoptauit. Nam *Cap.*
CCLII. docetur, *vvie ain chind vater-und*
mutter-erb veruurchent, atque *speculator:*
Es mag ain chind vater und mutter-erb ver-
uurkchen mit vierzehen dingem. Deinde eae-
 dem

dem fere recensentur caussae, quas *Novella CXV.* expressas nouimus, quamuis in quibusdam male adaequatus *IVSTINIANI* mentem videatur iuris istius *Alamannici* conditor. *)

*) Sic e. g. causa exheredationis secunda illi est: *Ob ein sun seinen vater vabert, vnd einsleuvffet vvider recht, vnd stirbt er in vankinusse, addicurque ibi: der sun hat auch sein erib izemal verloren: quum secundum Nov. CXV. Cap. III. §. 8. sufficiat, si filius parentem a quocumque inclusum, fideiussione sua, quum posset, non liberarit. Causa quarta illi est, ob ein sun seinen vater geschlagen hat an das vvang, oder vwie er in varlichen geschlagen hat, quum secundum Nov. CXV. Cap. III. §. 1. sufficiat, filium parenti manus intulisse. Causa septima ita explicatur consuetudo cum maleficis: Ob der sun ain diepp vvirt, oder sus ain posevricht mit sogetanen leben, da ain yeglich mann sein erb recht mit verleussert, oder ob er vrisentlichen mit denselben larvten vronet, die dasselb leben an ihn habent. Causa octava illud tantum liberorum delictum vindicat, si patrem pro remedio animae dispositurum prohibuerint, addito nescio cuius testimonio, quia ita parentes se a sempiternis cruciatibus redimere potuissent, quod iam non possint, quum et velle et nolle desierint. Causa IX. *minos et arenarios*, de quibus d. *Novell. CXV. Cap. III. §. 10.* agitur, interpretatur *spiellenthe*, die gut vor ehre nemen. Praeterea *haeresin*, de qua d. *Nov. §. 14.* inter causas exheredationis plane non refert *speculator*, eiusque loco causam*

fam XIII. allegat : *ob ain sun seinen vater sein gut mit groser unfur mer, dann halbes, vertuet.* Quin eodem capite de exheredatione parentum agens, non modo tres tantum causas ad eam sufficere statuit, puta incestum cum nuru, itemque si pater filium captivum habuerit, vel si criminis capitalis eum accusarit: verum etiam patrem ideo vivum bonis suis privari, eaque filiis cedere, existimat, adeoque et Speculator Alamannus hic exheredationem accipit pro privatione non modo hereditatis futuræ, sed et bonorum, quæ quis in præsentî possidet. (§. CCVI.)

§. CCVIII.

Substitu-
tiones Ger-
manis pla-
ne ignoræ.

Quemadmodum itaque exheredatio liberorum non est iuris Germanici inventum, sed adoptata ex iure Romano in mores Germanorum paulatim iuit: ita multo magis idem dicendum fuerit de *SUBSTITUTIONIBVS*, quum nec pupillaris, nec vulgaris, nec exemplaris, nec militaris, in vetustis aequè, ac mediî ævi legibus, usquam fiat mentio, et Germani singulares illas causas, ob quas Romani tanti substitutiones fecerunt, procul omnino habuerint. *)

*) Sine herede esse ignominiosum videbatur Romanis, veritis, ne ita sacra priuata interirent. Hinc substitutio vulgaris. Pupillariter substituere poterat pater liberis impuberibus, quia per leges XII. Tabularum legare poterat de familia pecuniaque suæ rei: quales res patris ex principiis iuris Romani et liberi erant. Haec vero omnia alienissi-

ma

ma erant a moribus Germanorum: Vt etiam Germani illam religionem deorum penatium vel ignorarunt, vel de eius interitu parum fuere solliciti: ita pupillarem substitutionem moribus Germanorum concinnam esse, recte negat VINN. ad §. 9. Inst. de pupill. subst. n. 2. Apud Batauos, inquit, et Zelandos substitutioni pupillari locum non esse, vtpote quae originem trahat a singulari illa Romanorum in liberos potestate, quae nobis incognita, tradit GROTIUS Lib. I. manud. ad Batau. iurispr. Cap. VI. et Lib. II. Cap. XIX. fin. et secundum eum iudicatum est. De cetero quoque Belgio, (excipienda tamen Frisia,) idem vult GVDELIN. Lib. II. de iure noniss. Cap. V. sub fin.

§. CCIX.

Tametsi vero LEGATA quoque et FIDEICOMMISSA Romanae originis sint, nec iis locus esse potuerit apud Germanos, rei testamentariae plane ignaros: ex iis tamen, quae superiore titulo obseruauimus, patet, in Germanorum testamentis, vbi semel illa recepta fuerant, raro occurrisse heredis institutionem, eosque supremis his tabulis suis plerumque non nisi legata quaedam ad pias causas praestare iussisse heredes. (§. CLXXXVIII.) Ex quo sane consequitur, vt Germanis multo prius LEGATA et FIDEICOMMISSA, *) quam heredum institutiones ac substitutiones, innotuerint.

Legata et fideicommissa prius recepta, quam heredum institutiones.

*) Vt et fideicommissi exempla demus, auctor est MARR. CRYSIVS *annal. Suen. Part. II. Lib. X. Cap. VII. p. 397.* Fredericum, Ratisbonensem Aduocatum, anno MCXLVII, *Hein. El. iur. Germ. T. L.* A a Hic-

Hierosolyma cum Conrado Rege profecturum, matrem Luikhardam rogasse, ut, si ipse in itinere moreretur, praedium suum in Brunnen coenobio Admytensi daret, idque sic factum esse, contradicente licet primo Iuditha, vxore, ac deinde Adelheide, sorore, Comite Hochinbürgense, quas tamen monachi, partim oblata plena fraternitate, partim datis XX. talentis Chremensis monetæ, placarint. Exstat etiam fideicommissum per modum conventionis inter Ebroinum, Abbatem Broniensem, et Manassem, nobilem virum de Hirge anno MCXL. initæ constitutum apud AVB. MIR. *notis. eccles. Belg. Cap. LXXX. p. 689.*

§. CCX.

Ergo et codicilli Germanis olim notiores, quæ testamenta.

Ex eo vero porro consequitur, ut et codicilli prius Germanis innotuerint, quam testamenta sollempnia, quin testamenta pleraque Germanorum similia sint codicillis, quam Romanorum testamentis. Sane THEODERICVS, Rex Ostrogothorum *edicti Cap. XXVIII.* quamvis legum Romanarum maxime habeat rationem, testatoribus tamen dat optionem, quinque an septem velint adhibere testes, ingenuos, puberes, in conspectu testatoris, vno tempore, eodem rogante, subscribentes. Quem quinque testium numerum probare etiam videmus LEGEM BVRG. *tit. LX. §. I.* Quin iure Langobardico binos testes sufficere, tradit ANDR. DE BARVLO *in leg. Langob. Tit. XXXII.*

§. CCXI.

Itaque dubitari nequit, quin 1) EXHEREDATIO

Conclusiones quædam iuris

DATIONES hodie plane ex iuris Romani principiis aestimandae sint, adeoque 2) nullae hic superesse possint iuris Germanici reliquiae, nisi quod 3) non omnes exheredationis causas, quas IUSTINIANVS *Nov. CXV.* expressit, ubique admitti, obseruat SIM. VAN LEVVEN *cons. for. Part. I. Lib. III. Cap. IV. §. XXIII.* ubi tradit, in Belgio legibus cautum esse, vt ob diuersitatem religionis nemo exheres scribi possit, modo sit Christianus, (add. *CARPZ. Part. III. Const. XIV. Defin. X.*) simulque §. XIX, obseruat, 4) passim admitti exheredationem liberorum ob luxum et prodigalitem, *) rataque esse testamenta, quibus, pro filiis, ob id vitium exheredatis, nepotes instituantur, dummodo illis relinquatur vsusfructus. Vid. IO. A SANDE *Lib. IV. tit. II. Def. III. CARPZ. Part. III. Const. IX. Def. XI.*

Germ. de
exhereda-
tionibus.

*) Id ex moribus Germanorum antiquis superesse, satis intelligitur ex *IVR. ALAM. Cap. CLII.* quod numero XIII. inter exheredationis causas, omissa haeresi, referre prodigalitem, supra ostendimus. (§. CCVII. *)

§. CCXII.

Idem ergo 5) et de SUBSTITUTIONIBVS erit repetendum, quas, ubi receptae sunt, ex solo iure Romano esse aestimandas, vel inde patet, quod de iis nihil vsquam sanxerint Germanorum legislatores. Eas tamen 6) non ubique, saltim in Belgio, esse receptas, iam supra ostendimus, (§. CCVIII. *) idque etiam testatur SIM. VAN

De substi-
tutionibus

356 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. VII.*
LEVVVEN censur. Belg. Part. I. Lib. III. Cap.
VI. §. XIV. Quin 7) quum patria potestas
in Germania utrique parenti sit communis:
(Lib. I. §. CXXXVIII. 4) non mirum est,
et matri passim permittere leges, ut liberis
directe substituat pupillariter. IUS PROV.
VVRTENB. Part. III. tit. XII. REF. NORICA
Tit. XXX. §. II. fin. IUS PROV. PAL. Part. III.
Tit. X. §. X. REF. FRANCOF. Part. IV. tit. IV. §. V.

§. CCXIII.

Delegatis,
fideicom-
missis, co-
dicillis.

Denique postquam testamenta semel ci-
 uitate a Germanis donata sunt, nullum est
 dubium, 8) quin et in LEGATIS, et in CO-
 DICILLIS, nihil Germani singulare habeant,
 adeoque, 9) quoties de iis incidit quae-
 stio, ad ius Romanum sit recurrendum,
 tamquam ad normam aliquam communem:
 quamuis 10) ob statuta, quibus heredita-
 tis institutio minus necessaria iudicatur,
 nec non ob miram, quam clausulae codi-
 cillari tribuunt, efficaciam, iura testamen-
 torum ac codicillorum et hodie passim con-
 fundi obseruent CHRISTIN. *Volum. I. Decis.*
CCXLVII. n. VIII. Decis. CCCIII. n. XVII. GV-
DELYN. iur. nouiss. Lib. II. Cap. V. VINN. ad
§. ult. Inst. de her. inst. n. I. SIM. VAN LEVVV.
cens, Part. I. Lib. III. Cap. II. §. II.

git, sed, quae antiquissimas et primas familias maxime conseruat.

§. CCXVI.

Qualis
haec suc-
cessio tem-
poribus
Taciti ?

Quae antiquissimis temporibus fuerit succedendi ratio, satis diligenter prodidit **TACITVS** *de mor. Germ. Cap. XX. Heredes successoresque sui cuique liberi: nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in successione fratres, patru, auunculi.* Ex quo loco iam colligimus, I. veteres Germanos eisdem habuisse successionis gradus, quos Romanum ius inculcat, **DESCENDENTIVM, ADSCENDENTIVM, ***) et **COLLATERALIVM**: II. Eos non tam familiarum habuisse rationem, quam praesumtae defuncti voluntatis, siquidem eos vna cum patruis auunculos etiam admisisse, animaduertimus.

*.) Quamuis enim **TACITVS** non meminerit adscendentium, fortassis quod, non nisi turbato naturae ordine, huic successioni locus sit: vix tamen dubitaturum quemquam arbitror, quin, quum patruos et auunculos ad hereditatem vocarint Germani, multo minus parentes exclusos voluerint, maxime quum, graduum eos habuisse rationem, non obscure innuat **TACITVS**. Accedit, quod medio aeuo, vti paulo post patebit, leges Germanorum omnes parentes ad luctuosam liberorum hereditatem admitterent. Posteris vero diligentissimam prisci moris patrii mansisse custodiam, supra iam non semel obseruauimus.

I. DE SVCCESIONE DESCENDENTIVM.

§. CCXVII.

Quod ad successionem DESCENDENTIVM at-
tinet, in eo gentibus origine Germanicis
hactenus omnia conuenerunt, quod liberis
ante alios omnes paterna hereditas debe-
retur, quippe quibus ipsa lex sempiterna,
quam ratio vniuerso generi humano prae-
scripsit, hereditatem videretur destinasse.
Mirus sane ea in re legum Germanicarum
consensus est, quamuis aliae solos filios,
aliae et filias cum filiis, aliae has, non
nisi deficientibus filiis, ad successionem
admiserint.

Gentes
Germani-
cae aliae
liberos v-
triusque se-
xus promi-
scue ad he-
reditatem
parentum
vocabant,
aliae filios
non filias.

§. CCXVIII.

Nihil discriminis inter filios filiasque sta-
ruebant VVISIGORNI, IV, 2, 1. apud quos
feminae ad hereditatem patris vel matris,
aunorum vel auiarum, tam paternorum, quam
maternorum, ad hereditatem fratrum vel so-
rorum, siue ad hereditates, quae a patruo
vel filio patru, fratris etiam filio, vel so-
roris, relinquebantur, aequaliter cum fratri-
bus veniebant, quia iustum omnino videba-
tur, ut, quos propinquitas naturae consocia-
rit, non diuideret hereditariae ordo successio-
nis. LEX VVISIG. Lib. IV. Tit. II. §. IX. Ad
id fortassis a Romanis didicerint VVisigo-
thi. Neque enim, quod mireris, vlla alia
lex Germanorum ea in re cum VVisigothi-
ca convenit. *)

Apud VVi-
sigothos fi-
liae cum
filiis suc-
cedebant.

*) Immo et plerasque alias gentes, etiam orientales, filios in successione paterna filiabus praetulisse, satis constat, idque ex instituto luculenter probavit IAC. PERIZON, *diss. de lege Vocon. p. 109. sequ.* ubi et Hebraeos, Chaldaeos, Arabes, Armenios, Graecos, filias, exsortes hereditaris, sola dote contentas esse voluisse, quin et eas aliquando sine dote aliis vendidisse, ostendit. Idem ergo et Germanis, quorum ex oriente origo fuit, placuisse, nemo, credo, mirabitur.

§. CCXIX.

In lege Salica nec in terra Salica successerant.

Potius reliquae gentes omnes vel filias plane non admittunt, vel nonnisi deficientibus fratribus, vel saltem ad immobilia non vocant. EX LEGE SALICA, *Tit. LXII. §. 2.* mortuo aliquo sine filiis, *) pater materue praeferebatur, vel his non exstantibus fratres et sorores. Ex quo nonnulli colligunt, nihilam nullam habitam esse rationem. Sed quum in ulteriore gradu admittantur mater, sorores, amitae, materterae: *ibid. §. II. III. IV.* quis crediderit, filias plane esse a successione exclusas? Accedit, quod *ibid. §. VI.* tantum de terra Salica (§. XIV.) cauetur: *De terra Salica nulla portio hereditatis mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota terrae hereditas perveniat.* Unde consequi videtur, ut in reliqua bona allodialia et filiae potuerint succedere, saltem in subsidium, puta si filii non extiterint.

*) Itaque sine filiis hic idem est, ac sine liberis.

De Successionibus ab intestato. § 61
 beris. Recte id vidit ECCARDVS in notis, p.
 106. FILII vox hic pro liberis, filiis nempe
 et filiabus, ponitur. Et LEX RIPVARIORVM
 verba: si quis FILIOS non dimiserit, ita pro-
 fert: si quis absque LIBERIS defunctus fuerit.
 Filiae enim omnino, filiis non existentibus,
 allodiorum heredes erant, exceptis saltim ter-
 ris ad donum sine curtem defuncti pertinen-
 tibus, (ita ipse describit terras Salicas: vid.
 §. XIV. *) quae masculis solum obveniebant.

§. CCXX.

Itaque ex lege SALICA 1) filii praeci-
 puam habebant terram Salicam, cuius in-
 capaces erant feminae, 2) iidemque et in
 allodiis filiabus praeferebantur, nisi pater
 his speciatim prospexisset, MARCVLF. formul.
 Lib. II. Cap. XII. *Dulcissima filia mea illa:*
ego ille. Disurna, sed impia, inter nos
consuetudo tenetur, ut de terra paterna so-
tores cum fratribus portionem non habeant.
Sed ego, perpendens hanc impietatem, sicut
mihî a Deo aequaliter donati estis filii, ita
et a me sitis aequaliter diligendi, et de re
mea post meum discessum aequaliter gratu-
letis. Conf. MARCVLFI adpend. Cap. XLIX.
 ubi huius Salicae legis, filias excludentis,
 diserte fit mentio. Denique 3) non ex-
 stantibus filiis, filiae allodium paternum ex
 legibus Francorum cepisse, permultis exem-
 plis constat. *)

Nec in re-
 liquo allo-
 dio nisi de-
 ficientibus
 filiis.

*) In TRADIT. FVLED. Lib. II. Cap. XLI. p. 563.
 Emhildis, Abbatisa, Fuldensibus donat pro-
 priae hereditatis suae terram, in diversis
 videlicet locis, tam de paterno, quam de

materno, iure ad se pertinentem. Et IOANNES PAPA VIII. Bosonis et Engeltrudis filiabus restitui iubet parentum allodia. Sic et traditio propriae hereditatis Hrodburgae cuiusdam extat in iisdem TRADIT. FULD. Lib. II. Cap. L. p. 568. ut alia huius generis exempla iam praetermittamus.

§. CCXXI.

Idem et ex lege Ripuaria obtinebat.

Similis per omnia fuisse videtur LEX RIPUARIA, quae Tit. LVI. §. I. tum demum, *si absque liberis quis defunctus fuerit, parentes, aliosque agnatos cognatosque, ad successionem vocat. At ne quis tamen existimet, liberos sine discrimine sexus paternam maternamque hereditatem aequa lance diuidere: statim additur §. III. Sed dum virilis sexus exstiterit, femina in hereditatem anaticam non succedat. Ex quo porro consequitur, ut nihil obstiterit, quo minus in bonis adquisitis partem aliquam cum fratribus accipere potuerit.*

§. CCXXII.

Nec non apud Burgundiones et Langobardos.

Sed et BURGUNDIONIBUS familiarum opes ad eo curae cordique fuerunt, ut filias non magis, quam Franci, ad hereditates parentum admitterent. Nam in LEGE eorum Tit. XIV. §. I. legimus: *Inter BURGUNDIONES id volumus custodiri, ut, si quis filium non reliquerit, in loco filii filia in patris matrisque hereditate succedat. Non aliter IUS LANGOBARDICVM Lib. II. Tit. XIV. §. XIX. Si quis Langobardus sine filiis legitimis masculinis mortuus fuerit, et filiam dereliquerit*

unam

unam aut plures legitimas, ipsae in omnem hereditatem patris vel matris suae, tamquam filii legitimi, masculini heredes, succedant. Itaque et hi masculos feminis semper in hereditate praeferebant. *)

*) Rem omnem eleganter descripsit ANDR. DE BARVLO in Langob. leg. tit. XIV. Item si quis, vel si qua decedat, filio masculo relicto, et femina: excluditur femina per masculum, et frater debet eam maritare. (id est, dote data elocare.) Immo plus: si decedat quis, relicta filia et nepote, vel nepte ex filio praemortuo: nepos vel neptis, quae repraesentat personam patris, excludit amitam, sed tenetur eam maritare, sicut teneretur pater ipse nepotis vel neptis, si viueret, secus ac iure Romano.

§. CCXXIII.

Ita praeter VISIGOTHOS omnes gentes Germanicae, quae extra Germaniam novas sibi sedes quaesierant, filias, exstantibus filiis, hereditatis paternae maternaeque exsortes esse voluerunt. Nec mitiores filiabus erant SAXONES, quorum LEGE tit. VII. §. I. diserte cauetur, ut pater aut mater defuncti, filio, non filiae, hereditatem relinquunt. Quin ut filiabus praeferatur nepos ex filio praemortuo, ibidem §. VI. sancitur. Hinc eo tantum casu, quo defunctus non filios, sed filias, reliquisset, *) ad eas omnis hereditas pertinebat, tutela vero earum fratri vel proximo paterni generis, deferebatur, uti est ibid. §. IV.

Itemque apud Saxones.

*) Reliquisset, ait lex, quia filii praemortui

filiis non excluderent, si ex illis nepos non
 existeret. Hinc inter TRADITIONES VVERTHI-
 NENSES *Cap. XX.* apud LEIBNIT. *Script. rer.*
Brunsv. Tom. I. p. 108. est traditio Folcra-
 dæ, hereditatem suam vendentis monasterio
 VVertinensi, quum tamen se vocet germa-
 nam sororem quondam Hemmingi exactoris.
 Patrem ergo iste fortassis superstitem habue-
 rit, filio ex se non relicto. Sed multo cla-
 rior est locus ex VITA LIVTBIRGIS apud EC-
 CARD. *hist. princ. Sax. geneal. Cap. I. p. 525.*
Is praeditus Hessi, masculae proles carens,
unico, quem habuerat filium, in adolescen-
tiae flore defuncto, filiabus locupletem dimisit
substantiam.

§. CCXXIV.

Anglos et
 VVerinos.

Non abfimilis est LEX ANGL. ET VVERINO-
 RVM, quae *Tit. VI. §. I.* et ipsa praecipit,
ut hereditatem defuncti filius, non filia,
suscipiat: at in eo discedit a Saxonica,
 quod, ne deficiente quidem filio, filiam
 ad bona immobilia parentum vocat. Sta-
 tim enim addit: *Si filium non habuit, qui*
defunctus est: ad filiam pecunia et mancipia;
terra vera ad proximum paternae generatio-
nis consanguineum pertineat. Id quoque sin-
 gulare est, quod ad quem hereditas terrae
 perueniebat, ad illum et vestis bellica, id
 est, lorica, et ultio proximi, et solutio ley-
 dis pertinere, filia vero ex materna here-
 ditate ne mancipia quidem et pecuniam,
 nedum fundos, cum fratre divideret, sed
 contenta esse iuberetur *spoliis colli, id est,*
auribus, nuscis, (id est, fibulis) monili-
bus.

bus, in auribus, vestibus, armillis vel quid-
quid mater ornamenti proprii videretur ha-
buisset. *)

*) Hoc antiquissimum est rerum expeditoria-
rum et vtenfilium, (des heergewettes vnd
der gerade) vestigium, ex eoque loco pa-
ter, illas filios et agnatos, has filias praeci-
puas habuisse. Fallitur itaque GOBELINVS
PERS. cosmogr. Aet. VI. Cap. XLVII. dum de
Henrico Aucupe scribit: Et mandavit, quod
senior inter fratres quoscumque deberet esse in
exercitu Regis, et propter hoc ipse solus tol-
leret patris exuias, inter quas arma maxi-
me reputabantur. Et inde vulgo HEREVVEDA
adhuc nominantur. Quamvis enim familia
habeat BOTHO in chron. pact. Brunsv. ad ann.
DCCCCVII. De keyser satte, dat de oldeste so-
ne scholde in dat here varen, vnde satte, dat
de herervede scholte vallen an den oldesten so-
ne, effte an den negeste mach van der schverd-
haluen, da vvart do eyn recht te voren: an-
tiquiorem tamen hunc morem inter gentes
Germanicas esse, ex hac lege satis manife-
stum esse videtur. Si quid ergo veri inest:
Henricum Aucupem hunc morem, iam an-
tea aliis gentibus originis Germanicae rece-
ptum, in Saxonum inuexisse oportet, idque
et indicare videntur verba BOTHONIS: Dat
vvar do eyn Recht te voren.

§. CCXXV.

Apud ALAMANNOS quoque filios, motu Alaman-
patre, hereditatem aequa lance diuisisse, non
patet EX LEG. ALAM. Tit. LXXXVIII. Si qui
fratres, post mortem patris eorum aliquanti
fuerint, diuidant portionem patris eorum:

Filiae

Filiae tum demum hereditatem paternam cernebant, si et filius non exstaret, et ipsae eiusdem conditionis viris nupsissent, alias nullam fundorum partem habiturae. Ita enim lege eadem praecipitur *Tit. LVII. Si duae sorores, absque fratre relictas, post mortem patris fuerint, et ad ipsas paterna hereditas pertingat, et una nupsit sibi coequali libero, alia autem nupsit aut colono regis, aut colono ecclesiae: illa, quae illi libero nupsit sibi coequali, teneat terram patris eorum, res autem alias aequaliter diuidant.*

§. CCXXVI.

Et Baiu-
arios.

DE BAIUVARIIS idem dicere non vereor. Filias enim, exstantibus filiis, in partem non venisse, patet EX LEGE BAIUV. tit. XIV. Cap. VIII. §. I. quae cauet, ut fratres hereditatem patris aequaliter diuidant, et si plures vxores duxisset pater, quisque filiorum matris suae hereditatem praecipiat. Nec tamen filias penitus exsortes fuisse hereditatis paternae, colligimus ex §. II. vbi tum demum vxor, marito superstes, vniuersam eius hereditatem capere dicitur, *sed nec filios, nec FILIAS, nec nepotes, nec pronepotes, nec ullum de propinquis habuerit.* Itaque et BAIUVARIOS filias, deficientibus filiis, ad hereditatem paternam admisisse, vix videtur dubitandum.

§. CCXXVII.

Quamuis itaque omnium paene gentium Ger-

An et ille-
gitimi suc-
cesser. ut?

Germanicarum leges maxima praerogativa donent filios: nulli tamen eo beneficio digni videbantur, praeter legitimos, et ex iusto atque aequali matrimonio natos. LEX BAIUVARIOR. *ibid.* §. II. ne ex ancilla quidem natos cum fratribus in partem venire patitur, nisi hi eis per misericordiam aliquid dederint, eamque in rem adducit illa MOYSIS: *Non enim erit heres filius ancillae cum filio liberae.* Gen. XXI. 10. LANGOBARDI tamen, apud quos frequentior erat concubinatus, aliquam hereditatis partem et filiis naturalibus deberi, putabant. *)

*) Quamvis enim nati ex illicito matrimonio nihil caperent, nisi quod eis fratres, ex iustis nuptiis nati, *voluntarie darent*: LEX LANGOB. *Lib. II. Tit. VIII. §. VI.* aliud tamen placebat de filiis naturalibus, qui concurrentes cum vno legitimo, tertiam; cum duobus, quintam; cum tribus, septimam; cum quatuor, nonam; cum quinque duodecimam; cum sex tertiam decimam partem capiebant, *Lib. II. Tit. XIV. §. II.* ita: ut ne patri quidem fas esset, eos equiparandi fratribus legitimis, nisi hi iam duodecim annorum consenserint. *ibid.* §. III. Non exstante filio legitimo, sed filia vna, haec cum fratribus naturalibus et reliquis cognatis hereditatem ita dividebat, ut singuli trientem acciperent. Sin. duae pluresue filiae legitimae essent, et vnus pluresue filii naturales, et alii cognati: filiae semissem capiebant, naturales trientem, reliqui cognati sextantem. Hos aliosque eiusdem generis casus habes in LEGE LANGOB. *Lib. II. Tit. XIV. §. VI.* et sequo.

§. CCXXVIII.

Quid apud
Francos ?

Non dubito, quin et FRANCI liberos, ex concubinis natos, hereditatis paternae exsortes esse voluerint, (praeterquam quod Merouingici reges, in vagam venerem procliuiiores, illegitimos perinde, ac ex iustis nuptiis natos, non modo hereditatis, sed et regni capaces habebant, ceu supra (*Lib. I. §. CXLVII.*) docuimus. Saltim Caroli M. liberi naturales nullam paternae hereditatis partem ceperunt. Et exstant formulae veteres, quibus illegitimis liberis prospexerunt Franci, quippe alioquin sibi non successuris. MARCVLF. *adpend. Cap. XLVII. pag. 461. et capitul. XII. p. 464. ed. BALVZ.*

§. CCXXIX.

Iuri re-
praesentationis locus fuit apud VISIGOTHOS et FRANCOS.

In primis vero quaestio est, an, concurrentibus filiis et nepotibus, locus fuerit iuri repraesentationis? Apud VISIGOTHOS sane illi initio non fuit locus. *In hereditate enim illius, qui moriebatur, si intestatus decessisset, filii primi erant. Si filii deerant, nepotibus debebatur hereditas, si nec nepotes essent, pronepotes ad hereditatem vocabantur.* LEX VISIG. *Lib. IV. Tit. II. §. I.* Postea tamen hoc ius introduxit Childefvinthus Rex, uti patet ex *Lib. IV. tit. V. §. IV.* Apud Francos quoque hoc ius repraesentationis primus lege stabilivit CHILDEBERTVS, cuius *in decrezione Cap. I* legimus: *Ita Deo auxiliante, Antonico Kal. Mart. anno XX, regni nostri convenit, ut nepotes ex filio*
vel

vel ex filia ad avunculas res cum avunculis sic venirent in hereditatem, tamquam si pater aut mater viui fuissent. De illis tamen nepotibus istud placuit observari, qui de filio vel filia nascuntur, non qui de fratre. *)

*) Itaque Franci aequae, ac hodie Saxones, ignorabant ius repraesentationis in linea collaterali, quamvis in linea recta inter descendentes ei locum esse vellent. Quin ante Childeberti tempora ignorum hoc ius repraesentationis fuisse videtur ipsis Francis. Unde nec in Salica, nec in Ripuariorum lege, huiusmodi quid legeris.

§. CCXXX.

Progredimur ad LANGOBARDOS, quos ipsos quoque ius repraesentationis inter descendentes recepisse, luculenter probatur EX LEGE eorum Lib. II. Tit. XIV. §. XVIII. quae ita praecipit: Si quis habuerit filios legitimos unum aut plures, et contigerit, unum ex his, vivente patre, mori, ut dereliquerit filios legitimos unum aut plures, et contigerit avum mori, talem partem percipiant de substantia avi sui una cum patris suis, qualem pater eorum inter fratres suos percepturus erat, si vivus fuisset. Conf. ANDR. DE BARVLO in Langob. leg. Tit. XIV. ubi, et apud Langobardos huic iuri repraesentationis in linea collaterali non esse locum, observat.

Itemque apud Langobardos.

§. CCXXXI.

Reliquae Germanorum, quae existant, leges,

Reliquis Germanis
dignis ignis

ius reprae-
sentatio-
nis.

ges, ius repraesentationis ignorant. Quam-
uis enim *LEGE SAXONVM Tit. VI. §. VI.* ca-
ueatur, *si quis filium aut filiam habuerit,*
et filius uxore ducta, filium genuerit, et mor-
tuus fuerit, ut hereditas patris ad filium
filii; id est, ad nepotem, non ad filiam,
pertineat: id tamen ius repraesentationis, tan-
tum nepote cum filia concurrente, locum
habebat. An vero et nepotes una cum fi-
liis admittendi sint, multo post dubitasse
Saxones, tam certum est, quam quod cer-
*tissimum. *)*

*) Notissimus enim est locus *VVITICHINDI*
annal. Lib. II. p. 644. De legum quoque va-
rietate (tempore Ottonis M.) facta est con-
uentio, suereque, qui dicerent, quia filii fi-
liorum non deberent computari inter filios,
hereditatemque legitime cum filiis sortiri, si
forte patres eorum obiissent, auis superstiti-
bus. Unde exiit edictum a rege, ut vniuersa-
lis populi conuentio fieret apud villam, quas
dicitur Stela, factumque est, ut causa inter
arbitros iudicaretur debere examinari. Rex
autem, meliori consilio usus, noluit, viros
nobiles ac senes populi inhoneste tractari, sed
magis rem inter gladiatores decerni iussit. Vi-
cit igitur pars, qui filios filiorum computa-
bant inter filios, et firmatum est, ut aequa-
liter cum patruis hereditatem dividerent, pa-
cto sempiterno. Idem refert SIGEB. GEMBL.
ad ann. DCCCCXLII.

§. CCXXXII.

Medio ae-
uo paulla-
tim muta-
ta sunt iu-
ra antiqua.

Tale ergo fuit ius vetus Germanicum,
quod ad successionem descendendum attinet.

Enim.

Enimuero quum illud iam MARCVLFFI temporibus impium atque inquissimum quibusdam visum esset: (§. CCXX.) non mirum est, Germanos mores istos paulatim migrasse, eatenus, vt et filiae cum filiis in allodio, (non tamen in bonis Salicis, et ad familiae dignitatem tuendam pertinentibus,) admitterentur, et nepotes neptesque gauderent iure repraesentationis.

§. CCXXXIII.

Et IURE quidem SAXONICO nondum filias cum filiis ad successionem vocari, sed, deficientibus demum filiis, eis ius succedendi concedi, animaduertimus. IUS PROV. SAX. Lib. I. Art. XVII. *Vatres vnd mutters, schwevester, oder bruders erbe nimpt der sohn, vnd nicht die tochter, es sey dann, dass da kein sohn sey, so nimpts die tochter.* Filiae tamen ex materna hereditate debebantur vtensiles, (die gerade,) si illa nondum elocata esset. Domo enim iam enupta in partem geradae non veniebat. *Die tochter, so in dem hausse geblieben ist, vnausgegeben, theilt nicht ihrer mutter gerade mit der schwevester, die ausgeradet vnd vergeben ist. Was ihnen aber an erbe anstirbt, das musen sie mit einander gleich theilen.* IBID. art. V. *)

Attamen
et iure Sa-
xonico fi-
lii filiabus
praefere-
bantur.

*) Hinc iure mireris, vulgo scribere doctores Saxonicos, etiam qui ex instituto iura Romanorum ac Saxonum inter se contendunt, iure Saxonico non esse immutatam aequalem filiorum filiarumque successionem, iure

iure civili proditam, nisi quod filiis res expeditoriae, filiabus vrensiles debeantur. *FACHS diff. iur. civ. et Sax. XXI.* Multoque magis mireris, glossae Latinae auctorem adfirmare, correctum hoc esse per textum *IVR. PROV. Lib. I. art. XXVII.* cuius verba ita se habent: *Ein ieglich vveib vererbt zvveyerley, ihr geradt auf ihre nachste nistel, so ihr von vveibes halben zugehörig ist, und das erb auf den nachsten freund, es sey mann oder vveib.* Verba enim haec ad successionem collateralium pertinere, res ipsa docet. Satis vero constat, ultra fraternam et sororiam hereditatem, non amplius masculis postponi feminas, sed has hereditatem cum illis pari iure cernere. Et id sibi volunt verba *SPECULATORIS Lib. I. Art. XVII.* *VVann sich aber ein erbe verschvvesters oder verbrudeet* (Glossa: *quando quis post se non relinquit fratres vel sorores ex utroque parente,*) *alle die sich gleich nahe zu der sippe ziehen mogen, die nehmen gleichen theil daran, es sey mann oder vveib.*

§. CCXXXIV.

Qualis iure Sax. sit successio descendendum?

Si ergo 1) duo essent fratres, maior diuidebat hereditatem; minor portionem alterutram eligebat. *IVS PROV. SAX. Lib. III. Cap. XXIX.* 2) Sin plures, singuli succedebant in capita, cessante hoc maioris vel minoris iure, nisi quod *IVRE VVEICHS. Art. XXVI.* etiam eo casu, quo tres filii hereditatem cernunt, regula ista obtinere dicitur. 3) Praemortuo vno ex fratribus, nepotibusque ex eo superstitis, hi in stirpem succedunt, iure repraesentationis. *IVS*

PROV.

PROV. SAX. Lib. I. Art. V. 4) Filiae exfortes erant hereditatis parentum, nisi filii deficerent. *) Tunc enim et ipsae succedebant in capita. IVS PROV. Lib. I. Art. XVII. 5) Nec tamen eo iure repraesentationis utebantur nepotes neptesque ex filia: *Dieses mag den tochter kindern nicht gesehen, dass sie theil nehmen mit der tochter, in des eltervaters oder der eltermutter erbe.* IBID. Lib. I. Art. V.

*) Excepto vno casu, si filia concurreret cum fratre vnico clerico. REPKOVIVS Lib. I. Art. V. *VVo die frau keinen bruder mehr hat, als den einigen pfaffen, so nimme sie mit gleichen theil durchaus an erbe, vnd an der gerade.*

§. CCXXXV.

Attamen 6) ad maternam non magis, quam paternam, hereditatem vocabantur liberi illegitimi. Quamuis enim alioquin iure civili spurius in persona matris non intelligitur, et hinc matri aequae succedat, ac illegitimus: §. 3. Inst. de SC. Orphis. multo aliter tamen philosophatur REPKOVIVS Lib. I. Art. LI. *Man sagt, dass kein kind seiner mutter kebs-kind sey. Das ist doch nicht.* Praeterea 7) filii separati hereditatem parentum non nisi ea lege cernebant, ut, quae antea accepissent a parentibus, ea in commune conferrent. *) IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XIII.

An spurii et illegitimi etiam successerint, itemque liberam separati?

*) Verba Speculatoris sunt: *Sundert der vater vnd die mutter einen ihrer sohn oder dochter*

chter von ihm mit ihrem gut, sie sondern sich mit der kost, oder nicht, vollen sie nach vaters, oder mutter tod ihr erbtheil wieder ansprechen, der bruder gegen den bruder, oder die benannete tochter gegen der vnausgestarbenen schwyester: sie müssen in die theilung wieder einbringen, mit ihrem eid alles das gut, da sie mit abgefundert waren, ob es fahrende habe ist, sonder gerade.

Quemadmodum vero res utensiles non conferebat filia domo enupta: ita nec res expeditorias filius, quas a viuo patre acceperat.

IUS PROV. SAX. Lib. I. Art. X. Vnde magno conatu maximas agunt nugas, qui id ius ex privilegio peculii castrensis deriuant, et speciatim ex l. 4. C. famil. ercisc. vti ZOBEL. diff. iur. Rom. et Sax. Part. III. Diff. XV. n. 2.

§. CCXXXVI.

Filii quidam hereditatis incapaces.

Quamuis vero 8) filiis prae filiabus cederet paterna maternaque hereditas: erant tamen, qui eius plane exsortes habebantur. Sane 9) nec feudalis, nec allodialis hereditatis capaces erant hermaphroditi, quos REPKOVIVS lepide vocat *allzuviel*, nani, monstrosi, et lepra laborantes. *) Contra 10) allodium quidem, at non feudalia bona, capiebant surdi et muti, furiosi et mente capti, caeci et mutili, nisi id vitium, possessio iam feudo, superuenisset.

IUS PROV. SAX. Lib. I. Art. IV.

*) Hereditatem ergo pro iis occupabat proximus agnatus, et iisdem alimenta praestabat, et quidem, ut opinor, tamquam tutor fructuarius. Hinc *ibidem* ait REPKOVIVS:

VVel-

Welche dann ihre erben sind, und ihre nechste freunde, die sollen sie halten in ihrer pflege.

§. CCXXXVII.

Ad proximos agnatos, adeoque et ad filios, tamquam ἱεραίων τε pertinebant res expeditoriae, quae non ad hereditatem referebantur. Quumque in earum numero essent gladius, equus phaleratus, thorax, lectulus castrensis, (ein heerpfehl, das ist, ein bette und ein kussen, und ein leytach,) mappa, duae patinae, manutergium et vestes quotidianae: IVS PROV. SAX. Lib. Art. XXII. gladium paternum praecipuum habebat natu maior, *ibid.* quamuis haec dispositio tantum ad equestris nobilitatis familias pertineret, *IBID. Art. XXVII.*

Quid iuris circa res expeditorias.

§. CCXXXVIII.

Contra filiabus ex materna hereditate *gerada*, vel res vtenfiles debebantur, quarum in numerum quid referendum sit, docemur IVS PROV. SAX. Lib. 1. Art. XXIV. Nec filiae solum eas res praecipuas habebant, sed et filii, qui sacros ordines acceperant, (die gelert, und zu pfaffen geweiht, und geschoren sind,) qui geradam cum sororibus; *) hereditatem cum fratribus diuidebant: quamuis ipsi clerici res vtenfiles non relinquerent: Von des pfaffen gut nach seinem tode nimmt man keine gerade, den es wird alles zu erb geschlagen, was er nach sich verlasst. IVS PROV. SAX. Lib. 1. Art. V.

Nec non circa vtenfiles vel geradam?

*) Si

*) Si soror , et praeter clericum non alius frater , illaque erat inuupta , clericus vero beneficium ecclesiasticum habebat : illa res vrensiles sola capiebat . *REPKOVIVS ibidem : Die vnberathene tochter theilet nicht ihrer mutter gerade mit dem pfaffen , der ein pfrund oder kirchen hat.*

§. CCXXXIX.

Successio
descenden-
tium se-
cundum
ius Alama-
nicum .

At primi aliter philosophari sunt ALA-
MANNI, quorum ius inter filios ac filias ni-
hil omnino discriminis statuit . *IVS PROV.
SVEV. Cap. CCLXXIX. Stirbt ain man , und
lat sun und tochter hinder im , und er lat ai-
gen hinder im , da er nichtes mit geschaffet
hat , deuv kind sin ausgesteuvert oder nicht ,
sie sollen das aigen mit ainander tailen . *)*

Itaque hoc iure nulla differentia erat in-
ter filios ac filias, separatos et non sepa-
ratos, modo hi conferrent bona profecti-
tia, quod tamen vtrum facere, an bonis
iam acceptis contenti esse mallent, in eo-
rum erat arbitrio.

*) Praeferebatur tamen filius filiae in prae-
dio rustico, quod ibi vocatur: *sidelhoff*,
quod si solum reliquisset pater, illud solus
filius capiebat, filiaeque dabat, quantum
vellet. *IVS PROV. SVEV. ibid. Vnd is da ain
sidelhoff , da der vater auffazt , und lat er
seinen sun , oder mer sun hinder im , die
nicht ausgesteuvert sind : die sun besitzen
das ansedel mit recht vor den schwestern , und
ist aber nichts anders da , vwann das ansetz:
so stet es an der pruder gnaden , vvas sie
denn schwestern geben . Vocantur itaque
haec praedia *sidel-hoeffe* , ansedel , ansetz .*

De

De iis AHASV. FRITSCH. in thes. pract. Besold. contin. p. 820. In Thuringia et comitatu Schwartzburgico praedia sunt, quae vocantur freye fidelhose: ea ab omnibus oneribus libera sunt, et a superiore iure feudali recognoscuntur: pleraque tamen exigui sunt pretii.

§. CCXL.

Quod ad ius repraesentationis attinet, illud simile habuerunt Alamanni et Saxones. Quemadmodum enim apud hos eo gaudebant nepotes ex filiis, non ex filiabus: (§. CCXXXIV.) ita IV. PROV. ALAM. Cap. CCLII. legimus: *Nimbt ain man vveib bey seines vater leib, deuo im ebenburtig ist, vnd gevvunnet er sun pey ir, vnd stirbt er darnach, e das sein vater sein erb mit im getailte: desselben mannes sun die nemmet gleichn ertrail an irs vaters stat, ennebn iren vettern: aber sie nemmet all nicht, vwann aines mannes tail. Vnd das mag den rochter kinden nicht vverden, das sy gleichn tail nemmen, da sy dann nicht suns kinde.*

Ius Sax. et Alamannicum conueniunt in iure repraesentationis.

§. CCXLI.

Nec in reliquis a Saxonum moribus discrepant Alamannorum leges, veluti 1) quod filiae praecipuam habuerunt geradam, 2) filii res expeditorias: IVS PROV. SVEV. Cap. CCLXI. 3) Quod ex pluribus filiis maior natu, tanquam praecipuum, sibi vindicauit gladium: *ibid.* Cap. CCLXIV. 4) quod, si vel duo, vel plures, exercere

Et in aliis plerisque

vellent familiam, maior diuisit, minor elegit: *ibid* 5.) quod clericus geradae partem accepit, praeterquam, si beneficio ecclesiastico frueretur: *ibid. Cap. CCLIII. 6.)* quod illegitimi non successerunt, immo ne legitimi quidem per rescriptum Pontificis vel Caesaris: at successerunt tamen legitimi per subsequens matrimonium. *ibid. Cap. CCCLXXIII.*

§. CCXLII.

Verumque
ius, quo
ad filiarum
successionem
statutis
correctum
est.

Itaque verus illud principium Germanicum de filiis in successione filiabus praefendis paulatim deseruerunt posteri, etiam priusquam ius Romanum in fora Germanica penetraret, ac proinde filios filiasque promiscue admiserunt ad successionem in bona parentum. Saltim in eo conueniunt statuta antiquiora pleraque, ex quibus vnum iam adduco GOSLARIENSE, cuius titulo I. von ervegude §. III. legimus: *Sone wed dochter sint like na erve to nemende.* LEIBNIT. *script. rer. Brunsv. Tom. III. p. 484.*

II. DE SVCCESIONE ADSCENDENTIVM.

§. CCXLIII

Transitio
ad successio-
nem ad-
scenden-
tium.

Deficientibus liberis, parentes lactuosam hereditatem apud Germanos quoque capiēbant: (§. CCXVI.) de qua successione adscendentium vt iam quaedam ex antiquis monumentis colligamus, ordinis atque instituti ratio exigit. CUR TACITVS eius succes-

Successionis non fecerit mentionem, eius rei rationem supra coniecturis adsequuti nobis videmur. (§. CCXVI. *) Id certum est, ex vetustissimis gentium Germanicarum legibus tantum non omnibus, deficientibus liberis, hereditatem parentibus, aui, aliisque adscendentibus deberi. Quod iam per inductionem erit probandum.

§. CCXLIV.

LEGE VVISIGOTHICA Lib. IV. Tit. II. §. II. fuerat cautum: *ut, si, qui moritur, nec filios, nec nepotes, seu patrem, vel matrem relinquat, tum avus aut avia hereditatem sibimet vindicet.* Ergo proximi ad successionem, post descendentes, erant parentes, *) et his non-existentibus aui et aviae, qui quaeque bona acquisita inter se aequalitate diuidebant, hereditariis contra ad avos tantum, non aequae ad avias, devolvendis. *ibid. §. VI.*

Eam receperat V Visigothi.

*) Vbi tamen notatu dignissimum est, ex hac lege alterutrum parentem superstitem, hereditatem, filio filiaeque debitam, capere non potuisse, nisi hi liberi diem vitae decimum superassent, et baptismi facti essent participes. Si eum diem moriendo antevertissent, ne ipsi quidem partem paternae maternaeque hereditatis cepisse intelligebantur: tantum abest, ut eam ad quemcumque alium transmississe crederentur. Paucis: filius ante diem decimum et nondum accepto baptismi, decedens, non magis hereditatem vel capiebat, vel eandem trans mittebat ad patrem matremque superstitem, quam si num-

quam huius lucis usura fructus esset. *LXXVVISIG. Lib. IV. tit. II. §. XVIII.* Haec quoque ea gens didicerat a Romanis, qui filios filiasque communes parentibus ad decimam inter se matrimonii nomine capiendam, prodesse volebant, nisi post nonum diem, (vel uti in codice Tiliano lectum, post nomen diem,) amissos. *ULPIAN. fragm. tit. XV.* Nominum vero dies erat Iustrius, quo nomen imponebatur infanti, id quod apud Romanos, si puella nata esset, die octavo; puero edito, nono fieri solebat. *FEST. voce Iustrius; MACROB. Saturn. Lib. I. Cap. XVI. PLYTARCH. Quaest. Rom. p. 288. Conf. MERILL. Obs. Lib. II. Cap. XXXIII. et, quae diximus in comment. ad leg. Iul. et Pap. Lib. II. Cap. XIV. §. IV.*

§. CCXLV.

An et Burgundiones?

LEX BURGUNDICA tit. XIV. §. II. non prospicit patri vel matri, sed, deficientibus liberis, hereditatem ad defuncti sorores, vel propinquos parentes, (id est, proximos cognatos,) redire iubet. Unico tamen casu patrem successisse filio, comperio, si prius data bonorum parte, filium abs se segregasset, et hic, nec facto testamento, nec rebus alii donatis, diem obiisset supremum, quamvis id ei iniungant leges, ut nihil exinde ab alienandi potestatem habeat, ipsoque in fata collapsa, ad reliquos filios defuncti fratris substantia remaneat. *ibid. tit. LI. §. II.*

§. CCXLVI.

Franci ?

Francos parentes ad iuctuosam liberorum here-

hereditatem vocasse, extra omnem dubitationis aleam positum est. **LEX SALICA tit. LXII. §. I.** *Si quis homo mortuus fuerit, et filios non dimiserit, si pater aut mater super- fuerint, ipsi in hereditatem succedant.* Et **LEX RIPVARIENSIS tit. LVI. §. I.** *Si quis absque liberis defunctus fuerit, si pater materque superstites fuerint, in hereditatem succedant.* Hinc charta, qua mater, quaecumque a filio suo de luctuosa hereditate sibi obuen- nerant, monasterio donat, existat in **MAR- CULFI adpend. Cap. XL. pag. 457.** Aliud exem- plum ex charta Barcinonensi dabit **BALVZ. in not. ad Marculf. pag. 1297.**

§. CCXLVII.

LEX SAXONVM nihil tale habet, quum de sola liberorum successione disponat. At **LEX ANGLORVM tit. VI. §. III.** quum femi- nas non nisi in subsidium, nec ad vniuer- sam hereditatem, sed ad capiendas tantum pecunias et mancipia, vocet, cauet, vt nec filio, nec filia superstite mater super- stes pecuniam et mancipia praecipiat, re- liquam defuncti hereditatem proximus pa- terni generis cernat. Ex quo non possumus non colligere, multo magis patrem, si fi- lio filiaque superesset, ad vtriusque here- ditatem peruenisse.

Angli et
Verini §

§. CCXLVIII.

Notatu porro dignissimum est, apud **Langobardos** successionem inter matrem ac di- filios non fuisse reciprocam. Quod ita est.

ganter explicat ANDR. DE BARVLO ad leg. Langob. tit. XIV. *De iure Langobardico nullus cognatus ad successionem admittitur, (quod intellige in linea collateralis et adscendenti.) Unde mater proxima cognata non succedit filio, quia cognata est, non agnata. Sed in linea descendenti secus est. Nam filius matri succedit. **) Add. CAR. COTT. et NIC. BOBR. ad Lib. II. Leg. Lang. tit. XIV. §. 1.

*) Idem tamen auctor observat, hoc iniquum semper visum esse Langobardis, ac proinde ex aequitate naturali matrem ad successionem liberorum nihilominus vocari. En eius verba: *Sed ex naturali aequitate non scripta per illud ius potest dici, quod admittitur mater ad lustuosam hereditatem filii.*

§. CCXLIX.

Alamanni: Apud ALAMANNOS quoque, mortua matre, et infante, quem enixa fuerat, paulo post expirante, patri debebatur hereditas matris, in infantem devoluta, dum infans vivus remanserit aliquanto spatio, vel unius horae, ut posset aperire oculos, et videre culmen domus, et quatuor parietes, idque testes idonei, sese vidisse, adfirmarint. LEX ALAM. tit. XCII. §. I. Multo magis itaque parentes successisse liberis, probabile est, si liberi iustae aetatis, non relictis posteris, decessissent.

*) Est hoc, quod Saxones vocant *die vierwande beschreyen*: de qua loquutione suo loco. Nimirum e rep. esse videbatur, certo constare, vixeritne infans, an exanimis in lucem.

lucem fuerit edicus. Id vero ex oculis aper-
tis colligebant Alamanni; Saxones ex vagi-
tu, qui intra quatuor parietes fuerit audi-
tus.

§. CCL.

Iam ut ad medii aevi leges progredia-
mur, IVRE SAXONICO liberis, qui improles
vel orbi decesserint, succedere utrumque
parentem, vulgo quidem tradunt: at ma-
trem, non nisi praemortuo patre, olim ef-
se admissam multo verius est. Ait enim
SPECULATOR Lib. 1. Art. XVII. *Stierbt ein mann
ohn kind: sein vater*) nimmt sein erbe. Hat
er des vaters nicht, es nimmt es seine mut-
ter mit mehren rechten, dam seine schwe-
ster oder bruder.* Praeterea id ius Saxoni-
cum non admisisse cum parentibus germa-
nos eorumque liberos, in vulgus notum est.

Successio
adscenden-
tium ex iu-
re Saxoni-
co.

*) Auorum atque auiarum heredum mentio-
nem non facit IVS SAXONICVM: at hos quo-
que fratribus ac sororibus germanis praetu-
lisse Saxones, colligunt ex verbis EPKOVII,
quae eodem articulo XVII. sub suum repe-
riuntur: *Das erbe gehet nicht aus dem bu-
sem, dierveil der ebenburtige bussem da ist.*
Vid. FACHS. diff. iur. civ. et Sax. diff. XXIV.

§. CCLI.

Attamen in rebus utensilibus mater prae-
ferebatur patri, quoties de filiae successio-
ne quaerebatur. Generalis enim erat illa
regula IVRIS PROV. SAX. Lib. 1. Art. XXVII.
*Ein ieglich vuebe vererbt zuweyerley: ihre ge-
rade auf ihre nachste nistel, so ihr von vuer-*

Mater
praefertur
patri in re-
bus filiae
utensili-
bus.

bes halben zugehörig ist: und das erb auf den
nächsten freund, es sey mann, oder vveib.

§. CCLII.

Successio
ascenden-
gum ex
iure Ala-
mannica.

Eadem fere IVRE ALAMANNICO videntur
obtinuisse. Solum filii separati heredem esse
patrem, si ille nec vxorem, nec liberos
reliquerit, traditur IVR. PROV. SVEV. Cap.
CCLX. Bona acquisita, nisi de iis dispo-
suerit defunctus, proximo cognato, (adeo-
que et parentibus,) cedere ibidem obser-
uatur. Praeterea quae supra (§. CCXLIX.)
EX LEGE VETERE ALAMANNICA attulimus de
infante, quatuor parietes apertis oculis
contemplato, ea totidem paene verbis re-
peti animaduertimus in IVRE PROV. SVEV.
Cap. CCXII. Ita et matrem postumo succe-
dere, si probare possit, eum vixisse, patet
ex Cap. CCLXXIII. Denique mater minorennium
quoque liberorum heres est, patre
praemortuo, modo non ad secunda vota
transierit. *ibid.* Cap. CCLXXXII.

III. DE SVCCESIONE COLLATERALIVM.

§. CCLIII.

Collatera-
rum suc-
cessio qua-
li a tempo-
re Taciti.

Quod ad COLLATERALIVM SVCCESIONEM at-
tinet, circa eam vel maxime diuersa fue-
runt gentium Germanicarum principia. Nos,
more nostro, vetustissimarum aequae ac re-
centiorum consuetudinum legumque recen-
sum iniri, primum de ipsis TACITI tem-
poribus obseruamus, deficientibus liberis,

(et

(et parentibus,) proximum gradum in successione fuisse fratres, patruos, auunculos. *)
TAC. de mor. Germ. Cap. XX.

*) Ex quibus verbis patet, et apud Germanos 1) primos inter collaterales fuisse fratres, et 2) quum puullo ante liberorum generatim mentio fiat, nullumque adeo discrimen statuatur inter filios et filias, et in hac successione nihil videri interfuisse inter fratres et sorores. 3) Agnationis quoque et cognationis iura eadem fuisse, atque hinc post fratres et sorores, admissos non modo patruos, sed et auunculos. Denique quum 4) non sit verosimile, intra tam paucas personas apud Germanos intestatorum subsistisse successionem: procul dubio post patruos atque auunculos hereditatem cessisse quibusvis gradu proximis.

§. CCLIV.

Apud VVISIGOTHOS quoque, non exstantibus liberis vel parentibus, proximi erant fratres ac sorores germani germanaevae, et his non exstantibus eorum earumque liberi, non quidem in stirpes, sed in capita, succedebant. LEX VVISIG. Lib. IV. tit. II. §. V. et VIII. Unilaterales fratres et sorores sui cuique fratris aut sororis, qui quaeque iisdem parentibus geniti genitaeque fuerant, hereditatem sortiebantur. LEX VVISIG. *ibid.* §. V. Denique post fratres et sorores quicumque gradu proximi erant, ad successionem vocabantur, *ibid.* §. IV. nullo discrimine inter agnatos cognatosque, masculosque et feminas; unde eodem iure ve-

Qualis ac
pud VVisigothos?

nite amitam et materteram, monemur *ibid.*

§. VII.

§. CCLV.

Qualis a-
pud Bur-
gundiones?

Sed et BURGUNDIONES, non exstantibus liberis ad hereditatem admittebant sorores vel propinquos parentes, id est agnatos cognatosque, gradu proximos. *LEX BURG. tit. XIV. §. II.* Soror tamen concurrebat etiam cum filia defuncti, ita, ut femissem caperet. *IBID. tit. LXXV. §. III.* Pauca ergo de successione collateralium occurrunt in lege Burgundica, ut verosimile sit, eos in reliquis capitibus a ceterorum Germanorum moribus non discrepasse.

§. CCLVI.

Qualis a-
pud Fran-
cos?

Apud FRANCOS quoque per *LEGEM SALTICAM tit. LXII. §. II. sequ.* non superstibus parentibus, heredes erant fratres et sorores; his etiam deficientibus, sorores patris; post has sorores matris: ac denique, nec his exstantibus, *quicumque proximiores erant de paterna generatione:* quamvis ad terras Salicas nec defuncti sorores, nec amitas ac materteras, nec reliquas eiusdem gentis et familiae feminas, vlllo modo adspirare potuisse, iam supra obseruarim. Similis fere est *LEX RIPVARIA tit. LVI. §. II. sequ.* quae praemortuis parentibus primum fratres et sorores, deinde, his deficientibus, fratres et sorores matris patrisque, denique, ne his quidem exstantibus, *proximum usque ad quintum genuentum* ad successel-

cessionem vocat, *) excepta tamen hereditate aviatica, in quam, dum virilis sexus heres supererat, femina non succedebat.

*) Differabant tamen hae leges, 1) quod Salica post fratras sororesque, primum amitas ac postea materteras admittebat: Ripuariorum lex non modo amitas et materteras, sed et patruos et auunculos, et quidem 2) auunculum et materteram non post patruum et amitam, sed omnes simul ad successionem vocabat. 3) Quod ex lege Salica femina exfors esset terrae Salicae, ex lege Ripuariorum hereditatis aviaticae, id est bonorum hereditarium.

§. CCLVII.

LEX SAXONVM tit. VII. nihil, quod mireris, de successione collateralium praecipit: nec LEX BAVVARIORVM, nisi vt 1) mortuo sine liberis viro, vxori viduae semis, alter semis proximo viri cognato debeatur. tit. XIV. Cap. IX. §. 1. 2) Vt, mortua, vel ad secunda vota transeunte vidua, praeter legitimam dotem, reliqua omnia ad mariti proximos cognatos reuertantur. ibid. §. II. Denique 3) vt, vtroque coniuge sine liberis mortuo, proximi gradu succedant, vsque ad septimum gradum. *) ibid. §. IV.

Qualis apud Bavarios?

*) Quemadmodum olim praetor cognationem gradu sexto finiebat, non admissis ex cognatis septimi gradus, nisi sobrino sobrina natae, quum leges agnatos omnes, quorumcumque gradu remotos, modo propior non adesset, ad successionem vocarent: §. 9. Inst. de succ. cognat. l. 1. §. 3. ff. vnde cogn. ita

Germani finem certum esse volebant cognitioni etiam in successione legitima. Sic iam vidimus, legem Ripuariorum, proximos gradu admisisse usque ad quintum genuculum: (§. CCLVI.) Baiuvarios nec non Langobardos (vid. LEX LANG. Lib. II. Tit. XIV. §. I.) ad septimum. Angli etiam et Verini agnatos in bonis immobilibus feminis praeferabant ad gradum quintum: post quintum autem feminae omnem hereditatem capiebant, et sic hereditas a lancea ad fuisum transibat, (von der schavverdt seite auf die spindel.) LEX VVERIN. tit. VI. §. VIII.

§. CCLVIII.

Remque
apud Anglos
et
Verinas?

ANGLI ET VVERINI 1) distinguebant pecuniam mancipiaque et agros vel fundos. Illa, non exstante filia, sorori; nec sorore superstite, matri cedebant: hi semper proximo paternae generationis consanguineo debebantur. 2) Si nec mater viueret, proximus consanguineus paternae generationis, ex affe erat heres, et pecuniam mancipiaque non minus, quam agros ac fundos capiebat. 3) Qui agros accipiebat, ei et vestis bellica, et vltio proximi, et solutio leudis cedebant. 4) Denique paterna generatio tantum usque ad quintam generationem succedebat: post quintam autem filia, ex toto, siue de patris, siue de matris parte, in hereditatem succedebat, et tunc demum hereditas AD FUISUM A LANCEA transibat. LEX ANGL. ET VVERIN. tit. VI. §. II. sequ.

§. CCLIX.

Nec non apud Langobardos.

Peruulsa erant singularia circa successionem.

mem collateralium apud LANGOBARDOS. Nam
1) relictis fratribus et ex fratre nepotibus,
illi hos excludabant, neque locus erat iuri
repraesentationis. CAR. COTTA ad IYS. LANGOB.
Lib. II. Tit. XIV. §. 1. 2) Soror etiam
succedebat, cum fratris defuncti filia, mo-
do ipsa adhuc in capillis esset, alias enim
a filia exludebatur. LEX LANGOB. *ibid.* §.
XXII. 3) Sorori fratrique soror fraterque
succedebant aequaliter, nisi priore casu fra-
ter esset *mundwaldus*, qui tunc sororem
in mundo excluderat. *ibid.* §. XXIV. 4)
Omnes autem agnatos, exceptis filiis, ex
eodem matrimonio natis, patre et sorori-
bus, excluderat maritus aliusue *mundwaldus*
extraneus. *ibid.* §. XXIV. 5) Nullo ho-
rum superstitite, proximus agnatus ad septi-
mum usque gradum succedebat. *) *ibid.*
§. I.

*) Id quoque singulare est, quod quum iure
Romano inter illegitimos et cognatos co-
gnatasque reciproca esset successio: l. 2. l. 4.
unde cogn. l. 5. C. ad SC. Orphit. iure Lan-
gobardico agnatique idem aequae ac cognati
bastardis, hi autem nec agnatis, nec cognati-
s succederent ANDR. DE BARYLO in leg. Lan-
gob. tit. XIV. sub fin.

§. CCLX.

Quod ad iura recentiora attinet, SAXONI-
CVM primo omnium vocat fratres et soro-
res bilaterales, (*ungezweyete bruder und
schwester* : IYS. PROV. SAX. Lib. II Art. XX.
non admittit una fratrum bilateralium li-
beris,

Quid iura
Saxonico
obtinuerit.

beris, quia hic cessat ius repræsentationis, *ibid. Lib. I. Art. III.* Deinde, non exstantibus fratribus fororibusque germanis, eorum liberos, in capita, *ibid. Lib. I. Art. XVII.* quibuscum tamen concurrunt fratres fororesque unilaterales quia ibi valet regula: *die halbe geburt trit einen grad weiter. ibid. Lib. II. Art. XXX.* nec non veteri iure patruus et auunculus. Vid. *consultat. Elect. ad Part. III. Const. XVII.* Denique non modo res vtililes proxima cognata; expeditorias agnatus proximus præcipit: verum etiam conditionis dignitatisque heredum olim habitam esse rationem, recte obseruat *REINH. diff. iur. civ. et Sax. XLVIII. pag. 1. **)

*) *IUS PROV. SAX. Lib. I. Art. III.* Nemen auch zweene bruder zuvo schwestern, vnd der dritte bruder sonst ein ander weib, ihrer alterseits kinder sind jedoch gleich nahe, erbe zu nehmen, ob sie einander leburtig, das ist, an der geburt gleich sind. Simile quid inter ipsos liberos obseruatum esse, supra ostendimus *EX LEGE ALAMANN. tit. LVII.*

§. CCLXI.

Quid iure
Alamanni-

Non opus esse videtur, ut et *iuris ALAMANNICI vel SVEVICI* forulos hic excutiamus, a Saxonico quum non adeo discrepet, quin paene rem nidem verbis describat. Potius itaque de *SUCCESSIONE CONIUGVM* quaedam hic subiicienda sunt, quippe qui iure Germanico non modo ante fiscum ad heredita-

tem vocabantur, sed et cum reliquis heredibus ex descendentiis, ascendentiis et collateralium ordine, concurrebant ceteris, ut portionem aliquam statutariam iure caperent.

IV. DE SUCCESSIONE CONIUGUM.

§. CCLXII.

Coniugum tam arcta sanctaque videbatur societas, ut eorum vel maxime rationem esse habendam, existimarent Germani. Quod triplici ratione fiebat, primum ut certis casibus ad hereditatem totam vocarentur: deinde ut iure communionis, quae inter coniuges intercedebat, partem communis adhaerens, finita illa communiione, sortirentur: denique ut certam coniuges superstitis caperent portionem statutariam, quae non tam tamquam heredibus, quam titulo singulari, illis deberi videbatur. *

Coniugibus quae triplici modo prospexerint Germani.

*) Sed haec omnia intelligenda de eo casu, si nec pactis dotalibus, quibus saepenumero de universa hereditate disponebatur, (§. CLXXI.) nec testamento, superstiti fuerit prospectum. Nam et hic provisionem hominis tollere provisionem legis, ipsa experientia quotidiana satis superque docemur.

§. CCLXIII.

Ut ergo et hic leges vetustissimas Iustinus: VISIGOTHICA ad exemplum edicti Praetoris UNDE VIR ET VXOR, cauet, ut maritus et uxor unus sibi hereditario iure succedant.

Successio coniugum ex lege Visigothica.

dant, quando nulla adfinitas) usque ad septimum gradum propinquis eorum vel parentibus inueniri possit. LEX VVISIGOTH. Lib. IV. tit. II §. XI. At sicuti haec successio extraordinaria, et, uti facile intelliges, paulo rarior erat: ita portionem statutariam fuisse ad quæstus partem, pro ratione quantitatis bonorum, quæ quisque contulerat in commune, iam supra ostendimus. (Lib. I §. CCLXVII. sequ.)*

**) Adfinitas hic non est necessitudo, ex nuptiis orta, sed idem ac propinquitas. Hinc adfinitas secundi gradus in LEGE VVISIG. Lib. IV. tit. I §. II. non est secundus gradus adfinitatis, sed propinquitas secundi gradus.*

§. CCLXIV.

Ex lege
Burgundi-
ca.

Quod ad BURGUNDIONES attinet, eos communionem inter coniuges ignorasse, iam supra obseruauimus. (*Lib. I §. CCLXX.*) At viduam, ad secunda vota transeuntem, retinuisse donationem nuptialem, et, exstantibus filiis, eam iure usufructuario; vel, iis non exstantibus, iure proprietatis tenuisse, patet ex LEGE BURG. *Tit. XXIV. §. I. et II.* Sin viduitatis seruaret propositum, nec filios haberet: tertiae bonorum partis usufructum, dum viueret, percipiebat, *) eam redditura, si iterum nuberet, et si, elapso anno vel biennio, id cepisset consilii, solo pretio nuptiali contenta furura. *ibid. Tit. XLII. §. I. et II.* Sin filios habebat, cum iis ita diuidebat hereditatem, ut, si vnus esset, tertiam; si duo vel plu-

res, quartam partem iure usufructuario acciperet. *ibid.* Tit. XXXIV. §. II. Idem etiam circa maritum observatum esse, colligas ex *d. tit.* XXXIV §. III.

*) Eam tamen portionem statutariam tum demum capiebat vidua, si patris aut matris non haberet facultatem, aut si ei maritus suus aliquam, in qua vivere posset, successionis suae non donasset quantitatem: id est, si alioquin necessariis destitueretur alimentis. Tit. LXXIV. §. I. Quod ipsum simile quid habere dixeris cum *Auth. praeterea. C. unde vir et vx.*

§. CCLXV.

Apud FRANCOS communionem bonorum inter coniuges fuisse, iam supra notavimus. Soluta ergo matrimonio, vidua antiquis temporibus tertiam adhaerens; postea ex feudis tertiam collaborationis partem, ex reliquis dimidiam capiebat. LEX RIPVAR. tit. XXVII. §. II. CAPITULAR. Lib. IV. §. IX. (Lib. I. §. CCLXX. sequ.) Itaque superstes maritus procul dubio duas adhaerens feudales partes, et femissem reliquorum bonorum communium praecepit. *) De statutaria ista coniugum Francorum portione legi poterit ANT. DADIN. ALTESERRA rer. Aquitan. Lib. III. Cap. XVIII.

Ex legibus
Francorum.

*) Aliquando tamen communem istum adhaerens coniuges pii inter vivos donabant alicui monasterio, cuius donationis exemplum extat in FRADIT. FULD. Lib. II. Cap. XIII. ubi Halbertus et Hruada, coniuges ecclesiis donant, quantum eis genitores dimiserint, et ipsi collaborati habuerint.

§. CCLXVI.

§. CCLXVI.

Saxonum. Vxor apud OSTFALOS et ANGRARIOS solam dotem, a marito promissam, eo mortuo, accipiebat, et quidem superstitibus filiis, iure usufructuario, iisdem praemortuis iure proprietatis, non exstantibus denique filiis, iisdem iure usufructuario, quippe ea mortua ad dantem eiusque heredes reditutam. *LEX SAX. Tit. VII.* Idem quidem et apud VVESTPHALOS obseruabatur: sed praeter dotem ibi vidua femissem adqueestus capiebat. *ibidem Tit. VIII.* Inde iam supra (*Lib. I. §. CCLXXII.*) collegimus, communionem bonorum inter coniuges, non quidem Ostphalos et Angrarios, sed inter VWestphalos tamen, viguisse.

§. COLXVII.

Langobardorum. Quid apud ANGLIOS et VVERINOS, nec non apud ERISIOS, obtinuerit, tacentibus eorum legibus, hodie scimus iuxta cum ignarissimis. Apud LANGOBARDOS qualis fuerit coniugum successio, tanto certius constat. Maritus erat munduualdus, seu tutor vxoris suae, eoque nomine vxori praemortuae succedebat, eiusque ex affe heres erat, *LEX LANGOB. Lib. I. tit. XIV. §. XXIX.* quamuis ANDR. DE BARULO *Leg. Langob. Tit. XIII.* ei praefereudos existimet filios communes. Vxor praecipuam habebat *morginap*, (*Lib. I. §. CCXVI.*) et *metam*, quae non poterat CCCG. solidos excedere. Licebat etiam marito, ei supremo iudicio legare usufru-

fructum partis bonorum, et quidem tertiae, si filios ex alia vxore vnum aut duos reliquerit, quartae, si tres, si plures quintae, et sic porro. LEX LANGOB. Lib. II. Tit. IV. §. I. II. IV.

§. CCLXVIII.

Vxor ALAMANNA sibi quaecumque emolumenta stipulabatur, imprimis dotem vel morgengabam; et exstat huiusmodi dotale instrumentum Alamannicum apud GOLDAST. *script. rer. Alam. Tom. II. charta IX. pag. 28.* Si nihil certi conuenerat: illa erat XL. solidorum; haec XII. LEX ALAM. tit. LV. §. II. Mortuo sine liberis marito, iterum aequali nuptura, retinebat dotis legitimam, et quidquid parentes eius legitime placuerant, et quidquid de sede paterna secum attulerat, quod eius non manducasset vel vendidisset. *ibid. §. I.* Si mariti propinqui ei dubiam redderent dotem, vel morgengabam: priore casu vel vna cum quinque iurare, vel pugna, cum spatha tracta per campionem iura, illam integram seruare; posteriore, praestito per pectus iureiurando, quod Alamanni vocabant NASTAID, *) eam donationem confirmare tenebatur. *ibid. tit. LXI. §. I. et II.*

Alamannorum

*) LINDENEROG. in glossar. p. 1443. recte obseruat, in hoc vocabulo occurrere Germanicum Aid, quod significet iniurandum. Sed, quid Næst, inquit, non liquet. REBIUS CAR. DV FRESNE in glossar. Lat. Tom. II. p. 722. obseruat, nast, vel naest esse proximum,

simum, idque nomen ferre hoc iusiurandum, quia mulier iuravit per pectus, quo nihil homini vel cordi sit propius. Iam id tantum obseruo, huius iurisiurandi vestigia superesse in IVRE PROVINCIALI AVSTRIACO §. XXXVII. apud LVDEVVIG. *reliqu. MSSC. Tom. IV. p. 14.* Auch soll eyne vegliche frau ihr morgengab behaben mit irm eydt auß ihren brustten: vnd soll deyv haben nach Landes-gevvonheit, als recht ist, vnd soll auch vor gericht nicht schvvehren, noch kein eydt thain, dann auß ihren prustten mit zveyen fingern.

§. CCLXIX.

Baiuvario-
rum.

BAIVVARII distinguebant, vtrum sine liberis vel propinquis decesserit maritus, an tales essent superstites. Priore casu ius erat marito, quantumcumque placeret, immo vniuersa bona, viduae relinquere, quae sibi relicta vidua deinde pleno iure possidebat, si a secundis nuptiis abstineret. LEX BAIVVAR. *Tit. XIV. Cap. IX. §. III.* Si nihil de bonis suis disposuisset; vxor femissem hereditatis capiebat, iure usufructuario possidendum, quoad viveret, et ad secunda vota non transiret. *ibid. §. I. et II.* Posteriore casu portionem virilem vna cum liberis iure usufructuario accipiebat, amissa eandem, si in alterius viri torum concederet, exceptis rebus propriis, et dote a marito constituta, quas et iterum nupta sibi retinebat. LEX BAIVVAR. *ibid. Cap. VI. et VII. §. I. et II.*

§. CCLXX.

Ex iure Sa-
xonico

Sed progrediendum ad iura, quas a saeculo

culo XII. in Germaniae foris fere vbiq̄ue regnarunt, quale est SAXONICVM. Et quidem ex glossa VVEICHB. Art. XXII. coniugi superstiti debetur tertia pars hereditatis, etsi liberi quocumque supersint. Maritum esse heredem rerum mobilium vxoris suae, notum est ex IVR. PROV. SAX. Lib. III. Art. LXXVI. et Lib. I. Art. XXXI.

quae portio statutaria?

§. CCLXXI.

At vxori praeterea ex bonis mariti debentur quaedam alia, de quibus IVS PROV. SAX. Lib. III. Art. LXXVI. *Stierbet einem vveibe ihr mann, vnd bleibt sie in des mannes gut ungetheilt mit den kindern, lange vveil- le, oder kurz: vwann sie sich darnach theilen, so nimmt die frau ihre morgengab, gerade, vnd mustheil, an alle dem gut, das denn da ist, als sie nehmen solt zu der zeit, da ihr mann gestarb, **)

Quid vxor ex eo habeat praecipuum?

*) Quid ad morgengabam, cibaria et geradam tunc pertineat, patet ex IVR. PROV. SAX. Lib. I. Art. XIV. Nimirum ad MORHENGABAM referuntur alle feld-pferde, vinder, ziegen vnd schweine, die vor den hirten gehen, vnd gezeunet zimmer, (per gezeuntes zimmer quid intelligatur, prolixè disputat GVNDL. de emt. vxor. Cap. III. §. XXXIII.) CIBARIORVM nomine veniunt gemaste schweine, vnd haffspeise in ieglichem hoff ihres mannes. Denique ad GERADAM alle schaffe, gantze, kasten mit angehangenen liedern, alles garn, bette, psulen, kussen, leilach, rischlachen, zvvelen, badlachen, becken, leuchter, vnd alle vveibliche kleider, fingerlein, arm-

598. *Elem. Jur. Germ. Lib. II. Tit. IX.*
 armgold, schappeln, (in vetere edit. Sax.
 Zabeln, i. e. pelles mustelae Scythicae,)
 psalter vnd alle bucher, die zum gottesdienst
 geboren, darinn die fravven pflegen ihr ge-
 ber zu lesen, siedeln, laden, teppichte, vmb-
 hange, rucklachen, vnd alle gehende. Addit
 SPECVLATOR, paucis interiectis, bursten,
 kamme, scheren, spiegel, alles gevand vnd
 lacken, geschnitten, zu frauen kleidern:
 contra ad vxorem non pertinere monet vn-
 gevurckt gold vnd silber. Sed hic innume-
 rae oriuntur quaestiones, in quibus enodan-
 dis incredibili industria ingenium exercue-
 runt doctores Saxonici, qui de gerada, ci-
 bariis, morgengaba scripserunt, ex quibus
 pleraque exserpsit GE. BEYER *Spec. iur. Germ.*
Lib. II. Cap. XV. XVI. et XVII.

§. CCLXXII.

Quid iure
 Sueuico
 circa suc-
 cessionem
 coniugum
 obtineat ?

Sed IURE ALAMANNICO vidua praecipiebat
 morgengabam, et mobilia cum liberis vel
 aliis heredibus diuidebat aequaliter, certa
 tamen parte pro animae remedio ad pias
 causas seposita. IUS PROV. SVEV. *Cap.*
CCLXXVII. Quod ad *geradam* attinet, per
 omnia fere Saxonico simile est ius Alaman-
 nicum, ceu patet ex *CCLXXII.* Cibaria,
 quae post diem a morte mariti tricesimum
 supererant, vidua diuidebat cum heredibus.
ibid. Cap. CCLXI. Maritus ex bonis vxoris
 immobilibus capiebat fructus, et census,
 quorum iam dies venerat. *ibidem Capit.*
CCCXXXVII. Ex ceteris rebus ob bonorum
 communionem coniugi superstiti pars certa
 videtur obligasse. *ibid. CCLXXI.*

V. DE SUCCESSIONE FISCO.

§. CCLXXIII.

Germanis vetustissimis ignota. procul dubio fuerunt fisci iura, quae in iurisprudentia Romana utramque faciunt paginam. Ne tamen principi vel reipublicae deesset nervus rerum gerendarum, teste TACITO de mor. Germ. Cap. XV, mos erat civitatibus, ultro viritim conferre principibus vel armatorum, vel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subsoniebat. Sed qui Germanorum, occupatis Romanorum prouinciis, regna in iis opulentissima constituerant, satis mature nosse coeperunt fiscum, de eoque locupletando non minus, quam antea Romani, fuerunt solliciti. Quem morem deinde et reliqui Germani a Francis veluti per manus traditum acceperunt.

Transitio ad successionem fisci.

§. CCLXXIV.

Itaque et vacantem hereditatem fisco vindicare non dubitarunt Ostrogothi, EDICT. THEODORICI Cap. XXIV. Baiuvarii, LEX BAIUVAR. tit. XIV. Cap. IX. §. IV. et Franci, ceu patet ex LEG. SAL. Tit. LXII. §. III. et CAPITULARI CAROLI M. anni DCCCXII. §. VI. apud BALVZ. Tom. I. pag. 508. qui et medio aeuo Saxones, quorum in IURE PROV. Lib. I. Art. XXVII. legimus: *Vvas solches dinges erbloff Merbe, als heergevedt - erboder*

Qualis fisci successio in Germania

oder gerad, das soll man antworten dem richter, oder fronboten, ob er es heischet nach dem dreysigsten. Das soll dann der richter behalten iahr und tag unuerthan, und warten, ob sich iemands dazu ziehen vult mit recht. Kame dann niemand, so kehre es der richter zu seinem nutz. *) *Qualia etiam sunt in IVRE PROV. SVEV. Cap. CCLXVIII. nec non in privilegiis Dieterici, Comitis, Cluensis, et Dieterici, Com. Hornani anno mcccxl. oppido Cranenburgensi, nec non Ioannis, Cluiae Comitis, oppido Huessen anno mcccxlviii. dato apud DIETHM. cod. diplom. ad Teschenmach. n. XXIV. et XXIII. pag. 16. et 13. nisi quod hereditas vacans fisco principis reseruat.*

*) *Quum tamen brevis admodum sit haec praescriptio, qua heredes absentes ignoti iure hereditario excluduntur: merito excipiuntur heredes captivi, vel reip. aut cultus divini causa absentes, (die in des reichs-dienst gezogen, oder in gottes Dienst aussen des landes sind.) IVS PROV. SAX. ibid. Addit SPECVLATOR SVEVVS, ob ein mann in seines herren dienst ist, oder vven siechthum irret, und der eines beredet mit seinen zween sungen, oder selb dritt, ob er des stads hat.*

§. CCLXXV.

Id vero ex his locis notandum, quod quum iure Romano bona vacantia tantum a fisco principis vindicarentur: *l. 1. G. de bon. vac. l. 15. ff. de verb. sign.* Germani iura fisci omnibus fere iudiciis concesserint. Inde enim est, quod *IVRE PROV. SVEV. Cap. CCLXVII.*

Fisci iura
quaelibet
fere iudi-
cia habe-
bant.

CCLXVIII. bona vacantia hominum proprio-
rum domino; subditorum ecclesiasticorum
ecclesiae; *) prouincialium iudici prouin-
ciae; (*dem Landrichter*;) municipum do-
mino vel iudici municipii addicuntur. Vid.
FACHS. diff. iur. civil. et Saxon. XXXV.

*) Hic, si seruilis non erat conditionis, te-
stari poterat de rebus suis, modo, si ex pro-
prio ecclesiae deberetur census, quartam bo-
norum partem ecclesiae relinqueret. Sin in-
testatus moreretur: vniuersa bona ab ecclesia
poterant vindicari. **IUS PROV. SVEV. Cap.**
CCLXIX. Ecclesias etiam in hereditate cleri-
corum et sanctimonialium fisco fuisse prae-
latas, non obscure patet ex **LEG. VISIGOTH.**
Lib. IV. tit. II. §. XII.

**CONCLUSIONES IURIS GERM. HODIE
PASSIM SUPERSTITES.**

§. CCLXXVI.

Quamuis vero plerisque locis ius hoc
antiquum in exilium egerit iurisprudencia
Romana, recepta tanto lubentius, quanto
magis sua se aequitate commendat **NOVEL-**
LA CXVIII. facile tamen licebit demonstra-
re, plures passim superesse conclusiones de
successione intestatorum, ex iure illo anti-
quo, tamquam ex fonte suo, promanan-
tes, quas hic veluti in fasciculo exhiberi
operae pretium fuerit.

Transitio
ad conclu-
siones.

§. CCLXXVII.

Et quidem sicuti commune veluti fuit
Hein. El. iur. Germ. T. I. Cc pri-

De filiabus
a successio-
ne exclu-
sis.

priscis Germanis hoc principium, quod inter DESCENDENTES filii filiabus, nepotes nepotibus sint praeferendi: (§. CCXVIII. *sequ.*) ita 1) et hodie sunt statuta, quae filios prae filiabus praerogatiua donant, et in bonis auitis (*in erb-stamm-gutern*) solos filios; in reliquis filios filiasque simul ad successionem admittunt; qualis est successio inter nobiles non modo in ducatu Bremensi. Vid. STRYK. *vs. modern. Lib. XXXVIII. Tit. XVI. §. III.* verum etiam in superiore Germania, inter equites immediatos, ceu ex actis publicis quotidie discimus.

§. CCLXXVIII.

2) In ducatu Slesuicensi, quamuis filiae vna cum filiis paternam maternamque hereditatem cernant, legibus tamen cautum est, vt filii duplam portionem prae filiabus sortiantur, quod et 3) in Dania obseruari, patet ex LEG. DAN. *Lib. V. Tit. II. §. XXIX.* Ita 4) et Saxones hodie quoque filiis, saltim equestris nobilitatis, *) prae filiabus res expeditorias; (*das heer-gevvetze*;) et 5) ex hisce rebus maiori natu gladium paternum concedere, in vulgus notum est: CARPZ. *Part. III. Const. XXXVIII. Defin. XXV.*

*) Rerum expeditoriarum tantum inter equestris nobilitatis familias haberi rationem, ipsum monet IUS PROV. SAX. *Lib. I. Art. XXVII.* verbis: *Welcher mann von ritters-art nicht ist, vnd des heerschildes nicht hat, der laest nach sich allein erb zunehmen; vvvann*

vann er gestierbt, vnd kein heergevv. Enimuero et ad plebei ordinis homines paulatim hoc porrectum esse, iam obseruauit CARPZ. *ibid.* def. XXIV. Exemplum est in LEG. MVNICIPAL. BRVNSV. apud LEIBNIT. *script. ver. Brunsv. Tom. III. p. 434.* et in LVBEVVRG. *ibid.* p. 754. Denique GOSLARIENSIBVS *ibid.* p. 485. Attamen tunc saepe loco rerum, quas expeditoriis adnumerat SPECVLATOR SAXO, statuta plane alias iis accensent, e. g. statutum Smollense filio loco rerum expeditoriarum deberi sancit: *des vaters kleider: proximo agnato des mannes tagliche kleider, nemlich einen mantel oder rock, hosen vnd vvams.* De armis ibi cauetur: *Es solle der angesetztte harnisch, spies, oder vvehren, so auf des verstorbenen hausse stehet, beym hausse bleiben: die vberleyen vvehren vnd vvaffen sollen zum heergevathe gehören.* GOD. AVG. HOFFM. von der gerade vnd dem heergevv. Part. II. p. 13. qui et alia similia statuta collegit p. 18. p. 29. p. 46. p. 59. p. 738. et alibi passim.

§. CCLXXIX.

Attamen 6) has res expeditorias filiis in Saxonia et aliis prouinciis, vbi ius Saxonicum viget, aequo animo concedunt filiae, quum ipsae ex hereditate materna praecipuas habeant res vtensiles, ad quas quid singulis locis referatur, ex statutis quam plurimis mira diligentia ostendit laudatus HOFFMANNVS *de gerado, tota part. II.* Ceterum 7) et hodie ibi res illas vtensiles vna cum filiabus capere filios, qui ministerio sacro funguntur, inter omnes con-

De gerada
filiabus de-
bita.

§. CCLXXX.

De iure re-
praesentationis.

Praeterea, vti olim Germanis non paucis diu ignotum fuit ius repraesentationis etiam inter ipsos descendentes : (§. CCXXXI.) ita 9) et in Geldria illud diu satis ignoratum est , quippe anno demum MDLX. introductum. *PONTAN. hist. Geldr. Lib. XIV. pag. 882. quod 10)* et de aliis Belgis obseruat 10. *A SOMERN de repraesent. Cap. I. §. VIII. Quin 11)* in Marchia ius repraesentationis olim tantum ad nepotes , non ad vteriores , pertinere videbatur ob textum expressum constitutionis Ioachimi Electoris *von erbfallen rubr. von der absteigenden linie §. in den andern*, quamuis huic iuri vsu postea derogatum esse , fateantur *SCHERLIZ. consu. March. Part. III. tit. III. in adp. qu. I. n. I. STRYK. de success. ab intest. diss. I. Cap. IV. §. XX.*

§. CCLXXXI.

De successione illegitimorum.

Quemadmodum porro olim illegitimos a successione plane excludebant leges quaedam Germanicae : (§. CCXXVII. sequ. §. CCXXXV. ita 12) et hodie id principium obtinet , vbi cumque viget ius Lubecense , quippe quo cautum est *Lib. II. Tit. II. Art. IX. Vneheliche kinder nehmen kein erbe, aber derselben verlassen gut erben ihre nachste blutsfreunde, die dazu gehören. **) Quin 13) tamen ubique parentibus succedant legitimati

timati per subsequens matrimonium : non tamen 14) facile ad successionem prodest legitimatio per rescriptum principis : si iam adsint legitimi , quippe quibus ius quaesitum non temere est auferendum.

*) Hoc non sine ratione monent **LVBECENSES**, quia alioquin , nec cognati ubique illegitimis , nec ipsi illegitimi sibi invicem succedebant . (§. **CCXXXV.**) Potius iam alibi notauimus , illegitimorum , sine prole decedentium , hereditatem multis locis a fisco vindicari , et hinc spurios accenseri *denen hagestolzen*. **IUS PROV. PALAT. Tit. VIII. REFORM. IULIAC. Tit. LXXIX. REFORM. NORIE. Lib. IX. tit. XXXII'.**

§. CCLXXXII.

Sed 14) nulla in re a veteri iure Germanico magis secessionem faciunt mores eorundem Lubecensium , quam in successione liberorum , siquidem liberos data certa bonorum parte separatos pro mortuis habent , **MEV. ad ius Lubec. Lib. II. Tit. II. Art. XXXIII. n. 128.** ac proinde 15) nec ipsos , nec nepotes ex illis , vna cum reliquis liberis non separatis ad parentum hereditatem vocant , **IUS LVBEC. Lib. II. tit. II. Art. XXVIII.** nisi 16) vel non existent liberi non separati , quorum in fauorem illi separati sunt : **MEV. ad art. XXXIII. n. 135.** siquidem 17) tunc omnibus collateralibus , quin 18) et ipsi nouercae praeferruntur : **MEV. ibid. Tit. II. Art. XXIII. et ad Art. XXXIII. n. 138.** vel 19) ipsi parentes iis testamento prospexerint.

Successio
liberorum
ex iure
Lubecensi.

606. *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. IX.*
rint. MEV. ad ius Lub. Part. II. Tit. I. Art.
VIII. n. VI. et XII. STRYK. de succ. ab intest.
diss. I. Cap. IV. §. XXVI.

§. CCLXXXIII.

De iure op-
tandi mi-
nori com-
petente.

Denique quemadmodum iure vetere Ger-
manico vbi inter duos fratres erciscunda
erat familia, maioris erat diuidere, mino-
ris eligere: (§. CCXXXIV. et CCXLI.) ita
20) hoc ius et hodie obtinet non modo
in Saxonia, verum etiam in plerisque lo-
cis aliis, adeo vt 21) et in camerali Im-
perii iudicio eius regulae habitam esse ra-
tionem, constet. GAIL. *obseru. Lib. II. Cap.*
CXVI. extr. MYNS. Cent. IV. Obs. XXXVII. Et
quamuis ei regulae tantum locus esset inter
duos fratres: 22) tamen moribus inualuit,
vt inter plures quoque regula illa obser-
uetur, *) et, 23) si soror cum fratre con-
currit, illa siue natu minor, siue maior
fit, diuidat, fratri relicto iure optionis.
CARPZOV. *Part. III. Const. XV. Def. VII.*

*) Hinc passim fratri, natu minimo, etiam
circa praedia competit IUS OPTIONIS, (*das*
kohr-recht,) isque proinde alicubi vocatur
der kuhr erbe. At hoc ius nec ad heredes
transmittitur: CARPZ. *Part. III. Const. XV.*
Def. XIII. et XIV. et testamento paterno po-
test eripi filio. CARPZ. *ibid. def. XXI.* immo
et materno, vti statuit RICHTER. *de success.*
ab intestato Sect. I. Membr. I. n. LXIX. Ple-
raque, quae de eo iure dicenda erant, ha-
bes apud GE. BEYERVM tum in *Specim. iur.*
Germ. Lib. II. Cap. XIII. tum in *singulari*
dis.

§. CCLXXXIV.

Similia iuris veteris Germanici vestigia et in ASCENDENTIVM successione passim deprehendimus. Nam sicuti olim quaedam gentes Germanicae parentum rationem plane non habebant: (§. CCXLV. et CCXLVIII.) ita 24) in archiducatu Austriaco parentes non capere luctuosam liberorum hereditatem, testatur FINSTERVV. *Lib. II. Obs. CXIX.* Quod an non ex eo tempore mutatum sit, ignorare se fatetur VVEING. *fascic. statut. Lib. I. Part. III. pag. 65.* Et quamuis 25) Saxones, qui olim matrem vna cum patre ad successionem non vocabant, (§. CCL.) vtrumque parentem hodie simul admittant: CONST. AVG. XVII. *Part. II. 26)* patri tamen vsumfructum in portione matris adquiri, volunt. CONSULT. SAX. *Tom. I. Part. II. n. XXIII.*

Et hodie alicubi excluduntur ascendentes.

§. CCLXXXV.

Sed et 27) IVRE LVB. *Lib. II. Tit. II. Art. I. et VII.* fratres et sorores tum separati, tum non separati, praeferuntur parentibus in bonis fratris vel sororis separati; contra 28) filio filiaeque, qui quaeue adhuc in sacris parentum est, parentes succedunt, excluduntque fratres ac sorores: COTHMANN. *Vol. III. Consil. XLVI. n. XVI.* Denique 29) avus aviaque, siue paterni, siue materni, a fratribus sororibusque et-

Aliquando etiam iure Lubocensi et Prussico.

iam unilateralibus plane excluduntur. IVS
 LVBEC. *ibid.* Art. XVII. Postremo 30) IVRE
 PRVSS. *Lib. V. tit. XII. Art. II. §. I.* vter-
 que parens superstes ex iuris ciuilis prae-
 scripto succedit: alterutro praemortuo, *)
 alter superstes a fratribus sororibusque ger-
 manis saltim in bonis, quae a parentibus
 ad liberos peruenerunt, excluditur. STRYK.
de success. ab intest. Diff. II. Cap. III. §. XII.

*) Vocant hoc Prussi *sinum ruptum*; idque
 ius paullulum mutatum videri posset in no-
 ua huius iuris Prussici editione, quae po-
 tentissimi FRIDRICI GVILIELMI Regis anno
 MDCCXXII. auspiciis prodit. En verba:
*VVan es sich dann begabe, dass die kinder
 vor den eltern abstarben, vnd erstlich also,
 dass die abgestorbene person keine eheliche
 kinder oder Kindes-kinder, aber doch eheli-
 che vater vnd mutter nach ihr im leben ver-
 lieff, da soll derselben verlassenschaft, so-
 fern DER BVSEN NICHT GETRENNET (da sie
 etvvas eigenes gehabt, solchem ihren vater
 vnd mutter zugleich mit einander, vnange-
 sehen, das noch der altvater oder altmutter
 vorhanden,) oder vvelches vnter ihnen im
 leben vware, allein erblich zufallen. Dan-
 nenhero so vnter vater vnd mutter eins zu-
 vor mit todt abgegangen vware, erbt das
 ubrige allein, vnd schliesset die andern el-
 tern in aufsteigender linie aus. At postea
 tamen §. V. confirmatur ius antiquum: Ist
 aber eins von den beyden gestorben, also das
 der BVSEM zertrennet, oder gebrochen ist,
 die theilung sey geschehen, oder nicht, so
 seynd seine schvvestern vnd bruder in den
 angefallenen anererbten gusern, sie seyn va-
 ter-*

De Successionibus ab intestato. 609
verlich, oder mitorlich, seine nachste erben
von rechts vvegen.

§. CCLXXXVI.

Quemadmodum deinde olim parentes, liberorum hereditatem cernentes, defuncti fratres et sorores, multoque magis eorum liberos, excludebant: (§. CCL.) ita 31) id et hodie obtinet in Saxonia, vbi parentes defuncti fratribus sororibusque germanis omnino praeferuntur. *CARPZ. Part. III. Const. XVII. Def. VI. BERLICH. Part. III. Concl. XXIII. extr. Quin 32)* et auos auiaque fratribus sororibusque ibi praeferri, monet *REINH. Part. I. diff. iur. civil. et Sax. XXIX.*

In Saxonia cum adscendentibus non concurrunt fratres et sorores.

§. CCLXXXVII.

Corollarii loco addimus, 33) iis locis vbi ius recadentiae inualuit, (§. CXLIII.) bona, a patre ad filium profecta, ad patrem auumue paternum, a matre ad matrem auumue maternum deuolui, ibique 34) obtinere parocemiam iuris: *t' Goet moet gaen, van daar t' gekomen is*, quam 35) in Zelandia, Hollandiaque meridionali, inter Rhenum et Mosam obtinere, obseruat *SIMVAN LEEVVEN cens. forens. Part. I. Lib. III. Cap. XIV. n. II. et Cap. XVI. n. I.*

Alicubi bona hereditaria redeunt ad eum parentem, a quo profecta sunt.

§. CCLXXXVIII.

Quod ad COLLATERALIVM successionem attinet, 36) pleraque, quae ex iure Saxónico supra obseruauimus, (§. CCLX.)

Inter collateraliales non valet ius representationis in Saxonia

cc § et

et hodie fere vbique obseruantur, vbi ius Saxonicum viget, praeterquam quod, 37) quae de nepotibus neptibusque ex fratribus sororibusque, iure repraesentationis non gaudentibus, diximus, post CONSTITUTIONEM CAROLI V. *Imp. anno MDXXI.* promulgatam, non quidem in electoratu Saxonico, *) at quibusdam tamen aliis locis, vbi alioquin iure Saxonico viuatur, sunt abrogata, veluti in ducatu Magdeburgico, Principatu Halberstadiensi, Episcopatu Numburgico, *RICHT. de success. ab intest. Sect. III. Membr. I. num. IX. et XIII.* immo et in ciuitatibus illis Neomarchicis, quibus alioquin iuris Saxonici vsus relictus est. *STRYK. de success. ab intest. Differ. III. Cap. III. §. XIII. sequ.*

*) Saxoniae Electorem, interposita protestatione, sibi suisque prouinciis id ius reseruasse, vulgo tradunt, quos sequitur etiam THOMAS. *dissert. de potestate statuum imperii legislat. §. LV.* Et meminimus, nos simili² tradidisse *in hist. iur. Lib. II. §. CVI.* Sed nuper admodum obseruauit amicissimus, CHR. GOTTOFR. HOFFMANN. *in diss. de Ioachimi I. Elect. Brand. constit. de success. p. 92. sequ.* hanc protestationem nec a Fridrico, Electore, sed a Georgio, Duce Saxoniae, esse, nec ad constitutionem illam de successione nepotum ex fratre vel sorore vna cum fratribus et sororibus defuncti, sed ad controuersiam, quae inter Saxones et Bauaros de iure *residuas* gliscebat, pertinere. Meretur profecto elegantissima obseruatio disquisitionem paullo accuratiorem, quam commodiori tempore reseruamus.

§. CCLXXXIX.

Non fert tamen instituti ratio, vt ad De statu-
 speciales quaestiones de successione colla-
 teralium, et infinitam statutorum varia-
 tem, progrediamur, quum iuris tantum raria col-
 veteris patrii reliquias, et veluti ossa lege-
 re consilium sit. Praeclaram hic nobis ope-
 ram nauauit SIM. VAN. LEEVVEN, qui *Part.*
1. cens. for. Lib. III. Cap. XVI. successionem
 statutariam Hollandiae et Zelandiae, *Cap.*
XVII. dioeceseos Ultraiectinae, Gelriae, Zut-
 phaniae et Transyluaniae; *Cap. XVIII.* Bra-
 bantiae, episcopatus Leodiensis, et comi-
 tatus Flandriae; *Cap. XIX.* Galliae siue Fran-
 ciae, *Cap. XX.* Angliae et Scotiae; *Cap.*
XXI. Hispaniae et Italiae; *Cap. XXII.* Ger-
 maniae, Prussiae, Poloniae, Hungariae,
 tam prolixè tamque accurate, ipsis editis
 harum gentium statutis, explicauit, vt otium
 nobis fecisse videatur.

§. CCXC.

Non minor est statutorum varietas circa
 successionem CONIUGVM. Sic 38) in Saxo-
 nia maritus adhuc est heres rerum mobi-
 lium vxoris, praeterquam vtensilium. STRYK.
de success. ab intest. Diss. IV. Cap. III. §. VIII.
sequ. salua tamen liberis legitima. RICHF.
de success. ab intest. Sect. IV. membr. II. n.
XXXIII. 39) Vxori, deficientibus liberis,
 triens; iisdem exstantibus, quarta bono-
 rum, collatis propriis, debetur. CARPZ.
Part. II. Const. XX. def. XVII. et XXIV. 40)

Successio
 coniugum
 variat quā
 maxime.

In ducatu Brunsvicensi et alibi passim, liberis non exstantibus, vniuersa bona capit superstes coniux. STRYK. *de success. ibid.* §. XVIII 41) In Marchia et alibi ex veteris communionis principiis superstes capit dimidiam bonorum communium, saluo tamen iure, sua bona, si ita visum esset repetendi. KOHL. et HOFFM. *ad Const. Ion. chimi I. Elect. et STRYK. ibid.* §. XIX. sequ.

§. CCXCI.

De ea qui
egeant:

Sed hic quoque finem vix effemus reperiri, si per omnia statuta ire vellemus. Eam quoque operam praeter SIM. VAN LEEVYVEN, CHR. RODENBURGIUM, STRYKIVM, MEVIVM, FR. ZYPAEVM occuparunt iam alii, et nos iam quaedam eius generis supra, vbi de dote aliisque lucris nuptialibus actum est, attigimus, quae hic repetere nolumus.

§. CCXCII.

Successio
fisci qualis
in Germa-
nia?

Denique 42) et in FISCI SVCCESIONE eadem fere omnia hodie obtinere obseruamus, quae supra ex legibus Germanorum antiquis obseruauimus. Huic enim 43) non modo hereditas vacans, deficientibus omnibus propinquis; sed et 44) in Saxonia res expeditoriae et vtenfiles cedunt, si desit agnatus, vel cognata, quibus illae ex lege debentur. CARPZ. *Part. III. Const. XXXVIII. def. XIII. num. V. 45)* Id quoque ex prisco iure patrio fere vbiq̄ue superest, quod fisci iura et ciuitates quaedam exercent, et in Saxonia quidem, quibus

De Successionibus ab intestato. 613
has est merum imperium, alibi, quibus
id ius vel privilegio, vel consuetudine et
diuturno usu, quaesitum est. *STRYL. ibid.*
§. I. et IX.

T I T. X.

*De Adquirenda vel omittenda bene-
ditate.*

§. CCXCIII.

QUUM adhuc de hereditate, tum pa- Transio-
ctis, tum testamentis, tum denique
lege delata, satis prolixè actum sit: supe-
rest, ut et de modis, quibus ea acquiri-
tur vel omittitur, itemque de natura he-
reditatis iam acquisitae, denique de ipso-
rum heredum obligatione, quaedam sub-
iiciamus.

§. CCXCIV.

HEREDUM NECESSARIORVM, SVORVM et NE- An Germa-
CESSARIORVM, ac VOLVNTARIORVM discrimen nis quidam
ignorasse maiores nostros, omnesque heredes fuerint he-
des in Germania fuisse voluntarios, tam redes ne-
certum, videtur, quam quod certissimum cessarii,
LEX sane *BYRG. tit. LXV.* liberis non mi- itemque
nus, quam aliis heredibus, indulget fa- sui et ne-
cultatem hereditatem paternam repudiandi: cessarii.

*Si qua mulier vidua filios habens, si et il-
la, et filii sui cessionem de bonis mariti, qui
defunctus est, fecerint, nullam ex debito
ipsius repetitionem, aut calumniam patiantur.*

Mub

Multo minus, quae de seruo, herede necessario commentum sunt iurisperiti Romani, moribus Germanorum vniquam visa sunt quadrare. *)

*) Quae ratio fuerit Romanis instituendi heredem necessarium, alibi exposuimus, nempe, ne ignominia adficiatur testator post mortem, si bona eius nomine distraherentur. Vid. *antiqu. nostr. Rom. Lib. I. tit. VI. §. XI.* At Germani vix videntur ignominia notasse heredes, quorum nomine bona vendebantur, sed eos, qui plus aeris alieni contraxerant, quam exsoluere possent. Et hinc institutio serui, tamquam heredis necessarii, vix profuisset in Germania ad euitandam ignominiam.

§. CCXCV.

Aditio
quando fieri
debetur
apud Germanos?

Quamuis vero Germani ignorarent heredes necessarios: non tamen dubium erat, quin liberi ipso iure heredes essent, adeoque nec apud Germanos his opus videretur aditione. Quod ad reliquos heredes attingit, illis intra annum et diem adeunda erat hereditas, in rebus mobilibus consistens: in immobilibus intra triginta annos, annum et diem: siquidem eo elapso tempore, heres mortuus iudicabatur, et nemine interim adeunte, fiscus hereditatem occupabat. *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXVIII. sequ.* Quod tamen *IVRE ALAMANNICO* aliter se habebat. Vnde idem *IVS PROV. d. art. XIX. Des reichs schatzkammer, und die schrvaben, mogen sich nimmer erschvveigen an ibrem angefallenen erb, dieuveil sie es bezett*

De Acquir. vel omittend. heredit. 615
bezeugen mogen. Quod repetitur etiam in
*LVRE PROV. ALAMANNICO. Cap. CCLXX. *)*

*) Hoc ius originem huius insignis privilegii refert ad Carolum M. *Diss. recht*, inquit SPECVLATOR, gab der konig Carle den Schvaben, das beschah bey den zeiten, da die Romer den pabst Leo hatten erblender, der vvas konigs Carls rechter bruder, darnach besass der konig Carle Rom, da fiel der hertzog Gerolt von Schvaben bey den ersten in Rom, vnd mit der Schvaben hulff gevahn der konig Carle Rom, vnd gesieget den Romern an. Sed nugas, vti solet, agit SPECVLATOR. Quis enim vumquam audiuit, Leonem Papam Caroli M. fratrem germanum fuisse? Et quis ignorat, Geroldum, Baioariae et Sueniae praefectum, anno DCCXCIX. in praelio cum Hungaris commisso occubuisse, adeoque sequente anno DCCC. non interesse potuisse expeditioni Romanae, qua Carolus M. Leonem restituit? Vid. REGIN. PRVM. ad ann. DCCXCIX. et sequ. HERM. CONTR. ad eund. ann.

§. CCXCVI.

Id vero veluti commune erat Germanorum principium, quod possessio hereditatis non adprehendenda esset sollempniter, sed ipso iure in heredem transfret. Quamvis enim leges veteres ea de re taceant: communem tamen hanc fuisse regulam: *le mort saisit le vif*, ostendit SIM. VAN LEEVVEN. cens. for. Lib. III. Cap. XIX. §. III. ex consuetudinibus Burgundicis, §. VIII. ex Britannicis, §. IX. ex Parisiensibus, §. XI. ex Burbonicis, §. XII. ex Pictaviensibus, Cap.

Possessio ipso iure transibat ad heredes apud Gallos.

XVIII.

XVIII. §. IV. ex Bruxellensibus, §. VI. ex Leodiensibus, §. VII. et IX. ex Flandricis. Et quis ignorat, de Galliae, Hispaniae, Italiae moribus id singulari, eoque laboriosissimo opere, demonstrasse ANDR. TIRACQUELLVM, et de Belgicis idem testari PETR. SVDEL. *iur. nouiss. Lib. II. Cap. XVIII. PEREZ. in tit. C. de editto. D. Hadr. soll. n. XL.*

§. CCXCVII.

Idem et moribus Germaniae obtinuit.

Nec minus id verum est de vniuersa Germania. Multis id iam demonstrauit SCHILTERVS *Exerc. XV. §. XIII. sequ. ex IVRE PROV. SAX. Lib. III. art. LXXXIII. et IVRE SVEV. Cap. CCXLV.* Sed maxime perspicuus est locus *IVRIS SAX. d. art. LXXXIII. VWas man einem mann oder vveibe giebet, das sollen sie drey tage besitzen. VWas sie aber mit clage erfordern, oder auff sie GEERBT ist, das durffen sie nicht besitzen. Vbi rationem reddit GLOSSA: Kombt einer also in eines dinges besitzung, ob ihm erb anstierbt. Dis gut hat er albereit in seinen geuehren, und besitzt es. Quum itaque iuris Germanici merito esse credatur, quidquid omnes originis Germanicae gentes commune habuerunt: (*Lib. I. §. XIV.*) recte sane, saltem de maioribus nostris, adfirmavit CARPZ. *Part. III. Const. IX. def. XXVII.* vniuersalem hanc esse gentium tantum non omnium consuetudinem.*

§. CCXCVIII.

Obligatio heredes v. ageritis

Adita hereditate, non erat dubium, quin

quin heres succederet in iura omnia et obligationes defuncti. Et iure quidem FRANCORVM initio soluebat aes alienum, quantumcumque illud esset, siue ei expungendo sufficerent bona, siue non sufficerent. Ita enim LEX RIPVAR. Tit. LXVII. §. I. Si quis moriens debitosus, aut testamenta venditionis, seu traditionis aliqua fecerit, si aut filias non reliquerit, quicumque de parentibus suis, quantum vnus solidus valet, in hereditatem acceperit, vel vveregildas eius, si interfectus fuisset, legitime obuenerit, omne debitum per ipsum solui iudicatur, et omne factum eius ideoneare student, aut culpam incurrat. Idque etiam apud BYRGVNDIONES iuris fuisse, non obscure prodit eorum LEX tit. LXV. §. II. Si certe praesumserint hereditatem, debitum facerum soluant.

apud Francos et Burgundiones.

§. CCXCIX.

At paullo benigniores fuere aliae gentes Germanicae. vvisigothi enim heredes non patiebantur onerari ultra vires hereditatis. LEX vvisig. Lib. VII. tit. V. §. VIII. Si vero post eius obitum eadem, quae praedicta est, fraus inueniri poterit, id, quod auctor spondit de re eius, aut heredes cum poena etiam scripturae *) compellendi sunt petenti persolvere. Aut si fortasse maior est auctoris sponso, vel poena per scripturam taxata, quam esse constat eius hereditatis, si nolunt heredes satisfacere pro auctore, de eo saltem, quod ex rebus eius possident, cogendi sunt caussidiso facere cessionem.

Restrictior apud vvisigothos.

*) Haec

*) Haec non solum pena conuentionalis est, quam ipsi contrahentes sibi inuicem stipulabantur, verum etiam, quam scripturae alicuius auctores iniungebant tertio, eam pactionem violaturo. e. g. *Si quis vero, quod futurum esse non credimus, huic voluntati nostrae pro quibuslibet conuentionibus aliquem de heredibus nostris, aut iudicium saeuina cupiditas, vel quaelibet persona obuius repetitor exstiterit, a conuentu omnium Christianorum, vel limitibus ecclesiarum extraneus, habeatur, et Iudae, traditoris Domini nostri Iesu Christi, perfruatur consortio. Insuper etiam inferat partibus ipsius monasterii, vel fratrum, ibidem consistentium, sociato quoque tam in actibus, quam in persequitione sacratissimo fisco, auri lib. tant. argenti pond. tant. et ne sic quidem, quod repetit, valeat euindicare.* FORM. LINDENER. XIII. Talia passim occurrunt non modo in MARCVLFI aliorumque formulis, verum etiam in vetustissimis diplomatibus, veluti apud MIR. *donat. piar. Cap. III. V. VI. VIII. dipl. Belg. Lib. I. Cap. XIX. XXIII. XXV. XXVII. XXXVIII. Lib. II. Cap. IV. donat. Belg. Lib. I. Cap. XX. XXIV. XXVI. XXXVI. Quin apud eundem donat. Lib. II. Cap. XXIX.* in charta Balduini, Comitis Hannoniae, scripta anno MLXXXIX. is, qui confirmationis decretum temerare praesumserit, iudicii seueritatem sentire iubetur, et experiri detrimentum centum librarum, si liber homo sit, non liber autem oculorum amissionem.

S. CCC.

Itemque apud Saxones.

Aequae benigni fuere SAXONES, qui et ipsi heredes non obligatos putabant ultra vires

res hereditatis: immo ne ex bonis quidem immobilibus nomen defuncti expungi iubebant, sed ex mobilibus tantum. **IUS PROV. SAX. Lib. I. Art. VI.** *VVer das erbe nimmt, der soll zu rechte die schuld gelten, *) als ferne das erbe vvahret, mit der fahrenden haab. (in editionibus vetustioribus: also vere, als dat erve vvaret an warnder haue.)* Immobilia enim ne inter vivos quidem alienare poterat possessor, sine heredum consensu: (**S. CLXII.**) adeoque nec aequum videbatur, vt onerarentur aere alieno, ab heredibus etiam insciis exsoluendo.

**) Immo et haec durissima conditio iniungitur eodem articulo VI. creditori, vt debitoris heredem, debiti ignarum, conuincat testimonio septuaginta duorum virorum, die alle schoppenbar frey, oder sonst ehelich geboren lente seyn. VWas aber einem mann vvisentlich ist, des darff mann ihn nicht erinuern mit gezeugen. Quam functionem de LXXII. testibus, tamquam Scripturae S. aduersam, reijcit GREGORIUS XI. in bulla art. X.*

S. CCCI.

Tantum ergo abest, vt aes alienum vltra vires hereditatis exsoluere tenerentur heredes, vt ne reliqua quidem facta defuncti praestare indistincte cogerentur, si in contractum non consensissent. Sic **1.)** venditioni stare non cogitur filius, multoque minus alius heres, si pater venditor ante traditionem decesserit. *Stierbt auch*

einer,

Apud quos nec facta omnia heredes tenebatur praestare.

einer, der sein gut einem andern auflassen soll, dessen sohn ist es nicht pflichtig aufzulassen, er habe es dann selber mit gelobet, oder burgen davor gesexzet: *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. X. nec 2) obligatio defuncti fideiussoris ad heredem transibat: VVEICHA, art. CXVII. nec 3) locationi standum erat, defuncto locatore. IVS PROV. SAX. Lib. III. Art. LXXVII. Multo minus ergo 4) heres soluebat, quod defunctus ex aliquo delicto debebat. **)

**) Et eo pertinent verba SPECVLATORIS Lib. I. Art. VI. Dieberey, raub, oder spiel-geld ist er, (der erbe,) nicht pflichtig zu gelten, noch keine dergleichen schuld, denn solche, der er nutz oder vviederstatlung empfangen hatte, oder da er vvare burge fur vvorden. Quod quodammodo refragatur c. 3. causs. 16. qu. 6. Cap. 5. X. de rapt. incend. Aliquando tamen rem aliter se habuisse, infra ostendemus.*

§. CCCII.

*Heres et a
in iura de-
functi sue-
cedebat.*

Vti vero heredes quodammodo obligationi defuncti stare tenebantur: ita et, quae defuncto quis debebat, iure exigebat heres, adeo vt ei et multa soluenda esset, quam vocabant *leudis, vverigeldum, compositionem. IVS ANGL. et VVERIN. Tit. VI. §. V. LEX ALAM. tit. IV. §. I. et alibi passim: quamuis in lege ANGLIORVM dubium sit, ipsene heres obligetur ad solutionem leudis, an eam multam a delinquente petere debeat. Clarius IVS ALAM. Cap. CCLIX.*

Stierbt

Stierbt ein mann, so ist man seinem erben schuldig, was man ihm gelten soll.

§. CCCIII.

A Saxonum tamen iure in quibusdam discrepare videtur ALAMANNICVM, quippe quod *Cap. CCLIV.* sine restrictione cauet: *V*er erbe nimmt, der soll auch tze recht die schuld gelten, die der tod mann gelten solt, die man vveiss. Attamen heredem fideiussoris non teneri ultra vires hereditatis, colligi posse videtur ex *Cap. CCCLVI.* Nec ignota debita ex istius iuris principiis probanda sunt *LXXII.* testibus, sed septem tantum. Der gult, der man nicht envvaiss, die sol der man ertzeugen auf den todten man selb siebende. Ex delicto quoque non teneri heredem, nec restituere diebheit, noch spiel, noch raub, noch vrucher: observatur *Capite CCLV.* quamvis et hic quasdam exceptiones adiungat SPECVLATOR, ex iure Romano, ut videtur, depromptas. *)

Iure Alam-
heres sol-
vit aes a-
lienum de-
functi.

*) Primo enim excipit casum, si defunctus fuerit conuictus, (quum iure civili sufficiat litem contestatam esse cum defuncto:) Ist aber ein schuld auf in ertzerger, an die, die ich yetzund genennet han, die ertzeugte schuld sollent die erben pussen dem chlager vnd dem richter. Deinde et tunc obligari dicitur heres, si rem huiusmodi cum defuncto absumserit, (iure Rom. si factus sit locupletior.) Hat er diess gut verzehrt mit den erben, sie sollen es gelten gar, aber haben sie das nicht genossen, vnd ist auf den todten nicht gezeuhet, sie gelten sein nicht.

Quam-

Quamuis haec verba in BERGERIANA non occurrant, in SCHANNATIANA Cap. CXIX. vero legantur quidem, sed haud paullo aliter, nempe ita: *Stirbt aber der, auf den dy clag da get, sein erben gelten vveder raubigs noch dervvbiggs gut in seiner gevvalt, oder sy habent dann erleich schuld daran, oder sy habent dann das vnrecht gut, mit den rechten verzerr, vnd das man auf sie behabet, als recht ist, so gelten sie es mit recht. Die erben gelten auch nicht vrucher, noch spiel.*

§. CCCIV.

Ereiusdem
facta praes-
tat.

Nec dubito, quin IVRE ALAM. obligatus fuerit heres ad facta defuncti praestanda, et contractus ab eo initos adimplendos. Nihil sane in eo reperi, simile IVRE SAXONICO. Contra Cap. CCCXXXIV. disertè ait SPECVLATOR: *Stierbt der mann, dem das gut also (pacht-vveiss) gelassen ist, sein erbe tritt an seine statt, vnd giebet davon, das iener gelten solt. Stierbt auch der herr, so gebe man seinen erben, das man dem herren geben solt. Et de fideiussorum heredibus idem ait Cap. CCCXXV. vnd vvelcher stierbt vnter den burgen, die erben sollen seinen theil fur ihn gelten, ohne seine leben, da gilt niemand von, dann sein selbs schulde.*

§. CCCV.

An neces-
sariu Ger-
manis fue-
rit benefi-
cium in-
uentarii?

Itaque non adeo necessaria, saltim iure Saxonico, fuisse videtur inventarii confessio, partim quod ipsa iura patria non obligabant heredem ultra vires hereditatis, adeoque hic non indigebat ad beneficium hoc consequendum confecto sollemni-

lemniter inuentario : SCHILT. Exerc. XXXVIII. §. CLI. partim quod, si lis de viribus hereditatis incideret, inuentarii vice esset repletorium, priuatim confectum, et iureiurando heredis confirmatum, (*eine eidliche Specification.*) Et hinc VVESENBECK. Consil. XIII. n. 24. ad id tantum vtilem esse ait confectioem sollemnem inuentarii, ne heres postea ad iusiurandum adigatur.

§. CCCVI.

Id vero singulare est, quod quemadmodum iure Romano heredes ante nouem dies, a morte defuncti elapsos, conueniri non poterant, *Nov. CXV. Cap. V.* vt eo commodius iusta facerent mortuo ; ita Germani, et maxime Saxones, iam inde ab antiquissimis temporibus *) inducias triginta dierum heredibus concesserint, intra quos nec conueniri ab vlllo, nec de erciscunda familia cogitare, nec quisquam in possessionem, praeterquam rerum seruandarum caussa, ire posset. *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XX. XXII. XXXIII. Lib. III. Art. XV. IVS PROV. ALAM. Cap. CCLXI. IVS LYBEC. Lib. II. Art. XXVII.*

Dierum triginta in Germania heredibus conceduntur induciae.

*) Primo enim iam *CAPITVLAR. Lib. VI. Cap. CXCVIII. edit. Baluz.* legimus : *Fideles pro defunctis amicorum et parentibus eorum ieiunia et oblationes triginta dies adimplere faciant* : ex quo loco simul intelligimus, cur triginta illi dies concessi sint heredibus, nimirum vt iusta haec fierent mortuis, et animabus, igne purgatorio excruciatas, heredum

dum precibus ac ieiuniis consuleretur. Deinde iam doctissimus HORNIVS *diss. de die tricesimo §. VI.* attulit locum insignem DITMARI *Merseb. Lib. V. p. 366.* edit. LEIBNIT, qui de caede Eccardi Marchionis agens: *Hermannus*, inquit, *accepta nece parentis improvisa, cum matre celeriter occurrit, patrisque corpus ingenti luctu suscipiens, in vrbe, quae Iena dicitur, sepeliri fecit. Peracto autem TRICESIMO DIE, domina Suonachilda ad Mœni proficiscitur cum filiis.*

§. CCCVII.

Heres receptis testamentis ex quasi contractu tenetur.

Ex quo testamentorum usum aliquem habere coeperunt Germani, eaque fere tantum pro animae remedio condere solitiunt: non dubitatum est, quin et ex quasi contractu aditionis tenerentur heredes ad ea exsoluenda, quae defuncto legare, vel alio quocumque modo relinquere placuisset. Plures, quae huc pertinent leges sunt in *CAPITVLAR. reg. Franc. veluti Lib. VII. §. CCXLVI. et sequ.* quibus hereditas iis, qui quid contra voluntatem defuncti fecissent, tamquam indignis eripi iubetur: nec non *LYDOV. PII Addit. III. Capitul. §. LV.* ubi cauet Imperator, *ut si heredes iussa testatoris non impleuerint, ab episcopo loci illius omnes res, quae his relictae sint, auferantur cum fructibus et ceteris emolumentis, ut vota defuncti impleantur. *)*

*) Nec dubium est, quin et iure nouo Almannico obstricti fuerint heredes, ut voluntati testatoris starent, quum et ab intestato succedentes tenerentur quaedam pro defuncti anima

anima ad pias causas dare, ceu patet ex *Cap. CCLXXXVII*. In Saxonia vero haec omnia cessasse, vel inde patet, quod testamenta et legata huiusmodi, ceu supra demonstrauimus, plane ignorarent.

§. CCCVIII.

Ex his ergo, quae diximus, fluunt axiomata: I. Heredes iure Germanico omnes sunt voluntarii. II. Hereditas non sollemni aditione, sed vel ipso iure, vel qualicumque facto acquiritur. III. Heres non obligatur ultra vires hereditatis, etiamsi non confecerit inuentarium. IV. Nec praestare tenetur omnia facta defuncti. V. Dierum triginta induciae hodie quoque heredibus multis locis conceduntur. intra quod tempus nec conueniri ab aliis, nec ipsi inter se familiae exercendae iudicio agere possunt.

Axiomata de adquirenda o-mittenda-ue hereditate.

§. CCCIX.

Quum ergo iure Germanico heredes omnes sint voluntarii: (§. CCCVIII, 1.) consequens est 1) ut quae ius Romanum de institutione serui vnici, ab obaerato domino, ad evitandam ignominiam facta, praecipit, §. I. 2. *Inst. qui et ex quib. caus. man.* ea hodiernis moribus non quadrent. THOMAS. *not. ad Inst. Lib. II. tit. XIX. p. 194.* 2) Ut inter beneficium abstinendi, liberis concessum, et repudiationem hereditatis, qua non nisi extranei utebantur, itemque 3) inter immixtionem suorum et pro herede gestionem extraneorum, vix vllum di-

Conclusiones de heredibus voluntariis et necessariis.

Scrimen sit. SIM. VAN LEEVVEN cens. forens. Part. I. Lib. III. Cap. X. n. XV.

§. CCCX.

De aditione hereditatis.

Quumque hereditas in Germania non sollemni aditione, sed qualicumque facto, adquiratur: (§. CCCVIII. 2) facile reddideris rationem, 4) cur in Saxonia, aliisque permultis Germaniae locis, ubi non ius Rom. moris patrii luminibus offecit, possessio in heredem ipso iure transire intelligatur. BEYER. *posit. ad tit. Dig. de adqu. vel omitt. her. §. II. sequ. 5.*) Cur hereditas non modo per procuratorem, speciali mandato instructum, recte adeatur: COLER. *Decis. CCII. n. VI. CARPZ. Lib. III. Resp. XI. n. X. et Part. I. Decis. XXIX. n. IV. FINCKELTHVS. Obs. CX. n. VIII. IX.* verum etiam 6) furioso illa adquiratur per aditionem curatoris: MEY. *Part. IV. Dec. CXII. VSVS MOD. Lib. XXIX. tit. II. §. V. 7)* Cur et non adita hereditas, modo eam repudiatam non constet, ad heredes transmittatur.*) COLOER. *decis. LXVIII. num. XII. sequ. RICHT. decis. LXVII. n. XXVI. CARPZ. Part. II. Const. XIV. Def. XV. n. II.*

*) Dissentiunt equidem HORNIVS *diff. de die tricesimo §. XXVIII.* eumque sequurus auctor *vs. mod. digest. §. VI.* Sed dum hic concedit, sollemnem hodie non requiri aditionem, sed qualemcumque declarationem sufficere: non multum a doctrina COLERI abicit eius sententia.

§. CCCXI.

Quemadmodum praeterea olim non adeo magnus erat inventarii, prout in iure Iustiniano describitur, usus, quia et sine eo heres ultra vires hereditatis non tenebatur: (§. CCCVIII, 3.) Ita 8) et hodie in inventario scribendo raro, vel numquam potius, adhibentur ritus, a Iustiniano praescripti. THOMAS. *not. ad instit. Lib. II. tit. XIX.* Quin, 9) quum eius vice sit designatio iureiurando firmata, illo raro admodum opus esse censetur, SCHILT. *Exerc. XXXVIII. §. CL.* maxime 10) in Saxonia, ubi ultra vires hereditatis heredes non tenentur, etiam si nullum confecerint inventarium. MATTH. COLER. *de process. exsequut. Part. I. Cap. X. n. CCCXXVII.* CARPZ. *Part. III. Const. XXXIII. Def. XVIII.*

De inventario eiusque beneficio.

§. CCCXII.

Heredem iure vetere Saxonico non praestititile omnia facta defuncti, supra observavimus. (§. CCCVIII, 4) Atque ita et recentiore aeuo iudicatum esse, testantur doctores Saxonici. Vid. COLER. *decis. VIII. n. XII.* Enimvero 11) in ipsa Saxonia postea pleraque huius generis novis legibus abrogata mutataque sunt, auctoribus iureconsultis, legum Romanarum, quam iuris patrii amantioribus, et vrgentibus ex l. 10. C. *locat*, eos ignorare viam veritatis, qui locationem conductionem, absque contractus ad heredes non transe,

De obligatione hereditatis.

existiment. Ex quo facile patet, 12) multo minus alibi, vbi sanctior est iuris Romani custodia, huius iuris vestigium aliquod superesse.

§. CCCXIII.

De die
tricesimo.

Denique tricesimum diem (*den dreyszigsten*) et hodie in re hereditaria passim religiose obseruari, singulari dissertatione *de die tricesimo* obseruauit CASP. HORNIVS, docuitque 13) intra hoc spatium, et quidem statim post mortem eius, qui hereditatem reliquit, obsignandas esse res mobiles, 14) curandum esse funus, et quidem a vidua, cum consilio heredum, vel ab aliis, quibus id officium incumbit: at 15) non prius, quam exacto hoc triginta dierum spatio, dimittendos famulos et ancillas, nec 16) in possessionem hereditatis eundum, et nec 17) creditoribus fas esse, heredes actione pulsare, nec 18) heredibus, aperire testamentum, vel 19) conficere inventarium, vel 20) familiam erciscere: Quamuis 21) quae poena imminet iis, qui intra tricesimum diem heredum quietem turbant, non inter omnes constet. Vid. HORN. *ibid.* §. L. *sequ.*

T I T. XL

De Iure pignoris.

§. CCCXIV.

SVperest quartum ius in re, puta **IUS PIGNORIS**, vbi non opus est, ea occupare, quae de constitutione pignorum dici poterant, quippe quae infra, vbi de contractu pignoris agendum fuerit, commodiorem locum inuenient: sed tantum de ipso pignoris iure, eiusque natura atque indole, itemque effectu, iam erit differendum.

Transitio
ad ius pi-
gnoris.

§. CCCXV.

Primo itaque omnium observasse sibi non nulli videntur, pignoris iure patrio eam esse indolem, vt non differat a dominio, quippe quod in creditorem omnino transferatur. Sed id saltim non in vniuersum verum esse, iam demonstravit IOANNES SCHILTER. *Exerc. XXXIII. §. IV.* Nos ex ipsis vetustis legibus, quae huc pertinent, more nostro paucis conlectabimur.

An pigno-
ris domi-
nium iure
Germ. ad
creditorem
transierit?

§. CCCXVI.

Primo itaque **IURE VVISIGOTHICO Lib. V. tit. VI. §. III.** is, qui pignus deposuit, dicitur *dominus*, verbis: *Vsq̄ue ad decem dies pignus saluum DOMINO suo reseruetur, ait eidem DOMINO, si in propinquo est,*

Negatur de
iure Vvisi-
gothico.

reporretur : Et §. IV. *Medietatem, quantum pignus valere DOMINO PIGNORIS constiterit, coactus impendat.* Quis vero dixerit, dominium transtulisse debitorem, *) quem ipsum lex DOMINUM pignoris diserte appellat?

*) Equidem *ibid.* §. II. cauetur, ut, si quis pignus alteri deposuerit pro aliquo debito, et illud ipse, qui deposuerit, furatus fuerit, is pro fure teneatur. Sed quis ignorat, id furtum possessionis esse, quod et ius Romanum agnoscit, §. 10. *Inst. de obl. quae ex del. l. 12.* §. 2. *l. 19.* §. pen. *l. 79. ff. de furt.* quum tamen ex illius principiis dominium in creditorem transferri, nemo unquam dixerit?

§. CCCXVII.

Nec non
de Ala-
mannico.

Ita et *IVS ALAM. tit. LXXXVI.* §. II. non modo dominum vocat debitorem, qui creditori pignus dedit, sed et damnum a re oppignorata datum refarciri iubet. Si autem DOMINVS voluntarie pignus dederit pro aliqua re alicui, et illud pignus, quod datum est, ibi aliquod damnum fecerit, DOMINVS qui dedit, damnum, quod factum est, simile ei restituat. Quis vero neget, dominum esse, qui damnum a re illa oppignorata datum refarcit?

§. CCCXVIII.

Et Frisico.

Sed et in *ADDET. LEG. FRIS. tit. IX.* §. I. similis occurrit dispositio. Censuit enim ibi *VVEEMARVS*: si quis in pignus susceperit aut servum, aut equum, et ille servus aliquod.

quod damnum ibi fecerit, hoc ad illum pertineat, CIVIS SERVVS EST, non ad illum, qui eum in pignus suscepit. Itaque et Frisiis feruus vel equus oppignoratus non erat creditoris, sed debitoris, isque et damnum ferebat, quod per rem istam oppignoratam accidisset.

§. CCCXIX.

In aliis gentium Germanicarum legibus rarius fit pignorum a creditore traditorum mentio: adeoque res omnis redit ad IVS PROV. SAXONICVM, quod aliquoties innuit, dominium rei oppignoratae transferri in creditorem. Nam *Lib. II. Art. XXIV.* ait SPECVLATOR. Ein ieglich man mag seines gutes vvol mit recht ANIG oder LOS VVRDEN, ob er es verkaufft, VERSETZT, oder auflasset, oder veriahret es gegen seinem lehnherren, oder ob es ihm vertheilet vviird zu landrecht, oder zu vvelcher vveisse ers abstehet, unbezwungen.

Adfirmatur de iure Saxónico, ex quo adfertur locus primus.

§. CCCXX.

Eiusdem fere sensus est locus alter IVR. Secundus: PROV. SAX. *Lib. II: Art. LX.* VVelcher man einem andern leihet sein pferd, oder kleider, oder andere fahrende habe, oder VERSETZT, oder zu vvelcher vveiff die aus seinen gewveren mit seinem villen kommt, verkaufft sie dann der, der sie in gewveren hat, oder versetzt er sie furbas, oder verspielt er sie, oder vviird ihm gestohlen, oder abgeraubet, jener, der sie diesem verliehen, oder versetzt hat,

hat, der mag daran keine forderung haben; sondern allein wieder den, dem er sie liehe oder versetzt.

§. CCCXXI.

Tertius .

Denique non aliter philosophatur SPECULATOR Lib. III. Art. V. vbi ait: Was man aber dem manne leihet oder EINSETZET, das soll er unverderbt wiederbringen, oder soll es gelten nach seinem wurden. Stierbt aber ein pferd, oder ein vieh in der VERSATZUNG, (ohn ienes schuld, der das vnter ihm hatte,) beuueiset er das und thar auch dazu schuueren, er gilt es ihm nicht, er hat aber sein geld verlohren, da es ihm vor versatzte stund, ihr gelubde stunde dann anders. Quum ergo ille, qui res suas oppignorat, eas aequae videatur alienasse, ac si eisdem vendidisset, (§. CCCXIX.) praetereaue debitori non competat ius eas res vindicandi a tertio, (§. CCCXX.) denique, vt hic ipse locus ostendit, casum ferat, debitum amittens pro pignore perduto: consequens sane est, vt dominium in creditorem translatum fuerit ex huius iuris principiis. *)

*) Aduersus haec varia comminiscuntur irreconsulti. Aliqui enim haec omnia tantum de equis et pecudibus oppignoratis intelligenda esse existimant, veluti ZOBEL. *Diff. Iur. Ciu. et Sax. Part. II. diff. XXXII. n. VI.* BERLICH. *Part. II. Concl. XXXIII. n. IV.* STRYK. *Vf. mod. Lib. XX. tit. I. §. V.* Sed his primus textus ex *Lib. II. tit. XXIV.* omnino obstat, quippe qui loquitur non de pecu-

pecudibus et rebus mobilibus, sed de illis, welche jemand auflasset. Quae resignatio sane fieri non solet, si tradendae res mobiles, sed si fundi traduntur. Nec satisfacit SCHILTERI interpretatio, qui Exerc. XXV. §. VI. haec eo tantum casu obrinuisse existimat, si pacto adiecto aliquis in alterum transtulisset dominium, idque colligit ex verbis: oder zu welcher weiff die aus seinen geverren mit seinem willen kommt. Sed praeterquam, quod haec verba pactum adiectum vix inuoluunt: ex loco postremo potius constat, secundum regulam iuris Saxonici in creditorem transisse dominium, exceptionem autem fecisse pacta adiecta. Quid enim aliud sibi volunt verba: Ihr gelubde stunde dann anders?

§. CCCXXII.

IVRE SVEVICO non adeo manifestum est, pignoris dominium transisse in creditorem. Nam Cap. CCXLVII. potius casum ferre dicitur debitor: Der ain pfant versetzt umb gut, v wird es verstolet, er muss es gelten. Et Cap. CCXLIII. damnium culpa datum praestare iubetur creditor: quae omnia argumento sunt luculentissimo, dominium penes debitorem mansisse. In eo tamen speculatori nostro cum REPROVIO omnia conveniunt, quod, pignore casu pereunte, creditor amittat ius crediti, nisi fideiussores habeat, qui ipsi solvant: Versetzt ain mann dem andern ain pfardt umb pfenning, und stirbt das in seiner gevalt, an sein schuld, das ist der gemain sod, er soll es ni-

Quid ius
Suevicum
ea de re
sanxerit.

*cht. gelten, er verlevuset aber sein pfenning, die er darauf gelihen hat. Hat aber er purgen darauf genommen, die sellent im mit recht sein pfenning gelten. **)

*) Eodem loco omnis pignoris usus adimitur creditori, et, si e. g. equo ille vel ad equitandum vel ad vehendum, colendumue agrum, usus sit, casum ferre iubetur, et, si damnum non passus sit equus, sex numos pro singulis milliaribus, sin deterior factus sit labore, damnum duplo resarcire iubetur. Additur tamen exceptio: *dann mit seinem vwillen, vnd mit seinem vrlaub*, vt pateat, apud Alamannos quoque accedere potuisse pactum antichreticum.

§. CCCXXIII.

Quid ex
formulis
et diplo-
matibus
colligen-
dum?

Attamen non nouum hoc fuisse Saxonum inuentum, sed ius antiquum, plerisque Germanis commune, aliis argumentis probari potest, nempe ex formulis et diplomatibus antiquis, quibus plerumque pignus ita constituitur, vt creditor, donec pecuniam creditam recipiat, dominio vtili gaudeat, fructusque omnes perinde, ac dominus, percipiat. Luculenter hoc iam probauit THOMASIVS EX MARCVLFI *adpend. Cap. L. FORM. SIRMOND. Cap. XII.* et charta Raimundi Comitis Paliarensis apud BALVZIVM *Tom. II. capitul. pag. 1551.* Nos iam addimus ex SCHANNATI *cod. probat. pag. 54.* diploma Henrici Imp. quo ea lege praedium Rodensleibam oppignorat Episcopo VVormatiensi *pro XX. libris puri auri, et CC. marcis argenti,*

vt

ut praedium illud libere et potestative in PROPRIETATEM haberet, donec pecunia illa fuerit reddita. Similes chartas Ludouici Bauari, Caroli IV. aliorumque dederunt alii, et in his IO. STRAVCH. de oppignor. Imp. Cap. X. §. XXXIII.

§. CCCXXIV.

Itaque vere dici potest, I. inter venditionem cum pacto de retrouendendo et pignus vix quidquam apud Germanos fuisse discriminis: ZAS. *consil.* XII. n. XI. VVESEN-BEC. *Cons.* II. n. CLI. ARVM. *Lib.* II. *Decis.* V. n. LXXIV. BESOLD. *thesaur. pract. voce pfandschilling pag.* 737. adeoque II. ea quae de pignore et pacto antichreseos iure Romano prodita sunt, moribus Germanorum vix quadrare. THOMAS. de *vju pract. dist. inter emt. vendit. cum pacto de retrouend. et contract. pignor.*

Axiomata.

§. CCCXXV.

Ex primo itaque axiome patet, I) cur Germani eum, qui praedium aliquod vel territorium iure pignoris tenet, non possessorem solum vocare soleant, (*den pfand-inhaber*) verum etiam dominum pignoris, (*den pfand-herrn.*) BESOLD. *thesaur. pract. ibid.* 2) Cur saepe feuda ita oppignorata sint, vt creditor a domino acciperet inuestituram, adeoque gauderet dominio vtili, id quod vocabant *ein pfand-lehn, geliebene satzung, lehens-satzung*: quin 3) creditor aliquando praedium sibi oppi-

Conclusio-
nes de iure
creditoris
in pignore.

gnoratum alicui in feudum offerret, cuius rei insignis exemplum ex veteri charta *) extulit 10. SCHILTER. *in comm. ad ius feud. Alam. pag. 378.*

*) In ea Henricus iunior, dynasta Ehrenbergensis, Ruperto Palatino offert in feudum den turn vnd das Backhus, das darane stet, vnd des Egils hus, vnd den alten stal der hinter des Egils hus lieget, das ihm herr Henrich der alte syn oheim H. zu Ehrenberg versetzt hatte, vnd ihm pfande stund. Horum ergo praediorum dominum directum agniturum se Rupertum Palatinum, promittit Henricus de Ehrenberg, er vvolle es zu lehen habin vnd halten von syme herrn den vorgeschrieben fursten, als syn ander gut, das er von im zu lehen habe, als lange, bis der vorgenante Henrich der alte syn oheim oder sin erbin dasselbe gut gelosent. Offerre autem alteri dominium directum non posse quemquam, nisi qui ipse dominium plenum habeat, tam expediti iuris est, vt probatione non indigeat. HERF. de feud. oblat. Pars. II. §. XII. sequ.

§. CCCXXVI.

De effecta
pignoris.

Ex eodem axioma reddideris rationem. 4.) cur creditores in territorio oppignorio exerceant pleraque regalia, adeoque 5.) et iura fisci, CONS. LL. ARG. Vol. 1. Conf. 1. quaest. I. non tamen 6.) ius reformandi: RESOLD. *ibid. pag. 737. LIMN. addit. ad ius publ. Tom. II. ad Lib. I. Cap. IX. pag. 132.* 7.) Cur aliquando et libera dispositio relicta sit creditori, possidenti pignus, donec.

nec illud ab oppignorante, eiusue hereditibus reueretur. *)

*) Protulit hanc in rem HERT. *de Superiorit. terrator. §. LXV.* chartam Ludouici Bauari, Imperatoris, qua anno MCCCXXXVI. Guilielmo, Comiti Iuliacensi, oppignorationem quorundam municipiorum firmavit, his verbis: *Volentes, ut tu tuique posteri et heredes pignora eadem sine impedimento tenere debeatis et pacifice possidere, ac de ipsis, et eorum fructibus et iuribus, sicut de aliis vestris bonis et rebus ordinare tam diu, quousque per nos et successores nostros fuerint absoluta: hoc duntaxat excepto, quod ea a nobis et imperio quocumque modo alienare in nullo unquam tempore valeatis.* Exstat hoc diploma integrum apud IO. IS. PONTAN. *hist. Gelr. Lib. VII. p. 223.*

§. CCCXXVII.

Deinde ex altero axioma intelliges, 8) *De iure creditoris fructus percipiendi.* *aut creditor et sine speciali pacto antichretico in Germania omnes fructus ex re oppignorata ceperit, et 9) ad reddendas rationes non fuerit obstrictus, quantumcumque eorum aestimatio vsurarum modum excederet, idque ius 20) et hodie usum habeat in reuisionibus castrorum et praediorum, antiquitus oppignoratorum, quamuis 21) vulgo Icti, iuris Romani principis aduerti, pignus illud iuris Germanicum venditione cum pacto de retrouendendo confundere soleant. *)* Vid. BOEHMER. *de diuerso pign. et hypoth. iure Cap. II. §. VI.*

*) Immo IO. STRAVCH. *de oppignor. imperis Cap.*

Cap. II. et XII. illam naturam pignoris Germanici explicare non veretur ex pacto fiducia, Romanis sollemni, de quo nuper cum adparatu binis dissertationibus egit v. c. FRANC. C. R. CONRADI. Quin existimat STRAUCHIUS, una cum codice Theodosiano hoc pactum innotescere coepisse gentibus Germanicis. Sed hanc sententiam iam profligavit THOMASIVS dissertatione paullo ante laudata, ex qua, quae huc pertinent novae dissertationis Strauchianae editioni p. 49. subiecit LAVR. ANDR. HAMBERGERVS. *Ien. MDCCXV.*

T I T. XII.

De Obligationibus, et primo quidem de pactis vel conventionibus generatim.

§. CCCXXVIII.

Obligatio
res quotu
plures a
pud Ro-
manos?

HActenus de iuribus in re, quantum fieri potuit, a nobis actum est. Progređiendum itaque ad IUS AD REM, quod ex OBLIGATIONE, tamquam ex fonte, promanat. Hinc nemo, credo, sibi persuadebit, distinctionem illam inter obligationes MIRE NATVRALES, MERE CIVILES ET MIXTAS, quae in iure civili Romanorum utramque paginam faciebat, etiam Germanis placuisse, quum hi causas illius differentiae procul habuerint, et praetorem, qui civilibus quibusdam obligationibus valorem atque effectum suum detraheret, numquam viderint in republica sua. *)

*) Ci-

*) *Ciuites* obligationes erant Romanis, quae quidem ex iure ciuili stricto oriebantur, sed ita erant comparatae, vt summum illud ius summa iniuria videretur. Hinc edictis suis his obligationibus veluti neruum incidabant praetores, qui sibi id negotii credebant datum, vt *ius ciuile* corrigerent propter *utilitatem publicam*. l. 7. §. 1. ff. de *instit. et iur.* Quod ad *naturales* attinet obligationes, iis ideo non semper adstitebant leges ciuiles, quia certam negotiis formam dederant: quam qui neglexissent, eos per lusorie egisse censebant. EM. MERILL. *Obs. Lib. VII. Cap. XXXIX.* Tam subtiliter vero non philosophabantur Germani, qui quamuis variis negotiis certam formam praescripserunt, non tamen ideo reiciebant obligationes naturales, ceu paulo post pactorum exemplo demonstrabimus.

§. CCCXXIX.

Contra, eosdem omnino agnouisse differentiam obligationum ex *CONVENTIONE* et *DELICTO* ortarum, nemo dubitauerit. *CONVENTIONES* iis vel *PRINCIPALES* erant, vel *ACCESSORIAE*: *principales* vel *BENEFICAE*, vel *ONEROSAE*, onerosae denique vel de *RE CERTA*, vel de *LVCRO INCERTO* inibantur. Ita enim ex usu iuris Germanici optime diuidi posse obligationes, recte obseruauit THOMASIVS *not. ad Instit. pag. 211.* Hic primum de *CONVENTIONIBVS* erit dicendi locus.

Quotuplices apud Germanos.

§. CCCXXX.

Romanos porro permagnum statuisse discrimen inter *PACTA* et *CONTRACTVS*, illaque in *NYDA* et *NON NYDA*, haec iterum in *LE-*

GITIMA,

An Germani inter pacta nuda et non nuda discrimen.

GERMANIA, PRAETORIA ET ADIECTA dispescere consueuisse, etiam dupondii sciunt. At Germani hoc discrimen plane ignorabant, pactisque omnibus, modo deliberato animo essent inita, non minorem obligandi vim attribuebant, quam Romani contractibus suis, quantacumque sollemnitate perfectis.

§. CCCXXXI.

Forum fides in pactis seruandis :

Miratur hanc Germanorum fidem, quippe Romae inauditam, TACIVS *de morib. Germ. Cap. XXIV.* ubi, quum retulisset, Germanos, aleae studiosissimos, deficientibus omnibus, extremo ac nouissimo iactu de libertate et de corpore contendere, statim subiicit: *Victus voluntariam seruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robustior, adligari se ac vinciri patitur. Ea est in re praua *) peruicacia: ipsi FIDEM vocant.* Adeo enim turpe videbatur Germanis, qui, nullos mortalium armis aut fide ante se esse, gloriabantur, teste TACITO *Annal. Lib. XIII. Cap. LIV.* pacti qualiscumque religionem violare, vt cum perpetua infamia conitutum huiusmodi perfidiam existimarent. (*Lib. I. §. CCCXCVII.*)

*) Rem prauam vocat aleam ex principiis iuris Romani. l. 1. ff. de aleator. Vnde et HORATIO *Carm. Lib. III. od. XXIV. v. 59.* hic ludus vocatur *retita legibus alea.* vid. PETR. PANTOIA DE AYALA. *Comment. ad tit. D. et C. de aleat. Tom. IV. Thesaur. Iur.* At omnes gentes, orientales et septentrionales, maximi faciebant aleam, tamquam
ad

De Obligation. et primo de pactis, cœ. 641
ad exercendum ingenium fallendumque tem-
pus inprimis comparatam. Vid. v. c. IVST
CHRIST. DIETHM. *comment. ad Tacitum. de*
mor. Germ. p. 143. sequ.

§. CCCXXXII.

Quamvis vero illam in seruandis pro-
missis religionem perpetua cum Romanis
consuetudine exuisse paullatim videantur eae
salim gentes, quae sibi in Romanorum
provinciis novas sedes quaesuerant, *) ac
proinde ob perfidiam et in promissis in-
constantiam male audiant Sueui, qui in
Hispaniam migrarant, IDAC. *chron. Olymp.*
CCCXI. VVisigothi, SALVIAN. *de gubern.*
Dei Lib. VII. ac denique Franci: SALVIAN.
ibid. Lib. IV. et Lib. VII. PROCOP. *de bello*
Goth. Lib. II. et EVMEN. *panegy. Cap. XI.*
omnium tamen gentium Germanicarum le-
ges fidem in pactis vel maxime sanctam
esse iubent atque inuiolabilem, quamvis ea
vel in scripturam referri, vel alio sollemni
ritu firmari vellent.

An a pri-
sca illa fi-
de paulla-
tim desci-
verint?

*) Equidem haec PROCOPII, SALVIANI, IDA-
CII EVMENII testimonia odio in Germanos
tribuit HERT. *notst. vet. Germ. pop. Part.*
III. Cap. I. §. V. p. 110. et notst. regn.
Franc. Cap. III. §. XXIV. p. 302. Sed fieri
potuit, ut toties a Romanis decepti Ger-
mani hostes demum suis artibus adgredi non
dubitarint. Fateor tamen, HERTII sententiam
non parum probabilem fieri: si considere-
mus, ipsos Imperatores Romanos ad saecu-
lum tertium vsque nullis gentibus corporis
sui custodiam libentius credidisse, quam
Germanis. Exempla Caracallae, et Maximae

642 *Elem. Iur. Germ. Lib. II. Tit. XII.*
ac Balbini, Caesarum, exstant apud HERO-
DIAN. *Histor. Lib. IV. Cap. VII. et Lib. VIII.*
Cap. VII. et IVL. CAPITOLIN. Max. et Bal-
bin. Cap. XIII.

§. CCCXXIII.

Leges VII.
igothorū
de palis.

IVRE VVISIGOTHICO omnia pacta valebant,
quae in scripturam fuerant redacta, dum-
modo in his expressus esset annus et dies,
signaque paciscentium, vel testium, acces-
sissent: *Lib. II. Tit. V. §. I. II. III.* Sane
ab eiusmodi pacto ne filio quidem vel he-
redi resilire fas erat, quippe poenam scri-
pturae insertam (§. CCXCIX. *) soluturo, si
contra defuncti promissum quidquam agere
ausus esset. *ibid. §. V. et VIII.* Nec tamen
rata erant pacta feruorum, sine iussu do-
minorum inita, *ibid. §. VI.* itemque mino-
rum, *ibid. §. XI.* vi et metu coactorum
ibid. §. IX. multoque minus de rebus tur-
pibus vlla pactio rata habebatur. *ibid.*
§. VII.

§. CCCXXXIV.

Itemque
Boioario-
rum.

Similia fere legimus in LEGE BAIUVAR.
tit. XV. Cap. XIII. Pacta vel placita, quae
per scripturam quamcumque facta sunt, vel
per testes denominatos tres, vel amplius,
dummodo in his dies et annus sit evidenter
expressus, immutare nulla ratione permitti-
mus. Itaque in eo vtrisque conuenit, quod
pacta quaelibet valeant, modo 1) in scri-
pturam redacta sint, 2) expresso simul an-
no et die, quod et LEX LANGOB. *Lib. III.*

tit.

De Obligation. et primo de pactis, cet. 643
tit. XXXVIII. §. vn. in omnibus scripturis
requirit, 3) et testes saltem tres adhibue-
runt paciscentes.

§. CCCXXXV.

Solebant et aliis ritibus uti, veluti obla-
ta manu, vel digito erecto, itemque sti-
pulis e manu eiectis. CAPITVL. Lib. VI. §.
CCLXXXV. edit. Lindenbr. *Profitemur omnes,*
stipulas dextris in manibus tenentes, easque
propriis e manibus eiicientes, coram Deo et an-
gelis eius, nec talia facere, nec facere vo-
lentibus consentire. ADELBOLD. vit. Henrici S.
Cap. XI. *Manus singuli per ordinem reddunt,*
redditis manibus fidem suam per sacramenta
promittunt. *) LINDENBROG. priuileg. Hamb.
XXXIII. *Ab ipso Gerardo per DIGITORVM EX-*
TENSIONEM promissionem confirmationis acce-
pit. Et quibusdam interiectis: Mater ex LE-
GE SAXONVM donationem eius ore laudauit, et
DIGITO confirmauit. Item insequente priuile-
gio XXXIV. G. confirmationem DIGITO, ut
mos est Saxonibus, fecit.

Ritus paci-
scentium.

*) Manus dextra semper fidei symbolum vi-
sum est gentibus fere omnibus, ceu per in-
ductionem, quam vocant, ostendit v. C. EV.
OTTO iurispr. symb. Exerc. II. Cap. X. p. 186.
vbi inter alia obseruat, apud Francos dexte-
ram pro foederibus posuisse HINC MARVM de
ord. palat. Cap. XXX. dexteras datas atque
acceptas memorari apud GVIL. TYR. Lib.
XIX. Cap. XVI. et in ANNAL. FULD. ad ann.
DCCLXIX. in praestandis homagiis subdi-
tos et vasallos dominis data dextra fidem
pro-

644 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. XII.*
 promississe: REGINO *ad ann. DCCCLXXXIV.*
et DCCCLXXXIX. quin ipsa promissa in-
 de saepe vocari *manufirmationes*: CAPITVL.
Lib. VI. Cap. CCXXVIII. et *fidem, perma-*
num datam, in diplomate Ludouici Crassi
 A. MCXXXVIII. Add. HERING. *de fideiuss.*
cap. XI. n. CLXIV. sequ.

§. CCCXXXVI.

Mi postea
 non visi
 sunt neces-
 sarii.

At paulatim ipsis Germanis quodammo-
 do sorduic anxia illa rituum religio, *)
 praeterquam quod plebs nihil temere sine
 dextrae oblatione promitteret, et ipsa pru-
 dentia suaderet, vt nullum temere pactum
 de re maioris momenti iniretur, cuius le-
 ges litteris non consignarent, in perpe-
 tuam rei memoriam. Attamen, et omissa
 hac cautione, obligabant promissa quaeuis
 animo deliberato facta, quamuis tunc, si
 apud acta quis promississet, probatio esset
 facilior, sin priuatim, promissor, praestito
 iureiurando, liberaretur.

*) Attamen reliquiae quaedam etiam stipula-
 rum adhibitarum supersunt in IVRE PROV.
 HENNEB. P. II. tit. X. Art. I. §. III. *Alle*
verzigt, vermachniß vnd vbergab, an vn-
serm land-gericht mit mund vnd halm vber-
geben. Vid. SCHILT. Exerc. VIII. §. V. p. 255.

§. CCCXXXVII.

Dispositio
 iuris Sax.
 et Alam.
 de pactis.

Pertinet hunc locus IVRIS PROV. SAX. *Lib. I.*
Art. VII. VVer etwas borget, oder GELO-
RET, der soll es gelten, vnd was er thut,
das soll er stetz halten. VWill er es aber lau-
gnen darnach, er eruehret sich des mit sei-

nenne

nem eyde, vvo er es vor gericht nicht gethan hat. Vvas er aber vor gericht thut, da soll der mann nicht umb schvveren. Denn das uberzeuget ihn der sachvvaltige vvol mit zuveyen andern mannen, vnd der richter soll der dritte seyn. Quae iildem paene verbis repetuntur in SPECVLO SVEV. Cap. CCLIX. Et eo quidem pertinere veteres iuris Germanici paroemias: Ein vvoort, ein vvoort, ein mann, ein mann, itemque: Zusagen macht schuld, obseruat HERT. paroem. iur. Lib. I. paroem. VIII.

§. CCCXXXVIII.

Species pactorum est TRANSACTIO, quippe qua res dubia vtriusque litigantis consensu, dato aliquo vel retento, vel promisso, deciditur. Eadem ergo omnia hic erant ac in reliquis pactis, nisi quod de nullo crimine, cui per leges poena, vel capitalis, vel corporis adflictiva imminerebat, transigere quemquam salua existimatione*) pateretur ius Germanicum. Hinc infames habentur, die diberey vnd raub sühnen, itemque, die ihren leib, oder haut vnd haar ledigen mit gelde. IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. XXXVII, et LXV. Lib. II. Art. XIII. IVS SVEV. Cap. CCCCX.

Quid haec iura de transactionibus sanciant?

*) Et hoc ipso differt ius Germanicum a Romano, non eo, quod hoc iure licita fuerit de omni crimine transactio, praeterquam de adulterio, ceu sibi persuader ZOBEL. in diff. iur. civ. et Sax. P. IV. diff. XXXIV. p. m. 697. Licita erat iure Romano de delictis

licitis priuatis transactio, sed transgens infamia notabatur, tamquam delictum famosum haut obscure confessus. At de crimine publico illicita erat transactio, nec tamen qui transfegerat de capitali, pro confesso et infami habebatur, quod ignoscendum videretur illi, qui sanguinem suum qualiterqualiter redemisset: vti rem omnem accuratissime exposuit GER. NOODT. *in Dioclet. et Maximiano Augg. Cap. V. sequ.* At Germani nullum hic discrimen statuebant inter delicta priuata et publica, sed omnes, qui super delicto famoso transfegerant, notabant infamia, si ipsa poena, quam redemerant, cum infamia esset coniuncta.

§. CCCXXXIX.

An captiuorum promissa fuerint obligatoria?

Erant porro et iure Germanico, qui nec pacisci nec transigere possent. Id patet exemplo captiui, qui non tenebatur ex promisso suo, quod in vinculis fecerat, prae-terquam si dimissus promississet, se rediturum in carcerem, vel, si λύτρω oblato, liberationem obtinuisset. Hoc enim praestare tenebatur, modo iusto bello captus esset. Sin iniuste captus esset, promissum omne, tanquam vi metuque extortum, euandum videbatur. *IVS PROV. SAX. Lib. III. Cap. XLI. SPEC. SVEV. Cap. CCCXLIII.**)

*) Rem paullo prolixius exponit SPECVLATOR SVEVVS, quam SAXO. Hic tantum facta et promissa captiui inualida pronunciat; ille et iusiurandum eiusdem non magis ratum esse statuit. Hic generatim de promissis captiuorum loquitur: ille regulam restringit ad eos, qui iniuste capti sint. Hic vnumquemque iniuria captum ipso iure ab obligatione liberari

rari existimat, modo iuret, se coactum promississe, (*mag ers vollbringen auf den heiligen, dass er ihn vntrenlich dazu gezwungen hab:*) ille praeterea exigit, ut iureiurando solvatur a iudice. Merentur capita ista tota inter se conferri, simulque consuli per illustri DANCKELMANNI *dissertatio de pactis et mandatis Principis captivi.*

§. CCCXL.

Itaque pacta apud Germanos semper actionem non minus, quam exceptionem, produxerunt, nisi vel personae paciscentes tales essent, ut sese obligare non possent, vel ex ipso negotio adpareret, eos non ex animi sententia, sed ioco, vel, ut TRAIANVS l. 24. ff. de milit. testam. loquitur, ut plerumque sermonibus fieri solet, aliquid promississe. Eo enim pertinet nouissima iuris paroemia: *Ehrenvorte binden nicht.* Qua ipsa nihil aliud exprimere voluerunt maiores, quam quod monet iureconsultus l. 19. §. 3. ff. de aedil. edict. *Ea solum promissa admittenda sunt, quaecumque sic dicuntur, ut praestentur, non ut iactentur.* Vid. HERT. *paroem. iur. Lib. 1. par. X. pag. 411.*

Effectus
pactorū in
Germania?

§. CCCXLI.

Ex his ergo fluunt axiomata: I. quia Germani in doctrina de pactis semper iuris naturalis ac gentium simplicitatem ob oculos habuerint: ea omnia, quae ex illis principiis adoptarunt Icti Romani, etiam in Germania non posse non recepta esse:

Axiomata
de pactis et
transactio-
nibus.

THOMAS. *not. ad tit. D. de pact. pag. 61. II.* quaecumque vero iurisprudētia Romanae circa hanc doctrinam propria fuerunt, ea et hodie apud nos non magis vſu valere, quam olim, quum iuris Romani subtilitates plane exfularent e Germania. III. Idemque etiam de transactione eſſe obſervandum. THOMAS. *ibid. p. 65.*

§. CCCXLII.

In Germania etiam non paciſcuntur impubes, minores, filiifam.

Quum itaque, quae iureconſulti ex principiis iuris naturae ac gentium adoptarunt, etiam in Germania non poſſint non recepta eſſe: (§. CCXLI, 1.) conſequens eſt, 1) vt et apud nos paciſci poſſint, qui poſſunt conſentire, et de rebus ſuis diſponere, non autem 2) impubes, vel minores ſine tutorum auctoritate vel conſenſu, nec 3) filiifamilias ſine parentum iuſſu, quamvis 4) in Germania ſaepe contingat, vt inter ipſos parentes et liberos, nulla licet praevia emancipatione, *) pacta inſerantur, dummodo minorennibus conſtituantur tutores, daturi operam, ne quid liberi detrimenti capiant. Vid. BEYER. *ſpec. iur. Germ. Lib. I. Cap. XXVI. §. XLI. ſequ.*

*) Equidem, teſte eodem BEYERO *ibid. §. XLVII.* quidam obiiciunt, liberos eo ipſo, dum pater cum iis paciſcatur, iſſue donet, tacite emancipari: ſed falſo id adfirmari ipſe inde probat, quod pater facta huiusmodi donatione, vſumfructum in bonis liberorum adventitiis nihilominus retineat. Nos addimus, iam inde ab antiquiſſimis vſque tem-

pori-

poribus parentes in Germania, si liberos, oblata bonorum parte, separassent, adhuc ganisos esse tutela fructuaria, id est, ipsa potestate patria iuris Germanici. (*Lib. I. §. CLXVI.*) *IVS SAX. PROV. Lib. I. Ars. XI.*

§. CCCXLIII.

Sic recte quoque dixeris, 5) ne hodie quidem valere pacta, ex quibus promissor alteri ius competere noluit, *LEYSER. medit. Spec. XL. §. II. et III. nec 6)* quibus nihil certi definitur. *l. 17. C. mand. LEYSER. ibid. §. I. 7)* Interpretationem pactorum et nostris temporibus fieri oportere aduersus eum, qui clarius loqui debuisset: *l. 99. pr. ff. de verb. oblig.* et quae sunt huius generis conclusiones aliae. Neque tamen 8) inde consequi arbitramur, ut tituli digestorum de pactis insignem esse usum in foris Germaniae, contendamus, quum haec sint conclusiones iuris naturae et gentium, quas Germani procul dubio probarunt, antequam vel fama iuris Romani ad eos peruenisset.

Nec valent pacta imperfecta.

§. CCCXLIV.

Quum contra, quae propria Romanis fuerunt, Germanis in hac doctrina se nunquam probarint: (§. CCXLI, 2.) facile patet, 9) hodie ex omni pacto deliberato dari et actionem, et exceptionem. *STRYK. vs. modern. Lib. II. tit. XIV. §. III. 10)* Nihil interesse inter pacta nuda, et non nuda, itemque 11) inter legitima, praeto-

Valent tamen et nuda, et non nuda, nec in contractibus innominatis locus est poenitentiae.

ria, et adiecta contractibus : 12) quin et, quod ad hæc attinet, parum referre, strictine iuris, an bonae fidei contractibus ; item in continenti, an ex intervallo, accesserint. STRYK. *ibid.* §. IV. 13) Eandem, quod ad effectum, naturam esse pactorum et contractuum, itemque 14) contractuum nominatorum et innominatorum : maxime quum 15) præcipua, quae inter hos illosque contractus olim intercessit, differentia, nempe quod in illis sit locus poenitentiae, *l. 1. §. 4. ff. de rer. permut. l. 4. C. eod. l. 5. ff. de condit. caus. dat. in his non sit, l. 5. C. de obl. et act. hodie omnino cesset. **) STRYK. *ibid.* §. V.

*) Dissentiunt equidem HAHN. *ad Wesenb. zit. praeser. verb. n. II.* et CARPZ. *Part. II. Const. XXXIII. Def. XXIII.* Sed quum iure Romano, qui dederat, alterum ex contractu reali; is vero, qui ex sua parte contractum nondum adimpleverat, alterum ex pacto tantum nudo obligatum haberet, atque hæc vera ac genuina causa esset, quomobrem alter non abscisse teneretur: recte collegit STRYK. *ibid.* §. V. *et de cautel. contr. Sect. III. Cap. V. §. IV. sequ.* quia stipulatio, contractui innominato addita, olim excluderet poenitentiam, *l. 3. C. de rer. perm.* omnino hodie eandem et pacti esse oportere efficientiam, quippe quam apud nos vim stipulationis habere, ipse fateatur CARPZOV. *Part. II. Const. XIX. Defin. XVII.*

§. CCCXLV.

Contractus
omnes esse
consensua-

Idem laudatissimus STRYKIUS *vs. mod. ibid.*
§. VII.

§. VII. adfirmare non dubitat, 16) hodie etiam differentiam non modo inter pacta et contractus, verum etiam 17) inter contractus reales, verbales, et consensuales, (litteralem enim singularem et secretam a reliquis contractibus naturam habere, sollicite monet,) nihil esse differentiae: sed 18) omnes contractus esse consensuales, quamvis 19) reales omnino solo consensu non perficiantur. *)

les et a pa-
ctis non
differre.

*) Haec bene monet STRYKIVS. Quamvis enim recte contendat, pactum etiam de mutuando commodandoue apud Germanos producere actionem: THOMAS. *not. ad pand. L. II. tit. XIV*: non tamen illae actiones sunt ex mutuo vel commodato, quale nondum est contractum, sed ex pacto vel promisso. Praeterea non semper competit actio ex pacto de contractu reali in posterum ineundo, sed tantum, si actor, sua interesse, ostendat, contractum illum perfici. Quis enim actionem natam esse dixerit Sempronio, apud quem Titius depositurum se gemmas, vel cui se hic negotium mandaturum, promiserit? Recte ergo STRYKIVS *ibid. p. 276. Vbi-que suppono, interesse alterius necessarium verti in implemento pacti, alioquin, cessante interesse, poenitentiae locus est in omni contractu, quum exceptio, tua non interest, omnem agentem repellat.*

§. CCCXLVI.

Sic et ex eadem pactorum natura pro-
aluo fluo consecretarium, 20) pacta liberato-
ratoria, vel de non petendo, iure Germa-
nico non ope exceptionis tollere obliga-
tio.

De pactis
liberato-
riis et ob-
ligationi-
bus facti.

ziones, quemadmodum iure Romano: §. 3. *Inst. de except. l. 27. §. 2. ff. de pact.* sed ipso iure. STRYK. *ibid.* §. IX. 21) Non convenire isti pactorum in Germania indoli sententiam eiusdem viri doctissimi, *) existimantis, (*ibid.* §. X.) eum qui factum promisit, iure etiam Germanico liberari, offerendo id, quod interest, adeoque 22) veriorum esse sententiam eorum, qui huius regulæ apud nos vllum vsum esse, negant, veluti, quos ipse STRYKIVS laudat, GROENEVEGII *de legib. abrog. ad l. 13. §. 1. de re iud.* CHRISTINAEE *Vol. I. Dec. CCCXXIII. n. VIII.* SCHILTERI *Exerc. VIII. thes. II.*

*) Ratio STRYKII est, quod etiam si iure Romano stipulatio accessisset promissioni facti, promittens tamen ad præstandum abscisse factum non fuerit obstrictus: *l. 13. §. 1. ff. de re iud. l. 114. ff. de verb. obl.* non autem maior in Germania efficacia tribuenda sit pacto, quam apud Romanos stipulationi. Sed præterquam, quod non absurdum sit, gentem aliquam pacto nudo plus efficaciae tribuere, quam Romanos stipulationibus: iam ab aliis demonstratum est, hanc regulam ne in iure quidem Romano reperire præsidium. CVIAC. *ad l. 71. ff. de verb. obl.* CORAS. *Miscell. II. 3.* HUBER. *prael. ad tit. Inst. de verb. obl. §. V.* THOMAS. *diss. sing. an qui fact. promittit, liberetur, præstando id quod interest?*

§. CCCXLVII.

An liceat alteri stipulari?

Ex quibus etiam 23) quaestio decidi potest, an quis iure Germanico alteri, etiam cuius

cuius iuri non sit subiectus, stipulari possit, quamvis eius speciatim non interfit? Recte id adfirmant MEVIUS, COITMANNVS, VVISSENBACHIUS, CHRISTINAEVS, GROENEVVEGEN, et, qui hos omnes laudat, STRYKIVS *ibid.* §. XII. Neque enim vlla ratio est, cur non alterius negotium et stipulando gerere possim, et cur promittens non teneatur ex stipulatione mea, quam alter, cui stipulatus sum, ratam habuit. 24) Neminem vero alterum promissione sua obstringere posse, tam est ipsi rectae rationi consentaneum, ut, ius hoc in Germania etiam vigere, nemo sanus sit negaturus. *)

*) Quod tamen omnino his limitibus circumscribendum est, ut valeat promissum pro alio factum, si illi vel factum proprium implicetur, veluti si quis fidem dederit, securaturum, omnemque adhibiturum operam, ut alter quid faciat praestetue, vel si indemnitate poenamue promiserit, quale fuit promissum Mauricii, Saxonis, et Ioachimi, Brandenburgici, Electorum, Philippum, Hassiae Landgrauium a Carolo V. non in custodia habitum iri, sub poena promittentium. Quod promissum deinde satis amare exegerunt filii Landgrauii, quamvis promittentes pacti religione soluisset Carolus V. Imp. *THVAN. hist. Lib. VI. ad ann. MDL.* Nec dubitare fas est, quin valeat huiusmodi promissum, si, qui quid praestiturus facturussue est, sub alterius potestate imperioe sit ita constitutus, ut in solo obsequio ipsi gloria relicta esse videatur. Ex instituto ea de re egit HERT. *diff. de obligat. alterum daturum facturumue. Vol. 1. opusc. Tomo III. p. 366.*

§. CCCXLVIII.

Qualis a-
pud Ger-
manos sit
transactio?

Ex tertio axioma (S. CCXLI, 3.) col-
ligimus, 24) verissimum esse, quod docuit
TABOR *ad Barboſæ axiom. Lib. XVIII. Cap.*
XXV. ax. XIV. eam transactionem, quae
valere non possit tamquam transactio, pos-
se tamen tamquam pactum valere, adeo-
que, 25) de quibus rebus honeste paci-
ſcamur, de iis et transigere hodie licere,
immo 26) ne id quidem iure Germanico
exigi, vt negotium, de quo transigamus,
ratione iuris incertum sit, sed sufficere lu-
bricum euentus. THOMAS. *not. ad tit. pand.*
de transact. p. 65. sequ.

§. CCCXLIX.

An liceat
transigere
super re
iudicata,
testamento
relictis, ali-
mentis.

Itaque hodie 27) tamquam pactionem
valere transactionem super re iudicata, ip-
se non plane difficeretur STRYK. *vs. mod. Lib.*
II. tit. XV. multoque minus 28) dubitari
poterit de transactione super rebus testa-
mento relictis, nondum inspectis tabulis,
inita, quum tantum ex male intellecta *l. 6.*
ff. de transaction. collegerint doctores, hu-
iusmodi transactionem iure Romano fuisse
prohibitam. GER. NOODT. *in Iul. Paull. Cap.*
VII. pagina. 578. et de pact. et transact. Cap.
*XVII. pag. 535. Tom. I. Op. **) Nec 29)
transactionem super alimentis refragari di-
xeris analogiae iuris Germanici, quum eam
et in Belgio, et in vniuersa fere Gallia,
validam esse, semper iudicatum sit. GROENE-
VVEG. *ad l. 8. C. de transact. AUTEVMM. cens.*

iur.

iur. Gall. ad l. 8. h. t. At fatendum tamen est, 30) orationem D. Marci de transactione super alimentis futuris, testamento relicta, tam esse aequam, ut ea se merito commendauerit Germanis, adeoque non esse dubitandum, quin, obueniens casu, secundum illa sit pronunciandum. Exemplum adfert MENCEN. *theor. et prax. Dig. Lib. II. tit. XV. §. IX.*

*) Eandem sententiam non modo olim CIVI-
CIVS, AEMIL. FERRETUS, BALDVINUS, sed et
nostris temporibus iurisperiti eximii de-
fenderunt, veluti illustrissimus SAM. DE COC-
CEI. *iur. controu. Lib. II. tit. XV. quaest. V.*
ANT. SCHULT. *diff. singulari*, HIER. GUNDL.
cum dissert. singulari, tum altera, quam *sin-*
gularia de transactionibus inscripsit §. XX.
sequ. ubi et ea expendit, quae erudite, uti
solet, huic sententiae opposuit vir amplissi-
mus, mihiq; dum Franquerae docui, ami-
cissimus, ZACH. HUBERUS *cas. enucl.*
quaest. XVI.

§. CCCL.

Ex eodem axioma colligas, 31) iure Germanico vix locum habituras transactio-
nes super criminibus capitalibus, et non
capitalibus, quas ipsa respublica apud nos
vindicat, nisi quod 32) abolitiones crimi-
num, quales hodie aliquando fiunt, data
certa pecuniae summa, aliquid transactio-
ni simile habeant. *) 33) De priuatis qui-
dem delictis, qualia hodie sunt damnum
iniuria datum et iniuria, transigi posse,
quod ad priuatam satisfactionem attinet,

An super
criminibus?

non autem 34) hanc pactionem impedire
 feueritatem disciplinae publicae, et 35)
 transigentem vix euitaturum sinistram exi-
 stimationem apud bonos et graues viros,
 quam olim mansisse omnes, de quocum-
 que crimine transigentes, supra ex IVRE SA-
 XONICO et SVEVICO docuimus. (§.
 CCCXXXVIII.)

*) Praecipue ipsa personarum dignitas iam
 olim aliquando suadebat, vt ei gratia fieret
 supplicii, iam decreti, et quidem dato ali-
 quo, vel retento vel promisso. Exemplum,
 quod vel maxime ad rem pertinet, suggerit
 CHRON. BIGAVG. a Madero editum p. 252.
 Dein in *Wärtzenburg* regi praesentatur
Wicpertus senior, ab omnibusque capitali
 sententiae adiudicatur. Miles, *Conradus*, cui
 decollandus traditus fuit, quum iussa mora-
 retur perficere, expectans meliorem a rege
 nuncium, suggesserunt principes cuncti *Wic-
 perto iuniori*, vt *Groißam* cum omnibus at-
 tinentiis pro patris liberatione regi deuotus
 offerret. Quod quum fecisset, *Wicperto* vi-
 tam indulxit, sed in vrbe sua *Druts* per
 triennium seruari ipsum mandauit. Plura
 eius generis exempla et extremi aevi anna-
 les suppeditant, quibus docemur, saepe non
 modo personas illustres, sed et inferioris for-
 tis, capitis damnatos, dato aliquo vel pro-
 misso, periculo sese exemisse, vel leuiorem
 poenam meruisse.

§. CCCLI.

Corollarii loco addimus, 36) quemad-
 modum olim Germani nullum temere pa-
 ctum de rebus soli, vel aliis maioris mo-
 men-

Pactis in
 Germania
 scriptura,
 dextra et
 iudicis cō-

menti, inibant, quod non vel manus dextrae oblatione, vel adhibitis testibus, vel confecto instrumento, firmarent: (§. CCCXXXV.) ita eundem morem seruare posteros, quamuis, 37) omissis his ritibus, non illico pactum pro nullo habendum videatur. Magis necessaria est 38) confirmatio iudicis, iis locis, vbi de rebus immobilibus alienandis pacisci nemo potest, nisi apud acta, veluti in Saxonia, et aliis, vbi sanctior huius iuris Saxonici custodia est, prouinciis.

firmatio
saepe accedunt.

T I T. XIII.

De Conuentionibus vel pactis beneficiis.

§. CCCLII.

QUum Germani differentiam pactorum ac contractuum ignorarint: (§. CCCXXX.) ferendi sane vix videremur, si agere conaremur de CONTRACTIBVS, tamquam de negotiis, a pactionibus distinctis, multoque minus essemus excusandi, si distinctiones inter contractus NOMINATOS ET INNOMINATOS, itemque REALES, VERBALES, LITTERALEM, et CONSENSVALES, ac denique inter contractus BONAE FIDEI et STRICTI IURIS, in iurisprudentiam Germanicam inferremus. Potius itaque, naturalem sequuti conuentionum diuisionem, (§. CCCXXIX.) iam primo de CONVENTIONIBVS PRINCIPALIBVS, et quidem de BENEFICIIS, agemus.

Transitio.

Et §. CCCLIII.

§. CCCLIII.

Quid con-
ventiones
beneficæ?
et quæ?

Per conventiones **BENEFICAS** intelligimus illas, quibus nobis ab altero aliquid gratis dari fieriue stipulamur: per **ONEROSAS**, ubi mutuae praestations promittuntur. Prioris generis sunt **DONATIONES**, **COMMODATVM**, **MVTVM**, *) **PRECARIVM**, **MANDATVM**: posterioris **EMTIO** **VENDITIO**, **LOCATIO** **CONDUCTIO**, **PERMVTATIO**, **SOCIETAS**, itemque conventiones **FACIO VT FACIAS**, vel **DO VT FACIAS**, vel **FACIO VT DES**, quæ et iure Germanico singularibus nominibus et vocabulis destituuntur. De *illis* hoc; de *his* sequente titulo erit dicendi locus.

*) Observat equidem **THOMAS. not. ad instit. Lib. III. tit. XIV. p. 211.** mutuum, prout vel gratis, vel cum pacto de praestandis usuris detur, modo ad contractus beneficos, modo ad onerosos, esse referendum. Sed quum usurae non pertineant ad mutui naturam, et hoc etiam sine illis subsistat: nunquam impetrare a nobis potuimus, ut **PVFENDORFFIO**, qui et ipse *Lib. V. iur. nat. et gent. Cap. VII.* mutuum contractibus onerosis accensere non veretur, adscitremur, ac proinde et hic ob usurarum stipulationem, quæ plerumque huic contractui accedit, nolimus de eodem bis agere, ne actum ageremus.

§. CCCLIV.

Germani
in donando
satis libe-
rales.

Et primo quidem, quod ad **DONATIONEM** attinet, mirum est, maiores nostros in tanta paupertate satis tamen liberales, et ad

et ad donandum procliuus fuisse. Vt enim iam non dicamus de donis, quibus suos quisque clientes, confecto bello, remunerabatur: TACIT. *de mor. Germ. Cap. XIV.* nec de donis et muneribus, quae principibus ciues vltro et viritim conferebant: *ibid. Cap. XV.* iam supra (*Lib. I. §. CCCCXIX.*) eorum laudauimus hospitalitatem, de qua idem TACITVS *ibid. Cap. XXI.* *Abeunti, si quid poposcerit, concedere moris: et poscendi inuicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. Sed nec data imputant, nec acceptis obligantur. **)

*) Dixeris itaque, solos fere Germanos naturam indolemque verae liberalitatis ac beneficentiae perspexisse, de qua SENECA *de benefic. Lib. IV. Cap. XIV.* *Non est beneficium, quod in quaestum mittitur. Hoc dabo, hoc recipiam: auctio est. Non dicam pudicam, quae amorem, ut incenderes, repulit, quae aut legem aut virum timuit, ut ait OVIDIUS:*

Quae, quia non licuit, non dedit, illa dedit.

Non immerito in numerum peccantium refertur, quae pudicitiam timori praestitit, et non sic eodem modo, qui beneficium ut reciperet, dedit, non dedit? Romani permulta largiebantur, sed patronis et clientibus, non ut liberales essent, sed ut imputarent illa munera, et scirent illi quidem, se clientibus petulantibus subuenire, hi, se suffragio iuuare patronos debere. Vera liberalitas, et ab omni quaestu aliena, Romae rarissima erat, adeo ut POLYBIUS *in excerpt. Petresc. p. 154.* scribat: Ἀπλῶς γὰρ ἐδίδοσαν

Ἰδῶσι ὅτι ἰσὸς ἐπαχέριον ἐκὼν ἰσὲν. Quia nullus (Romanorum) quidquam sponse alteri de suo donat.

§. CCCLV.

Quid veteres leges de donationibus sanxerint?

Insequentibus etiam saeculis frequenter admodum in legibus donationum fit mentio, veluti in *LEGE VISIG. Lib. V. tit. II. §. VI. et tit. XI. §. I. BVRGVND. addition. Tit. XLII. et LXI. BAVVAR. Tit. XV. Cap. XL. §. II. et maxime in LANGOB. Lib. II. tit. XV.* et alibi passim. Ex quibus locis, inter se comparatis, patet, 1) Germanos donationes fieri voluisse apud acta, adhibitis testibus, *) aut confectis desuper instrumentis. Vid. reuerendissimus *chronici Gottwicensis auctor Lib. II. pag. 78.* 2) Donare potuisse homines, quibus libera fuerit rerum administratio. 3) Donationes valuisse, non vi et metu extortas, sed sponte factas; itemque rerum non alienarum, vel litigiosarum, sed propriarum, easque, 4) rite factas, fuisse irrevocabiles, nisi vel indignum se illo beneficio praestitisset donatarius, vel hic alio migrare voluisset, quibus casibus donatio ad donatorem redibat. *LEX LANGOB. Lib. II. tit. XIV. §. XXIV. Lib. V. tit. XV. §. III. Lib. III. tit. XIV.*

*) Hinc iure LANGOBARDICO donare est *thingare*, donatio *thinx* vel *garathinx*: a Germanico *ding*, iudicium. Itaque *thingare* proprie est apud acta donare, *thinx* donatio apud acta, vel in iudicio facta. *GE. ECCARD. ad leg. Salic. Tit. XLVII. §. 1. p. 87.* Testes in eadem lege vocantur *gisiles*, *geisel*: quo

De Conuentionibus uel pactis benefic. 661
quo uocabulo tamen alias obsides notentur,
tamen PAPIAS *gisles* vertit *testes*.

§. CCCLVI.

Ex diplomatibus autem et mediis acui
annalibus praeterea discimus, traditionem
rerum donatarum fieri consueuisse sollem-
niter, maxime si quando ecclesiae quid-
quam suarum rerum donatum uellent. E-
nimuero quum de illa symbolica traditio-
ne iam supra, (§. LXXIV. sequ.) quantum
satis est, dixerimus, eorumque rituum exem-
pla permulta attulerimus: actum iam no-
lumus agere, maxime quum huiusmodi sym-
bolicae traditionis passim faciant mentio-
nem diplomata et veteres formulae, in
quibus et diris imprecationibus, et sanctio-
nibus poenalibus muniti animaduertimus do-
nationum instrumenta. *) Vid. MARCVLE
form. Lib. II. Cap. III. IV. et alibi passim.

Donatio-
nes factae
sollemni-
ter.

*) De his imprecandis formulis, Francis ae-
que aliisque Germanicae originis gentibus
quam maxime familiaribus, ex instituto
agunt MABILL. *de re dipl. Lib. II. Cap. VIII.*
et reuerendissimus *prodromi chronici Gottvri-
censis auctor Lib. II. Cap. III. §. XVII. p.*
174. Cap. IV. §. IV. p. 200. Cap. V. §. XII.
sequ. p. 217. sequ. et alibi passim. Existima-
runt enim veteres, non posse se maiore ve-
luti praesidio munire donationes, maxime
ecclesias factas, quam additis huiusmodi ter-
rimentis. Quis enim, cui religionis ali-
quis sensus erat, ausus esset rem donatam
vindicare, quum donatorem sciret anathema
dixisse omnibus, res illas diripientibus, qui

eos eiusdem sortis ac conditionis esse iussisse ac Iudam, proditorem, Koram, Dathanem et Abiramum, Gehasaeum, aliosque in quos triste exemplum statuit diuina Nemesis, maxime quum annales a monachis aliisque sacri ordinis hominibus scripti pleni essent exemplis horrendis hominum a caelibus male multatorum, qui a bonis Deo dicatis manus non abstinuissent? Sed de his alii ex instituto.

§. CCCLVII.

Iuris Saxo-
nici et Sue-
uici dispo-
sitione de do-
nationibus.

Quid IVRE SAXONICO pariter ac ALAMAN-
NICO de donationibus traditum sit, iam sa-
tis explicauimus supra, vbi de pactis suc-
cessoriis egimus. (§. CLXII. *sequ.*) Res
eo redibat, vt rerum immobilium dona-
tio fieri non posset, nisi apud acta, et
consentientibus heredibus: rerum mobilium
vbicumque, et sine heredum consensu, mo-
do donator bene valeret, sanitatisque ede-
re posset specimen legitimum, de quo su-
pra diximus. De donatione eorum, qui
lectulo iam erant adfixi, ait IVS MYNIC.
SAX. *Art. LXV. Kein man oder vveib mo-
gen im siechbet ihres guts nichts vergeben,
das vber funff schilling*) vverth sey, ohne
der erben vrlaub.*

*) Obseruauit SCHILTER. *Exerc. XLII. §. XVI.*
in codice Ambrosiano legi: *bouen drie schil-
ling*, et proinde suspicatur, summam hanc
legitimam paullatim auctam esse, et primum
quidem ad quinque solidos, postea, vti ex
glossa adparet, *auf das, vvas iemand mit
der hand ergreifen, vnd vber das bettbret
rei-*

zeichen mag. Ex hoc itaque loco explican-
 dus est alter IVRIS PROV. Lib. I. Art. LII.
 ex quo perperam colligunt, aegrotum plane
 nihil alicui donare potuisse. Verba ita se
 habent: *Wer in Kranckheit auch seine habe
 oder gut vergiebet, oder versetzt zu der
 zeit, als er es nicht thun mag, das weib
 vnd das ingesind soll niemand darum be-
 schuldigen, sintemal sie des mannes gab doch
 nicht vvidersprechen mochten, sie vware
 recht, oder vnrecht. Sensus enim non est,
 donare non posse maritum aegrotantem, sed
 si iniuste plus, quam per leges licet, dona-
 rit, non posse conueniri domesticos, qui ob
 reverentiam erga patrem familias refragari
 eius voluntati religioni sibi duxerint. Id
 quod patet ex verbis proxime sequentibus:
*Giebt man jemand ichts zu vnrecht, das
 fordert man von dem wieder, dem es gege-
 ben vvas. Das weib antvortet fur kein
 gut, denn fur das, das zu der zeit ihres
 mannes tode vnter sie erstorben ist.**

quint. PA
 -
 -
 -
 -

§. CCCLVIII.

An res utensiles a feminis donatione in
 alios transferri possint, multis hodie quae-
 stio fere Domitiana videtur, quia de usu
 huius iuris hodierno in Saxonia dubitari
 non potest. At non obscure huiusmodi do-
 nationem irritam iudicat SPECVLATOR SAXO
 Lib. I. Art. XXXII. verbis: *Darumb mag
 kein weib ihrem mann eine gabe geben an
 ihrem eigen, oder an ihrer fahrender haab,
 da sie es ihrem rechten erben mit entfremb-
 de nach ihrem tode. Add. SCHILF. Exera.
 XLII. §. XIV.*

Gerada aeg
 donari pos-
 tuet. r. r.

§. CCCLIX.

§. CCCLIX.

An valuerit donatio omnium bonorum ?

Sed et de donatione omnium bonorum quaedam supra praelibauimus, (§. CL. et CLVI.) eam nimirum iure Francorum et Saxonum ratam fuisse, si quis rebus suis superesse non amplius potuerit, ac proinde bona sua transtulerit in alium, alimenta sibi, vel certam praestationem annuam, a donatario stipulatus. Quod et hodie multis locis obtinere, obseruauimus, quamuis senibus donatoribus male plerumque cedat illa liberalitas. *)

*) Inde enim quotidianae lites, donatoribus, malam sibi gratiam referri, conquerentibus, donatoriis contra accusantibus morositatem donatorum, alimentorum onus intolerabile, vitam denique eorum nimis diuturnam. Unde factum arbitramur, ut quum in Marchia hic mos donandi nimis frequens esset inter rusticos, maiores publice monendos putarint homines, ne se perditum irent, suspensa in plurium urbium portis claua, cum versiculis :

*Wer den kindern giebt das brodt,
Vnd leidet selber noth,*

*Den soll man schlagen mit dieser keule
sod.*

§. CCCLX.

Commodati et mutui eadem vocabula.

Progredimur ad alteram, quam inter beneficis retulimus, conuentionem, puta **COMMODATVM**. *Commodare* Germanis est *leihen* vel *leihen*: quemadmodum commodato accipere est *borgen* vel *entleihen*. Sed eorum

ver-

verborum tam laxa est notio, vt et ad mutuum, et ad commodatum, et ad concessionem domini vtilis, referantur. Vnde notae phrasae: *geld leien vnd borgen: ein buch leihen oder entleihen: ein gut leihen vnd zu lehn nehmen*: neque adeo mirum est, veteres haut raro confudisse *mutuum* et *commodatum*, quum eae conventiones communi nomine designarentur. *) Saltim LEX VVISIGOTHICA *Lib. V. tit. IV.* in rubrica *commodati* meminit, quum §. IV. agat de *mutuo*, vel vti legislator d. §. loquitur, de *pecunia commodata*.

*) Itaque et hodie vocabula pleraque, quibus de mutuo vtimur, variis communia sunt contractibus, veluti *leihen, lehnien, borgen, vorstrecken*, quae aequae de commodato ac de mutuo accipiuntur, et *austhun*, quod et locationem exprimit. Eandem aequiuocationem reperiri in lingua Danica et Suenica, ex LOCCENII *synopsi iur. Suec. diff. XI. §. II. p. 333. sequ.* et OSTERSSONII *glossar. iur. Dan. p. 86. sequ. et p. 300. sequ.* iam ostendit illustris a LVDEVV. *differ. iur. Rom. et Germ. in mutuo diff. I. lit. e. sequ.* qui et *litt. f. h. i. l.* obseruat magis propria mutuo esse verba *sursetzen, vorschiesen, aufnehmen, aufenstehen haben*, quibus addimus Saxonica *geld belegen, vel zinsbar belegen* vel *bestaten*, quae ipsa quoque vix aliter quam de pecuniis creditis vel foenori locatis vsurpare solent.

§. CCCLXI.

At Germanos, quantumuis confuderint
vtili-

In commo-
dato an
transfera-

tus domi-
nium

vtriusque illius conventionis vocabula, re-
rum tamen ipsarum discrimen non plane
ignorasse, istorum leges satis superque o-
stendunt, quae et hic fere aequitatem na-
turalem sequuntur, et a iuris Romani prin-
cipiis parum discrepant, nisi quod nonnul-
li dominium rei commodatae iure Germa-
nico in commodatarium transferri existi-
mant, VVESENBECK. *paratizl. tit. commod. n.*
VII. SCHNEIDEVV. in §. 16. Inst. de oblig. quae
ex del. n. II. quorum sententiam merito qui-
dem, at ex ratione non admodum proba-
bili, *) refellit SCHILTERVS *exerc. XXV. §. IV.*

*) Existimat enim, in loco iuris Saxonici,
ex quo illam dominii translationem pleri-
que colligunt, esse hoc ex pacto adiecto,
quo diserte commodans in commodatarium
transfulerit dominium. De re ipsa postea
videbimus. Iam observamus, similem esse
sententiam AND. ALCIATI. *paradox. Lib. II.*
Cap. XIX. de ipso iure Romano. Si quis
enim scyphos suos alicui dederit, ut hieo-
rum dominus fieret, at eos tamen restituere
intra aliquod tempus teneretur, id non con-
tractum innominatum esse, sed commoda-
tum, collegit ex *l. vlt. ff. de praescript. verb.*
quum tamen ibi translati dominii non ma-
gis fiat mentio, quam adiectae huiusmodi
pactionis. Vid. VIGL. ZVICHEM *in l. 2. ff.*
de reb. credit. n. XXII.

§. CCCLXII.

LEGE VVISIGOTH. *Lib. V. tit. V. §. I.* ca-
uetur, ut, si quis quodcumque alterius ani-
mal pro certa mercede custodiendum susce-
perit,

Negatur
ex lege
VVisigo-
thica.

perit, idque perierit, aliud eiusdem generis restituat; sin, qui gratis custodiuerit, animal casu periisse, probare posset, is ad damnum resarciendum non obligaretur, ea tamen lege, ut praeberet sacramentum ille, qui commendata susceperat, *) quod non DOMINO per suam culpam, neque per negligentiam, animal morte consumptum sit, siquidem tunc nihil cogendus sit exsoluere. Hinc statim additur: *Similis et de COMMODATIS forma seruetur*. Quum ergo et dominus maneat commodans, et casum ferat: iure sane VVISIGOTHICO in alterum non transisse oportet dominium.

*) COMMENDARE medio aeuo fuit rem alteri custodiendam credere, siue hic gratis, siue certam sibi stipulatus mercedem hanc custodiam susceperit. Hinc modo de *deposito* usurpatur, veluti in *LEGE LANGOB. Lib. II. tit. XVII. §. I.* et *LEG. ALAM. tit. V. §. I.* quod et a Latinis fiebat, quibus *commendare* nihil aliud erat, quam deponere. l. 185. ff. de verb. signif. GLOSSA: *commendauit* *deponere*. Modo de *locatione*, veluti *LEG. VVISIG. Lib. V. tit. V. §. I.* *LEG. BAIUVAR. tit. XIV. §. I.* modo de *mandato* uti *LEG. VVISIG. ibid.* modo denique de *dominio utili* vel *usufructu* ad dies vitae concessio. Vnde loquutiones: *commenda*, *dare in commendam*, et similes, quas cum cura interpretatur *CAR. DV FRESNE glossar. Lat. Tom. I. p. 1106. sequ.*

§. CCCLXIII.

Eadem lex totidem paene verbis repetitur

Itemque
Baiuariae
et Salicae.

tur in *LEGE BAIUVAR. tit. XIV.* adeoque dubitari non potest, quin et Boii translationem dominii rerum commodatarum ignorarint. In *LEGE* etiam *SALICA titulo LV.* ex instituto agitur de commodato, quod ibi vocatur *res praestita*, *) ostenditurque, quo ritu eam repetat commodans, si reddere noluerit commodatarius. Sed tantum abest, ut ibi aliquid occurrat, quod ad translationem dominii pertinere videatur, ut ex formula repetendi, quae ibi praescribitur: *Quia res MEAS noluisti reddere, quas tibi praestiti in hoc, eas tene nocte proxima, potius colligi possit, dominium penes commodantem omnino mansisse.*

*) *Praestare* quoque, uti Gallorum *prester*, aequè *mutuum dare*, ac *commodare* significat. Pro *mutuo* accipitur in *CAPITVL. Lib. I. Cap. CXXX. Iustum foenus est, qui amplius non requirit, quam PRAESTITIT.* Pro *commodato* a *GVIL. BRIT. Philippid. Lib. XI. v. 467.*

Ostimarensis adest cursu rapiente, Girardus,

Descendensque suum domino, vectoris egenti,

PRAESTAT equum.

Plura huius notionis exempla ex *SALVIANO* et *VENANTIO FORTVNATO* collegit *CAR. DV FRESNE glossar. Tom. III. p. 393.*

§. CCCLXIV.

Nec non
Prætica.

Omnium clarissime LEX FRIS. in addit. Tit. XI. §. I. qui et ipse de re praestita agit: Si homo alii equum suum praestiterit, vel quamlibet aliam pecuniam, talem, qualis ei prae.

praestita est, reddat DOMINO EIUS, et si forte peioratam reddiderit, componat ei iuxta quantitatem, qua rem eius impeiorauit. Vbi manifesto commodans vocatur dominus, eique damnum culpa sua factum praestare iubetur commodatarius. Quis vero culpam praestet in re propria?

§. CCCLXV.

Nec dubium est, quin et medio aeuo eadem omnia fuerint. Quamuis enim in IVRE SVEVICO Cap. CCXLIV. dicat SPECVLATOR: *VVelch man ainem ainpfard oder ain geuuant, oder ander varendes gut setzet, oder leicht mit seinem vwillen, so hat yener rechte daran, in des geuvalt es chumbt: sequentia tamen verba satis superque ostendunt, illud ius non consistere in dominio, quia commodans casum ferre, commodatarius culpam praestare iubetur, quae vberius explicantur Cap. CCXLVI.*

Immo et ex iure Alamanni. co.

§. CCCLXVII.

Crucem itaque viris doctis figit locus VNICUS IVRIS PROV. SAX. Lib. III. Cap. XXII. *VVelcher mann einem andern leihet sein pferd, kleider, oder ander sein fahrende haab, oder dass ers versetzt, oder zu vvelcher vweis dis aus seinen geuehren mit seinem vwillen kommt, verkaufft es dann der, der solches in geuehren hat, einem andern, oder versetzt er das furbas, oder verspielt es, oder aber vviird ihm gestohlen, oder abgeraubet: jener der es diesem verliehen, oder versetzt hat, mag*

Locus in ris Saxoni- ci ex quo id colligunt.

*mag daran des leihens halben keine forderung haben, sondern allein wieder den, dem er es liehe, oder versetzt. Inde enim colligunt, non posse commodantem mansisse dominum, quum ius non habuerit, rem suam a tertio possessore vindicandi. Quum tamen ea conclusio vix iure Romano semper procedat. *)*

*) Nam e. g. tigni iuncti idem, qui antea manet dominus: et tamen is illud non potest a tertio possessore vindicare. Diserte **IVSTINIANVS §. 29. Inst. de rer. diuis.** *Quum in suo loco aliquis ex aliena materia aedificauerit: ipse intelligitur dominus aedificii, quia omne, quod solo inaedificatur, solo cedit. Nec tamen ideo is, qui materiae dominus fuerat, desinit DOMINVS eius esse, sed tantisper neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum agere propter legem XII. tabularum. Nimirum dominus soli est etiam dominus aedificii, at materiae vel tignorum is, qui antea fuit, manet dominus, ac proinde demta dicuntur in pristinam causam reuerti. l. 59. ff. de rei vind. vid. VINN ad §. 29. n. 1. Cessat tamen vindicatio, stante aedificio, ne vrbs ruinis deformetur. l. 2. §. 17. ff. ne quid in loco publ. vel itinere fiat.*

§. CCCLXVII.

Schilteri
interpretatio
contor-
ta.

Iam quidem non aliter se expedire potest **SCHILTERVS**, quamuis iuris Germanici alioquin callentissimus, quam vt existimet, iure etiam Germanico commodantem mansisse dominum, eam regulam tamen admisisse exceptionem, si commodans, adiecto huic contractui pacto, diserte cauerit, vt

ad

ad commodatarium dominium ac possessio transfret, idque colligit ex verbis: *zu vvelcher vveis dis aus seinen geuehren mit seinen villen kommt.* *) Enimvero haec verba non inuoluunt pactum adiectum, sed id tantum innuunt, huic iuris dispositioni locum non esse, si inuito domino aliquid fuerit surreptum.

*) Siue rem deponas, siue commodes, siue loces, siue precario des, possessio naturalis volente domino transit in alium. Quis vero ad id singulari pacto adiecto opus esse dixerit? Ipsorum sane, quos recensuimus, contractuum ea est natura atque indoles, vt alter possessionem illam naturalem nobis volentibus nascatur. Nec vocabulum *geuehr* semper significat possessionem ciuilem, sed idem est, ac recentius *geuehrsam*, adeoque et de nuda detentione recte vsurpatur.

§. CCCLXVIII.

Res satis expedita esse videtur. Rem commodatam a tertio possessore vindicare iure Germanico non poterat commodans, non, quod dominus esse desisset, sed quod generatim eo iure obtineret regula: *Hand muss hand vuhren.* Nam dominus, qui alteri rem vltro, (*mit seinem villen*) quocumque titulo dederat, eam, non amplius apud hunc exstantem, non poterat a tertio possessore *) vindicare, sed actione personali conuenire debebat eum, cuius fidem fuerat sequutus. HERT. *paroem. iur. Germ. Lib. I. part. XVIII, p. 425. sequ.*

Vera explicatio.

*) CO-

*) COLERVS *Decis. VII. n. VII. sequ.* existimat, huic regulæ tunc demum locum fuisse, si tertius ille possessor fuerit in bona fide. Nihil enim ob stare, quo minus commodans vindicare rem suam possit ab eo, qui mala fide rem possideat, sciens, rem in se translata esse commodantis. Qua in re eum sequitur HERT. *de convention. dominis translata. §. XXIX.* Sed id saltem iure Saxónico verum non videtur, quia illud dominum non patitur res suas etiam furto vel rapina subtractas commodatario, a tertio vindicare. Id enim volunt verba dicti *art. XXII. Libr. III. VVird es ihm gestohlen oder abgeraubet.* Aequam tamen esse COLERI sententiam, facile largimur. Et hinc eam in statuta sua receperunt HAMBURGENSES, ut statim adparebit.

§. CCCLXIX.

Idem principium sequuntur Lubecenses et Hamburgenses.

Nimirum et IVS LUBECENSE *lib. III. tit. II. art. I. et II.* hoc principium sequitur, nec commodanti actionem dat aduersus tertium possessorem nisi refuso pretio, addita ratione: *dann hand muss hand vvahren.* Nec aliter rationes ineunt HAMBURGENSES *Lib. II. tit. II. Art. VII.* qui, seruatis paene verbis SPECVLATORIS SAXONICI, commodanti denegant actionem aduersus tertium possessorem, modo is rem iusto titulo adquisiuerit: *vvofern derjenige solches mit gutem titul an sich gebracht. **

*) Contradictioni hunc textum implicari existimat SCHILTERVS *Exerc. XXV. §. VIII.* Quum enim antecesserint verba: *VVird es ihm abgeraubet oder abgestohlen:* mox sequitur: *vvofern*

vofern derienige folches mit gutem Titul an
sich gebracht. Quae verba tollere priora,
nec illa simul cum his subsistere posse, sta-
tuit vir doctissimus. Sed procul dubio id
volunt Hamburgenses, commodantem etiam
res furto commodatario subtractas vindicare
non posse a tertio possessore, qui iusto ti-
tulo rem a fure adquisiuerit, nihil autem
impedire, quo minus eam ab ipso fure vin-
dicet. Haec vero quam implicent contradi-
ctionem, ego quidem me non intelligere fa-
teor.

§. CCCLXX.

Ceterum commune fuisse hoc Germanis
principium, vel inde patet, quod illud et
extra Germaniam gentes cognatae a maio-
ribus traditum et hodie religiose seruant.
(Lib. I. § XIV.) De Suecis sane suis hoc
testatur LOCCEN. *synops. iur. Suec. Dissert.*
XII. Quaest. V. et Diss. vlt. in corollar. Et
in Belgio idem ius viget apud Antuerpien-
ses. *STATV. ANTV. tit. LVIII. Art. V. De*
vniuersis quoque Belgis idem adfirmauerat
GROENEVVEG. de leg. abrogat. ad §. 16. Inst.
de obl. quae ex del. sed acriter ideo repre-
hensus ab ipsis iureconsultis Belgicis, in-
primis a SIM. VAN LEEVVEN censur. Part. I.
Lib. IV. Cap. VII. §. XV.

Immo et
Sueci et al-
li exteri.

§. CCCLXXI.

Sed quaeritur porro, quae obligatio iure
Germanico fuerit tum commodatarii, tum
commodantis, et quod sibi inuicem dam-
num cum in aliis contractibus, tum et in

Quae culpa
praestanda
in hoc con-
tractu?

hoc, praestare debuerint contrahentes? Quamuis enim vix credibile sit, Germanos de culparum differentia tam subtiliter fuisse philosophatos, ac Romanos: THOMAS. *diss. de usu pract. doct. iur. Rom. de culpar. praestaz.* nemo tamen dubitauerit, quin saltem damnum dolo vel culpa datum praestari voluerint. Quare operae pretium facturi nobis videmur, si paucis et hic inquisiuerimus in iuris Germanici principia.

§. CCCLXXII.

Culpa apud
Germanos
vna. De ea
reg. I.

Nimirum quamuis Germani damna, dolo, culpa et casu data, accurate satis discernent: culpam tamen non nisi vnus generis agnouisse, eamque, siue lata, siue leuis iure Romano dici posset, generali culpa vocabulo denominasse videntur. Quemadmodum vero dolum omnem praestari in quocumque contractu procul dubio voluerunt: ita de culpa in contractibus gratuitis obseruasse videntur certas regulas, veluti: I. *Quemuis teneri rem alienam maiore diligentia custodire, quam propriam, *)* et, nisi id fecerit, ad praestandum damnum, culpa sua datum, obligari. THOMAS. *not. ad pand. Lib. XIII. Tit. VI. pag. 170.*

*) Itaque ignorasse Germani culpam in abstracto quam vocant, eamque tantum in concreto considerasse videntur. Quod non ini- quum dixeris. Quum enim ipsum ius Romanum inculcet, eum, qui cum alio contra- hit, vel esse, vel debere esse non ignarum conditionis eius: l. 19. pr. ff. de reg. iur.

quid

quid aequius est, quam eum, qui alteri rem suam ex quocumque contractu concedit, contentum esse debere ea diligentia ac solertia, qua illum sua in re uti, satis scierit?

§. CCCLXXIII.

At II. si alter non gratis, sed pro certa mercede, rem alterius custodiendam suscepisset: eum ipsum casum ferre debuisse, patet ex loco LEGIS VVISIG. Lib. V. Tit. V. §. 1. Si quis caballum, vel bouem, aut quodlibet animalium genus, placita mercede, ad custodiendum suscepit, si id perierit, aliud eiusdem meriti ille, qui commendata suscepit, exsoluat, si tamen mercedem fuerit pro custodia consequutus, vel pro conducto. In contractibus vero gratuitis III. is, qui rem custodiendam gratis suscepit, non praestabat casum, sed, si iureiurando confirmare posset, rem sua culpa non perisse, liberabatur *) LEX VVISIG. *ibid.* LEX BAIVAR. Tit. XIV. Cap. 1. §. 1. II. II.

Itemque
reg. II. et
III.

*) Id est, si ostendere posset, rem alienam se magis, quam suam, curasse. (CCCLXXII.) Hinc eadem LEX VVISIG. *ibid.* §. V. cauet, ut si res ab altero commendata, incendio, ruina aut naufragio periisset, et is, qui eam custodiendam suscepit, sua omnia eripuisset, is, quod acceperit, sine aliqua excusatione cogereetur exsoluere: sin partem rerum suarum in tuto collocasset, partem etiam damni pro rata alteri restitueret: contra si quis aliena fatali damno erepturus, sua omnia perdidisset, iudex arbitraretur, quantum damni partem ferre debeat is, qui cum

676 *Elem. iur. Germ. Lib. II. Tit. XIII.*
alieno damno res suas salvas habeat. Quae
lex regulam primam egregie illustrat.

§. CCCLXXIV.

Et reg. IV. Quum ergo ex regula II. et III. (§. CCCLXXIII.) pateat, Germanos quoque considerasse, solumne commodum, an incommodum quis ex contractu ferret: consequens est, ut non potuerint non verissimam existimare regulam IV: *in contractibus, ubi par utrimque commodum atque incommodum sit, parem quoque diligentiam sibi inuicem praestare debere contrahentes*, talem nimirum, qualem quisque in re sua adhibere soleret. (§. CCCLXXII. *) Saltim a luero ad damnum argumentum ducit LEX VISIGOTHICA. *Lib. IV. Tit. II. §. XV. extr.*

§. CCCLXXV.

Quod dam-
num in com-
modato
praestetur
ex legibus
vetustis.

Itaque iam satis patet, commodatarium ad resarciendum damnum obstrictum fuisse, si rem non maiore diligentia custodiuerit, quam suam: non tamen tulisse casum, quia rem gratis custodiuerit. (§. CCCLXXXIII, 3.) Diserte enim LEX VISIGOTHICA, *Lib. V. tit. V. §. I.* postquam has regulas de rebus commendatis inculcauerat, addit: *Similis et de COMMODATIS forma seruetur*: Add. LEX FRIS. *addit. Tit. XI. §. I. II.*

§. CCCLXXVI.

Ex iure Sax-
on. et
Suev.

Nec aliter de culpa, a commodatario praestanda, philosophantur SAXONES ET ALAMANNI. IUS ENIM PROV. SAX. *Lib. III. Art. V.*
incul-

inculcat regulam: Was man dem mann zu gebrauchen leihet oder zu pfand versetzt, das soll er unuerderbt wiederbringen dem, der es ihm liehe oder versetzte, oder soll es ihm gelten nach seinen vuerden. Quod etiam obtinebat, si quis re aliena aliter, ac dominus voluerat, vsus esset, e. g. si equum diutius, quam dominus eius vsum indulserat, retinisset. *) IVS PROV. SAX. Lib. III. Art. XXII. Similia fere habet IVS PROV. SVEV. Cap. CCXLIII. CCXLIV. CCXLVI. vbi et regula occurrit: VVir sprechen das er dem man fromdes gutz pas sol hutten, dann sein selbes gutz. (§. CCCLXXII. et CCCLXXIII. *)

*) Eo casu furtum vsus committi ex principiis iuris Romani, eoque nomine actionem furti dari, tralatitium est, nec quisquam ignorat eius rei exemplum, quod est apud VALER. MAX. Lib. VIII. Cap. II. Exempl. IV. At Germani diserte negabant, eum, qui re commodata aliter ac dominus voluerit, vsus sit, furti teneri. IVS PROV. SAX. Lib. III. art. XXII. Dieberey noch raubes mag er ihn aber daran nicht gezeihen, sintemal dass ers ihm selber geliehen hat. Id tamen iure veteri Germanico non vbique obtinuisse, nec ignotum plane maioribus nostris fuisse furtum vsus, infra, vbi de furto ex instituto agetur, pluribus ostendemus.

§. CCCLXXVII.

Haec de commodato. Proximum est *Mutuum* Mutuum in Germania olim era- rium. *Mutuum*, quod quamuis ignotum fuisse veteribus Germanis videri possit, ideo, quod

pecuniae usum satis diu nullum haberent, teste *TACITO de mor. German. Cap. V.* tamen et in alia quavis re fungibili illud consistere posse, satis notum est, adeoque et hic contractus locum habere potuit, quando adhuc auro et argento caruerunt homines. Fatendum tamen est, rariorem inter Germanos fuisse hunc contractum: eiusque rei vel hoc argumentum esse satis luculentum, quod pleraeque veteres Germanorum leges, si a *VVISIGOTHICIS* discesseris, huius contractus raro faciunt mentionem. *)

*) Adde quod aeris alieni et foenebris mali origo maxime luxuriae debetur. Ea gliscente, demum accidit, quod ait *SALLUST. Catilin. Cap. XX.* ut plerisque sit domi inopia, foris aes alienum, mala res, spes multo asperior, nihil denique reliquit, praeter miseram animam. At quid Germanos cogeret ad aes alienum contrahendum, quibus parabilis cibus, farina recens, poma agrestia, lac caseusque, et si quid aliud natura provida offerret, sufficebat: quibus corruptum vini in modum frumentum pro potu, humus pro lecto, pellis vrsi vel rhenonis pro stragulis, tuguriolum pro palatio erat? quibus denique nec commerciorum, nec arduiorum ad luxum et splendorem comparatorum vlla cura erat? Non tales sane, sed prodigi, adulteri, ganeones, rapere, consumere, sua parui pendere, aliena cupere, bona patria laecerate, alienum aes grande conflare solent.

§. CCCLXXVIII.

Ex his vero legibus, quae alioquin Romanas passim sequuntur, obseruo, I) iis ^{vsurae ad-} ^{missae.} permissas fuisse vsuras, quas ceteroquin canones iis temporibus passim damniabant: II. vsuras cessasse, si vsus pecuniae sine debitoris culpa cessasset. Nam *Lib. V. Tit. IV. §. IV.* eius legis cauetur, vt si pecunia sub vsuris credita casu perierit, debitor fortem restituat, sine vsuris, praeterquam si alterum tantum ea sit lucratus: sin debitoris dolus vel culpa intercesserit, et fortem et vsuras reddere teneatur.

§. CCCLXXIX.

Quemadmodum vero nihil erat maioribus nostris fide sanctius: ita non modo stricte reddi iubebant pecuniam creditam, sed et debitores morosos addicebant creditoribus. Iam supra (*Lib. I. §. XXXVII.*) id probauimus EX IVRE PROV. SAX. *Lib. III. Cap. XXXIX. VVEICHB. SAX. Art. XXVII.* itemque EX IVRE LVBEC. *Lib. I. tit. I. Art. III.* Iam addimus, similia occurrere in IVRE PROV. SVEV. *Cap. CXXX. VVer ainem man beclagt vor gericht umb gelt, vnd mag er nicht vergelten, der richter sol im den man fur sein gelt antvurrtten, vnd den sol er behalten, gleich seinem hauffgesind mit speys vnd auch mit arbeit. VVolt aber er in einfließen an ain eyfen pant, daz mag er auch vol tun, vnd anders sol er in nicht pinden. Laz er in, oder entrint er im, damit*

Debitores qui non soluebat, creditori addicebantur.

ist er nicht ledig des geltes, alldieuweyl er im nicht vergolten hat, so sol er im dienen, als sein hausgesind. Vnd wuill er sein nicht behalten, so sol der gelter suveren gen den heiligen, wenn er gewin uber sein notturfft dreyssig pfennig oder mer, daz er im gelt.

§. CCCLXXX.

Precarium
in Germani-
a non di-
stin-ctum a
commoda-
to.

PRECARIUM, quae quarta est conuentio benefica, nescio an veteres Germani a com- modato distinxerint. Tam subtilis enim est differentia inter ea, quae ad certum; et quae ad indefinitum vsum concessa sunt, vt eius rationem habuisse Germanos, simplicitatis in iure studiosissimos, vix verosimile videatur. Nec huc pertinet locus ex *IUR. VISIG. Lib. X. tit. I. §. XII.* sed ad precariam aequae, ac quae in *LEGE LANGOB. Lib. II. tit. VIII. §. IV. tit. X. §. II.* et in *CAPITULARIB. Lib. V. tit. CXXVII.* et alibi passim, occurrunt. Quales vero olim fuerint precariae, iam supra, (§. XXXIX. et XLVII.) quantum satis est, diximus.

§. CCCLXXXI.

Depositum
indoles.

Progredimur itaque ad DEPOSITUM, cuius non minor Germanis visa est religio, quam vlli alii genti. Hinc non modo restitui iubebant depositum domino, simul ac hic illud reperierit, verum etiam illum, qui istud dolo malo non restituerat, vel abnegauerat, in certam mulctam condemna- bant, veluti in tertiam et quintam par- tem

tem pretii rei depositae, uel est in CAPITVL.
Lib. V. Cap. CCIV. Quin LEX LANGOB. eum,
qui depositum negat, ad singulare certamen
uocat, si illud XX. saltem solidorum
sit. *Lib. II. tit. LV. §. XXXV.* Quod uero
ad damna attinet, hic eadem omnia esse
uidentur, ac in commodato, quia, quae
LEGES VISIGOTHICAE ET BAIUVARICAE locis
paullo ante adlatis de *commendatis* praeci-
piunt, ea non ad depositum minus, quam
ad commodatum, pertinent. *) (§.

*) Similiter IUS PROV. SAX. *Lib. III. Art. V.*
omne damnum culpa depositarii datum re-
sarcendum esse, statuit, non autem quod
casu accidit: *uvelcher man dem andern sein
gut thut zubehalten, uird es ihm gestohlen,
oder geraubet, oder verbrennt es ihm, oder
stierbt es ihm, ob es viehe ist, er darff da
keine noth umb leiden, thar er sein recht
dazu thun, dass der schade ohne seine schuld
sey geschen.* At SPECVLATOR SUEVVS *Cap.
CCLXVI.* depositarium ad rei depositae, et-
iam furto sibi ablatae, aestimationem prae-
standam esse obligatum, docet, additque re-
gulam: *Also ist es umb alle befehlnuss, vress
sich der mann vntervvindet zu pflegen, oder
zu behalten, vnd uird es ihm gestohlen, er
muss es gelten.* Quamuis uero totus ille §.
III. Cap. CCXLVI. in BERGERIANA editione
pag. 266. desideretur: exstat tamen cum la-
cinea, quae in reliquis editionibus deest, in
SCHANNATIANA *Art. CCXXIII. p. 295.* Tanta
est exemplarium huius iuris diuersitas, tan-
ta dissimilitudo.

§. CCCLXXII.

Et manda-
ti.

Denique ne de MANDATO quidem singulare quidquam occurrit in legibus Germanicis, nisi quod illud apud Germanos non semper fuerit gratuitum, nec honorarium solum admiserit, verum etiam *placitam mercedem*, uti est in LEGE VVISIGOTH. *Libr. V. tit. V. §. I.* et in LEGE BIVVAR. *tit. XIV. Cap. I.* Quamvis enim haec locatio conductio videri possit; culpa tamen praestatio alia est, uti supra iam ostendimus. Ceterum et IURE SVEVICO mandatarium refarcire debuisse damnum, si furto res ablata esset, paullo ante (§. CCCLXXXI, *) monuimus.

§. CCCLXXXIII.

Axiomata
de his con-
tractibus.

Et haec quidem sunt, quae ex vetere iure Germanico de conventionibus his, quas *beneficas* vocauimus, eruere licuit. Quum vero pleraque ita comparata sint, ut in iurisprudencia Romana multo accuratius pleniusque tradantur, quam in iure patrio: non mirum sane est, I. hodie controuersias de huiusmodi conventionibus plerasque ex principiis iuris Romani decidi, adeoque II) hic perpaucas in foro superare iuris patrii reliquias.

§. CCCLXXXIV.

In plerisque
circa hos
contractus
hodie ius
Romanum
obtinere.

Prius inde patet, quod 1) hodie ubique ferme donatio fit etiam ab infirmo et aegrotante, 2) etiam extra iudicium, modo,

modo, si quingentos solidos excedat, apud acta insinuetur: 3) quod ne in Saxonia quidem heredum consensus requiritur, nisi in bonis auitis, ad excludendum ius retractus gentilitii. SCHVLZ. *synops. instit. Lib. II. Tit. VII. pag. 108. sequ.* 4) quod et contractus benefici reliqui per omnia fere ad iuris Romani normam, tum in Saxonia, tum in reliquis Germaniae prouinciis, redacti sunt, et hinc 5) commodanti etiam hodie in ipsa Saxonia datur rei vindicatio aduersus tertium possessorem. SCHVLZ. *Lib. III. tit. XV. pag. 322.*

§. CCCLXXXV.

Contra inter paucas iuris patrii reliquias sunt, quae sequuntur: 6) quod alicubi donatio rerum immobilium, sine discrimine quantitatis apud acta fieri debet: IVS LVBECH. *Lib. I. tit. IX. Art. II.* id quod et in Gallia in donationibus omnium rerum, quae non in continentem e manu in manum traduntur, obseruandum esse, monent GREG. THOLOS. *synagm. Lib. XXVIII. Cap. XIII. §. XVII.* AVTVMN. *ad l. 28. C. de donat.* 7) Quod apud Mindenses donationem aegroti vel expresse, vel tacite, probare debent heredes: STAT. MIND. *Lib. I. tit. XII. Art. I.* at 8) sani et vegeti donatio valet, simul ac res tradita est. *ibid. Art. II.* 9) Quod iure Lubecensium non quidem heredum consensus requiritur, attamen iis prius danda est portio legitima octo solidorum et quatuor numorum. IVS LVBEC. *ibidem* 10)

Iuris patrii
reliquiae
circa do-
nationes

Quod donationem omnium bonorum in ipsa etiam Saxonia apud acta fieri oportet. MOLLER. *ad Part. III. const. AUG. l. n. 7, sequ. et ad Const. III. n. 38.*

§. CCCLXXXVI.

Circa commodatum.

Sic et, quod ad commodatum attinet, 11) ius illud de commodante, rem suam a tertio possessore non vindicante, obtinet non modo Lubecae, Hamburgi, Antuerpiae, ceu iam supra observauimus, sed et iis locis omnibus, ubi iure Lubecensi uiuitur. 12) Ibidem commodans omnem culpam, immo 13) et casum, praestare tenetur, si re contra commodantis voluntatem usus sit. *) *IUS HAMB. Part. II. Tit. II. §. 1. sequ.*

*) Quod ipsum tamen ne iuris quidem Romani principiis aduersatur. Nam ex his qui re aliena alicui, quam dominus uelit, utitur, furtum usus committit. *l. 40. t. 54. pr. l. 76. ff. de furt.* Quumque fur res alienas detinens semper in mora sit, et mora periculum in morosos transferat: *l. 5. ff. de reb. cred. l. 23. sequ. l. 82. §. 1. ff. de verb. obl.* non potest non consequi, ut commodans et casum ferre teneatur, si re contra domini commodantis voluntatem usus sit. *ULPIAN. l. 8. §. 1. ff. de cond. furt.* Si ex causa furtiua res condicatur, cuius temporis aestimatio fiat, quaeritur? Placet tamen, id tempus spectandum, quo res unquam plurima fuit, maxime quum deteriore rem factam fur dando non liberetur. Semper enim moram fur facere uidetur.

§. CCCLXXXVII.

§. CCCLXXXVII.

Circa mutuum, 14) inter has iuris patrii reliquias merito referes, quod in Germania etiam ob moram, in expungendo nomine admissam, usurae debentur, quantumvis non promissae. RECESS. IMP. MDC.

§. So viel num. 15) Quod in Saxonia hodie debitores, quos soluendo non esse, facta excussione, adparuit, non quidem creditori addicuntur, attamen in carcere, (*im schuldehurn*,) habitare iubentur, *) illis non concessio flebili cessionis bonorum beneficio. CONSTIT. ELECT. XXII. Part. II. 16)

Quod in Holsatia etiamnum debitores equestris nobilitatis obligant se ipsos ad obstagium, et hinc interpellati intrare tenentur certum diuersorium, neque inde exire, donec nomen expunxerint. SCHILTER. de iure obsid. sub fin. STRYK. vs. modern. Lib. XLVI. tit. I. §. XV.

*) Et quidem non tam custodiae, quam poenae causa. Vnde quum alicui ad cautionem obstricti sint ii, qui alium in vincula conici petunt, et eum de iudice, tum de ipso, quem in carcerem duci petunt, indemni praestando satisfacti iubeantur: hac cautione non generali solent creditores, eiusque rei hanc rationem reddunt doctores Saxoniici, quod non tam custodiam carcerem hunc publicam, quam poenam esse voluerit Elector, eaque neminem adfici, nisi qui dolo malo non soluendo factus fuisset, ideoque iustissimam causam hunc in carcerem consciscendi creditores habeant. MOLLER. ad Part. II. Conf. Sax. XXII. n. X;

§. CCCLXXXVIII.

Circa mutuum.

§. CCCLXXXVIII.

Circa precariū.

In deposito, mandato, precario, vix quidquam singulare obtinet in foris nostris, quod non aequè facile ex iure Romano, quam ex patrio, possit deriuari, nisi quod 17) in Germania satis frequens est mutuū precarium, veluti ius compascui, ius conuentionis, ius conlignandi, (*koppel-vweyde, koppel-iagd, koppel-holzung,*) qualia iura 18) ex natura precarii semper esse reuocabilia, palam est, nisi sint mutuas seruitutes. CARPZ. *Part. II. Const. XLI. def. IX.* KOEPPEN. *Part. I. Dec. XII. n. XVII.* AHASY. FRITSCH. *de conuenat.*

T I T. XIV.

De Conuentionibus onerosis, certam praestationem continentibus.

§. CCCLXXXIX.

Transitio ad contractus onerosos.

Progredimur ad conuentiones, quae ad mutuam contrahentium praestationem sunt comparatae, ac proinde satis commode ONEROSAE a doctoribus adpellantur. Eae vel certas habent praestationes, vel aleam continent. Nos iam de prioribus agimus, quales sunt PERMVTATIO, EMTIO VENDITIO, LOCATIO CONDUCTIO, CONTRACTUS EMPHYTEUTICVS, SOCIETAS, et quicumque a Romanis INNOMINATI adpellantur.

§. CCCXC.

§. CCCXC.

PERMUTATIO, antiquissimum commercii inter mortales genus, priscis Germanis eo familiarior fuit, quo minus illi initio pecuniae usum nouerant. *TACITVS de mor. Germ. Cap. V. Proximi, inquit, ob usum commerciorum aurum et argentum in pretio habent, formasque quasdam nostrae pecuniae agnoscunt, atque eligunt: interiores simplicius et antiquius PERMUTATIONE mercium utuntur.* Et sane hoc commerciorum genus priscis gentibus omnibus, antequam pretium aliquod eminens nosse coeperant, commune fuisse, recte obseruarunt *PLIN. hist. nat. Lib. XXXIII. Cap. I. ET PAVLVS. noſter l. 1. pr. ff. de contr. emt.*

Permutatio olim Germanis fere sola in usu.

§. CCCXCI.

Quamuis vero postea pecuniosi esse coeperint Germani, saltim ii, qui vel per prouincias Romanorum diuagati, regna ibi potentissima constituerant, vel piratica et perpetuis excursionibus locupletati domum redierant: non eo minus tamen illis placuit antiquus ille contrahendi modus, ac proinde permutatione, seu, ut medio aevo vocabatur, *concambio*, *) non minus frequenter utebantur, quam emtione venditione.

Postea etiam in Germania frequentissima.

*) Hinc permutatio modo dicitur *cambium*, in *LEGE LANGOB. Lib. III. tit. VIII §. IV.* modo *concambium*, in *FORM. LINDENBR. CXXXIX.* et *LEG. ALAM. tit. XX.* modo *concambiatu-*

688 *Elem. Iur. Germ. Lib. II. Tit. XIV.*
ra, ibid. form. CXLI. et in charta Alam.
XVI. apud GOLDAST. script. rer. Alam. Tom.
II. a verbo antiquo cambire ἀποσβῆδαι, de
quo PRISCIANVS et alii veteres. Id vero me-
dio aevo varie detortum: veluti in cambia-
re, LEG. SAL. tit. XXXIX. §. I. concambire,
FORM. LINDENBR. CLXX. concambiare, LEG.
SAL. tit. XXXIX. et FORM. LIND. XIX. Vid.
LINDENBR. et CAR. DV FRESNE in glossar. his
vocibus.

§. CCCXCII.

Eam leges
 veteres ae-
 quiparant
 emtioni
 venditioni.

Hinc LEGE VVISIGOTH. *Lib. V. tit. IV. §.*
I. cauetur, ut commutatio, si non fuerit per
vim et metum extorta, talem, qualem et
emtio, habeat firmitatem. Quod ideo pro-
cul dubio prouisum, ne quis existimaret,
locum in hoc similibusque contractibus es-
se poenitentiae. Ac proinde ea lex aliquo-
ties repetitur in aliarum gentium legibus,
veluti in LEGE BAIUVAR. tit. XV. Cap. VIII.
et in CAPITVLAR. Lib. VI. §. CL. Quin in
legibus vetustis coniunguntur aliquando res
comparatae et cambiatae, veluti in LEGE
SAL. tit. XXXIX. vt facile pateat, apud ma-
iores pari veluti passu ambulasse emtione-
ac permutationem, eandemque fuisse vtrius-
*que contractus indolem. *)*

*) Et tamen aliquando permutare quibusdam
 licebat res suas, quum non liceret vendere,
 puta ecclesiis, earumque praelatis. LEX
 ALAM. *Tit. XX. Nullus presbyter, nec ali-*
quis pastor ecclesiae, potestatem habeat ven-
dendi ecclesiasticam terram, nisi contra aliam
terram, nec mancipium, nisi contra aliud

man-

mancipium receperit. Vbi notandum, vendere dici hoc loco, qui rem re permutat, non secus, ac apud HOMERVM *Iliad. Lib. VII. v. 128.* dicuntur Graeci, qui aes, ferrum, terga bubula, iuencos et mancipia pro vino dabant. §. 2. *Inst. de emt. vend.*

§. CCCXCIII.

In hoc quoque eadem erat vtriusque contractus indoles, quod vterque in scripturam redigi, vel adhibitis testibus perfici soleret, quoties res immobiles, aliaeue alicuius momenti, vel venirent, vel permutarentur. Alterutrum enim requirit *LEX VISIGOTHICA Lib. V. tit. IV. §. III.* At *LEX ALAM. tit. XXXIX.* de permutationibus rerum ecclesiasticarum praecipit: *Et si concambium fecerit, presbyter vel alius pastor ecclesiae, aut de mancipio, aut de terra, semper epistolam firmitatis faciat, ut contentio non fiat, nec ecclesia perdat, quod legitime possidere debeat.* Hinc tot formulae et chartae, super permutationibus conscriptae, passim exstant, veluti apud *MARCVLF. Lib. II. form. XXIII. et XXIV. adpend. Cap. XVII. FORM. BIGNON. Cap. XIV. FORM. BALVZ. Cap. XLVIII. GOLDAST. in chart. Alam. XVI. Tomo II. script. rer. Alam.*

Eius requisita.

§. CCCXCIV.

EMTIO VENDITIO etiam apud Germanos vix quidquam singulare habuit, nisi quod, uti iam monuimus, vel litterarum testimonium, vel testium accedere soleret auctoritas. Add. *LEX BAIUVAR. tit. XV. Cap. II. §. I.*

Emtio venditio quomodo contracta f.

§. I. Immo de rebus immobilibus vix valebat venditio, nisi apud acta, et sollempniter facta. Vid. LEX RIPVAR. tit. LIX. §. I. et tit. LX. Solebant et ARRHAЕ dari, non in signum contractus perficiendi, sed iam perfecti, easque amittebat emtor, si iusto tempore non satisfacisset contractui, ita tamen, vt pretium nihilominus soluere teneretur. *) LEX BAIVAR. tit. XV. Cap. X.

*) At ex LEGE VVISIG. Lib. V. tit. IV. §. IV. emtor, qui pretium non solueret tempore constituto, arrham recipiebat, et contractus pro nullo habebatur, vel vti loquitur eius legis auctor, *res definita non valebat*. Quae sane mira est iuris dispositio, qualem nescio an alibi sis reperturus. Alias enim arrha datur in signum vel perfecti contractus, vel certo perficiendi, et hinc vocatur: *haffi-geld*. SCHILT. Exerc. XXX. 34. Sed iam textum emendandum putauit SCHILT. *ibid.* §. XLII. legendumque: *arrhas tantummodo non recipiat, quas dedit, et res definita valeat*.

§. CCCXCV.

Venditionis effectus.

Quae ipsa recta ratio inculcat, veluti quod non possint vendi res alienae, litigiosae, et extra commercium positae, quod emtionem venditionem non oporteat vi et metu esse extortam, quod ad euictionem praestandam obligatus sit auctor, et quae sunt huius generis alia, ea iam non confectabimur, quamuis de iis multa sint in legibus istis vetustissimis. Id tantum monemus, emtionem, semel perfectam, ratam et firmam fuisse, LEX SAX. tit. XV. §. I.

nec

nec rescindi potuisse, vel ob qualemcumque laesionem, LEG. VVISIG. *Lib. V. tit. IV. §. VII. LEG. BAIUVAR. tit. XV. Cap. IX. §. I.* vel ob rei venditae vitium, nisi venditor illud dolo malo celasset, LEG. BAIUVAR. *tit. XV. §. II. III.* quamuis et hoc casu intra triduum redhiberi oporteret rem vitiosam venditam, nisi quis venditorem inuenire non potuisset, *ibid. §. VII. CAPITULAR. Lib. V. §. CCX.* vel inuentus venditor iurasset, se tempore contractus vitium hoc ignorasse. *ibid. §. VIII.*

§. CCCXCVI.

Pleraque haec et iure SAXONICO et SVEVICO obtinuerunt. Nam et ex horum praescripto venditio rerum immobilium non erat rata, nisi facta esset in iudicio, et accedente resignatione. *IVS PROV. SAX. Lib. I. Art. LI et Art. IX. Lib. III. Art. IV.* Similia sunt, quae ex IVRE PROV. SVEVICO adfert SCHILTER. *Exerc. XXX. §. XLI. An des voigts ding mag niemand sein eigenes hingeben, dass es krafft mog haben. **)

Germani
res immo-
biles vendi
non patien-
bantur, nisi
in iudicio.

*) Haec enim non de donatione tantum, sed vel maxime de emptione venditione et permutatione sunt intelligenda. Neque enim alienatarum rerum immobilium dominium transibat ad vllum sine inuestitura, de qua supra, ubi de modis adquirendi iuris civilis actum, iam plura diximus.

§. CCCXCVII.

Periculum apud SVEVOS transibat ad
emto-

Periculum
et commo-

dum rei
venditae.

emtozem, simul ac perfecta erat emtio
venditio, cuius perfectionis signum erat
arrha, (*der leyhkauff.*) Ita saltem IVS PROV.
SVEVICVM Cap. CCXLVII. §. II. in Meichsne-
riana: *Vnd gib ich einem mann ein gut zu
kauff, vnd giebt er mir sein leyhkauff da-
ran, vnd das gut bleibet in meiner geuvalt,
vnd vuid es mir gestohlen, der schad ist
sein, vnd mein nicht, hab ich sein gebuete,
als ich von recht solt. **)

*) Ita in Meichsneriana. In Bergeriana enim
p. 271. legitur: *vnd giebt er mir seinen
vver daran. At saniozem hic esse priorem
ex duobus codicibus Vindebonensibus probat
SCHILTER. Exerc. XXX. §. CVII. quorum al-
ter membranaceus habet: sin arre; alter
chartaceus: sin heffrunge. (§. CCCXCIV. *)*

§. CCCXCVIII.

Venditio
rei vitio-
sae, et eni-
ctionis
praestatio.

Rem vitiosam redhiberi potuisse, non
magis est dubium, quam venditorem obli-
gatum fuisse ad praestandam euictionem,
si res vendita euicta esset. Duo tamen
sunt, quae notatu non videntur indigna.
Primum quod IVRE VVEICHS. Art. XCVII.
vendiditorum equorum quatuor vitia pro ca-
pitalibus habentur: *uwan es stetig ist,
oder star blind, oder vnrechter ankunfft,
oder hartschlegig.* Alterum, quod Iudaeus
emtori suo ad euictionem non est obliga-
tus. *) IVS PROV. SAX. Lib. III. art. VII. et
VVEICHS. Art. CXXXVI.

*) Idem IVS PROV. SAX. *ibid.* et hoc sub fi-
nem addit: *Wan aber der Iude anders dinge
kaufft,*

kauft, oder zu pfande nimmet, vnuerholen vnd verftohlen, bey tageslicht, vnd nicht in beschlossenen hauffern, vnd mag er des zeugen felb dritte, er behalt feine pfennige daran, die er darum gab, oder darauf that, mit feinem eyde, ob es vrol geftholen ift, gebricht es ihm aber an den gezeugen, er verleuft feine pfennige. Quae quidem iuris Saxonici dispositio originem dediffe videtur famosissimo priuilegio Halberftadiensi, de quo pluribus actum in STRYXII vsu moderno tit. D. de furt. §. XXVII.

§. CCCXCIX.

Ceterum quum hodie nullus fit rescindendi venditiones modus magis quotidianus, quam qui fit, vbi exercetur ius RETRACTVS: eius quoque origo vere Germanica paucis ostendenda est. Nimirum iam supra vidimus, (§. CLXII.) alienationes rerum immobilium fieri non potuisse, nisi consentientibus cognatis, maxime si essent bona a maioribus ad possessorem profecta. (§. CLXIII.) Itaque facile patet, bona huiusmodi sine propinquorum consensu extra familiam vendita, retrahi potuisse a cognatis, perinde ac si non fuissent vendita. Illustris a LVDEVVIG. diff. iur. cim. et Germ. de donat. Diff. V.

Iuris retractus origo.

§. CCCC.

Ex hoc itaque principio LEX SAXONICA tit. XVI. libera homini, qui hereditatem suam, (sein erbe, seine stammguter,) necessitate coactus, vendere vellet, iniungit, vt offerat

Eius vestigia in lege vetere Saxonica.

eam primum proximo suo : si ille eam emere noluerit , tutori suo , vel ei , qui tum a rege super ipsas res constitutus est , (loquitur enim textus de libero homine , in tutela nobilis , exilio mulctati , constituto ,) si nec ille voluerit , vendat eam cuicumque voluerit . Quin eodem pertinet locus eiusdem legis *tit. XIV. §. II. Nulli licent traditionem hereditatis suae facere , ut heredem suum exheredem faciat .* Ex quibus sane pronò alieo fuit , iure hoc antiquissimo Saxonico retrahere heredes proximos potuisse fundos auitos , venditos extraneis . *)

*) Quamuis vero aliae leges Germanicae id tam sollicitè non inculcent : dubitari tamen nequit , quin iidem fuerint et reliquorum Germanorum mores . Idque vel inde rectè colligit illustris a LVDEVVIG. *praefat. Tomi IV. reliquiar. §. V. p. 8. sequ.* quod et in superiore Germania fere semper in alienationibus bonorum auitorum adhibitus sit consensus liberorum , propinquorumque , etiam sororum , et quorumcumque heredum , ceu patet exemplis , quae ipse ille *Tomus IV. p. 31. 36. 43. 52. 53. 68. 74. 119. 123.* suggerit , vt iam alia eiusdem generis omittamus .

§. CCCCI.

Itemque in iure Saxonico recentiore .

Paullo post , quum IUS SAXONICVM , a Repkouiò collectum , in magna inferioris Germaniae parte auctoritatem iuris communis consequeretur , multo minus dubium erat , quin bona auita , tamquam vniuersae familiae communia , *) retrahi possent a pro-

a proximis cognatis, si illa sine eorum consensu venissent. Vbi enim monet **IVS PROV. SAX. Lib. 1. Art. LII.** res immobiles auitas sine heredum consensu alienari non posse: statim addit: *Vergiebt er es aber wieder recht, ohn der erben vrlaub, die erben mogen sich ihres gutes vuol untervinden mit recht, als ob der todt vware, der es gab, darum dass ers nicht vergeben mochte.*

*) De his sane bonis auitis accipiendum esse hunc locum diserte monet **GLOSSA**, ad **Art. XXXIV.** quamuis ea ad **Art. LII.** distinguat inter ius municipale et paganum, addatque: *Solches vernimm von angestorbenen eigen, nach vreichbild-recht; aber nach dorff-recht verstehet man es, von allerley eigen es sey gegeben, ererbet, oder erkaufft.*

§. CCCCII.

Similis est locus **IVRIS ALAMANNICI**, qui in Meichsneriana fol. 66. in Goldastina **Capite CCCVIII.** occurrit, in Bergeriana vero et Schannatiana a me quidem reperiri non potuit, quippe apud **GOLDASTVM** ita se habet: *Geit einer sein eigen wieder seiner erben vwillen hin, und on des vogts ding, sie sollen vor den richter faren, und sollend es versprechen, und der richter solle es da antwurten den erben.*

Nee non in iure Alamannico.

§. CCCCIII.

Quum vero et **IVS LVBECENSE** inter iura Germanorum communia quodammodo referendum sit, quippe quod et ipsum a multis

Et in iure Lubecensium.

tis vrbibus ad mare Balthicum ciuitate do-
 natum est : etiam eo quod de hoc retra-
 ctus iure cautum sit , operae pretium fue-
 rit , inquirere . Eo vero pertinet locus
Lib. III. tit. VII. art. I. VVer frey erbut ,
oder liegende grunde verkauffen vvil , der
soll sie vor allen dingen anbieten den nach-
sten erben durch zwoeene besessene burger ,
ob sie das annehmen vollen vor den preiss ,
was andere darumb geben . VVollen sie das
nicht thun , so mag er das gut so theuer ,
als er kan , verkauffen , vume er vill , oh-
ne alle gefahr . Dem rentener vorbehalten
seine gerechtigkeit , vvo rente in dem erbegut
seyn , deme es fur allen andern muss angebot-
ten vverden .

§. CCCCIV.

Constitutio
 Fridrici V.
 Feud. 13.
 qualiter

Quum itaque ex iis, quae haecenus di-
 ximus, consequatur, vt commune hoc ius
 omnium Germanorum dicendum sit : faci-
 le patet, quid statuendum sit de auctori-
 tate constitutionis Friderici II. Imp. V. Feud.
 13. Quamuis enim de eius vel *auDENTIA* vel
 auctoritate forensi dubitent *FACHIN. contron.*
Lib. VI. Cap. XVII. et *BERLICH. Part. II.*
Concl. XXXIX. n. XV. negari tamen non
 potest, eam constitutionem purum putum
 complecti ius Germanicum, et licet ipsa
 fortassis auctoritatem in foro non habeat,
 iura tamen ipsa, in illa descripta, tantum
 non vbique vsu recepta esse.

§. CCCCV.

Locatione
 conductio-

Progredimur ad **LOCATIONEM CON-**
DUCTIO-

DUCTIONEM, in qua itidem non adeo multa singularia habuerunt veteres Germani, nisi quod aliquando ipsum dominium utile pro certa mercede in alium videntur transfuisse, et conductorem obstrinxisse ad ferendum casum, vel rem in eodem genere restituendam. Talis sane est contractus SOCIDAE, de quo ex instituto egerunt OTTO TABOR STRYK. *vs. modern. Lib. XIX. tit. II. §. VIII.* et BEYER. *spec. iur. Germ. Lib. II. Cap. XXII.* nec alia est multorum colonorum Germanorum ratio, veluti *der curmeden, landstodeler, meyer*, et similibus, in quibus nobis otium fecit illustr. cancellarius a LVDEVVIG. Sed quum prioris contractus in antiquo iure Germ. vix occurrat vestigium; *) de iuribus praediorum vero iam supra quaedam delibata sint: his iam immorari nolimus.

ne aliquando translatum dominium.

*) Sunt, qui hunc contractum ex ipso iure Romano deriuant, puta ex *l. 8. C. de pact.* ubi memorantur pecora partiarum. OTTO sane TABOR huius legis *αἰαλοσιν* tractationi suae de iure socidae, tamquam fundamentum, substrahit, idque et alii faciunt Icti non imi subsellii. Ego uti similes conventiones ne Romanis quidem ignotas fuisse facile largior: ita ab iis haec pacta accepisse gentes Germanicas, vix opinabile est, quum prius viguerint in Germania, quam in eam ius Romanum penetravit.

§. CCCCVI.

At id notabile est, veteres paene pro iisdem habuisse locationem rerum, et com-

in ea eadem damn. praestatio ac in com. modato.

modatum, adeo, ut eodem vocabulo, *commodare* vel *leihen*, in utroque contractu usi sint, Sic SPECULATOR SVEVVS *Cap. CCXLVI. Leihet ein mann dem andern ein pferd umb lohn.* Et quis ignorat, hodiernum frequentissime dici, aliquem commodare equos, *er verleihet pferde*, qui illos pro certa mercede aliis locat? Itaque facile intelligitur, recte obseruasse SCHILT. *exerc. XXXI, §. 32.* et THOMASIVM *not. ad pand. Lib. XIX. tit. II.* conductorem eandem praestare culpam, quam praestet commodatarius. Quod etiam SPEC. SVEV. *Cap. CCXLIV. sequ.* non obscure colligitur.

§. CCCCVII.

Quid de societate obseruandū ?

SOCIETATIS ne mentionem quidem faciunt leges veteres, praeterquam eius, quae fuit inter coniuges, et de qua supra ex instituto egimus. Neque enim ea tum erat commerciorum ratio, ut ideo in societatem coire vellent mercatores. Neque HANSA, foedus, a pluribus urbibus contractum, proprie ad commune lucrum comparatum fuit, sed ad libertatem commerciorum in regnis exteris, communi studio et iunctis viribus tuendam. CONRING. *de urb. Germ. §. XCV.* Quum tamen vetus, et paene obsoletum sit vocabulum *mascopey*, *) quod societatem apud nos significat: vix dubitandum videtur, quin, gliscentibus commerciis, huiusmodi societates particulares inter mercatores coalescere satis mature coeperint in emporiis Germaniae. **)

*) At

*) At vnde id vocabulum? Procul dubio a vetere *mage*, quod cognatum significat. Vnde *schverdmagen* agnati, *spillmagen*, cognati. Inde *magschafft* cognatio: *magschafftey* ius quasi cognationis, et contractae *mascopey*. Inter socios enim veluti ius quoddam cognationis erat, vti apud Romanos ius fraternitatis, l. 65. pr. ff. pro socio.

**) Edidit vir consultissimus, HERM. LANGENBECK, iureconsultus, et reipubl. Hamburgensis senator anno MDCXXXVII. *anmerckungen uber das Hamburgische schiff- und see-recht*, cuius prolegomenis inseruit veteres patriae reip. leges nauticas, anno MCLXXVI. scriptas, inscriptasque: *De meine Raht vnd de borgere van der Stadt Hamborg hebbet dit schip-recht gevullkohret vn vhtgegeven*. In iis statim articulo I. mentio fit societatis, (*der hanse*) non quidem magnae istius, in quam tot ciuitates maritimae ac mediterraneae paullo post coaluerunt, et quae *ἡσάντων* nomen hansae Teutonicae tulit, sed a priuatis Hamburgensibus contractae. Alii enim in Flandria, alii in Anglia, alii alibi negotiabantur, et hi suas singuli societates vel hansas contrahebant, de quarum institutis multa in vetustis istis legibus occurrunt, plura in libro isto bonae frugis plenissimo monuit laudatus LANGENBECK, qui inter alia, ad rem pertinentia, laudat diploma Henrici III. Angliae regis, Hamburgensibus anno MCLXVI. concessum, in quo et haec legas: *Concedimus mercatoribus de Hamborg pro nobis et heredibus nostris, quod ipsi habeant HANSAM suam per se ipsos per totum regnum in perpetuum.*

§. CCCCVIII.

Itemque de
contracti-
bus inno-
minatis?

Multo minus itaque est, quod veterum Germanorum doctrinam de contractibus innominatis hic expectes. Quae enim de permutationibus statuerint, iam suo loco vidimus. Reliquorum non fit mentio. Quum vero omni conventioni, animo deliberato initae, plenum effectum tribuerint Germani: non videtur dubitandum, quin et ex his perfecta nata sit obligatio, neque in illis ullus locus fuerit poenitentiae.

§. CCCCIX.

Axiomata
de his con-
tractibus.

Hic ergo repetenda sunt, quae supra de contractibus beneficis (§. CCCLXXXIII.) monuimus, nimirum I) omnia fere haec hodie magis ex iure Romano, quam patrio, aestimari, adeoque II) fieri non posse, quin et, quod ad has conventiones attinet, paucissimae supersint iuris Germanici reliquiae. Eas tamen consuetari, quoad licuerit, non pigebit.

§. CCCCX.

Conclusio-
nes de per-
mutatione.

Inter has reliquias merito retuleris, 1) quod et ex pacto de permuandis rebus hodie datur actio, STRYK. *vs. mod. Lib. XIX. Tit. IV. §. I.* adeoque 2) in foris nostris locus non est poenitentiae, si alter ex sua parte nondum adimplevit contractum. SCHIL-TER. *Exerc. XXXII. §. XI.* neque 3) ob hunc contractum aduersus illum, qui ex sua parte contractui non satisfecit; datur

con-

condictio causa data, causa non sequuta.

SCHILTER. *Exerc. XXIV. §. VIII.* STRYK. *vs. mod. Lib. XII. tit. IV. §. I. et III.* BEYER. *posse. pandect. ibid. §. XI.*

§. CCCCXI.

Sic et, quod ad EMTIONEM VENDITIONEM attinet, inter iuris Germanici reliquias merito retuleris, 4) quod et hodie res soli multis locis vendi non possunt nisi apud acta, subsequente resignatione iudiciali, idque non modo in Saxonia, et vbiicumque ius Saxonicum et Lubecense viget, verum etiam 5) in Belgio obseruatur, siue ex statutis antiquis, vti Lugduni Batauorum, siue ex nouella Caroli V. constitutione die X. Maii MDXXIX. edita, vti in vniuerso paene Belgio. SIM. VAN LEEVVEN *cons. Part. I. Lib. IV. Cap. XIX. §. III. et VI.*

De venditione rerū immobilis apud acta.

§. CCCCXII.

Maxime tamen huc pertinent, quae hodiernum obtinent circa IUS RETRACTVS GEN- TILITII. Quamuis enim 6) eo deuenimus, vt raro in venditionibus requiratur cognatorum consensus: 7) his tamen competit ius retrahendi, sed ita 8) eorum personis inhaerens, vti cedi non possit. RICHT. *decis. CLXXVI. n. CLXXIV.* GAIL. *obs. Lib. II. Cap. XIX. n. VIII.* Quo casu 9) idem per omnia praestare tenetur retrahens, non modo quod ad pretium attinet, sed et quod ad impensas necessarias ab emtore factas. BEYER. *specim. iur. Germ. Lib. II. Cap. XXI.*

De futuro tractus gentilitii.

§. X. et XVII. Ex quo facile patet, 10) retractui locum esse tantum in venditionibus, non in permutationibus, ubi non potest idem a retrahente praestari. *CARPZ. Part. II. Const. XXXII. Def. XV.*

§. CCCCXIII.

Et iure viciniorum
congrui.

Addimus, 11) ex iure Germanico esse videri etiam *IUS VICINITATIS*, *das nachbarrecht* et *IUS CONGRUI*, quod vocant *das gepilde*, quod utrumque vulgo ex iure Romano, *l. vn. C. ne lic. habit. metrocom.* vel *l. 4. C. de locat. praedior. cin.* derivare malunt. Nam et in antiquissimis statutis, quorum plura edidit *SIM. VAN LEEVVEN cens. for. Part. I. lib. IV. Cap. XX.* eius occurrunt vestigia, et ipsa sollemnitas, a retrahentibus in Belgio adhibenda, mores Germanicos sapit.*) Attamen 12) alibi sufficit, retrahentem proximum vicinum esse, alibi 13) huic retractui non est locus, nisi quis iam partem praedii possideat. *COTHM. Vol. IV. Consol. XLII. n. V.* Quin 14) qui alterutro iure vult uti, eum, receptam esse eo loco consuetudinem, probare, debere, facile largior, nisi de eo ex statutis manifesto constet. *STRYK. of. hodiern. Lib. XVII. tit. 1. §. XVIII.*

*) Sollemnitatem hanc ex *GROT. introd. Lib. III. Cap. XVI.* ita describit *VAN LEEVV.* *ibid. §. 1.* *Retrahens coram magistratu loci rei sitae, vel alioqui septem vicinis, compareat, sub quorum praesentia, se retractus esse velle, declaret, simulque in ipsius actus confirmationes terrae et graminis red-*

ven-

De Conventionibus onerosis, cet. 703
venditae fasciculum manu sua attingat, radicatusque exsecet: vulgo aard ende gras-roeringe, quo facto emptori diem iudicii praestigere debet.

§. CCCCXIV.

Vt tamen aliquando finis adesset litium et sollicitudinis: 15) plerisque locis breue satis tempus anni, a die notitiae numerandi, ei rei praefixum est, quumque alias in huiusmodi breuiore praescriptione plerumque anno superaddatur dies Germanicus, id est, tempus sex hebdomadam et trium dierum: hic 16) naturalem annum sufficere, contendunt: *CARPZ. Part. II. Const. XXXII. def. IV.* quamuis 17) in hoc ducatur superaddi diem Saxonicum iusserit rescriptum regium apud *STRYK. vs. modern. ibid. §. XVII.*

De utriusque duratione.

§. CCCCXV.

Quod ad **LOCATIONES CONDUCTIONES** attinet, 18) ne hodie quidem ignotus est **CONTRACTVS SOCIATAE**, eoque inito, 19) conductor sustinet periculum, omnemque fert casum, etiam insolentissimum, veluti pestilentiam, nisi quosdam diserte exceperit: et contra 20) omne commodum atque incrementum lucratur. *BEYER. specim. iur. Germ. Lib. II. Cap. XXII. §. IV. sequ.* Ex quo facile patet, 21) cur haec pecora rebus immobilibus accenseantur. *CHASSAN. consil. Burg. rubr. IV. §. II. n. XXVIII.* et 22) cur aliquando certus pecorum numerus ita in feudum detur, vt, feudo finito, totidem

De iure societatae et contractus

704 *Elem. Iur. Germ. Lib. II. Tit. XII.*
eiusdem generis restituantur. ANTON. *disp.*
feud. XIII. §. IV. D. 6.

§. CCCCXVI.

Et iure do-
mini com-
petente.

Quin 23) et ius socidae quibusdam lo-
cis animaduertimus esse legitimum, compe-
tens dominis in praediis colonorum, cate-
nus, ut si hi emigrare velint, in praediis
relinquere teneantur certum pecorum nu-
merum, qui vocatur *die vvehrung*, quia
pertinet ad instrumentum fundi. (*zum hof-
gevehr.*) Viget sane hoc ius in Hassia et
Thuringia, de eoque pluribus agunt H V-
SAN. *de hamin. propr. Cap. VIII. n. X.* EBER.
ibid. §. XXXIV. sequ. qui etiam obseruant,
24) in agnitionem huius iuris domino,
maxime qui et pascua simul locauit colonis,
quotannis certos agnos, et pelles, vel cer-
tam quantitatem seui praestari.

§. CCCCXVII.

De societa-
te et con-
tractibus
innomina-
tis.

Quum denique de SOCIETATE ET CONTRA-
CTIBVS INNOMINATIS nihil omnino singulare
in vetere iure Germanico occurrat: per se
patet, 25) has conventiones secundum a-
xioma I. (§. CCCCIX.) ex iure Romano,
tamquam communi, esse aestimandas, praeterquam
quod 26) in posterioribus non esse locum poenitentiae,
saepe monuimus, quam doctrinam veram esse,
agnoscunt omnes, etiam qui alioquin, vniuersum ius
Romanum in Germania vsu receptum esse,
magnopere contendunt.

T I T. XV.

De Conuentionibus onerosis, aleam continentibus.

§. CCCCXVIII.

Conuentiones, quas superiore titulo expendimus, certam ac conuentam habent praestationem: iam pro instituti ratione et de iis, quae ALEAM CONTINENT, pauca subiicere animus est, quum eas maximi semper fecisse maiores nostros, argumento non vno compertum habere videamur.

Transitio ad conuentiones aleam continentibus.

§. CCCCXIX.

Studiosissimos enim aleae fuisse Germanos, aeque ac alias gentes, tum septentrionales, tum orientales, iam supra (§. CCCXXI. *) obseruauimus ex TACITO de morib. Germ. Cap. XXIV. ex quo loco etiam discimus, tanta religione ac fide colluisse inter se maiores nostros, ut quamcumque conditionem, etiamsi durissimam, ex pacto subire non dubitarint, ut merito inde colligamus, I. aleam, omnesque conuentiones aleam continentibus, Germanis fuisse licitas: II. in iis fidem religiose seruandam, et legibus conuentis accurate satisfaciendum fuisse.

Germania-
leae stu-
diosissimi.

§. CCCCXX.

Equidem postea, quum Christo nomen darent Germani, odiosa esse coepit alea,

Quamuis
eam leges
parum pro-
barent.

Gg s sed

fed maxime, si illi indulgerent episcopi et clerici, quos Carolus M. excommunicari, CAPITVL. *Lib. VI. §. CCII.* Ludouicus vero Pius per tres annos sacro ministerio priuari volebat. CAPITVL. *addit. III. §. LIII.* quamuis priore loco et in laicos vibretur hoc fulmen, *qui in alea permanserint.*

§. CCCCXXI.

Exemplum
e saeculo.
X.

At non obsoleuisse ideo consuetudinem alea ludendi, nec minorem fuisse posterorum in legibus ludorum seruandis siue fidem, siue peruicaciam, quam Germanorum tempore *TACITI*, lepido exemplo *Ezonis Palatini* ostendi potest, quod fusius retulit *MONACHVS BRAVVIL. de Ezone et Mathilda Cap. I. apud LEIBNIT. script. rer. Brunsv. Tom. I. p. 315.* Hoc enim alea ludente cum *Ottone III. Imp.* placet conditio, *ut cui per tres continuas vices victoria promeriret, alterius potiretur rebus optimis, etiam quibus vellet.* Ter victor *Ezo, Mathildam, Ottonis sororem,* praemium victoriae, postulat, eamque impetrat ab imperatore, existimante, *non esse regii honoris, si mendax fieret suae sponsonis.* *)

*) Ibidem obseruat *MONACHVS,* inter reliqua admirandae sagacitatis indicia *Ottonem III.* adhuc puerum satis effuluisse peritum in construendo siue dissoluendo flexuoso alearum schemate, *ut neminem crederet fore, qui in hac arte praevaleret aduersum se.* Ex quo loco sane discimus, tum inter praecipuas aulae voluptates fuisse lusum aleae, vel vti

ex

De Conuention. oneros. aleam contin. 707
ex descriptione recte colligit LEIBNITIVS,
Schacchorum vel Iatrunculorum.

§. CCCCXXII.

Fatendum tamen est, insequentis aevi leges non aequè fauere aleae, omnibusque ludis, in quibus fortuna dominatur. Hinc Quid iuris in Sax. circa aleam? IUS PROV. SAX. *Lib. I. Art. VI.* heredem non obstringit ad soluendum, quod defunctus lusu perdidit: *Dieberey, raub oder spiel-geld ist der erbe nicht pflichtig zu gelten.* Quin ne ipsum quidem collusorem teneri statuit IUS VVEICHE. *Art. CI.* *Beklagt jemand den andern umb ein geld, er soll benennen vor dem richter, vvarumb man ihm das schuldig sey. VVenn es ist umb spiel, da darff er ihm nicht umb antuorten, noch der richter auch nicht richten.* Conf. IUS PROV. SAX. *Lib. III. Art. XLI.*

§. CCCCXXIII.

Similis est SPECVLATORIS SVEVI seueritas. Quid iure Svecico? Nam et is *Cap. CCLV.* negat, heredem teneri ad soluendam pecuniam lusu perditam. Idem *Cap. XXXIV.* pecuniam, a filio minorene alea perditam, a patre condici patitur, non quam perdidit maiorenis, nisi mente captus fuerit vel fatuus. Denique idem *Cap. CCL.* dat domino vindicationem rerum suarum, quas seruus lusu perdidit, non earum, quae ipsius serui fuerunt. Qualia etiam legimus in IURE PROV. SAX. *Lib. III. Art. VI. **)

*) Non praetermittenda hic videntur, quae

de aleatoribus ad hunc articulum addit GLOSSA, quum et ista ad ius non scriptum medij aevi pertineant. Primo de collusore, qui refferas talosue adulterinos circumfert, obseruat sequentia: *Bei vvelchen spieler man falsche vvruffel findet, uber den soll man richten als uber einen dieb. Auch sind alle dieselben recht- vnd ehrloss, vnd mogen in keinen rechten eines biedermands statt haben, noch vortreten. Auch ist all ihr gut ein vervvurcks gut. Deinde de illo, qui talis huiusmodi vsus est, additur: *VVer mit falschen vvruffeln spieler, der verlost die hand, ob er des ubervvunden vviird. Denique de illo, qui talario ludo facultates suas perdidit, obseruat GLOSSAE auctor: *Hatte einer auch sein gut verspieler, vnd hatte ferner nicht zu geben, vvas er verspieler hat, man darff ihn darumb vor keinen richter beklagen. Man mag ihn auch hoher nicht pfanden, dann vmb das, so er vmb vnd an hat. Entelaufft er aber: so ist er gar loss. Haec priscae seueritatis ac disciplinae exempla eominus omittenda putauimus, quo magis credibile est, haec scripturos non fuisse viros bonos, quos in concinnanda glossa elaborasse nouimus, nisi satis illis compertum fuisset, haec omnia vsu in patria sua seruari.***

§. CCCCXXIV.

*sponsiones
exemplum.*

Talia sunt, quae de ipsa alea ac ceteris ludis cauent leges Germanicae. Ad huiusmodi vero conuentiones recte etiam referas SPONSIONES, quibus aliquando, post o aliquo, vel promisso, de rei incerto euentu inter se Germani quoque contendebant.

Illu

Illustrissimum est exemplum Ottonis IV. Regis Roman. et Philippi Regis Franco- rum, quorum hic sibi stipulabatur unum ex illius equis, promittens contra tres ci-uitates optimas, si vel solius Saxoniae proceres electionem illius ratam essent ha- bituri. Rem fusius narrat ARNOLDVS EV- BEC. *chron. Slav. Lib. VII. Cap. XVII.* et MO- NACH. PADVAN. *ad ann. MCCX. CHRON. BRVNSV- RHYTHM. Cap. XLVIII. v. 35.*

§. CCCCXXV.

Sed haec quidem sponso magis ad ir- ridendum Ottonem comparata, quam ex animo promissum praestandi profecta, vi- detur. Alioquin non est dubium, quin et sponso de re honesta ex Germanici iuris principis eo magis valuerit, quo certius constat, pacta quaelibet, bonis moribus haud aduersa, religiose seruanda existi- masse maiores nostros, fidei, ut par est, studiosissimos. *)

Quid iuris
circa spon-
siones?

*) Ceterum Germani sponso huiusmodi pro poena conuentionali habuisse videntur, quasi quis sibi ipse voluntate sua certam poe- nam decreuisset, qui parum felice ingenio ac *discretio* fuisset in diuinando. Id sane si- bi vult verbum *vretten*, quod poenam si- gnificasse maioribus nostris, lippis ac ton- soribus notum est. Est hoc verbum a Ger- manico *vrette*, quod legem etiamnum si- gnificat apud Belgas, adeoque *vretten* est poenam legitimam praestare, ut ineprite vi- deatur glossator ad *IVR. PROV. SAX. Lib. III. Cap. LXII.* dum scribit: *Vretten heist so viel*

viel, als vvehe thun: Quae etymologia per omnium similis est illis veterum iureconsultorum, veluti, quod *mutuum* dicatur, quod *ex meo fiat tuum*, testamentum quasi *testatio mentis*.

§. CCCXXVI.

Bodmeriae
antiquitas.

Eiusdem indolis quodammodo est conventio, quae BODMERIAE nomine venit, qua navis patrono spe maiorum usurarum certa pecuniae summa credebatur, ea lege ac omine, ut, salva redeunte carina, tantundem cum foenore redderetur. MAR-
QVARD. *de iure mercat. Lib. II. Cap. VIII.* Certe satis antiquum hoc esse conventionis genus, et natum in Germania, simulac illa negotiationibus maritimis operam dare coepit, patet ex IVRE VVISBYENSI *Artic. XL.* Hoc enim ius iam saeculo XII. condici coepisse, satis constat ex praefatione, quam ex codice antiquo extulit LEIBNITIVS *script. rer. Brunsv. Tom. III. pag. 750.*

§. CCCXXVII.

Emtio fructuum futurorum prohibita.

Et quamvis aliarum eius generis conventionum vix mentio fiat in legibus Germanicis: eadem tamen omnium videtur fuisse ratio, nempe ut omnes contractus, aleam continentes, vel in quibus fortuna dominatur, servandi viderentur, nec quisquam conqueri posset de laesione, modo alter a dolo esset alienus. Attamen semper Germani abhorruerunt ab emtione fu-

turo-

De Conuention. oneros. aleam contin. 717
 iurorum fructuum, non quod, spem emi-
 pretio non posse, existimarent, sed quod
 illa emtio plerumque cum insigni dardana-
 riorum nequitia esset coniuncta. LEX LAN-
 GOB. Lib. II. tit. XXXI. §. vn. Nemo propter
 cupiditatem pecunie aut auaritiam det pre-
 tium, ut futuram emtionem sibi prae-
 pararet, ut duplum vel triplum recipiat, sed tunc tan-
 tum, quando praesentes sunt ERUCTVS, sibi
 illos comparet.

§. CCCCXXVIII.

Itaque vel ex his exemplis satis patet, I) Germanos. et in conuentionibus aleam
 continentibus fidei fuisse studiosissimos, ad-
 eoque II) omnes huiusmodi pactiones ra-
 tas esse voluisse, quae nec de rebus tur-
 pibus, nec dolo malo, nec contra bonos
 mores essent iuratae.

Axiomata
 de contra-
 ctibus aleam
 continen-
 tibus.

§. CCCCXXIX.

Itaque facile reddideris rationem, 1) cur et hodie omnes, quibus est libera res
 suas administrandi facultas, et ludendo
 fortunam experiri, et 2) spem emere, et
 3) bodmeris, adsecurationibus, lotariis,
 olla fortunae, similibusque conuentioni-
 bus, sese obstringere, et 4) sponsioni-
 bus alios prouocare possint, et cur 5) in
 his omnibus, ea, quae ab initio sunt vo-
 luntatis, ex post facto necessitatis esse cen-
 seantur, 6) eatenus saltem, ut et, quae
 alea, aliove lusu, perdita sunt, ne ex
 legibus quidem Germanicis tamquam inde-
 bita

In iure
 Germ. et
 hodie sunt
 liciti.

bita repeti possint. *) FVS-KNECHTS BESTALLUNG *Spirae MDLXX. Cap. CXI. ORD. POLIT. MAGDEB. Cap. LV. §. V. STRYK. vs. modern. Lib. XI. tit. V. §. IV. sequ.*

*) Id et alibi vsu seruari docet SIM. VAN LEEU. *VVEN cens. Part. I. Lib. IV. Cap. XIV. §. X.* eiusque rei hanc reddit rationem, quod quum vterque collusor in pari turpitudine versetur, melior merito causa esse debeat possidentis. *l. 12. C. de cond. ob turp. caus.* Enimuero vti hoc verum esse facile largimur eo casu, si quis lusu, publica lege prohibito, pecuniam perdiderit, quamuis tunc fisco ius sit, lucrum illud, tamquam scelere quaesitum, victori exorquendi: ita haec ratio reddi nequit, si ludus in se non prohibitus est. Est enim tunc ex pacto solum id, quod naturaliter saltim debetur. Id vero condici non posse, tamquam indebitum, ex ipso etiam iure Romano satis notum est. *l. 66. ff. de condict. indeb.*

§. CCCCXXX.

Speciatim
bodmeria.
Quis hunc
contra-
stamineat.

Hinc, quod ad BODMERIAM attinet, ob axioma I. eiusque conventionis finem, recte cauent leges nauticae, 7) vt magistri nauium pecuniam quidem hac lege mutuum accipere possint, sed non nisi exercitorum, si praesentes sint, consensu, vel, 8) iis absentibus, urgente necessitate: *) *VVan ein schiffer beweisslichen schaden an dem schiff oder schiffs-reitschafft genommen, und der oerter kein geld auf wechsel an seine reder uberschreiben, bekommen konte, oder er hatte auch im schiff keine guter, die*

die er zu bessern vortheil der reder verkauf-
sen konte. IVS NAVT. HANSEAT. Art. VI. §. II.

9) Vt, si dolo malo magister nauis pecuniam mutuam sumat sub lege bodmeriae, non exercitores, sed ipse, eo nomine teneatur, *ibid.* §. III. quin infamia notetur, si plus sumserit mutuum dolo malo, et sine necessitate, quam nauis, merces illi debita, et armamenta nauis, *die schiffs geredschafft*, valeat. STATVT. HAMB. part. II. tit. XVII. art. III. IV. immo hoc casu aliquando plane poena corporis adflictiva vel capitali adficiatur. IVS NAVT. HANS. Tit. VI. §. III.

*) Casus hos necessitatis, quibus fas fit magistro talem conuentionem inire, accuratius recenset STYPMANN. *in iur. marit. Part. III. Cap. V. n. LXX. sequ.* quamuis non adeo accurate eo referat casum, si quis ad nauim fabricandam pecuniam crediderit. (§. CCCCXXXIII. *)

§. CCCCXXI.

Eadem natura huius contractus exigere videbatur, 10) vt periculum in se susciperet creditor, adeoque, 11) pereunte vel intercepta naue, nec magister, nec exercitores tenerentur, nisi quod 12) posteriore casu aequum videretur, vt debitor iura sua in naue cederet creditori. STATVT. HAMB. *ibid.* §. VI. 13) Vt nauita, naue bodmeriae onere obstricta, breuiore quidem, at non longiore via, sine creditorum consensu iter facere posset: *ibid.*

Periculum
sustinet
creditor.

§. VII. ac 14) iactu facto, et iis, quorum res seruatae sunt, in partem damni venientibus, non simul aestimaretur pecunia sub lege bodmeriae credita. Id quod volunt verba *STATUTI HAMB. ibid. §. VI. Vom hoddemereygeld ist man nicht schuldig, einige hauberey zu bezahlen.*

§. CCCCXXXII.

Vfusas maiores capit
salua carina.

Ceterum quum aequissimum sit, pro magnitudine periculi etiam vfuras intendi: consequens est, 15) vt et hic creditor sibi maiores, quam vulgo permittitur, vfuras stipulari possit, ex. gr. centesimas. *MARQU. de iure mercat. Lib. II. Cap. VIII. num. V.* Et ex eadem ratione collegerunt doctores, 16) adpellente in portum carina, adeoque cessante periculo, vfurarum cursum sisti, sed tunc debitorem statim obstrictum esse ad expungendum nomen, nisi quod ei dantur viginti dierum induciae ad merces distrahendas. *SCHOTTEL. von unterschiedlichen rechten in Teutschland Cap. XXII. §. VIII. p. 424.*

§. CCCCXXXIII.

Creditoris
quae iura
sint in ca-
rina?

An 17) pignori sit creditori carina, nondum inter doctores conuenit, pluribus id negantibus, nisi carina expresse sit oppignorata: *STYPMANN. iur. marit. Part. III. Cap. V. num. LV. sequ. STRYK. ad Lauterb. pag. 407. et 631. et de action. inuestig. I, 7, 28. at certissimum tamen est, 18) concurrentibus pluribus creditoribus, eos, qui*

qui sub lege bodmeriae crediderunt, privilegio aliquo gaudere prae chirographariis: STYPMANN. *ibid. num. LIX.* nec ita in tributum, sed, qui priores tempore sunt, potiores iure haberi, saltem ex STATV. HAMB. *Part. II. tit. XVIII. §. II.* quum 19) iure Hollandico praeferatur tempore postremus, VINN. ad PECK. *in l. I. §. 8. ff. de naut. foen. lit. a.* quod merito miratur SCHOTTEL. *ibid. §. IX.* Nec minus in confesso est, 20) creditoribus huiusmodi praeferendos esse eos, qui in construendam nauem pecuniam crediderunt. Hinc Belgae, *Een byl-brief gaet vor bodmeriebrieft.* VINN. ad PECK. *ad l. non autem De de exerc. act. lit. a. p. 95.*

*) Differunt ergo quam maxime instrumenta, quae vocantur *bylbrieffe*, et quae dicuntur *bodmerybrieffe*. Illa enim pertinent ad pecuniam fabricandae nauis causa creditam; haec ad pecuniam creditam in carinam nauis. Praefertur autem semper illa pecunia, adeo ut inter causas, ob quas periclitantur creditores, qui in carinam nauis aliquid crediderunt, praecipua sit, si adsint, qui ad fabricandam nauem crediderint. VINN. *ibid.*

§. CCCCXXXIV.

Ex eodem principio (§. CCCCXXVIII, 1) patet, 21) ne SPONSIONES quidem iure Germanico in se illicitas esse, ac proinde 22) vel maxime probari eas, quae inter mercatores sunt frequentissimae, quas defendunt

SANTERNA *de ad secur. et spons. Part. II. STRAC-*

CHA.

Sponsiones
iure Germ.
licitas.

CHA de spons. Part. III. n. II. VVEHN. obseruat. pract. voce vvetzen. STYPMANN. iur. marit. Part. III. Cap. VI. §. LX. sequ. quamuis 23) merito deneganda sit actio ei, cuius vel dolus malus pellucet, vel 24) qui de re inhonesta huiusmodi sponsonem fecit. STYPM. ibid. §. LXXXVII.

§. CCCCXXXV.

Et maxime adsecurationes. Earum natura.

Si ergo sponsones inter mercatores valent: (§. CCCCXXXIV, 22.) nec dubitare quidem fas est, 25) quin iustissimam omnino causam habeant ADSECVRATIONES, per quas intelligimus conventiones de periculi mercium, alio transuehendarum, auersione pro certo praemio suscipienda. *) *STYPM. iur. marit. Part. III. Cap. VII. n. CCLXII. Ex qua definitione illico patet, 25) tria huius contractus substantiam ingredi, consensum, periculi auersionem, et praemium: ibid. n. CCLXIII. 26) ipsasque prudentiae regulas exigere, ut leges huius contractus referantur in litteras, quae a mercatoribus POLIZZA vocantur, quasque accurate describit VVERLH. dissertatione de polizza.*

*) Veteres etiam Romanos simile quid habuisse huic contractui ostendunt *CVLPI. colleg. Grot. disp. VI. ad lib. II. cap. XII. §. VI. IO. LOCCEN. iur. marit. Lib. II. Cap. V. §. II. immo et GROT. ibid. §. III. n. V. Attamen ipsius adsecurationis originem alii ad saeculum XIV. referunt, vti HERT. *parsem. iur. XLIII. §. VII. alii ad Iudaeos, quoniam sub Dagoberto, Philippo Augusto et Philippo**

lippo Longo, regibus Franciae, vbi sint literis adsecurationis (*polices d'assurance*) ad Gallos aere emungendos, maxime postquam, Gallia extorres facti, in Italiam aliasque prouincias secesserint. Pluribus haec exsequitur AVCTOR VSVVM CONSVETVDINVMQUE MARIS, *Part. II. art. I. in addit. p. 218.* ex quo luculentissima excerpta dedit IO. VVERLMOFF. *diss. de polizza. sect. II. §. VIII. p. 28. sequ.*

§. CCCCXXXVI.

Quum itaque haec conuentio consensu, auersione periculi, et praemio constet: (§. CCCCXXXV, 25.) consequens est, 27) vt adsecurationem inire possint, quicumque possunt consentire et negotiari. STYPM. *ibid.* §. CCLXXIV. 28) Vt recte suscipiatur periculum rerum, quarum certa est aestimatio, immo et personarum, non modo seruilis conditionis, e. g. aethiopum Afrorum in Americam transfuehendorum, sed et liberarum, multoque 29) magis nauis, et 30) mercium illi impositarum, tum paruarum, tum magnarum, ORDIN. ADSCE. *Philippica Artic. IV. modo, 31*) praeuia aestimatione, a peritis facienda, eae in indicem referantur, nec 32) sint legibus publicis inuehi euehiue prohibitaе, STYPM. *ibid.* §. CCLXXXVI. *sequ. et CCCXLIII. GROENEVV. ad introduct. Grot. Lib. III. p. 24. ***)

Quis adsecurare possit, et quibus

*) Quamuis enim liberi hominis nulla sit aestimatio potest tamen conueniri, vt e. g. per-

persona a Turcis, vel piratis capta, certa pecuniae summa, vel lytrum ab adsecuratoribus praestetur pro certo praemio. Formulam reperies apud *VVERLHOFF. de polizza p. 72.* ubi quidam suscipiunt *alle den risico ende prykel van de persoon, die van den Turckse of barbarise see-rovers overkomen mochte.* Totam formulam paullo post dabimus (§. *CCCCXXXIII.* *)

**) Legibus et moribus exclusae sunt et aliae quaedam res, veluti cibaria, quae et facile corrumpuntur, *COCCEI. de ad secur. §. XXXVII.* et inter nauigandum absumi solent, adeoque raro eum in finem imponuntur nauis, ut salua in portum veniant. Eiusdem generis sunt stipendia nauarum, militumque, quae excipit *ORD. AMSTELOD. art. X. XI. et XX.* In rationes inquit *STYRM. Part. IV. n. 279. sequ. p. 126.*

§. *CCCCXXXVII.*

Quod periculum suscipiatur?

Ex eodem colligunt, 33) vnus periculi expresso genere, e. g. naufragio, adsecurantes de reliquis non teneri: alias 34) periculi vocabulo omnes casus fortuitos comprehendi, damnaque, quae extrinsecus per vim maiorem obueniunt, non, quae ex vitio rei oriuntur, e. gr. si vinum acescat, aut ligna a teredine corrodamur. Adeoque 35) optime sibi consulere contrahentes, qui casus in polizza exprimant, quos adsecutores praestare, velint, e. g. *aan der zee, uur, vvinde, vrienden, vianden, brieven van mar- que und contremarque, van arreste, ende deten-*

De Conventio. oneros. aleam contin. 719
detentie van koningen ; prinzen ende heren ,
ende van alle pericul , ende fortuinen , die
dar souden mogen overkomen , etc. ORDIN.
PHIL. Art. 1. STYPM. *ibid.* §. CCCXXXV.
VVERLH. *ibid.*

§. CCCCXXXVIII.

Quin ex ipsa huius conuentionis indole colligi potest , 36) adsecutores et certas leges addere posse contractui , e. g. vt nauis certam viam teneat , certos portus euitet , locis periculosis viae peritos , (*piloten*) adhibeat . 37) Perinde esse , siue praemium statim soluatur , siue promittatur in certum diem : idque 38) pro magnitudine periculi intendi posse , ac in ciuitatibus maritimis et emporiis plerumque iam tum notum , et veluti legitimum esse . 39) Id quoque exprimendum esse in polizza , cuius hic formulam subiicere , operae fuerit pretium . *)

Quibus legibus ?

*) Et quidem quum rariores sint adsecurationes personarum liberarum : formulam huc transferemus , cuius supra meminimus , ex VVERLHOFFIO p. 72. et quidem lingua Belgica , qua plerumque vti solent mercatores in hoc contractu : *Vvy ondergeschrewene assureurs beloven ende bekennen hiermede , te verskeren , ende verskeren ock mits desen aen u N. de somme van elk een by ons hier ondergespecificeert , tegens 5 pro cento praemie . Dienvolgonde nemen vvy assureurs alle den risico ende perykel van de person von N. so demselven van dt Turckse of barbarise seerovers overkomen mochte , tot onsen laste ,*

laste, in diervoegen, dat ingevall voornoemden N. op voorseide reise van gemelde seerovers (dat Godt verhoede) genomen vverden soude, so vvillen vvy assuremens, hier onder geschreven, dan schuldig zyn, elk een onse geteckende somme sonder eenige kortinge en tydverlopinge, exceptie, oftegenspraeck, so haest dar tyding sal gekommen, en ons geintimeert zyn, aen den bringer deser police promptelyk te betalen, en of dito N. met minder geld geranzioneert vvierde, als dese assureantie bedraegt, so sal sulcks ons niet tot voordeel gereckent vworden, beginnende den risico van de uyre aen, dat voorseide N. gemeldte schip van N. te Seyl gegaen, en sal duuren, tot dat deselve tot N. gearriveert saal vvesen. VVaer von vvy alle den risico dragen, ende tot onsen lasten nemen; ende verobligeeren ons, in cas van verlies of schade, (dat Godt vvil verhoeden,) dese assureantie van alsulken krachten vvaerde houden, als vvanneer dar een police in de beste een behoorlykste form over gemaect, en by ons onderteekent vware, sulks dat ons't selue toekomende beydertyeds in't minste niet en sal praediceren. Alles ter goeder trooven, sonder enig arg ofte list. Gedaen tot H. den -- Anno. Formulae huiusmodi subscribere solent adsecutores, expressa summa, et praemio, et quidem si illud praenumeratum sit: Ek Ian Iansen ben zho freden in deese assureantie, (de Gods bevare,) de somme van 3000. M. Lub. van Cadix p. Hamborg eigens 12. pro cento, ende bekenne, betaelt te zyn van den pryss van deese assureantie dor de handen van Cornelis Martens. Dat. Sin nondum solutum sit praemium; Eck Dierick Poppe bin zho freden

De Conuention. oneros. aleam concin. 721
den in dese assureantie, (die Godt bevare,) fur 500. M. Lub. die praemie a 3 pro cento gereknet, over dryy maenden tho ontfangen. Datum. Et sic reliqui quoque ordine subscribere solent, vt adpareat, quantaе quisque partis, et cuius spe praemii, periculum in se susceperit.

§. CCCCXXXIX.

Vbi ergo de damno certiores facti sunt adsecutores: 40) omnes tenentur soluere suamnam, quam se eum in casum soluturos, receperunt, modo 41) damnum extra portum, et sine culpa nautarum, obuenerit, et 42) contractui per omnia satisfactum sit. Vnde nemo dubitauerit, 43) quin si in dolo fuerit adsecuratus, veluti, si sciuerit, iam tum illo tempore, quo contraxit, nauem periisse, ei nihil debeatur, at 44) nec adsecutores acceptum praemium lucrari possint, si nauis impedita sit, quo minus portu solueret, quamuis 45) eo casu dimidium pro centenis lucrari soleant. *) ORDIN. AMST. Art. XXII.

Effectus
adsecura-
tionis.

*) Vocatur ea praemii restitutio *restorno*, eaque peti potest intra menses quatuor, quando adsecutor non fert periculum, siue adsecurato merces, quas nauis imponere decreuerat, non missae sint, siue eae iusto seruis nauclero traditae sint, siue hiems aliaque iusta causa inciderit, quae moram iniecerit nauclero, vt portu soluere non potuerit. Vid. ORDIN. ADSEC. PHILIPPI II. Reg. Hisp. Hein. El. Iur. Germ. T. I. Hh eius-

§. CCCCXL.

Aktionen
indemnatae.

Quare 46) ex hac conventionem plures nascuntur actiones. Nam 47) certior de navis interitu vel alio casu aduerso factus adsecuratus agit aduersus adsecutores, eorumque heredes, ad damnum pro ea parte, quam quisque se praestitutum recepit, resarciendum. *) 48) Si quis adsecutorum suspectus sit de non soluendo, eidem datur actio ad praestandam cautionem. *LOCCEN. iur. marit. II, 5.8.* 49) Naue impedita, iure repetit praemium, salvo lucro, quod *ristorno* vocant, (§. CCCCXXXVIII, 45.) Denique 50) naue rebusue salvis, nec praemio soluto, adsecutoribus competit actio ad praemium, idque, quod interest, si moras nectat adsecuratus, consequendum. *VVERLHOFF. de polizza Cap. I, §. XVII.*

*) Quum vero bis dare videatur, qui cito dat, et plerumque maxime interfit adsecurati, ut quamprimum indemnitas praestetur: moribus receptum est, ut adsecutores, qui, facta denunciatione, illico repraesentant pecuniam, detrahere possint singulis centenis imperialem unum, Hamburgi duo, alibi tres. *VVERLHOFF. de polizza Sect. II, §. XVI, p. 20.* ubi verba conventionis adsecur. *Hamb. anni MDCLXXVII, §. III.* adducit: *VVann schade fallet, so sollen die Assseureurs denselben von der zeit ab, da behorlicher berveiff davon eingebracht, in zvey monath vellig,*

vollig, oder mit kurzung 2 pro 100 alsbald zu bezahlen schuldig seyn. His gemina sunt illa in conuentione anni MDCXCVII. §. II. Vnd so innerhalb 2 monathe von dem dato an, dass die anforderung geschehen ist, die zahlunge nicht erfolget: sollen die zvey pro cento nicht gekürzet werden.

§. CCCXLI.

Sed, ne his conuentionibus nimis diu immoremur, paucis adhuc obseruamus, 51) emtionem fructuum futurorum, quam iam Langobardos pro illicita habuisse obseruauimus, (§. CCCXXVII.) etiam iure Germanico recentiore esse prohibitam, ORDIN. POLIT. anni MDXLVIII. tit. von verkauffung der fruchte auf dem felde, et REFORM. POLIT. anni MDLXXVII. tit. XIX. §. 1. Quod quum ob infames dardanariorum artes constitutum sit: facile patet, 52) nihil impedire, quo minus futuri fructus emi possint pretio, quod tempore messis iustum esset futurum. STAYK. vs. modern. dig. Lib. XVIII. tit. 1. §. IX.

De fructuum futurorum emtione.

T I T. XVI.

De Conuentionibus accessoriis.

§. CCCCXLII.

Conuentio-
nes acces-
soriae va-
riae.

Superfunt eae conuentiones, quae reli-
quarum firmandarum causa repertae sunt,
quarum quasdam Germani communes cum
Romanis habuerunt, veluti PIGNORA ET
FIDEISSIONES, quasdam sibi proprias,
veluti obligationem ad OBSTAGIVM, et
ad patiendam DEPRAEDATIONEM, *)
de quibus hoc titulo erit agendum.

*) Vtimum eo vocabulo, quod et in IVRE
FEVDALI LANGOBARDICO occurrere, adeoque
gentibus originis Germanicae hoc sensu pro-
prium fuisse nouimus. Ait enim FEVDISTA
II. Feud. 22. fin. *Et si dominus ei iustitiam
facere noluerit, poterit eum DEPRAEDARE.*
Vbi rectissime CVIACIVS: *Ad extremum in
eadem contumacia perseverantem dominum
vasallus poterit DEPRAEDARE, id est, gras-
sari in eum impune, quasi omni fide solu-
tus, ut contra, si vasallus rebellis et contu-
max esse perseveret, ex iurisconsultorum sen-
tentia apud RADEVICVM et GVNTHERVVM, res
vasalli direptioni adiudicatur, Et CVIACIVS
quidem in animo habuit locum RADEVICI,
de gest. Fridr. I. Imp. Lib. II. Cap. VII. qui
Fridricum de consilio ac sententia iurecon-
sultorum sanxisse refert, ut bona eius publi-
centur, et domus destruat, qui pacem iu-
rare et tenere noluerit, et leges pacis non
seru-*

seruet. Id enim ita expressit GYNTHERVVS in Ligurino Lib. VIII. v. 698.

Qui pacis iurare modum, formamque tenere

Improbis abnuerit, quas possidet, omnia vulgo

DIRIPIENDA patent, enertendique penates. Quemadmodum vero hanc depraedationem inuitus patiebatur dominus contumax: ita non desunt exempla, quod quis in eum casum, si in mora soluendi futurus sit, creditori per modum pacti concesserit facultatem se depraedandi, resque suas impune diripiendi: de qua conventionione, Germanorum moribus maxime concinna, hic loquimur.

§. CCCCXLIII.

PIGNORIS ius, quale iure Germanico fuerit, iam supra suo loco vidimus. Iam de conventionione, qua pignus constituebatur, dicendum: ubi id tantum monemus, iure Germanico non valuisse oppignoratiōnem rerum immobilium, nisi ea apud acta, vel coram iudice, esset facta. Quum enim rei oppignoratae dominium motibus plerarumque gentium ad creditorem transfiret, adeoque oppignoratio a venditione cum pacto de retrouendendo parum discreparet; (§. CCCXIII. sequ.) venditiones autem rerum immobilium semper fere apud acta et sollemniter fierent: (§. CCCXCIV.) fieri non potuit, quin et oppignoratiōnes, non nisi a iudice firmatae, rite factae viderentur.

Pignora rerum immobilium apud acta constituta.

§. CCCXLIV.

Moris hu-
ius proba-
tio.

Id tamen si ex legibus antiquis, quae de pignoribus pauca fanciunt, tam luculenter probari nequeat, nisi quod LEX LANGOBAR. *Libr. II. Tit. XXI. §. XVII.* meminit *VVADIAE*, *) in praesentia regis, vel iudicis, seu liberorum hominum, qualicumque modo datae: tamen factim iure Francorum pignora non aliter constituta esse, inde non absurde colligit SCHILTERVS *Exerc. XXXIII. §. VII.* quod et hodie iste mos obseruetur in Gallia, testante CHOPPINO *de morib. Paris. Lib. III. tit. II. §. XX.*

*) *VVADIA*, *VVADII* vel *VVADIAE*, modo fideiussores erant, modo pignora, et quidem non modo, quae statim dabantur, veluti arrhae, in securitatem eius, qui fieri quid stipularus erat, verum etiam quaecumque in securitatem crediti vel tradebantur, vel obligabantur. Priore sensu *charta vetus Alamanica XC.* apud GOLDAST. *Tomo II. p. 57.* Post hoc testimonium dedit Odelhartus *VVADIUM* Folcroho misso, ut esset paratus in praesentia domini imperatoris in placito generali iustitiam faciendi. Posteriore *CHRON. LAYRISH.* apud FREHER. *script. rer. Germ. T. I. p. 134.* Ornatum ecclesiasticum *VADIO* exposuerat. Et paullo post *p. 143.* Crucem quoque auream in *VADIO* exponendam concessit. Est autem *vvadium* vel *vadium* a vadibus dictum, quasi vadimonium. Vid. *CAR. DV FRESNE glossar. Lat. Tom. III. p. 1235.* et *GONZALEZ TELLEZ ad Cap. 1. X. de pign.*

§. CCCCXLV.

Quin uti aliae conventiones, quae traditione absoluuntur, cum sollemnitate aliqua erant coniunctae: ita idem etiam in pignoris traditione videbatur necessarium. Hinc saepe iunguntur pignus vel *vvadium* et *andelangus*. FORM. LINDENBR. CLXXXIII. *Per meos vvadros (leg. vvadios) et andelangos*. Et in charta Heccardi, Comitis Augustodunensis, apud CAR. DV FRESNE, *ibid.* Sicut per instrumenta chartarum vobis tradidi et per *quadium* et *andalugum* (lege *andalangum*.) Ex quo loco simul discimus, non temere quidquam alicuius momenti oppignorasse maiores nostros, quin litterarum monumentis id, quod gestum esset, consignarint, quod eos et in aliis contractibus fecisse, iam supra observauimus.

Pignora
sollemniter tradita

§. CCCCXLVI.

Frequentes quoque inter Germanicas gentes erant FIDEISSIONES, i. e. conventiones, quibus quis alterius accedebat obligationi, seque, quod a debitore principali non praestaretur, praestitutum pollicebatur. Hanc qui in se suscipiebant obligationem, et ipsi *vvadii*, nec non si a repub. darentur, *gisiles* (*Geisel*) vocabantur. Et quidem non solum in creditorum securitatem dabantur fideiussores, verum etiam de iudicio fisci. Quoties enim quis in ius esset vocatus, aut criminis accusa-

Fideiussores quem in finem dati

tus : vadibus vel fideiussoribus datis cogebatur cauere, se ante certum diem adfuturum, *) ceu multis testimoniis demonstravit CAR. DV FRESNE *gloss. Lat. voce fideiussores pag. 426.* Si fideiussores deessent: in carcere habitare reum oportebat. CAPITVL. PIPINI *reg. Ital. Cap. XXXVI.* apud DV FRESNE *ibid. pag. 427.*

*) Hoc quoties faciebant iudices, dicebantur FIDEIUSSORES TOLLERE. Hinc frequenter sibi de privilegio prospiciebant ecclesiae, ne quis iudex eorum fundos ad audiendas altercationes ingredi, fœda de quibuslibet causis exigere, aut mansiones vel paratas facere, aut fideiussores tollere præsumeret. Exempla extant innumera. Vid. MARCVLF. *Lib. I. form. III. XXVII. XXVIII.* MIR. *donat. piar. Cap. XIV. diplom. Belg. Lib. I. Cap. VI. X. XI. Lib. II. Cap. II. X. donat. Belg. Lib. II. Cap. VII. XII.* et alibi passim.

§. CCCCXLVII.

Burgundiones non ad-
co stricte
obligabant
fideiussor-
es.

Ceterum obligatio fideiussoris apud BURGUNDIONES erat ipso iure subsidiaria. Neque enim prius ille conveniri poterat, quam excussus esset debitor principalis, et si creditor prius pignora a fideiussore cepisset, quam a debitore principali, ille in duplum tenebatur. LEX BURG. *addit. Cap. VII.* Quin ne tunc quidem abscessisse obligatus erat, si debitor non soluendo esset, sed liberabatur, si illum creditori veluti noxae daret. *) LEX BURG. *Tit. XIX. §. VII.* Multo minus ad heredes transibat fide-

fideiussorum obligatio, sed, iis iudicem
interpellantibus, creditor cogebatur libe-
rare fideiussoris heredes, aliosque fideiuf-
sores a debitore accipere. LEX BYRG. tit.
LXXXII. §. II.

*) Ita et apud Langobardos fideiussor inter-
pellatus poterat a debitore pignora capere,
eaeque offerre creditori, quae si debitor vi
surripuisset, ad octogild id est, non uti LIN-
DENBROGIO in gloss. hac voce videtur, indu-
plum, sed in octuplum, tenebatur. Octogild
enim est multa octupli, quemadmodum no-
nigild, multa, qua reus rei ablatae aesti-
mationem novies praestare tenebatur. CAR.
DV. FRESNE glossar. Lat. his vocibus.

§. CCCCXLVIII.

Paullo benigniores etiam fideiussoribus
erant Franci, qui optionem quidem facie-
bant creditori, fideiussorem, an debito-
rem principalem convenire mallet: at, se-
mel pulsato debitore, aduersus fideiussor-
em eiusue heredem nullam amplius actio-
nem dabant. CAPITVLAR. Libr. VII. §.
CCCXXXIV. edit. BALVZ. Quod aliter se
habere iure Romano, ex l. 23. et l. 28.
C. de fideiuss. docuit SCHILTER. Exercit.
XLVIII. §. XXI.

Immo nec
Franci.

§. CCCCXLIX.

Ast reliquae gentes Germanicae tantum
abest, ut vilo modo pepercerint fideiussor-
ibus, ut optionem darent creditori, hos,
an debitorem principalem prius convenire

Resiqui
Germani
iis non da-
bant bene-
ficium or-
dais.

Hh 5 mal-

mallent, non concessio fideiussoribus beneficio ordinis vel excussionis. Luculenter hoc patet ex constitutione Ottonis II. Imp. apud GOLDAST. *const. imp. Tom. III. pag. 309. et collect. consuet. et leg. imper. pagin. 166.* quam emendatorem protulit SEHILT. *Exerc. XLVIII. §. XIX. et XXII.* quippe quae fideiussorem non vult vii exceptione ordinis vel excussionis, sed probare eum iubet, debitorem principalem soluisse. Vnde recte HERT. *paroem. iur. Lib. I. par. XCIV.* huc refert illud *αολυδρύνυτοϋ*: *Den burgen muss man vürngen.*

§. CCCC.E.

Nec alia est IVRIS PROV. SAX. *Lib. III. Art. LXXXV.* sententia, cuius verba ita se habent: *VVen burgen setzt also, dass er selbst gelten vüll, oder seine burgen vor ihn: mag ers vollbringen oder beweissen, dass er es selbst gegolten habe, er hat seine burgen gelediget VVer aber burge vüird vor den andern, und gelobet ein bescheiden geld selbst zu gelten, das muss er vollbringen mit gezeugen, dass er es gegolten hat.* Quae totidem paene verbis repetuntur in *VVEIEHB. Art. XXXI.* Itaque vel debitor conveniri poterat, vel fideiussor, et neuter liberabatur, nisi liquido probaret, nomen esse expunctum. Beneficii vero excussionis nec vola nec vestigium existat in toto illo iure Saxonico.

Quod principum et Saxones retinuerunt.

§. CCCCLI.

AST IURIS ALAMANNICI auctor Cap. CCCXXV. vti beneficium diuisionis ex iure Romano in collectionem suam transtulit, idque tribuit *einem meister, der da haisset Adrianus, der landrechtes viel gemacht habe*: ita non obscure, et beneficium ordinis competere fideiussoribus, tradit verbis; *unde hat er nicht zu vergelten, des burgen sie da vworden sind, sie müssen selbst gelten*. Ita editio MEICHSNERIANA, et GOLDASTINA Cap. CCCXXVII. In codicibus enim MSCC. ea verba desiderari, obseruat. SCHILTER. *Exerc. XLVIII. §. XXV.* nec ea reperiuntur in editione BERGERIANA pag. 17. nec in SCHANNATIANA Cap. CLXIV. pag. 264. vt recte inde colligi posse videatur, voluisse quidem huius libri auctorem id ius peregrinum inuehere in Germaniam, sed id visum non esse publici saporis, ac proinde ea verba in plerisque codicibus esse omissa.

Speculatoꝝ
Alamanni
et beneficij
ordinis et
diuisionis
meminit.

§. CCCCEII.

Progredimur ad OBLIGATIONEM ad OBSTAGIVM, Germanis proprium, qua vel se ipsum obstrangebatur debitor, vel vassallos suos, vt, nomine ante certum diem non expuncto, interpellati ingrederentur diuersorium publicum, neque inde prius exirent, quam creditori satisfecissent. Quam obligationem vocabant *das einlager, den einritt, die leistung, vel leistung, ea-*

Obligatio
ad obsta-
giū qualis?

que tam digna videbatur Germanis, ut eam pignoribus et fideiussoribus longe anteferrent.

§. CCCCLIII.

Eius origo
est a Ber-
chtoldo Za-
ringensi.

De origine huius consuetudinis *SEHIL-
TERVS de iure absid. Cap. XI. §. III.* certio-
ra adferre non potuit, quam quae reperit
apud *BESOLD. thesaur. pract. voce leistung.*
pagin. 584. ubi ex libello FR. IO. PAVLLE
schimpff und ernst tit. von den bublern Cap.
CLXI. adducit locum: Das recht erdacht
und funden hat dem adel zu leyd hertzog
Berchtold von Zaringen: wann der adel ihm
zu veen sohn mit giffte ertodt hat, und ver-
geben, die zu Soluturn im sarch liegen, zu
S. Vrsulen, als Felix Hemmerlein davon schrei-
*bet. *)*

*) Quae *FELIX MALLEOLVS* ea de re scripserit, ignoro. Eius enim scripta, Basileae edita, non sunt ad manus. At *FELIX FABER hist. Suenor. Lib. I. Cap. XIX. apud GOLDAST. script. rer. Suen. p. 74. interitum illustris Zaringensium familiae his paucis verbis describit: Postea obiit Berchtoldus, et duos filios reliquit, quos nobiles minoris Burgundiae veneno peremerunt, et ita potestas illorum et germen exterminata sunt.*

§. CCCCLIV.

Contrarium
est ostenditur
ex moni-
mentis co-
equis.

Sed quidquid hac de re frater ille *IOANNES PAVLIVS* et *FELIX MALLEOLVS* scripserint: nihil veri tamen inesse huic fabulae, facile potest demonstrari. *Berchtoldus* enim ille, qui filios, uxoris et ordi-

num Burgundicorum scelere, amisit, fuit eo nomine quintus, idque accidit inter annum Dionys. MCCXV. et MCCXVIII. GUIL-
LIMANN. *Habsb. Lib. VI. Cap. II. p. 342.* At eodem tempore iam iuris obstagii meminit SPECVLI SAXONICI auctor *Lib. II. Art. XI.* *Hatte er auch ienem gelobet davor einzureuten: er ist des einrentens ledig: aber nicht des geldes, noch der schuld, da er vor einrenten solt.* Nec minus iisdem temporibus, immo ante illa tempora, puta anno MCCXII. huiusmodi pacto obstagiali sese obstrinxerunt ipsi principes, Otto IV. Imp. Theodoricus, Misniae Marchio, Albertus, Marchio Brandenb. et Ludouicus, Dux Ba-
variae, ceu patet ex diplomatibus editis a BOACH. IOANN. MADERO *in antiquit. Brunswic. num. X. XI et XII.* Quis vero crediderit, ius, in extremo Burgundiae angulo in odium nobilium inuictum, vno momento ita sese probasse Germanis omni-
bus, vt vbique in Germania, eodem fere momento, inolescere?

§. CCCCLV.

Quin tantum abest, vt hac occasione, et ineunte demum saeculo XIII, in Bur-
gundia inoleuerit haec consuetudo, vt iam anno MCLXXX. monachos sese obstrinxif-
se ad obstagium, notissimum sit *ex cap. 9. X. de iurciar.* Quin GVICHENORIVS. *in bibliotheca Sebustensi. cent. I. n. XXIV.* exhibet exemplum, quinquaginta annis epo-
cham illam antequerens. Anno enim

MCLVÉ

Nec non
ex anti-
quioribus

MCLVI. Guilielmus et Rostagnus de Sabrona Raymundo Berengarii promittunt iurati, se venturos in huius potestatem, vel nepotis eius, vel eorum, qui locum eorum tenuerint, ad decem dies, ex quo ab illis commoniti fuerint, vel illud sciuerint, in Volubricis insula, sicut undique circumclauditur Rhodano, ita tamen, quod ibi securi esse debeant a Raymundo, eiusque hominibus, per omnia praeter **OSTATICVM** tenendum, sine huius enganno, quod inde aliquo modo non egredientur, donec soluta sint decem milia solidorum Melgoriensis monetae, sine Raymundi enganno.

§. **CCCCLVI.**

Hic mos
non est ex
iure ma-
nuatio.

Merito ergo dixeris, antiquissimam hanc esse Germanorum consuetudinem, nec rationem fuisse **SCHILTERO** *ibid.* **Cap. XI. §. III.** et **STRUVIO** *hist. iur.* **Cap. VI. §. XXXVI.** huius moris originem referendi ad ius manuarium Germanorum, a saeculo XIII. potissimum gliscens, quocum nihil commune habet ius obstagii. Potius vera origo reperenda est ab incredibili Germanorum fide, qua omnibus aliis gentibus antecellere studebant. *) (§. **CCCLXXVII.** 16.)

*) Et hinc nobiles potissimum, quibus promissum *bey adlicher ehre vnd vwort* vel *caualliers parole* pro iureiurando erat, sese ad obstagium obstringebant, quum plebei potius iureiurando, pignoribus constitutis, darisque fideiussoribus, securos praestarent eos, quibuscum contraherent. Exstant tamen et
ciui-

ciuitatum chartarum, quibus hae ciues aliquot obligant ad obstagium. Talis est illa ciuitatis Francofurtensis, scripta anno MCCC. LXVIII. apud SENKENB. *select. iur. et hist. Tom. I. p. 646. § qu. ubi senatus Iudaeis dat fideiussores (burgen und Gisel,)* Sifridum de Paradiso, sculterum, Conradum de Glauborg, Iacobum Klöbelauch, Conradum de Levenstein, promittitque, also *vvanne sie gemaniz vverden, von vrogenandten Iuden, oder iren erben, odir iren boden zu huffe odir zu hofse, odir munt vvider munt, sie soltent zu stont vverzehlichen binnen acht tagen nach der ersten manunge zu Menze insaren in gisels vris in ein ofsen herberge zu Menz, da sie die vrogenandten Iuden inrvifent. etc.*

§. CCCCLVII.

Ceterum vel ipse DEBITOR se obligabat ad obstagium, id quod potissimum debitor, vel fideiussores eius, vel vasallus equestris nobilitatis viri, immo et comites ad obstagium obstricti. aliquando faciebant, ceu praeter exemplum Guillelmi et Rostagni, paullo ante ex EVICHENONIO adlatum, (§. CCCCLV.) docet diploma Dietmari de VViterstete apud SCHILTER. *in addend. ad diss. de iure obsid. p. 153.* vel debitor vna cum fideiussoribus quibusdam, quo pertinent exempla Balduini de VVenden apud MEIBOM. *not. ad Leu. de Northone chron. Marcan. pag. 411.* et SCHILTER. *ibid. p. 154.* vel denique vasallos suos ad obstagium obligabant, *) vti apud NADER. *ibid. et SCHILTER. Exerc. XLVIII. §. XXII.*

*) Eo iure imprimis gauisos esse superioris nobi-

nobilitatis viros, recte obseruauit doctissimus IO. AD KÖPP. *de iure pignor. §. II. p. 5.* idque probauit ex charta Fridrici, Reg. Rom. et Lupoldi, Austriae, Ducis, anno MCCCXV. scriptae apud SENCKENB. *select. iur. et hist. Tom. II. p. 275.* So sollen die vorgeschriebenen burgen, vvenn sie gemanet werden, von ime, oder von seinem gewissen botten, rechte geiselschafft laisten zu Reitlingen oder zu Nervenstatt, zu Rottenburg alle, vwann Graue Rudolff von Hohenburg, der soll zu Reitlingen laisten. Welcher auch der vrogenannten burgen die herrn sein selber nicht laisten vvolte, der soll einen erbaren knecht mit zveyen pferden legen am sein statt.

§. CCCCLVIII.

Obstadium
coniunctū
cum com-
missioni-
bus.

Obstadium hoc cum maximo eorum, qui ad illud obstricti erant, incommodo erat coniunctum. Suis enim impensis in illo diuersorio viuere tenebantur, quod innunt verba apud GVICHENONIUM: *sine vestro enganno.* Quin non modo ipsi ibi suis sumptibus viuebant, sed et quotidie cum illis pro luitu epulabantur creditores, tam laute excipiendi a debitoribus, vt vel maxime huic oneri succumberent, et ad mendicitatem redigerentur. *)

*) Hinc idem FR. IOANNES PAVLLI, ex quo quaedam decerpisse BESOLDVM diximus, ait, *Kostliche mahl heissen gieselmahl, da man etwa auff ein stadt, oder auff einen edelmann, mit einem reisigen hengst leistet. Die essen kostliche mahl, damit dass groser kassen aufgang, das man sie desto foerderlicher*

cher bezahlt vnd auffricht: vvarumb dann
man leisset. Et LEVOLDI A NORTHOVE chron.
comit. Marc. p. 380. catum hoc consilium
est: Et si quando ex quocumque vos oportet
mutuum contrahere, caute vobis ab mutuis
vsurariis, in quantum poteritis, et maxime
ab illis periculosis mutuis, et damnosis, pro
quibus vos oporteat multitudinem fideiussor-
um ponere ad COMESTVS, sicut in Colonia
consuetum est fieri. Huiusmodi enim debita
mortuorum debitores creditorum subiiciunt
seruituti. Scriptum est enim in libro sa-
pientiae: Qui accipit mutuum, seruus est
foenerantis.

§. CCCCLIX.

Quemadinodum ergo Germani licitum si-
bi existimabant, se ipsos oppignorare pro
aere alieno, addit. Caroli M. ad LEG. SAL.
§. VIII. LEX LANGOB. Lib. II. Tit. XXXIV.
§. I. seque vel ad carceres, vel ad ob-
stagium, obligare, immo et famae atque
exultationis periculo aliquid promittere:
ita non mirum est, debitores creditoribus
suis etiam dedisse potestatem inuadendi res
suas, easque pignorandi, vel diripiendi,
si in mora soluendi essent futuri. Quae
ipsa est obligatio illa ad patiendam DE-
PRAEDATIONEM, quam supra, (§.
CCCCXLII.) propriam Germanis fuisse,
monuimus.

Obligatio-
nem ad fe-
rendam
depraeda-
tionem.

§. CCCCLX.

Huius pignorum captionis mentionem pas-
sim faciunt leges Germanicae, sed ita, vt
ob

Itemque
pignora-
tionem.

ob insignem abusum eam non aliter, quam auctore iudice, fieri patiantur. Vid. LEX VISIG. *Lib. V. Tit. V. §. I.* LEX BAIVAR. *Tit. XII. Cap. I.* LEX ALAM. *Tit. LXXXV.* LEX LANGOBARD. *Lib. II. Tit. XXI. §. I. sequ.* Sed id fortassis de eo casu est intelligendum, si quis creditori hanc pignoriandi licentiam pacto singulari non concesserit. Alioquin enim vix dubium est, quin ante inuectum in Germaniae fora iuris Romani vltim vnusquisque se huiusmodi pacto obstringere potuerit, quum id ne ipsi quidem Imperatores facere dubitarint, veluti Ludouicus Bauarus, teste charta A. MCCCXV. *) apud LERCH. *von des reichs ritterl. herkomm. Part. 1. p. 5.* et ill. de LVDEVVIG. *diff. iur. Rom. et Germ. de donat. diff. I. Cap. IV §. VI. p. 25.*

*) Meretur ea et hic integra legi: Ich Gottfried Paider, Vicedom an dem Rheine, des hochgebornen herrn, herrn Ludervigen, des Romischen Konigs, vnd herrn Rudolffen, des edlen Pfalzgraffen bey Rhein, vnd Herzog in Bayern, verricht vnd thun kund allen denen, die diesen brieff ansehen, oder horent lesen, dass ich von meiner vorgeordneten herrn vegen han gelobet Iacob Lerckeln von Durmstein sechzig pfund heller. Vnd so soll er sietzund vmb dienen meinem vorgeordneten herrn, dem Konige. Die vorgeordneten heller soll man dem vognandten Iacoben geben auff sanct Georgen tag, der nu nechst kompt. Gebe man aber dem vorgeordneten Iacob das vorgeandte geld nicht auff das vognandte ziel: so mochte vnd solt der vorgeand-

genandte Iacob meinen vorgehandten hrrn ,
den König , PFENDEN , vnd die pfand
treiben vnd fuhren in meines herrn , Herr-
zog Rudolf vesten , ohne seinen zorn , vnd
ohne seiner armen leuth zorn . VVare es
aber , dass der vorgehandt Iacob meinen vor-
gehandten herrn , den König , nicht mochte
gepfenden , ohne alles gefehrde , so mochte
er , vnd solte meinen vorgehandten herrn ,
Hertzog Rudolffen , ANGREIFEN (en de-
predationem !) vnd pfenden ohne seinen ,
vnd seiner armen leuth zorn . Vnd daruber
zu einem vrkund , so gibe ich ihm diesen
brieff mit meinem insiegel versiegelt , der
vvard geben , da man von Christi geburt
zahlte dreyzehen hundert iahr , vnd darnach
in dem funffzehenden iahr , an dem nach-
sten diensttag nach Bartholomaei tag . Plura
huius generis mira diligentia collegit do-
ctissimus IO. AD. KOPP. de iure pignor. con-
uent. apud Germ. vbi §. IV. ostendit , quod-
nam discrimen sit inter IVS EMBATEVTI-
CVM Romanorum , de quo singularis extat
CHRIST. VVILDVOGELII dissertatio , et
hoc ius pignorandi conuentionale Germani-
cum . Deinde §. VI. vsum huius pignoratio-
nis ostendit in transactionibus , §. VII. in
mutuo et hypothecis , §. VIII. in retroen-
ditionibus , §. IX. in emtionibus venditioni-
bus , et euictionibus promissis , §. X. in lo-
cationibus conductionibus , §. XI. in condu-
ctionibus villaribus , (landsideleyen ,) §. XII.
in contractibus vitalitiis §. XIII. in donatio-
nibus piis , §. XIV. in contractibus feudali-
bus , §. XV. in delictis , ac denique inse-
quentibus paragraphis in vsum hodiernum
huius iuris erudite inquit , omnia haec il-
lustrans ex chartis et diplomatibus mediæ
aevi ,

zeui, quorum etiam mantissam haud por-
nirendam sub finem adiecit. Prodiit doctissi-
mum hoc iuris Germanici specimen *Francos.*
ad Moen. MDCCXXXV.

§. CCCCLXI.

Ad quam
se et priua-
ri obstrin-
gerunt.

Si ergo ipsum Romanorum Regem tum
non puduit, equestris nobilitatis viro, cui
ne ex mutuo quidem, sed ob praestita
seruitia, summam mediocrem debebat, po-
testatem dare pignorandi, resque suas in-
uadendi diripiendique: (quemadmodum et
Carolus IV. Imp. non puduit ciuitati Geiln-
husanae sese ad obstagium obligare: *HERT.*
de iurispr. cauente §. IX.) nemo profecto
dubitauerit, quin multo minus huiusmodi
pactis se obstringere dubitarint alii infe-
rioris dignitatis homines. *) Et huius qui-
dem moris originem rectius, quam obsta-
gii, repetere licebit a iure manuario, quod
iis temporibus et priuati sibi adrogabant.
KOPP. de iure pign. conuent. §. IV.

*) Sane in ipsa etiam Gallia morem hunc pi-
gnorandi manueque sibi ius dicendi inualuif-
se, patet ex fragmento regesti veteris Par-
liamenti apud *CAN. DV FRESNE gloss.*
Lat. voce guerra regis: Rex arrestum pro
communi utilitate et necessitate regni sui sta-
ruit, quod, durante guerra sua, nulla alia
fiat in regno, et si forte inter aliquos iam
mota sit guerra, quod, datis treugis vel ad-
secrumentis, secundum consuetudines loco-
rum duraturis, per annum, et anno finito,
iterum continentur et prorogentur, omnes
aliae guerrae cessent, donec guerra regis fut-
rit

De Conuentionibus accessoriis. 741
rit finita. Item quod GAGIA BELLI nullatenus admittantur, sed quilibet in curiis regis et subditorum ius suum via ordinaria prosequatur.

§. CCCCLXII.

Itaque multo magis vnusquisque se obligare poterat ad alias poenas conuentionales, veluti INFAMIAE, PROSCRIPTIONIS, AMISSIONIS OMNIUM BONORVM. De poena conuentionali *infamiae* iam supra quaedam monuimus, (Lib. I. §. CCCXII. * et Lib. II. §. CCCCLIX.) quibus nunc addi possunt, quae ex charta VValtheri, pincer-nae de Limpure, anno MCCXXXVII. scripta apud illustrem LVDEVVIG. *reliqu. MSSC. Tom. II. pag. 222.* attulit laudatus IO. AD. KOPP. *de iure pign. conuent. §. II. pagin. 4.* qua sese obligat VValtherus, si quid contra datam fidem facturus sit, *se futurum exlegem, quod in vulgari dicitur echtlos vnd rechtlos, et omnia bona sua, tam propria, quam feudalia, vacatura esse collationi domini Imperatoris, et alia feuda, quae ab aliis habeat, reuersura ad ipsos dominos.* Quin idem laudatus KOPPIVS adlato exemplo probauit, ad inedia[m] et ferias esuriales sese aliquando obstrinxisse eos, qui securos alios esse vellent. *)

Immo et ad infamiam, pro-
scriptionem,
inediam.

*) Id quoque probauit ex diplomate vel decreto Henrici, abbatis Volkerodensis, scripto anno MCCLIX. apud illustrem a LVDEVVIG *reliqu. MSSC. Tom. I. p. 361.* quo cauetur, ut, qui secus fecerint, pro

742 *Elem. Iur. Germ. Lib. II. Tit. XVI.*
qualibet vice transgressionis suae una sexta
feria sequente, sint in PANE et AQUA,
dispensatione quacumque non obstante.

§. CCCCLXIII.

Confecta
ria quaedam
de his con-
ueni onis-
bus acces-
soriis.

Itaque ex his iam satis intelligitur, I) Germanos oppignorari res immobiles vix passos esse, nisi in iudicio, et accedente magistratus consensu. II) Eisdem fideiuflores ad soluendum strictissime obligasse. III.) Cuius licuisse, se ipsum vel ad custodiam, vel ad obstagium, obligare, nec non IV) creditori facultatem dare vel pignorandi, vel se depraedandi, si in mora soluendi futurus sit.

§. CCCCLXIV.

Pignora et
hodie in
rebus im-
mobilibus
constituun-
tur apud
acta.

Quemadmodum itaque Germani veteres vix oppignorari passi sunt res immobiles, nisi in iudicio, et accedente magistratus consensu: (§. CCCCLXII.) ita non mirum est, 1) idem et hodie requiri alicubi, veluti IVRE SAXONICO, *part. II. constit. Sax. XXIII.* Itemque IVRE LVB. *Lib. III. tit. IV. art. I.* IVRE HAMB. *Part. II. Tit. IV. §. IV.* et Viennensi *GAIL. obseru. Lib. II. Cap. XXV. num. X.* Nec minus inde reddetur ratio, 2) cur et in terris Prussicae ditionis hypothecae referendae sit in librum singularum iurisdictionum publicum, (*in das grund- und hypothekenbuch*) et nisi id rite factum sit, eae nulla praerogatiua gaudeant. *KON. PREVSS. HYPOTHEK. VND CONCORDN. §. V.* Cur, 3) omissa ea sollemnitate,

tate, alibi plane nullius effectus sit hypotheca priuatim constituta, alicubi iisdem effectibus gaudeat, ac priuata, adeoque publicis omnino postponatur. *)

*) Sic in Saxonia electorali hypotheca immobilium, priuatim constituta, effectum habet aduersus debitorem eiusue heredes, non aduersus tertium possessorem, immo nec aduersus reliquos creditores, qui eam querela nullitatis possunt impugnare. *CONSTIT. AVG. XXIII. Part. II.* At iure Lubecensium hypothecam, priuatim constitutam, etiam a tertio possessum adficere fundum, statuit *M. E. V. ad ius Lubec. ibid. n. 64. sequ.* Quod et in terris Prussicis obtinere, nemo dubitat.

§. CCCCLXV.

Quumque Germani fideiussores strictissime obligarint: (§. CCCCLXII, 2.) facile animaduertes, 4) cur et hodie beneficium ordinis vel excussionis ex multarum urbium statutis cesset. Sane 5) *SCHILTE-RVS Exerc. XLVIII. §. XXII.* id non modo de foris mercatorum obseruauit, verum etiam 6) de statutis Venetis, Florentinis, Lucensibus, Noribergensibus, Austriacis, Hispanicis, Dithmarsicis, Lubecensibus: quamuis 7) quod ad ius Lubecense attinet, ei plane alium sensum tribuat *M. E. V. ad Part. III. Tit. V. Art. 1. n. XXXIV. sequ.* ac 8) saltem Stralsundi, et in aliis Pomeraniae ciuitatibus, quibus sanctior alioquin iuris Lubecensis custodia est, id bene-

Fideiussoribus passim denegatum beneficium ordinis.

beneficium fideiussoribus non denegari, obseruet.

§. CCCCLXVI.

Vti et feminis intercedentibus vsus SC. Velleiani.

Ex eodem principio reddenda est ratio, 9) cur ne SC. quidem Velleianum et authenticon si qua mulier C. de SC. Velleian. in Germania vbiq̄ue profit mulieribus, pro aliis, siue extraneis, siue maritis, intercedentibus. Id sane luculenter et ex instituto demonstrauit illustris a LVDEVVIG. in dissertationibus de SC. Velleiano in Germ. exsule. Halae MDCCXX. vbi dissert. II. diff. II. pag. 13. sequ. eam in rem adducit statuta ac leges Noribergensium, Hamburgensium, Lubecensium, Coloniensium, Luneburgensium, Hassorum, Nordhusanorum, Mulhusinorum, Holsatorum, Seruestanorum, aliaque plura, quae veluti ex compacto mulieres denudant illo praesidio, easque non minus, ac masculos, si iustae aetatis sint, promissis stare iubent, tantum abest, 10) vt eorum, quae eo nomine soluerunt, repetitionem illis concedant.

§. CCCCLXVII.

Obstagia quando in Germania sublata?

Quod rariores hodie in Germania sunt obligationes ad obstagium, non tam iuris Romani sanctionibus tribuendum est, quam insigni istius consuetudinis abusui. Videbantur enim bacchanalia, et sumtibus miseri debitoris quotidie epulis et comissionibus indulgebatur, coque fieri non poterat, quin ille ad incitas redigeretur. *)

Itaque 11) iste mos abrogatus est primum in Saxonia, *Parte II. constit. D. Auguste XXII.* deinde 12) quum antea in *R.E.C. IMP. anno MDXLVIII. tit. von vrucherlichen contracten* non obscure probatum esset illud ius obstagii, modo, qui se ad id obligaverant, non extra imperium euocarentur: 13) triginta fere annis post, nimirum in *R.E.C. IMP. MDLXXVII. tit. XVII.* illud ex imperio plane proscriptum est.

*) Hinc in obligationibus ad obstagium disterte ea exprimebatur conditio, ne sumptibus parceretur. Vidimus iam supra, quid de coenis obstagialibus, (*von giesel-mahlzeiten*) scripserit frater 10. PAVLLI. Iam addimus ipsam formulam, qua se ad hos sumtus obligare solebant debitores, quam exhibet MOLLER. *semestr. Lib. III. Cap. XXX. n. VII.* *Dass sie vngedinger von mahlen zu mahlen, von knechten zu knechten, von pferden zu pferden, vnd ohn auffhoren leisten vnd zehren sollen vnd vollen, vrie leistungs rechte vnd gervonheit ist.* Simile quid apud Helueticos olim vsu obtinuisse, vt posita ante fores debitoris imagine, quam vocant *die mazen*, praetereuntes inuitarent, *dass sie solten bey demselben einziehen, vnd all seon hab vnd gut helfen verzehren*, EXMUNSTERI cosmographia observat BEYER. *spec. iur. Germ. Lib. III. Cap. XII. §. XXXI.*

§. CCCCLXVIII

Enimuero vti iurium et consuetudinum patriarum tenacissimi sunt Germani: ita 14) publica illa lege prohiberi non potuit, quo minus ius illud antiquissimum in

Eius consuetudinis reliquiae.

Hein. El. iur. Germ. T. 1. li Ger-

Germaniae aliqua parte, puta in Holsatia, saluum maneret, et nobiles eius prouinciae impetrarent, vt illis haec consuetudo de nouo permitteretur. INSTR. PAC. OSNABR. Art. VIII. §. V. *Iedoch bleibt bey dem allen die Holsteinische constitution in ihrer gulrigkeit.* *) Quin 15) et alibi hodieque valere pactum, quo debitor vel fideiussor promittit, se, in solutione cessantem, se siturum in certo loco, et inde, antequam creditori satisfactum sit, non recessurum, modo commissationes absint, statuit MOLLER. *ibid.* n. VI. quod 16) et STRYK. *caus. contr. Sect. II. Cap. VI. §. XVIII. in fin. et vs. modern. Lib. XLVI. tit. I. §. XV.* admittit, modo promissio illa iureiurando firmetur, ob *cap. 9. X. de iureiur.*

*) Constitutio illa Holsatica primum edita est a CHRISTIANO IV, Rege Daniae et ADOLFO, Duce Holsatiae, per modum decreti iudicialis anno MDCIV, eaque cauetur, vt qui se ad obstagium obligarent, interpellati statim ingrediantur diuersorium, de quo conuenerit, sub poena infamiae, sin plures interpellent, eius qui primus interpellauit rationem habeant, et in diuersorio suis sumtibus uiuant, nec egrediantur, *es sey dann, das feuers, pestilentz vnd dergleichen vnvermeidliche noth vorstunde*, quo casu tamen, volente creditore, alio loco se sistere debeant: vt porro in posterum cessent omnes commissationes, et si caupo vel stabularius eorum fidem sequi nolit, creditor iis alium locum, attamen non domi suae, adsignet, et quotidie pro singulis nobilibus soluat *drey schil-*

schilling Lubisch, pro plebeis ein vvenigeres, donec carcer aliquis publicus, (*ein schuld-thurn*,) fuerit exstructus. Prodiit et recentior constitutio CHRISTIANI IV. Regis Daniae, et FRIDRICI, Ducis Holsariae, Rendsb. MDCXXX. qua prior illa confirmata, eidemque adstructum est, ut obstagio obstrictis non assignetur coenobium aliquod, nec vxores eo rigore obstagiali vtantur aduersus maritos. Veraque constitutio inserta est *der revidirten land-gerichts ordn. der Herzogthumer Schlesswig und Holstein Part. IV. tit. XIV. XV. p. 144. sequ.*

§. CCCCLXIX.

Ceterum 16) quid hodie iuris sit circa Et hodie
na ratio obstagia, et quis procedendi modus in Holsatia obseruetur, accurate satis ostenderunt OTTO FABOR *de iure obstagii*, et FUCHS. *introd. ad prax. forens. Lib. I. Cap. XII. §. VII. et sequ.* Operam enim dederunt optimi sapientissimique principes, ut ius illud, quantum fieri poterat, a tot abusus purgaretur: eoque in primis pertinent constitutiones Holsaticae, quibus ius illud anno MDCIV. et MDCXXX. certis limitibus circumscriptum esse, diximus.

§. CCCCLXX.

Multo minus ergo existimandum est, Depraedatio hodie
omnino
cessat. 17) hodie locum esse obligationi ad ferendam depraedationem. Quum enim per tot saecula bellis priuatorum, ex quibus et depraedationes natae, miserum in modum laterata adlietaque esset Germania:

demum illis finem attulit MAXIMILIANI I. Imp. prudentia : ex eoque tempore et pignorationes ad certum modum redactae sunt, (de quibus ex instituto egerunt ANDR. GAILIVS *de pignorationibus*, et IO. AD. KOPP *de iure pignorandi conventionali* §. XVI. *sequ.*) et quaecumque olim fiebant ab iis, qui sibi ius manu dicere conabantur, feueris sanctionibus et accuratioris disciplinae abolita. Vid. G. E. AD. STRUV. *de vindicta priuata*.

T I T. XVII.

Quibus Modis obligationes solvuntur.

§. CCCCLXXI.

An Germanis fuerint quasi contractus ?

SI ad Romanae iurisprudentiae veluti mensuram exigendum esset ius Germanicum : dicendum iam etiam esset de obligationibus, quae QUASI EX CONTRACTU nascuntur. Sed merito dubites, an fictum illud vel praesumptum consensum, ex quo quasi contractus repetebant iureconfulti Romani, Germani unquam agnouerint : quamuis contra nemo neget, maiores nostros, aequitatis studiosissimos, unumquemque, qui vel alterius opera, vel cum eiusdem damno, factus esset locupletior, vel alterius negotium gerendum suscepisset, tum ad restituendam rem, tum ad indemnitatem, et ad rationes reddendas obligatum esse, statuisse. Sed quum de his negotiis.

gotiis vel nihil omnino, vel factim nihil, a iure Romano diuersum, iure antiquo Germanorum proditum esse reperiamus: paucissima tantum de MODIS, QUIBUS OBLIGATIO SOLVITVR, subiiciemus.

§. CCCCLXXII.

Et primo quidem SOLVTIONE, seu Modis soluendi obligationis praestatione eius, quod in obligatione erat, nec non COMPENSATIONE sublata esse solutio et compensatio omnem obligationem, nemo dubitauerit. Sunt enim hi modi tam naturae et rectae rationi consentanei, vt non possit non ea in re gentibus omnibus conuenire. Immo tantum abest, vt compensationem reiecerint Germani, vt eos, qui illam non admitterent, iure crediti priuarent. CAPITVL. Lib. VII. §. CCCIII. edit. BALVZ. *Si quis debeat alicui solidos decem, et illi, qui debet, de quacumque ratione debeantur a creditore suo solidi quinque, et veniens creditor rotos decem solidos a debitore petat, si probauerit ille debitor, sibi ab eo quinque deberi solidos, qui illum in solidum pro rotis decem solidis conuenit, causam perdat, qui nolit debitum compensare. Similis ratio est de frumentis, et aliis speciebus. Sed haec ex iure Romano depropta esse, facile vnusquisque animaduertet. *)*

*) Et quidem ex antiquo, quod ante Zenonem, Imp. et Iustinianum in orbe Romano viguit. At enim PAVLLVS *recept. sent. Lib. II. tit. V. §. II. Compensatio debiti ex pari specie et causa dispari admittitur: velut si*

*pecuniam tibi debeam, et tu mihi pecuniam debeas, aut frumentum, aut cetera huiusmodi, licet ex diuerso contractu, compensare vel deducere debes. Si TOTVM petas, plus petendo CAUSSA CADIS. Cui periochae in codice Alariciano subiicitur interpretatio, iisdem verbis, quae in capitularibus reperimus, concepta. Ex quo consequitur, ut Franci hic subtilitates iuris Romani anteiu-
stiniani de pluspetitione in fora sua receperint.*

§. CCCCLXXIII.

Singularia
quaedam
de solut. o-
re.

Sed de utroque illo obligationes soluendi genere adhuc quaedam monenda sunt. Nimirum I) moribus Francorum inualuerat, ut qui iusto tempore non solueret, is vel duplam sortem praestaret, si illam sibi stipulatus esset creditor, (cuius rei exempla exstant apud *MARCVLVM Lib. II. Cap. XXV. XXVI.* et in eiusdem *appendice Cap. XV.*) vel aliquid amplius, tamquam morae poenam, solueret. *LEX SALICA tit. LV. Et si per tres vires solem collocauerit, et si nec tunc reddere voluerit, aut fidem facere, super illos VIII. solidos, qui per tres admonitiones adcreuerunt, solidis XV. culpabilis iudicetur.* II. Mos erat apud Francos, ut, facta solutione, redderetur cautio, quod sibi diserte stipulari solebant debito-
res. *) *MARCVLE, Lib. II. Cap. XXVI. et XXVII.* et in eiusdem *append. Cap. XV.* et si illa fortassis amissa esset, alia daretur cautio, quam *EVACVATORIAM* vocabant, qua proficebantur, si cautio ullo umquam
tem.

tempore inventa aut reperta fueris, nullam eam obtenturam effectum, vacuum et inanem permansuram, et nec creditorem, nec ullum de heredibus eius, vel quemlibet de eius parte, nullo unquam tempore debitori ex hoc calumniam facturum. Exempla sunt apud MARCVLEVVM form. Lib. II. Cap. XXXV. et in adpend. Cap. XXXVI.

*) Itaque ad probationem solutionis non solum faciebat apochia, quae illo aeuo SECVRTAS dicebatur, CASSIOD. Var. Lib. XI. Cap. VII. verum etiam reddicio chirographi, quum ex eo et remissionem esse factam, ex ipsius iuris Romani principiis colligeretur *l. ff. de pab.* Ceterum *vacuare* veteres dixisse pro *liberare*, iam obseruauit BIGNON. ad *Marculf. p. 947. edit. BALVZ.*

§. CCCGLXXIV.

Id quoque notatu dignum videtur, III) ^{Debitores se ipsos insolutum dabant.} apud Francos, qui minus soluendo essent, se ipsos insolutum dedisse, idque in ipsis chirographis promittere consueuisse debitores. MARCVLEF. formul. Lib. II. Cap. XXVII. *Quod si exinde negligens aut tardus adparuero: licentiam habeatis, sicut et ceteros seruientes vestros, disciplinam corporalem imponere. Et paullo ante Cap. XXV. debitor et se, et heredes suos, eo casu creditori eiusue heredibus vel cessionariis seruitorios, spondet: Quod si non fecero, et dies placitus mei praefinitus transierit, pro dupluno in crastinum me aut heredes meos, vos aut heredes vestri, aut cui hanc cautionem dederitis.*

752 *Elem. Jur. Germ. Lib. II. Tit. XVII.*
ritis exigendam, tenentis obnoxium. Et ex-
stat sane eiusmodi obnoxio, quam voca-
bant, apud eundem MARCVLF. *in append.*
Cap. XVI. p. 446.

§. CCCCLXXV.

An com-
pensatio
iure Sax.
admissa?

Denique quod speciatim ad compensa-
tionem attinet, observandum est, IV)
SCHILTERO *Exerc. XXVIII. §. XV. et XVII.*
eam non videri agnouisse reliquos Germa-
nos, ex quo semel actio ab alterutro cre-
ditore esset instituta, sed eos compensare
volentem remisisse ad reconventionem,
conventionem finita instituendam. *IURE* sa-
ne *PROV. SAX. Lib. III. Art. XII.* cauetur:
*Welcher mann auf den andern klagt, und
jener wieder auf ihn: der vorerst klagt, der
hat dem andern nicht zu antworten, er sey
denn erst ledig vor ihm.* Sed his verbis
non compensatio reiicitur, quam omnino
admisissent omnes gentes, si debitum utrin-
que esset liquidum, et certae aestimatio-
nis: sed tantum negatur, institutam recon-
ventionem prius esse admittendam, quam
finita conventionem, quod ius et multo post
in Saxonia viguisse, et nec hodie plane
extra usum esse, nemo ignorat. *)

*) Et hinc recte suspicatus est HERT. *paroeni-*
iur. Lib. I. par. XXXIX. §. III. p. 451. vere
Saxonicam esse paroemiam: *Geld vor, recht-*
nach, quia, qui Saxorum iure utuntur, ad-
mittere non soleant reconventionem, nisi in
causis connexis, et post litem, quae prius
mota.

mota fuerit, finitam: eoque referendum esse locum illum *IUR. PROV. SAX. Lib. III. Art. XII.* Migravit ille iuris Saxonici articulus, eodem obseruante *HERTIO*, etiam in *IUS LVBEC.* in quo ille *Lib. V. Tit. III. Art. III.* paullo planius etiam ita legitur: *Wer est geklaget hat, der darff dem andern auf seine gegenklag vnd reconuention keine antvort geben, er sey denn zuvorn von ihm mit recht gescheiden.* Et tamen Lubecenses admittere exceptionem compensationis, nemo ignorat.

§. CCCCLXXVI.

CONFUSIONE apud Germanos quoque sublatum esse debitum, ne dubitari quidem posse videtur. Vbi enim idem simul est debitor, simul creditor: vix potest contingere, vt a se ipso aliquis petat, sibi que ipsi soluat. Hanc vero confusionem impediuisse beneficium inventarii, tanto minus credibile est, quanto certius constat, quantoque solidius supra probatum est, apud Germanos hoc non fuisse instar beneficii, sed generatim apud eos iuris fuisse, vt heres, etiam non confecto inuentario, ultra vires hereditatis non teneretur, dummodo, interueniente iureiurando manifestationis, indicem rerum hereditariarum (*eine eydliche Specification.*) edidisset. (§. CCCV.)

An confusione sublata obligatio?

§. CCCCLXXVII.

An depo-
sitione ob-
signatione
et rei in-
teritu.

Nec de DEPOSITIONE ET OBSIGNATIONE PECUNIAE in legibus Germanorum quidquam me reperisse fateor, quamvis et hic modus soluendi obligationem tam sit aequus, ut eo in Germania etiam debitorem liberatum esse, nulli dubitemus. Quod an etiam de SPECIES, quae debetur, INTERITU dicendum sit, non facile dixerim. Sane, quae supra diximus de extincto debito, si pignus amissum esset, (§. CCCXXI. *seq.*) ea a principio illo, quod qui speciem debet, extincta specie liberetur, non parum aliena esse videntur.

§. CCCCLXXVIII.

Itemque
novatione,
delegatio-
ne accepti-
latione.

Ita et NOVARI debitum, et DELEGARE alium, qui pro debitore soluat, et GRATIAM fieri obligationis, et eandem MUTUO DISSENSU dissolui, potuisse, non est dubium, quamvis prioribus casibus et stipulationum ambages, et omnes reliquas iuris Romani subtilitates, non visas fuisse necessarias, facile sit ad existimandum.

§. CCCCLXXIX.

In his o-
mnibus
hodie ius
Romanum
receptum,
nisi quod

Itaque quum leges Germanorum veteres haec paene insuper habeant, omniaque multo accuratius explicet ius Romanum: generatim observandum est, ex eo hodie omnia,

omnia, quae de tollendis solvendisque obligationibus in quaestione sunt, definiri solere, praeterquam quod Germani nec in simplici novatione, nec in delegatione, nec in acceptilatione, stipulationibus utuntur, nec postremam ad obligationes verbis initas, restringunt, adeoque nec STIPULATIONE AQUILIANA villo casu indigere sibi hodie videntur.

stipulationes exsistent in Germ.

Finis Tomi Primi.